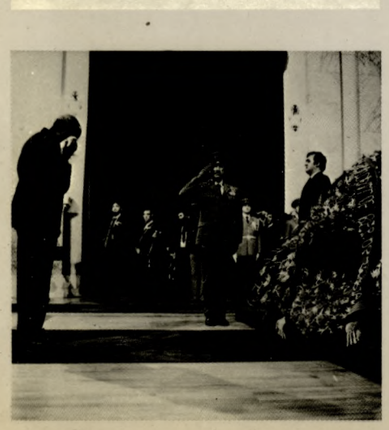
SVET O TITU 1980

Aleksandar Grličkov

Iz ovih dveju knjiga o Titu duboko u nama odzvanjaju poruke intelektualaca i misli nepismenih, dostojanstvo radnika, seljaka, omladine i suze Titovih heroja.

Napisane u jednom dahu, ove antologije ljudske tuge, koje je sastavila Titova smrt, jednako nas ubeđuju u humanu smernost njegovog življenja koliko i u široku geografiju stanovanja pronalazača herojske svesti. Neumorni putnik, koji je prošlog veka krenuo iz svog Kumrovca, svojim dugim korakom stići će da prođe kroz dva rata, dve revolucije, mostom vremena da sastavi dve epohe, da bi po njemu krenula budućnost. I svuda gde je stizao, cd sremskomitrovačkih kazniona do sibirskih kazamata, od Zagreba do Drvara i Visa i od Beograda do svih velikih i malih metropola sveta, donosio je veliki projekat ujedinjenja dramatično podeljenog sveta. Za jedan životni vek stigao je da okupi Partiju (1937), jugoslovenske narode i narodnosti (1941), slobodoljubive socijalistički orijentisane snage (1948), radnike oko rada (1950), miroljubive narode u pokretu nesvrstanosti (1961) i da ga održi u jedinstvu (1979). Dalje od njega stići će samo njegove ideje. Neumoljivu biologiju umiianja, fizičkog nestajanja, nadživeće delo njegovo.

Najduža deonica Titovog puta, najveći kvantum vremena njegovog, ispunjenog života, pripada revoluciji. Delujući na projektu kapitalne izmene sveta, on je u taj koncept uvek i iznova unosio raznolikost sveta. Zato se revolucija kojoj je stajao na čelu nije sukobljavala sa življenjem ljudi, nego i pre svega sa prevaziđenim sadržajima prošlosti. Kreativno čitajući teoriju revolucije, Josip Broz je dopunjavao njenu praksu. Male narode je predvodio i uzdizao do velikih istorijskih zahteva, na političku pozornicu savremenog sveta i u njen univerzalni jezik slobode. Kada se socijalistička revolucija na jednoj etapi svog trajanja zaljubila u svoj rezultat, kada je postignuto htela da proglasi za dovršenost socijalnog kretanja i obavezujući datost kamo treba da streme svi potonji prevrati — toj neistorijskoj jednostranosti svesti u radničkom pokretu Tito je suprotstavio alternativu o nedovršenosti njenih ciljeva. Na tom tragu i u dosluhu sa htenjima miliona ljudi, za najveći cilj socijalizma »ovde i sada«, proglasio je čoveka. On je trebalo da se pita i da iznalazi njegovu supstancu, da je osmišljava i dograđuje, a ne da svoj život silom smešta u Prokrustovu postelju »pronađenih« zapovesti. Tragajući za autentičnom alternativom socijalističke

revolucije u Jugoslaviji, Tito u socijalističkom samoupravljanju pronalazi i politički oblik za demokratiju u socijalizmu i socijalizam u demokratiji.

Oslobodivši mase toksičnih energija koje nastaju trenjem doktrinarno i politički proiclamovanih postulata slobode i nemogućnosti da se oni materijalizuju — Josip Broz Tito ne samo što je za svoju viziju i uza se dobio kolektivni um naroda i svoje partije, njegovu konstruktivnu inicijativu i angažman, već i njegova najuzvišenija osećanja: veru, naklonost, ljubav.

Na njegovoj političkoj filozofiji — u početku kao osamljenom ostrvu — o nezavisnosti i slobodi, doploviće i pristajaće vremenom i svi novooslobođeni narodi sveta, a oni koji još nisu tamo, projektovaće ishodište svoje borbe. A politika i pokret nesvrstavanja postaće njihovo moćno oružje mira i progresa.

Tako, kada je prestalo da kuca njegovo veliko srce," predsednik Tito je za sobom ostavio u najvećem delu čovečanstva razbuktalu svest o miru i slobodi. Njima je adresirao i svoj poslednji testament. Njegove poslednje poruke državnicima sveta jesu i poslednje poruke mira i amanet čovečanstvu patnika i ratnika da se odupre iskušenjima rata. ^

Gašenju života Predsednika prkosio je ideal njegovog življenja, rasplamsavala se ideja da ljudi žive na okupu, da premošćuju razlike do njihovog ukidanja. I svet se zaista ujedinio u strepnji koja se na smrti dovršila u nezaustavljivu tugu naroda, državnika, šefova političkih partija i pokreta u Beogradu.

Svežanj iskrene ljudske osećajnosti koje nam donose ove dve knjige, besede njegovih saradnika i prijatelja ispisane drhtavim rukopisom, saučešća miliona potpisana palcem, samo kap su iz mora tuge, jedan mišić iz zgrčenog lica čovečanstva. Otud je razumljivo izvinjenje izdavača što nisu mogli u celosti da predstave epsku tugu naroda koja se izdigla do visine narodnog stvaralaštva. To je najveći spomenik (naklonost miliona) koji je sebi predsednik Tito podigao još za života. Mimohod tišine je prošao, ostaje dostojanstvo što smo imali Tita i optimizam što smo na njegovom putu.

Ovim knjigama nisu potrebne posebne preporuke. One će same naći put do čitaoca kao što je Tito jedinstveno nalazio puteve do čoveka.

Izlaganje na konferenciji za štampu povodom izlaska iz štampe knjiga »Jugoslavija o Titu — Svet o Titu 1980«, Politika, 11. X 1980.

AUTORI PRILOGA I FOTOGRAFIJA — NOVIOARI I FOTO-REPORTER! TANJUGA

RED ARCIONI ODBOR:

Pero Ivačić, direktor izdanja,
Mihailo Šaranović, glavni i odgovorni urednik,
Aleksandar Antonie, Milenko Babić, Davor Čulić, Miloš Ćorović,
Kosana Đorđević, Roksanda Grčić, Slobodan Lukić, Živojin Lazarević,
Vojislav Lalić, Ljubinka Milovanović, Ilija Mimica, Đorđe Milošević,
Jovan Pešić, Savo Ratknić,
Slavko Stanić, Milan Sokolović,
Živorad Vučić, Rade Vukčević

SVET O TITU 1980.

TANJUG — IZDAVAČKI CENTAR KOMUNIST
BEOGRAD, 1981.

Božidar Jakac: JOSIP BROZ TITO

»Velebno gorostasno stablo je palo. Ali korijeni nesvrstanosti ovog stabla ne mogu i neće umrijeti.«

Ovim jednostavnim i ljudski toplim riječima zambijski predsjednik Kenet Kaunda oprostio se od druga Tita, čovjeka kojeg je smatrao svojim prijateljem i najvećim državnikom naše epohe.

Neizmjerno je mnogo sličnih zapisa upisano u knjige žalosti u gotovo svim zemljama svijeta, u službenim izjavama državnika, političara, javnih i društvanih radnika, u rezolucijama nacionalnih parlamenata i međunarodnih organizacija, u člancima i uvodnicima svjetskih listova, u radio-televizijskim emisijama, od milijuna običnih građana svijeta.

Bilo je to duboko priznanje i odavanje pošte drugu Titu i njegovom djelu.

Bio je to izraz iskrenog saučešća i prijateljskih osjećanja koje nam je svijet iskazao u trenutku naše najveće boli.

Bio je to četvrti maj, ove osamdesete godine, kada je prestalo da kuca toplo, ljudski veliko i nama najdraže srce voljenog druga Tita.

Bio je to dan kada je, iz legende za života, Titovo ime ušlo u legendu historije.

Iza nas ostalo je osjećanje nenadoknadivog gubitka, ali i gordost što smo živjeli s Titom, što smo s njime na čelu stasali do snage po kojoj se Jugoslavija prepoznaje u svijetu.

Sa Jugoslavijom i svijet je tugovao za Titom. Na dan oproštaja sa Titom, u Beogradu se našao najveći skup šefova država i vlada kojeg je zapisala kronika ljudske historije, da bi se poklonili sjeni jednog velikana. Svi oni otišli su duboko impresionirani tihom i nenametljivom, ali snažnom i upečatljivom manifestacijom neraskidive veze između Tita i naroda, između Titovog djela i odlučnosti naroda da nastavi Titovim putem.

Stigle su nam tisuće i tisuće telegrama suosjećanja, podrške, priznanja, zastave su spuštene na pola koplja i proglašeni su dani žalosti u mnogim zemljama na svim kontinentima.

U sjedištu Svjetske organizacije, predstavnici 152 nacije održali su posebni komemorativni sastanak da bi »odali dostojanstvenu poštu preminulom heroju, borcu za slobodu, velikom lideru naroda, svjetskom državniku i legendi«. Učinili su to i predstavnici nesvrstanih zemalja okupljeni na izvanrednom, plenarnom komemorativnom skupu u New Yorku sa kojeg su, između ostaloga, odjeknule misli: »Bio je prvi u ratu, prvi u miru i prvi u srcima sugrađana svojih. Izuzetak je jedino to što je Titova zemlja bio cijeli svijet.«

Nema primjera u modernoj historiji da svijet bude tako jednodušan u odavanju priznanja i počasti djelu i ličnosti jednog čovjeka. Bio je to, rekli bismo, svojevrstan spontani referendum kojim je potvrđen ne samo ogroman Titov ugled u svijetu nego i ispravnost i životnost principa na kojima je zasnovana Titova vanjska politika.

Kao u danima Titove teške bolesti, u danima zebnje, tako u danima duboke jugoslavenske tuge svijet je još jednom potvrđivao da je Tito svojom moralnom i političkom snagom i veličinom svog djela

 obilježio našu epohu, da je ponikao iz naroda koji su ujedinili svoje

težnje i svoju snagu da bi iz ropstva prešli u slobodu, da bi izgradili zajednicu ravnopravnih naroda i narodnosti videći u tome garanciju svog opstanka i putokaz svoje budućnosti.

Prateći reagiranja Jugoslavena na bolest, a potom i smrt predsjednika Tita, što se istovremeno poklopilo i sa razdobljem pogoršanja međunarodne situacije, svijet je još jednom imao priliku da se uvjeri u unutrašnje jedinstvo i stabilnost Jugoslavije, u čvrstinu njenog ■ federativnog uređenja, u snagu političkog sistema socijalističkog samoupravljanja, u funkcioniranje kolektivnog rada i odgovornosti, u njenu neodstupnu nesvrstanu orijentaciju na međunarodnom planu.

Tito je decenijama vizijom velikog mislioca, humanista, revolucionara i državnika usmjeravao tokove jugoslavenskog društva i oblikovao nove odnose u svijetu. Na svom životnom putu ispisao je najdivniju knjigu borbe, požrtvovanosti, pregalaštva i stvaranja. Ta knjiga, jedinstvena u povijesti, sigurno će za historičare, sociologe, umjetnike, biti neiscrpni izvor spoznaje o jednom čovjeku i njegovom djelu, 0 dobu u kojem je živio i koje je zapravo Titovo doba.

Već danas možemo kazati da je Tito jedinstvena ličnost u dosadašnjoj povijesti, neponovljiva ličnost. Imao sam tu sreću da budem svjedok djelovanja druga Tita, posebno na svjetskoj sceni. On je imao sposobnost da opisuje stvari i izriče ocjene jednostavnim i svima razumljivim jezikom, i da se u tome nalazi duboka misao, analiza, da to istodobno bude i jasan zaključak i perspektiva kamo se zapravo ide i do kojih ciljeva treba stići.

Tu kvalitetu druga Tita bilo je lako uočiti. Iz sveg onoga što je rečeno l napisano o našem Predsjedniku, lasno proizlazi neizjmerno divljenje upravo toj njegovoj sposobnosti.

Titove ocjene prelomnih trenutaka našeg ili svjetskog razvoja i poruke koje su iz toga proizlazile, uvijek su u sebi nosile duboki smisao. One nisu bile politička pragmatika određenog trenutka, nego osmišljavanje zakonitosti razvoja, shvaćanje uslova borbe i realnosti postavljenih ciljeva. One su jasno i za svakoga razumljivo govorile odakle dolazimo i kamo idemo. U tome se iskazivala Titova moć predviđanja i djelovanja, u tome su se ispoljavala njegova stremljenja u borbi za mir, oslobođenje i napredak.

Jedno od najznačajnijih mjesta u Titovom revolucionarnom djelu pripada teoriji i praksi rješavanja nacionalnog pitanja, nacionalnih sloboda i ravnopravnosti. Tito je nacionalno pitanje shvatio kao suštinsko strateško pitanje socijalističke revolucije. Isticao je da između interesa radničke klase i interesa nacije ne može biti protivurječnosti, jer je radnička klasa životno zainteresirana za punu nacionalnu slobodu svog i svih drugih naroda. Tito je na zastavi naše revolucije ispisao veliku ideju bratstva i jedinstva koja je postala temelj zajedničkog života naroda i narodnosti Jugoslavije i putokaz njihove budućnosti.

Iz Titovog shvaćanja društvenog razvoja Jugoslavije, pa i rješavanja nacionalnog pitanja, logički su proistekle Titove ideje o principima i karakteru međunarodnih odnosa.

Principi nezavisnosti, samostalnosti, suverenosti i ravnopravnosti, slobodno odlučivanje o vlastitom putu razvoja svoje zemlje, pravo svakog naroda da sam odlučuje o svojoj sudbini — dakle sve ono što 8

je tako duboko utkano u Titovo djelo i jugoslavensko biće kao izraz tog djela — čine Titove ideje vodilje u njegovoj izuzetno značajnoj i bogatoj međunarodnoj aktivnosti i doprinosu kojim je obilježio cijelu jednu epohu.

Kao što se u vlastitoj zemlji borio za novi, humani, demokratski sadržaj odnosa među narodima i narodnostima i time otvorio perspektivu prave demokracije u socijalizmu, tako je na međunarodnom planu bio najdosljedniji pregalac za izgradnju novih političkih i ekonomskih odnosa u svijetu.

Tito je nepokolebljivo vjerovao u moralno-političku snagu oslobođenih naroda sa istom onom strašću revolucionara, koju je nosio u sebi kad je u oslobodilačkom ratu predvodio narode i narodnosti vlastite zemlje. Pravi smisao tog vjerovanja bio je u tome da se novooslobođene, nerazvijene zemlje konačno pretvore iz objekta u subjekt historije, da svojom borbom na svjetskoj razini osiguraju mir kao nužnu pretpostavku vlastite slobode i napretka.

Iz takvog poimanja historijskih zbivanja i dubokog povjerenja u tek probuđeni dio čovječanstva poniklo je Titovo opredjeljenje za novu, progresivnu politiku, koja je izražavala nemirenje sa blokovskim viđenjem svijeta i dominacijom velikih privilegiranih sila.

Titovo opredjeljenje za nesvrstanost nije samo suprotstavljanje blokovskoj koncepciji svijeta, nego i pozitivna politička platforma prevladavanja blokovske podijeljenosti u interesu čovječanstva kao cjeline. Za Tita to nije bila samo jedna pravedna vizija nego realno mogućan i historijski nužan pravac kretanja svijeta. Za Tita nesvrstanost nije bila samo »savjest čovječanstva nego i njegova budućnost«, kao što je rekao prošle godine po povratku sa Šeste konferencije nesvrstanih zemalja.

U Titovoj političkoj viziji, koja je tokom protekle dvije decenije dobila snagu autentičnog, nezavisnog svjetskog subjekta, mnogi narodi širom naše planete nalazili su inspiraciju svoje borbe za bolje sjutra, za novi svijet. Tito je svojim idejama, svojim djelom, izražavao misli stotine milijuna ljudi sa svih kontinenata. Zato je bio toliko cijenjen i uvažavan. Zato je bio svojina svijeta i magistralna ličnost njegove suvremene historije.

Mi smo ponosni što je Tito bio »čovjek čijelog čovječanstva«, »kolos našeg stoljeća«, »granitni borac«, »otac nesvrstanosti«, »šampion mira«, »čelični partizan«, »znamenje i gigant epohe«, »zaštitnik malih«, »čovjek koji pripada svima«. To su samo izvjesni od naslova kojima je svjetska štampa zabilježila tužan dan odlaska Tita i svoj oproštaj sa njime.

Ovako izraženo divljenje prema djelu predsjednika Tita samo je djelić onog neviđenog publiciteta u svjetskoj javnosti, koja je danima bila zaokupljena nestankom čovjeka koji je obilježio suvremenu epohu, čovjeka koji je tako mnogo ostavio Jugoslaviji i svijetu. I kao državnik, i kao mislilac, i kao čovjek akcije. I, prije svega, kao humanist koji je svojom smjelošću, hrabrošću i vizionarstvom, otvarao perspektive jednog novog svijeta. I, najzad, kao politički realist koji je, živeći i radeći danas, u stvari stvarao za bolje sjutra.

Jugoslavija je ponosna što je svijetu dala Tita. Što je zajedno s njim i uz njega postala jedna od najstabilnijih država u svijetu. Što je zemlja

sa najviše prijatelja. Što je Titovo ime postalo sinonim *po kojme se* **prepoznaje jugoslavenski identitet i svi** *oni međaši koji čine prelomne* **historijske trenutke u povijeti Jugoslavije.**

Bez obzira da li je riječ o narodnooslobodilačkom ratu, o *Drugom* **zasjedanju AVNOJ-a, o historijskom »NE!« stranoj** *hegemoniji*, **o samoupravljanju ili nesvrstanosti, o nizu** *drugih*, **crvenom** *bojom* **zapisanih datuma koji čine cjelovitu** *epopeju mukotrpne borbe,* **nadljudskih stradanja, velikih pobjeda i impresivnih** *ostvarenja zgusnute* **historije naroda zemlje koja** *je* **vijekovima** *živjela rastrgana na* **ovom užarenom prostoru.**

Bio je to životni put jednog čovjeka koji — kao što je to *zapisao* **Miroslav Krleža — »s pravom može da kaže:** *izvršio sam svoju* **ljudsku i građansku dužnost...« Čovjeka** *koji je »na planetarnoj* **pozornici razvio djelatnost historijskih razmjera,** *koji je kao* **organizator međunarodnog pokreta nesvrsatnosti svojom nesalomljivom voljom izvojštio priznanje** *cijelog svijeta«.*

Takvo viđenje Titove ličnosti manifestiralo se *širom svijeta. Nikad* historija nije zabilježila ništa slično. Time, ona *je već* sada, na jedinstven i neponovljiv način, izrekla svoj sud o *jednom velikanu i* njegovom veličanstvenom djelu.

Djelići toga predstavljeni su u ovoj knjizi, kao *ilustracija* vremena u kojem smo živjeli i radili s Titom. To nas *čini* ponosnima, a*li još i više* — to nam ostavlja obavezu i odgovornost da sačuvamo *i nastavimo*

Titovo djelo, kako na vlastitom tlu tako na međunarodnoj *sceni.* Ono što smo mi oduvijek znali, sada je i *cijeli svijet podijelio sa nama* — duboko uvjerenje u trajnost Titovog *djela,* u nezavisnu, snažnu i jedinstvenu Socijalističku Federativnu Republiku *Jugoslaviju.*

Josip Vrhovec

UVOD

Vreme kao da se zaustavilo kada su kazaljke označile taj odsad istorijski tren, u petnaest časova i pet minuta nedeljnog dana četvrtog maja hiljadu devet stotina osamdesete godine, tren fizičkog nestanka čoveka koji je bolje od ikoga shvatao hod vremena, i onog u kojem je živeo i onog koje dolazi. Ali, vreme nema pristaništa i čovek nema obale: tok vremena se produžava, a delo čoveka — koji je ostavio pečat na protekla i sadašnja, a ostaviće i na buduća pokolenja — nastavlja da, premošćujući obale i probijajući granice, raste kao svojina svih na ovoj planeti. Svih koji veruju u sebe, u ljudsko u ljudima, u razumevanje i mir, u narode i sreću, i više od svega u budućnost koju je videla ova vizionarska ličnost i koja je počela delom te gorostasne ličnosti, ličnosti koja je izgubila samo bitku kojoj niko odoleti ne može.

Jugosloveni su spustili zastave na pola koplja, ali su, u isti mah, uzdigli glave visoko, više nego ikad. Jer, ponosni su što su imali sreću da budu savremenici Josipa Broza Tita i što imaju sreću da nastave putevima koje je on, silinom neukrotive želje i titanske moći, krčio mnogih decenija u plemenitom hodu po jugoslovenskom tlu i po svim meridijanima globusa.

Uzdigli su Jugosloveni glave u dostojanstvu, zastave su vratili na same vrhove jarbola u ponosu. Sa nama su u tim trenucima bile milijarde ljudi širom Zemljine kugle, milijarde koje su sa Jugoslovenima i žalile i slavile Josipa Broza, milijarde koje su porukom i saosećanjem, na potresan i ohrabrujući način, podelile bol sa nama. Bila je to tuga u kojoj smo shvatili kako je prelepo bilo imati takvu ličnost, odnjihanu u nedrima majke našeg podneblja, ličnost kojom je kuljala krv buntovnih i slobodarskih stremljenja naših naroda, krv prožeta humanizmom, težnjom ka sreći čovekovoj i pravdi za čoveka, krv nošena verom u čoveka... Kako je prelepo bilo imati ličnost koja može da okupi sav ovaj razjedinjeni svet...

Stranice koje su u knjizi pred vama izložene pažnji čitalaca, imaju za cilj ne da dokažu, jer za to nema potrebe, nego da ilustruju kako su — od trenutka kada je Josip Broz, prvih januarskih dana 1980. godine, pao u bolesničku postelju, pa do vremena kada je umro, i sahranjen, i kada su trajali zvanični dani žalosti — u svetu viđeni on i njegova Jugoslavija kao nerazdvojni, nerazdvojivi u večitom trajanju.

Ove stranice odlomci su iz izjava i članaka, mali deo onoga što je Novinska agencija Tanjug prikupljala i objavljivala, u hitanju agencijskog prikazivanja, pa će pojedine zemlje i regioni svakako izostati u pominjanju. Ali, naša osećanja prema njima, zbog njihovih poruka ohrabrenja i podrške, isto su duboko urezana u nama kao prema onima čija je misao u ovoj knjizi prikazana.

Zbog nedovoljnog prostora, a i drugih nemogućnosti da predstavimo i objavimo sve bogatstvo onoga što je rečeno i napisano, ograničili smo se na to da, najpre, pokažemo kako je štampa u svetu reagovala na Titovu bolest, da prikažemo nadanja, zebnje i strahovanja, i da izložimo izvesne osnovne pravce tog pisanja o Titu i Titovoj Jugoslaviji,

njenom uspelom sistemu, neprolaznosti Titovog dela, koje je i osnovna njegova veličina. Slede, potom, opisi onih najtužnijih jugoslovenskih dana koji su se racionalno slili u pisanje o tome kako je gromadno to Titovo delo, i koliko je Tito ogromno mnogo ostavio Jugoslaviji i svetu. To je iskazano u pisanju štampe, izjavama i saučešćima državnika, komemoracijama političkih tela u mnogim državama i međunarodnim organizacijama, rečeno je u svem onome što je na ovako malom prostoru jedne knjige moglo biti kazano. Za ono što je propušteno i nepomenuto, a to je bilo neizbežno (iz razloga koji su navedeni), priređivači ove knjige moraju unapred da zamole za izvinjenje, prijateljsko i ljudsko, sa uvrerenjem da će njihovi razlozi biti shvaćeni i prihvaćeni, jer bi, u protivnome, ovo bio zbornik od desetina hiljada stranica, koje bi se mogle sakupljati mesecima, pa i godinama.

Te hiljade napisa i hiljade stranica, mogle bi ispuniti toliko tomova knjiga koliko dosad nije napisano ni o jednoj od ličnosti koje su živele u istoriji čovečanstva. U tim napisima, ukazano je na sveukupnost Titove ličnosti i dela, na to da njegova veličina nije samo u tome što je 1937. ujedinio jugoslovensku Komunističku partiju, ni samo u tome što je bio legendarni vođa jugoslovenskih partizana u ratu, niti zbog toga što je 1948. rekao Staljinu »NE!«, niti zbog toga što je uveo samoupravljanje 1950, a ni što je 1961. bio inicijator i domaćin Prve konferencije nesvrstanih, pokreta koji je postao nada čovečanstva, ni što je uveo sistem opštenarodne odbrane, pa ni samo zato što je stvorio zemlju bratstva i jedinstva. . .

Tito je veliki zato što je učinio sve to, veliki je zato što će njegovo delo nadživeti njega i sadašnje i buduće generacije, što će i njegovo delo, kao on, nadvisiti vekove i pokolenja. . .

Želeli smo, da ova knjiga bude makar približan odraz tog svetskog reagovanja, pa se ona, u velikoj meri, može odnositi i na pomenute i n epomenute zemlje, na zemlje i narode, državnike i partije, od državice K/ribati, sa svih strana zapljusnute pacifičkim vodama severne Okeanije, pa do Ognjene Zemlje, od Islanda do Australije, od Japana do Britanije. Sakupljena su u njoj, prema onome što je Tanjug objavljivao, saučešća sa svih strana, opisi dolaska i prisustva stranih državnika na — po broju predstavljenih država i partija, ukupno 209 — najvećoj sahrani koju je svet zapamtio.

U sažetom pregledu dati su odlomci iz izjava državnika i drugih viđenih ljudi sveta, koji, sami po sebi, pokazuju kako je svet jedinstven kada je o Titu reč.

Iz svega je kristalno jasno, da svet vidi jugoslovenskog Predsednika kao tvorca Jugoslavije i njenog sistema, tvorca nezamenljivog nesvrtavanja, kao ličnost neprolazne vrednosti, građanina sveta, znamenje epohe, lučonošu čijim se delom to znamenje prenosi na buduća pokolenja. Ili, kao što je rekao jedan govornik na Specijalnoj komemorativnoj sednici Ujedinjenih nacija: svet će se najbolje odužiti Titu nastavljanjem velikog dela čiji je on tvorac. A pesnik bi to kazao, i već je kazao, ovako: »Blago tome ko dovijek živi, imao se rašta i roditi«.

Ako je ova knjiga uspela da pokaže, makar i delimično, ono što je svet hteo da kaže, i kazao, o Titu, i ako pokušava da se stekne predstava o trajnosti Titovog dela, o tome da je Tito i posle Tita. ona je onda odslikala i na ovako nevelikom prostoru ono što je o Titu i Titovoj

Jugoslaviji rečeno na najširim svetskim prostorima, od januara do maja ove godine. Sa takvom željom i uverenjem predajemo je javnosti.

Da bismo ovaj posao mogli obaviti, bila nam je potrebna pomoć mnogih prijatelja koji su nam obezbeđivali isečke iz štampe u raznim krajevima sveta. Za tu pomoć, dugujemo neizmernu zahvalnost ambasadama mnogih stranih država i desetinama novinskih agencija u svetu, prevashodno iz nesvrstanih zemalja, koje su slanjem isečaka iz štampe omogućile da se upotpuni bogatstvo materijala kojim smo raspolagali.

Na pripremi knjige za štampu radili su, na pisanju i sređivanju materijala, novinari Tanjuga, dopisnici u inostranstvu i oni u sedištu Agencije u Beogradu, novinari koji su u proteklim decenijama imali sreću i čast da prate neumorne aktivnosti našeg Predsednika u misijama mira. Njihov posao ne završava se dovršenjem ove knjige, jer je Titovo delo trajno i besmrtno, pa će sadašnje i buduće generacije Tanjugovih novinara svoj dug prema Titu i domovini oduživati doprinosom nastavljanju Titovog dela, kao ukupnosti naše sadašnjice i budućnosti.

Na vest da je Tito oboleo

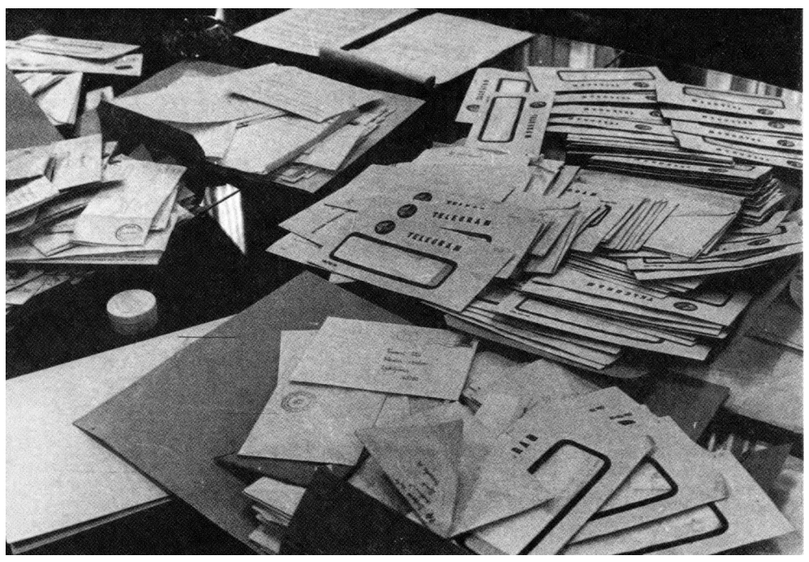
STREPNJE I ZABRINUTOST

Od prvog dana, čim je predsednik Tito pao u bolesničku postelju, štampa širom sveta, hiljade listova na svim meridijanima, i na svim jezicima kojima se piše i govori na našoj planeti, posvećivala je maksimalnu pažnju kretanju bolesti druga Tita, ukazivala na njegovu gorostasnu figuru koja je nadvisila vekove i uzane prostore svoje malene zemlje i uzdigla se, iz svog zagorskog sela, do najviših visina najvećeg državnika, ličnosti sveta...

Od te ogromne množine napisa o Titu, osmelili smo se, ipak, da damo određene isečke iz članaka, koji nikako ne mogu odraziti celovitost tog pisanja, niti svu bujicu priznanja Titu, jer su samo delić, a nikako uzorak. Ostaće mnogo i mnogo nepomenutih listova koji su, s proleća 1980. godine, svoje najlepše napise, i iz najboljih pera, posvetili Predsedniku Jugoslavije...

PREDSEDNIK TITO SA SINOVIMA ŽARKOM I MIŠOM, U KLINIČKOM CENTRU U LJUBLJANI, POSLE OPERACIJE.

STOTINE PISAMA I TELEGRAMA SA ŽELJAMA ZA BRZO OZDRAVLJENJE PREDSEDNIKA TITA STIZALE SU SVAKODNEVNO U KLINIČKI CENTAR U LJUBLJANI.

INOSTRANI IZVEŠTAČI NA POSLU U MEĐUNARODNOM PRES-CENTRU U BEOGRADU.

L'APRES-TITO
La succession du Maréchal
Voie titiste vers le socialisme
Les grandes puissances
TITO
Le fondateur de la Yougoslavie
Tito échappe à une pétarde

LIBERASION. FRANCUSKA

LE PRESIDENT TITO EST MOR
EL MOUDJAHID
la révolution par le peuple et pour le peuple
APRES LES DEBATS AUTOUR DES DOSSIERS DE L'AGRICULTURE ET DU TOURISME
Le Comité Central du F.L.N. poursuit l'examen des autres points de l'ordre du jour
DEUIL NATIONAL D'UNE SEMAINE EN ALGERIE
LIRE EN PAGES 6 ET 7 :
LE CHEF DE L'ETAT AUX DIRIGEANTS YOUGOSLAVES :
"Les peuples yougoslaves et algérien partagent la même douleur"
SUSPENDANT LES TRAVAUX DE LA 9ème SESSION DU C.C.
LE PRESIDENT CHADLI REND HOMMAGE AU ROLE EMINENT

EL MUĐAHID, ALŽIR.

l'Unità
morto il compa
Tito: Bastion of Yugoslav Indep
THE TIMES
Yugoslavia in mourning as Tito loses his last batt
President dies after 35 years in power
Carter swamps Kennedy in Texas
Marshal Tito Is Dead a
Muskie, Gromyko May Meet In Vienna
West Ban After Ki 5 Israeli
INTERNATIONAL Herald
Mai 1940 : La France s'effond
LE FIGARO
Tito est mort à 88 ans
Le dernier des grands
Violence : prévu ou répression ?
Peyrefit s'expliq
CORRIERE DELL
IL MARESCIALLO SI E' SPENTO DOPO UN'AGONIA DI 96
La morte di T
IL TITOISMO SENZA TIT
STAMPA SERA
TITO E' MORTO
Caldo, dietro il gol paura del tribunale

አዲስ ዘመን
« ኢትዮጵያ ትቅደም »
በጋሞ ጐፋ ለ230,500 ሰዎች ርዳታ እንደሚደረግ ተገለጠ
ለሰለአምራች ኃይሎች ጎብረት ሥራ ማ| አደረጃጀት ውይይት ተካሄደ

TITO NA NASLOVNOJ STRANI ETIOPSKOG LISTA ADIS ZEMEN.

NEW YORK POST, MONDAY, MAY 5, 1980

Tito, last of the great warriors

A towering figure, says President Carter

BELGRADE, Yugoslavia — Millions of Yugoslavs and leaders from around the world were gathering here for the funeral Thursday of Josip Broz Tito.

The World War II hero who defied the Soviet Union to create his own form of independent communism died yesterday — three days short of his 88th birthday.

His body was being brought by special "blue train" from the town of Ljubljana, where he had been treated, to Belgrade.

It will lie in state in the Parliament building.

In Washington, President Carter praised Tito as a "towering figure on the world stage."

He said: "To Moscow and its allies it should be clear that attempts to undermine Yugoslavia's unity, territorial integrity and independence would be a matter of grave concern to the U.S."

Word of Tito's death swept Belgrade as thousands of Yugoslavs were returning home from the four-day May Day holiday.

All theaters, movies and places of entertainment closed immediately.

National radio and television began playing funeral marches and solemn music.

Late evening shoppers swarmed to the downtown drug store, the only shop open throughout the night.

Belgrade newspapers put out special editions.

TITO
End of an Era

One student said:

"Although we knew that Tito was very ill, somehow we believed he would live. Now it's over — a heroic figure gone."

The country will be run by a group that took power when he became ill.

Tito, the last of the great leaders emerging from World War II, perfected the art of political tightrope-walking to create out of rubble a country based on a form of communism that proudly boasted of being "West of East and East of West."

In the war, Tito rallied his comrades to form the most successful guerrilla army to face the Nazis.

As head of state, he defied Stalin and got away with it.

As a world leader, he was a spokesman for nonaligned countries.

He married three times only to have his third wife, Jovanka, mysteriously drop from view with no official explanation in 1977 after more than 25 years as his constant companion.

Unlike the Communist rulers installed in other Eastern European states by the Soviets after World War II, Tito was a genuinely popular figure.

Tito's party brooked little dissent, but life was easier in Belgrade than in Moscow or Prague, or Budapest.

But one example of the harshness with which Tito dealt with internal dissent was the case of Yugoslav Vice President Milovan Djilas, who played a leading role in the break with Stalin.

In his book "The New Class," Djilas challenged the principles of Communist government.

After Djilas published abroad "Conversations With Stalin," a book that angered the Soviet leadership, Tito had Djilas arrested. Djilas spent a total of

NJUJORK POST. SAD.

President Tito, extreme left, is standing among the pioneers of the Non-aligned Move ment at the Belgrade conference on Sept. 1—5, 1961. At center with his famous black cap and command stick is President Sukarno. Also seen here are the pioneers' signatures. — (Dokumentad Idgyu).

Tito: From Metal Worker to Third World Leader

BY THE ASSOCIATED PRESS

Josib Broz Tito, the 7th of 12 children in a Croation peasant family, started his adult life as a metal worker. But a combinatio of events in two world wars paved the way for his rise to the leadership of a maverick communist country and a co-founder and prime mover of what is now called the third world.

As President of Yugoslavia, he shaped his own brand of communism for his country after defying the all-powerful Josef V. Stalin in 1948 and being expelled from the Soviet bloc of nations in eastern Euro pe.

He was a unifying force in a many-faceted nation and ma[illegible] whether the ea[illegible] would survive without him. This became all too clear in January, 1980, when Tito at age 87 was hospitalized with a blood circulatory problem in his left leg. It was necessary to amputate the leg. In Februa ry, while still hospitalized, he developed critical kidney and heart problems.

The concern inside and outside Yugoslavia was great when Tito entered the hospital in January. There were ru[illegible] mors — all denied — of So-

rect Soviet influence.

But even more worrisome was whether Yugoslavia, with its many factions, cultures and ethnic groups, could survive without Tito's unifying force.

Tito was one of the last great names of World War II — The leader of partisan com munist guerrillas who were credited with ridding then-monarchist Yugoslavia of its Ger man and Italian occupiers. The name Tito was known around the world and at war's end it was this that gave him the undisputed leadership of Yugoslavia.

Tito also withstood pressures from the west — and from his own countrymen — to assu re his nation's political nonalignment.

Born May 7, 1892, as Josip Broz, he took the name Tito during his years in the communist underground before World War II and kept it the rest of his life.

Tito also adopted the birthdate of May 25 after it appeared in official records during

rious times as Valter, Viktor, John Alexander Carlson, Spicicon and finally Tito.

He was arrested in Yugoslavia in 1930 and sentenced to five years in prison because of his underground activities. He fled to Austria after his release and later became a member of the central committee of the outlawed Yugoslav communist party.

Then came World War II and his struggle against the axis occupiers.

His struggle was one of the most successful guerrilla campaigns of the war and at the end of the war he organized [illegible] communist movements to emerge as head of a communist Yugoslavia.

After the split with Moscow in 1948, he found himself isolated from the Soviet-dominated communist world at the time. his communism prevented him from turning to the west, so he built his strength in the so-called non-aligned third world of nations, attempting to shun both the eastern and western military blocs.

Tito boosted Yugoslavia's

name of the Soviet bloc organization .

In April, 1978, Tito returned to his theme of foreign enemies.

"Yugoslavia, though a small country, is politically, militarily and economically ready to oppose any eventual attack on achievements we have attained", he said.

Tito's portrait hung in almost every shop, partisan adventure movies were standard fare and even fashions showed his influence.

But as the 1970s ended, Yugoslavia faced growing econo[illegible] and political problems. Its [illegible] system was deep in debt and suffering from serious inflation and stubborn regional economic differences.

Tito's cherished movement of non-aligned nations, which he had helped from with the late prime Minister Jawaharlal Nehru of India and President Gamal Abdel Nasser of Egypt, was badly strained. Pro-Soviet Cuba was leading an activist camp within the movement and challenged Yugoslavia's leadership.

In 1979, President Fidel

policies abd foreign domination, to all forms of political and economic hegemony, and in favor of the right of each and every country to freedom, independence and autonomous development".

"Tito's health remained generally good even into his 80s, although he was bothered by Sciatica. He was an avid hunter who kept many of his trophies, including a bear he killed when he was over 80.

In the basement of his villa on the Adriatic island of Brioni, he pottered in a photographic darkroom and metalworking shop.

He married three times, the last to Jovanka Budisavljevic, who fought in his partisan army. The marriage was disclosed in 1952 when she was 28. She dropped mysteriously from sight in 1977 after reports that Tito had discovered that attempts were being made to arrange a position for her in the Yugoslav hierarchy.

The subject of her disappearance remained one that no Yugoslav official would discuss.

His first wife was Pelagi Bielousnova, a Russia com munist he met after his capture in World War I. Their ende

STRANA ŠTAMPA POVODOM SMRTI DRUGA TITA OPŠIRNO JE PISALA 0 POKRETU NESVRSTAVANJA

12 HALAMAN
TERBIT SORE

HARIAN UMUM

TAHUN XX NO. 6075

SINAR HARAPAN

MEMPERJUANGKAN kemerdekaan dan keadilan, kebenaran dan perdamaian, berdasarkan K A S I H

Akan Dimakamkan Di Beograd Hari Kamis

Tito Telah Tiada

Banjir Di Bogor: 224 Rumah Dan Bangunan Umum Rusak & Hanyut

Ketua DPR

Kenaikan BBM Tidak Populer

SINAR HARAPAN INDONEZIJA

Jordan Times

An Independent Arab political daily published by the Jordan Press Foundation

AMMAN, THURSDAY MAY 8, 1980 — JAMADAL THANI 23, 1400

Bani-Sadr to appoint premier

Senate confirms Muskie appointme

One of biggest gatherings in history

World leaders converge on Belgrade for Tito's funeral

Little progress registered

Autonomy round ends, delegates disappointed

To discuss Palestinian rights

Non-aligned group to urge emergency General Assembly

JORDAN TAJMS, JORDAN

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

Scînteia

ORGAN AL COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Încetarea din viață a președintelui IOSIP BROZ TITO

ÎN PREZENȚA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU, ieri și-a deschis lucrările în Capitală FORUMUL TINEREI GENERAȚII

SKANTEJA, RUMUNIJA

STREITS TAJMZ. SINGAPUR

NASLOVNE STRANE LISTOVA I ČASOPISA SA SVIH MERIDIJANA

«PrČIAL RE-POKTà

TITO: LAST OF THE TITANS

Old guard

Vengeance

Collective

Stalin

Partisans

SAN, ŠRI LANKA.

Finisce con Tito l'epoca dei «grandi»

Nasce il non allineamento

Un'intensa diplomazia

La vita privata

IL TEMPO, ITALIJA.

almaghrib
Un chêne qui s'abat
ENDEUILLE PAR
LA MORT DE TITO
L'OPPOSITION A STALINE
AUTOGESTION ET NON-ALIGNEMENT
STRATEGE ET THEORICIEN

AL MAGRIB, MAROKO.

Finisce con Tito l'epoca dei «grandi»
Il compagno che osò sfidare il Cremlino
La vita del Maresciallo tra mito, leggenda e storia
La giovinezza e la guerra

IL TEMPO. ITALUA

النصر
يومية وطنية إخبارية
بعد وفاة الرئيس تيتو:
الرئيس الشاذلي يمثل الجزائر في تشييع جنازة الفقيد
قادة العالم يواصلون التنويه بالزعيم اليوغسلافي الكبير
الندوة الوزارية الطارئة للأوبيك تفشل اليوم بالطائف
ضمن زيارته للموقع الاستراتيجي
متابعة للمناقشات على مستوى اللجان

JEDAN OD ALŽIRSKIH DNEVNIH LISTOVA.

ANGOLA
JORNAL DE
NOS FAREMOS DE ANGOLA A PÁTRIA DOS TRABALHADORES E A REVOLUÇÃO CONTINUARÁ A SUA MARCHA TRIUNFAL AO LADO DOS POVOS QUE SEGUEM O MESMO CAMINHO.
Camarada Presidente Dr. Agostinho Neto
HONRA E GLÓRIA AO GUIA IMORTAL DA REVOLUÇÃO ANGOLANA
Chefe de Estado visita empresas dos Transportes
Chegou ontem Enviado do Presidente congolês
Faleceu o Presidente Tito da Jugoslávia
—Uma grande perda para a nação jugoslava e o Movimento Não-Alinhado

ŽURNAL D ANGOLA ANGOLA

DNEVNI LISTOVI INDUE.

PLAKAT ITALUANSKE KOMUNISTIČKE PARTIJE.

PLAKAT KOJI JE, POVODOM SMRTI PREDSEDNIKA TITA, IZDALA RADNIČKA SOCIJALISTIČKA PARTUA ITALUE

REVOLUSION AFRIKEN.

DEJLI MIROR, ŠRI LANKA.

ČOVEK KOJI NIKAD NUE SUMNJAO U SEBE — NASLOV JEDNOG LISTA KOJI JE POSVEĆEN PREDSEDNIKU TITU

Papa: divina bendición

Orden de Lenin...

India: adiós al amigo fiel

Cuba: tres días de duelo

Se liberó de tutela URSS

Tren recorrió 500 kilómetros, cruzó montañas, pequeños pueblos, grandes ciudades con dolor en todo lugar

MILLONES DE YUGOSLAVOS LLORAN A MARISCAL TITO

Dieron su última y más cálido homenaje

El dolor de una viuda

Verdadero héroe

Belgrado, la capital del mundo

Tito puede ganar su última batalla después de muerto

CHINOS PREOCUPADOS POR FUTURO DE YUGOSLAVIA

KOREO, PERU.

نبذة عن حياة الرئيس تيتو

غيمة داكنة في سماء بلغراد

AL TAURA, IRAK

4 étudiants de l'UNAZa et de l'IBTP libérés !

QUOTIDIEN DU SOIR

Elima

Le Chef de l'Etat s'est envolé pour Nice

DOSSIER

TITO : la mort d'un «dieu»

- La Yougoslavie veuve
- Le non-alignement sans père spirituel
- Une perte inestimable pour les forces progressistes
- Que deviendra la Yougoslavie après Tito ?
- Le monde entier pleure Tito

(Voir notre supplément consacré au «dernier grand» du siècle : pages 9 à 16)

La famille et la société

E.P.S.

Vers des lendemains meilleurs ?

L'impact de la presse et le point de vue des séminaristes

Dernières activités du Pape à Kinshasa

Le Saint-Père à Kinsangani via Brazzaville

NASLOVNA STRANICA VEČERNJEG LISTA ELIMA IZ KINŠASE, U KONGU.

Tito left indelible mark in history–PM

ADJOURNMENT OF PARLIAMENT AS MARK OF RESPECT

'Responsible for ousting fascism'

'Sad & personal loss for SLFP'

Much respected national statesman

'Last of three architects of NA'

'Unique personality of our times'

'He belonged to the whole world'

SAN. SRI LANKA.

OTELOTVORENJE INTERNACIONALIZMA

Ceo svet sa zebnjom prati vesti o zdravstvenom stanju maršala Tita. Njegov život neprocenjiv je ne samo za Jugoslaviju, nego za sve narode našeg, a i drugih kontinenata — za sve one narode koji visoko cene svoju nacionalnu nezavisnost.

Nema sumnje u to, da su političke i organizacione sposobnosti Tita, još od vremena kada je njegova Partija delovala u ilegalnosti, u Kraljevini Jugoslaviji, daleko nadmašivale sposobnosti drugih vođa Istočne Evrope, pa i svih ostalih njegovih drugova u evropskom komunističkom pokretu...

Stalo nam je da podvučemo istorijski značaj njegove uloge za jugoslovenski komunizam... Titovi partizani odlikovali su se programom jedinstvene Jugoslavije, priznavanjem ravnopravnosti naroda i narodnosti. Samopregor, borbenost, odvažnost Tita, i njegovih partizana, ubrzo su postali legendarni...

To je, ujedno, i objašnjenje za raskid sa Staljinom, koji Tito nije želeo, ali koji je bio prinuđen da ostvari, usudio se da ga ostvari u trenutku kada to niko nije smeo, i kada je Staljin bio na vrhuncu moći. Uz Tita nisu bili samo Partija i Armija partizana, koja je samostalno oslobodila Jugoslaviju od Hitlerovih hordi. Sa Titom, stvaraocem nove države i braniocem njene nezavisnosti, bio je celokupan jugoslovenski pokret za nezavisnost i nacionalno jedinstvo. Socijalistički internacionalizam i patriotizam otelotvoreni su u njemu na najuzvišeniji mogućan način.

U tome su osnovna zasluga i univerzalno značenje Titovog iskustva. Poput Francuske 1789. godine, Rusija je 1917. bila majka mnogih revolucija. Da bi istrajali u vremenu i bili plodni, trebalo je da se oslobode od pokroviteljstva koje je polako izrastalo u tiraniju roditelja i da nađu opravdanje u strukturama i potrebama nacije. Tito je bio preteča tog velikog zaokreta, novatorstva u komunističkom pokretu.

Dobar deo sveta u razvoju stupao je putem koji je Tito prokrčio... (Korijere dela sera, Italija, 12. februara 1980.)

SAMOPOUZDANJE JUGOSLOVENA

U gradovima smirenost, ne primećuje se nikakvo prisustvo vojske, na granici kao dosad slobodno, mada ljudi sa zabrinutošću prate vesti o zdravstvenom stanju predsednika Tita... Ovo samopouzdanje najveće je nasleđe koje Tito ostavlja jugoslovenskom narodu... Tito je živi svedok suvereniteta i bezbednosti. (Mainiči šimbun, Japan, 10. januara 1980.)

PONOSNA SMIRENOST JUGOSLOVENA

Smirenost naroda na ulicama, koji zrelo gleda na svoju budućnost, najviše demoriliše fabriku glasina koju su izvesni strani dopisnici stvorili u Beogradu. Ovaj koloritan, vedar, zdrav i dobro obučen narod napunio je juče kafane u gradu, ostavivši utisak da Jugoslavija i u ovom delikatnom trenutku, kada može da izgubi lidera veličine i kapa-

citeta predsednika Tita, neće da prihvati dramu. U ovoj odluci, u ovakvom ponašanju, svi su jednodušni. Ne može se reći, da je ta ponosna smirenost i odlučnost nametnuta odozgo. Naprotiv, jugoslovenski narodi su je mudro i spontano preuzeli... (Žornal do Brazil, Brazil, 21. januara 1980.)

TUNEL KROZ NASLEĐE SREDNJEG VEKA

U Jugoslaviji vlada smirenost, ali ne i flegmatičnost. Jednostavno, vatreni jugoslovenski narodi znaju da sada treba da budu mudri i smireni. Živeti mirno, ali u iščekivanju, glavna je karakteristika ponašanja ljudi, omladine, intelektualaca, radnika i državnih funkcionera. Ovakav odnos je logičan. Jugoslavija je zemlja u kojoj je životni standard čak i jednak sa razvijenim Zapadom.

Mada kriza u svetu nije mimoišla ni ovu zemlju, samoupravni sistem i raspodela dohotka, koje je stvorio Tito, pokazali su se efikasnim i potvrdili vizije i želje starog Maršala da probije tunel kroz nasleđeni srednji vek Balkana.

Polazeći od nacionalnih razlika naroda — koje, ipak, vezuje zajednička istorija — predsednik Tito uspeo je da ujedini Jugoslaviju, da zemlji da strukturu, organizaciju i zajednički projekt saradnje i bratstva, uspeo je da obezbedi i instrumente da sve ovo preživi i uspešno funkcioniše. (O Globo, Brazil, 21. januara 1980.)

ATLAS SA SVETOM NA PLEĆIMA

Josip Broz Tito vodi još jednu veliku bitku svog života, koja bi mogla da bude i poslednja, ako bolest uopšte može da pokori onoga koji je uspeo da prevaziđe sve opasnosti, metke, zatvore i progone. Nije mali broj onih koji sa nadom prate otkucaje sata sudbine...

Jer, ako nešto karakteriše Tita, to je njegova stalna briga da se sačuvaju čvrstina i odlučnost onih naroda koji ni na koji način ne žele da se priključe tokovima koji bi ih, silom ili snagom okolnosti, gurnuli pod američku ili sovjetsku zastavu. Tito više voli da njegov narod ima sopstvenu zastavu, a da ostali narodi sveta slede zastave za koje su se izborili njihovi ljudi sopstvenim naporima, njihova deca sopstvenim snovima i njihove žene sopstvenim osmesima. Doprinoseći stvaranju sveta nesvrstanih, Tito je krenuo novim putem.

... Tito je prijatelj Sovjetskog Saveza, ali se pred njim ne klanja. On se ne klanja ni pred SAD, koje sada u svetu predstavljaju drugu stranu ideološke ravnoteže.

Međutim, pre neki dan, Tito — borac u svim krajevima svoje zemlje, od Alpa do jadranske obale — podvrgnut je operaciji koja umanjuje njegove fizičke sposobnosti, ali jača njegov nepobedivi duh. Već ima onih koji su, kada su saznali za tu operaciju trljali ruke, jer misle da će nesvrstani svet koji on nosi na svojim ramenima, sada morati da se raspadne pod težinom ravnoteže... Tito je moderni Atlas koji, oslanjajući se samo na jednu nogu, na svojim plećima nosi ceo svet samoopredeljenja koji hrani snagom svog duha, žarom svojih reči, i svojim sopstve-

nim primerom.. . Još je živ plamen maršala Josipa Broza Tita, koji svojom odlučnošću podstiče veliku federativnu republiku Jugoslaviju. (Matutino, Panama, 24. januara 1980.)

JUGOSLAVIJA NE MOŽE KAPITULIRATI

Jugoslovenski ustav zabranjuje kapitulaciju... Jugosloveni su poznati kao hrabri borci... Jugoslovenska armija važna je institucija u višenacionalnoj državi, monolitna, borbena i na visokom nivou. (Demari, Finska, 23. januara 1980.)

TITOVA SLIKA

Centralno mesto na prvim stranicama brazilskih listova od 24. januara bilo je posvećeno fotografiji predsednika Tita kako, vedar i nasmejan, sedi u društvu sinova.

To je fotografija bez retuša. Jasna i rečita, od onih slika koje vrede više nego hiljade reči. Pravi hladni tuš za sve one koji su išli naokolo brojeći časove Maršalu. Još jedna slika sasvim u tonu burnog života i istorije 87-godišnjeg čoveka koji je uvek znao da bude nepredvidljiv i iznenađujući. (Žornal do Brazil.)

Tito je čudo od čoveka. To je jedini i najrečitiji odgovor i komentar fotografije objavljene danas u Beogradu. Ova slika, koju je jedna odu-ševljena radnica Pres-centra okačila o zid, na najrečitiji način je jednom za svagda razbila zlobne glasine i špekulacije... Samoupravljanje na delu funkcioniše. (Folja de Sao Paolo, Brazil, 26. januara 1980.)

TITOVA SNAGA

Snaga predsednika Tita počiva na njegovim dostignućima, stavovima i ponašanju. Tito je jedini snažni vođa koji u sebi objedinjuje ta tri kvaliteta. On je počeo kao marksist, iako ne ponavlja Marksa. Uspeo je da od jedne mnogonacionalne zemlje stvori jedinstvenu državu. Iako mu je noga amputirana, predsednik Tito ostaje jedan od najvećih živih vođa. (Oktobar, Egipat, 26. januara 1980.)

DOBIO JE RAT

Tito je poslecinji od nacionalnih lidera koji su postali svetske figure u toku drugog svetskog rata, i posle njega... Jugoslovenski Predsednik je, prema svim podacima, izuzetan čovek, koji je imao i izuzetnu karijeru. .. U toku dugog perioda, Tito je uspeo da sačuva ne tako lako stečenu nezavisnost Jugoslavije i od Zapada i od Istoka, i uživao je podjednako poštovanje Vašingtona, Moskve, Pekinga, Pariza, Bona i Londona. *

U svim kritičnim momentima istorije jugoslovenskog komunizma, Tito je bio taj koji je donosio odluke od životne važnosti, i sprovodio ih u praksi. U toku rata, Tito je bio taj koji je upravljao borbom, i koji

je odlučivao o strategiji partizanskih snaga. Tito nije uvek dobijao bitke, i nije jednom bio blizu poraza. Ah, on je dobio rat... (Nao, Velika Britanija, 26. januara 1980.)

ZEMLJA SA NAJVIŠE PRIJATELJA

Tito je sa izuzetnom hrabrošću, i sa osobinama briljantnog vojskovođe, vodio jugoslovenske partizane iz pobede u pobedu u drugom svetskom ratu, a zatim tri i po decenije utvrđivao i jačao puteve nacionalnog jedinstva i nezavisnosti jugoslovenske zajednice.

Za međunarodnu zajednicu, a posebno za zemlje u razvoju, Titovo najveće dostignuće jeste stvaranje pokreta nesvrstavanja, kojem je dao političku i ekonomsku širinu i ostao najdosledniji borac za njegovu čistotu i očuvanje njegovih izvornih principa... Jugoslavija je sigurno zemlja sa najviše prijatelja u svetu — svoj ugled nikad nije koristila da bi drugima izvozila i sugerisala svoj model socijalizma. (Standard, Kenija, 20. januara 1980.)

ČOVEK OD VREDNOSTI

Tito je, realno, politički i vojnički vođ velikih kvaliteta: voli svoju zemlju, njenu nezavisnost, i pokazao je veliku hrabrost u borbi protiv nasilja. Pod njegovom komandom, i uz njegovo direktno učešće, savladane su nemačko-italijanske fašističke snage koje su okupirale Jugoslaviju aprila 1941. godine...

... U 1948. godini, Kremlj je počeo furioznu kampanju protiv Tita, u nameri da potčini Jugoslaviju, ali se Tito usprotivio, naglašavajući da će Jugoslavijom upravljati Jugosloveni... Te Titove reči eksplodirale su kao bomba u političkom svetu. Tada, 1948. godine, nijedan rukovodilac u socijalističkim zemljama nije se usudio da kaže »NE!« Staljinu, a ni Kremlju. Pojavio se jedan čovek od vrednosti, a to je bio Tito... Tito je veliki inspirator i stvaralac pokreta nesvrstavanja, zastupnika politike nezavisnosti i jednakih prava među zemljama, i stalni inspirator dinamične akcije u korist mira i političkih i ekonomskih odnosa u svetu. Prema Titu, mir je mogućan samo među slobodnim i ravnonravnim narodima. (A tarde, Portugalija, 31. januara 1980.)

BAJKA O VELIKOM DEMIJURGU*

U dugom Titovom životu, uočljiva je njegova sposobnost, prvenstveno instinktivna, a zatim sve lucidnija, da se uključi u istorijske tokove, uprkos veoma snažnim potresima, da u njima ostane dokraja. U prvom periodu svog života, Tito je u ratu, zatvoru i revoluciji stekao suštinska iskustva skromnošću đaka koji je odlučio da izvuče što je mogućno više od svog školovanja.

Izreka, da je neko prošao životnu školu, svakako je uopštena; ali, u Titovom slučaju, tu se misli na bogato vojno iskustvo koje je stekao

* Po Platonovoj filozofiji, Demijurg je tvorac univerzuma. Prema autoru članka, književniku A. Moraviji, svako doba ima jednog Demijurga, ličnost koja obeležava i stvara epohu.

tokom ratovanja na ruskom frontu, kada je, prilikom svog boravka u carskoj Rusiji u njenoj fazi raspadanja, mogao da u veličanstvenim pojavama vidi fatalnu propast jednog društva; gde je, konačno, neposredno upoznao vidove i tok revolucije... U drugom periodu njegovog života, periodu u kojem se pojavljuje kao političar, komunistički borac, vođa partizana za vreme rata, vođa diktature proletarijata posle rata, prisustvujemo razvoju Titove ličnosti u raznim okolnostima koje su ga učinile istorijskom ličnošću, kakva je danas. Među tim okolnostima koje potvrđuje ono što nazivamo Titovim odgovornim individualizmom, treba najpre istaći njegovu odluku, još iz vremena između dva rata, da povede političku borbu u Jugoslaviji bez pomoći SSSR-a, oslanjajući se samo na snage u sopstvenoj zemlji. Takav izbor je, možda, morao da se učini u tim okolnostima, ali će on u budućnosti postati determinanta; odatle su proistekli suprotstavljanje Staljinu, jugoslovenski put u socijalizam, industrijska revolucija zasnovana na samoupravljanju i, jednom rečju, stvaranje komunističkog društva sa slobodom izražavanja nezadovoljstva.

Čini se daje Tito proleterski vođa koji je najbolje shvatio značaj liberalne tradicije. Ovaj senzibilitet stekao je delom, kao otac slovensko-mediteranske domovine u koju je neprekidno prodirala evropska kultura, posredstvom austro-ugarskog uticaja; a, delom, upravo zbog male površine svoje domovine. Trebalo je učiniti je značajnom zbog originalnih ambicija, znajući da se to ne može ostvariti zahvaljujući veličini njene teritorije i broju stanovnika. U tom smislu, Tito je i socijalistički vođa koji je najdalje otišao u pokušajima izmirenja komunističkog univerzalizma sa nacionalnim osobenostima. (Espreso, Italija, autor Alberto Moravija, 30. januara 1980.)

KLJUČNI INSPIRATOR POKRETA

»Takozvana ravnoteža u naoružanju dostigla je tako visok i opasan nivo vojne tehnike da, de fakto, svakim danom gubi svoje pravo značenje. Ta ravnoteža nije donijela očekivanu sigurnost, kao što to pretenduju da nas umire pristalice ove politike. Naprotiv, pretvara se u stanje potpune i stalne nesigurnosti i u smrtnu opasnost po čovječanstvo.« Ove reči izgovorio je jugoslovenski predsednik Tito na 15. zasedanju Generalne skupštine OUN, održanom u trenucima kada se svet suočavao sa početkom trke u naoružanju, napuštanju pregovora (o razoružanju) u Ženevi i odlaganju, još jednom, potpisivanja sporazuma o zabrani nuklearnih i termonuklearnih proba.

Tada je, u mnogim vidovima, bila slična kriza ovoj kroz koju svet prolazi danas, samo dvadeset godina kasnije. Međutim, sada ipak postoji bitna razlika. Danas deluje pokret nesvrstanih, u kojem se nalazi više od 100 zemalja, ili dve trećine čovečanstva, što samo po sebi, na najbolji način, potvrđuje istorijsku i političku urednost nesvrstavanja, i uspešan put koji je preden od Prve konferencije u Beogradu do danas. Josip Broz Tito bio je i sa četiri druga šefa države — Naserom, Nehruom, Sukarnom i Nkrumahom — ključni inspirator ovog pokreta međunarodnog značaja, koji se bori za nacionalni, politički i ekonomski razvoj... U stvari, stvaranje ovog međunarodnog pokreta označava početak jedne nove epohe u svetskim odnosima, i pojavu stvarne snage

u borbi za mir i stabilnost u svetu, za izgradnju novih političkih i ekonomskih odnosa.

Pokret nesvrstanih zemalja odigrao je odlučujuću ulogu u oslobodilačkom procesu zemalja pod kolonijalnom dominacijom. Na političkom planu, razvio je prihvatanje pravednosti borbe porobljenih naroda pod stranom dominacijom. .. Nesvrstavanje ne znači, na bilo koji način, sedeti skrštenih ruku. Borba se proširila, kasnije, i na dekolonizaciju i u drugim ključnim sektorima — tehnologiji, informisanju i kulturi.

U ovom momentu međunarodne krize, pokret nesvrstanih zemalja, kojem pripada i Angola od prvog dana svoje nezavisnosti, pozvan je ponovo da sa bogatim iskustvom iz proteklih dvadeset godina spreči mahnitost samoubilačkih snaga... Nije mogućno, a bile bi za to potrebne mnoge knjige, da se napiše istorija pokreta nesvrstanih i plodonosne i nadahnute uloge koju je u njemu imao prvi Predsednik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. I danas, kao prilikom istorijske Konferencije u Beogradu, istina je da se celokupna akcija pokreta može rezimirati ovom Titovom konstatacijom: »Politika nesvrstavanja jeste ona stvarna motorna snaga pozitivnih promjena u političkim i ekonomskim odnosima u korist svih zemalja i naroda. U tome se sastoji progresivna uloga, a i odgovornost ovog pokreta.« (Novembro, mesečnik, Angola, marta 1980.)

SIMBOL JEDINSTVA JUGOSLAVIJE

Opisati jugoslovensko društvo, posle kraćeg boravka, nije lak poduhvat, jer se u vama nagomila hiljadu slika i uspomena. Čovek može samo da ostane zbunjen koliko svaka pojava, svaka činjenica i svaki element u jugoslovenskom društvu zaslužuju da budu pomenuti: politički sistem, ekonomski razvoj, društveni i kulturni život. Ukratko rečeno, sve što se kreće zahteva da bude opisano.

Kako je ovo društvo, sačinjeno od mozaika naroda i narodnosti, jezika i religija, moglo da postigne ovaj nivo jedinstva i komplementarnosti, uprkos velikim nejednakostima između nivoa ekonomskog razvoja postignutog u svakom regionu?

... Jugoslovensko jedinstvo vodi svoje poreklo i korene iz zajedničke istorije svih jugoslovenskih naroda i narodnosti. Učvrstili su ga njihova zajednička sudbina i prolivena krv i požrtvovanost dva miliona Jugoslovena za vreme drugog svetskog rata, da bi se suzbile nacistička i fašistička invazija i gradio socijalizam.

Drugi činilac jeste socijalistička ideologija, dijalektički povezana sa istorijskim faktorom, koja je odigrala odlučujuću ulogu u uobličavanju današnje Jugoslavije. U stvari, zahvaljujući svom globalnom i racionalnom viđenju nametnutih problema, socijalizam je jednom za svagda rešio nacionalno pitanje rešavanjem socijalnog. On je svakom narodu i svakoj nacionalnoj manjini dao neotuđivo pravo da na autonomni način razvija svoju kulturu i sačuva karakteristike svog identiteta bez obzira na svoju brojnost. Tako su za svagda odstranjeni uzroci svih marginalnih sukoba i na njihovo mesto došli su elementi jedinstva i solidarnosti sa perspektivom da se otkloni nerazvijenost, i spreči svaka eventualna **agresija.**

Koncepcija o »jedinstvu u raznolikosti«, našla je svoju realnu i najefikasniju konkretizaciju, kao stvarno oživotvorena, zahvaljujući socijalizmu koji predstavlja samu negaciju nazadnih ideja, ograničenih vizija i subverzivnih poverenja. Osvajač, ili vladajuće klase, često su u prošlosti koristili nacionalistička osećanja kao oružje da bi podelili i ukrotili jugoslovenske narode, naterali radničke slojeve na poslušnost i odvratili im pažnju sa suštinskih pitanja koja su se odnosila na njihove životne uslove...

Jugoslavija zastupa socijalističku ideologiju. Ona se, u praksi, razlikuje od drugih socijalističkih zemalja. Jugoslavija je svoju politiku izgradila na tri oslonca — federalizmu i samoupravljanju, u unutrašnjoj, i nesvrstavanju, u spoljnoj politici...

... Beograd je zacrtao put koji ga izdvaja od dva antagonistička bloka: nesvrstanost. Predsednik Tito jedan je od istorijskih vođa nesvrstavanja, sa Gamalom Abdelom Naserom i Džavaharlalom Nehruom... Jugoslovenski funkcioneri smatraju Alžir jednom od zemalja koja stvarno ima uticaja u pokretu nesvrstanih i jednim od najpouzdanijih saveznika, ako se ima u vidu njegova antiimperijalistička politika. Dve nesvrstane zemlje bore se za uspostavljanje novog ekonomskog poretka u svetu, zasnovanog na saradnji i uzajamnom interesu i poštovanju suvereniteta i nacionalne nezavisnosti.

... Josip Broz Tito, ličnost je koja snažno otelotvoruje jedinstvo jugoslovenskih naroda i njihovo zajedništvo, skovano u borbi za izgradnju pravednog i prosperitetnog društva. Jugosloveni sa velikim nemirom i zabrinutošću prate razvoj Titovog zdravstvenog stanja. Oni u svoj svojoj iskrenosti gaje nadu u njegovo ozdravljenje, pribojavajući se pri tome mogućnosti njegovog nestanka iz političkog života. Takva mogućnost će staviti na probu snagu jugoslovenskog jedinstva — stvorenog, obogaćenog i gajenog u kulturnoj raznolikosti — i čvrstinu ustavnih institucija koje su bile, i ostaju, jedno od jemstava unutrašnje kohezije...

U prošlosti, u najtežim trenucima u istoriji zemlje, jugoslovenski narodi pobedili su fašizam, oterali hitlerovce i sačuvali svoje jedinstvo. Njihova istorija obiluje herojskim akcijama, posvećenim tom jedinstvu. Zbog toga, sadašnji pokušaji destabilizacije samo će učvrstiti temelje jugoslovenskog samoupravnog društva, ploda dugotrajne borbe miliona radnika i seljaka.

Društveno-političke organizacije, predvođene Savezom komunista Jugoslavije, umeće da prebrode ovo iskušenje i da odbrane dostignuća postignuta na putu izgradnje socijalističkog društva. (El Džejš, Alžir, 13. aprila 1980.)

»

TVORAC NOVE JUGOSLAVIJE

Tito je tvorac nove Jugoslavije, i stvaralac njene politike nesvrstanosti i samoupravljanja, koja predstavlja trajnu orijentaciju zemlje... Zajedno sa Nehruom i Naserom, Tito je bio inicijator osnivanja pokreta nesvrstanosti, čije postojanje i perspektive sve šire prihvata međunarodna zajednica, zahvaljujući vrednosti i pravednosti njegovih načela. (El Komersio, Peru, 19. januara 1980.)

SIGURAN PUT JUGOSLAVIJE

Jugoslavija je fenomen u svetu, u kojem prividno vlada »ili-ili«. Ima dobre odnose sa Zapadom, inicijator je pokreta nesvrstavanja, a Sovjetski Savez njen je najveći trgovinski partner. To je jedina zemlja Evrope koja je posle 1945. uspostavila svoj režim masovnom revolucijom. .. Na području privrede, jugoslovenski radnik i službenik u samoupravljanju imaju više demokratskih prava nego njihove zapadnoevropske kolege...

Jugoslavija je u pogledu svog nacionalnog šarenila i unutrašnjih razlika umnogome svet u malome: makaze sever—jug sve su manje; na osnovu nacionalne proporcionalnosti, sve nacije i narodi učestvuju u političkom životu... Svi oni koji posle Tita očekuju i nadaju se haosu biće razočarani... (Arbajter cajtung, Austrija, 19. januara 1980.)

OSIGURANA BUDUĆNOST

Jugoslavija je spremna da bez potresa primi Titovo nasleđe. To ne znači da se među Jugoslovenima ne primećuje zabrinutost za budućnost bez Tita, »istorijskog oca« ove zemlje. Jugosloveni, međutim, još veruju da će Tito prebroditi bolest, ali se taj njihov optimizam uvek završava konstatacijom da on već ima gotovo 88 godina... Institucije za period posle Tita već funkcionišu. Njih je stvorio sam Tito, misleći na svoje nasleđe. (El Pais, Španija, 19. januara 1980.)

SPOJIO JE PET KONTINENATA

Jugoslavija, za svoj razvoj, duguje predsedniku Titu, koji je decenijama uspeo da obezbedi miran život i privredni progres bez ikakvih komplikacija na unutrašnjem ili spoljnom planu. To je veliko Titovo delo, koje mu priznaju ne samo Jugosloveni nego i ceo svet...

Tito je uspeo da oživotvori politiku nesvrstanosti i da spoji zemlje pet kontinenata u jedan jedinstveni pokret... (Politika ternata, Grčka, 19. januara 1980.)

SIMBOL NEZAVISNOSTI

Neposredno posle Nove godine, predsednik Tito iznenada se teško razboleo, i primljen je u bolnicu. Posle ovih vesti, cela Jugoslavija našla se pred neobičnim ispitom. Štaviše, Predsednik se razboleo upravo u vreme pogoršanja međunarodne situacije... To je ovaj ispit učinilo još ozbiljnijim.

Prošlo je svega nešto više od 20 dana od 3. januara, dana kada je predsednik Tito primljen u bolnicu, do njegovog gotovo potpunog oporavka od dve operacije. Tokom tog vremenskog perioda, ljudi su videli ono što obično nemaju prilike da vide, ili što bi se moglo dogoditi tek posle više godina.

Saznavši za bolest predsednika Tita, više od 260 dopisnika sa Zapada dohrlilo je **u** Jugoslaviju sa filmskim kamerama i magnetofonima

postavljenim u svakom kutku zemlje, tražeći odgovore na pitanje: do kakvih će izmena doći u Jugoslaviji posle odlaska predsednika Tita?

Tih dana, ljudi su takođe oprezno motrili na svaki potez i akciju Jugoslavije.

Svuda se oseća da predsednik Tito i Savez komunista Jugoslavije (SKJ), kojem se on nalazi na čelu, uživaju veliki ugled u narodu. Tokom duge borbe u jugoslovenskoj istoriji, predsednik Tito postao je simbol težnji jugoslovenskog naroda ka nezavisnosti, slobodi i jednakosti. Njega sa jugoslovenskim narodom vežu neraskidive veze.

Mnogobrojna pisma, iz svih krajeva zemlje, u kojima se izražava briga naroda o zdravlju Predsednika, upućena su njemu lično i Centralnom komitetu SKJ, Predsednikovom kabinetu, a mnogo pisama dobila su i uredništva novinske agencije Tanjug i drugih listova, koje je trebalo da prenesu. Prenoseći osećanja duboke ljubavi jugoslovenskog naroda prema predsedniku Titu, ova pisma, u stvari, takođe su predstavljala spontano sprovedenu »anketu javnog mnenja« velikih razmera, koja je pokazala snažnu volju i odlučnost jugoslovenskog naroda da čuva svoju nezavisnost, slobodu i demokratiju, i da gradi socijalizam u skladu sa sopstvenim uslovima.

Ovde, u Jugoslaviji, ljudi se ne ustručavaju da govore o tome šta će se, možda, dogoditi posle odlaska predsednika Tita sa scene. Stav većine ljudi prema ovom pitanju realan je i trezven, ali pun poverenja. Uvek nam kažu: »Predsednik Tito već ima 87 godina, pa moramo biti spremni na vanredne okolnosti. Samo, nadamo se da možemo učiniti sve što je mogućno da odgodimo taj dan. Ne možemo, a da se ne pripremimo za to...«

Početkom sedamdesetih godina usvojen je, na inicijativu samog Predsednika, sistem Predsedništva Federacije, odnosno sistem kolektivnog predsedništva. Osobito od prošle godine, Jugoslavija je usvojila načelo kolektivnog rukovodstva na svim nivoima, od najviših do najnižih. Rukovodeća tela Partije i vlade uvela su praksu biranja izvršnog predsednika, sa jednogodišnjim mandatom, po sistemu rotacije. A ličnosti koje se biraju za članove rukovodećih tela na svim nivoima sada, rame uz rame, snose sve odgovornosti ravnopravno, i zajednički donose odluke. Ne tako davno, predsednik Tito je rekao: »Uspješan i stabilan razvoj naše domovine ne garantuju pojedine ličnosti, već jedinstvena akcija zasnovana na politici koju je usvojio SKJ«.

Rukovodeća tela na svim nivoima delovala su u skladu sa ovim načelom tokom Predsednikove bolesti. Tih dana, narod je bio svedok delotvornog i normalnog funkcionisanja organa SKJ i vlade. Kada se Predsednik razboleo, Predsedništvo SKJ i Predsedništvo SFRJ održali su zajednički sastanak, utvrdivši sledeća tri glavna zadatka: stabilizovanje privrede, učvršćenje jedinstva, i jačanje opštenarodne odbrane... U kratkom vremenskom periodu, to je praktično postala »opšta mobilizacija« cele zemlje.

Mada su ljudi bili uznemireni i zabrinuti zbog" zdravstvenog stanja Predsednika, oni su, priželjkujući vesti o uspehu operacije kojoj je bio podvrgnut, svi ostali na svojim mestima i društveni život se i dalje razvijao u miru i redu, kao obično.

Do 28. januara, većina dopisnika koji su došli iz drugih zemalja vratila se svojim domovima. Bez obzira na razlike koje postoje u njihovim

mišljenjima, jedna zajednička tačka u opštem utisku koji su mnogi od njih mogli steći verovatno je sledeća: u Jugoslaviji sve funkcioniše normalno i narod ove zemlje moći će da odoli svakom iskušenju. (Ženmin žibao, Kina, 30. januara 1980.)

NEMA BRIGE ZA JUGOSLAVIJU

Posle Tita? Ne treba zaboraviti da postoji neko koji ne voli da neko drugi misli umesto njega, a uopšte ne podnosi da mu neko stane na žulj. Taj prvi neko je jugoslovenski narod. To su neobični ljudi, koji su u toku jednog veka, dok su još bili Srbi, Hrvati, Crnogorci, Makedonci, Slovenci ili Bosanci, 28 puta ustali u odbranu svoje nezavisnosti. Poslednji put ustali su protiv Hitlera, i to svi zajedno...

Ne, ne treba brinuti šta će se dogoditi u Jugoslaviji posle Tita. Uostalom, on je nedavno i sam jasno i glasno izjavio zagrebačkom dnevniku Vjesnik: »Mogu otići u svakom momentu, a da se ništa ne promijeni. Ovaj narod predstavlja pokretačku moć u istoriji. On nadahnjuje svoje vođe, a vođa je taj koji samo organizuje i formuliše misli naroda.« Misao jugoslovenskog naroda je »Sloboda narodu!«, poklič koji je ujedinjavao partizane, pa se pretvorio u pozdrav kojim su se, sa istim žarom, služili i roditelji, i oni rođeni posle rata. Sloboda narodu. Sloboda za sve, to je testament Josipa Broza Tita. Tu se podrazumeva: »Niko nema prava da prihvati okupaciju zemlje«. To je najznačajniji član Ustava. Opštenarodna odbrana — osam miliona ljudi i žena, koji se mogu mobilisati u toku nekoliko časova, sa oružjem na dohvat ruke, u fabrikama, na poljoprivrednim dobrima i po pećinama ove zemlje sa hiljadu planina. Da bi se osvojila Jugoslavija, treba napredovati metar po metar, ulicu po ulicu. Bilo bi strašno. Jugoslovenima je to poznato. Između 1941. i 1945, Nemci su im porušili, ili spalili, 820.000 domova...

Beograd su sravnile bombe, kraljevska vojska je desetkovana, ali je kaznena ekspedicija trajala šest nedelja, odloživši za toliko operaciju Barbarosa na Rusiju. Šest bitnih, letnjih nedelja koje su onemogućile Vermahtu da pre snega stigne do Moskve...

Tokom borbe cela nacija je u pokretu. To je borba bez milosti, u kojoj su i ranjenici, čak i oni koje na nosilima nose konji, naoružani. Jer, u ovom ratu bez milosti ubijaju se i ranjenici. A kolone ranjenika, kojih ima više hiljada, zadržavaju svaku veliku jedinicu.

.. .Valeri Žiskar d'Esten sigurno se seća onoga što mu je Tito poverio decembra 1976. godine. »Jugoslavija je tvrd orah.« To je izvučeno iz jedne stare srpske poslovice. To, očigledno, znači: I mi posedujemo moć odvraćanja. Eto, to je period posle Tita. (Pari mač, Francuska, 1. februara 1980.)

SIMBOL JUGOSLAVIJE

Život Josipa Broza Tita, radnika, revolucionara, vojskovođe i državnika, tesno je povezan sa stvaranjem nove, socijalističke Jugoslavije, sa životom, borbom i dostignućima jugoslovenskog naroda. Ovo jednostavno ime Tito — vrhovni komandant Narodnooslobodilačke vojske, generalni sekretar Komunističke partije Jugoslavije, organizator ustanka

protiv fašizma i, konačno, predsednik Jugoslavije — postalo je simbol najviših vrednosti svih stremljenja i volje jugoslovenskog naroda, koji gradi bolji život u miru i u ujedinjenoj bratskoj zajednici... (Indonežen observer, Indonezija, 17. januara 1980.)

NAJVEĆA LIČNOST STOLEĆA

Budući istoričar istaći će kao jedan od najvećih političkih događaja našeg vremena — možda najplodnijeg — obrazovanje pokreta nesvrstanih zemalja koji je Tito utemeljio 1961. godine. Nijedan državnik nije do tada jasnije, niti obuhvatnije, uvideo problem svetskog mira, nego što je to učinio maršal Tito kada je kao najosetljiviju tačku međunarodnih sukoba označio nepovoljnu raspodelu materijalnih koristi između razvijenih i zemalja u razvoju. Raspodela je postala sistem ustrojen za unilateralno povlaštenje kapitalističkog dela sveta. Diskriminisane i eksploatisane, zemlje u razvoju su prividom pravne suverenosti tek prikrivale nastavljanje bestidne inostrane dominacije od strane bivših kolonizatorskih metropola, transnacionalnih korporacija i moćnih međunarodnih finansijskih institucija.

Sada mogu amputirati nogu maršalu Titu. Ali, nikad se neće amputirati dimenzija njegove veličine, kao najveće ličnosti stoleća u borbi za istinsku emancipaciju naroda u razvoju, koji su počeli da traže svoju sopstvenu budućnost a da se ne vezuju za ovaj ili onaj centar svetske vlasti. Jer, prihvatajući stav nesvrstanih zemalja, koje je Tito prvi put sazvao na sastanak u Beogradu septembra 1961. godine, prestale su da budu periferne nacije — i to po sopstvenoj odluci — da bi postale novi centar istorijskog procesa.. .

... Pismom — koje su u Beogradu okupljeni šefovi država uputili Hruščovu i Kenediju, uporno tražeći da se lično sastanu sa ciljem otklanjanja ratne pretnje, da izađu iz ćorsokaka i omoguće svetu da radi i živi u miru i prosperitetu — Tito je tada pozivao sve narode na ljubav među ljudima i na odbijanje strahota rata.

Koji će glas, danas, moći da ponovi apel velikog beogradskog bolesnika? (Folja de Sao Paolo, Brazil, 25. januara 1980.)

KONTINUITET I STABILNOST

Činjenica je, da jedan od najznačajnijih rezultata jugoslovenske politike nije samo primerna samostalnost i originalan put u socijalizam, nego i — uprkos svim postojećim problemima i protivrečnostima o kojima se u Jugoslaviji često raspravlja — stvaranje struktura koje, i nakon posebne i istaknute uloge Tita, garantuju kontinuitet i stabilan razvoj te revolucije i posle Tita. To je još jedno istorijsko delo osnivača države, koji predstavlja poslednju političku ličnost od izuzetnog istorijskog značaja u ovom stoleću. (Ekstra blat, Austrija, 2. februara 1980.)

◆

ZAŠTO NAM JE TITO TOLIKO BLIZAK?

Ljubav i bol nisu jedina osećanja iz kojih, u ovim trenucima, izvire zebnja sa kojom pratimo vesti koje nam pristižu iz Beograda o novom pogoršavanju zdravstvenog stanja Tita. Mnogo je jače u nama osećanje

dubokog poštovanja i ozbiljnosti, dok prisustvujemo onome što, bez straha od retorike, može da se nazove poslednjom beznadežnom bitkom jednog velikog borca, druga po oružju, jer drugačije se ne može definisati otpor koji je on prihvatio da pruži bolesti...

.. . Razumljivo je što ta bitka pobuđuje iskrena osećanja ne samo u nama. U idejnoj galeriji vodećih ličnosti veka, probranih posle stroge selekcije, Tito već ima svoje mesto. On je jedan od tvoraca naše epohe. Ali, za razliku od drugih, uspeo je da stekne ugled u svetu, ne po tome Što je bio na čelu velikih sila, ili mnogoljudnih država. Ovaj bivši radnik rukovodio je jednom malom zemljom mukotrpne istorije i još krhkije, i mlađe, nezavisnosti.

Odakle onda izvire značaj njegovog pregalaštva, čije se značenje danas shvata bolje nego što se shvatalo juče? Naravno, Tito je, pre svega, tumač svoje Jugoslavije, nadahnuća, dostojanstva, ljubavi njegovih naroda prema slobodi. To je zemlja crnica, iz koje su politički koreni Tita crpli svoju snagu. U žilavoj zaštiti jugoslovenske nezavisnosti, Tito je našao motiv koji nije bio ograničen samo na granice njegove zemlje, nego se širio na sve delove sveta, i prerastao u osnovnu komponentu revolucionarnog procesa naših vremena. Pronikavši u univerzalnu vrednost svog ideala (ideala koji je poštovan, i koji je zadržao svoj revolucionarni zamah i u rukovođenju svakodnevnim poslovima), Tito je postao istaknuti državnik na međunarodnom planu.

Njegovo odlučujuće opredeljenje, ono kojeg se svi sećaju i koje se, u stvari, ne može prenebregnuti kada se o njemu govori, jeste otpor koji je 1948. pružio Staljinu, koji je želeo da Jugoslaviju uvuče u kruti blok... ukalupljen prema modelu sovjetskog društva. Taj trenutak uvek je ostao nezaboravan u njegovom sećanju. I prilikom našeg poslednjeg susreta, pre tri godine u Berlinu, on se na taj događaj vratio ne prikrivajući svoj ponos, što je činio i u drugim prilikama, ponavljajući svoje »NE!« pred upornim zahtevima, zbog čega je stupio u direktan sukob sa Staljinom i Sovjetima, naočigled ostalih komunističkih partija. Bila je to teška i dramatična odluka. Nije bilo nimalo lako ostati mala i izolovana zemlja u Evropi 1948. — Evropi kojom je besneo hladni rat. Dostojanstveno ne, odvažnost Jugoslavije i njenog rukovodstva, očitovali su se u njihovim opredeljenjima u situaciji koja, na izgled, nije imala izlaza. Osuđeni od dojučerašnjih saveznika, Jugosloveni se nisu predomislili, nego su branili svoju nezavisnost po svaku cenu, sledeći svoj put i postavši, tako, preteče nesvrstavanja. Nisu odustali od svojih socijalističkih programa — utrli su novi put u ostvarenju tih programa, tražeći nadahnuće u sopstvenom, osobenom iskustvu. I konačno, Tito nije odustao od ovih orijentacija ni onda kada su mu, posle Staljinove smrti, Sovjeti dali za pravo. Doslednošću kojoj ni rukovodioci Hruščovljevog SSSR-a nisu umeli da poklone dužnu pažnju i poštovanje, on nije prihvatio da se disciplinovano vrati u redove jednog tabora, da ne bi žrtvovao originalnost mukotrpnog doprinosa koji je njegova zemlja davala istoriji socijalističkog pokreta našeg veka.

Tito je bio komunist, i to je ostao, dokazavši tako da je mogućno biti komunist na više načina. Ta potvrda veoma je značajna i predodređena da ima veliku ulogu u razvoju širokog pokreta borbe za emancipaciju našeg vremena. Danas nam je lakše shvatiti koliko je bila bogata i neiscrpna komunistička kultura koja je nastala pre 60 godina, ruskom revolucijom. Međutim, kada je Tito donosio svoje odluke, onda je

trebalo smelosti da bi se on shvatio. U Staljinovom Sovjetskom Savezu, gde su mnogobrojne i složene potencijalnosti starog boljševizma bile ugušene, činilo se kao da se sve iscrpljuje u čeličnoj dogmi. Sa druge strane, mnogobrojni neprijatelji komunizma likovali su i radovali se mogućnosti koja im se ukazala da komunizam svedu na staljinizam. Tito je pokazao da je to neispravno: drvo komunizma može, i treba, da se grana.

Nameće se pitanje — šta je Tita pripremilo za ovu avangardnu ulogu? Tako dolazimo na onu drugu veliku tekovinu koja je vezana za njegovo ime, dolazimo do rukovodeće uloge u okrutnoj borbi jugoslovenskih naroda u drugom svetskom ratu protiv nacističkih i fašističkih okupatora. Bilo je to iskustvo jedinstveno u svojoj vrsti: istovremeno revolucija i oslobodilački rat, krvavi građanski rat i objedinjavanje jedne višenarodne države. To što u prvom trenutku, zbog specifičnih obeležja svog uspeha, Jugosloveni nisu uvideli specifične osobine borbe koju su komunisti drugih zemalja vodili, oni su vremenom shvatili : da njihova originalnost nije ništa drugo nego uvod za sve veću diferencijaciju pokreta borbe za emancipaciju. S obzirom da je, u prvom redu, njihova revolucija bila antifašistička, bolje su mogli da shvate da je međunarodna pobeda nad fašizmom bila predodređena da revolucionarnom svetskom procesu da širinu, a samim time i raznovrsnost, koje nisu imale premca. Ova svest njima je ulivala samopouzdanje u najtežim i bolnim trenucima. Na tom planu, došlo je do susreta između italijanskih i jugoslovenskih komunista. Mi, u ovom trenutku, ne želimo da prikrivamo polemiku koja nas je delila u dalekoj prošlosti, polemiku koja je bila utoliko oštrija, ukoliko smo bili obostrano zadojeni snažnim ubeđenjima. Ali, mimo razmimoilaženja, i tada smo, i jedni i drugi, tražili sopstveni put… (Unita, Italija, autor Đuzepe Bofa, 14. februara 1980.)

POBORNIK NEZAVISNOSTI MALIH NARODA

Kada se činilo nemogućno da se socijalna pravda i privredni razvoj ostvaruju bez tutorstva nekog od svetskih centara moći, odjeknuo je jasan i odlučan glas maršala Tita, i njegov primer stalno je sve više i sve dublje prodirao među druge ljude i narode, rešene da izvojuju svoju nezavisnost.

Narodi celog sveta, stoga, prožeti poštovanjem, prate tok bolesti jedne takve ni sa kojim uporedive figure državnika i vizionara sa osećanjem za konkretnu praksu, kakav je maršal Josip Broz Tito.

U ovim trenucima, kada uzbuđeni i potreseni, pratimo tok njegove bolesti, ne možemo a da se ponovo ne prisetimo svih njegovih napora koje je ulagao da se čovečanstvo vine do viših oblika zajedničkog življenja svih, zasnovanih na principima uzajamnog poštovanja i efikasne saradnje. Maršal Tito borio se za to da takve težnje ne ostanu samo prazne reči, i da se kretanja u tom pravcu ne «ađu na udaru svetskih velesila, žandarma naše planete. U celokupnoj svojoj državničkoj aktivnosti Tito se, doslovno do svake svoje izgovorene reči, pretvarao u viteza i pobornika popuštanja zategnutosti u svetu, i u jednog od najneumoljivijih tužilaca protiv monstruozne trke u naoružanju, koja ugrožava opstanak čovečanstva.

Predsednik Tito je takvu svoju besprekomu poziciju u međunarodnim odnosima jasno reafirmisao i u govoru na Šestom samitu nesvrstanih zemalja u Havani. On je to na nedvosmislen način učinio i tada, a i ranije u mnogim prilikama, uprkos smetnjama onih, sa jedne ili druge obale, koji su bili zainteresovani za to da se ignoriše njegova neukrotiva aspiracija u prilog potpune nezavisnosti, lišene svake poslušnosti prema drugima.

Takva Titova aspiracija intimno je povezana sa njegovom totalnom privrženošću stvari pravde i blagostanja naroda, što je mogućno ostvariti samo ako ti narodi uzmu svoju sudbinu u svoje ruke.

Ekonomski slabije zemlje prezasićene su raznim oblicima mešanja u njihove unutrašnje stvari, akcijama koje se izvode uz upotrebu sile, i ekspanzijom uticajnih sfera. One, stoga, u pokretu nesvrstanosti, koji je predsednik Tito inspirisao, vide alternativu, sposobnost da ostvare svetsku ravnotežu. Te zemlje ujedinile su se uprkos međusobnim razlikama i tako učinile da se njihov glas čuje. One svoju aktivnost u svetskim poslovima zanivaju na načelima borbe protiv svake vrste hegemonije — one jedna drugu uzajamno podržavaju u traženju sopstvenih puteva i modela društvenog razvoja, i u nepokolebljivoj odbrani svetskog mira.

Poučeni lekcijama iz istorije, koje nas uče da svaki »kult ličnosti« rađa teške posledice, shvatamo da je primer predsednika Tita nešto sasvim drugo.

Uspomena na njega već danas je, u to nema sumnje, neuništiva. (Espreso, Peru, 25. marta 1980.)

SVOJEVRSTAN SOCIJALIZAM

Tito je u toku drugog svetskog rata, i u posleratnom periodu, uvek bio jedan od vodećih državnika sveta. Međunarodna javnost prvi put se za vreme rata susrela sa imenom Josipa Broza Tita, kao sa hrabrim partizanskim vođom koji je borbu jugoslovenskog naroda doveo do pobedonosnog kraja, oslobodivši zemlju, da bi zatim njome suvereno rukovodio, a na međunarodnom planu postao vodeća ličnost u pokretu nesvrstanih.

Tito je izgradio socijalističko društvo težeći da socijalizam dobije svojevrstan jugoslovenski vid. (Suomenmaa, Finska, autor predsednik Parlamenta J. Virolainen, 17. februara 1980.)

SNAGA SAMOUPRAVLJANJA I OPŠTENARODNE ODBRANE

Radnički saveti, koje je Tito stvorio, imaju velika prava u odlučivanju, osobito kada je reč o proizvodnji, investicijama i raspodeli dohotka. Ovaj sistem pobudio je veliko interesovanje i oduševljenje, posebno u onim krugovima zapadne Evrope koji traže alternativu za socijalizam kakav se gradi u istočnoevropskim zemljama.

Odbrana zemlje organizovana je gotovo na isti način kao samoupravljanje u preduzećima. Sva preduzeća imaju svoje oružje da bi radnici sami mogli da brane svoje fabrike od spoljnjeg neprijatelja. Jugosloveni imaju običaj da kažu, da bi eventualni agresor naišao na armiju od

deset miliona radnika. Titovo veliko dostignuće na spoljnom planu jeste stoje pedesetih godina, zajedno sa Nehruom, Naserom i Sukarnom, pokrenuo stvaranje pokreta nesvrstanih zemalja kao »treće sile« u svetskoj politici. (Suomenmaa, Finska, 17. februara 1980.)

NAJVEĆA USLUGA SVETU

Nadahnuti partizanski vođa koji je postao državnik međunarodnog ugleda; odlučni operativac koji je postao političar — reformator; međunarodni komunist koji je odbio da prima naređenja od Moskve i sa uspehom prkosio Staljinovoj zlobnoj spremnosti da ga uništi; revolucionar-ilegalac koji je postao otac nacije i ujedinitelj višenacionalne federacije.. . Jugosloven Tito bio je sve ovo, i još mnogo više... položio je temelje novom i životvornijem obliku socijalizma, koji se zalaže za individualnu odgovornost i inicijativu.

Posle rata, prve godine bile su ispunjene pokušajima da se opstane, uprkos Staljinovoj vojnoj pretnji i pravoj ekonomskoj blokadi.. . Tito je uspeo da opstane...

Trebalo bi ne samo da pokažemo da cenimo njegove izuzetne osobine, nego i da izvučemo korist iz ove lekcije. (Observer, Velika Britanija, 17. januara 1980.)

SVETSKI VELIKAN

Maršal Tito je veliki lider ne samo u Jugoslaviji, nego i u svetu uopšte, a posebno u zemljama koje su ugnjetavane od drugih, velikih zemalja. Tito je čovek poštovan od svih — postao je simbol jedinstva svoje zemlje, koju čine razne nacionalnosti i religije. Tito je ispoljio svu svoju aktivnost i pri osnivanju pokreta nesvrstanosti, zajedno sa Naserom i Nehruom, i ovo njegovo državništvo prelazi razmere njegove zemlje. On postaje istaknuti velikan među svetskim liderima.

Danas je teško naći nekoga u svetu, koji ne zna za ime maršala Tita. Nema sumnje, da se ovim ugledom maršala Tita ponosi njegov narod, i ovaj će ugled svakako ostati i posle njegove smrti... (Al Ahbar, Jordan, 19. februara 1980.)

TITOV PUT - JEDINI

Današnja Jugoslavija malo liči na zbrkanu mešavinu zaostalih i feudalnih balkanskih naroda, na čije je čelo Tito došao 1945. godine, posle onoga što je, u stvari, predstavljalo i oslobodilački i građanski rat. Zemlja danas može da se pohvali srednjorazvijenom privredom. Nekad uglavnom seosko društvo, Jugoslavija je danas prevashodno urbano potrošačko društvo...

#

... Jugoslavija je, pod Titom, usvojila privredu tržišnog tipa. Jugosloveni mogu, po sopstvenoj želji, slobodno da putuju u inostranstvo... Milioni Jugoslovena boravili su u zapadnoj Evropi na privremenom radu, i vratili su se u zemlju... Sve promene do kojih je došlo poslednjih godina verovatno su neopozive. Svuda se ukazuje, da će Jugoslavija

i posle Tita nastaviti svojim putem ka većoj političkoj i ekonomskoj liberalizaciji. ..

... Jedna od pesama koja će se sigurno pevati na Titovoj sahrani jeste: »Druže Tito, mi Ti se kunemo, da sa tvoga puta ne skrenemo!«. Ovakva osećanja izražena su nad grobom mnogih vođa u prošlosti. Ono što je jednom rečeno, često se zaboravi. U slučaju Jugoslavije, »Titov put« imao je mnogo prepreka i krivina. Međutim, sada se čini da je to jedini put sa kojim putnici mogu da se slože. (Sandi Tajms, Velika Britanija, 21. februara 1980.)

SVOJEVRSTAN PUT RAZVOJA

Svojim sistemom samoupravljanja, nesvrstanom spoljnom politikom, decentralizacijom koja postoji između šest republika i dve autonomne pokrajine, Jugosloveni ostvaruju originalno iskustvo. Prema statistici, Jugoslavija je u 1979. godini imala dohodak oko 2.300 dolara po stanovniku — što je 300 dolara više od argentinskog prošeka — i svaka treća porodica ima automobil.

U poslednjih dvadeset godina učinjen je najupečatljiviji skok — privreda je imala rast od sedam odsto godišnje... Uprkos problemima, životni standard stalno se poboljšavao i to je osnovni podatak za objašnjenje socijalne stabilnosti jugoslovenskog sistema... (Klarin, Argentina, 21. februara 1980.)

SAMOUPRAVLJANJE ZNAČI SLOBODU

Potrebno je shvatiti ko je Tito, a da bi se to shvatilo nije dovoljno setiti se velikih trenutaka njegove istorije i politike, od oslobodilačkog rata u Jugoslaviji do raskida sa Rusima 1948. godine, od njegovog odbijanja blokovske politike do nedavnih velikih ostvarenja, kakvo je bilo ono u Havani. Pored toga, nije dovoljno govoriti o Titu kao o tvorcu modela socijalističkog razvoja koji se razlikuje od onog »zvaničnog«. Ako uopšte postoji čovek kojem je strana filozofija modela, onda je to Tito. Tito nije bio ni pragmatičar, ni čovek lišen principa. Štaviše, nije bio ni čovek Kominterne. Bio je ličnost čvrstih principa, oštar i nepomirljiv, istaknuti pripadnik, velikan generacije koja je svim svojim snagama težila ka opštem spasenju...

... Tito polako umire u Ljubljani, ali Jugoslavija nastavlja život. Niko neće moći da kaže: »Umro je kralj, živeo kralj!«, jer ovaj čovek nije bio kralj, niti diktator, niti je plenio snagom koju istorija pripisuje diktatorima, nego je to bio čovek koji se razlikovao po načinu na koji je raspolagao vlašću, koja je mogla da bude bezgranična, a samim tim i pogubna. Neosporna je njegova popularnost, i neprikosnovena ljubav, koju je uživao u narodu. Bilo da razgovaramo sa ljudima koji su ga pratili i njime se zaklinjali, ili sa onima koji ga nisu voleli, shvatićemo zašto je tako. Bez obzira na odobravanje ili negodovanje, ličnost ovog čoveka jedinstvena je u vremenu. Tito je bio čovek kriza, a za one koji ne vole ovu reč, reći ćemo : Tito je bio čovek preobražaja, ili, ako hoćemo, čovek sumnji, gorčine, a ne čovek apsolutnoga i izvesnoga. U tome je njegova savremenost. Tako nam se čini danas, u trenutku koji bi mogao da bude do suza dirljiv, a koji je, naprotiv, trenutak

trezvenog i dubokog razmišljanja. Period posle Tita počeo je još onog časa kada je predsednik Jugoslavije prešao prag Kliničkog centra u Ljubljani.

Bilo da o Titu razgovaramo sa inteligencijom u Beogradu, sa mlađom ili starijom generacijom, sa članovima Saveza komunista, ili onima koji to nisu, uvek ćemo naići na isti odgovor: zaključak da je Tito bio čovek koji je umeo da shvati svoje vreme, da je to vreme krize i transformacija, i da marksizam i socijalizam nisu toga pošteđeni. Da bi se shvatila ljubav i poštovanje koje uživa Tito u narodu, potrebno je vratiti se u vreme oslobodilačkog rata i 1948. godinu. Pred nama je čovek koji je, posle iskustva sa staljinizmom i posle 1948, shvatio da samoupravljanje, nesvrstavanje, averzija prema blokovskoj podeli sveta, poštovanje nacionalnih specifičnosti, uspon »trećeg sveta« — jednom rečju, raznolikost, pa čak i suprotnosti — mogu da budu najotpornije tkivo, vezivo jednog društva.

Postoji veza koja jedan složen svet čini društvom, a to je veza između samoupravljanja i političke • liberalizacije, samoupravljanja koje na ekonomskom planu ima svoje uspone i padove, ali koje je na političkom planu ostvarilo trajne tekovine. Nema direktora koji dobija naređenja odozgo, nema vođe koji odlučuje: postoje samo radnički saveti čiji su članovi, u stvari, među radnicima i od njih samih izabrani delegati. Naravno, ne cvetaju u Jugoslaviji samo ruže. Pa ipak, činjenica je da samoupravljanje znači demokratiju i slobodu. To je novo u istoriji socijalizma, i ne samo socijalizma.

Period posle Tita počiva na ovom odnosu, i na nesvrstavanju. Teškoća će biti, to niko ne krije. Pa ipak, svi su ubeđeni da će one biti prevaziđene. Ovaj socijalizam koji ne pretenduje da bude uzor, koji se ne natura kao artikl za izvoz, koji nema nikakvu nameru da bude centar, postao je predmet razmišljanja, privlačna snaga za srpske, hrvatske, crnogorske mase, inteligenciju, mlade i stare generacije, muškarce i žene koji slobodno govore o dobru i zlu u njihovoj zemlji. Samoupravljanje je dalo vidne rezultate u zemlji, a nesvrstavanje u odnosima sa susednim zemljama. ..

Jugoslavija, to je borba protiv hegemonije, borba za nezavisnost. A to je dokaz da je Jugoslavija već bila spremna za tzv. period posle Tita mnogo pre nego što su iz Ljubljane stigla prva saopštenja konzilijuma. (Rinašita, Italija, 22. februara 1980.)

BRATSVO I JEDINSTVO

U Jugoslaviji je opšteprisutna krilatica — bratstvo i jedinstvo. Od hrvatskih gradova, urednih i ponosnih, sa tragovima austrougarskog tipa, do bosansko-hercegovačkih varošica, protkanih džamijama, od bazara Prištine, glavnog grada Kosova, do solitera u Skoplju, ponosu Makedonije, nema mesta bez ulice, bulevara ili trga koji ne nosi ime »Bratstvo i jedinstvo«. Na mitizima se čuju povici »Živelo bratstvo i jedinstvo!«. »Bratstvo i jedinstvo« skandiraju vojnici u počasnom maršu. Teško je naći Titov govor u kojem se otaj imperativ ne ističe kao norma i smernica društvenog i političkog života zemlje...

... Dok iščezava osnivač savremene Jugoslavije, smatramo da sa pravom možemo reći da nacionalističke netrpeljivosti ne predstavljaju više strukturalnu karakteristiku zemlje. I, ako bude problema posle

Tita, oni se neće ispoljavati na planu netrpeljivosti između Srba i Hrvata — o čemu nerealno i gotovo iz navike tako uporno pišu strani komentatori — nego u društveno-političkoj strukturi, u kojoj je zemlja sa tolikim naporima izrasla u toku jednog neprekidnog eksperimenta koji traje već 30 godina.

U Jugoslaviji, po tradiciji, postoje krajevi koji su krajnje zaostali, i oni koji idu ukorak sa razvijenim svetom. Protiv takvih nasleđenih nejednakosti, novi režim, u prvom trenutku, hvatao se ukoštac sa pozicije socijalističke ortodoksnosti, centralizovane vlasti koja je akumulirala i distribuirala, i administrativnim metodima ućutkivala žalbe onih koji su smatrali da daju previše i žalbe onih koji su smatrali da dobijaju premalo. . .

... Godine 1974. Jugoslavija je dobila novi Ustav koji garantuje postojanje šest republika — Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije, Makedonije i Crne Gore — kao »suverenih i nezavisnih republika« i dveju autonomnih pokrajina — Kosova i Vojvodine — sa širokim ovlašćenjima koja su ranije bila nezamisliva. Jugoslovenska federacija dobila je te godine kolektivno rukovodstvo u kojem se ravnopravno čuje reč predstavnika svih republika i autonomnih pokrajina i koje, istovremeno, ograničava ovlašćenja centralne vlasti na spoljne poslove, odbranu i upravljanje fondom za razvoj zaostalih krajeva u koji ulažu sve republike i autonomne pokrajine. Sve ostalo, od banaka do investicija, od škola do krivičnog zakona, pod striktnom je kompetencijom republika.

U suštini, ako ne formalno, Jugoslavija se preobrazila u pravu konfederaciju u kojoj se sve spušta u bazu prema pravilima samoupravljanja i gde izvršna vlast viših instancija nema dominantnu mogućnost intervencije. Tako je demontirana pritajena mina nacionalizma . . . (Republika, Italija, 23. februara 1980.)

TVORAC NESVRSTAVANJA

Predsednik Tito, koji se sa svojih 87 godina bori za život svom onom hrabrošću koja je karakteristična za njegov dug život i 35-godišnje rukovođenje Jugoslavijom, može za sebe da kaže da je čovek koji je stvorio nesvrstavanje... Istovremeno, Tito je raskidom sa Staljinom 1948. godine pokazao mogućnim da jedna socijalistička zemlja bude nezavisna od Moskve, i u ideološkom i u materijalnom pogledu. .. Teško je proceniti kolika je hrabrost bila potrebna Titu da se suprotstavi Staljinu.. . Posledice takvog njegovog stava su u ćelom svetu dugoročne i ogromne. . .

... Tita će ceniti u Africi, i svuda drugde u svetu, već samo zato što je hrabar čovek. To jasno pokazuje njegova borba protiv nacista. Istorija Titovog političkog života, kao, na primer, onih sastanaka u Moskvi, kada je on mirno saopštio Staljinu da neće dozvoliti da mu bilo ko diktira šta će da radi, pokazuje jednu izuzetnu i veoma duboku hrabrost. To će i dalje inspirisati nove generacije... Tito je poslednji od divova koji su se borili protiv Hitlera — on je čovek koji je učestvovao u stvaranju posleratnog sveta. Za divljenje je i za poštovanje već sama njegova dugovečnost, a kamoli njegov ugled.

Bez Tita, čovečanstvo ostaje osiromašeno. (Vest Afrika, Nigerija, 25. februara 1980.)

TITOVO NASLEĐE U SVETU

Maršal Tito ne bori se samo za svoj život — on se još bori da spase svet katastrofe nuklearnog rata.

Predsednik Jugoslavije uputio je poruke svetskim liderima — sovjetskom predsedniku Brežnjevu, predsedniku SAD Karteru, kubanskom predsedniku Kastru, predsedniku indijske vlade Indiri Gandi i gvinejskom predsedniku Seku Tureu. Sadržaj ovih poruka je očigledan. Titova poslednja briga ne može biti ništa drugo nego mir u svetu, spasavanje čovečanstva od razaranja i omogućavanje ljudima da žive u miru i slobodi, u potrazi za srećom.

To je bio Titov poslednji gest, a samim tim i najbolje nasleđe — ne samo za njegov narod, nego i za celo čovečanstvo.

Kako sada stoje stvari, dve supersile se nadmeću, i to ne na bezazlen način, nego jedna drugoj prete oštro i glasno, ne isključujući mogućnosti upotrebe nuklearnog oružja. To bi bilo najveće bezumlje.

Čini se logično što je Tito zatražio od Indire Gandi, Seku Turea i Fidela Kastra, koje smatra legitimnim vođama nesvrstanog sveta koji predstavljaju Aziju, Afriku i Latinsku Ameriku, tla se bore za bezbednost u svetu i dobrobit čovečanstva.

Tito se zalagao za mir tako dugo, a sada od svojih mlađih kolega traži da to nastave. Ako postoji lider koji zaslužuje Nobelovu nagradu za mir iz mnogobrojnih razloga, onda je to Tito. (Indonežan observer, Indonezija, 26. februara 1980.)

ZAVEŠTANJE LJUDSKOM RODU

U poslednjim trenucima svog života, vođa Jugoslavije Josip Broz Tito i dalje pokazuje punu odgovornost, kao vođa sveta. Načinio je politički testament koji je poslao u vidu posebne poruke vođama sa Istoka i Zapada. U toj poruci, ili političkom zaveštanju, jasno se vidi Titova briga za situaciju u svetu.

Od američkog predsednika Džimija Kartera i sovjetskog predsednika Leonida Brežnjeva, Tito traži da sačuvaju mir između SAD i Sovjetskog Saveza. To znači, da Tito želi da dve velike sile odlučno čuvaju popuštanje zategnutosti.. .

... Egzistencija čovečanstva i nastavljenje revolucionarne i napredne borbe naroda — dve su teme koje su i dalje u žiži Titove pažnje i sada, kada je teško oboleo.

Budući da je njegovo gledište tako razumno, dobro bi bilo da u ovim trenucima, pre nego što se ugasi život Josipa Broza Tita, svet to dobro zapamti, kao najuzvišeniju nadu koju ovaj svetski vođa iz Jugoslavije zaveštava ljudskom rodu.

Mi poštujemo stavove Tita, kao velikog revolucionara i borca. Mi i dalje cenimo ovakav njegov stav koji je mudar« sjajan i sada, kada se bliži kraj njegovog života. Brine nas što Indonezija više nije vredna da bude među vodećim zemljama Azije i Afrike, mada je azijsko-afrički duh začet u Bandungu. Ali, nije nam žao, jer, sa druge strane, cenimo konačan Titov izbor. On zastupa naša mišljenja i naša osećanja.

Nadamo se da će i kada više ne bude bilo sina celog sveta Josipa Broza Tita, svet i dalje ceniti sve rezultate njegove borbe, rada i stremljenja. Sadržina njegove poslednje političke volje može da inspiriše svet u pogledu koraka koje treba preduzeti da se očuvaju uzvišeni ideali i dostojanstvo ljudskog roda. (Merdeka, Indonezija, 26. februara 1980.)

BEZ STRAHA ZA BUDUĆNOST

Poslednje dve nedelje Jugosloveni, uglavnom, više ne sumnjaju da se »Stari«, kako Tita već dugo zovu, nalazi na samrti. Bio je to povod da se mnogi Jugosloveni u ovom periodu osvrnu na način na koji su njihov život i zemlja bili organizovani pod rukovodstvom predsednika Tita. Ali, oni takođe razmišljaju o budućnosti, i navode strance da odbace ono što smatraju mitom: pretpostavku da će Jugoslavija biti toliko krhka da će verovatno doći do razdora zbog unutrašnjih zategnutosti, ili će postati plen pretnji spolja. Naprotiv, provlači se izvesno tiho osećanje uspeha i uverenja da se Jugoslavija može razvijati bezbedno, mada svakako ne bez teškoća, u okvirima koje Tito ostavlja za sobom. U sadašnjoj Jugoslaviji postoje tri generacije: generacija starijih, partizanska; generacija mlađih, odraslih sa »socijalističkim samoupravljanjem«; i generacija sredovečnih ljudi koji su bili još maloletnici krajem rata i proživljavali sve teškoće razvoja Titove Jugoslavije. Sistem jugoslovenskog samoupravljanja, osnov garantije za ostvarenje istinske demokratije u Jugoslaviji, doživeo je mnoge izmene tokom protekle tri decenije.. .

Ali, prisutno je osećanje ponosa; svest o onome šta Jugoslavija predstavlja i da se kompromisi moraju praviti tokom razvoja sistema. (Gardijan, Velika Britanija, 27. februara 1980.)

SIGURAN JUGOSLOVENSKI PUT

Dva meseca patnji možda predstavljaju poslednji Titov poklon Jugoslaviji. Kritičan je i težak ovo trenutak za narod koji je navikao da svog »Starog« smatra besmrtnim; pa ipak, on je dovoljan da se provere mehanizmi koji su predviđeni jugoslovenskim Ustavom. Diplomatska aktivnost Beograda do tančina odgovara Titovim direktivama, tim pre kada se uzme u obzir da se međunarodna situacija pogoršala i postala veoma kritična invazijom u Avganistanu. Titovi ljudi ostavili su utisak da povlače sigurne i precizne poteze, kao da sadašnja međunarodna nestabilnost nije ni taknula balkansku Republiku.

Nasuprot tome, ostale zemlje su u tom bolnom trenutku sasvim drugačije reagovale. Neizvesnost, strah, nesigurnost, sve su to osećanja kojih je bilo izvan Jugoslavije zbog Titove bolesti. Međutim, staloženost i samopouzdanje ove zemlje uspeli su da preovladaju i uvere svet više od svake druge racionalne ocene, u neizmenljivost političke i strategijske situacije u Jugoslaviji.

Sporazum sa Ekonomskom zajednicom ostvaren je zahvaljujući ubrzavanju birokratskog ritma, ubrzavanju koje nema premca u svetskoj diplomatiji. Počinili bismo veliku nepravdu prema potpisnicima sporazuma i prema njihovoj istinskoj političkoj volji, kada bismo rekli da je pogoršavanje zdravstvenog stanja Tita bio odlučujući faktor za uspešno zaključivanje sporazuma.

Podređivanje želje za uspostavljanjem tešnjih odnosa sa Beogradom želji da se ne rasrdi Moskva, konačno je prevaziđeno i u tome je, nesumnjivo, Titova bolest odigrala odlučujuću ulogu. Tito je za života mogao da predstavlja za Evropu jemstvo, a kada se povukao sa scene, on je evropske vlade stavio pred odgovornost, ne ostavivši im mogućnost da pobegnu od međunarodne političke stvarnosti.

Tito je taj bolan poklon podario Jugoslaviji, ali je zato imao zadovoljstvo da prisustvuje velikom ispitu solidarnosti njegovog sistema i iz Kliničkog centra u Ljubljani, ma koliko to ironično zvučalo, posmatrao je početak perioda posle Tita. (Pikolo, Italija, 28. februara 1980.)

NA TITOVOJ LINIJI I POSLE TITA

U ovoj nemirnoj međunarodnoj situaciji, zapadni posmatrači zabrinuti su šta će biti sa Jugoslavijom posle Tita. A sami Jugosloveni, naprotiv, potpuno su mirni.

Ljudi izgledaju sigurni u to da nezavisnost i bezbednost zemlje nisu nimalo ugroženi. Oni uveravaju da, i pored svojih međusobnih nacionalnih i drugih razlika, u Jugoslaviji niko ozbiljan i ne pomišlja na menjanje osnove nesvrstane spoljnopolitičke orijentacije zemlje i povratak u sovjetski lager. .. Celokupno jugoslovensko stanovništvo organizovano je i obučeno da vodi odbrambeni partizanski rat protiv eventualnog okupatora. .. (Suomenkuvalehti, Finska, 29. februara 1980.)

KRAJ EPOHE VELIKANA

Neosporno je, da bi nestanak predsednika Tita predstavljao definitivan kraj epohe velikana-savremenika, koji su zajednički, ognjem i mačem ratovali u drugom svetskom ratu protiv hitlerovske Nemačke i koji su iz tog rata izašli kao pobednici. Maršal Tito jedan je od najistaknutijih heroja drugog svetskog rata. On se stavio na čelo svojih slabo naoružanih i nedovoljno opremljenih snaga, suprotstavio se nadirućim Hitlerovim trupama i uspeo da oslobodi svoju zemlju... Tito je odbio tutorstvo sovjetskog vođe Staljina i krenuo putem nezavisnim od Moskve. U posleratnom periodu, Tito postaje velikan mira i pionir politike nesvrstavanja, koja danas okuplja ogromnu većinu zemalja sveta u razvoju. Njegov poslednji put bio je odlazak u Havanu, na Konferenciju, na vrhu, nesvrstanih zemalja, kada je kubanskom predsedniku Kastru rekao: »Moramo se suprotstaviti svakom pokušaju prodiranja u pokret nesvrstanih i nastojanjima da on služi tuđim interesima«. Tito je, verovatno, i otputovao na dug i naporan put u Havanu, da bi to rekao. I pored položaja koji je zauzimao u svojoj zemlji, i u ćelom svetu, predsednik Tito pripadao je soju jednostavnih ljudi. On je veliki Predsednik svoje zemlje, a tako jednostavan u običnom životu. Među potonjom plejadom velikana, Tito je, uistinu, poslednji od svih. (Al Musavar, Egipat, 29. februara 1980.)

TITO - POSLEDNJI VELIKAN *

Dugo posle Ruzvelta, Staljina, Čerčila, De Gola i Mao Cedunga, poslednji od velikih vođa iz drugog svetskog rata — odlazi. Jedini je on doveo do pobede okupiranu zemlju, koja se oslobodila sopstvenim

snagama. Od male grupe partizana, stvorio je armiju od 800.000 ljudi i cela njegova zemlja videla je sebe u njemu. Jugoslavija i Tito bili su neodvojivi. Zbog toga, što je potekao iz vekovima ponižavanog i ugnjetavanog naroda, njegov životni put će služiti kao uzor: sin siromašnih seljaka, zatim mehaničar, generalni sekretar Komunističke partije, vrhovni komandant otpora, osnivač nove države, zadržao je dušu buntovnika.

Kada je došao na vlast — pošto je uništio ne samo naciste nego i desničarski otpor — nastavio je da oličava duh pobune, protiv nove Staljinove tiranije. On ga je, jednog majskog dana 1946. godine, primajući ga u Kremlju, upozorio: »Još imam snage«. I, podigavši Tita rukama, crveni car je rekao: »Ruku, koju ne možeš ujesti, poljubi«. Nastavak je poznat — Tito je odbio da uđe u carstvo novog cara. Zbog toga, u trenutku kada se svodi ceo jedan život ispunjen borbom, toliko mnogo mladih nacija nalazi primer u ovom čoveku, koji je uvek odbijao da mu neki stranac nameće svoju istinu.

Svaki velikan iz drugog svetskog rata ima svoju besmrtnu sliku: Dc Gol — buntovni vizionar, Čerčil — neukrotivi buldog, Staljin — čovek od gvožđa. Tito će za sva vremena ostati partizan. Počasti, titule i odlikovanja, ništa od sveg toga nije doprinelo da se zaboravi progonjeni ratnik u iscepanoj uniformi koji je, gotovo sam pred nacističkim divizijama, uspeo da oslobodi svoju teritoriju bez pomoći savezničkih snaga... S obzirom da se oslobodila sopstvenim snagama, Jugoslavija je mogla da se odupre Staljinu, koji je izjavio: »Dovoljno je da dignem mali prst, pa da Tito izčezne na smetlištu istorije.. .« Četvrt veka posle ove Staljinove pretnje, Tito je još bio na istom mestu u Jugoslaviji... (Pari mač, Francuska, 29. februara 1980.)

PRAVOVREMENA DALEKOVIDOST

Tito se borio protiv nacističke Nemačke — pošao je svojim, nezavisnim putem, ujedinjavajući mnogonacionalnu državu. . . Nesvrstanost, koju je on počeo da gradi sa Naserom i Nehruom, bila je snažan šok za strukturu posleratnog sveta. Dve trećine zemalja u današnjem svetu okuplja se pod zastavom nesvrstanosti.

Nesvrstanost ima svoje sopstvene probleme. Stoga što se u današnjem svetu traži nezavisni put svake zemlje, i njihova međusobna povezanost, bez obzira na veličinu, Titova hrabrost u prošlosti bila je pravovremeno dalekovida.

Tito je, nedavno, u porukama stranim državnicima opet pozvao svet da se vrati detantu. Imao je u vidu budućnost Jugoslavije i sveta. . . (Asahi šimbun, Japan, 1. marta 1980.)

NACIONALNI PONOS JUGOSLOVENA

Predsednik Tito je ne samo sledio politiku jugoslovenske Komunističke partije u izgradnji zemlje, nego je, postepeno, počeo u privredi da zavodi sistem samoupravljanja, koji je konačno i ostvario. On je, takođe, osnovao komunistički sistem, koji je ojačao nacionalni ponos, i bio u stanju da povede različite narode Jugoslavije ka životu u jedinstvu i slozi.

Poznato je, da je Tito jedan od osnivača pokreta nesvrstanih, i lider »trećeg sveta«. Posle prekida sa Staljinom 1948. godine, on je nastojao da od Jugoslavije stvori politički čvrstu, vojno snažnu i ekonomski razvijenu zemlju. ..

. . . Do maja, potpredsednik kolektivnog Predsedništva Republike biće Lazar Koliševski, a posle njega Cvijetin Mijatović. Takođe, sekretar Predsedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije bira se svake druge godine. Sada se na toj dužnosti nalazi Dušan Dragosavac. To pokazuje ulogu kolektivnog rukovodstva i jednakost u rukovođenju.

Poznato je, da je Tito pružao podršku nacionalnim oslobodilačkim pokretima, da je tražio ekonomske mere za zemlje u razvoju, i da je do pobede vodio gerilsku borbu protiv nacista. . . On je sačuvao ljubav i poštovanje jugoslovenske nacije. ..

... Posmatrači veruju, da će Jugoslavija i dalje ostati nesvrstana zemlja, nezavisna, hrabra i spremna na svim poljima, da će i dalje čuvati samoupravljanje i jačati komunističko društvo koje se oslanja na sopstvene snage... Važnije od svega jeste, da se Predsednik oporavi i da Jugoslavija odoli svim teškoćama koje je u budućnosti očekuju. (Botataung, Burma, 2. marta 1980.)

PROTAGONIST SAVREMENE ISTORIJE

Mnogo je već rečeno o ovom borcu, partizanskom komandantu, državniku, jednom od protagonista savremene istorije, čoveku koji je pokazao kako se može postati velikan čak i kao vođ jedne ilegalne i proganjane Partije u jednoj maloj zemlji ; o revolucionarnom vođi koji je zatražio od svog naroda da prkosi nacizmu i fašizmu u trenutku kada su ovi bili na svom vrhuncu i koji gaje vodio u pobedu; o komunistu kadrom da traži nove puteve i krene njima; o internacionalistu ubeđenom da se mora početi time što će se igrati sopstvena uloga i da se istinski doprinos daje samo ako se ljubomorno čuva sopstvena autonomija. Drugim rečima, ako postoji svest o odgovornosti koja se ne može preneti na druge. Ali, da ne bismo nagomüava'i činjenice i probleme i da bismo izbegli izvesne obične hvalospeve koji bi bili nedostojni ovog čoveka, mislim da bismo, pre sveg drugoga, mogli reći da je to čovek koegzistencije, buđenja »trećeg sveta«, simbol i, u neku ruku, vođ pokreta nesvrstavanja.

Titova ličnost će ostati zapisana u istoriji naše epohe — epohe velikih poremećaja, pobeda, borbi i nadanja koji predstavljaju, kako su nam pokazali događaji, samo početak jednog procesa — prvenstveno kao ličnost protagoniste nesvrstavanja. Međutim, ova njegova međunarodna funkcija ne bi se mogla shvatiti, ako se ne poveže sa svim onim što je on dao razvoju revolucije i traganju za novim putevima u socijalizam posle oktobarske revolucije. Različitost i ljubomorno čuvana autonomija ne znače odvajanje, ili odricanje; potvrđujući sopstvenu vitalnost, jugoslovenska revolucija potvrđuje vitalnost oktobarske. Nešto slično, čini mi se, onome što je bila izgradnja socijalizma u Kini, iako su se obe revolucije pojavile, i javljaju se, kao protivrečne u odnosu na neko jedinstvo za koje se želelo da bude strogo, pretvoreno u apsolutni monolitizam.

Postati čovek od čelika ne znači samo shvatiti istorijske procese, uočiti osobenosti i složene odnose snaga, steći disciplinu revolucionara, nego i afirmisati sopstvenu individualnu autonomiju, sačuvati autonomiju partije. Stoga je, kada se vratio u Jugoslaviju uoči svetskog rata, poneo sa sobom iskustvo Sedmog kongresa Internacionale, sa njegovom linijom narodnih frontova i nacionalne nezavisnosti, ali je došao i sa svešću da ne želi da bude neka vrsta učitelja koji dolazi iz Moskve da bi zaveo red u jednoj partiji narušenoj zbog represije, unutrašnjih sukoba i teških udaraca pretrpljenih i zaslugom Kominterne, nego da mora u Jugoslaviji da izgradi jednu takvu političku i organizacionu snagu koja bi komuniste pretvorila u vodeću snagu jedne nacije, koju tek treba stvoriti (od niza nacionalnosti), a njega samog i u vođu komunista, i u vođu zemlje. Tako je, uoči napada na SSSR, kada su sile osovine pokušale da pridobiju Jugoslaviju, otpor potekao i iz nacionalističkih krugova, ali je za sobom imao snažan masovan pokret koji je podsticala Komunistička partija koja je, iako ilegalna, postala jaka nacionalna organizacija. To su već tada bili jugoslovenski komunisti, i nije im bio potreban oslobodilački rat da bi to postali.

Izvesno uporište za jugoslovenske komuniste, i za snage koje su ih sledile, predstavljalo je prijateljstvo sa Sovjetskim Savezom. Išli su napred, polazeći od sopstvenih, samostalnih odluka, i nisu poštovali apstraktne sheme. Izraz »novi put« smatrali bi jeretičkim, i to su činili, čak i u polemici sa nama: pre nego na različitost, pozivali su se na ortodoksnost, na »pravo prvorođenoga« (misli se na to kako su govorili prilikom osnivanja Kominforma). Međutim, autonomija je postojala u dclima, u objektivnoj snazi njihovog procesa nacionalnog oslobađanja i izgradnje socijalizma.

Toga su postali potpuno svesni posle raskida 1948. Ta godina postavila je Partiju pred najveće iskušenje i istakla je značaj i veličinu jednog rukovodioca, kao što je Tito.

Do tada se na međunarodnu situaciju gledalo polazeći od sheme koja je bila suprotna, ali kao odraz u ogledalu, shemi SAD i imperijalizma: ili si na jednoj, ili si na drugoj strani; ili uz Sovjetski Savez, ili uz SAD. Otud kivnost, duboko žaljenje, sa kojima su, na primer, naši drugovi u Trstu, primili raskid. Kako je mogla jedna mala, siromašna zemlja, koja se tek obrazovala kao nacija, sa 1,700.000 poginulih za vreme pokreta otpora, da opstane sama, a da ne pređe u suprotan tabor? Ali, Tito i drugovi u Jugoslaviji prvi su afirmisali jednu ideju: nije tačno da je svet podeljen samo na dva bloka. Izbačeni iz jednog od ta dva bloka, oklevetani, bez pomoći, primorani da prekinu radove na rekonstrukciji, jugoslovenski komunisti, ipak, nisu prodali dušu imperijalističkom đavolu. Ovde je reč o čoveku koji je u jednoj svojoj odluci umeo da sažme iskustvo jedne Partije i iskustvo jednog naroda.. .

Jugoslovenski put nesvrstavanja nije predlaganje nekog modela. On se temelji na svesti da se prisustvuje jednom objektivnom procesu. Različiti elementi karakterišu, u raznim zemljama, istorijski razvoj ; ali, objektivno posmatrano, oni se više ne mogu smatrati sastavnim delom imperijalističkog bloka, ali ni takvima da mogu da se primoraju da se opredele za socijalistički blok. Svest o tome dala je Titovoj ličnosti onu veliku moć uticaja na diplomatskom planu na rukovodioce zemalja »trećeg sveta...«.

I tako, onaj koji danas razmišlja o dugom i slavnom Titovom životu, ne može da u središte njegove velike ličnosti borca i komuniste ne postavi

idejno vodstvo u pokretu nesvrstavanja. Njegova ideja je i poslednjih meseci pokazala svoju vitalnost, potrebu da procesi u svetu idu u pravcu koji je on ukazao pokretu, da bi još jednom dao svoj doprinos popuštanju zategnutosti...

Titova ličnost ostaje povezana sa ovom dugotrajnom borbom. Kada bismo u njemu videli samo čoveka koji je imao veliku intuiciju, koji je otkrio jedan istorijski zakon, onda bismo u njemu videli samo ideologa. Međutim, on je umeo da spoji intuiciju sa svešću da protagonisti u jednom procesu moraju da budu ljudi i da stoga rukovodeće grupe moraju u potpunosti da preuzmu svoju odgovornost. U tome se na njega može gledati kao na čoveka, uglednog vođu. Njegov značaj u istoriji proističe prvenstveno iz odvažnosti odluka koje je umeo da donese: u svojoj zemlji, da bi pobedio sve tendencije koje vode razdoru, a u svetu, da bi podsticao procese autonomije, slobode, mira i popuštanja zategnutosti. Sigurni smo da će, na putu koji je on označio, drugovi u Jugoslaviji umeti da budu dostojni njegovog bogatog nasleđa koje budu preuzeli. (Rinašita, Italija, autor Đan Karlo Pajeta, 4. marta 1980.)

ZNAČAJ TITOVOG DELA

U poslednje vrcme veoma mnogo se pisalo o Titu kao čoveku, o njegovoj ulozi u drugom svetskom ratu, i o stavu koji je zauzeo protiv Staljina 1948. godine. Priča o njemu je priča o herojstvu, i pohvale kojima je preplavljen pošteno su zaslužene.

Međutim, postoji jedno viđenje vezano za predsednika Tita i jugoslovensku situaciju, kojem je potrebna dopuna. To je važna uloga koju su jugoslovenski komunisti odigrali u razbijanju monolitne staljinističke prirode komunističkih partija širom sveta.

Stvarna i suštinska promena do koje je došlo u Jugoslaviji, bilo je usvajanje sistema radničkih saveta u industriji. U junu 1950. godine, jugoslovenska Savezna skupština donela je Zakon o osnivanju radničkih saveta. Međutim, bio je to nedovršen demokratski razvoj. Jer, dok su se demokratske koncepcije tada primenjivale u industriji, one nisu primenjivane i na društvo kao celinu...

.. . Valja se setiti da je svaki put kada je dolazilo do buđenja demokratije u bilo kojoj od istočnoevropskih komunističkih zemalja, postavljan zahtev za osnivanje radničkih saveta. To se desilo u Istočnoj Nemačkoj, Poljskoj, Mađarskoj i Čehoslovačkoj. Reč je o prirodnoj potrebi radnog naroda da se oslobodi birokratske kontrole, a da se, pri tome, podruštvljena industrija ne zameni privatnim vlasništvom.

Stoga ne iznenađuje što radnički saveti, uz svoju neposrednu kontrolu nad proizvodnim procesima, nisu naišli na podršku sovjetskog rukovodstva. .. Za staljinističke rukovodioce, Jugosloveni su bili »revizionisti«, čija je politika podrivala vlast birokratije, koja je upravljala komunističkim režimima. Kineski komunisti, pod Mac Cedungom, bili su posebno ogorčeni na Jugoslovene.

Značaj stava koji je Tito zauzeo jeste u tome što su on i njegova Partija bili prvi koji su razbili staljinističku monolitnost. Od 1948. godine, u komunističkim partijama došlo je do razvoja — da upotrebimo To-Ijatijev izraz — policentrizma. Ovaj razvoj doveo jc do novog pristupa

evropskom komunizmu. Bez obzira na kritike koje se mogu uputiti na Titov račun, njegov doprinos demokratskom nestaljinističkom komunizmu zaista je veliki. (Tajms, Velika Britanija, 4. marta 1980.)

SNAGOM SVOJE VOLJE POBEĐUJE SVE TEŠKOĆE

Tito je svemu umeo da se suprotstavi oružjem koje je on pretvorio u nepobedivo: svojom voljom, da pobedi, koja se pretvorila u nepokolebljivu veru, voljom da pobedi sve teškoće i najveće nevolje sa kojima je morao da se suočava, počevši od početka svoje borbe pa do časova slave i pobede koji su, takođe, bili časovi zabrinutosti za njegovu zemlju, za njegov narod, i za ljude iz drugih zemalja, i za druge narode na koje je upravio svoj pogled i kojima je uputio apostolsku reč vere u slobodu.

Kada je na međunarodnim konferencijama Josip Broz Tito uzdizao svoj glas, njegova poruka, koja je pozivala na oslobođenje, nailazila je na dubok odjek u onih najprezrenijih zato što nije pozivala na pokoravanje, nego na uzdizanje glave, zato što nije hvalila oblike siepe poslušnosti, nego slobodno opredeljenje. Zbog toga što nije tražila oblike nametanja puteva drugima, nego je propovedala da svaki narod mora tražiti sopstveni put i zbog toga što nikoga nije podsticala na ovu ili onu stranu, nego je pozivala da se ne ide za već određenim linijama i da se stupi na težak, ali dostojan put nesvrstanih.

Takav je Tito bio uvek, i takav je i danas. Takav je čovek koji sada polako, ali očigledno, gubi teren u ovoj svojoj fizičkoj borbi. Ali, on je do poslednjeg trenutka svoje svesnosti i gvozdene volje umeo svom narodu da daje smernice, da označi puteve kojima treba ići da bi se njegovo delo, posle njegove smrti, održalo kao nasleđe koje će nove generacije moći vremenom da uvećaju,, i da bi se njegove ideje ukorenile u misli, osećanja i akcije jugoslovenskog naroda.

Otud tiha molba miliona duša koje se u Evropi, Americi, Aziji, Africi i Okeaniji, svaka na svom jeziku, i svaka svom bogu, mole da ne umre čovek koji je svoj život posvetio idealima slobode u tolikim područjima sveta. Ta molba će biti uslišena. Jer, čak i ako Tito umre, njegove ideje će se širiti kao sunčeva svetlost i toplota, prevazilazeći granice i osvajajući vekove. (Matutino, Panama, 4. marta 1980.)

POTVRĐUJE SE JUGOSLOVENSKA STABILNOST

Jugoslavija, ovakva kakva jeste, traje 35 godina. Ona je Tito, koji ju je oslobodio, i koji se borio zajedno sa svojim narodima mnogostruke nacionalnosti i korena. . . Jugoslavija je uspela, svojim odlučnim stavom i svojom pozicijom, da ostvari razvoj, industrijalizaciju, i da izgradi Armiju.

U utemeljivanju politike nesvrstavanja, Tito je učestvovao zajedno sa Nehruom i Naserom za vreme hladnog rata između Istoka i Zapada. On je uspeo da za zemlje u razvoju, i zemlje koje su skoro stekle nezavisnost, nađe izlaz i da ih postavi na sopstvene noge.

Tita nasleduje sistem kolektivnog rukovodstva. Predsedništvo, koje je uslovljeno rotacijom između osam članova, sačinjavaju pripadnici raznih nacionalnosti, pod rukovodstvom Saveza komunista Jugoslavije, koji predstavlja avangardnu partiju u frontu vladajućih partija.

... Otkako je objavljena vest o bolesti prcdscdnika Tita, svet ne prestaje da se pita o sudbini Jugoslavije posle Tita. Ta pitanja postavljaju se osobito danas, kada je detant između Istoka i Zapada ugrožen zbog konfrontacije između Sovjetskog Saveza i SAD u Aziji, Africi i Evropi. . . Međutim, bojazan izvesnih krugova od opasnih događaja posle Titove smrti u stvari ignoriše, negira celokupnu borbu naroda Jugoslavije za vreme revolucije i oslobodilačkog rata, a, istovremeno, i njenu odlučnu rešenost da se za vreme Kominforma odupre Sovjetskom Savezu. Istina je: posle ostvarene nezavisnosti i izgradnje savremene države velikih dostignuća, potvrđuje se bezbednost Jugoslavije na političkom, međunarodnom i ekonomskom polju. (Roz El Jusuf, Egipat, 9. marta 1980.)

ČETIRI STUBA JUGOSLOVENSKOG SOCIJALIZMA

Moderna Jugoslavija, delo njenog prcdscdnika Tita, oslanja se na četiri stuba, četiri bazična principa, koji su, ujedno, i zaštitni znak jugoslovenskog puta u socijalizam. To su: ravnopravnost i jednakost njenih naroda i narodnosti, bez mogućnosti hegemonističke pozicije jednih nad drugima; zatim, samoupravni socijalizam, pa nesvrstana spoljna politika i, na kraju, sistem opštenarodne odbrane.

Danas, kada se Tito nalazi u bolesničkoj postelji, njega oplakuje cela Jugoslavija, čak i oni koji po svojim ubedenjima nisu komunisti. Ličnost ovog čoveka, kojeg Jugosloveni familijarno zovu »Stari«, isto je tako izuzetna, kao što je bio izuzetan i originalan jugoslovenski put u socijalizam u proteklim decenijama. (Kambio, Španija, 16. marta 1980.)

JAČANJE KOLEKTIVNOG RUKOVOĐENJA U JUGOSLAVIJI

Od početka teške bolesti doživotnog predsednika države i Partije i vrhovnog komandanta Armije Josipa Broza Tita, koja traje više od dva meseca, upravljanje zemljom na najvišem nivou obavljaju dva kolektivna tela: Predsedništvo države i Predsedništvo Partije...

Ovo kolektivno rukovođenje na »vrhovima«, koje je injicirao predsednik Tito, u proteklim je nedeljama besprekorno, dosledno i uspešno obezbedivalo kontinuitet državnog i partijskog života. Na nižim nivoima, međutim, ovaj sistem nije izgrađen potpuno. U političkim i društvenim organima, njegovo ostvarivanje sada je u toku. Upravo ovih dana, u svetlu pozitivnih iskustava stečenih na najvišem nivou, oživotvorenje principa i delatnosti kolektivnog rukovođenja dobija izraženi naglasak. . . (Hetfei hirek, Mađarska, 10. marta 1980.)

IZUZETNO TITOVO NASLEĐE

Tito predstavlja garanciju jedinstva zemlje i čvrstine institucija. Ovaj bivši bravarski radnik, sin hrvatskih seljaka, doživco je u svojoj mladosti uticaj austrijskog radničkog pokreta, zafim Boljševičke partije u periodu revolucije i građanskog rata u Rusiji. On jc umeo da razvije svoje obrazovanje kako socijaldemokratsko, tako lenjinističko, da prokrči sebi poseban put ka socijalizmu i da se, uprkos svim preprekama, na njemu

održi. Ove prepreke su bile, a i sada su, veoma brojne. .. On je uspeo da ih zadrži u prihvatljivim granicama, ne narušivši jedinstvo zemlje. Ovo jedinstvo u raznovrsnosti moglo je biti očuvano zahvaljujući suštinskoj samosvojnosti jedne federalne države i samoupravljačkog multinacionalnog društva. Takođe, zahvaljujući i relativnoj elastičnosti institucija otvorenih za narodne inicijative. One se prilagođavaju prilikama. ..

Kakav je samo mozaik ta federacija! Šest republika, dve autonomne pokrajine, šest nacionalnosti, tri religije. Prepliću se, prekoračuju granice republika, sa većinom u jednoj, sa manjinom u drugoj, pravno uvek jednake, ako ne i činjenično, što se standarda i kulture tiče. Svaki jugoslovenski građanin ljubomorno brani svoju malu otadžbinu, zalažući se, ponekad ljutito, za svoj deo kolača u raspodeli saveznog dohotka. . .

... I Armija je važan faktor jedinstva. U njenim redovima kuje se jugoslovenska solidarnost...

Zbog toga što je nesvrstana, Jugoslavija želi da bude isto toliko udaljena od zapadnog, koliko od istočnog bloka. . .

»Jugoslavija je tvrd orah«, rekao je jednom Tito. Retki separatisti brzo će biti izolovani, ukoliko traže oslonac u inostranstvu. Jugoslavija je mala zemlja... Međutim, narod nikad neće prihvatititi tuđinski jaram, ma kakvog porekla bio. . .

... Samoupravljanje, novi izraz koji je srodan »samoopredeljenju radnika«, koje je propovedao Marks, dobija veći značaj, postaje institucionalniji sistem koji treba da omogući slobodni prelazak u socijalizam. U početku svojstven samo primarnim organima, kako teritorijanlim, tako privrednim, samoupravljanje se generalizuje, postaje društveni način života. Naravno, njegove prerogative su pod kontrolom Saveza komunista; ali i sam Savez biva zahvaćen, svojim funkcionisanjem, ako ne i strukturom, približava se samoupravnim organima. Uz mnogobrojne potrese. .. samoupravljanje napreduje — ono nije samo prihvaćeno nego je i integrisano u kolektivnu svest stanovništva. . .

... Istovremeno, podiže se i životni standard. Iako cene rastu, snabdevanje proizvodima široke potrošnje je obezbeđeno. Povremeno se tvrdi da Jugosloveni žive iznad svojih mogućnosti; to ne sprečava povećanje investicija, pogotovu u zaostalim oblastima federacije.. . Samoupravljanje, međutim, prevazilazi domen proizvodnje materijalnih dobara; ono obuhvata celinu javnog života, obrazovanja, kulture i umetnosti...

... Odnosi između samoupravnih organa i Saveza komunista se razvijaju. . . To ne znači da će pluralizam de fakto, koji se sve više širi, dovesti do multipartijskog sistema. U predvidljivoj budućnosti čini se da ne dolazi u obzir povratak na demokratiju zapadnog tipa.

Za uzvrat, pluralizam mišljenja i istupanja se toleriše, pa i prihvata.. .
I najzad, kultura i umetnost nisu podvrgnute nikakvom propisu ni cenzuri.. .

. .. Titova Jugoslavija . . . postala je samoupravna. Ona se afirmiše kao originalna građevina, jedinstvena u svojoj vrsti. Uz Titove podsticaje i podstreke, sistem se postepeno učvrstio. Međutim, delo već nadmašuje tvorca. . . (Moud diplomatik, Francuska, marta 1980.)

ISTORIJA GA NEĆE ZABORAVITI

Nakon što je sproveo divovski petogodišnji plan na području teške industrije, čiji je cilj bio da se zemlja izvuče iz teške situacije, Tito je 1948. godine spektakularno raskinuo sa Moskvom. On ne odbija podršku SSSR, ali ne prihvata da mu bude podložan. Možda je prerano da se ocenjuje delo tog izuzetnog čoveka i vojnika. Jedno mu nikad neće biti osporeno — velika ljubav za domovinu i vanredna hrabrost da je brani u trenucima kada se našla u opasnosti.

Vinston Čerčil, koji se bezrezervno divio Titu, rekao je o njemu : »On pripada onoj vrsti ljudi koji ne dopuštaju, i nikad neće dopustiti, da im se uđe u kuću, ako se prethodno ne kuca na vrata«.

Šta će biti sa Jugoslavijom posle Tita? Na to pitanje, koje danas postavlja ceo svet, on je 1974. odgovorio jednom novinaru BBC-a:

»Ništa se neće promeniti kada ja odem. Biće i dalje teškoća i slabosti, ali će se sve nastaviti kao pre. Zato što smo stvorili jednog novog čoveka, koji zna vrednost reči sloboda i pripada istoriji. Sa mnom neće prestati tok istorije.«

Ne, istorija neće stati zajedno sa srcem hrvatskog metalca Josipa Broza, zvanog Tito... ali ga istorija neće zaboraviti. (Žur d'Frans, Francuska, 14. marta 1980.)

OPŠTEPRIZNATI VELIKAN

Predsednik Tito je veliki marksist i istaknuti proleterski revolucionar. On nije samo voljeni vođa jugoslovenskih naroda, nego, takođe, lider čiji uticaj daleko prevazilazi jugoslovenske granice. Čak ni njegovi neprijatelji ne mogu da negiraju važnu ulogu koju on igra u svetskoj politici.

Titovo ime postalo je simbol jugoslovenskog socijalističkog samoupravljanja, nezavisnosti Jugoslavije, ljubavi i jedinstva svih nacionalnosti u zemlji, a takođe simbol politike nesvrstavanja. Više od 60 godina borbenog iskustva druga Tita predstavlja ga i kao nepokolebljivog borca u međunarodnom komunističkom pokretu i istaknutog branioca nezavisnosti, suvereniteta i svetskog mira...

Kada je Jugoslavija ponovo rođena, zemlja još sva u ranama suočila se sa velikim ciljevima i zadacima razvoja nacionalne privrede. Godine 1948, pod izuzetno teškim okolnostima, oslanjajući se na poverenje i podršku naroda i snažno ujedinivši vodeće jezgro Partije, uz oslanjanje na široko partijsko članstvo, Tito je izdržao ogroman politički pritisak i ozbiljnu ekonomsku blokadu i prevazišao različite izuzetne teškoće. U isto vreme, integrišući principe marksizma sa konkretnim uslovima u Jugoslaviji, Tito je položio temelje putu koji je odgovarao jugoslovenskim iskustvima u izgradnji socijalizma. Taj put je socijalističko samoupravljanje.

Tito je, takođe, dao i veliki doprinos jedinstvu svih nacionalnosti Jugoslavije. Sve su to »nove ideje u teoriji i praksi socijalističke izgradnje«. (Znanje iz sveta, Kina, marta 1980.)

DRŽAVNIK SVETSKOG UGLEDA

Tito, kao najbolji sin Jugoslavije, ostaje veliki lider sa ogromnim svetskim ugledom i živeće kao takav, jer je učinio mnogo, ne samo za svoju zemlju. Reč je o pravom borcu i inspiratoru bitke za slobodu i nezavisnost, ne samo naroda Jugoslavije, nego i svih malih naroda sveta ove epohe.

To što je Tito ostvario u Jugoslaviji, neće se menjati, kao ni budući razvoj ove zemlje.

Titov život, aktivnost i odlučnost u borbi za oslobođenje, stavljaju ga u red pet vodećih ličnosti drugog svetskog rata. On je vodio narode Jugoslavije ka oslobođenju, da bi odredio i pravce razvoja ove zemlje u budućnosti. Stvorio je Armiju vernu narodu, koja je doprinela izgradnji socijalizma na osnovama radničkog samoupravljanja.. .

.. . Tito je neporaženi borac. On je, u godinama posle rata, mogao da kaže »NE!« Staljinu i da, istovremeno, optuži sve vojne blokove u svetu — vodeći svoju zemlju ka nesvrstanosti. Zato je i postao jedan od prvaka pokreta nesvrstanih zemalja. (Politika ternata, Grčka, 21. marta 1980.)

SPOKOJNOST U BEOGRADU

Ni po odeći prolaznika, ni po izlozima punim raznih artikala, ni po kolima sličnih modela kao u nas i slične gužve na ulicama, Beograd nije drugačiji od bilo kojeg španskog grada. . .

. . . Ovako smireno i opušteno teče život u Beogradu, gde o Titovom zdravlju iz Ljubljane svakog dana dolaze iste vesti, u kojima ima malih promena. One najčešće glase: »Tito je i dalje teško bolestan, ali bez promena u odnosu na stanje od prošlog dana«.

Sa tom vešću, Jugosloveni nastavljaju sa svom normalnošću svoj svakodnevni život. Nikakvih neobičnih pokreta na ulicama, ni najmanjeg znaka uznemirenosti. Jugoslovenska realnost demantuje sve one glasine o mogućnim naglim promenama u Jugoslaviji u trenutku kada Tito ode. Ovde se ne vidi nikakvo drugo oružje sem ono trofejno na obali Dunava, koje ovih dana služi za snimanje jednog filma o drugom svetskom ratu.

Međunarodni kontakti i aktivnosti obavljaju se sasvim normalno. Zemljom, kao što se zna, rukovodi kolektivno Predsedništvo. . . (Mundo obrero, Španija, 25. marta 1980.)

NEUSTRAŠIVI BORAC I DRŽAVNIK

.. . Nesumnjivo je, da predsednik Tito, kao vođ, poseduje retke kvalitete. Bujica vremena bi manje snažnu ličnost neizostavno satrla. Međutim, predsednik Tito je umeo da bude na visini svake situacije. Iz svake krize, svakog škripca, on je umeo uspešno da ispliva.

Gde je tajna njegovog uspeha? Odvažan, odlučan, trezven, i, kada je neophodno, beskompromisan. Tito je umeo da izvede svoj narod iz svih posleratnih kriza sa onom istom samouverenošću i smirenošću,

zahvaljujući kojima je u toku rata, uprkos teškim uslovima, uspeo da dovede svoje goloruke borce do konačne pobede...

... Neosporno je to, da su ličnost i snaga karaktera predsednika Tita odigrali odlučujuću ulogu u razvoju događaja poslednjih 40 godina. Pa ipak, to je samo jedan deo istine. On ne bi mogao da postigne ono što je postigao bez pomoći velikog broja sposobnih i privrženih ljudi i žena, od kojih su mnogi bili mlađi od njega, i podrške širokih narodnih masa u Jugoslaviji. A takvu podršku ne bi uživao, da nije bio pravi Jugosloven.

Od samog početka, njegova neustrašivost, nezavisan duh, upornost, snažno izražen nacionalni ponos i staloženost, naišli su na odjek u prosečnog Jugoslovena, u ravnici i planini. Ti je bio dobar znak za budućnost.

Kao u ostalim zemljama, i u Jugoslaviji je visoka stopa inflacije. Kao ostale vlade, i jugoslovenska povremeno preduzima mere za suzbijanje inflacije. Ako bacimo pogled na izloge radnji, videćemo da su potrebe potrošača obilno zadovoljene i da jugoslovenski potrošač to tako voli. Bez obzira na slabosti, jugoslovenski ekonomski sistem, koji se razlikuje od svakog drugog u svetu, svakako ima svoje dobre strane i većina Jugoslovena ne bi želela da se on izmeni. ..

... Da bi slika bila potpuna, ne smemo izostaviti oružane snage Jugoslavije. .. Sva tri roda vojske dobro su obučena i opremljena. Štaviše, regularna Armija, koja predstavlja prvoklasnu borbenu snagu od više nego četvrt miliona ljudi, upotpunjena je teritorijalnom odbranom od tri miliona ljudi, čija je glavna uloga da, u slučaju invazije, vode dugotrajan gerilski rat u planinama gde su se njihovi očevi i dedovi hrabro i uspešno borili pre četiri decenije.

Na taj način, ukoliko osvajač snagama širokih razmera eventualno uspe da osvoji veće gradove u Jugoslaviji, on bi bio suočen sa naoružanim narodom, njegovom bogatom tradicijom i sklonošću za gerliskim načinom ratovanja.

Jugoslavija je danas dobro naoružana da otkloni svaku opasnost od subverzije. Teško da ima više Jugoslovena koji bi zaista želeli da njihova zemlja potpadne pod bilo čiju kontrolu. . . (Tajms, Velika Britanija, 29. marta 1980.)

AUTENTIČNA OPŠTENARODNA ODBRANA

Ceo svet sa simpatijom, pomešanom sa iznenađenjem, piati borbu koju Tito vodi sa smrću. Ta borba čini se kao poslednje odbijanje onoga kojeg prisno nazivaju »Stari«, kao još jedno od tolikih odbijanja da se miri sa sudbinom.

S obzirom da nismo Jugosloveni, moramo se zadovoljiti time da spolja ocenjujemo šta za ljude te zemlje znači jedan takav primer i da podsetimo da će taj primer poslužiti i drugima, van granica Jugoslavije, i da će i dalje podsticati one koji znaju da moralna snaga, čak i kada nema za sobom brojčane sile, može da osujećuje ambicije velikih.

Kada je, još nedavno, osudio sovjetsku invaziju u Avganistanu, Tito je svakako morao da se seti starih uspomena. Setio se 1941. godine, kada su hitlerovske trupe okupirale njegovu zemlju. Setio se Firerove

namere da rasparča jednu još nestabilnu naciju, podstičući etnička i verska rivalstva.. .

Tito je uspeo da izmiri dve stvari koje su, po mišljenju izvesnih, neizmirljive: komunizam i patriotizam. To je uspeo borbom. Vatrenom borbom za oslobođenje svoje zemlje, strpljivom borbom za uspostavljanje federativnog političkog režima. Po njegovom mišljenju, komunizam i patriotizam dve su komplementarne vrednosti, budući da komunizam postaje izraz narodne volje za odbranu nacionalnog nasleđa. Kao ičigledno jedini još organizovan politički pokret posle poraza Jugoslavije 1941. godine, jugoslovenska Komunistička partija preuzela je na sebe pružanje otpora okupatoru, što je činila sa sve većim uspehom. Mada mnogi koji su pristupili njenom pokretu nisu delili njene ideje, borba koju je vodila Komunistička partija bila je narodna zato što je bila duboko autentična.

Mnogi ljudi već su postavili pitanje šta će biti sa Jugoslavijom posle Tita. Mi ćemo se čuvati da ne zapadnemo u špekulacije, i pokušaćemo da sagledamo šta je stari Maršal ostavio za sobom u jednom domenu bitnom za opstanak države koju je stvorio — u domenu odbrane. I ta odbrana je izraz jednog odbijanja, odbijanja koje ni izdaleka ne predstavlja običnu želju da se zadrži armija u borbenom stanju, nego predstavlja odbijanje celog jednog naroda da prihvati zakon bilo kojeg osvajača.

U nas se mnogo govori o opštoj, totalnoj odbrani, ali se pri tome propušta da se kaže da ta odbrana, u stvari, obuhvata samo svakog desetog Švajcarca. I ne pominje se kao primer jugoslovenska teritorijalna odbrana, koja u svakom selu, svakoj varošici i svakom gradu, ima naoružane borbene jedinice, gde svaka fabrika i svaki važan objekt imaju sopstvenu organizaciju odbrane, koju sačinjavaju ljudi tu, na licu mesta.

Pred bolnim uspomenama, koje danas u nama budi situacija u Avganistanu, dobro je setiti se da odbranu zemlje, pored oružja, čini i ispoljavanje kolektivnog i totalnog odbijanja. Tito nam je dao za to dobar primer još potpuno prožet borbama vođenim 1941—1944. godine. (24 er, Švajcarska, 11. marta 1980.)

JEDAN OD NAJISTAKNUTIJIH

.. . Maršal Tito, dopadalo se to nama ili ne, jedna je od najistaknutijih svetskih ličnosti posleratnog razdoblja, čuven po svome »NE!« Staljinu i staljinističkoj koncepciji jedinstvenog komunizma, na koju je odgovorio nacionalnim oblikom jugoslovenskog komunizma. Na međunarodnom planu, Tito se može smatrati osnivačem grupe nesvrstanih, obrazovane na konferenciji u Beogradu 1961. godine, u čemu su, takođe, neposredno učestvovali egipatski predsednik Naser i indijski premijer Nehru... Josip Broz Tito rođen je u Kumrovcu, kao sin veoma siromašnog seljaka. Izučavao je bravarski zanat. Uskoro se uključio u aktivan život socijalističkih radnika svog vremena u Evropi. Proganjali su ga, zatvarali, živeo je u ilegalnosti, morao je da beži, krijući se po raznim zemljama starog kontinenta, dok nije postao vrhovni vođa jugoslovenskih komunista. Predvodio je partizane u borbi protiv Nemaca, a po završetku rata postao je priznat vođa svoje zemlje. Izabran je za predsednika

Republike, maršala Jugoslavije, komandanta jugoslovenskih oružanih snaga i predsednika SKJ. Nosilac je mnogih odlikovanja i više puta proglašen narodnim herojem. (El Diario, Urugvaj, 30. marta 1980.)

ISTORIJSKA LIČNOST

Da li se u socijalizam može ući evolutivnim putem?

Maršal Tito, još 1956. godine, dopisniku pariškog Monda dao je sledeći odgovor: »Dijelim vaše mišljenje da se promjena određenog sistema može izvršiti i bez prolivanja krvi. Mišljenja sam da to zavisi òd ekonomskih uslova ù određenoj zemlji, od svijesti određenog naroda i odgovornosti ljudi koji inaugurišu taj razvoj. S obzirom na to da ne postoje druge mogućnosti, prije ili kasnije, takav razvoj je neminovan...« Maršala Josipa Broza Tita video sam 1961. godine. Grupa novinara bila je pozvana u Jugoslaviju. Prisustvovali smo svečanostima povodom dvadesete godišnjice prve socijalističke uprave, 1941. godine u Titovom Užicu. Tu su bili svi jugoslovenski ìukovodioci. Tito je tada pred desetinama hiljada građana održao govor... Tog dana dobro se sećam. Tog jutra otkriven je prvi Titov spomenik u Jugoslaviji...

Svaki čovek će umreti. To je sudbina i ljudi za koje kažemo da su besmrtni. Maršal Tito će u istoriji svoje zemlje zauzeti najtrajnije, neizbrisivo mesto.

Tito je jedan od nekoliko najznačajnijih državnika-revolucionara našeg stoleća. On je i pionir socijalizma i njegov originalni kreator. Istovremeno, Tito je i ličnost koja je 40 godina dosledno i principijelno vodila zemlju ne potpadajući ni pod čije pritiske. Ogromne su Titove zasluge za skladan unutrašnji razvoj zemlje, na osnovama ravnopravnosti svih naroda i narodnosti.

»Mi smo za novi tip socijalističke demokratije na osnovama jake ekonomske baze. Mišljenja smo da je demokratija tamo gdje svako može da dobije hljeba, gdje nema nezaposlenosti, gdje čovjek živi kako dolikuje čovjeku. Ljudi treba sami da odaberu oblik svog načina života i da sami rješavaju svoje probleme. Mi se nećemo miješati u to, ali mi ćemo za nas ostvariti novu istinsku demokratiju«, govorio je Tito još daleke 1952. godine.

»Mi danas tražimo najpravedniji, najlakši put za ljepši život našeg čovjeka. Jer, mučenje i terorizam su potpuno kontradiktorni socijalističkom duhu razvoja.«

Tito, koji odvaja marksistički od zapadnog humanizma, tim rečima je definisao cilj kojjm je krenula socijalistička Jugoslavija. „»Naš put se sastoji u tome da svaka jedinka u društvu dobije svoje pravo, a isto tako, da i zajednica dobije svoje pravo...«

Povodom 100-godišnjice Lenjinove smrti, Tito je jedan svoj rad 1970. godine završio ovim rečima: »Lenjin je kategorički istupao protiv lažnih revolucionarnih parola. Suprotstavljao se i svakoj vrsti lažnih ljevičarskih parola, jer one uvlače u igru imperijalizma.«

Maršal Tito će u istoriji zauzeti mesto kao osnivač savremenog, humanog socijalizma. A značaj velikog svetla Ktoje je zapalio na putu oslobođenja radničke klase, povećavaće se iz dana u dan. (Džumhurijet, Turska 3. aprila 1980.)

MARLJIV RAD I ZAHVALNOST TITU

Jugoslavija je, sa posebnim oblikom »tržišnog socijalizma«, preduzećima u kojima radnici upravljaju i politikom otvorenih granica, dostigla najviši životni standard u Istočnoj Evropi. Za 35 godina rukovođenja maršala Tita, Jugosloveni su preobrazili zaostalu i ratom razorenu zemlju u srednjorazvijenu, u kojoj danas 70 posto stanovništva od 22 miliona živi u gradovima.

Jugoslovenski radnici imaju više slobodnog vremena nego radnici na Zapadu. Mnogi od njih imaju veći višak dohotka i, po propisima sistema, mogu da imaju sopstvene posede, radnje, ili vikendice. Pod uslovom da su zaposleni, oni su veoma dobro situirani. Oni ■su marljivo radili da bi ovo postigli i zahvalni su starom partizanu što je omogućio da dođe do toga. Jugosloveni veruju da je jedino Titova vidovitost, i snaga karaktera, mogla da ujedini šest jugoslovenskih republika i dve autonomne pokrajine u čvrsto povezanu i decentralizovanu federaciju... Činilac koji najviše ujedinjuje, bilo je stalno poboljšavanje životnog standarda.. .

... U središtu savremenog jugoslovenskog razvoja jeste sistem samoupravljanja, koji predstavlja ponos Titovog doba. Radnici putem izabranih saveta kontrolišu preduzeća koja ih zapošljavaju. Saveti određuju, ili potvrđuju, politiku i planove razvoja. Oni postavljaju i raspuštaju upravu, određuju visinu piata, i odlučuju koji će deo profita — ako ga bude — ići njima, a koji deo za nova investiciona ulaganja, reprodukciju, rezerve ili istraživanja daljeg razvoja. .. (Sandi telegraf, Velika Britanija, 20. aprila 1980.)

ODLUČUJUĆI DOPRINOS TITA DESTALJINIZACIJI

Tito je dao jedan od najvećih doprinosa destaljinizaciji komunističkih snaga u ćelom svetu... Tito i jugoslovenski narodi stopili su se u jednu trajnu bitku za sopstvenu nezavisnost, i za izgradnju socijalističkog društva na osnovama jugoslovenske realnosti i jugoslovenskih iskustava.

Sasvim druga bila je koncepcija Staljina, koji je od Kominforma hteo da napravi naslednika Kominentre, a od socijalističkih zemalja svoj »lager«, sa jednim jedinim modelom države, birokratizovane i autoritarne. Do raskida je došlo 1948. godine. Tito, komunisti i narodi Jugoslavije, izvojevali su svoju nezavisnost u herojskoj borbi i nisu zatajili da je odbrane pred pritiscima Staljina, uprkos tome što su ostali usamljeni. Za jugoslovenske komuniste bila je to dramatična faza, koja je osobito pogodila ekonomski razvoj zemlje. Ali, kao u prethodnim godinama u jugoslovenskim planinama, jugoslovenski komunisti su izdržali...

Godine 1950. jugoslovenski komunisti započeli su ofanzivu stvaranja samoupravnog sistema. Savez komunista Jugoslavije i tu je umeo da nađe svoje osnove i svoje argumente...

Komunistička partija Španije bila je jedna od prvih koje su javno priznale svoju grešku zbog učešća u kampanji protiv »titoizma«, isto kao što je među prvima uspostavila čvrste veze prijateljstva i solidarnosti sa SKJ.

Nezavisna, nesvrstana i socijalistička Jugoslavija dala je još jedan suštinski doprinos međunarodnoj politici sveta — svoju politiku nesvrstavanja, politiku koja je usmerena ka miru, a protiv podele sveta. Tito je, uz Nehrua i Nasera, bio inicijator rađanja tog pokreta. (Mundo obrero, Spani ja, 25. aprila 1980.)

Na vest o smrti predsednika Tita

TRI REČI KOJE SU POTRESLE SVET

Četvrti maj. Tiho nedeljno popodne. U 16.26 časova iz izveštaja lekarskog konzilijuma naslućuje se najgore. U 18,43 časova Tanjug šalje u svet najtužniju vest u svojoj istoriji: Umro je drug Tito. Brzinom munje vest je prostrujala eterom; do svesti miliona, milijardi ljudi dopiralo je da Tita više nema. A sa svih meridijana reči su se utrkivale da kažu što brže, što više, što lepše, o našem Titu. Sa teleprinterskih traka potekli su izrazi divljenja, poštovanja, saosećanja.

Obično nedeljno posle podne — četvrti maj. Strane novinske agencije emituju rutinske vesti o najvažnijim događajima u svetu, sportske najčešće...

I, odjednom, sve se menja: Tanjug najpre, u 16.26 časova, emituje prvu vest o naglom pogoršanju zdravlja predsednika Tita, koju sve svetske agencije brzo prenose. Zatim, u 18.43 časova, emituje se najtužnija vest koju je Tanjug ikad poslao u svet: proglas CKSKJ i Predsedništva SFRJ : »Prestalo je da kuca veliko srce predsednika Jugoslavije, predsednika Saveza komunista Jugoslavije... Josipa Broza Tita«.

Munjevitom brzinom ova vest prostrujala je eterom u sve delove sveta i odjednom potisnula sve događaje, informacije, vesti...

»Tito je umro« — javljale su kratko, posle nekoliko trenutaka, sve svetske agencije iz Beograda, pozivajući se na Tanjug. Jedni za drugima, javljali su: velike novinske agencije; agencije iz nesvrstanih zemalja; specijalni dopisnici niza nacionalnih agencija koji su danima, nedeljama, boravili u Beogradu; nacionalne agencije koje su u najudaljenijim krajevima na svojim teleprinterima, na raznim jezicima, primile vest Tanjuga: »Tito je umro!«.

Nakraći »fleš«, najtužnija, najpotresnija vest od svega tri reči: informacija koja je potresla svet. Četiri duga meseca bilteni lekarskog konzilijuma iz Ljubljane primani su sa strepnjom, ali i nadom, na svim kontinentima: svet se pitao da li će jugoslovenski Predsednik, velikan naše epohe, istorijska ličnost koja je za života učinila toliko mnogo za čovečanstvo, za mir, za ravnopravnost naroda i ljudi, uspeti da dobije i svoju poslednju bitku...

Na žalost, dogodilo se najgore. Za trenutak, na prvu vest, svet je zanemeo — niko, ipak, nije mogao da poveruje da je veliki državnik, tvorac nesvrstanosti, putnik mira — kako su ga u tim tužnim časovima nedeljnog majskog popodneva nazivala svetska sredstva informisanja — zauvek napustio međunarodnu političku pozornicu i da se njegova živa, jasna i mudra reč više neće čuti na velikim skupovima, da su prestale njegove posete mira, njegovi susreti sa liderima država i pokreta, da mu oduševljene mase građana na svim kontinentima neće više aplaudirati, prihvatajući ga kao građanina sveta, kao čoveka koji je bio svima blizak...

I upravo sve to bilo je izraženo najpre kratkim sudbonosnim rečima »Tito je umro«, a zatim sve širim informacijama koje su govorile i o njegovim poslednjim danima, ali najviše o njegovoj gorostasnoj figuri, njegovom životnom putu i delu, njegovoj zemlji!

Postepeno, kroz eter je sve snažnije dopiralo do svesti miliona ljudi: »Tita više nema!«.

Desetine hiljada reči potekle su putem teleprintera novinskih agencija i sve su imale isti početak, sve su ponavljale proglas jugoslovenskog rukovodstva, da je prestalo da kuca srce tvorca nove Jugoslavije...

Dopisnici iz Beograda takmičili su se da što vernije prenesu kako je cela Jugoslavija utonula u duboku tugu, kako oplakuje svog prvog Predsednika i istovremeno se zavetuje da će slediti njegov put. To je bio refren koji se ponavljao i kasnije, za svih dana velike žalosti: »Tita nema — ostao je Tito, ostalo je njegovo veliko delo!«.

Iz svih svetskih centara, izveštači su nastojalf da što kompletnije opišu Titovu ličnost, njegove značajne reči, dela, istupanja na međunarodnim

skupovima. Naglasak je dat njegovoj revolucionarnoj prošlosti; u detalje se govorilo o njegovom bogatom životnom putu, detinjstvu, ratovima, izrastanju u ličnost međunarodnog značaja koja je učinila da i njegova zemlja prevaziđe svoje fizičke, geografske okvire...

Alžirska agencija APS među prvima je javila da je umro predsednik Tito, »šampion nacionalne nezavisnosti, arhitekt savremene Jugoslavije i vođ pokreta nesvrstanosti«.

Agencija Frans pres obavestila je svet da je nestao »gigant istorije koji je znao da od jedne balkanske zemlje sa 20 miliona stanovnika stvori naciju poštovanu na svetskoj pozornici...«.

Sovjetska agencija TASS javila je da je nestao »odlučni borac za mir«, a kubanska *Prensa latina* nazvala je Tita »utemeljivačem pokreta nesvrstanosti«.

Indijska novinska agencija PTI, na prvu vest o smrti jugoslovenskog Predsednika, emitovala je ove reci : »Tito je sa Džavaharlalom Nehruom i Gamalom Abdelom Naserom bio tvorac nesvrstavanja, kao međunarodne snage, u težnji ka miroljubivoj koegzistenciji...«. Agencija je podsetila na ogromni značaj trojnog sastanka na Brionima 1956, na Prvu konferenciju nesvrstanih u Beogradu, na Titovu stalnu borbu za snaženje pokreta nesvrstanosti. Profil jugoslovenskog Predsednika, indijska agencija dala je kao profil nesvrstavanja, kao začetak i afirmaciju novih principa na međunarodnoj političkoj sceni...

Američka agencija *Junajted pres internešenel,* u jednom od svojih prvih izveštaja, nazvala je predsednika Tita »ocem moderne Jugoslavije« i uvrstila ga u red velikana drugog svetskog rata.

Iračka novinska agencija INA govori o predsedniku Titu, sa mnogo uvažavanja, kao državniku i tvorcu pokreta nesvrstanosti i jedna je od prvih koja daje kratak pregled njegove delatnosti među nesvrstanima, nazivajući ga »velikim liderom trećeg sveta«.

Predsednik Tito, istakla je novinska agencija zemlje koja će biti domaćin novog, Sedmog samita — prvog bez jugoslovenskog Predsednika, poslednjih godina često je pominjan kao poslednji živi osnivač pokreta nesvrstanosti. Naglašeno je, takođe, da Jugoslavija održava dobre odnose sa svim zemljama, uključujući tu i velike sile. ..

Dopisnik *Rojtera* odmah je reagovao na vest o odlasku predsednika Tita, uz komentar da je »vizija jugoslovenskog lidera daleko prevazišla granice njegove zemlje«. »Tito je bio poslednji preživeli vojnički i politički titan iz drugog svetskog rata. On je dao snažan pečat komunističkom pokretu, a kao državnik svetskog ranga postao je izvanredna figura: učinio je nesvrstani pokret trećom aktivnom snagom, snagom kojoj svet veruje...«

Uz informaciju koja je zavila u crno Titovu zemlju, američka novinska agencija *Asošijeted pres* rekla je za Tita da je on bio čovek, lider koji je odolevao svim pritiscima da bi očuvao i jačao nezavisnu jugoslovensku politiku nesvrstanosti. Istaknute su Titove reči: »Mada mala zemlja, Jugoslavija je spremna da se odupre politički, vojno i ekonomski svakom eventualnom napadu na njena dostignuća.. .«.

Vesti o smrti predsednika Tita emitovale su, neposredno posle zvaničnog saopštenja, novinske agencije Kine, NDR, Čehoslovačke, Poljske, Mađarske, Rumunije, Albanije, Egipta, i druge nacionalne agencije širom sveta.

Egipatska Arapska Republika oplakuje smrt Josipa Broza Tita, javila je egipatska novinska agencija *MENA* iz Kaira. »Predsednik Tito bio je veran prijatelj i pouzdan zaštitnik slobode, nezavisnosti, mira, suverenosti, nacionalnog i socijalnog oslobođenja.«

Italijanska novinska agencija *ANSA,* u opširnom pregledu, govori o predsedniku Titu kao o lideru svetskog formata, priznatom vođi jugoslovenskih naroda, susedu vrednom poštovanja, za čijeg su života između Italije i Jugoslavije ostvareni plodotvorni Osimski sporazumi. Za ovu agenciju, koja je takođe brzo obavestila sva italijanska sredstva informisanja o tužnom događaju, najvažnije u Titovoj državničkoj delatnosti bilo je to što je nezavisnost za njega uvek bila na prvom mestu i što je bio duboko prvržen »stvari jednakosti i slabih i jakih«.

»Diplomatski kontakti u Briselu i Beogradu uvek su ostvarivani sa zajedničkim osećanjem da male zemlje imaju i te kako značajnu ulogu u rešavanju velikih svetskih problema«, javila je belgijska novinska agencija *BELGA* u široj informaciji, odmah posle »fleša«: »Tito je umro«.

Izveštavajući o smrti predsednika Tita, za kojeg kaže da je »heroj drugog svetskog rata i osnivač pokreta nesvrstavanja«, — japanska novinska agencija *Kjodo* javila je daje premijer Masajoši Ohira odlučio da prekine zvaničnu posetu Kanadi i da prisustvuje sahrani, da bi izrazio »najveće poštovanje koje Japan ima prema Titu«. Kjodo dodaje da je »Tito bio lider nesvrstanih zemalja i da je imao veliki uticaj u trećem svetu«.

Japanska agencija ističe da je to tek treći put u istoriji posleratnog Japana da premijer prisustvuje pogrebu stranog državnika (prvi put američkog predsednika Džona Kenedija, a zatim francuskog predsednika Pompidua), a prvi put lidera jedne socijalističke zemlje.

Posle hitne vesti iz Beograda, 4. maja u 19.43 časova po lokalnom vremenu, nacionalna agencija Savezne Republike Nemačke *DPA* — ubrzo je saopštila:

»Tito je bio jedan od otaca nesvrstanog pokreta i dokraja jedini njegov živi osnivač. Na unutrašnjem planu, Tito je bio prvi šef vlade federacije šest republika i dveju pokrajina.«

»Josip Broz Tito, šef partije od 1937. i šef države od 1945. godine, nije ostavio naslednika. Na njegovo mesto, još za vreme bolesti, nastupili su — državno i partijsko predsedništvo. ..«

Neposredno posle vesti o smrti jugoslovenskog Predsednika, agencija DPA prenela je izjave i mnoga saučešća najviših zapadnonemačkih ličnosti, a i državnika širom sveta — i sa Zapada i sa Istoka.

Na prvo mesto istaknute su izjave kancelara Šmita: »Titovo istorijsko delo biće delotvorno i daleko posle njegove smrti.«; lidera Socijaldemokratske partije Nemačke — Branta: »Sa Titom je otišao prvi čovek moderne Jugoslavije, ali ne samo njegov narod, nego i nesvrstani pokret izgubio je izvanrednog državnika«, i Venera: »Titovo ime vezano je za osiguranje mira u svetu.«

I narednog dana, zapadnonemačka agencija je, u više nàvrata, prenela izjave mnogih državnika iz svih delova sveta.

Libijska novinska agencija *DŽANA* javila je da je »predsednik Tito bio jedan od heroja pokreta nesvrstavanja« i da je bio poznat zbog svoje podrške »arapskoj stvari i stvari afričkih naroda, koji se bore za oslobođenje od svih formi kolonijalizma i rasizma...«

Agencija u superlativima govori o jugoslovenskom Predsedniku kao »vojnom komandantu izvanrednih kvaliteta« koji je neprijateljima naneo odlučne poraze u konačnoj bici za oslobođenje Jugoslavije...«.

... I tako, cele noći, smenjujući informacije iz Beograda redakcijskim komentarima i osvrtima, novinske agencije — njih nekoliko desetina — dale su puni, zapravo izuzetni publicitet smrti predsednika Josipa Broza Tita. Ni o jednom državniku našeg vremena nije toliko mnogo i istovremeno toliko izuzetnoga, afirmativnoga i lepoga rečeno, uz konstataciju da je jugoslovenski Predsednik ostavio prazninu koju će u svetu biti teško popuniti. Svet je siromašniji za Tita, a to je džinovski gubitak, ali je bogatiji za njegovo delo, koje je takođe džinovsko — javljale su agencije.

»Jugoslovenski predsednik Josip Broz Tito, poslednji heroj iz vremena drugog svetskog rata, umro je danas posle podne u Kliničkom centru u Ljubljani, u 87. godini života«, javila je španska agencija *EFE*.

Tito, otac moderne Jugoslavije, čovek koji je stalno nastojao da se njegova zemlja održi van blokova, umro je 23 dana pre nego što će navršiti 88 godina, u trenutku kada su se Jugoloveni bili ponadali da će dočekati bar još ovaj svoj rođendan.

Tito je umro posle duge bolesti, koja je trajala četiri meseca. »Bila je to jedina velika bitka koju je Tito izgubio u svom životu«, kažu Jugosloveni.

Odmah posle Titove smrti sve radio-stanice počele su da emituju partizanske pesme i svečanu muziku, javljao je dopisnik EFE iz Beograda; na radiju se, najčešće, čuju zvuci tradicionalne pesme »Druže Tito, mi Ti se kunemo, da sa Tvoga puta ne skrenemo«, pesme koja odražava osećanja sadašnjih jugoslovenskih generacija u odnosu na socijalisički put ove zemlje koji je Tito otvorio posle raskida sa Staljinom 1948. godine.

Jugosloveni, cela zemlja, oplakuju danas smrt maršala Josipa Broza Tita, čoveka koji se celog svog života borio za konsolidaciju nezavisnosti Jugoslavije, za njenu podjednaku udaljenost od obe velike sile. Jugosloveni su imali Tita za predsednika 35 godina. On je bio taj koji je otvorio jugoslovenski put u socijalizam, socijalistički model samoupravljanja. On je bio tvorac jugoslovenske nesvrstane politike, ali isto tako i jedan od osnivača pokreta nesvrstavanja.

Sada, kada je Tito otišao, svi pitaju — šta će biti »posle«? Na to pitanje je i sam Tito jednom dao odgovor: »Kada ja odem, ovde se neće desiti ništa. Mi smo stabilna zemlja.«

Prve dobro dokumentovane i objektivne informacije o ličnosti jugoslovenskog Predsednika i o bolu jugoslovenskih naroda — imale su, još iste večeri, udarna mesta u televizijskim i radio programima, a ujutro, bile su najčitaniji izveštaji u svim delovima Zemljine kugle. Drukčije nije ni moglo da bude, jer Tito je, kako su to konstatovali mnogi izveštači, bio i ostao samo jedan, a njegovo ime bilo je svuda poznato i cenjeno...

Posle tih prvih informacija, 4. maja uveče, izveštači iz Beograda nastavili su, sutradan, da javljaju o velikoj tuzi jedne zemlje, ali i o njenom ponosu što je imala Tita. Bili su složni u oceni, izrečenoj u raznim varijantama, da je predsednik Tito napustio Jugoslaviju u teškim tre-

nucima koje svet, razdiran krizama, danas proživljava. Veoma su retki bili oni koji su izrazili svoju nevericu u čvrstinu Jugoslavije, njenu stabilnost i jedinstvo. Jer, to je upravo ono, podvlačilo se u agencijskim izveštajima, na čemu je predsednik Tito insistirao tokom celog života i što već danas daje svoje plodove.

Sledio je i zaključak da je kolektivno rukovodstvo Jugoslavije dokraja spremno da ide Titovim putem, da se stara o njenoj budućnosti i ostane budno protiv svih pokušaja koji bi mogli da ugroze njen integritet i nezavisnost. Jugoslavija je stupila u novu eru, saopštile su zapadne novinske agencije, a predsednik Tito pobrinuo se da se striktno sprovodi politika nacionalne zastupljenosti, koja obezbeđuje jednako predstavništvo za sve regione i svima daje jednaka prava. . .

Agencije su, istovremeno, dale i portrete istaknutih jugoslovenskih ličnosti koje čine kolektivno rukovodstvo, sa opštom ocenom, potvrđenom i mišljenjem diplomata u Beogradu, da su one, za vreme duge Titove bolesti, »položile ispit i pokazale da se zemlja nalazi u sigurnim rukama.« Isticalo se da će ono slediti Titovu politiku nesvrstavanja i očuvati socijalistički sistem samoupravljanja.

»Predsednik Tito, kojeg u ovom trenutku mnogi oplakuju, u septembru 1961. godine, otvarajući Prvu konferenciju šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja, koje su se tada nazivale 'neangažovanima', izjavio je sledeće: 'Učinićemo veliku uslugu svetu ako jasno i odlučno ukažemo na put koji vodi ka slobodi, jednakosti i miroljubivoj saradnji svih naroda'«, podsetila je meksička agcncija *Notimeks* u prvoj opširnijoj informaciji o Titovom delu. »Jugoslovenski Predsednik i njegovi sledbenici borili su se da prevaziđu sve razlike, da bi stvorili pokret nesvrstanih. . . Na Šestoj konferenciji šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja, predsednik Tito istakao je da je nesvrstanost neraskidivo vezana za jugoslovensku revoluciju, za sistem socijalističkog samoupravljanja i za ostvarivanje jednakih prava za sve narode.. .«

»Ime Josipa Broza Tita ostaće vezano za politiku nesvrstanosti i živećc, u srcima svih žitelja nesvrstanih zemalja, jer je on umeo da se bori za načela nesvrstavanja, nemešanja i za postizanje međunarodnog mira«, kaže meksička agencija u svojoj informaciji.

Agencija *IPS,* usmerena na zemlje u razvoju, javlja sledeće: »Titovom smrću nestao je ne samo poslednji od velikih vođa naroda koji su ponikli iz kataklizme drugog svetskog rata, nego, verovatno, i najkompletnija ličnost od svih državnika njegovog vremena i jedan od najvećih savremenih državnika. Ovo nisu reči preterane hvale, ukoliko se uporede sa iznenađujućim rezultatima koje je on postigao skromnim sredstvima koja su mu bila na raspolaganju.«

»Postoje tri glavna stuba«, nastavlja agencija, »na kojima počiva ono što je Tito ostavio u nasleđe svom narodu i svim narodima sveta: originalna i maštovita koncepcija dinamičnog jedinstva Jugoslavije — jedinstva u raznolikosti, genijalno zamišljen novi i revolucionarni tip socijalističke demokratije, zasnovane na decentralizaciji i samoupravljanju i, na kraju, pokret nesvrstanih koji treba da doprinese stvaranju svetskog mira, odbacujući ratobornu strategiju stvaranja blokova.«

U opširnoj informaciji, sovjetska agencija *TASS* saopštila je da je preminuo Josip Broz Tito i dala niz biografskih podataka. Agencija je podsetila i na Titovu delatnost u Rusiji, za vreme prvog svetskog rata. »Josip Broz Tito«, navodi sovjetska agencija, »bio je 1915. godine

teško ranjen i dospeo je u zarobljeništvo u Rusiju, a kada je ozdravio organizovao je politički rad među ratnim zarobljenicima. U junu 1917. godine došao je u Petrograd, učestvovao u julskoj demonstraciji protiv privremene vlade, a zatim je uhapšen i proteran na Ural. U Omsku je, u oktobru 1917. godine, stupio u redove Crvene garde, učestvovao u borbama protiv Kolčaka, zajedno sa boljševicima organizovao revolucionarni rad među seljacima.«

U informaciji sovjetske agencije, o radu i delu jugoslovenskog Predsednika govori se i sledeće: »Josip Broz Tito je bio aktivni borac za mir, za jačanje progresivnih snaga u borbi protiv imperijalizma i kolonijalizma, zalagao se za široki razvoj jugoslovensko-sovjetskih odnosa. Posetio je više puta Sovjetski Savez. Prezidijum Vrhovnog sovjeta SSSR odlikovao ga je povodom 80. rođendana Ordenom Lenjina, a povodom 85. rođendana Ordenom Oktobarske revolucije, ističući time aktivno učestvovanje Josipa Broza Tita u međunarodnom komunističkom i radničkom pokretu, zasluge u zajedničkoj borbi protiv fašizma, u razvoju i učvršćenju bratskog prijateljstva i svestrane saradnje između KPSS i SKJ, Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije...«

Alžirska novinska agencija *APS* posvetila je predsedniku Titu komentar u kojem ga naziva prijateljem iz rata i mira:

»Alžirski narod je u ličnosti Josipa Broza Tita izgubio sigurnog prijatelja iz ratnih dana, prijatelja u danima mira«, ističe APS i o jugoslovenskom predsedniku govori kao o »poslednjem velikanu iz jedne epohe pune burnih događaja, neumornom učesniku jedne velike epopeje, poslednjem od divova savremene istorije koji su umeli da utisnu trajan pečat pokretu za oslobođenje Čoveka. ..«

»Pamtiće se da je on predstavljao vezivno tkivo jugoslovenskih naroda, da je vodio u potpunu pobedu nad fašizmom, bio tvorac jednog jedinstvenog političkog sistema koji je crpeo svoju snagu i inspiraciju iz prirode i istorije jugoslovenskih naroda da bi, u izvesnom smislu, postao model u očima naroda ovog sveta. Model kojim se inspirisao Alžir odmah nakon sticanja nezavisnosti.

Bilo bi svakako predugo da se nabroje svi stavovi koje je vlada SFRJ — pod rukovodstvom predsednika Tita — zauzela u korist alžirskog naroda. Pa, ipak, pomenimo da su se svi ti stavovi, tako plemeniti, potpuno poklapali sa stavom Jugoslavije u svetu, da su direktno proizlazili iz političke misli maršala Tita, tvorca nesvrstavanja, po čijem su mišljenju pokret za oslobođenje naroda 'trećeg sveta', njihova nezavisnost i njihovo oslobođenje morali da predstavljaju snagu sposobnu da se nametne razvijenim nacijama i postane faktor mira — u trenucima krize i hladnog rata koje je nametnuo imperijalizam — i bitan faktor za razvoj naroda kada se sukob preneo na ekonomski plan.« Alžirska agencija kaže: »Alžirci i Jugosloveni, jedni poučeni žrtvom milion i po mučenika, a drugi žrtvom milion i sedam stotina hiljada partizana, iznad svega vole nezavisnost i ostaju angažovani u antiimperijaJističkoj borbi. Ta borba na dva fronta, na unutrašnjem i spoljnom frontu, očigledno je zahtevala stalne konsultacije među rukovodiocima dveju nacija.

Stoga Alžir, koji je oplakao Bumedijena, danas oplakuje Tita!«

Iračka agencija *INA* naglasila je u komentaru da je predsednik Tito uvek bio svestan mogućnosti pritiska supersila na pokret nesvrstanosti

posle njegove smrti i to, verovatno, »objašnjava njegove snažne napore za unapređenje jakog pokreta nesvrstavanja«.

Kao poseban kvalitet u delovanju jugoslovenskog Predsednika, iračka agencija beleži da je on stalno radio na unapređenju ideje nezavisnog, snažnog »trećeg sveta«. Predsednik Tito, zaključuje INA u komentaru, bio je gost i domaćin najistaknutijih političara svog vremena...

Kubanska *Prensa latina,* izveštavajući o odlasku predsednika Tita, istakla je, između ostaloga: »Jedno jednostavno ime Tito — zaokružuje život jednog čoveka, jednog izuzetnog čoveka koji je za vreme duže od 40 godina bio na čelu svoje partije i 35 godina na čelu nove države... Reč je o jednom od osnivača nesvrstanih, državniku koji je učestvovao na svim samitima pokreta.«

Kubanska agencija ističe, takođe, da je Tito od radnika-metalca postao državnik sveta i opširno opisuje njegov mukotrpan život revolucionara, hapšenja i mučenja, pet godina robijanja i činjenicu da je uvek ostao nepokolebljiv borac.

»Pod njegovim rukovodstvom i u potpunoj ilegalnosti stvoren je anti-fašistički pokret uoči drugog svetskog rata. Tito je organizovao narodni otpor u vrlo teškim uslovima i kao vrhovni komandant stvorio taktiku gerilskog ratovanja protiv okupatora. Posle rata, pod njegovim rukovodstvom izvršena je obnova zemlje i stvorena nova država socijalizma.«

»Josip Broz Tito je celog života izazivao sudbinu«, javlja *AFP* i dodaje da je život Tita — život revolucionara. »Put Tita išao je preko gladi, studeni, bio je zasut bombama. Na čelu svojih partizana koji su bosi gazili sneg, Tito je jurišao na nacističke tenkove«, dodaje agencija, podsećajući daje Tito još u Parizu, 1936. godine, organizovao odlazak jugoslovenskih dobrovoljaca u borbene kolone španskih patriota koji su branili slobodu i dostojanstvo domovine.

Tito je već 4. jula pozvao na ustanak jugoslovenske narode, nastavlja agencija. On je u borbi iskovao svoj legendarni lik i epopeju iz koje je nikla nezavisnost Jugoslavije.

»Tito je jedan od onih za koje je Andre Malro rekao da ih odlikuje sposobnost da kažu 'ne', snaga da se suprotstave«, tako počinje svoj napis o Titu francuska novinska agencija AFP koja ga naziva »gigantom istorije«.

»Od onog dana kada je kao dete u horu dobio šamar od nervoznog sveštenika i kada je odlučio da više nikad ne kroči u crkvu, Josip Broz Tito, sedmo od petnaestoro dece jednog kovača, celog života potčinjavao je sudbinu svojoj volji«, javlja AFP. Agencija se osvrće i na Titovo »ne« Staljinu i podvlači da je sam Tito više puta rekao da je njegov izazov Staljinu predstavljao »najmučniju odluku u njegovom životu«. Pa, ipak, bilo je još takvih odluka, počevši od one, donete 1937. godine, kada je »preuzeo opasno rukovođenje jugoslovenskom Komunističkom partijom koju su tada razdirale intrige, ambicije i potkazivanja...«

Rojter, opisujući Titovo nadahnuto rukovodstvo u unutrašnjim i, posebno, spoljnim poslovima Jugoslavije, istovremeno podseća da je jugoslovenski Predsednik iz bolesničke postelje u Ljubljani apelovao u korist najširih napora kako bi detant ponovo oživeo i razvio se kao univerzalni proces i kako bi ojačali mir i bezbednost u svetu. »Ovaj apel uputio je čovek koji je spoznao i odupro se najvećim užasima rata...«

*

Radio-televizija

TITO JE ZNAMENJE NAŠE EPOHE

Na vest o smrti predsednika Tita stotine i stotine radio i televizijskih stanica širom sveta prekinule su redovni nedeljni program da bi svojim slušaocima i gledaocima saopštili : umro je Tito, jedan od najvećih državnika sveta. Izvesne televizije direktno su se uključile u program jugoslovenske televizije, a na malim ekranima vest su ponegde u ulozi spikera čitali najviši državnici. Na radio-talasima i televizijskim ekranima, u svakom kutku planete, Tito i njegovo delo ponovo su pred očima sveta. . .

»Umro je Tito«.

Te tri reči gotovo istog trenutka saopštavale su 4. maja 1980. godine svetske radio i televizijske stanice. Osamnaest časova i 45 minuta: svet je za trenutak stao.

Milioni, milijarde ljudi, za tren su obavešteni da je tog popodneva u Ljubljanskom kliničkom centru — posle višemesečne bolesti — umro predsednik Jugoslavije Josip Broz Tito. Iako se tužna vest iz Beograda očekivala danima, svet je bio šokiran. Grčka televizija se, na primer, direktno uključila u program jugoslovenske televizije, da bi, uz snimke sa zajedničke sednice Predsedništva SFRJ i CKSKJ, obavestila javnost svoje zemlje da Tita više nema među živima. U studio norveške televizije — čim su novinske agencije javile tužnu vest — stigao je predsednik vlade Odvar Nordli, da bi lično obavestio o nenadoknadivom gubitku koji je zadesio Jugoslaviju i ceo svet.

»Izgubili smo jednog od najvećih državnika sveta. Neopisiva je Titova uloga u ujedinjenju jugoslovenskih naroda koji su, zahvaljujući tome, uspeli da odole svim pritiscima. ..«, izjavio je predsednik vlade Nordli, koji se tog nedeljnog popodneva našao, valjda prvi put u svojoj karijeri, u ulozi televizijskog spikera.

Redovni program prekinule su stotine i stotine radio i televizijskih stanica u svetu: u SAD, Francuskoj, Engleskoj, Austriji, Španiji, Alžiru, Rumuniji, Kipru, Švajcarskoj, Italiji, Švedskoj, Nemačkoj Demokratskoj Republici, Gvineji, Tanzaniji, Indiji, Kini, Japanu, Peruu, Meksiku... Praktično, na svim meridijanima globusa. Šta izdvojiti iz mnoštva prvih reagovanja, izjava, komentara, koje su između nedelje i ponedeljka, 4. i 5. maja, objavile radio i televizijske stanice u svetu. Svim tim izjavama zajednički imenitelj bio je da je Titova smrt nenadoknadiv gubitak i za Jugoslaviju i za svet i da je jugoslovenski Predsednik znamenje epohe u kojoj živimo.

»UMRO JE TITO« - PROSTRUJALO JE EKRANIMA

Ličnost i delo predsednika Tita zauzeli su, odmah posle vesti o njegovoj smrti, ključno mesto u programima radio i televizijskih stanica u svetu. Ovde ćemo nabrojati izvesne, jer bi samo beleženje svih zahtevalo ogromno prostora.

»Umro je Tito — poslednji veliki državnik ovog veka« — to je suštinska poruka jednočasovnog specijalnog programa *japanske televizijske mreže NHK,* povodom smrti jugoslovenskog Predsednika. U emisiji su prikazani filmski inserti iz novije jugoslovenske istorije koju je predsednik Tito obeležio svojom gorostasnom ličnošću, i delovi Titovog intervjua Beogradskoj televiziji 1973. godine. Za okruglim stolom pod naslovom »Titov profil«, u emisiji su učestvovali bivši japanski ambasador u Jugoslaviji Akira Sono i urednik spoljnopolitičkog programa NHK Masahiko Kato. Istaknuta je uloga predsednika Tita u borbi jugoslovenskih naroda i narodnosti za mir i nezavisnost, u prošlom ratu, preko istorijskog »ne« Staljinu, sve do današnjih dana. »Titove odluke uvek su proizlazile iz dubokog pronicanja u situaciju, što je Jugoslavija uvek dobro razumela«, rekao je Kato. Akira Sono je dodao daje uveren da će Jugoslavija nastaviti putem predsednika Tita »komuniste čiji je put nesvrstanost«. ♦

Smrt Josipa Broza Tita, njegova uloga u stvaranju socijalističke Jugoslavije i doprinos jačanju mira u svetu i popuštanju međunarodne zategnutosti kroz pokret nesvrstanosti, čiji je jedan od osnivača upravo bio, bile su centralne teme dnevnika *poljske televizije.* Jugoslovenski Predsednik bio je »jedan od najvećih savremenih državnika sveta«, konstatovala je poljska televizija, prenoseći svojim gledaocima filmski izveštaj sa ispraćaja posmrtnih ostataka predsednika Tita iz Ljubljane i opraštanja jugoslovenskih građana u mestima kroz koja je prošao »Plavi voz«. »Josip Broz Tito, legendarna lčinost i glavni strateg i komandant narodnooslobodilačke armije u ratu, bio je inicijator samoupravne politike Jugoslavije, a na međunarodnom planu centralna ličnost pokreta nesvrstavanja«, rečeno je u dnevniku poljske televizije. Posle ove emisije, poljska televizija prikazala je jugoslovenski igrani film »Sutjeska«.

Iračka televizija prikazala je specijalni program posvećen predsedniku Titu, u kojem su, uz filmske ilustacije, osvetljeni predsednikov život, Titova revolucionarna borba pre i za vreme narodnooslobodilačkog rata i neprocenjivi doprinos postavljanju temelja nezavisne socijalističke nesvrstane Jugoslavije i pokreta nesvrstanosti. U emisiji je, takođe, istaknuto tradicionalno prijateljstvo Jugoslavije i Iraka, uz filmski prilog o boravku predsednika Tita u Bagdadu, prošle godine.

Moskovska televizija, u glavnoj informativnoj emisiji »Vremja«, koju svako veče prati više od sto miliona gledalaca širom SSSR-a, posvetila je poseban blok informacijama u vezi sa smrću predsednika Tita. Pored teksta saopštenja sovjetskog partijskog i državnog rukovodstva, kojim se građani SSSR obaveštavaju da je preminuo predsednik Tito, moskovska televizija objavila je i pojedine delove Proglasa predsedništva CKSKJ i SFRJ. Sovjetski gledaoci obavešteni su o ličnosti i revolucionarnoj delatnosti predsednika Tita, o dubokoj žalosti u svim krajevima Jugoslavije i o prenošenju posmrtnih ostataka iz Ljubljane u Beograd.

Grčka televizija prikazala je, na oba kanala, snimke poslednjeg, bolnog ispraćaja »Plavog voza« sa posmrtnim ostacima predsednika Tita od Ljubljane do Beograda. »Šok i bol su ogromni, ali Jugosloveni ne osećaju ni trunku straha pred budućnošću, mada je praznina koja je nastala smrću predsednika Tita mnogo veća nego što se to činilo pre 24 časa, i to ne samo Jugoslovenima, nego i ćelom svetu. Jugosloveni će morati da žive bez Tita i sigurno je da će oni nastaviti putem koji je on trasirao«, konstatovano je u glavnoj informativnoj emisiji grčke televizije, koja je svoje gledaoce neprestano izveštavala o svemu što je u vezi sa smrću predsednika Tita.

»Za svetsku istoriju, čovek je samo jedna epizoda — za čovečanstvo, Tito je bio i ostao ep«. U ovoj misli, izrečenoj putem Radio-Atine, sažeta su sva osećanja Grka, koji su, vezani za televizijske ekrane, pratili sve što je objavljeno u vezi sa smrću velikana susedne i prijateljske zemlje — predsednika Tita.

»Titov odlazak prevazilazi granice Jugoslavije« — konstatovao je komentator *argentinske televizijske mreže ATC,* u emisiji posvećenoj jugoslovenskom predsedniku. Uz filmske snimke značajnih momenata iz Titove državničke delatnosti — istorijskih susreta sa državnicima sveta i skupova kojima je prisustvovao — argentinska televizija istakla je presudnu ulogu predsednika Tita u očuvanju nezavisnosti Jugoslavije i jačanju njenog jedinstva. »Tito je istorija« — zaključio je komentator argentinske televizije.

Etiopski radio, obaveštavajući slušaoce o smrti predsednika Tita, konstatovao je da je on jedan od tvoraca pokreta nesvrstavanja koji je ostao njegov vatreni pobornik do smrti, veliki partizanski vojskovođa u ratu koji se posebno isticao hrabrošću i patriotizmom, i čovek koji je svu svoju energiju uložio u obnovu Jugoslavije i utemeljivanje socijalizma. Ističući prijateljstvo Jugoslavije i Etiopije, radio kaže da se obe zemlje, osnivači pokreta nesvrstanosti, zalažu za mir, pravdu, slobodu i jednakost u svetu.

Televizija u Adis Abebi prikazala je u emisijama na amharskom i engleskom jeziku filmske snimke pojedinih momenata iz Titovog života, iz njegove bogate državničke karijere i susreta sa državnicima sveta. Posebne emisije *portugalskog radija i televizije* bile su posvećene liku i delu predsednika Tita. Portugalski radio dao je prikaz Titove ličnosti, bogato dokumentovan primerima iz narodnooslobodilačke borbe, perioda stvaranja nove Jugoslavije, sticanja pune nezavisnosti i narastanja pokreta nesvrstavanja. U portretu predsednika Tita na portugalskoj televiziji, pretežno je bilo reči o Titu kao vođi jugoslovenskih komunista. Izuzetan utisak na više od tri miliona gledalaca, koliko se ocenjuje da je videlo ovu emisiju, ostavio je prilog jugoslovenske televizije u kojem predsednik Tito lično govori o prelomnim trenucima u razvoju KPJ - SKJ.

»Umro je otac jugoslovenskih naroda« — tim rečima *zapadnonemačka televizija* propratila je snimke prenosa posmrtnih ostataka druga Tita iz Ljubljane u Beograd. Toplim rečima komentarisani su i prizori odavanja pošte predsedniku Titu u Skupštini SFRJ. Radio i televizija u SR Nemačkoj emitovali su dokumentarne emisije o Titu, kao svetskom političaru i lideru nesvrstanih, partizanskom vojskovođi i tvorcu nove Jugoslavije.

Indonežanska televizija, kao prvi prilog, objavila je onaj o životnom putu predsednika Tita od mladih dana, a osobito se zadržala na njegovim slavnim danima iz narodnooslobodilačkog rata i na njegovim međunarodnim susretima sa državnicima sveta — na putevima mira. Taj prilog završava se govorom predsednika Tita na Šestom samitu nesvrstanih u Havani, a spiker ga je propratio najavom : »Tito u odbrani izvornih principa pokreta nesvrstanosti«.

»Jedna od najvećih ličnosti savremene istorije, poslednji velikan evropske politike« — tako je o jugoslovenskom Predsedniku rečeno u posebnoj emisiji *danske televizije.*

Vesti o potresnom oproštaju Jugoslovena od najdražeg čoveka zemlje zauzele su značajno mesto u programima *rumunske televizije.* Televizijski gledaoci u ovoj susednoj, prijateljskoj zemlji, koju je Tito više puta posećivao, pridružili su se Jugoslovenima u časovima oproštaja.

Angolska televizija dala je veliki publicitet vesti o smrti druga Tita, prijatelja Angole i svih onih koji su se borili za sopstveno oslobođenje i emancipaciju.

Sve tri *američke televizijske mreže — CBS, NBC i ABC* posvetile su predsedniku Titu najudarnije časove u svojim emisijama, uz komentare koji su odražavali veliko priznanje Titovoj ličnosti i delu.

Kineska javnost, iz časa u čas, obaveštavana je o tužnom događaju koji je potresao jugoslovenske i mnoge druge narode širom sveta, među kojima i kineski. Centralna kineska radio-stanica emituje u svim prog-

♦

ramima opširne informacije o posmrtnim počastima i žalosti u Jugoslaviji, a i poruku kineskog rukovodstva, izvode iz Proglasa dva predsedništva i izjave saučešća stranih državnika i reagovanja u svetu. *Iranski radio i televizija,* u svim glavnim emisijama, objavili su izveštaje iz Jugoslavije. U njima je centralno mesto zauzelo tužno putovnaje »Plavog voza« sa posmrtnim ostacima predsednika Tita od Ljubljane do Beograda, i pošta koju Jugoslavija odaje voljenom Titu.

Ganski radio, od trenutka kada je umro Tito, svakog sata daje petnaestominutne emisije o ličnosti preminulog jugoslovenskog predsednika i o bolnom odjeku na koji je njegova smrt naišla u ćelom svetu.

Pakistanski radio i televizija dali su izuzetan publicitet vesti o smrti predsednika Tita, koju su objavili u svim informativnim emisijama. Takođe su date vesti o reagovanjima u svetu, o izrazima saučešća šefova država i vlada, ai okomemorativnim ceremonijama i žalosti u Jugoslaviji. Potpuni prioritet u emisijama svih *peruanskih radio i televizijskih stanica* zauzimaju informacije iz Jugoslavije povodom smrti predsednika Tita.
O Titovoj izuzetnoj ličnosti prikazani su i filmski snimci iz njegove bogate državničke aktivnosti, dati u informativnim emisijama peruanske televizije.

Nacionalna televizija Kenije emitovala je jednočasovnu emisiju posvećenu predsedniku Titu. Prikazan je jugoslovenski dokumentarni film »Josip Broz Tito«, a zatim su gledaoci informisani o odjeku vesti o Titovoj smrti u svetu.

Ugandska televizija, takođe, posvetila je jednočasovnu emisiju ličnosti predsednika Tita i nagovestila nove emisije.

Tuga Jugoslovena zbog gubitka velikog državnika zauzima najistaknutije mesto u emisijama *britanskog radija i televizije,* koji iz časa u čas objavljuju specijalne priloge o komemoracijama u Jugoslaviji, prikazujući polazak »Plavog voza« iz Ljubljane i njegov tužni put preko Zagreba do Beograda. Britanska televizija ističe da su duž nekoliko stotina kilometara puta hiljade i hiljade Jugoslovena ispratile svog Predsednika na poslednji put.

Svečana, ozbiljna muzika koju emituju radio-stanice u *Libanu, Siriji, Kuvajtu i Ujedinjenim Arapskim Emiratima* znak je poštovanja i žalosti za preminulim jugoslovenskim Predsednikom. Radio-Damask ponovio je još jednom da je svet izgubio »borca za slobodu, najvećeg kojeg je dala naša era«. Televizijske stanice arapskih zemalja Bliskog istoka prikazale su snimak poslednjeg putovanja »Plavog voza« koji je nosio telo preminulog predsednika Tita.

Govore predsednika Tita prilikom poseta Indiji, na istorijskim putevima mira, ponovo su mogli da čuju slušaoci *indijskog radija* u jednočasovnoj emisiji posvećenoj jugoslovenskom predsedniku. Najduži odlomak uzet je iz Titovog govora za vreme primanja Nehruove nagrade za mir 1974. godine — priznanja njegovom izuzetnom naporu da svet učini boljim i pravednijim.

U specijalnoj emisiji indijske televizije, pod naslovom »Priznanja predsedniku Titu«, izrečene su reči dubokog poštovanja i divljenja koje su o Titu iznele istaknute ličnosti indijskog javnog života. Među njima bili su i premijer Indira Gandi, predsednik Redi, ministar inostranih poslova Rao, potpredsednik Idajatula i drugi.

Radio i televizija *Nemačke Demokratske Republike* neprekidno su obaveštavali o bolnom opraštanju naroda Jugoslavije od svog velikana.

Specijalni izveštači, u svojim emisijama na malim ekranima, stalno su prenosili potresne scene iz dvorane Skupštine SFRJ. Saopšteno je, takođe, da na ulicama oko skupštinske zgrade satima, duboko potištene, čekaju desetine hiljada ljudi iz svih krajeva Jugoslavije da odaju poslednju poštu svom Predsedniku.

I *belgijske radio-televizijske stanice* izveštavaju o velikoj žalosti Jugoslovena i poslednjoj počasti koju »duga kolona ljudi, u tišini, mimohodom oko posmrtnih ostataka na odru u Skupštini, odaje svom voljenom Predsedniku«.

Specijalni blok u emisiji »Dnevnik« *mađarske televizije* bio je posvećen izveštajima o velikoj žalosti u Jugoslaviji, poslednjem putovanju »Plavog voza« sa posmrtnim ostacima jugoslovenskog Predsednika i komemorativnim skupovima u celoj zemlji.

Filmski izveštaji o posmrtnim počastima predsedniku Titu, počev od tužnog ispraćaja iz Ljubljane, pa do odavanja pošte u Zagrebu i dočeku u Beogradu, bili su najistaknutiji prilozi u svim emisijama vesti *australijske televizije.* Kao retko koji događaj iz međunarodnog života, smrt predsednika Tita i prikazi njegovog angažovanja u izgradnji Jugoslavije i u međunarodnoj politici, našli su veoma istaknuto mesto u emisijama radio-stanica Australije.

Zambijska televizija prikazala je, u najgledanije vreme, posle večernje informativne emisije, jednočasovni program o ličnosti i delu predsednika Tita. Uz dokumentarni filmski materijal iz narodnooslobodilačke borbe i Titove poratne neumorne državničke aktivnosti, prikazani su snimci sa specijaJne konferencije za štampu koju je zambijski predsednik Kenet Kaunda sazvao na vest o smrti predsednika Tita.

Gledaoci *kubanske radio-televizije* imali su priliku da vide i filmski izveštaj o prenosu posmrtnih ostataka preminulog jugoslovenskog državnika iz Ljubljane u Beograd i sagledaju neizrecivu tugu koja je zahvatila celu Jugoslaviju.

Turska televizija emitovala je polučasovnu emisiju posvećenu predsedniku Titu i njegovom grandioznom delu. U njoj je prikazana Titova ličnost, od mladosti pa do kraja bogatog i plodnog životnog puta, koja je nerazlučivo vezana za najsudbonosnije trenutke jugoslovenske istorije. Poseban akcenat dat je doprinosu naših naroda i narodnosti, predvođenih Titom, u slamanju sila osovine i stvaranju jedne nove vizije socijalističkog samoupravnog društva. Bogat filmski materijal i izuzetno afirmati van tekst potencirali su istinu da nepresušna vrela svih jugoslovenskih uspeha i novih nadahnuća u izgradnji samoupravnog društva, predstavljaju narodnooslobodilačka borba i revolucija, osvetljene Titovom velikom ličnošću. Pri tome je naglašen ogroman istorijski značaj Drugog zasedanja AVNOJ-a i njegovih dalekosežnih odluka i rečeno da su logičan nastavak stvaranja nove Jugoslavije njena nezavisna i nesvrstana politika i saradnja sa svim zemljama sveta na osnovama međusobnog uvažavanja i poštovanja. Svi ti uspesi, još jednom je naglašeno, rezultat su zajedništva, bratstva i jedinstva svih naših naroda i narodnosti i Titove osebujne ličnosti.

»Jugosloveni žale Tita — Tanzanijci.su s njima u tuzi« — to su bile reči kojima je *Radio-Dar Es Salam* počeo svoj dnevnik. U nastavku je dat izveštaj iz Jugoslavije u kojem je dočarana dostojanstvena atmosfera tuge kojom se Jugosloveni opraštaju od svog Predsednika. Prvu

vest o smrti predsednika Tita tanzanijski radio je, pre toga, svojim slušaocima objavio rečima: »Umro je otac nesvrstanosti — Josip Broz Tito«. *Državna televizija Bolivije* imala je pola sata programa povodom vesti
0 smrti predsednika Tita. Uz film o životu i delu jugoslovenskog Predsednika, dat je i razgovor sa ličnostima koje su imale priliku da se sretnu sa njim. Više radio-stanica u La Pazu prenelo je, pored informacija iz Jugoslavije, razgovor sa jugoslovenskim ambasadorom o ličnosti
1 Titovom delu.

Najveći deo u emisiji *Radio-Bankoka* na engleskom jeziku bio je posvećen odjeku bolne vesti o smrti predsednika Tita u svetu. Bankoška televizija pružila je svojim gledaocima uvid u život predsednika Tita, prikazujući dokumentarni materijal o najznačajnijim momentima njegove političke aktivnosti, od predratnih dana do Samita nesvrstanih u Havani.

Ne propuštajući gotovo nijedan detalj koji govori o ugledu našeg- preminulog Predsednika u svetu i o mestu i ulozi Jugoslavije u svetskim zbivanjima, *radio-televizijske stanice na Madagaskaru i Sejšelima* posvećuju svoje informativne emisije izveštajima iz Beograda i odjeku tragičnog događaja. Sve što je vezano za smrt predsednika Tita potisnulo je u drugi plan ostala svetska zbivanja u sredstvima informisanja Istočne Afrike.

Iračani su u dvema večernjim televizijskim informativnim emisijama videli snimke Beograđana i ljudi iz svih krajeva zemlje koji se u ovim teškim trenucima, u Skupštini SFRJ, bolno i dostojanstveno opraštaju od preminulog, voljenog Predsednika. Na izmenjenom programu iračke televizije prikazan je jugoslovenski film »Sutjeska«.

U emisijama dnevnika *libanske televizije* prikazanje izveštaj iz Beograda
o tuzi Jugoslovena koji se opraštaju od svog Tita. I libanska televizija prikazala je inserte iz Skupštine Jugoslavije — dostojanstvenu povorku ljudi svih doba koji nemo prolaze kraj odra.

Izjave stranih državnika

TITO — SIMBOL NAŠEG VEKA

Nepun čas posle objavljivanja vesti o smrti predsednika Tita, u redakciju Tanjuga počele su da pristižu izjave najistaknutijih državnika sveta, šefova država i vlada, prvaka partija i pokreta, javnih i kulturnih radnika. O Titu: čoveku i revolucionaru, političaru i poborniku mira, građaninu sveta i osnivaču pokreta nesvrstanosti. Svet je i na ovaj način delio tugu, ali i ponos Jugoslovena što su živeli u Titovoj epoly.

Od objavljivanja prvih vesti o smrti predsednika SFRJ Josipa Broza Tita — koje su u razne delove sveta stizale u različna vremena: u Evropu tokom večeri tragičnog četvrtog maja, u zemlje dveju Amerika oko podne istog dana, dok je na Dalekom istoku već počinjao idući dan — državnici i druge istaknute ličnosti pridruživali su se svojim izjavama opštoj žalosti jugoslovenskih naroda.

Govoreći o predsedniku Titu kao o gorostasu našeg doba, o ličnosti koja je ostavila neizbrisiv trag u savremenoj istoriji i obeležila epohu, šefovi država i vlada, prvaci partija i pokreta, istaknuti političari i poznate javne ličnosti širom naše planete, isticali su nemerljive Titove zasluge ne samo za dobrobit Jugoslavije i njenih naroda nego i za čovečanstvo u celini. Tito — čovek i revolucionar, Tito — političar i državnik, Tito — Jugosloven i građanin sveta, Tito — ratnik i pobornik mira, Tito — jedan od osnivača i najistaknutiji stvaralac pokreta nesvrstanosti, Tito — simbol našeg veka... Tito odlazi bez testamenta, ali svojim životom, delom i vizijom novog sveta, i odnosa u njemu, ostavlja zaveštanje koje predstavlja trajnu poruku čovečanstvu, koja će biti putokaz njegovim savremenicima, i budućim generacijama, u borbi za izgradnju novih demokratskih međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa.

Zajedničko svim izjavama jeste isticanje velikog doprinosa predsednika Tita stvari mira, nesvrstavanju i socijalizmu u svetu.

Nazivajući predsednika Tita najizuzetnijom ličnošću našeg doba, mnogi državnici naglašavaju da je on uvek bio nepokolebljivi borac za samostalnost i ravnopravnost u međunarodnim odnosima, i da njegova smrt znači veliki gubitak ne samo za jugoslovenske narode, nego i za sve narode i miroljubive snage sveta, jer je ceo svoj život posvetio dobrobiti svoje zemlje i naroda, i prosperiteta ljudskog roda uopšte.

4. maj:

Alžirski predsednik *Šadli Bendžedid* odao je priznanje eminentnoj ulozi koju je predsednik Tito imao kao vođa narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije i jedan od istaknutih rukovodilaca pokreta nesvrstanih. »Smrt jugoslovenskog državnika predstavlja nenadoknadivi gubitak za svet, a posebno za pokret nesvrstanih«, rekao je alžirski Predsednik. Govoreći na sednici Centralnog komiteta Fronta nacionalnog oslobođenja u Alžiru, predsednik Bendžedid podsetio je na podršku koju su predsednik Tito i narodi Jugoslavije pružili Alžiru za vreme njegovog narodnooslobodilačkog rata.

Alžirski Predsednik izrazio je osećanja tuge koja vlada u Alžiru, u alžirskoj Partiji, vladi i narodu, u ovim bolnim trenucima prijateljske Jugoslavije. Članovi CKFLN prekinuli su sednicu i minutom ćutanja odali poštu jugoslovenskom Predsedniku.

Švedski ministar inostranih poslova *Ula Ulsten* kaže da je smrt predsednika Tita veliki gubitak ne samo za njegovu zemlju, nego i za ceo svet.

♦

»Ostavio je za sobom veliku prazninu«, rekao je Ulsten, odajući predsedniku Titu priznanje za jugoslovensku spoljnu politiku, koja je »doprinela stvaranju stabilnosti i mira u Evropi«.

Nazivajući Tita vodećim međunarodnim državnikom, zbog uloge u stvaranju pokreta nesvrstanih, švedski ministar je jugoslovenskom predsedniku odao veliko priznanje i za stvaranje »jedinstvene Jugoslavije sa jedinstvenim sistemom autonomije«.

»Smrću maršala Tita odlazi poslednji velikan posleratnog perioda«, izjavio je, posebnim saopštenjem Odeljenja za štampu Ministarstva inostranih poslova, predsednik španske vlade *Adolfo Suares,* koji je bio u poseti Siriji. »Tito je bio čovek izuzetnih kvaliteta i vanredno snažna ličnost, čovek koji se tako hrabro i uporno borio da oslobodi svoju zemlju od bilo čije strane dominacije. On je u isto vreme doprineo, i to više od bilo kojega, definisanju i reafirmaciji ideala pokreta nesvrstanih, u kojem je bio inspirator i vođa.«

»Smrt predsednika Tita«, ističe španski premijer, predstavlja veliki gubitak za sve.«

»Želeo bih«, izjavio je Suares, »da se ovim pridružim bolu prijateljskog naroda Jugoslavije, te velike mediteranske zemlje, koja tako voli svoju slobodu i tako ljubomorno čuva svoju nezavisnost. Hteo bih, isto tako, da kažem da se danas osećamo ujedinjeni sa Jugoslavijom u njenom bolu, ali i u nadi da će njena budućnost biti tamo gde je bila i njena prošlost, u službi međunarodne saradnje, popuštanja i mira među narodima.«

»Svet je, smrću predsednika Tita, izgubio državnika sa vizijom i imaginacijom, pravog patriotu i hrabrog borca za slobodu«, izjavio je predsednik Republike Indije *Sandživa Redi.* »Istorija će se sećati doprinosa maršala Tita svetskom miru na način koji će inspirisati generacije koje dolaze.«

Austrijski predsednik *Rudolf Kirhšleger,* rekao je daje »sa predsednikom Titom od nas otišao veliki evropski državnik koji je svojom snažnom ličnošću utisnuo pečat istoriji Evrope u poslednje tri i po decenije, i koji je dugo vremena simbol nesvrstanosti«.

Kirhšleger je istakao da je predsednik Tito, u vreme kada su velike teškoće pretile odnosima između Jugoslavije i Austrije, jasno dao na znanje da traži puteve da spor ne dovede do situacije koja bi mogla prekoračiti granicu koja više ne bi dozvolila ponovnu izgradnju konstruktivnih i, na kraju svega, prijateljskih odnosa.

»Gubitak koji su smrću maršala Tita pretrpeli jugoslovenski narodi veoma je veliki. U ime Republike Austrije, i svoje lično, upućujem izraze iskrenog saučešća. Uveren sam«, rekao je austrijski predsednik Kirhšleger, »da je Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija toliko čvrsta da je u stanju da nastavi nezavisnu politiku maršal Tita. To je, takođe, u interesu Austrije kao susedne države.«

Ministar inostranih poslova *Vilibald Par* izjavio je da je smrću predsednika Tita »od nas otišao čovek koji je decenijama bio simbol nezavisnosti Jugoslavije i pokreta nesvrstanosti«.

»Za nas, građane Lime i celog Perua, predsednik Jugoslavije maršal Tito bio je visoko cenjen kao odlučan borac za oslobođenje svih naroda i, posebno, zbog toga što je kasnije, u poratno doba, na delu pokazao da je i veliki državnik svetskih dimenzija«, izjavio je gradonačelnik petomilionske Lime *Piero Pjerantonioni.*

»Ja veoma dobro poznajem Jugoslaviju.. . Video sam kako je veliko delo predsednika Tita ostvareno u praksi. Predsednik Tito bio je veličanstveni lider i osnivač pokreta nesvrstanosti, kojem pripada i Peru. Za građane Lime, smrt maršala Tita je veliki, bolan udarac i gubitak.«

»Kao Španca i kao komunistu, smrt predsednika Tita jako me je zabolela. Uz sve drugo, on je oduvek bio naš prijatelj, oduvek je pomagao i podržavao našu demokratiju i naše težnje za slobodom.« — Ovim rečima je svoje saučešće i svoju solidarnost sa jugoslovenskim narodima izrazio čuveni španski režiser *Huan Antonio Bardem.*

Španski umetnik ističe da je Titova vizija društva i sveta uvek bila bliska svim narodima.

»Titovom smrću«, kaže Bardem, »odlazi izuzetan ratnik i izuzetan državnik ovog veka. Odlazi jedna od najvećih ličnosti u istoriji međunarodnog radničkog pokreta, čovek koji je svojim životom, svojom borbom i svojim delom, davao primer generacijama kako se treba boriti za socijalizam i za mir u svetu. Ceo svoj dugi život, Tito je posvetio borbi za slobodu svoje zemlje, za izgradnju socijalizma, slobode, i za odbranu mira u svetu. U toj teškoj borbi, on je izrastao u velikana našeg doba i odlazi danas, ostavljajući za sobom delo kakvo je malo koji u istoriji ostavio za sobom.«

»Nestao je jedan od najvećih boraca našeg vremena«, izjavio je predsednik francuske Nacionalne skupštine *Žak Šaban Delmas,* opisujući predsednika Tita kao čoveka koji je od Jugoslavije stvorio »moćnu i poštovanu državu«.

»Smrt predsednika Tita predstavlja ogroman, podjednak gubitak za Jugoslaviju i za Irak. Tito je ugradio celu svoju ličnost u politiku i pokret nesvrstanosti, čiji je on osnivač i graditelj. Nema ničeg važnijega za nas, nego da sledimo put kojim je Tito išao. Jugoslovenski Predsednik uvek je bio inspiracija za sve nesvrstane zemlje, i dao je nezamenljiv doprinos formiranju politike nesvrstanosti«, izjavio je irački ministar inostranih poslova *Sadim Hamadi.*

Egipatski predsednik *Amar el Sadat* izjavio je da je »Titov život bio briljantan primer borbe i dostignuća ne samo u korist njegovog naroda nego i cele svetske porodice«.

»Tito je bio svetla stranica u istoriji čovečanstva, i izuzetan putokaz koji je osvetljavao horizonte budućim generacijama. Odlaskom predsednika Tita, Arapska Republika Egipat, i ja lično, gubimo dragog prijatelja. Titov državnički duh premašio je geografske granice i aktivno i konstruktivno doprineo stvaranju jednog boljeg društva u svetu«, rekao je predsednik Sadat.

Predsednik SAD *Džimi Karter* dao je sledeću izjavu povodom smrti predsednika Tita:

»Predsednik Josip Broz Tito bio je dominantna figura svetske scene. Kada je kroz tešku borbu doveo svoje partizanske jedinice do pobede u drugom svetskom ratu, stvorio je i vodio posleratnu jugoslovensku državu gotovo 35 godina. Tokom ovog perioda, on i njegovi narodi bili su suočeni sa mnoštvom izazova, ali su ih prevazišli velikom odlučnošću da bi sačuvali nezavisnost i jedinstvo Jugoslavije i njen osoben pristup unutrašnjoj i spoljnoj politici.

Tito je bio poslednji živi član one grupe državnika koji su osnovali i doveli pokret nesvrstanih do današnjeg značaja u međunarodnoj politici. Mesto predsednika Tita u istoriji njegovog doba ostaće zapamćeno zauvek.«

Predsednik Karter još je rekao :

»Titovi susreti sa Amerikancima, uključujući njegovu veoma uspešnu državnu posetu SAD marta 1978. godine, pružili su nam mogućnost da se upoznamo sa njim, i da shvatimo mudrost i optimizam koji su izrastali iz njegovog dugogodišnjeg iskustva i snage ubeđenja.

Bio je čovek koji je tražio praktična i trajna rešenja ne samo za probleme koji su se ticali njegove zemlje, nego i onih zemalja i naroda daleko od jugoslovenskih obala.

U ime američkog naroda, vlade SAD, i u svoje ime, želim da izrazim iskreno saučešće i najdublje saosećanje sa narodima Jugoslavije u ovom tragičnom trenutku.

Više od tri decenije politika SAD bila je usmerena na podršku nezavisnosti, teritorijalnom integritetu i jedinstvu Jugoslavije. Smrt predsednika Tita zadesila nas je u veoma teško vreme, što se međunarodnih odnosa tiče.

Potvrđujem danas da će Amerika nastaviti da sledi dugotrajnu politiku podrške Jugoslaviji i učiniti ono što mora da bi tu podršku zaista dala. Još jednom ponavljam da ova vlada neće tolerisati ni jedan teroristički akt usmeren protiv Jugoslavije, ili njenih predstavnika ovde.«

»Imamo poverenja u novo jugoslovensko rukovodstvo, pravovremeno konstituisano u skladu sa odredbama jugoslovenskog Ustava, u njegovu sposobnost da vodi naciju i njenu privredu« — kaže se na kraju izjave američkog predsednika Kartera.

Vršilac dužnosti državnog sekretara SAD *Voren Kristofer* izjavio je, da je »ime predsednika Tita poznato širom sveta kao simbol jugoslovenskog suvereniteta, nezavisnosti i jedinstva«:

»Predsednik Tito bio je izuzetna ličnost, sa sjajnim životnim dostignućima kao vojskovođa, i kao državnik. Bio je četiri decenije vođa Jugoslavije. Ono što ostavlja iza sebe kao amanet jeste vitalnost njegove zemlje kojoj je služio tako dugo i verno.«

Voren Kristofer je rekao, daje »smrt predsednika Tita ogroman gubitak za celo čovečanstvo, i za sve one koji veruju u mir, napredak i progres u svetu.«

»Smrt predsednika Tita predstavlja nenadoknadiv gubitak za njegovu zemlju, i za svet. Bio je istinski heroj, i njegovim odlaskom otišla je poslednja od velikih svetskih ličnosti našeg vremena«, izjavio je generalni sekretar UN *Kurt Valdhajm.*

»Vodstvo predsednika Tita simbolizovalo je borbu naroda Jugoslavije za nezavisnost, slobodu i nacionalni suverenitet. Uspešno završivši tu borbu, predsednik Tito je pristupio obnovi svoje razorene zemlje i uložio velike napore da je učini značajnim i uvaženim članom međunarodne zajednice«, ističe Valdhajm. »Njegova hrabrost i njegov nezavisni duh karakterisali su ovo veliko dostignuće, i doveli do njegove istorijske uloge kao jednog od osnivača pokreta nesvrstanosti. To je imalo dubok uticaj na međunarodnu politiku i, osobito, na evoluciju Ujedinjenih nacija.«

»Imao sam sreću«, izjavio je Valdhajm, »da upoznam predsednika Tita, i da se u mnogim prilikama koristim njegovom mudrošću i vizionarstvom. Lider u najboljem smislu te reči, Tito je utisnuo svoj pečat na istoriju svog vremena. U žalosti zbog njegove smrti, njegov primer može da nam pruži ohrabrenje i inspiraciju.«

Generalni sekretar KP Španije *Santjago Kariljo* govori o Titovoj smrti sa tugom i uzbuđenjem:

»Na čelu jugoslovenskih komunista, i jugoslovenskih naroda, Tito je ispisao jednu od najlepših stranica u istoriji borbe za slobodu u Evropi. Sa Titom umire poslednji lider ovog veka koji je uživao opštu podršku i simpatije celog sveta. Tito je bio jedan od najistaknutijih vojskovođa u antifašističkoj borbi, i jedna od zvezdanih figura ovog veka. Tito je formirao i izgradio jugoslovensku federativnu socijalističku državu takvom kakvu je danas poznajemo i volimo. On je tu državu branio od Staljinovih hc$_e$emonističkih težnji, a isto tako i od pritisaka i manevara imperijalizma. Tito je bio i pokretač jugoslovenskog sistema samoupravljanja, na kojem danas počiva socijalistička demokratija u Jugoslaviji. Uporedo sa time, Tito je sve do svoje smrti bio autentičan borac za svetski mir.«

Ističući »ulogu predsednika Tita u pokretu nesvrstanosti, čiji je bio osnivač, njegov doprinos održavanju mira u svetu, i sticanju i odbrani nezavisnosti potlačenih naroda«, Kariljo je dodao, daje Tito bio »veliki prijatelj španske demokratije koju je podržavao i pomagao od tridesetih godina ovog veka sve do svoje smrti«.

Sećajući se svog poslednjeg susreta sa predsednikom Titom, avgusta 1979. godine u Jugoslaviji, Kariljo kaže:

»Videći njegovu vitalnost, nisam mogao ni pomisliti da se nikad više nećemo videti, i da on neće moći da ostvari svoju i našu želju da dođe u posetu Španiji. Sada, posle smrti predsednika Tita, kojeg smo poznavali, cenili i poštovali, mi, španski komunisti, čvrsto smo ubeđeni da će socijalistička Jugoslavija, ujedinjena oko Saveza komunista Jugoslavije, nastaviti napred, razvijajući dalje svoj sistem samoupravljanja, i čuvajući svoju politiku nesvrstavanja.«

»Počastvovan sam«, izjavio je na kraju Kariljo, »što sam bio prijatelj tog velikog čoveka. Želim iskreno da kažem da sam nastojao da učim na njegovom primeru, a jugoslovenskim drugovima koji će nastaviti Titovo delo želim da izrazim našu najiskreniju solidarnost i najpuniju podršku.«

Kanadski premijer *Pjer Trido* izjavio je da je »duboko potresen vešću o smrti predsednika Tita, vizionara i legende vremena«:

»Uveren sam da će snažna i nesvrstana Jugoslavija, koja je nastala pod Titovim rukovodstvom, i dalje nastaviti borbu za međunarodni mir i stabilnost, čemu je predsednik Tito posvetio život«, izjavio je Trido, upućujući najdublje saučešće vladi i narodima Jugoslavije, dodajući da je »Titova smrt gubitak koji svi osećaju kao gubitak celokupne svetske zajednice«.

»Nestao je ne samo veliki državnik Jugoslavije, nego i jedna od najvećih ličnosti naše epohe«, izjavio je lider Svegrčkog socijalističkog pokreta (PASOK) *Andreas Papandreu.* On je istakao, daje »svet izgubio legendarnog borca protiv fašizma, osnivača pokreta nesvrstavanja, i osnivača socijalističkog društva zasnovanog na samoupravljanju, borca za zaštitu nezavisnosti svih naroda, i za očuvanje mira u svetu«.

Predsednik KP Belgije *Luj van Gejt* izjavio je, da je »Titova velika ličnost obeležila celo naše posleratno razdoblje savremenog sveta«. Ističući da je predsednik Tito tvorac samoupravljanja u Jugoslaviji, i politike nesvrstavanja, Van Gejt je rekao da je nesvrstanost ta koja je »omogućila da mnoge zemlje iziđu iz kolonijalne ere i krenu putevima nezavisnosti i počecima svoje ekonomske i socijalne emancipacije«.

Duboku ožalošćenost povodom smrti predsednika Josipa Broza Tita izrazio je danski premijer *Anker Jergensen.* On je istakao uverenje da će Jugoslavija, čiji je tvorac predsednik Tito, nastaviti da se razvija u slobodi i nezavisnosti:

»Titovo ime nerazdvojno je vezano za Jugoslaviju, koja danas uživa veliki ugled u svetskoj zajednici. Tito je stekao duboko poštovanje u svetu još kao partizanski vođa koji se u drugom svetskom ratu borio protiv nemačkih i italijanskih osvajača.«

»Smrt predsednika Tita veliki je gubitak ne samo za socijalističku Jugoslaviju, nego i za međunarodni radnički i revolucionarni pokret, za sve progresivne i miroljubive snage sveta, i za našu zemlju kojoj je Tito bio veliki i odani prijatelj«, izjavio je sekretar Grčke komunističke partije (za zemlju) *Babis Drakopulos.* On je istakao, da je predsednik Tito bio »otelotvorenje vernosti socijalističke Jugoslavije u modernom svetu, i jedan od najvećih političara našeg stoleća«. Drakopulos je ukazao na Titovo teorijsko i praktično delo u izgradnji jugoslovenskog socijalizma, zasnovanog na nezavisnosti i samoupravljanju, što je »jedan od izvora modernog stvaralačkog marksizma koji ima istorijsku vrednost«.

»Danas je iščezla jedna od najvećih političkih ličnosti našeg veka«, izjavio je socijalistički gradonačelnik Madrida *Tijerno Galvan.* »Njegova smrt nenadoknadiv je gubitak, ali je značajno daje ona došla u trenutku kada je Tito ispunio svoju misiju.«

Kancelar Savezne Republike Nemačke *Helmut Šmit* izjavio je, da je Titova smrt »veliki gubitak, ne samo za njegovu zemlju i građane Jugoslavije«.

Sećajući se susreta sa predsednikom Titom, Šmit je rekao da su dalekovidost i odlučnost jugoslovenskog predsednika ostavili na njega dubok utisak:

»Zahvaljujući državničkom delu predsednika Tita, Jugoslavija je danas jedinstvena i za velika dostignuća sposobna, nezavisna zemlja. U zajednici država i naroda sveta, ona uživa veliko poštovanje«, kaže se u izjavi kancelara Šmita.

5. maj:

»Smrt jugoslovenskog Predsednika predstavlja veliki gubitak za svetski mir, nesvrstanost i svet u celini«, izjavio je libijski lider, pukovnik *Moamer el Gada/i,* neposredno pošto su nacionalni radio i televizija emitovali sinoć tragičnu vest iz Ljubljane. »Odlazak velikana kakav je bio Tito nameće veliku obavezu liderima nesvrstanog sveta, u njihovoj odgovornost za mir u svetu.«

Pukovnik Gadafi je pozvao sve nesvrstane zemlje da »udvostruče aktivnosti radi ostvarenja ciljeva zbog kojih je pokret osnovan, čime će se najbolje odužiti njegovim osnivačima — Titu, Naseru, Nehruu i Sukarnu.«

»Oni su dali neprocenjiv doprinos miru i slobodi u svetu«, rekao je Gadafi. »Zato mi, nesvrstane zemlje, nastavljamo da nosimo snagu ove veličanstvene poruke čovečanstvu, izražavajući solidarnost sa Jugoslavijom.«

»Meksiko se identifikovao sa Titom — liderom nad liderima, jednim od velikih ljudi univerzalne istorije, zbog njegove uloge međunarodnog borca za pravdu, za mir i iskorenjivanje dubokih uzroka ratobomosti i hegemonizma, neravnopravnosti naroda i zemalja«, izjavio je meksički predsednik *Hose Lopes Portiljo,* izražavajući »u ime vlade i naroda Meksika, vladi i narodima Jugoslavije, duboko saosećanje zbog smrti maršala Tita, graditelja nove jugoslovenske države, iskovane u akciji gigantskih političkih razmera, ploda poštovanja manjina i sposobnosti razvijanja jedinstva u različitosti.«

»Maršal Tito pripada ne samo vašim narodima. On je moralna svojina čovečanstva, i njegov odlazak smatramo nenadoknadivim gubitkom. Zato je naš bol isti kao vaš«, izjavio je Lopes Portiljo.

Potpredsednik Republike Indonezije *Adam Malik,* koji će predvoditi državnu delegaciju svoje zemlje na sahrani predsednika Tita, izjavio je : »Sa velikom žalošću i tugom, primili smo vest o smrti predsednika SFRJ Josipa Broza Tita, izuzetnog državnika kojeg je teško bilo sa kojim upoređivati.

Ogromna je uloga predsednika Tita za oslobođenje zemlje od okupatora, i stvaranje slobodne i nezavisne Jugoslavije. Tito je bio veliki državnik, i borac za nezavisnost svih naroda sveta. Imao sam prilike da se više puta sretnem sa ovim izuzetnim čovekom, a poslednji susret sa predsednikom Titom, u vreme Šestog samita nesvrstanih u Havani, ostaće mi večito u uspomeni, jer su, zahvaljujući njemu, sačuvani izvorni principi nesvrstanog pokreta kojem je pretila ozbiljna opasnost da bude skrenut sa pravog puta.

Duboko sam uveren, da će Jugoslavija i dalje ostati nezavisna i nesvrstana, i sačuvati svoj teritorijalni integritet, a i da će svi ciljevi i principi jugoslovenske spoljne politike za koje se predsednik Tito borio biti sačuvani i nastavljeni.« .

Potpredscdnik Indonezije Adam Malik završio je izjavu indonežanskom poslovicom o veličinama: »Tito je bio kao ogromno drvo koje daje život i sunce«.

»Smrt Tita predstavlja za mene veliki gubitak«, izjavio je italijanski predsednik *Sandro Pertini.*

»Izgubio sam njegovom smrću druga po uverenju, kojeg sam upoznao pre nekoliko godina, a potom ponovo video u Beogradu, kada sam bio u zvaničnoj poseti. Smrt Tita predstavlja veliki gubitak. Tito je bio poštovani vođa naroda Jugoslavije. On je uspeo da sjedini šest jugoslovenskih republika i dve autonomne pokrajine. Bio je čovek kojeg sam sledio celog života, i dok sam bio u zatvoru, u vreme rata za oslobođenje, kada je on predvodio jugoslovenske partizane koji su se uvek sa hrabrošću i čvrstinom borili protiv nacizma i fašizma.

Ima pravo svako koji tvrdi da su se jugoslovenski narodi sami oslobodili od diktature nacista i fašista da bi potom posedovali hrabru nezavisnost i ostvarili genijalni oblik socijalizma uvođenjem samoupravljanja. Bio sam u Jugoslaviji, i mogao sam da se uverim u sve blagodeti socijalističkog samoupravljanja, u pozitivne strane slobode, koju stvarno uživaju građani. Samoupravljanje je jedan od oblika socijalizma koji u potpunosti podržavam.

U ćelom svetu osetiće se odsustvo čoveka koji je dao život pokretu nesvrstanih. Reč je o stotinak zemalja čiji je on bio poštovani vođa. Ko će danas moći zameniti Tita? Ko će danas umesto Tita predvoditi nesvrstane zemlje? Tito je dobio bitku u Havani protiv onih koji su hteli da nesvrstane svrstaju u jedan od blokova. I uspeo je da pokret održi na zaista nesvrstanim pozicijama.

Veoma sam zabrinut zbog toga što se međunarodna situacija pogoršava svim današnjim sukobima. Ko može u toj situaciji da zameni Tita kao predvodnika nesvrstanih? Osećam gubitak, svi ćemo ga osetiti, a posebno mi Italijani, koji na Jugoslaviju uvek gledamo kao na prijateljsku zemlju.

Otputovaću u sredu po podne u Beograd da se poklonim pred odrom druga Tita. Plačem u sebi, kao što sam plakao juče, kada sam prvi put čuo vest. Oplakivaće ga i svi drugi koji vole slobodu, jer je Tito iskreno voleo ne samo slobodu, nego i mir u svetu. Za svetski mir, borio se celog svog života i bio jemac tog mira. Osetićemo, ponavljam, njegovo odsustvo«, rekao je Predsednik Italije.

»Osećamo bolno gubitak nastao smrću predsednika Tita, osećamo ga kao Italijani, i kao komunisti«, izjavio je generalni sekretar Komunističke partije Italije *Enriko Berlinguer.*

»Kao Italijani, povezani smo sa Jugoslavijom vezama dubokog prijateljstva. Kao komunisti, koji imaju čvrste i veoma dobre odnose saradnje sa Savezom komunista Jugoslavije, pridružujemo se bolu jugoslovenskih naroda, i svih jugoslovenskih komunista.«

Berlinguer je rekao da »ovaj gubitak ostavlja duboku prazninu, ne samo u Jugoslaviji, nego i u međunarodnom životu«.

»Znamo šta je predsednik Tito predstavljao u životu sveta u vreme teških godina. Tito je bio ne samo organizator i vođa u velikim partizanskim bitkama radi oslobođenja Evrope od nacizma i fašizma, on je bio i glavni tvorac izgradnje originalnog socijalističkog iskustva,

sadržanog u samoupravljanju. Bio je čvrst branilac — i u tom smislu dao drugima valjan primer — nezavisnosti svoje nacije i protagonist izgradnje prijateljstva naroda koji čine Jugoslaviju.«

Generalni sekretar KP Italije rekao je da će Tito, takođe, biti zapamćen i po mnogim drugim elementima iz svog života i politike:

»Kada se toga sećamo, pošteno je da u ovom času to kažemo, da je on, u trenutku kada to svakako nije bilo lako, kada je, štaviše, to bilo teško, suočen sa Staljinovim pretenzijama potvrdio potrebu za nezavisnošću Jugoslavije i, u širem smislu, potrebu za nezavisnošću i autonomijom svake socijalističke države i svake komunističke partije.« »Na taj način«, rekao je Berlinguer, »Tito je utro put kojim danas idu mnoge druge partije i države.«

»Bio je, zajedno sa drugim velikim ličnostima, kao što su Nehru, Naser i Sukarno, graditelj pokreta nesvrstanih zemalja koji je imao veliku ulogu, i još je ima, u međunarodnom životu kao pobornik popuštanja zategnutosti i miroljubive koegzistencije i saradnje zemalja koje žele da budu protagonisti u novom svetskom poretku.«

Berlinguer je dodao da će »komunisti i borci za mir u ćelom svetu pamtiti Tita kao jednog od ljudi koji su pozitivno obeležili razvoj međunarodnog života za mnoge decenije«.

»Nema razloga da se u sadašnjim okolnostima, ma u čemu, menja stav prema Jugoslaviji, bilo tako da se na nju čine pritisci, ili da joj se nudi pomoć koja joj nije potrebna«, izjavio je francuski predsednik *Valeri Žiskar d'Esten.* »I, budući da nam je Jugoslavija, sa maršalom Titom na čelu, dala lekciju iz nacionalne nezavisnosti, Francuska poštuje, i poštovaće u budućnosti, volju jugoslovenskih naroda za nezavisnošću.«

»Smrt predsednika Tita težak je gubitak ne samo za jugoslovenske narode, nego i u svetskim okvirima, pre svega za pokret nesvrstanih«, izjavio je potpredsednik Prezidijuma KP Japana *Tornio Nišizava.* »Nadamo se da će jugoslovenski narodi, prevladavajući tugu zbog smrti predsednika Tita, nastaviti doslednu borbu za unapređenje socijalizma u svojoj zemlji i za razvoj pokreta nesvrstanosti.«

»Tito za narod Zimnabvea, i za mene lično, ima posebno značenje«, izjavio je prvi premijer prve većinske vlade *Robert Mugabe.* »Od njega sam crpao inspiraciju u traženju najboljeg puta, u danima donošenja presudnih odluka. U vreme naše oslobodilačke borbe, često sam razmišljao šta bi on učinio.«

Govoreći o Titu kao njegov veliki poštovalac, koji se iskreno divi snazi njegove ličnosti, Mugabe je rekao da su misli, dela i nepokolebljiva doslednost predsednika Tita značajno uticali na razvoj i pobedu oslobodilačke borbe naroda Zimbabvea.

»Bio je inspiracija na složenom i teškom putu našeg oslobođenja«, rekao je Mugabe, ističući značaj svojih susreta sa Titom u vreme kada je podrška Patriotskom frontu i, posebno, njegovom Afričkom nacionalnom savezu Zimbabvea (ZANU) bila najpotrebnija.

Predsednik Socijaldemokratske stranke SR Nemačke *Vili Brant* izjavio je, da je čovečanstvo izgubilo hrabrog borca za mir, velikana našeg doba. »Tito je dao pečat svom posleratnom periodu i stekao simpatije celog sveta.«

»Sa predsednikom Titom otišao je čovek koji je sve posleratno vreme vodio modernu Jugoslaviju. Za vreme višemesečne borbe sa smrću, ponovo je osvojio najšire simpatije«, izjavio je Vili Brant. »Nisu samo Jugosloveni, i pokret nesvrstanih, izgubili izvanrednog državnika.

Čovečanstvo, kao celina, osiromašeno je za dalekovidog i hrabrog borca za miroljubivu saradnju.«

U izjavi Vilija Branta, koji se više puta sastajao sa jugoslovenskim predsednikom, posebno se ističe da je Tito »u Evropi i svetu ostavio trajne tragove«:

»On je kao retko koji državnik dao pečat posleratnoj istoriji i stvorio trajne vrednosti. To nikad neće biti zaboravljeno«, rekao je Brant. »Prošlog leta, poslednji put sam imao priliku da sa legendarnim Predsednikom, u punom poverenju, razgovaram o pitanjima evropske saradnje i o budućim odnosima između Severa i Juga. Njegov bi savet još dugo bio poželjan. Zajedno sa narodima Jugoslavije, tugujemo za velikim čovekom našeg vremena.«

»U Josipu Brozu Titu, savremena Jugoslavija našla je svoje najizrazitije otelotvorenje«, ističe austrijski kancelar i predsednik Socijalističke stranke *dr Bruno Krajski,* u uvodniku centralnog organa svoje partije Arbajter cajtungu. »On je bio duša onog slavnog otpora koji je okupio sve narode Jugoslavije u borbi protiv napadača. On je bio vođ i organizator herojske borbe protiv velike nadmoći. On je znao da mobiliše ljubav za slobodu jugoslovenskih naroda i on ih je, na kraju, doveo do pobede.«

Dodajući da je predsednik Tito, nekoliko godina kasnije, učinio istorijski hrabar korak suprotstavljajući se političkom tutorstvu, Krajski ističe da je predsednik Tito ponovo dokazao da male države očigledno postižu značenje, ako se ne plaše da čine velike i hrabre stvari :

»Tako je predsednik Tito, daleko preko granica svoje države, postao simbol razvoja kojem su težili mnogi narodi. Predsednik Tito bio je taj koji je, zajedno sa Nehruom i Naserom, udahnuo život zajednici nesvrstanih zemalja — zajednici kojoj su upravo ovih dana pripali posebni zadaci«, piše Krajski, ističući iskrena saosećanja sa jugoslovenskim narodima u njihovom bolu:

»Ali, znamo da je neuništivo ono što je ova velika, istinski istorijska ličnost učinila, jer to ostaje usađeno u srcima i svesti ljudi Jugoslavije.«

»Svi prijatelji Jugoslavije dele tugu jugoslovenskih naroda, a Francuska među prvima«, izjavio je predsednik Komisije za inostrane poslove francuske Nacionalne skupštine *Moriš Kuv de Mirvil:*

»Titovom smrću nestala je poslednja od velikih figura drugog svetskog rata, koja je postala ne samo nacionalna, nego i međunarodna figura koja je imala ogromnu ulogu u ćelom svetu.«

Kuv de Mirvil naglasio je da je Tito Jugoslaviji ostavio u nasleđe sigurnost u budućnost, jedinstvo, slobodu i mir.

Istaknute društveno-političke ličnosti Furlanije i Julijske Krajine sa dubokom žalošću i verom u veličinu Titovog dela reagovale su na vest o smrti našeg predsednika.

U ime komunista ove Pokrajine — Italijana i Slovenaca — sekretar tršćanske Federacije KPI *Klaudio Tonel* izrazio je »ubedenje da će narodi bliske prijateljske Jugoslavije znati da savlađuju ovaj teški trenutak i nastaviti napore za dalji razvoj socijalističke Jugoslavije«:

»Tito je bio na čelu jednog od najslavnijih partizanskih pokreta Evrope, a epopeja oslobodilačkog rata bila je primer i podstrek za sve narode koji su hteli da se bore i da žive u slobodi. Čvrsto braneći nezavisnost Partije, Tito je ukazao svom narodu originalni put u socijalizam, onaj koji je zasnovan na samoupravljanju«, rekao je Tonel.

Predsednik pokrajinske vlade *Antonio Koneli* ističe odlučnost kojom je predsednik Tito vodio politiku dobrog susedstva između Jugoslavije i Italije i njihovu međusobnu saradnju, koja je primer u Evropi i u celoj međunarodnoj zajednici.

Izraze saučešća tršćanske organizacije Demohrišćanske partije izrazio je provincijski sekretar *Antonio Kozlović,* istakavši ulogu predsednika Tita u očuvanju nezavisnosti Jugoslavije na njenom putu razvoja autonomnog socijalizma, i u pokretu nesvrstanosti, u kojem je bio najistaknutiji lider.

Sekretar tršćanske federacije Socijalističke partije *Arnaldo Pitoni* izjavio je, da je predsednik Tito bio »protagonist svetske politike na putu mira i pravde«.

»Indija oseća duboku žalost zbog saznanja daje otišao jedan od velikana našeg vremena, stvaralac istorije«, izjavila je indijski premijer *Indira Gandi.*

»Ja mogu dobro da razumem osećanja ogromnog gubitka jugoslovenskih naroda«, rekla je Indira Gandi, duboko potresena smrću predsednika Tita. »On je, srećom, izgradio jedinstvenu zemlju, dao joj je stabilnost, snagu i visoki ugled u svetu. Sigurna sam, da će mu jugoslovenski narodi podići dostojan, najbolji spomenik, čuvajući taj lik, to jedinstvo i snagu zemlje.«

Indira Gandi rekla je da cela Indija deli gubitak Jugoslavije :

»Zbog našeg prijateljstva sa predsednikom Titom, zbog njegovog prijateljstva sa mojim ocem i porodicom, on je u Indiji visoko cenjen i voljen — kao vođa prijateljskog jugoslovenskog naroda, i istaknuti svetski državnik, ličnost kojä je poslednjih decenija dala pečat i vodstvo sudbinama mnogih zemalja. Njegovi mudri saveti mnogo će nedostajati u svetskim forumima, a za nas koji smo ga lično poznavali, to je i lični, i nacionalni, i svetski gubitak«, izjavila je Indira Gandi.

»Smrću predsednika Tita, sa svetske scene silazi jedna od najvećih političkih ličnosti ovog veka«, izjavio je bivši predsednik Socijaldemokratske partije i bivši predsednik Italije *Đuzepe Saragat:*

»Kada je predsednik Tito, 1971. godine, bio gost u Kvirinalu, pozdravio sam ga sledećim rečima: 'Opet su naše dve zemlje znale, na srećan način, da stvore čvrstu osnovu za odnose saradnje i prijateljstva u uzajamnom skrupuloznom poštovanju teritorijalnog integriteta i principa nemešanja u unutrašnje poslove'.« *

»To objašnjava razumevanje i pažnju sa kojom smo sledili politiku Jugoslavije, inspirisanu principima nesvrstanosti, čiju vrednost za Jugoslaviju i za druge zemlje sveta u potpunosti priznajemo.«

Italijanski premijer *Frančesko Kosiga* izjavio je na televiziji, da se »posle duge i hrabre borbe protiv smrti, duge i hrabre kao što su bile sve borbe u njegovom životu, ugasio život Josipa Broza Tita«:

»Italijanska vlada izražava duboku žalost zbog smrti čoveka koji je tako mnogo značio u istoriji u poslednje četiri decenije«, rekao je Kosiga. »Titu treba priznati zaslugu da je sa dalekovidošću shvatio neophodnost da dve zemlje prevaziđu prošlost, i izgrade odnose čvrstog prijateljstva.« Kosiga je naglasio, daje Italija u potpunosti solidarna sa jugoslovenskim narodima :

»Italija će se sećati predsednika Tita kao neumornog borca za principe nezavisnosti. Smrt predsednika Tita, koja je tako teško pogodila susedni prijateljski narod Jugoslavije, lišava međunarodnu zajednicu jednog protagoniste koji je utisnuo svoj pečat istoriji poslednjih 40 godina«, rekao je Kosiga.

»Smrću Tita, sa međunarodne scene iščezava njen veliki protagnost, branilac sopstvene zemlje i čvrst privrženik popuštanja napetosti«, izjavio je generalni sekretar Demohrišćanske stranke *Flaminio Pikoli.* »Tito je delovao u korist dijaloga među narodima, u korist pozitivnog suočavanja i saradnje među različitim političkim sistemima. Otud naša solidarnost sa narodima i vođama Jugoslavije, i iskrena želja da nastave aktivnost koju je Tito počeo, i da se odupru svim pritiscima i svakom stranom mešanju.«

Ministar inostranih poslova Indonezije *Mohtar Kusumatmađa,* u ime svoje vlade, izrazio je duboko saučešće povodom smrti predsednika Tita. On je istakao, da je predsednik Tito »jedan od osnivača i veliki lider nesvrstanog pokreta, čijim su izvornim principima čvrsto privrženi Jugoslavija i Indonezija«.

»Izuzetne državničke vrline maršala Tita, koje poznaje ceo svet, ostavile su neizbrisiv trag u svih naroda i vlada širom sveta«, izjavio je predsednik Perua *Fransisko Morales Bermudes.*

Japanski premijer *Masajoši Ohira* rekao je da je »svet izgubio velikog lidera«. On je dodao, daje »Tito bio ne samo veliki vođa jugoslovenskih naroda, nego i vođa svih nesvrstanih zemalja«.

Predsednik *Nikolae Čaušesku,* povodom smrti Josipa Broza Tita, na kongresu Komunističke omladine Rumunije, izjavio je:

»Želeo bih da na ovom omladinskom forumu počnem izlaganje sa evociranjem sećanja na druga Josipa Broza Tita. Sa dubokim bolom smo primili vest o njegovoj smrti. Nestanak druga Tita predstavlja veliki gubitak za prijateljske jugoslovenske narode, jugoslovenske komuniste, za jugoslovensku omladinu, za naš narod i našu omladinu, a i za progresivne, revolucionarne i antiimperijalističke snage u ćelom svetu. U ovim momentima, želim da izrazim najiskrenije saučešće SKJ, jugoslovenskim narodima, i da ih uverim da su naša partija i naš narod uz njih.

Drug Tito je deeenijama vodio borbu jugoslovenskih komunista i naroda protiv fašističke dominacije, u oslobodilačkom ratu, a, zatim, u izgradnji socijalističkog društva u prijateljskoj Jugoslaviji, obezbedio je jačanje i razvoj SKJ, države, i jedinstvo jugoslovenskih naroda u okviru Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Njegove su trajne zasluge za ogromna dostignuća jugoslovenskih naroda, za stvaranje moćne i snažne Jugoslavije. Kao prvoborac revolucionarnog komunističkog, antifašističkog i antiimperijalističkog pokreta, on se dosledno borio za afirmisanje odnosa i jedinstva novog tipa među komunističkim i radničkim partijama, za politiku nacionalnog oslobođenja, ravnopravnosti i poštovanja nezavisnosti i nacionalne suverenosti naroda, protiv imperijalističke politike dominacije i potlačivanja, za pravo naroda da budu u potpunosti gospodari svoje sudbine. Kao jedan od osnivača pokreta nesvrstanih, on se uvek zalagao za politiku zasnovanu na punoj ravnopravnosti država, za raspuštanje vojnih blokova, da svaki narod može aktivno i ravnopravno da učestvuje u rešavanju međunarodnih problema, za ostvarivanje razoružanja, novog ekonomskog poretka, za bolji i pravedniji svet.

U ovim teškim momentima, rumunski narod je uz prijateljske jugoslovenske narode. Razvijeno prijateljstvo i saradnja između RKP i SKJ, između naših naroda i zemalja, u stalnom su usponu, čemu je drug Tito dao izuzetan doprinos.

Želim, u ovim momentima, da podsetim na prijateljstvo uspostavljeno između nas u toku niza godina, naše česte susrete i razgovore koje smo imali i koji su se uvek zasnivali na poštovanju i uvažavanju, na dubokom prijateljstvu, što je vodilo stalnom unapređenju saradnje između partija i naroda naših zemalja. Smrt predsednika Tita ostavlja veliku prazninu u jugoslovenskim narodima, u revolucionarnim progresivnim i antiimperijalističkim pokretima celog sveta.

Nema nikakve sumnje da će se njegovo delo — jedinstvo SKJ, i jedinstvo jugoslovenskih naroda — i dalje razvijati, potvrđujući da ono što je Tito ostvario, i ono za šta se stalno borio — predstavlja snagu koja će obezbediti nesmetani napredak Jugosavije na putu socijalizma, nezavisnosti i mira. Ubeđeni smo, da će prijateljstvo i saradnja između naših partija i naroda večno trajati, i biti garancija njihovog daljeg unapređenja na putu izgradnje socijalizma i komunizma, i trajni doprinos stvari mira, nezavisnosti, popuštanja i međunarodne saradnje.

U ovim trenucima želim da, podsećanjem na ličnost druga Tita i prijateljstvo između nas, na odnose između naših partija i naroda, odamo, sa tribine mlade rumunske generacije, poslednju poštu velikom pokojniku.

Zbogom, dragi prijatelju i druže Tito.«

Bivši predsednik Portugalije *Fransisko da Košta Gomeš* izjavio je, da svetu ostaje »besmrtnost Titovog dela«, nazvavši jugoslovenskog predsednika »velikim državnikom, borcem za mir i ravnopravnost među narodima«.

»Jugoslavija je izgubila poštovanog vođu, a svet velikog državnika«, izjavio je premijer Novog Zelanda *Robert Maldun.* »Tito je bio jedna od najistaknutijih političkih ličnosti ovog stoleća, čovek koji je ceo život posvetio svojoj domovini i kojeg ćemo se sećati po njegovoj odlučnosti da očuva jugoslovensku nezavisnost i politiku nesvrstavanja.«

»Tito je«, rekao je Maldun, »zadobio divljenje ne samo svojih sugrađana, nego i svih Novozelanđana« :

»Ljudi celog sveta, koji cene principe na kojima se zasniva Titova vizija Jugoslavije i sveta, diviće mu se i dalje.«

Predsednik vladajuće Institucionalne revolucionarne partije Meksika *Gustavo Karvahal* izjavio je, da se njegova zemlja pridružuje Jugoslaviji u žalosti zbog gubitka »toliko izuzetne ličnosti«.

»Siguran sam da će jugoslovenski komunisti, i jugoslovenski narodi, nastaviti Titovim putem«, izjavio je istaknuti španski komunist i revolucinar *Simon Sančes Montero.* »U to ne treba ni sumnjati, iako nije lako popuniti prazninu koju je Tito ostavio za sobom.«

Hose Marija Areilsa, bivši španski ministar inostranih poslova, izjavio je, da je »malo koji posle drugog svetskog rata udario takav pečat tokovima svetske istorije kao što je Tito to učinio. Retke su takve ličnosti u istoriji Evrope.«

»Ponosan sam što sam bio učenik velikog čoveka, Tita, kada je posredi politika nesvrstavanja«, izjavio je zambijski predsednik *Kenet Kaunda,* izražavajući, na specijalnoj konferenciji za štampu, veliko žaljenje zbog smrti predsednika Tita. »Hoću da prenesem velikim narodima Jugoslavije koliko smo duboko pogođeni smrću velikog državnika koji je uvek ukazivao mnogo ljubavi prema mojoj domovini.«

Kaunda je rekao da je, na političkom planu, Tito ostao poslednji živi lider među osnivačima nesvrstavanja:

»Njegov doprinos razvoju humanih odnosa na međunarodnom planu sigurno je jedinstven«, izjavio je Kaunda i dodao, da je Tito ličnost koja se rađa samo jedanput.

Ističući da je Tito bio istinski internacionalist, istinski demokrat, i istinski socijalist, Kaunda je rekao da je »njegov odlazak veliki udarac za čovečanstvo uopšte, a za Jugoslovene, i njihove bliske prijatelje i drugove Zambijce, posebno. Najbolji način da mu se odužimo, i da ga ožalimo, jest da očuvamo ideje za koje se zalagao«, rekao je zambijski Predsednik.

Ogroman doprinos predsednika Tita jačanju svetskog mira i razvoju međunarodne saradnje ističe i ministar inostranih poslova Australije *Endrju Pikok:*

»Titov uticaj i politika na svetskoj sceni predstavljaju jednu od najznačajnijih snaga u međunarodnoj zajednici u posleratnim godinama.«

»Titova mudrost i iskustvo bili su od neprocenjive vrednosti članicama pokreta nesvrstanih i celoj međunarodnoj zajednici«, izjavio je predsednik Šri Lanke *Džunijus Džajavordene.* On je rekao, da je Tito bio »istaknuti i hrabar nacionalni lider, koji je dao neprocenjiv doprinos afirmaciji pokreta nesvrstavanja«.

»Kao jedan od osnivača pokreta nesvrstavanja, Tito je uneo nov element u budućnost čovečanstva«, izjavio je predsednik SR Nemačke *Karl Karstens.* On je naglasio, da »nikakve prepreke nisu pokolebale predsednika Tita u njegovoj borbi za pravo svake zemlje na slobodu, nezavisnost i samoopredeljenje«.

Smrt predsednika Tita je »gubitak za celo čovečanstvo«, izjavio je generalni sekretar Komunističke partije Francuske *Žori Marie:*

»Tito će biti zapamćen kao borac za nezavisnost i slobodu jugoslovenskih naroda, za jedinstvo i napredak Jugoslavije. On će biti zapamćen kao borac za novi i originalan put u izgradnji samoupravnog socijalizma, u skladu sa jugoslovenskom stvarnošću i težnjama njenih naroda. Tito će, takođe, biti zapamćen kao borac za nezavisnost i suverenitet naroda i za mir. Njegova neumorna borba protiv podele sveta na blokove odigrala je odlučujuću ulogu u nastanku i razvoju pokreta nesvrstanih.«

Predsednik Komunističke grupe poslanika u Francuskom parlamentu *Rober Baiarne* izjavio je, da će »Titovo ime ostati nerazdvojno povezano sa pobedom nad nacizmom i sa razvojem originalnog jugoslovenskog socijalističkog puta«. On je naglasio, da će »francuska radnička klasa živo čuvati sećanje na ovu veliku figuru revolucionarnog i demokratskog pokreta«.

Predsednik Parlamentarne frakcije zapadnonemačkog opozicionog Hrišćansko-demokratskog (CDU) i Hrišćansko-socijalnog saveza (CSU) *Verner Marks* izjavio je, da je »predsednik Tito, poslednjih decenija, bio jedna od najznačajnijih ličnosti na svetskoj političkoj sceni.«

Ministar inostranih poslova Turske *Hajredin Erkmen* izjavio je, povodom smrti predsednika Tita, da je »otišao velikan naše epohe, jedan od najvećih ljudi ovog stoleća«:

»Tito je tvorac savremene Jugoslavije, čiji je dorinos miru, razumevanju i saradnji u svetu nemerljiv«, rekao je Erkmen i izrazio čvrsto uverenje, da će »narodi Jugoslavije dosledno slediti Titov put saradnje i prijateljstva među narodima«.

»Buduća pokoljenja sećaće se Tita kao jednog od najvećih vođa pokreta otpora u istoriji«, izjavio je *Ficroj Maklin,* šef Britanske vojne misije pri Vrhovnom štabu u vreme drugog svetskog rata. »Bio je to čovek izvanredno čvrstog karaktera, vrlo miran i staložen, i to je ostajao i u najtežim situacijama. Videlo se odmah, da je vrlo oštrouman čovek, čijem oku ništa ne izmiče. Ali, isto tako, uočio sam brzo daje on čovek koji ima duboko razumevanje za druge ljude.«

»Tito je jedan od najvećih državnika ovog veka«, izjavio je ugledni član portugalskog Saveta revolucije, bivši ministar spoljnih poslova *Melo Antuneš,* istakavši da će »Tito zauvek ostati u istoriji kao čovek 'trećeg sveta' i tvorac pokreta nesvrstanosti«.

Lider britanskih liberala *Dejvid Stil* izjavio je, da Titova smrt znači »ne samo kraj jednog života, nego i cele jedne ere«.

Arapski svet Bliskog istoka jednodušno danas odaje poštu preminulom jugoslovenskom predsedniku Josipu Brozu Titu.

Predsednik libanske vlade *Selim el Hos* izjavio je, da je »svet izgubio velikog čoveka i osnivača pokreta nesvrstanosti«.

Sirijski predsednik *Hafez el Asatf* je izjavio:

»Izgubio sam ličnog prijatelja. Nikad nećemo zaboraviti njegovu hrabru podršku koju nam je uvek pružao.«

Državni ministar Kuvajta *Abdul Azis Husein* izjavio je, da je »smrt jugoslovenskog Predsednika gubitak za celo čovečanstvo«:

»Kuvajt oseća ogromno poštovanje prema ličnosti predsednika Tita zbog njegovog zalaganja za rešavanje problema zemalja u razvoju i za ostvarenje prava arapskog naroda, a i zbog činjenice da je bio jedan od osnivača pokreta nesvrstanosti«, istakao je Abdul Azis Husein.

Najistaknutije političke ličnosti Francuske dale su izjave povodom smrti jugoslovenskog predsednika, u kojima ističu da je Tito »svoju sudbinu poistovetio sa sudbinom svog naroda, njegovom borbom za jedinstvo i nezavisnost«, kao što je rekao *Žak Širak,* gradonačelnik Pariza. Ministar spoljnih poslova *Žan Fransoa Ponse* kaže, da će »Tito ostati primer i simbol za sve one koji brane stvar pravičnijeg i bratskijeg sveta«:

»Njegova visoka figura živeće u sećanju francuskog naroda«, rekao je Ponse, a nacionalni sekretar Ujedinjene socijalističke partije *liijet Busardo* izjavila je da će »maršal Tito dati pečat našoj istoriji«.

Fransoa Lišar, nacionalni sekretar pokreta levih radikala je izjavio: »Tito je stvorio današnju Jugoslaviju. On je postavio temelje saradnje Istok—Zapad i Sever—Jug. Iskovao je politiku nesvrstanosti. Otvorio je sopstvenoj zemlji originalan put samoupravljanja. On će ostati u istoriji kao veliki čovek koji je formiran u ratu, da bi zatirn učvrstio mir.«

Indijski ministar spoljnih poslova *Narasima Rao* rekao je za predsednika Tita, da je bio »stub nesvrstanog pokreta« i »veliki svetski državnik, nesalomljivi borac za slobodu i nezavisnost svog naroda«:

»Odlaskom predsednika Tita nesvrstavanje će biti osiromašeno«, rekao je Rao.

»Nestanak maršala Tita predstavlja ogroman gubitak ne samo za Jugoslaviju, nego za celo čovečanstvo«, izjavio je generalni sekretar Svetske sindikalne federacije *Jan Kulakovski.*

Pakistanski predsednik, general *MohamedZija Ul Hak,* koji je u trenutku smrti predsednika Tita bio u zvaničnoj poseti Kini, izjavio je, da je Titovom smrću svet izgubio velikog državnika i oca nesvrstanog pokreta: »Titovom smrću nastala je velika praznina«, naglasio je Zija U1 Hak. On je izjavio, da ga je njegov susret sa Titom »veoma impresionirao« i da je Tito bio »velik prijatelj Paksitana«.

Belgijsko Ministarstvo spoljnih poslova objavilo je, povodom smrti predsednika Tita, saopštenje u kojem se kaže da je »smrt predsednika Tita veliki gubitak za celu međunarodnu zajednicu« i da »Titovi veliki kvaliteti predstavljaju dragocenu baštinu za jugoslovenske narode«.

Predsednik Republike Finske *Urlio Kekonen,* u poruci jugoslovenskim narodima, ističe da je »odlaskom predsednika Tita završena značajna stranica evropske istorije«.

Dugogodišnji prijatelj predsednika Tita, predsednik Kekonen kaže, da je svet izgubio velikog državnika koji je odlučujuće uticao na politiku svoje zemlje, ali i na svetsku politiku, ne čineći kompromise u pitanjima mira i politike nesvrstanog pokreta:

»Lično, veoma sam cenio prijateljske veze koje sam održavao sa Josipom Brozom, kojeg sam više puta posetio u Jugoslaviji, i kojeg sam imao čast da primim za vreme njegovih boravaka u Finskoj«, kaže se u poruci predsednika Kekonena.

Belgijski premijer *Vilfrid Martens* izjavio je, da je stvaranjem pokreta nesvrstanosti predsednik Tito »odigrao odlučujuću ulogu u prilog međunarodnog detanta i mira. Zato je on ličnost istorijskih razmera, kako po svojoj borbi za jedinstvo zemlje, tako na međunarodnom planu, za popuštanje i sporazumevanje u svetu«, rekao je Martens.

Potpredsednik rumunske vlade i predsednik rumunskog dela Mešovitog komiteta za privrednu saradnju Jugoslavije i Rumunije *Virđil Trofin* izjavio je, da se »ime prekaljenog borca protiv fašističkih zavojevača i sjajnog rukovodioca u posleratnoj izgradnji Jugoslavije — Josipa Broza Tita, poistovetilo sa težnjama jugoslovenskih naroda, sa borbom jugoslovenskih komunista za izgradnju modernog društva, za uvođenje u odnose među partijama i zemljama politike ravnopravnosti, poštovanja nezavisnosti i nacionalnog suvereniteta«.

Govoreći o neumornoj Titovoj aktivnosti na međunarodnoj areni, Trofin je rekao, da je »Predsednik Tito, kao jedan od utemeljivača nesvrstavanja i politike ravnopravnosti među državama, stekao ugled svetskog državnika, čiju smrt oplakuje ceo svet«:

»'Predsednika Tita bliže sam upoznao prilikom njegovih čestih susreta i razgovora sa najvišim rumunskim rukovodiocima, s predsednikom Čaušeskuom na čelu, koji je imao tradicionalne susrete i razgovore sa drugom Titom. Na tim susretima, utvrđivane su generalne linije saradnje dveju zemalja, osobito u privredi. Toj svestranoj saradnji dveju zemalja, pečat su dali predsednici Tito i Čaušesku, postavivši je na trajne temelje uzajamnog poverenja i uvažavanja.«

»Smrću predsednika Tita, koji je bio i naš drug i prijatelj, odlazi poslednji velikan savremene istorije, tvorac nove Jugoslavije koja je nastala iz žarišta borbene epopeje jugoslovenskih naroda, iz ognja jugoslovenske socijalističke revolucije«, izjavila je predsednik KP Španije *Dolores Ibaruri,* legendarna *La Pasionarija.*

»Titovom smrću«, izjavila je La Pasionarija, »gubimo velikog druga i komunistu, koji je odoleo najtežim iskušenjima i preprekama, heroju, ratniku i državniku univerzalne veličine. Drug Tito bio je jedan od najistaknutijih i najneumornijih predvodnika borbe za mir, za ostvarenje prava potlačenih naroda, za ravnopravnu saradnju, i jedan od osnivača pokreta nesvrstanih, koji ima toliki značaj u današnjim međunarodnim odnosima.«

»Za španske komuniste, i za sve španske demokrate, Titova smrt je i njihov gubitak«, naglasila je Dolores Ibaruri, i uputila najiskrenije saučešće jugoslovenskim komunistima, i svim narodima Jugoslavije.

Povodom smrti predsednika Tita, *Vilijam Dikin,* koji je bilo na čelu prve Britanske vojne misije pri Glavnom štabu NOV Jugoslavije, sećajući se prvih susreta, za vreme rata, sa predsednikom Titom, izjavio je:

»Tito je bio zaista odlučna ličnost, koja nije bila ni pod čijim uticajem. Ubrzo sam shvatio da pred sobom imam autentičnog vođu.«

6. maj:

»Smrću predsednika Josipa Broza Tita, Jugoslavija je izgubila svog velikog vođu, a svet mudrog državnika koji je posvetio život borbi za mir i saradnju«, izjavio je predsednik Tunisa *Habib Burgiba.*

»Tito je učvrstio jedinstvo jugoslovenskih naroda tokom borbe za oslobođenje, učinivši ih solidarnim u odbrani njihove nezavisnosti«, rekao je Burgiba, i dodao da je on »odlučno i svim silama bdeo nad očuvanjem nezavisnosti svoje zemlje, krenuvši svojim sopstvenim putem u socijalizam, putem koji nosi njegovo ime«:

»Usvojio je stil kojem je smisao sklad između slobode ličnosti i interesa društva, a i sklad između težnji regionalnih zajednica i imperativa savezne države.

Tito je tako mogao da sačuva veze nacionalne kohezije između šest republika i naroda različitih jezika i veroispovesti, pa i različitog stepena ekonomskog razvitka. Njegovo držanje time je postalo primer koji su pokušali da slede mnogi vođi naroda u razvoju, u akcijama usmerenim ka zaštiti suverenosti svojih otadžbina i ka izgradnji snage svojih država, zasnovanoj na koheziji svojih naroda.

Na međunarodnoj sceni, predsednik Tito imao je veliku zaslugu, jer je bio prvi koji je shvatio ozbiljnost sukoba supersila«, rekao je Burgiba. »Od tada, on je postavio novu strategiju, poznatu u početku pod imenom 'pozitivne neutralnosti', pre nego što je dobila naziv 'pokret nesvrstanosti'. Ta strategija imala je za cilj da spreči male države, da se prepuste vrtlogu rivalstva između komunističkog i kapitalističkog bloka, kao što je, istovremeno, težila da im dozvoli afirmisanje sopstvene volje, koja ne bi nužno bila potčinjena dobroj volji velikih sila.

Predsednik Tito takođe je imao značajan uticaj na zbijanje redova mladih država i stavljanje njihovih borbenih akcija u nove okvire, koji su im dozvoljavali da igraju važnu ulogu u zajednici naroda, a radi odbrane interesa 'trećeg sveta', i radi delovanja sa ciljem stvaranja novog, pravičnijeg međunarodnog poretka na političkom, ekonomskom i kulturnom planu, a i u oblasti informacija.

Zbog svih ovih razloga, odajemo počast uzvišenom pokojniku, predsedniku Titu, za kojeg me je vezivalo duboko prijateljstvo, rođeno iz uzajamnog poštovanja i podudarnosti gledišta u vezi velikih opredeljenja u pitanjima nastajanja civilizacije, slobode čoveka, uspostavljanja saradnje među narodima i konsolidovanja mira u svetu.

Mi pozdravljamo njegovu veliku borbenost i želimo prijateljskom jugoslovenskom narodu spokojno jedinstvo i još veći napredak, što je danas garantija nepovredivosti država.«

Predsednica britanske vlade *Margaret Tačer* je »sa velikom žalošću primila vest o smrti predsednika Tita, velikog državnika i vođe svog

naroda, koji je osnovao novu Jugoslaviju i osigurao njenu trajnu nezavisnost«, kaže se u saopštenju koje je izdala Rezidencija britanskog premijera.

Nakon što je u jugoslovenskoj ambasadi u Londonu odala poštu našem Predsedniku, britanski premijer Margaret Tačer je izjavila:

»Svi smo izgubili smrću predsednika Tita. Mi, Britanci, izgubili smo dragog prijatelja i vernog saveznika u ratu. Nestala je jedinstvena ličnost u svetskoj istoriji.«

Sećajući se susreta sa predsednikom Titom, prilikom posete Jugoslaviji, britanski premijer je rekla :

»Taj susret sa Titom, čija ličnost zrači magnetskom snagom, izuzetna je dragocenost za mene. Tom prilikom, imala sam mogućnost da se uverim u sve ono što sam od drugih slušala o herojskoj, i u svemu izuzetnoj, ličnosti maršala Tita, i o njegovoj Jugoslaviji.«

Margaret Tačer je u izjavi rekla, da je »Predsednik Tito bio istaknuti svetski državnik ovog veka. On je poslednji koji je nadživeo slavnu grupu savezničkih vođa iz drugog svetskog rata, u kojem su partizani, nadahnuti i vođeni Titom, dali značajan doprinos pobedi saveznika. Predsednik Tito je posle rata imao najznačajniju ulogu u stvaranju moderne Jugoslavije i u izgradnji snažne, jedinstvene i napredne zemlje. On je jedan od osnivača, i glavnih tvoraca, pokreta nesvrstanosti, koji je danas izrastao u organizaciju koja obuhvata više od tri četvrtine zemalja sveta. Ova dostignuća priznata su u ćelom svetu i ostaće kao trajni spomenik Titu.

Predsednik Tito je bio, takođe, bliski prijatelj Britanije koju je više puta posetio, pa se njegov gubitak oplakuje u mojoj zemlji«, rekla je Margaret Tačer.

»On je bio verni saveznik Britanije u ratu, i naše zemlje postale su dobri prijatelji u vreme mira«, kaže se u izjavi Margaret Tačer.

»Predsednika Tita sreo sam više puta, poslednji put pre dve godine, za vreme njegove posete Londonu«, izjavio je lider britanske Laburističke stranke *Džems Kalagan.* »Za mene, i ljude moje generacije, on je uvek bio izuzetna ličnost, jer je bio jedan od narodnih lidera iz drugog svetskog rata.«

Lider britanske opozicije, sećajući se susreta sa Titom u vreme poslednje zvanične posete našeg predsednika Velikoj Britaniji, izjavio je da je Titovom smrću »svetska istorija izgubila jednog od najvećih državnika, a Evropa jednog od svojih poslednjih velikana«.

»Tito je svojoj zemlji osigurao nezavisnost posle rata, i tokom celog perioda ostao veran socijalističkim načelima«, izjavio je Kalagan, istakavši da je predsednik Tito, još pre dve godine, izrazio veliku zabrinutost zbog pogoršanja američko-sovjetskih odnosa, »što treba sada spomenuti, s obzirom na najnoviji razvoj događaja«.

»Imao sam zadovoljstvo da se više puta sretnem sa predsednikom Titom i da neposredno upoznam svu njegovu lucidnost i svu dalekovidost njegovih htenja, koje su krasile njegovu izuzetnu ličnost. Počev od našeg prvog susreta, zbog sveg toga, prirodno, osećao sam, svaki put, sve veće poštovanje prema državniku tolikih dimenzija, izuzetno divljenje i iskreno lično oduševljenje«, izjavio je portugalski predsednik, general *Ramaljo Janeš.*

*

»Uveren sam da je maršal Tito bio jedan od retkih velikih državnika ovog veka, koji izaziva divljenje za razvoj i kreiranje odbrane slobode i nezavisnosti jugoslovenskih naroda i za punu afirmaciju jednakosti među državama, što je konačno označilo da je on pionir novih odnosa i saradnje među državama sveta.

Vaša nacionalna zajednica ima koga da žali, jer je izgubila nosioca i branioca slobode zemlje, heroja izgradnje jedinstva nacija koje danas sačinjavaju Jugoslaviju. Istovremeno, svetska zajednica, sa svoje strane, mora da zadrži u svom sećanju političkog stvaraoca koji se decenijama borio za pravo da svaki narod može sam da izabere svoj politički put, i koji je dao sve za jednakost među nacijama, osuđujući uvek hegemonizam, i suprotstavljao se upotrebi sile i svim vidovima nasilja u svetu.

Predsednik Tito zaslužuje poštovanje svakoga od nas pojedinačno«, rekao je Janeš, »poštovanje celog sveta i istorije«.

»Smrću maršala Tita, međunarodna zajednica gubi jednog od najvećih državnika ovog veka, političkog rukovodioca koji je izuzetnom inteligencijom i dalekovidošću uspeo da prenese i da ukaže na puteve nezavisnosti, samoopredeljenja, jednakosti i saradnje među državama. Tito nikad nije napuštao svoje principe koji su ga učinili velikim, dodajući svom delu prave temelje pokreta nesvrstavanja čiji će značaj, veoma dobro poznat, ostati od posebne važnosti u središtu svetskih geostrateških kretanja«, rekao je Janeš. »U trenutku žalosti cele međunarodne zajednice, Portugalija neće zaboraviti prijateljstvo koje je maršal Tito nesebično izražavao prema Portugalcima.«

»Mi, u Peruu, izuzetno cenimo ulogu maršala Tita, osobito sa dva stanovišta: u svojoj zemlji, on je vodio dosledno nezavisnu nacionalnu politiku, odolevajući veoma teškim pritiscima, a na međunarodnom planu, sa autoritetom tvorca i lidera pokreta nesvrstanih zemalja, svojom državničkom aktivnošću učinio je da i nesvrstanost, kao Jugoslavija, očuva poziciju nezavisnosti u interesu zemalja u razvoju«, izjavio je peruanski premijer, general *Pedro Rihter Prado*.

Izražavajući duboko žaljenje zbog smrti predsednika Tita, »velikog revolucionara i svetskog političkog lidera«, sekretar najveće među petnaest političkih stranaka u Peruu — Američkog narodnog revolucionarnog saveza (APRA) — *Hugo Otero Lansaroti* rekao je, da je »Tito bio predstavnik nove političke struje u međunarodnim odnosima«: »Tito je stao, i ostao, na čelu borbe siromašnih zemalja, za ostvarivanje njihove pravde u svetu, na osnovama autentičnog nesvrstavanja«, izjavio je Otero.

I drugi peruanski politički lideri izražavaju duboko žaljenje zbog smrti predsednika Tita, »ličnosti koja pripada ćelom svetu«. »Tito je čovek koji će, zbog svega što je učinio i svog doprinosa razvoju današnjeg sveta, biti putokaz novim pokolenjima«, izjavio je kandidat za potpredsednika republike, lider novoosnovane Političke organizacije peruanske revolucije *Ismael Frijas*.

»Titov najveći doprinos savremenom komunističkom pokretu leži u prihvatanju i isticanju činjenice da socijalizam ne treba da bude pod-

ređen jednom modelu«, izjavio je predsednik kineske Akademije društvenih nauka i sekretar CKKP Kine *Hu Čijao Mu.* »Integrišući univerzalnu istinu marksizma sa konkretnom praksom u Jugoslaviji, on je otvorio put socijalizma u svetlu specifičnih uslova, kroz sistem socijalističkog samoupravljanja.«

Ističući da »uticaj ovog koncepta daleko prevazilazi granice Jugoslavije«, Hu Čijao Mu je naglasio, da je Titova smrt »težak gubitak za socijalističku Jugoslaviju, pokret nesvrstanosti, svetski progres i međunarodni komunistički pokret«.

Podvlačeći da se »samostalni sistem koji je Jugoslavija izabrala u skladu sa svojim uslovimajoš više razvio, daje demokratski sistem napredovao, životni standard porastao i da jugoslovenski narodi sa još većim poverenjem gledaju na svoj revolucionarni put«, bivši kineski ambasador u Jugoslaviji, direktor agencije Hsinhua *Ceng Tao* izjavio je, da je »predsednik Tito u jugoslovenski socijalizam ugradio sebe, i svu svoju energiju utrošio u izgradnju nezavisne, prosperitetne i snažne zemlje«: »Zbog toga će Tito večno živeti u srcima jugoslovenskih naroda«, rekao je Ceng Tao.

Ocenjujući smrt predsednika Tita kao »nenadoknadiv gubitak za celo čovečanstvo«, predsednik Kenije *Danijek Arap Moi* je rekao:

»Titov doprinos borbi naroda sveta za ravnopravne međunarodne odnose, mir i razumevanje, slobodu i pravo svakog naroda na samoopredeljenje, najveći je doprinos koji je jedna ličnost mogla dati čovečanstvu«.

Arap Moi posebno je naglasio, da je »za veliko žaljenje činjenica da je smrt odnela Tita u složenim međunarodnim odnosima, što samo povećava gubitak koji oseća ceo svet, posebno nesvrstane i druge zemlje u razvoju, koje su u jugoslovenskom predsedniku uvek gledale svog inspiratora i vođu«.

Nacionalni sekretar KP Australije *Berni Taft,* koji boravi na radnom odmoru u Dubrovniku, izjavio je, da je »drug Tito postao simbol slobode, nezavisnosti, prava na samoopredeljenje i velike hrabrosti za sve ljude sveta«:

»Iako fizički više nije u životu, drug Tito će nastaviti da živi kao jedna od najvećih ličnosti našeg stoleća«, rekao je Taft. On je dodao, da su mu zbog »Titove iskrenosti, otvorenosti, pristupa političkim problemima i stvaralačkog odnosa prema društvu koje je, istovremeno, i slobodno i socijalno pravedno, susreti sa predsednikom Titom bili najveći doživljaj u životu«.

»Tito će bolno nedostajati svom narodu, ali on za sobom ostavlja stabilnu i trajnu tvorevinu«, izjavio je lider australijske Laburističke partije *Vilijem Hejden,* ističući da je Tito »ujedinio jugoslovenske narode na način koji je pre njega izgledao neizvodljiv«:

»Tito će ostati u sećanju sa posebnim poštovanjem u pokretu nesvrstanosti, zbog uloge koju je u njemu imao od osnivanja pokreta do poslednjih dana svog života«, rekacf je Hejden.

»Titova neustrašiva borba postala je primer mnogobrojnim političarima 'trećeg sveta', u zemljama za koje se on osećao posebno vezanim«, izjavio je potpredsednik zapadnonemačke Socijaldemokratske partije *Hans Jergen Višnjevski.*

»Mada Titovo srce više ne kuca, njegov će primer grejati srca mnogih ljudi i zemalja sveta«, izjavio je jedan od najuglednijih članova rukovodstva Socijaldemokratske partije Nemačke *Herbert Vener.*

Vođa socijaldemokratskih poslanika u zapadnonemačkom Bundestagu (Parlamentu) izjavio je, da ga je »vest o rastanku sa maršalom Titom duboko zabolela«:

»U mojim sećanjima, lik Josipa Broza Tita živi još od vremena kada sam ga 1938. godine, u teškim časovima, lično upoznao i naučio da ga cenim. Uprkos teškom pritisku, predsednik Tito sačuvao je slobodu svoje Republike. On je svojoj zemlji dao snagu sa kojom se ona razvila i ostvarila suverenu samostalnost.«

Ističući, da će Titovo ime uvek ostati povezano sa pojmom učvršćenja mira među narodima, Vener je rekao: »Titov uspravan lik mnogim ljudima ostaće uzor«.

Govoreći o ličnosti i životnom putu predsednika Tita, u emisiji kelnskog radija Dojče vele, Vener je o otporu Jugoslavije i Titovom »NE!« staljinizmu (1948) rekao, da je »taj Titov korak rezultirao ono što je on podrazumevao pod socijalizmom na sopstveni načini sopstvenim putem, a ne po receptu Moskve«.

»Značajno je i to što je Tito svojim saradnicima uspeo da razjasni suštinu radničkog samoupravljanja, kako kada je reč o povezanosti društva i partije, tako u odnosu na potrebu da ne bude podređeno državi. To su veoma originalna razmišljanja«, rekao je Herbert Vener, »koja, međutim, u Jugoslaviji nisu ostala samo razmišljanja, nego su krenula putem na kojem su šest republika i dve pokrajine srasle u stvarnu federaciju.«

»Maršal Tito postao je legenda za života«, izjavio je *Jašvantrao Čavan,* jedan od vođa indijskog Kongresa i dugogodišnji ministar inostranih poslova. »Tito će dugo biti pamćen po svom velikom doprinosu stvari mira, nesvrstavanju i socijalizmu u svetu.«

Čar an Sing, predsednik stranke Lok Dal, koji je do januara ove godine bio indijski premijer, izjavio je, da će »predsednik Tito biti inspiracija za sve one koji se bore za nacionalno oslobođenje«.

»Tito, to je mogao da oseti svako koji je imao priliku da se sa njim sastane, zračio je svojom snažnom ličnošću, lucidnošću svoje misli, originalnošću svojih vizija, začuđujućom fizičkom snagom i neverovatnom radnom sposobnošću«, izjavio je *Edmon Lebirton,* istaknuti rukovodilac frankofonskih socijalista Belgije, bivši predsednik Parlamenta i premijer koji je više puta posećivao Jugoslaviju. »Jednom reči, posredi je, u svemu, najizuzetniji čovek našeg doba.«

Predsednik Švedske leve partije komunista *Lars Verner* izjavio je, da je »Josip Broz Tito bio besprimeran rodoljub«:

»Gotovo pola stoleća, on je imao jedinstvenu ulogu u međunarodnom komunističkom pokretu i u korist međunarodne solidarnosti. Upravo on je, osim toga, od ideje koja je bila opasna, stvorio načela koja su danas opšteprihvaćena — nezavisnost partija i nemešanje u unutrašnja pitanja drugih partija«, rekao je Verner. »Titova borba protiv blokovske politike i za pravo naroda na samoopredeljenje imala je vanredno veliki značaj u očuvanju i jačanju mira u svetu.«

Tage Erlander, bivši švedski premijer i dugogodišnji lider socijaldemokrata, ističe i velike zasluge Tita u drugom svetskom ratu:

»Tito je uspeo da pokrene ceo svoj narod na borbu protiv Nemaca, koji su zbog toga bih prinuđeni da u Jugoslaviji drže sve viši i više svojih divizija. To je, u znatnoj meri, doprinelo da su Nemci izgubili rat...«

Generalni predsednik Centralnog izvršnog saveta Demokratske partije Indonezije *Sanusio* ističe, da je »Tito model i uzor patriotskog državnika«, da je svojim ukupnim delom na svetskoj sceni pokazao da je »najkompletnija ličnost među osnivačima pokreta nesvrstanosti« i da je potpuno logično što mu se »narod, na zalasku njegovog života, zavetovao da će nastaviti njegove ideale i njegovu borbu«.

»Tito je borac kojem nema ravna, i veliki svetski patriot«, izjavio je *A min Iskandar,* lider indonežanske Muslimanske ujedinjene partije razvoja. »On je ceo svoj život posvetio dobrobiti svoje zemlje i naroda, a i prosperiteta ljudskog roda uopšte«.

»Za Jugoslaviju i ceo svet, smrt maršala Tita predstavlja nenadoknadiv gubitak«, objavila je *portugalska Socijaldemokratska partija,* koja u saopštenju ističe »neuništivost Titovog dela«.

»Titovo delo živeće još dugo, dugo vremena«, posebno se kaže u saopštenju portugalskih socijaldemokrata.

»Titovo učešće i« Evropskoj konferenciji radničkih i komunističkih partija, 1976. godine u Berlinu, bilo je od istorijskog značaja za krajnje odluke i uspeh tog skupa. Bez Titovog ogromnog iskustva, mudrosti, znanja i sposobnosti, berlinski skup evropskih komunističkih partija sasvim sigurno bi bio mnogo siromašniji«, izjavio je u Londonu generalni sekretar britanske Komunističke partije *Gordon Maklenan.*

»U Berlinu sam imao zadovoljstvo i veliku čast da se lično sretnem i razgovaram sa predsednikom Titom, velikim liderom, koji je tako mnogo dao ne samo svojoj zemlji, nego i ćelom naprednom svetu, i komunističkom i radničkom pokretu, posebno. Taj susret sa drugom Titom, sačuvaću za ceo svoj život kao dragocenu uspomenu«, rekao je Maklenan, naglašavajući da »Titov odlazak sa jugoslovenske i svetske scene predstavlja nenadoknadiv gubitak«.

Lider britanskih komunista zaključio je, da »Titovom smrću oplakujemo nestanak istorijske ličnosti našeg veka«.

»Tito je bio ne samo veliki revolucionar i državnik, nego i čovek koji je iza sebe ostavio velika dela. On je redak lider koji je otišao bez straha šta će biti posle njega. Otišao je duboko uveren da će se nastaviti njegovo grandiozno delo«, kaže lider turske Republikanske narodne partije *Bulent Edievit.*

Slične reči divljenja i poštovanja prema predsedniku Titu, Edževit je upisao u Knjigu žalosti koja je otvorena u jugoslovenskoj ambasadi u Ankari.

»Tito je bio veliki lider u borbi za mirovnu orijentaciju u svetu. Istu ulogu imao je i u pokretu nesvrstanih«, izjavio je *Ičio Asukata,* predsednik Socijalističke partije Japana. »Zato je Tito veliki lider i za nas. Mi, japanski socijalisti, učili smo o najboljim stranama socijalizma od predsednika Tita.«

Izražavajući iskrenu žalost zbog smrti predsednika Tita, predsednik KP Japana *Kendži Mijamoto* kaže:

»Gajio sam duboku nadu da ovaj dan nikad neće doći — radi Tita, radi jugoslovenskih naroda, radi celog sveta. Današnja situacija u svetu veoma je zategnuta i zahteva veliku oštroumnost i mnoge napore u međunarodnoj politici i međunarodnom komunističkom pokretu. Drug Tito, kada je u februaru, ophrvan teškom bolešću, poslao poruke najvišim rukovodiocima SAD i SSSR, ponovo je potvrdio svoju veliku oštroumnost i spremnost da do poslednjeg daha ulaže napore u interesu mira.«

»Sada više nema druga Tita«, rekao je Mijamoto, »ali njegovi ideali i njegov lik, zajedno sa njegovim otvorenim junačkim i toplim ličnim karakterom, ostaće u mom srcu zauvek.«

»Smrt predsednika Tita bolna je ne samo za jugoslovenske narode nego i za narode celog sveta, koji ga je poštovao«, izjavio je generalni sekretar vladajuće Liberalnodemokratske partije Japana *Jošio Sakurauči.* »Naš premijer Ohira putuje u Jugoslaviju da bi lično izrazio saučešće, što je znak opšte žalosti japanskog naroda za predsednikom Titom.«

»Predsednik Tito bio je ugledni svetski lider ogromnog značaja. On je, nesumnjivo, veoma doprineo evoluciji međunarodnih odnosa u protekle tri decenije«, izjavio je generalni sekretar Konferencije UN o trgovini i razvoju (UNKTAD) *Gamani Korea* u Ženevi.

»Njegovo vodstvo i nastojanja dali su na svetskoj sceni identitet i snagu nesvrstanim zemljama i zemljama u razvoju uopšte. Njegovo vodstvo i zalaganje doprineli su uspostavljanju jedinstva zemalja u razvoju«, rekao je Korea, »što je bilo, i ostaje, osnovni uslov koji treba ostvariti da bi se uspostavio novi međunarodni ekonomski poredak.«

Gamani Korea posebno je podvukao da je predsednik Tito uvek podržavao nastojanja UNKTAD-a da ostvari svoju ulogu i doprinosi razvoju zemalja u razvoju i širenju njihove saradnje sa razvijenim zemljama.

»Prijateljska Jugoslavija izgubila je velikog vođu i heroja narodnooslobodilačkog rata«, izjavio je predsednik Republike Iraka *Sadam Husein,* izražavajući istovremeno iskreno saučešće i žaljenje u ime iračkog naroda i vlade.

Sadam Husein dodao je da je pokret nesvrstanosti izgubio jednog od svojih najuglednijih vođa i osnivača.

Irački Predsednik u izjavi izražava veru da će Jugoslavija nastaviti da se razvija putem svog velikog vođe i da će »herojski jugoslovenski narodi, koji su se borili protiv imperijalizma, potčinjavanja i eksploatacije, još više pojačati svoju borbu«.

7. maj:

Huan Boš, bivši predsednik Dominikanske Republike i ugledni latinoamerički intelektualac, koji živi na Kubi, posetio je jugoslovensku ambasadu u Havani i upisao se u Knjigu žalosti.

»Maršal Tito zaista je bio jedan od velikih ljudi i velikih vođa koje je stvorilo ovo stoleće. U ime moje partije, i svoje lično, izražavam jugoslovenskom narodu i vladi najdublje saučešće«, izjavio je tom prilikom Huan Boš.

»Predsednik Tito bio je ne samo jugoslovenski, nego opštesvetski lider i mnogo više od toga — bio je veliki humanist i čovek vanrednih sposobnosti u svakom pogledu«, izjavio je *Hose Figeres,* koji je tri puta bio predsednik Kostarike:

»Imao sam čast da se sretnem i razgovaram sa predsednikom Titom kada sam posetio Jugoslaviju 1975. godine. Imao sam čast da lično vidim tog svetskog lidera i borca za mir i da osetim njegovu veličinu«, rekao je Figeres.

Horhe Kastanjeda, ministar spoljnih poslova Meksika,. izražavajući duboko žaljenje i iskreno saučešće u svoje ime, i u ime meksičke vlade, izjavio je, da je »maršal Tito — taj briljantni državnik, graditelj Jugoslavije i osnivač jugoslovenskog jedinstva, lider svog naroda i prijatelj naše zemlje — ujedno i čovek koji je promenio međunarodne političke odnose«:

»U ta dva domena, u integraciji i konsolidaciji svoje zemlje i u stvaranju pokreta nesvrstanih«, rekao je Kastanjeda, »izražava se veliki Titov doprinos istoriji dvadesetog veka, u kojem mnoge decenije obuhvataju Titovu borbu«.

Potpredsednik SAD *Volt er Mondejl,* koji će u ime predsednika Kartera prisustvovati sahrani predsednika Tita, dao je, po dolasku u Beograd, sledeću izjavu:

»Predsednik SAD zatražio je da ga predstavljam u ovom dostojanstvenom trenutku i da vam prenesem saučešće američkog naroda, i vlade Sjedinjenih Država. Došli smo ovamo da učestvujemo u odavanju poslednje pošte velikoj svetskoj ličnosti, heroju drugog svetskog rata i jednom od najhrabrijih i najinicijativnijih državnika posleratnih godina.

Predsednik Josip Broz Tito posvetio se principima nezavisnosti, ravnopravnosti i nemešanja u untrašnje poslove. Kao jedan od osnivača pokreta nesvrstanih, predsednik Tito dao je neizmeran doprinos daljem prihvatanju tih principa u celoj međunarodnoj zajednici. On je postao inspiracija i primer ćelom svetu.

Narod Sjedinjenih Država deli tugu zbog vašeg gubitka. Ja sam danas ovde da bih vas uverio da će ocftiosi prijateljstva i uzajamnog ražu-

mevanja, kojima je predsednik Tito pomogao da se ugrade između naše dve zemlje, biti održani i ojačani u budućnosti. Naša podrška nezavisnosti, teritorijalnom integritetu i jedinstvu Jugoslavije, traje već više od trideset godina. Ona se ne menja odlaskom vašeg velikog vođe. Mi potvrđujemo nastavak ove naše podrške.

Sjedinjene Države su uverene da će narodi Jugoslavije uspešno nastaviti da ostvaruju ciljeve kojima je predsednik Tito posvetio svoj život — unapređenje stabilne i prosperitetne Jugoslavije i obezbeđenje mira u svetu. Kao uvek, Sjedinjene Države spremne su da sarađuju sa vama. U ime Predsednika, i celog američkog naroda, ja vam danas izražavam ne samo naše iskreno saučešće, nego i naše uverenje u budućnost Jugoslavije kao ponosne, nezavisne i miroljubive zemlje, za koju se predsednik Tito hrabro i neumorno borio celog svog veličanstvenog života.«

»Svaki susret sa predsednikom Titom omogućavao mi je da otkrivam nove crte njegove markantne i snažne ličnosti i da donosim nove sudove
0 njemu svojstvenoj dalekovidosti, i o drugim vrlinama koje su krasile ovog velikog državnika, patriotu, revolucionara, neumornog borca za stvar socijalizma, nezavisnost i mir u svetu«, izjavio je član Političko-izvršnog komiteta CKRKP i prvi potpredsednik Državnog saveta, profesor *George Radulesku.*

Radulesku, koji je više puta bio lični izaslanik predsednika Čušeskua, sećajući se susreta sa predsednikom Titom, kaže da ga je posebno impresioniralo što je Tito, na sebi svojstven način, umeo da analizira svaki vid i najkomplikovanijih pitanja i situacija, čime je osvajao sago vomike: •

»Talentom lucidnog državnika i političara, drug Tito je umeo sa lakoćom da identifikuje suštinu fenomena, da sa malo reči kaže mnogo...«

Generalni sekretar Komonvelta *Ramfal* izjavio je, da će »među onima koji će odati poslednju poštu predsedniku Titu biti i mnogi lideri zemalja-članica Komonvelta, koji će preneti poštovanje koje milioni ljudi te velike familije naroda osećaju prema ličnosti predsednika Tita: »Oni prenose i našu zajedničku žalost, ali i našu zajedničku želju da svet jednog dana bude izgrađen na osnovama koje je Tito inspirisao
— na miru, integritetu nacija i poboljšanju životnih uslova za sve ljude. Primer njegovog herojskog života biće spomenik koji će nas uvek podsećati na najizvomije značenje politike nesvrstanosti i njene vrednosti, ne samo za članice tog pokreta, nego i za sve narode i države.«

Ističući da članovi britanskog Parlamenta dele tugu jugoslovenskog naroda zbog smrti maršala Tita, predsednik Donjeg doma britanskog Parlamenta *Džordž Tomas* rekao je da on isto tako »deli i bojazan da će možda proći dosta vremena pre nego što svet ugleda lidera Titovih kvaliteta i dometa«.

»Predsednika Tita prvi put sam sreo kada je došao u London 1953. godine. U to vreme, čule su se kritike na račun dolaska jednog komunističkog lidera, ali Titova poseta Londonu prošla je izvanredno glatko
1 on je, nesumnjivo, ostavio veliki utisak na sve one sa kojima je razgovarao«, izjavio je bivši lider britanske Konzervativne stranke i premijer *Edvard Hit.* »Uverio sam se da je izvanredno dobro informisan o svim zbivanjima u Evropi.«

»Postalo mi je jasno daje on velika međunarodna figura u punom smislu te reči. On je razmišljao o razmerama svetske globalne strategije«, izjavio je Hit.

»Titova smrt je gubitak za celo čovečanstvo«, izjavila je bolivijski predsednik *Lidija Gejler*. Ona je istakla da je Tito u toku svog života ispoljio ogromnu snagu, i da je bio »primer čovečanstvu«.

Predsednik Mozambika *Samora Mašel* izjavio je, da je »Titovom smrću pokret nesvrstavanja, koji danas obuhvata tri četvrtine zemalja sveta, izgubio jednog od svojih osnivača«. On je naglasio daje Tito bio »heroj antinacističkog otpora, kovač nacionalnog jedinstva i istorijski lider Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije«.

»Titova smrt ostavlja prazninu ne samo na Balkanu, nego i u pokretu nesvrstavanja, čiji je bio jedan od osnivača«, izjavio je marokanski pisac i diplomat *Mohamed el Alami,* autor knjige »Tito, prijatelj arapske nacije«.

»Svet je izgubio čoveka koji se uvek snažno suprotstavljao svakom spoljnom mešanju u unutrašnje poslove drugih zemalja, koji je igrao veliku ulogu u međunarodnoj politici«, iztiče marokanski pisac.

»Širenje pokreta nesvrstavanja, u kojem je danas učlanjeno oko 100 zemalja, neodvojivo je od napora koje je uložio predsednik Tito u toku protekle dve decenije«, naglasio je predsednik kineskog Narodnog udruženja za prijateljstvo sa stranim zemljama *Van Ping Han.* Kineski diplomat je posebno istakao Titovu borbu za očuvanje nezavisnosti Jugoslavije i drugih zemalja u razvoju od svih pritisaka velikih sila.

»Tito je velika ličnost koja obuhvata sve značajno što se desilo ovog veka«, izjavio je *Rodrigo Karaso,* predsednik Kostarike. »Više 40 od godina on je sačuvao nepokolebljiv stav u odbrani suvereniteta svog naroda.«

Ističući da je Tito »jasan primer poštovanja institucionalnosti nacije kojoj se niko spolja ne može nametnuti, i koja je puna nada u budućnost, nada koje se ostvaruju radom i upravljanjem celog naroda«, Rodrigo Karaso je rekao:

»Nestanak Tita predstavlja, bez sumnje, veliki gubitak, ali smo mi uvereni da će prisustvo Titove misli i vizije uvek sprečiti bilo kakav pokušaj da se ugrozi ova nacija koja je toliko značajna u odnosima Istoka i Zapada. Tito je uvek bio istinski nesvrstani među svim ne-svrstanima.«

Predsednik portugalske vlade *Francisko Sa Karneira* rekao je, da će se »nestanak predsednika Tita osetiti ne samo u zemlji koju je vodio, nego mnogo dalje, do najudaljenijih delova naše planete«.

»Tito je ceo život posvetio svom narodu, boreći se nesebično za njegov prosperitet i Nezavisnost, protiv imperijalističkog ekspanzionizma.«

Ističući da je »Tito trasirao nove puteve do željene nezavisnosti, koja će koristiti mnogim zemljama čija je želja da se što više osamostale«, Sa Karneira je dodao, da je naš Predsednik gajio »neizmernu naklonost prema mladim državama i borio se da mali narodi dobiju svoje mesto u porodici sveta«. ♦

»Kada je pokret nesvrstanosti, na svom putu razvoja, doživljavao teškoće, maršal Tito je snagom svoje ličnosti, autoriteta i odvažnosti uspevao da se uspešno suprotstavi svim pokušajima da se naruši kompaktnost zajednice čija je prevashodna težnja da se uspostavi mir u svetu, i da se poštuju i primenjuju načela međunarodne saradnje, zajednice koja se bori protiv svih oblika dominacije i hegemonizma«, rekao je portugalski premijer.

»Nezaboravni lider jugoslovenskih naroda, legendarna ličnost, neumorni borac za nezavisnost svoje zemlje, Tito je, svojim nesebičnim zalaganjem za mir i ravnopravnost među narodima, izrastao i u najcenjenijeg predvodnika nesvrstanih zemalja«, izjavio je lider Socijalističke partije Portugalije *Mario Soareš,* ističući da je Tito bio »čovek širokih pogleda, izuzetan političar, uvek spreman da proceni šta je najbolje u teškim trenucima.«

Soareš se u izjavi seća susreta sa predsednikom Titom u vreme kada je Portugalija bila na putu da sruši dikataturu i da se oslobodi bremena kolonijalizma:

»Uvek neposredan, otvoren, jasan i ubedljiv, Tito je pružao punu solidarnost političkom procesu posle naše aprilske revolucije, u vreme sprovođenja dekolonizacije«, rekao je Soareš.

»Ime Tita, komunističkog vođe, heroja i revolucionara, ostaće nezaboravni primer borbe protiv fašizma, kao stratega otpora jugoslovenskog naroda protiv hitlerovske okupacije i za nacionalnu nezavisnost svoje domovine«, izjavio je generalni sekretar KP Portugalije *Alvaro Kunjal.* »Ta borba obuhvata i stvaranje nove jugoslovenske socijalističke zajednice, oslobođenje naroda i odbranu mira. Zbog svega toga, portugalski komunisti odaju poslednju počast Josipu Brozu Titu.«

Direktor Čejz Menheten banke *Dejvid Rokfeler* rekao je, da je osećao »ogromno divljenje prema Titu kao čoveku, kao vođi, kao onome koji ne samo što je bio sposoban da ujedini Jugoslaviju na način na koji to niko pre njega nije učinio, nego i da igra tako važnu ulogu u svetu kao osnivač pokreta nesvrstanih, koji je, kako smatram, možda najvažniji događaj koji se desio u svetu u posleratnom periodu...

Princ *Norodom Sihanuk* izjavio je, da je predsednik Tito »najznačajnija ličnost u savremenoj istoriji sveta«:

»Njegov odlazak«, rekao je Sihanuk, »osetiće se posebno u sadašnjoj komplikovanoj političkoj situaciji u svetu.«

Princ Sihanuk je sa članovima porodice, i najbližim saradnicima, položio venac i upisao se u Knjigu žalosti koja je otvorena u jugoslovenskoj ambasadi u Pjongjangu.

U razgovoru sa jugoslovenskim ambasadorom u DNR Koreji, princ Sihanuk je odao počast predsedniku Titu kao »velikom revolucionaru, borcu za mir i ideologu nesvrstanog pokreta«.

»Titovom smrću, čovečanstvo je izgubilo velikog sina«, izjavio je predsednik Kipra *Spiros Kiprijanu.*

»Smrt maršala Tita je ne samo nacionalni gubitak za Jugoslaviju, nego je stvorila veliku prazninu u međunarodnim razmerama, kao pre tri godine, u trenutku smrti kiparskog lidera arhiepiskopa Makariosa.

Kiprani su duboko potrešeni vešću o smrti maršala Tita — kao da su izgubili jednog od nacionalnih vođa svetskog značaja«, kaže Kiprijanu. On je dodao:

»Tito se poistovetio sa vlastitom borbom, sa svojom velikom vizijom i sa dostignućima 20. stoleća. Svojim životom i radom, koji su zračili svetom, on je postao jedna od retko velikih ličnosti našeg vremena. On je i poslednji veliki čovek naše epohe. Tito je osnivač i otac nove Jugoslavije. On simbolizuje hrabrost i vrlinu. Njegovo ime predstavlja zalog moralne snage, mira, pravde i slobode. Za male narode, posebno, njegova ličnost izvor je inspiracije, snage i nada.«

»Malo je ljudi čijom su zaslugom male zemlje stekle tako veliku ulogu u svetu«, izjavio je o Titu jedan od najuglednijih italijanskih socijalističkih prvaka, počasni predsednik Nacionalnog udruženja italijanskih partizana i, donedavno, predsednik Socijalističke stranke *Rikardo Lombardi.*

Lombardi je rekao da je predsednik Tito ostavio »duboku brazdu koju će slediti ne samo jugoslovenski, nego i drugi narodi«.

Ono što je izuzetno, to je da se Titova gotovo mitska slika iz partizanskih dana ne samo odžala, nego je i neprestano rasla:

»Tito je jedan od malog broja ljudi kojima je istorija pružila priliku za velika iskušenja. U svom dugom životu, on se suočio sa zadatkom stvaranja i temeljenja nove države, sa osudom Moskve, i sa osnivanjem pokreta nesvrstanosti. Sva tri ispita, on je sa uspehom položio«, rekao je Lombardi, koji je, kao svi italijanski partizani, Tita smatrao živim mitom i legendom.

»Ono malo ljudi, koji su ver ova] i da će uspeti, imali su pravo. Njegova velika baština možda ostaje nedovršena, ali je on pripremio jugoslovenske narode da nastave njegovo delo. Borba koju je započeo Tito, čvrsto u to verujem, već je dobijena.«

Tito je bio »izuzetna ličnost u međunarodnoj politici«, izjavio je bivši predsednik Venecuele i predsednik Interparlamentarne unije *Rafael Kaldera.* »Tito je bio izuzetno važna ličnost u pokretu nesvrstanih zemalja, a u svojoj zemlji je obezbedio istaknuto mesto na međunarodnoj sceni.«

»Titovom smrću nestao je jedan od velikih lidera dvadesetog veka«, konstatovao je predsednik Predstavničkog doma Parlamenta Venecuele, socijaldemokrat *Karlos Kanačemeta.*

»Smrću maršala Tita nestaje poslednji od velikana našeg doba«, izjavio je predsednik Velike komisije meksičkog Parlamenta Antonio Riva *Delasio Lopes.* On je izrazio uvrenje da će, uprkos velikom gubitku, jugoslovenski narodi nastaviti da slede Titov nezavisni put.

»Divovi kao što je bio Tito ne umiru— oni samo fizički nestaju, ostavljajući svoje delo, kao primer onima koji se bore za mir, slobodu i društvenu pravdu«, izjavio je bivši guverner meksičke province Sonora Alehandro *Kariljo Markör.*

Premijer Malezije *Datuk Husein* izjavio je, da je »predsednik Tito jedan od najvećih lidera u savreipenoj istoriji«.

»Titovu ličnost, kao simbol nesvrstavanja, nemogućno je razlikovati od pokreta nesvrstanosti«, rekao je Husein, »jer je, sve do smrti, radio što je najviše mogao da pokret sačuva svoj integritet i svoju izvornu usmerenost«.

Ministar inostranih poslova Malezije *Ritaudin* izjavio je, da je »predsednik Tito doprineo proširenju i jačanju, dostojanstvu i verodostojnosti pokreta nesvrstanosti, a i čvrstom opredeljenju da se održe jedinstvo i solidarnost pokreta, i njegov izvorni vanblokovski karakter«.

»Kao čoveka i komunistu, sindikalnog borca i metalskog radnika — a iz redova metalaca ponikao je i sam Tito — Titova smrt me je dirnula i zabolela, ali je, u isto vreme, i motiv da još jednom sagledamo njegovo veliko delo, okrenuto, pre svega, nama radnicima, radničkoj klasi njegove zemlje i celog sveta«, kaže *Marselino Kamačo,* generalni sekretar španskih sindikata — Radničkih komisija.

»Smrt druga Tita znači ne samo odlazak velikog čoveka, izuzetnog državnika, lidera pokreta nesvrstanih, velikana kakvih je malo u istoriji. Za nas, španske radnike, a i za radničku klasu sveta, Tito je bio nešto više i zato je njegova smrt za nas poseban gubitak... Ideje i praksa njegovog samoupravnog socijalizma pokazuju i otvaraju perspektive izgradnje socijalističkog društva u kojem radnici nisu okovani birokratskim strukturama i aparatima«, rekao je Kamačo, dodajući da »deo Titovog dela ostaje da živi i među španskim radnicima«.

Dolazeći u Beograd na sahranu predsednika Tita, generalni direktor Uneska *Amadu Moktar Mbo* je izjavio:

»Podrška predsednika Tita Unesku, saradnja Jugoslavije sa nama od osnivanja organizacije, i činjenica da će Jugoslavija biti domaćin njene generalne konferencije ove jeseni, razlog je više što želim da odam poslednju počast velikom čoveku i šefu države«, rekao je Mbo.

»Predsednik Josip Broz Tito, verni sin jugoslovenske radničke klase, patriot i dosledni intemacionalist i revolucionar, afirmisao se kao eminentna ličnost savremenosti, dajući značajan doprinos razvoju socijalizma u svetu i izgradnji novih odnosa u međunarodnom komunističkom pokretu, miru i međunarodnom sporazumevanju«, izajvio je *Virđil Kazaku,* član Političko-izvršnog komiteta i sekretar CK Rumunske KP. »Uvek su me impresionirali njegova snažna ličnost, lucidno razmišljanje, širina pogleda i duboka iskrenost...«

U izjavi povodom smrti predsednika Tita, istaknuti kineski ekonomist *Sun Jeh Fang* rekao je da »sistem samoupravljanja predstavlja novi početak socijalizma u praksi«, s obzirom da je Jugoslavija odbacila centralistički model i »popločala svoj novi put razvoja«:

»Drug Tito je i zbog toga izuzetna ličnost«, rekao je Sun Jeh Fang, »jer se sa velikom hrabrošću, kako u teoriji, tako u praksi, suprotstavio robovanju postojećim doktrinama. To je Jugoslaviji otvorilo nove perspektive.«

Prvi kineski ambasador u Beogradu (1955—1957) *Vu Hsiju Čuan* izjavio je, da je predsednik Tito bio »nepokolebljiva ličnost koja je dala vanredan doprinos stvari komunizma i međunarodnom komunističkom pokretu«:

»Drug Tito je za 6obom ostavio jedinstvenu Jugoslaviju, veoma dobar sistem nasleđa, razvijenu zemlju i moćan sistem opštenarodne odbrane«, rekao je Vu.

8. maj

»Smrt maršala Tita je veoma veliki gubitak ne samo za narode Jugoslavije nego i za sve narode sveta, pa i Perua«, izjavili su predsednik Generalne konfederacije radnika Perua *Isidoro Gamara* i generalni sekretar ovog najvećeg peruanskog sindikata *Eduardo Kastiljo:*

»Radnici u Peruu izuzetno cene maršala Tita kao sjajnog rukovodioca oslobodilačke borbe u Jugoslaviji protiv fašističkih osvajača, i po njegovoj nenadmašnoj, izuzetno istaknutoj ulozi u poratnoj borbi za očuvanje svetskog mira i razvoj pokreta nesvrstanosti, čiji je on bio osnivač... Peruanski radnici teškog srca primaju takav trajan gubitak svog velikog druga«, izjavili su Gamara i Kostiljo.

U' Ambasadi SFRJ u Havani, gde se, zajedno sa porodicom, upisao u Knjigu žalosti povodom smrti predsednika Tita, otac legendarnog Če Gevare, don *Emesto Gevara* je izjavio:

»Imam jednu fotografiju mog Čea zajedno s predsednikom Titom prilikom davnog susreta u Jugoslaviji. Ta slika stoji na mom pisaćem stolu i čuvam je kao najveće blago.«

»Ceo svet duguje predsedniku Titu neizmemu zahvalnost zbog njegovih napora za unapređenje ljudskih prava i fundamentalnih sloboda«, izjavio je potpredsednik vlade Omana *Fahd al Said,* koji na čelu delegacije svoje zemlje prisustvuje sahrani predsednika Tita:

»Omanski Sultanat veoma ceni podršku predsednika Tita arapskoj stvari i zemljama u razvoju«, rekao je Al Said, ističući posebno Titovu ulogu kao jednog od osnivača pokreta nesvrstanosti. On je izrazio uverenje, da će Jugoslavija ostati »primer stabilnosti i razvoja, i da će i dalje imati aktivnu ulogu na svim međunarodnim poljima«.

»Uvereni smo, da će Jugoslavija nastaviti svetu misiju, koju je počeo njen preminuli heroj«, rekao je Al Said.

»Predsednik Josip Broz Tito, svojim bićem i delom, pripada svom narodu i svojoj Komunističkoj partiji, ali svojim ogromnim iskustvom i doprinosom stvari mira, kao političar i mislilac, on je postao ličnost broj jedan savremene istorije sveta«, izjavio je predsednik Rumunske akademije nauka *Mihnea Georgiu:*

»Pored Tita sam se osećao kao običan čovek koji se susreo sa istorijom. .. U mom sećanju i mom srcu zauvek su ostali neizbrisivi utisci koje je na mene ostavio veliki državnik i heroj Jugoslavije — Tito«.

Komandant rumunske Vojne akademije i predsednik Udruženja veterana antifašističkog rata, general-armije *Jon Tutoveanu* izjavio je, da će Titovo delo ostati trajno zapisano u istoriji, kao veliko dostignuće naroda Jugoslavije, socijalizma i ostvarenja prava naroda da bude gospodar sopstvene sudbine : ,

»Bogato Titovo iskustvo u oslobodilačkoj borbi naroda Jugoslavije, njegove nove ideje u vojnoj sferi, predstavljaju, i ostaće zauvek, neprocenjiv doprinos fundamentalnoj strategiji i taktici, koncepciji i doktrini odbrambenog rata.«

Direktor Instituta za istoriju pri Centralnom komitetu rumunske Komunističke partije *Jon Popesku Pucur* je izjavio:

»Bio sam impresioniran snagom Titove ličnosti koja je ulivala uvažavanje, poverenje i lojalnost. Tito je ličnost sa osobinama koje sam kao stari borac Komunističke partije Rumunije uvek cenio«.

»Nikada neću zaboraviti topli ljudski osmeh velikog sina Jugoslavije, Titovu srdačnost, neiscrpnu energiju velikog državnika i političara kojeg su voleli i cenili ne samo građani Bukurešta, nego svi stanovnici Rumunije, od Dunava do njenih severnih granica«, izjavio je gradonačelnik Bukurešta *George Pana,* koji je prošle godine predsedniku Titu uručio diplomu počasnog građanina glavnog grada Rumunije. »Rumuni visoko cene i uvažavaju predsednika Tita, kao eminentnog vođu antifašističkog pokreta i borbe za oslobođenje naroda Jugoslavije
i inspiratora izgradnje socijalizma u Jugoslaviji, kao čoveka koji je dao veliki doprinos afirmaciji socijalizma u svetu i ostvarenju novih odnosa u međunarodnom radničkom i komunističkom pokretu.«

»Tito je veliki simbol čovečanstva«, izjavio je jedan od najuglednijih dugogodišnjih saradnika predsednika Keneta Kaunde, predsednik Potkomiteta za zakonodavna i politička pitanja CK Ujedinjene partije nacionalne nezavisnosti Zambije *Ruben Kamanga.* Sećajući se izlaganja kojima je predsednik Tito otvorio generalnu debatu na Šestoj konferenciji na vrhu nesvrstanih u Havani, Kamanga je rekao:

»To je bio govor pun pomirenja, pun nadahnuća, govor koji je jasno pokazao njegovu ljubav prema čovečanstvu i poštenim odnosima u svetu.«

Zambijski ministar odbrane *Grej Zulu* je izjavio:

»Kad god sam sreo predsednika Tita, ostavio je na mene utisak ljubitelja mira«. Kao vojnik, Zulu ističe da je »impresioniran sistemom opštenarodne odbrane koji je izgradio predsednik Tito, i spremnošću Jugoslavije da brani svoju nezavisnost«.

»S Titom sam radio još pre rata, u Moskvi, u Kominterni, i otad sam sa velikom pažnjom pratio njegovu aktivnost«, seća se veteran japanskog komunističkog pokreta *Senco Nosaka.* Izražavajući duboko saučešće povodom smrti velikog revolucionara, Nosaka je izrazio uverenje da će Jugoslavija i SKJ i dalje stajati u prvim redovima međunarodnog radničkog pokreta i u borbi za mir.

»Ono što me je najviše vezalo uz Jugoslaviju bio je humani lik socijalizma koji je u svojoj zemlji razvijao predsednik Tito«, izjavio je potpredsednik Japansko-jugoslovenskog društva *Tadateru Macudaire,* koji je još 1954. godine, kao mladi privredni stručnjak, posetio Jugoslaviju.

»Tito je u sebi udruživao svojstva radnika, čoveka iz naroda i vojnika, sa jedne strane, a svojstva državnika, vojskovođe, i vođe, sa druge«,

izjavio je italijanski književnik *Alberto Moravija.* »Titova biografija ostavila je na mene velik utisak, posebno onaj deo Titovog života u vreme prvog svetskog rata, i posle, u Sibiru i Rusiji, vezan za oktobarsku revoluciju. U svemu tome ima nešto što čoveka duboko uzbuđuje. Tito je na jedan poseban način znao da se prilagođava ritmu revolucije. Uvek je znao da bude na pravom mestu i da se na pravi način odnosi prema istoriji. U svom životu nikad se nije povlačio, što je, naravno, veoma teško. Tito nije bio žrtva istorije, nego čovek koji je istoriju živeo. Tito je znao da izvojuje revoluciju isključivo sopstvenim snagama bez strane pomoći, a zatim i da stvori samosvojni, tipično jugoslovenski socijalizam.

To je Jugoslaviji obezbedilo posebno mesto u svetu.

Jugoslavija je imala sreću što je imala čoveka kakav je Tito. Istina je da narodi stvaraju istoriju, ali je istina i da velike ličnosti, kada ih vodi razum, takođe stvaraju istoriju. Te ličnosti služe istoriji ne iskorišćavajući je za svoje ciljeve. One služe narodu i ne žele da narod služi njima. To je, eto, Titov primer.

Pod Titovim rukovodstvom, Jugoslavija je znala da odoli svim pritiscima, što je i najveća garancija za njenu budućnost«, rekao je poznati italijanski književnik.

»Predsednik Tito bio je otelotvorenje slobodoljubivosti čoveka, njegovog revolta protiv dominacije i nastojanja da uživa plodove svog rada. Mi smo svedoci ostvarenja ovih težnji u Jugoslaviji, pod Titovim vodstvom. On više nije s nama, ali će njegov primer nastaviti da inspiriše čovečanstvo u borbi za časnu egzistenciju«, izjavio je bivši indijski ministar inostranih poslova *Dineš Sing.*

»Siguran sam da stabilnost i budućnost Jugoslavije ostaju na čvrstim osnovama koje je izgradio preminuli Predsednik, i da će Jugoslavija nastaviti da igra vodeću ulogu u svetskim poslovima, i ostati izvor snage i podrške stvarima mira i razumevanja, eliminaciji kolonijalizma, rasne diskriminacije i širenju međunarodnog razumevanja, dobre volje, prijateljstva i saradnje među nacijama«, izjavio je poslanik i vođ Džanata stranke *A. B. Vadžpaji.* »Istorija će biti svedok razmera do kojih je maršal Tito uticao na odnose u današnjem svetu. Svet ga pozdravlja kao velikog državnika naše ere, kao ličnost koja je simbolizovala težnje savremenog čovečanstva ka slobodi, jednakosti i međunarodnom razumevanju. Budući istoričari će njegova jedinstvena dostignuća zabeležiti zlatnim slovima.«

9. maj:

(i kasnije)

»Tito je umro, i juče je otišao u svoje poslednje boravište. Ali, maršal Tito — sa još dvojicom osnivača pokreta nesvrstanih — svojom smrću ulazi u istoriju, postavši član porodice besmrtnika«, izjavio je, *u ime predsednika Togoa,* generala Ejademe, ministar informacija Amusuvija V. *Amedenjata.*

»Tito, kao svi besmrtnici, stavio je svoj život, svoju ličnost i svoje ideje u službu svog naroda i svih nareda sveta, i svojim delima pružio ljudskije

lice istorije našeg sveta«, ističe se u izjavi u ime togoanskog predsednika Ejademe, koji je lično prisustvovao sahrani predsednika Tita, prekinuvši službeni boravak u Parizu:

»Istaknuti državnik i strateg, Tito je snagom svoje ličnosti uspeo da odbrani i učvrsti nacionalno jedinstvo Jugoslavije, koju sačinjava mozaik naroda koji su mu odgovorili zajedničkom voljom da se tuku za njegove ideale i ciljeve«.

»Zbog toga«, ističe se u izjavi, »velika zemlja nije ona koju stvaraju veliki ljudi, ah su veliki ljudi oni koji su uspeli da od malih naroda stvore veliku naciju, kao što je to uspeo Tito. I to je razlog što sve nas inspirišu ličnost maršala Tita i njegovo delo.«

Filipinski predsednik *Ferdinand Markos,* sa suprugom Imeldom i više visokih političkih vojnih ličnosti, posetio je rezidenciju jugoslovenskog ambasadora u Manili, gde se upisao u Knjigu žalosti. On je biranim rečima govorio o liku predsednika Tita, njegovoj ulozi u izgradnji Jugoslavije, i o njegovom ogromnom doprinosu stvaranju i širenju pokreta nesvrstanosti, i jačanju jedinstva zemalja u razvoju.

»Sa svetske političke pozornice otišao je jedan od njenih najvećih protagonista, koji se svim bićem borio za izgradnju novog, originalnog puta u socijalizam«, izjavio je italijanski ministar inostranih poslova *Emilio Kolombo* u intervju časopisu Epoka. On je rekao, da »Titova smrt ostavlja veliku prazninu«, ali da iz toga ne treba zaključiti da će »sistem koji je Tito izgradio u Jugoslaviji biti ugrožen«.

»Ubeđen sam, naprotiv, da će kolektivni sistem u potpunosti osigurati politički kontinuitet u kojem će Jugoslavija zadržati svoje tradicionalno mesto nesvrstane zemlje«, rekao je Kolombo.

»Istorijska veličina maršala Tita i njegova dugotrajna, izuzetna državnička aktivnost, potvrđuju šta znači moralna snaga u prevazilaženju razmimoilaženja u svetu i očuvanju svetskog mira«, izjavio je bivši predsednik Perua, ugledni diplomat *Hose Luis Bustamente Rivero.* »Do sada neviđen skup najeminentnijih svetskih državnika, na sahrani predsednika Tita, u Beogradu, svedoči o tome da je Tito priznat kao izuzetan lider celog čovečanstva«.

Predsednik Ugande *Godfri Binaisa,* u jugoslovenskoj ambasadi u Rampali, gde se upisao u Knjigu žalosti, neposredno pošto se vratio u zemlju posle višednevnog odsustva, izjavio je, da je »predsednik Tito bio najistaknutija politička ličnost našeg doba, čiji je doprinos borbi za mir i međunarodno razumevanje visoko cenjen i poznat«.

Povodom smrti predsednika Tita, poznati švedski književnik, nosilac jugoslovenske nagrade za poeziju Zlatni venac Struških večeri, akademik *Artur Lundkvist,* u izjavi Jugoslovenskom listu, glasilu Jugoslovenskog saveza u Švedskoj, kaže:

»Jugoslovenska nezavisnost i jedinstvo doveli su do sveukupnog procvata zemlje, do razvoja njene kulture, književnosti i drugih umetnosti. Poezija i proza, pisani na jezicima naroda i narodnosti u Jugoslaviji, dostigli su zavidne rezultate, ostvariši bogatstvo stila i kritičkih pristupa. Počašćen sam što na ovaj način mogu odati počast dalekovidom jugo-

slovenskom vođi, koji je stvorio današnju Jugoslaviju, značaj koji ona ima za miroljubivu koegzistenciju, za intelektualnu stvaralačku slobodu u Evropi, a i njen mudri glas u opšteljudskom kontaktu.«

»Nestanak ovog velikog čoveka, predsednika Tita, znači nenadoknadiv gubitak za Jugoslaviju i svet«, zapisao je u Knjizi žalosti, u jugoslovenskoj ambasadi u Buenos Airesu, bivši argetinski ministar inostranih poslova *Manuel Ar aus Kasteks.*

Sekretar KP Argentine *Arnedo Alvarez,* u ime CK Partije, izrazio je »najiskrenije saučešće zbog ogromnog gubitka izazvanog nestankom dragog druga Josipa Broza Tita, istaknutog rukovodioca radničkog pokreta i lidera svetskog značaja«.

Divizijski general Horhe Fernandes *Maldonado,* bivši predsednik peruanske vlade, izjavio je : »Celim svojim životom, i kao državnik i kao revolucionar, maršal Tito je i nama u Latinskoj Americi dao primer kako se bori za slobodu domovine i za oslobođenje celog sveta. Smatram da smo i mi, na ovom kontinentu, obavezni da sledimo primer koji nam je ostavio jugoslovenski Predsednik. Uveren sam da će posle njegove smrti jedinstvo naroda i narodnosti Jugoslavije, za šta se predsednik Tito veoma zalagao, ostati nerazrušivo i sve čvršće iz dana u dan, jer je to Titovo zaveštanje svim Jugoslovenima, i najbolja uspomena na tog velikog državnika.«

»Osećanje koje je prožimalo sve lidere nesvrstanog pokreta, prisutne u Beogradu na sahrani predsednika Tita, bilo je da treba uložiti sve raspoložive snage za očuvanje i jačanje izvornih principa pokreta nesvrstanosti, čiji je otac — osnivač predsednik Tito«, izjavio je novinarima, na aerodromu u Akri, potpredsednik ganske vlade *dr Graft Džonson,* koji je bio na čelu delegcije Gane na sahrani predsednika Tita.

Izražavajući duboko osećanje divljenja prema »veličanstvenoj privrženosti jugoslovenskih naroda delu i porukama predsednika Tita«, Džonson je rekao, da će Gana učiniti sve da ojača i proširi svoje odnose sa Jugoslavijom na bazi principa politike nesvrstanosti, za koju se zalažu obe zemlje.

Sećanja na ličnost i dela predsednika Tita, *Sirimavo Bandaranaike* vezuje za 1959. godinu:

»Iako naše pravo poznanstvo počinje na Beogradskoj konferenciji nesvrstanih, već prilikom njegove posete Šri Lanki, dve godine ranije, bila sam impresionirana veličinom Titove ličnosti«, iekla je ona.

»Svet je ostao bez najvećeg vođe stoleća, koji je svoj genij potpuno posvetio svetskom miru. Sigurna sam«, rekla je na kraju Sirimavo Bandaranaike, »da će Titov duh i dalje biti inspiracija, ne samo za Jugoslovene i narode nesvrstanih zemalja, nego i za ceo svet.«

»Međunarodni radnički i komunistički pokret izgubili su jednog od svojih najvećih sinova, jugoslovenski narod vođu svoje revolucije, svet neumornog borca za mir.. .«, izjavio je član Izvršnog komiteta CKKP Spanije *Simon Sančes Montero,* istaknuti revolucionar, koji je ovim rečima otvorio 10. maja uveče veliki komunistički miting u Madridu,

posvećen 60-godišnjici Partije španskih komunista. Prekinuo ga je snažan i dug aplauz 50.000 ljudi, koji su se okupili na monumentalnom madridskom stadionu La Ventis. Predsedništvo velikog mitinga, u kojem su bili Dolores Ibaruri La Pasionarija, Enriko Berlinguer i Santjago Kariljo, i pedeset hiljada ljudi digli su se na noge.

»Drugovi«, nastavio je Montero, »umro je veliki revolucionar, i veliki prijatelj španskog naroda, drug Josip Broz Tito. Pozivam vas da minutom ćutanja odamo poslednju poštu tom velikom revolucionaru«. U nemoj tišini, 50.000 ljudi stali su kao ukopani. Samo su se crvene zastave vijorile iznad mnogih podignutih pesnica. A onda se opet razlegao dug aplauz.

Lider italijanskih komunista *Enriko Berlinguer,* govoreći o Titu, posebno je istakao značaj pokreta nesvrstanih.

»Prekjuče«, rekao je on, »potreseni i tužni odali smo, zajedno s drugim državnicima i političarima sveta, poslednju počast drugu Titu, legendarnom partizanskom vođi, predsedniku Jugoslavije i predsedniku SKJ, čoveku koji je, takođe, bio jedan od tvoraca i osnivača pokreta nesvrstanih, pokreta koji je dao značajan doprinos prevazilaženju hladnog rata i ostvarenju novih perspektiva saradnje i mira.

Drug Tito«, nastavio je Berlinguer, »čovek koji je tako ljubomorno čuvao nezavisnost, suverenitet i jedinstvo svoje zemlje i autonomiju svoje Partije, ostaće uvek u našem sećanju ne samo po tome daje efikasno branio te principe, nego i po svom značajnom doprinosu prevazilaženju
i ublažavanju podela i kontrasta u krilu međunarodnog radničkog
i komunističkog pokreta.«

Ukazujući na značaj ličnosti i dela predsednika Tita, *Santjago Kariljo* je rekao:

»I ovom prilikom želimo da odamo našu počast tom velikanu svetskog radničkog pokreta, velikom vođi jugoslovenskih komunista i našem prijatelju, drugu Titu. Njegova borbena istorija, njegov doprinos pokretu nesvrstanih, omogućili su mu da dobije bitke i posle svoje smrti. Beogradski skup šefova država i vlada, a i drugih političkih ličnosti
— i sa Zapada, i sa Istoka, i iz 'trećeg sveta' — predstavljao je moralnu pobedu Titove politike koegzistencije i mira.«

Nacionalna žalost u 80 zemalja

SVET JE ŽALIO ZA TITOM

Dan smrti predsednika Tita, čovečanstvo je doživelo kao dan ispunjen bolom. U sedištu Svetske organizacije, održana je posebna sednica svih članica Ujedinjenih nacija da bi se odala poslednja počast državniku sveta. Bio je to događaj bez presedana. Nesvrstane zemlje, »Grupa 77«, »Komitet svih«, Unesko, parlamenti mnogih zemalja, dele tugu i bol Jugoslavije. Zastave na pola koplja vijore se na najpoznatijim palatama'sveta.
Tako se svet oprašta«^od svog velikana.

Ceo svet, u dubokoj tuzi i žalosti, oprostio se od »čoveka celog čovečanstva« — Josipa Broza Tita. Zastave su spuštene na pola koplja u zemljama sveta, a nacionalna žalost bila je proglašena u više od 80 zemalja.

»Život je utihnuo«, javljali su novinski izveštači iz Alžira, Zambije, Kipra, Gane, Indije... Jer, dani nacionalne žalosti u desetinama i desetinama država bili su propraćeni otkazivanjem kulturnih, sportskih i ostalih zabavnih priredbi, a veseli ritmovi zamenjeni su klasičnom muzikom na svim radio i televizijskim stanicama.

Čovečanstvo je dan smrti našeg predsednika Tita doživelo kao dan ispunjen i bolom i ponosom. Žalilo se zbog smrti »kolosa našeg stoleća«, »granitnog borca«, »oca nesvrstanosti«, »šampiona mira«, »čeličnog partizana«, »giganta epohe«, »čoveka koji pripada svima«, »zaštitnika malih«...

Sve su to imena Josipa Broza Tita, koja su bila ispisana ispod spontano istaknutih njegovih slika širom sveta, ili izgovorena u obilju radio--emisija, zapisana u knjigama žalosti, ih na stranicama štampe. Na raznovrstan način izražavala se žalost zbog Titove smrti u svim kutovima sveta, na svim kontinentima.

Oproštaj od Tita uzbudio je ljude, stotine miliona ljudi. Zastave na pola koplja vijorile su se na palati Merdeka u Bandungu i drevnom Kremlju u Moskvi, na dvorcu Abdin u Kairu i Kapitolu u Vašingtonu, na Mulunguši holu u Lusaki i trgu Tjen An Men u Pekingu, u Klubu borova u Alžiru i na Jelisejskoj palati u Parizu, na memorijalu Solomon Bandaranaike u Kolombù i Hradčanima u Pragu, na Kongresnoj palati u Havani i palati Kiđi u Tokiju, na palati Alvarado u Braziliji i Bakingemskoj palati u Londonu, na dvorcu Hofburg u Beču i zdanju Konkloa u Madridu, na palati Belem u Lisabonu i Staklenoj palati na njujorškoj Istočnoj reci... Zastave na pola koplja vijorile su se na predsedničkim palatama, kraljevskim dvorcima, sedištima vlada, zgradama parlamenata i drugim zvaničnim zdanjima širom sveta.

Nisu samo državne zastave bile istaknute na pola koplja. Sedišta revolucionarnih partija, pokreta i ostalih udruženja, takođe su bila obeležena zastavama na pola koplja. Na zgradi CKKPSS istaknute su crvene zastave, uokvirene crnim florom u znak pijeteta prema revolucionarnom delu Josipa Broza Tita. Crvenim zastavama na ulicama Moskve, Lenjingrada i glavnih gradova sovjetskih republika, koje su bile postavljene povodom Dana Pobede, dodate su crne trake, simbol saosećanja i tuge zbog smrti druga Tita.

Zastave na pola koplja, taj ratnički simbol odavanja poslednje počasti velikim vojskovođama i velikim ljudima, bile su postavljene na zdanjima ministarstava, vojnih kasarni, na školama, univerzitetima, akademijama nauka, opštinama, sedištima boračkih udruženja, sindikalnih centrala, i na hiljadama, desetinama hiljada zgrada, u kojima su smeštene državne ustanove. Ah, zastave na pola koplja istaknute su, kako su javili novinari iz celog sveta, i na domovima običnih ljudi, koji su znali i voleli našeg Tita. Nije to bilo ničije naređenje — to je spontani izliV duše običnih ljudi u znak poslednjeg pozdrava »čoveku celog sveta«. Poslednji pozdrav, i počast našem predsedniku Titu, odao je ceo svet, i naši su prijatelji širom ove planete isticali : »Vi niste sami, jer je Tito bio ne samo vaš, nego i naš, nas svih«. Tako je bilo svuda...

U agenciji Tanjug, čiji je kolektiv, kao u drugim glasilima, budan 24 časa, i gde se danonoćno slivaju bujice najnovijih izveštaja o zbivanjima na svim meridijanima, u danima žalosti zbog smrti predsednika Tita, kao najvažnije vesti svih agencija bili su tekstovi reagovanja na Titovu smrt. Odavanje počasti Predsedniku Jugoslavije pomno je beleženo u agencijskim izveštajima. Pojedine od tih izveštaja, ovlaš odabrane, valja i ovde zabeležiti, ne kao pregled tog reagovanja, nego samo kao ilustraciju svetske žalosti za našim Predsednikom, i uvažavanja njegove ličnosti i dela.

Iz časa u čas, novinske agencije javljaju o tome kako je Titova smrt odjeknula u zemljama Evrope, Azije, Afrike i Amerike. .. Stalno pristižu vesti o proglašenju nacionalne žalosti, ili spuštanju državnih zastava na pola koplja, u zemljama veoma udaljenim od Jugoslavije, ali posredstvom Titove ličnosti veoma bliskim svim našim narodima. U *Jemenskoj Arapskoj Republici,* proglašena je trodnevna žalost. U Maleziji, zastave su spuštene na pola koplja. Gvajana je saosećala sa Jugoslovenima, i tugu za predsednikom Titom obeležila dvodnevnom nacionalnom žalošću.

Slični izveštaji stižu iz Bangladeša, Argenitine, Portugalije, Zimbabvea, Alžira, Bejruta, La Paza, Najrobija, Konakrija, Bagdada, Helsinkija, Rima, Pariza, Dablina, dalekog Sidneja. ..

Čim je stigla prva vest o smrti predsednika SFRJ Josipa Broza Tita, u prijateljskom i nesvrstanom *Iraku* zavladali su istinska tuga i žaljenje zbog odlaska iskrenog prijatelja, a odmah je objavljena opštenacionalna trodnevna žalost u celoj zemlji. Prvi irački funkcioner koji je saznao tužnu vest iz Beograda, bio je ministar inostranih poslova dr Sadun Hamadi, koji je samo jedan čas pre toga, na bagdadskom aerodromu, dočekao saveznog sekretara za inostrane poslove Josipa Vrhovca. Stigao je istog časa da se ponovo vidi sa svojim gostom iz Jugoslavije i da mu izrazi najdublje saučešće. Tada je Hamadi, pored ostaloga, rekao: »Smrt predsednika Tita predstavlja ogroman gubitak i za Jugoslaviju, i za Irak. Za nas nema ničeg važnijega od toga da sledimo stazu kojom je pokojni predsednik Tito išao.«

Zastave u prostranoj *Indiji* spuštene su na pola koplja, a vlada je proglasila trodnevnu nacionalnu žalost u znak poštovanja prema preminulom predsedniku Titu. Smrt Tita je bolno odjeknula u ovoj 500-milionskoj naciji, kao »gubitak iskrenog prijatelja i saborca indijskog vođe Nehrua«.

KP Indije/m (marksista) — koja se pridružuje mnogim istaknutim ličnostima i najvišim funkcionerima ove velike zemlje u izrazima saučešća povodom smrti predsednika Tita — u svom saopštenju kaže, da »odlazak velikog lidera predstavlja veliki gubitak za Savez komunista Jugoslavije, narode Jugoslavije i pokret nesvrstanosti«.

Kipar je proglasio četvorodnevnu nacionalnu žalost u znak poslednjeg oproštaja od predsednika Tita, »istaknutog prijatelja i pobornika stvari kiparskog naroda«. Zastave na državnim zgradama, i mnogim kućama, spuštene su na pola koplja, a radio-stanice emitovale su klasičnu muziku. Dan sahrane predsednika Tita bio je dan opšte žalosti, i na Kipru se tog dana nije radilo.

Luanda: U Angoli je proglašena dvodnevna nacionalna žalost zbog smrti predsednika Tita. U celoj zemlji zastave su spuštene na pola koplja i otkazane su sve kulturne, sportske i druge zabavne manifestacije.

Najrobi: Predsednik Kenije Danijel Arap Moi naredio je da se u celoj zemlji istaknu zastave na pola koplja u znak žalosti za preminulim maršalom Titom. »Milioni Kenijaca u srcima i mislima su sa prijateljskim narodifna Jugoslavije u velikoj žalosti zbog gubitka osvedočenog prijatelja naroda Afrike«, saopštio je kenijski Predsednik.

Bon: U glavnom gradu SR Nemačke, odlukom vlade spuštene su zastave na pola koplja na svim državnim ustanovama. Tako »lepotica na Rajni« odaje poštu velikom državniku Titu, šefu prijateljske Jugoslavije. Odlukom Senata grada Hamburga, jednog od najvećih radničkih centara u SR Nemačkoj, zastave su takođe spuštene na pola koplja.

»Ako državnici, koji se budu okupili u Beogradu, na sahrani predsednika Tita, tom prilikom iazmene mišljenja o aktuelnim međunarodnim problemima, postupiće u duhu težnji čoveka kojem odaju poštu«, izjavio je zvanični predstavnik vlade SR Nemačke.

Lusaka: Predsednik Zambije Kenet Kaunda proglasio je višednevnu nacionalnu žalost zbog smrti predsednika Tita. Za vreme žalosti, obustavljene su sve kulturne i zabavne manifestacije, i emituje se isključivo klasična i duhovna muzika na radio i televizijskim stanicama. Zambijska nacionalna zastava spuštena je na pola koplja širom zemlje.

Kolombo: U Šri Lanki, proglašena je nacionalna žalost, a državne zastave spuštene su na pola koplja u znak žalosti zbog smrti »velikana i revolucionara Josipa Broza Tita«.

Viktorija: Stanovništvo Sejšela na vidan način izražava žalost zbog smrti predsednika Tita. Proglašena je nacionalna žalost, zastave su spuštene na pola koplja, radio i televizija emituju specijalne programe, a obustavljene su sve kulturne i zabavne manifestacije.

Bankok: U znak žalosti za preminulim šefom jugoslovenske države Titom, u ćelom Tajlandu zastave su spuštene na pola koplja.

Moskva: U Moskvi, Lenjingradu i još 14 glavnih gradova sovjetskih saveznih republika, na dan sahrane predsednika Tita zastave su spuštene na pola koplja. Održani su, takođe, komemorativni skupovi u svim sovjetskim mestima za koja je neposredno vezana revolucionarna delatnost predsednika Tita u danima oktobarske revolucije i građanskog rata u Rusiji, kao što su Lenjingrad i Omsk u Sibiru.

U posebnom saopštenju, *Svetska sindikalna federacija,* povodom smrti našeg Predsednika, ističe da je »Tito bio ne samo duša otpora celog jednog naroda protiv nacističke okupacije«, nego i da mu pripada »ogromna zasluga za stvaranje samoupravne socijalističke zajednice«:

»Ne prihvatajući dominaciju supersila, Tito je okupio mlade zemlje, a njemu pripada i zasluga što je bio jedan od osnivača pokreta nesvrstavanja. Nadamo se, da će njegove ideje slediti ne samo Jugoslavija, nego ceo svet.«

Tokio: Japanske političke partije, kako vladajuća Liberalno-demokratska, tako opozicione i njihovi lideri, u izjavama povodom smrti predsednika Tita, ističu njegovu nemerljivu ulogu u stvaranju današnje Jugoslavije, i doprinos odnosima ravnopravnosti u savremenom svetu, naglašavajući da je Tito ostavio neizbrisiv trag u istoriji dvadesetog veka, kao jedan od najvećih boraca za mir u svetu:

»To je veliki udarac svetu suočenom sa mnogim teškoćama«, kaže, u posebnoj izjavi, vladajuća Liberalno-demokratska partija Japana, čiji generalni sekretar Joši Sakurauči ističe, daje »Tito bio mnogo poštovan zbog svog doprinosa svetu, kao lider Jugoslavije i nesvrstanih zemalja«. Komunistička partija Japana posebno naglašava »Titove zasluge u izgradnji socijalizma, koji odgovara jugoslovenskim uslovima, i u razvoju pokreta nesvrstavanja«.

Socijalistička parija Japana ističe, daje »Tito značajno obeležio istoriju dvadesetog veka, kao jedan od najvećih svetskih lidera u borbi za mir i slobodu«.

Lideri ovih partija posebno izražavaju uverenost u snagu i spremnost jugoslovenskih naroda da »nastave napore za izgradnju svetske demokratije i socijalizma« i da će »uspeti da prevladaju veliki gubitak«. Japanska partija Komei ističe, da je Titova smrt nenadoknadiv gubitak za svet, i odaje posebno priznanje predsedniku Titu što je osnovao pokret nesvrstanih i što je doprineo smanjivanju napetosti u svetu i jačanju svetskog mira.

Demokratski socijalisti Japana, u svojoj izjavi, naglašavaju doprinos predsednika Tita, kao lidera nesvrstanog pokreta, i izražavaju uverenje da će »Jugoslavija slediti put i želju pokojnog predsednika«.

Japansko-jugoslovensko društvo prijateljstva održalo je u Tokiju komemoraciju povodom smrti predsednika Tita, velikog graditelja mira u svetu, i čoveka koji je dao vanredan doprinos razvoju prijateljskih odnosa između Jugoslavije i Japana. O životnom putu i velikim dostignućima »velikana ovog veka«, na komemoraciji su govorili, između ostalih, predsednik Društva Šizo Horie i ambasador SFRJ u Tokiju Selmo Hašimbegović. Šizo Horie istako je da među mnogim dostignućima, po kojima je Tito poznat širom sveta, jedno od prvih mesta ima osnivanje pokreta nesvrstavanja i doprinos održavanju mira u svetu.

Sećajući se posete Jugoslaviji, i susreta sa predsednikom Titom, član Gornjeg doma japanskog Parlamenta Joiči Kori je rekao, pored ostaloga, da je u izveštaju Parlamentu o tom putu zapisao : »od Tita treba mnogo učiti, osobito o ljubavi prema svojoj zemlji«. »Tito je za sobom ostavio dokaz da samo onaj koji se uporno bori za svoje ideale, i koji je miroljubiv, može ostaviti trajan trag u budućnosti«, rekao je Joiči Kori.

Govoreći o susretu sa predsednikom Titom na Brionima 1971. godine, bivši predsednik centralne japanske televizijske stanice NHK Jošinori Maeda rekao je da se i danas živo seća ocena međunarodne situacije, koje mu je Tito iznosio, i da su se već mnoge od njih obistinile. »Kada sam posetio Jugoslaviju 1974. godine, donsesen je novi Ustav, i bio sam uveren daje već tada Jugoslavija dobila čvrstu osnovu za budućnost i za nastavljanje Titovog puta«, rekao je, takođe, Jošinori Maeda. Na komemoraciji u Tokiju, kojoj su prisustvovali mnogi Japanci,

prijatelji Jugoslavije, prikazani su filmovi o misijama mira jugoslovenskog predsednika Tita.

Vašington: Predsednik Spoljnopolitičkog odbora američkog Senata Frenk Čerč, u govoru pred plenumom ovog tela Kongresa, odao je poštu predsedniku Josipu Brozu Titu, »jugoslovenskom lideru, koji je uživao široko poštovanje celog sveta«.

»Sećamo se Maršala Tita«, rekao je on, »kao stratega i predstavnika mnogih nacija koje sebe nazivaju nesvrstanim, koristeći ovaj termin da bi označili politiku stvarne nezavisnosti ne samo od Istoka, nego i od Zapada«, rekao je Čerč. On je, takođe, izjavio, da je predsednik Tito ostavio pokoljenjima u nasledstvo »duh istinskog nesvrstavanja, koji je on formulisao i uveo u život«. Predsednik Spoljnopolitičkog odbora objasnio je, da su mnogi Amerikanci ranije odbacivali pojam nesvrstavanja. »U poslednje vreme, međutim, mi smo počeli da prihvatamo logiku napora Jugoslavije i mnogih drugih nacija koje nastoje da se izvuku iz opasnog sukoba između Istoka i Zapada. Maršal Tito je bio most između supersila. On je bio u stanju da mobiliše mnoge manje nacije, da zajednički istupaju na merđunarodnoj sceni sopstvenim zahtevima i gledanjima.«

Član Predstavničkog doma američkog Kongresa Džordž Danielson rekao je, da je smrću predsednika Tita čovečanstvo izgubilo poslednjeg »iz generacije giganata« svetske istorije.

»Trideset pet godina posle drugog svetskog rata, Jugoslavija je danas snažna i moderna nacija«, rekao je kongresmen Danielson, i naglasio, da zasluge za to pripadaju genijalnosti predsednika Tita, jugoslovenskog političkog vođe u ćelom posleratnim periodu.

Danielson je rekao, daje Balkan stotinama godina predstavljao nemirno područje. Međutim, zahvaljujući politici predsednika Tita, Balkan je postao područje mira, a Jugoslavija je postala integrisana celina, i jedinstvena država, sa snažnom industrijom i razvijenom poljoprivredom. Nema nikakve sumnje u to da su, pod rukovodstvom predsednika Tita, ujedinjene etničke, političke, religiozne i kulturne različitosti jugoslovenskih naroda i narodnosti.

Stejt department je izrazio veliku žalost Sjedinjenih Američkih Država povodom smrti predsednika Tita:

»Smrt predsednika Tita izazvala je veliku tugu ne samo u Jugoslaviji, nego i u Sjedinjenim Američkim Državama, a i u ostalim zemljama sveta«, rečeno je u prvom saopštenju Stejt departmenta.

Kanbera: U oba doma australijskog Parlamenta odata je počast preminulom predsedniku Titu, i njegovoj ulozi u stvaranju nove Jugoslavije, i osnivanju i jačanju nesvrstanog pokreta.

Svi govori o Titovoj ličnosti, u oba doma Parlamenta daleke Australije, mogli bi se kondenzovati u oceni koju je o Titu izneo premijer Frejzer, kada je naglasio, da su odvažnost i nezavisnost bile osnovno obeležje Titovog dela, a to su kvaliteti bitni u svetu u kojem živimo.

Zaključujući, da će se Titova odsutnost i te kako osećati ne samo u Evropi, nego i u ostalom svetu, a posebno u zemljama »trećeg sveta«, koje su se inspirisale njegovim primerom i razvojem moderne Jugoslavije kao jake i stabilne zemlje, premijer Frejzer je naglasio, da se australijska vlada spremno pridružuje onim zemljama koje su Titovim naslednicima izrazile punu podršku i čvrsto yverenje da će Jugoslavija neometano nastaviti istim, Titovim kursom.

Lider opozicije Vilijem Hajden podvukao je, da odlaskom predsednika Tita svetsku scenu napušta poslednji titan drugog svetskog rata, a njegovim gubitkom stvara se osećanje da svet nikad više neće biti isti kao za njegova života.

Poslanik Bari Džons citirao je reči bivšeg britanskog premijera Klementa Atlija, koji se nikad nije dvoumio da istakne, da je predsednik Tito najveći čovek kojeg je ikad sreo, jer je uspeo da savlada najteže prepreke, bez tuđe podrške.

Brisel: Belgijski Parlament objavio je, u svom zvaničnom glasilu, integralne tekstove govora koje su, odajući počast predsedniku Titu na zasedanju Parlamenta, održali predsednik Senata Lemaš, predsednik Donjeg doma Defrenj i predsednik vlade Martens. Poslanici su ove govore saslušali stojeći, a zatim su minutom ćutanja odali počast predsedniku Titu. Predsednik Senata Lemans je, između ostaloga, rekao, da je predsednik Tito bio utemeljivač nove Jugoslavije, inicijator samoupravnog socijalizma, i prvi među rukovodiocima nesvrstanih država. On je, sigurno, bio jedna od najvećih ličnosti koje su obeležile poslератnu epohu. Na nacionalnom planu, predsednik Tito je obnovio i razvio privredu i industriju zemlje. Uprkos etničkim razlikama, razlikama među religijama i jezicima, Tito je znao da ujedini u jedinstvenu državu pravi mozaik naroda, osiguravši im široku političku i ekonomsku autonomiju u šest republika i dve autonomne pokrajine. Snagom nepokolebljivosti, on je uspeo da ostvari nacionalnu ravnopravnost, i da produbi jugoslovensku federaciju.

Na međunarodnom planu, preminuli predsednik Tito je uvek, i sa upornošću, ustrajavao u politici nezavisnosti od blokova sila. On je bio jedan od utemeljivača pokreta nesvrstavanja.

Predsednik vlade Vilfrid Martens je svom govoru dodao, da će Titova »neprekidna borba za svetski mir, za nezavisnost zemlje, za idenitet i procvat 'trećeg sveta', ostati duboko utisnuta u naše uspomene«.

Novi predsednik Donjeg doma belgijskog Parlamenta, poslanik iz Liježa Žan Defrenj, prišao je skupštinskoj govornici i rekao, da je »maršal Tito, čija je smrt izazvala duboku žalost u jugoslovenskom narodu, bio celog života borac čija će hrabrost ostati legenda«. U proteklih 35 godina, on je bio otelotvorenje neustrašivog duha nezavisnosti svoje zemlje. Sa takvim istim žarom, Tito je radio u prilog mira u pokretu nesvrstanih zemalja, čiji je bio jedan od glavnih pokretača. »Sa njim je nestala jedna od najjačih ličnosti našeg vremena«, rekao je Žan Defrenj.

Ceo tok sednice Predstavničkog doma belgijskog Parlamenta, uključujući i komemorativni deo posvećen izražavanju pošte predsedniku Titu, prenosila je direktno belgijska televizija.

U zvaniČnoj izjavi, *belgijska vlada* ističe da je »smrt predsednika Tita veliki gubitak za celu međunarodnu zajednicu«.

»Vlada i narodi Belgije pridružuju se žalosti jugoslovenskih naroda, sa kojima ih ujedinjuju veze prijateljstva. Izborivši se hrabro, za vreme rata, za nezavisnost svoje zemlje, predsednik Tito je znao, tokom teških razdoblja, da očuva tu nezavisnost i zemlju u jedinstvu i miru. Svojom mudrošću, svojom hrabrošću i svojom umerenošću, on je dao primernu podršku autoritetu međunarodnog prava, principu nemešanja i usaglašavanja među narodima. Titovi veliki kvaliteti predstavljaju za

jugoslovenski narod dragocenu baštinu«, kaže se u zvaničnoj belgijskoj izjavi.

Pridružujući se velikoj tuzi jugoslovdnskih naroda, *Socijalistička partija Belgije,* u izjavi svog Biroa, ističe »uspomenu na velikog rukovodioca«.

Islamabad: Vlada Pakistana proglasila je opštenacionalnu žalost od petog do osmog maja, da bi na taj način izrazila zahvalnost predsedniku Titu za njegovo državničko delo i doprinos borbi za mir u svetu. Sve zastave spuštene su na pola koplja zbog smrti druga Tita. Radio i televizijske stanice emituju samo klasičnu i duhovnu muziku.

Alžir: »Smrt jugoslovenskog predsednika Tita predstavlja nenadoknadivi gubitak za svet, a posebno za pokret nesvrstanih«, izjavio je alžirski predsednik Šadli Bendžedid na sednici Centralnog komiteta Fronta nacionalnog oslobođenja.

Centralni komitet FLN, koji je u toku više dana zasedao u Alžiru, prekinuo je četvrtog maja uveče sednicu, da bi njegovi članovi odali poštu ličnosti i delu predsednika Tita.

Govoreći na ovoj sednici CKFLN, predsednik Bendžedid podsetio je na podršku koju su predsednik Tito i narodi Jugoslavije pružili Alžiru za vreme njegovog narodnooslobodilačkog rata.

Članovi CKFLN su minutom ćutanja odali poštu predsedniku Titu. U Alžiru je, povodom smrti jugoslovenskog Predsednika, proglašena sedmodnevna žalost.

»Vlada i narod Demokratske Arapske Saharske Republike« — prema vestima primljenim u Alžiru — »odaju počast predsedniku Titu sedmodnevnom žalošću«, kaže se u saopštenju Saveta Komande revolucije.

Oslo: Norveška je proglasila petodnevnu nacionalnu žalost u znak solidarnosti sa narodima Jugoslavije, koji su izgubili svog najdražeg druga, rukovodioca i čoveka. Do subote su odložene sve javne priredbe, a zastave su spuštene na pola koplja.

Dar Es Salam: Tanzanijska vlada je povodom smrti predsednika Tita proglasila sedmodnevnu nacionalnu žalost. Saopštavajući ovu odluku, tanzanijska vlada naglasila je, da se »Tanzanija, skrhana bolom zbog smrti velikog borca i vođe, i osvedočenog prijatelja Tanzanije i cele Afrike, predsednika Tita, u srcima i mislima pridružuje svojim jugoslovenskim prijateljima zbog teškog i nenadoknadivog gubitka«.

Hag: Holandski Parlament održao je komemorativnu sednicu da bi odao poštu preminulom jugoslovenskom predsedniku Titu. O velikom životnom delu našeg Predsednika, govorili su predsednik Donjeg doma Parlamenta dr Dolman i ministar spoljnih poslova Van Der Klak.

»Predsednik Tito sagledao je novu sliku našeg sveta«, rekao je dr Dolman. »On je bio pokretačka snaga i najstabilniji faktor pokreta nesvrstanih zemalja. Nikad zarobljenik samoobmane, ali nikad se i ne zadovoljavajući tradicionalnim odnosima snaga u podeljenom svetu... Neka neumornu energiju predsednika Tita sa ciljem ostvarenja jedinstva u različitosti, na nacionalnom i međunarodnom planu, produže njegovi naslednici u Jugoslaviji, ali i mi sti. Holandija je srećna što ima izvanredne odnose sa Jugoslavijom. Tito je preminuo na dan proslave našeg

oslobođenja od okupatora u drugom svetskom ratu. Mi sada komemoriramo i to kako su se on i njegovi partizani borili za plemenitu stvar i kako su pogaženoj Evropi ponovo vratili dostojanstven život.«

»Holandska vlada duboko je potresena vešću o smrti predsednika Tita, jer je posredi veliki gubitak za ceo svet«, rekao je Van Der Klak, ministar inostranih poslova Holandije.

Holandska vlada u posebnom saopštenju ističe, da je značajno mesto koje Jugoslavija ima u međunarodnoj zajednici »usko vezano za Titovu izuzetnu ličnost, i njegovu ulogu u razvoju pokreta nesvrstanosti«: »Titova smrt predstavlja veliki gubitak za ceo svet, jer je on dao suštinski doprinos stabilnosti u Evropi«.

Solun: »Mi, mladi komunisti, klanjamo se ispred seni velikana«, kaže se u saopštenju *solunske centrale Omladinske (unutrašnje) komunističke organizacije Grčke »Rigos Fereos«.* »Cenimo nepokolebljivog borca i njegova nadahnuća borbi jugoslovenskih naroda. Cenimo komunističkog vođu, koji je osvetlio i otvorio nove puteve borbi za bolji život.«

Dablin: Irski Parlament Doji odao je minutom ćutanja poštu umrlom predsedniku Titu. Premijer Irske Čarls Hohi obavestio je poslanike, da je predsednik irskog Parlamenta uputio najdublje izraze saosećanja jugoslovenskom Parlamentu, i narodima Jugoslavije, povodom smrti njihovog Predsednika. Lider opozicione, Ujedinjene irske partije »Fine Gael« Ficdžerald odao je posebno priznanje predsedniku Titu »za njegovu slavnu bitku za nezavisnost Jugoslavije«, dok je lider irske Laburističke partije Klaski rekao, da je »Tito bio čovek izvanredne vizije i hrabrosti, koji je, svojom privrženošću nesvrstanosti, dao izuzetan doprinos nastojanjima da se održi svetski mir«.

Akra: Zastave u Gani spuštene su na pola koplja, i proglašena je četvorodnevna žalost povodom smrti predsednika Tita. Predsednik Gane Liman prvi se upisao u Knjigu žalosti u jugoslovenskoj ambasadi u Akri, i tom prilikom izjavio svoje saučešće recima, da je »umro lider koji će ostati zapamćen kao jedan od arhitekata nesvrstanosti«.

Konakri: U Gvineji je proglašena trodnevna nacionalna žalost povodom smrti predsednika Tita. Zastave u Konakriju spuštene su na pola koplja, a predsednik Seku Ture, koji se nalazi u Pekingu, odlučio je da prekine svoju službenu posetu Kini i da dođe u Beograd, da bi prisustvovao sahrani svog prijatelja, predsednika Tita.

Bukurešt: Građani prijateljske Rumunije, u dugim redovima, prolazili su ispred portreta našeg predsednika Tita, koji je bio postavljen u Ambasadi SFRJ u Bukureštu. Širom Rumunije održane su komemoracije u fabrikama, seljačkim radnim zadrugama, komunama i okružnim institucijama. U izveštajima sa komemorativnih skupova rumunskih građana, povodom smrti našeg predsednika, štampa je isticala, da su se govornici na tim mitinzima, a i prisutne hiljade građana, sa bolom i toplim rečima opraštali od Tita, uveravajući narode Jugoslavije »da su Rumuni sa njima u ovom teškom trenutku, i da će sa njima biti i dalje, u mirnoj izgradnji zemlje, i sarađujući sa njima u svim oblastima«. Na rumunskoj televiziji prikazan je, između ostaloga, film Krste Škanate »Josip Broz Tito«, koji je videlo više miliona građana Rumunije. U

televizijskim programima redovno je čitan spisak fabrika, i ostalih preduzeća i ustanova, koje su uputile telegrame saučešća našoj ambasadi u Bukureštu, i drugim institucijama u Jugoslaviji.

Povodom smrti druga Tita, u Bukureštu je održana sednica Izvršnog komiteta rumunske Komunističke partije pod predsedništvom Nikolae Čaušeskua. Političko-izvršni komitet odlučio je da se u celoj Rumuniji proglasi petodnevna žalost u znak poštovanja prema životnom delu velikog rukovodioca naroda Jugoslavije, istaknutog borca međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, poštovane ličnosti savremenog sveta, i bliskog prijatelja rumunskog naroda. U Bukureštu je održan i centralni komemorativni skup, na kojem je odata pošta preminulom drugu Titu, a slični skupovi održani su širom Rumunije. Na rumunskim domovima, zastave su bile spuštene na pola koplja.

Pjöngjang: Centralni komitet Radničke partije DNR Koreje i vlada DNR Koreje ističu, u zajedničkom saopštenju, da je predsednik Tito bio istaknuti lider jugoslovenskih naroda, koji se predano borio za revolucionarnu stvar radničke klase i za oslobođenje naroda. U saopštenju se navodi, daje predsednik Tito bio bliski prijatelj korejskog naroda, i da je težio prijateljstvu i saradnji među narodima ove zemlje. »Smrt predsednika Tita predstavlja veliki gubitak ne samo za jugoslovenske narode, nego, istovremeno, i za sve narode nesvrstanih zemalja, i miroljubive narode u svetu.«

Proglašena je i petodnevna žalost zbog »gubitka velikog prijatelja Korejaca — maršala Tita«. . .

Peking: »Jugoslovenski narod izgubio je svog velikog vođu, međunarodni komunistički pokret nesalomljivog i prekaljenog veterana, svetski mir i čovečanstvo poznatog i istaknutog aktivistu, a kineski narod poštovanog starog druga po oružju«, kaže se u zajedničkoj izjavi predsednika CKKP Kine i premijera *Hua Guofenga* i predsednika Stalnog komiteta Svenarodnog kongresa NR Kine Je Čijen Jinga.

Ističući čeličnu volju kojom je, u izvanredno teškim uslovima, pokrenuo narod na borbu otpora, najviši kineski rukovodioci kažu, daje predsednik Tito time ne samo inspirisao besmrtno poglavlje u istoriji Jugoslavije, nego je dao i briljantni doprinos svetskoj pobedi naroda nad fašizmom. »Život predsednika Tita prožet je revolucionarnom borbom. Njegov uticaj daleko prevazilazi granice Jugoslavije. Mada nas je napustio, svetla slika predsednika Tita živeće zauvek u srcima kineskog naroda, kao naroda Jugoslavije i svih drugih zemalja. ..«, ističu Hua Guofeng i Je Čijen Jing, dodajući da će »Jugoslovenski narodi snažno i pobedonosno nastaviti putem socijalizma, samoupravljanja i nesvrstavanja. ..« U ime kineskog naroda i KP Kine, vlade i Narodnooslobodilačke armije Kine, upućena je memorijalna poruka u kojoj se izražava duboko saučešće i iskreno saosećanje jugoslovenskim narodima, SKJ, vladi i Jugoslovenskoj narodnoj armiji zbog smrti »druga Josipa Broza Tita. koji je bio veliki marksist, istaknuti proleterski revolucionar i cenjeni vođa naroda Jugoslavije«.

»Smrt druga Tita predstavlja ogroman gubitak ne samo za Savez komunista Jugoslavije i jugoslovenske narode, nego i za međunarodni komunistički pokret, za pokret nesvrstavanja i stvar svetskog mira. U ovom času ogromne tuge, kineski narod čvrsto stoji uz prijateljske

*

narode Jugoslavije, a njihova srca zajedno kucaju«, kaže se, između ostaloga, u memorijalnoj poruci.

Zastave na pola koplja spuštene su na drevnim i modernim zdanjima Pekinga.

Rangun: Burmanska vlada odlučila je da se smrt izuzetne Titove ličnosti obeleži sedmodnevnom nacionalnom žalošću u celoj Burmi. To je bez presedana u istoriji nezavisne Burme.

Atina: Nikad u Grčkoj, do sada, nije sa takvim bolom i pijetetom odavana počast jednom stranom državniku, kao što je bilo nakon objavljivanja vesti o smrti velikog državnika i prijatelja Grčke i svih balkanskih naroda — predsednika Tita. Ovu konstataciju izneli su mnogi atinski listovi, koji su danima cele stranice posvećivali Jugoslaviji i liku preminulog predsednika Tita.

Član atinske Akademije nauka, akademik Petar Haris, izjavio je, u specijalnoj anketi lista Atens dejli post, da je Tito bio »jedan od najvećih boraca našeg vremena. Njegova dela su velika. Ostvario je nacionalno jedinstvo Jugoslavije, koje je najbolja garancija ravnoteže mira na Balkanu.«

Gradonačelnik Pireja Georg Kirijakos je rekao: »Smrću Josipa Broza Tita zatvara se herojska era našeg vremena«.

Kolombo: Parlament u nesvrstanoj Šri Lanki održao je specijalno zasedanje sa jedinom tačkom dnevnom reda — odavanje počasti preminulom predsedniku Jugoslavije Josipu Brozu Titu. U ovoj geografski udaljenoj, ali u srcima nama bliskoj zemlji, proglašena je opštenacionalna žalost, a zastave su spuštene na pola koplja. Radio i televizijske stanice emituju specijalne programe posvećene ličnosti i ulozi druga Tita, velikog prijatelja Šri Lanke.

Lisabon: U portugalskom Parlamentu odata je, minutom ćutanja, pošta našem preminulom Predsedniku, nakon što je pročitana poruka upućena Skupštini Jugoslavije. U poruci članova Parlamenta Portugalije kaže se, između ostaloga: »Povodom smrti predsednika Republike Josipa Broza Tita, velikana našeg vremena, poštovanog u ćelom svetu zbog njegove nesebične borbe za mir, za nezavisnost i za oslobođenje naroda, simbola pokreta nesvrstavanja, Skupština Portugalske Republike upućuje narodima i rukovodstvu Jugoslavije svoje iskreno saučešće«. »Smrću maršala Tita, međunarodna zajednica izgubila je jednog od najdalekovidnijih državnika ovog veka, političkog lidera koji je, zahvaljujući izvanrednoj inteligenciji i pronciljivosti, doveo do ostvarenja ideje nezavisnosti, suvereniteta, jednakosti i saradnje među državama«, kaže se u saopštenju koje je povodom smrti predsednika Tita objavila *portugalska vlada.*

»Od vremena kada je u drugom svetskom ratu organizovao otpor svog naroda protiv okupatora, predsednik Tito nikad nije prestao da se odlučno bori za ove principe, pružajući neprocenjiv doprinos očuvanju autentičnog duha pokreta nesvrstanih zemalja...«

Na kraju se naglašava, da Portugalija neće zaboraviti »prijateljstvo koje je maršal Tito uvek ispoljavao prema Portugalcima, njegovo lično angažovanje za razvoj odnosa između dva naroda i, posebno, doprinos

koji je pružio miru, razumevanju, saradnji i poštovanju među narodima sveta«.

Socijalistička partija Portugalije objavila je posebno saopštenje, kojim izražava duboko saučešće jugoslovenskim narodima povodom smrti predsednika Tita:

»Titovo delo će nastaviti da služi nacionalnoj nezavisnosti Jugoslavije i miru onom istom snagom i jačinom, koje je on ulivao u srca svojih sunarodnika.«

Posebno se ukazuje na veliki doprinos predsednika Tita stvaranju pokreta nesvrstavanja.

»Nećemo zaboraviti Titovu aktivnu solidarnost u prelomnom portugalskom trenutku 1975. godine, a ni veliko interesovanje maršala Tita, koje je neumorno pokazivao za borbu našeg naroda protiv fašizma i za likvidaciju kolonijalizma«, kaže se u saopštenju portugalske Socijalističke partije.

Damask: U glavnom gradu Sirije, otvorena je konferencija Saveza sirijskih studenata čitanjem poruke predsednika Sirije Hafeza el Asada u kojoj se, između ostaloga, kaže da »smo dužni u vaše ime, i u ime celog sirijskog naroda, da odamo poštu velikom čoveku i iskrenom prijatelju, i da učvrstimo uspomenu na njega«.

Adis Abeba: Na najstarijem univerzitetu u ovom delu Afrike, u Adis Abebi, čiji je počasni doktor nauka predsednik Tito, održan je komemorativni skup posvećen odavanju pošte velikom državniku i utemeljivaču nesvrstavanja — Josipu Brozu Titu.

U zemlji je proglašena trodnevna žalost i zastave su spuštene na pola koplja.

Organizacija afričkog jedinstva (OAJ), čije je sedište u Adis Abebi, takođe je odala poštu našem predsedniku i uputila je poruku u kojoj se izražava spremnost ove Organizacije, čije članice mogu biti samo nesvrstane zemlje, da »neumorno radi da bi i dalje cvetali ideali koje je Tito pružio svetu«.

Meksiko: »Predsednik Tito je simbol nastojanja da u svetu nikad više ne bude rata, da vlada mir u novom ekonomskom i političkom poretku, i da se ostvari puna ravnopravnost i saradnja među narodima« — rečeno je na proslavi u glavnom gradu Meksika. Na skupu su učestvovala najviša rukovodstva vladajuće Institucionalne partije, Socijalističke partije radnika, Narodne socijalističke partije, i Autentične partije meksičke revolucije. Prisustvovali su i članovi diplomatskog kora, poslanici i senatori meksičkog Parlamenta, i istaknuti kulturni i javni radnici.

Senat i poslanička komora Parlamenta Meksika otvorili su svoju redovnu sednicu minutom ćutanja u znak pošte umrlom jugoslovenskom Predsedniku.

Havana: Povodom smrti predsednika Tita, u Kubi je proglašena trodnevna žalost. Na svim zgradama, zastave su spuštene na pola koplja.

Nikozija: Parlament nesvrstanog Kipra održao je komemorativnu sednicu na kojoj su odate počasti našem Predsedniku. O ličnosti i delu

predsednika Tita, na sednici su govorili predstavnici sve tri političke stranke koje su zastupljene u Parlamentu — vršilac dužnosti predsednika Parlamenta Potamitis, u ime Kiprijanuove Demokratske partije, zatim predsednik KP Kipra Papajoanu, i generalni sekretar Socijalističke partije Hadžidimitriu.

La Paz: Bolivijska škola u La Pazu, koja nosi ime »Republika Jugoslavija«, održala je, takođe, komemorativnu svečanost uz učešće svih profesora i učenika, proglasivši dan žalosti u školi. U ovoj školi priprema se posebna Knjiga žalosti, koja će biti posvećena uspomeni na predsednika Tita.

Sindikalni pokret Bolivije (COB), u posebnom proglasu, kaže da je umro »izvanredan vođa naroda, koji je uspeo samostalno da izgradi socijalizam«.

Otava: Komemorativni skupovi održani su i u dalekoj Kanadi, a niz istaknutih političara, i drugih ličnosti, upisao se u Knjigu žalosti u jugoslovenskoj ambasadi u Otavi. Kanadski premijer Pjer Eliot Trido, u dužem razgovoru sa jugoslovenskim ambasadorom, izrazio je duboko poštovanje prema predsedniku Titu, i njegovom velikom delu. Smrt predsednika Tita, rekao je Trido, predstavlja težak gubitak ne samo za narode Jugoslavije nego i za ceo svet. On je izrazio svoje uverenje da će snažna, jedinstvena i nesvrstana Jugoslavija nastaviti da igra istu konstruktivnu ulogu u međunarodnim odnosima, i da doprinosi ravnopravnoj međunarodnoj saradnii i jačanju bezbednosti i mira u svetu.

Velington: U Velingtonu, glavnom gradu Novog Zelanda, zastave su spuštene na pola koplja u znak počasti preminulom jugoslovenskom predsedniku, a cela zemlja, u kojoj ima dosta iseljenika jugoslovenskog porekla, sa izuzetnom pažnjom izrazila je poštovanje prema predsedniku SFRJ i istaknutom svetskom lideru Josipu Brozu Titu.

Manila: Rezidenciju našeg ambasadora u Manili, glavnom gradu Filipina, posetio je filipinski predsednik Markos, sa suprugom Imeldom, i proveo jedan čas u razgovoru sa našim predstavnicima. Tom prilikom, predsednik Markos govorio je o liku predsednika Tita, njegovoj ulozi u izgradnji Jugoslavije, a i o njegovom ogromnom dopinosu pokretu nesvrstanosti i podršci zemalja u razvoju.

Kingston: Laburistička partija Jamajke objavila je specijalno saopštenje povodom Titove smrti, u kojem se kaže daje to veliki gubitak za međunarodnu zajednicu, a posebno za pokret nesvrstanih, čiji je osnivač
i doživotni inspirator bio.

»Predsednik Tito uvek će živeti u sećanju po svojoj hrabrosti i odlučnosti da očuva slobodu i nezavisnost Jugoslavije, a i po neumornom trudu da pokret nesvrstanih održi kao istinski nezavisan od velikih blokovskih sila, što je filosofija koju je stalno podvlačio i potvrdio je na konferenciji u Havani«, kaže se u proglasu Laburističke partije Jamajke.

Tunis: Predsedništvo Tuniske Republike objavilo je saopštenje u kojem se ističe da su predsednik Burgiba i tuniski narod sa najdubljim bolom primili vest o smrti Josipa Broza Tita, predsednika Socijalističke Fede-

rativne Republike Jugoslavije. Predsednik Burgiba, kaže se dalje, bio je duboko dirnut nestankom svog velikog prijatelja sa kojim su ga spajale veze borbe i privrženosti vrednostima civilizacije i slobode. U zemlji su zastave spuštene na pola koplja i proglašena je sedmodnevna nacionalna žalost.

Rim: Neposredno posle objavljivanja vesti o smrti predsednika Tita, spuštena je na pola stega zastava na zgradi sedišta italijanske Komunističke partije u Rimu.

»Sa drugom Titom nestao je veliki protagonist u istoriji međunarodnog radničkog pokreta, i eminentni državnik, koji je ostavio duboki i trajni pečat na savremeni svet«, kaže se u saopštenju *KP Italije.* »Ljubomoran na jugoslovensku nezavisnost, suverenitet i jedinstvo, i na samostalnost svoje partije, drug Tito će ostati u sećanju kao nepokolebljivi branilac ovih principa.«

»Ovom bolnom prilikom, italijanska vlada želi da potvrdi, danas više nego ikad pre, svoja osećanja prijateljstva i svoju čvrstu, lojalnu nameru da primenjuje važeće sporazume i da nastavi saradnju sa Jugoslavijom«, kaže, u posebnoj izjavi, *vlada Republike Italije.* »Republika Italija jedinstvena je u uverenju da će Jugoslavija, u spomen na ličnost i patriotska dela maršala Tita, nastaviti da daje dragocen doprinos odbrani mira i međunarodne bezbednosti u okviru tradicionalne politike nesvrstanosti.«

U i talijanskom Senatu održana je komemorativna sednica na kojoj je o liku predsednika Tita govorio predsednik Senata Fanfani. »Odlučujući doprinos Tita za prelazak sveta od hladnog rata na popuštanje zategnutosti, objašnjava zbog čega se svi narodi pridružuju Jugoslaviji u bolu zbog smrti njenog vođe, jednog od velikih protagonista političke i ljudske sudbine u poslednje četiri decenije«, rekao je Fanfani.

Komemorativni skupovi održani su i u svim sekcijama Komunističke partije Italije. U Milanu je održana centralna komemorativna akademija, na Fakultetu ekonomskih nauka »Bononi«, na kojoj su učestvovale sve partije italijanske levice.

Komemoracija je održana i u italijanskom Parlamentu, a na njoj je o ličnosti i delu predsednika Tita, i o njegovom doprinosu razvoju prijateljskih odnosa Italije i Jugoslavije, govorila predsednik Parlamenta Nilde Joti.

Bled: Komemorativna sednica, posvećena predsedniku Titu, održana je i u okviru redovne godišnje skupštine međunarodnog PEN-kluba koja se održava na Bledu. O liku predsednika Tita, i o njegovoj ulozi u borbi za mir i razumevanje među narodima, govorili su švedski književnik Per Verstberg, predsednik Međunarodnog PEN-a i Aleksandar Blok, jedan od direktora Uneska.

Pariz: Francuska Narodna skupština odala je na svom zasedanju poštu predsedniku Titu ustajanjem i minutom ćutanja. Predsedavajući Skupštine Žak Šaban Delmas, u uvodnoj reči, izjavio je da je vest o smrti predsednika Tita uzbudila ovo francusko predstavničko telo, a posebno one među francuskim rukovodiocima koji su ga lično poznavali i sa njim imali susrete.

Senat Francuske održao je, povodom smrti predsednika Tita, sednicu na kojoj je predsednik Senata Alen Foer, između ostaloga, rekao: »U dramatičnim časovima poslednjeg svetskog rata, maršal Tito vodio je herojski otpor svog naroda osvajaču. Posle pobede, on je oličavao volju, nezavisnost Jugoslavije. Za ceo svet bio je simbol istinske nesvrstanosti.« yiadajuca *Unija za francusku demokratiju,* u posebnom saopštenju, ističe:

»Sa maršalom Titom nestao je poslednji od velikana koji su oblikovali istoriju dvadesetog veka«.

Pozdravljajući istorijsku ličnost predsednika Tita, *mladi degolisti* izražavaju želju i veru da Jugoslavija, kao što je to bio njen preminuli vođa, »ostane na čelu nesvrstanih zemalja«.

Generalna konferencija rada (CST) — najsnažniji francuski sindikat i *Francuska demokratska konfederacija rada* (CFDT), u posebnim saopštenjima odaju poštovanje velikom delu predsednika Tita na svetskom planu.

Džordžtaun: U vreme kada je u Beogradu još trajala pogrebna ceremonija sahrane predsednika Tita, u glavnom gradu nesvrstane Gvajane, Džordžtaunu, održana je masovna svečanost na trgu pred spomenikom utemeljivača nesvrstanosti, druga Tita, kojoj su prisustvovali predsednik Republike Gvajane Artur Čung, gvajanski premijer Forbes Burnham sa članovima vlade, i ostali najviši državni, partijski i vojni funkcioneri. Svi brodovi gvajanske armije odali su počasni vojni pozdrav Titu, a posle toga položili su vence na Titov spomenik svi ambasadori nesvrstanih zemalja u Džordžtaunu.

Meksiko: Spoljnopolitički odbor meksičkog Parlamenta održao je vanrednu sednicu, posvećenu predsedniku Titu, kojoj su, pored članova Odbora, prisustvovali ambasadori nesvrstanih zemalja akreditovani u Meksiku. Predsednik Odbora, poslanik Alehandro Sovarso govorio je o Titovom životnom putu i o njegovom velikom delu, posebno naglašavajući njegovu stalnu borbu za mir, neintervencije, ravnopravnost svih naroda i njihov suverenitet.

»Pokret nesvrstanih biće uvek zahvalan Titu. Ne samo zbog toga što je bio njegov osnivač, nego i zato što je ličnost jugoslovenskog Predsednika godinama bila osnovna inspiracija nesvrstavanja«, rekao je Sovarso. »Tito ostavlja ujedinjenu Jugoslaviju koja je odlučna da nastavi Titovim putem. Ostavlja, takođe, svet koji je znao da mu oda priznanje za njegove neumorne napore za mir i pravdu.«

Sekretar Poslaničke komore Parlamenta Meksika Rafael Korales Ajala je, pored ostaloga, rekao: »Jedan narod kao što je meksički, koji je takođe mnogo pretrpeo u svojoj istoriji, oseća se osvetljen velikom bakljom koja potiče od velikog žara maršala Tita«. Učesnici centralne meksičke proslave povodom 35-godišnjice pobede nad fašizmom u drugom svetskom ratu, odali su takođe poštu predsedniku Titu kao »istaknutom borcu za mir i heroju drugog svetskog rata«.

Lima: Generacija diplomiranih ekonomista na uglednom Univerzitetu »San Martin de Paros« u Limi, koja je u martu ove godine druga Tita proglasila za svog pokrovitelja, održala je komemorativni skup povodom smrti jugoslovenskog predsednika. Na skupu je rečeno da »Titovo delo ostaje da živi kao borbena inspiracija i za Latinsku Ameriku u

njenoj borbi za bolji svet i potpunu nezavisnost i za pravo za koje se Tito odlučno zalagao — da svaki narod sam bira svoj put razvoja«. »Omladina Latinske Amerike u Titu ima primer koji će slediti«, kazao je na skupu Horhe Balbi, predsednik Odbora studenata-diplomiranih ekonomista. »Predsednik Tito rodio se u Jugoslaviji, ali takav veliki državnik i revolucionar pripada svim narodima koji se bore za svoje puno političko i ekonomsko oslobođenje«, rekao je on.

Na skupu je govorio i rektor Univerziteta dr Raul Penja Kabrer, koji je istakao da »jugoslovenski predsednik i maršal Tito ulazi u istoriju svojim ogromnim političkim i društvenim bilansom, kao stvaralac nezavisnog, demokratskog socijalizma koji se zasniva na samoupravljanju«.

»Titova smrt znači nestanak jednog od najvećih ljudi našeg veka, čoveka koji se borio za mir i razvoj i svog naroda i sveta, nudeći i ostvarujući novu društvenu alternativu«, izjavio je *predstavnik partije Narodna akcija,* u ime njenog kandidata na predsedničkim izborima *Fernanda Belaunde Terija,* koji se svojevremeno, kao šef države, sastao sa predsednikom Titom za vreme njegove posete Latinskoj Americi 1963. godine.

Kairo: U svom saopštenju, *Predsedništvo AR Egipta* podvlači da je »Egipat sa žalošću primio vest o smrti predsednika Tita, kojeg je uvek smatrao istinskim borcem za slobodu, nezavisnost, mir, suverenitet i nacionalno i socijalno oslobođenje«.

»Egipat će se sa zahvalnošću sećati istorijskog doprinosa jugoslovenskog Predsednika učvršćenju veza prijateljstva egipatskog i jugoslovenskih naroda.«

Bejrut: U posebnom saopštenju, *Predsedništvo libanske vlade* i Selim el Hos ističu, da »smrću predsednika Tita nestaje velika svetska politička figura. Tito je promenio proces istorije putem pokreta nesvrstanih zemalja.« On je dodao, da je Tito bio »verni vojnik među vojnicima ovog pokreta«.

Radio-Damask — navodeći izjave istaknutih sirijskih ličnosti — o predsedniku Titu danas govori kao o velikom prijatelju Arapa i podvlači izuzetno interesovanje sa kojim je Tito pratio i podržavao arapsku borbu.

Zvanični predstavnik *Palestinske oslobodilačke organizacije (PLO)* izjavio je, da je smrt predsednika Tita »veliki gubitak za stvar slobode i stabilnosti u svetu«.

«Palestinci su izgubili prijatelja. Uvek ćemo poštovati ono što je Tito učinio za našu pravednu stvar.«

U krugovima *Palestinske oslobodilačke organizacije* naglašava se da je »predsednik Tito veliki čovek kojeg smo izgubili«.

Rio de Žaneiro: U Domu poslanika brazilskog Kongresa, koji je dan posle sahrane maršala Tita prekinuo rad da bi odao poštu »gigantu epohe«, kako je u ovoj zemlji nazvan, poslanik Roberto Kardoso Alves održao je govor u kojem je biranim rečima opisao Titov život. Poseban akcent, poslanik Alves dao je zaslugama jugoslovenskog Predsednika u stvaranju pokreta nesvrstavanja.

♦

»Istoričar budućnosti ukazaće na napor, koji je Tito uložio 1961. godine«, rekao je Alves, »za formiranje pokreta nesvrstanih zemalja, kao na jedan od najvećih, a možda i najplodnijih političkih događaja naše epohe. Nijedan državnik do tada nije imao jasniju i potpuniju viziju o problemu svetskog mira, kao predsednik Tito, koji je kao neuralgičnu tačku međunarodnih konflikata postavio nepravičnu razmenu materijalnih dobara između razvijenih i nerazvijenih zemalja.« »Predsednik Tito bio je protivnik predrasuda«, rekao je dalje Alves. »Njegova smrt povećaće dimenzije njegove veličine, kao najveće ličnosti veka, u borbi za istinitu emancipaciju nerazvijenih zemalja, koje idu da traže svoju vlastitu sudbinu, a ne vezuju se za ovaj ili onaj centar svetske moći.«

»On zaslužuje poštovanje svih ljudi, koji su svesni njegove veličine. Hiabro se borio za dostojanstvo svakog svog građanina, za dostojanstvo Jugoslavije, i za prioritet dostojanstva među narodima. Redak je lider o kojem se ovako može reći«, zaključio je Alves.

U Skupštini brazilske države Sao Paolo, o liku maršala Tita govorio je poslanik Luiz Karlos Santos, koji Tita ocenjuje kao »proroka sudbine čovečanstva« i čoveka »koji je znao da interpretira kolektivnu nesvrstanost svoje zemlje«.

Govoreći o Jugoslaviji, koju je Tito stvorio, poslanik Santos je rekao: »Jugoslavija je stekla samoupravljačko iskustvo od tri decenije. Praksa je pokazala da je samoupravljanje podstaklo procese ukidanja svih oblika klasne vladavine, oslobađanja rada, i punu afirmaciju ljudske ličnosti. Ono je podstaklo stvaralaštvo i inicijativu naroda, i omogućilo brz društveno-ekonomski i kulturni razvoj zajednice, ubrzalo širenje demokratije i prevazilaženje birokratskoetatističkih odnosa u svim oblastima društvenog života.«

»Spoljna politika Jugoslavije sastavni je deo najnaprednijih opredeljenja savremenog sveta. Tito nikad nije uzmicao pied pritiscima i međunarodnim nasiljem, zasnovanom na pravu jačega.«

»Tito je, uistinu, poslednji gigant, koji odlazi«, završio je govor poslanik Santos.

* * *

Nema u navedenom pregledu mnogo desetina prestonica sveta koje su sa istim bolom, i poštovanjem, kao u Brazlu ili u Kini, u Indiji ili na Kipru, kao u Alžiru i u Rumuniji, spustile zastave na pola koplja, proglasile nacionalnu žalost i solidarisale se sa narodima i narodnostima Jugoslavije. Ali, celo ovo poglavlje o tome kako svet žali za Titom podjednako se odnosi na sve te zemlje, jer iz istih onih razloga sa kojih su samo u nekoliko reči, ili rečenica, pomenute pojedine države, zbog nemogućnosti da se sabere sve što je kazano i činjeno povodom Titove smrti, mnoge prestonice prijateljskih zemalja nisu uvršćene u ovaj pregled. Međutim, one su uvršćene u naša sećanja i zahvalnost, u osećanje da smo zajedno. Ovaj pregled samo je ilustracija odnosa prema našem Titu i Jugoslaviji, koji je istovetan i u onih koje su pomenute, a i u onih koje ovde nisu navedene.

Titova ličnost je, u trenucima fizičkog odlaska, ujedinila svet i svi, bez izuzetka, bili su jednodušni u izražavanju pijeteta prema »kolosu našeg stoleća«, »borcu od granita«, »ocu nesvrstanosti«, »šampionu mira«, »gigantu epohe« i »čoveku koji pripada svima«.

Jednodušno je u OUN rečeno, da će se svet najbolje odužiti Titu, ako nastavi politiku mira i razumevanja, jednakosti i pravde, kojoj je jugoslovenski predsednik posvetio ceo život.

U sedištu Svetske organizacije

ZASTAVE NA POLA KOPLJA

Dok su u Beogradu još bile u toku pogrebne svečanosti prilikom poslednjeg ispraćaja druga Tita, u Palati nacija u Njujorku sastala se na specijalnu komemorativnu sednicu Generalna skupština Ujedinjenih nacija. Bilo je to bez presedana u istoriji Svetske organizacije da se na njenoj sednici nađe jedna jedina tačka: odavanje počasti i priznanja preminulom državniku jedne od zemalja članica UN. Ali, kao što su istakli mnogi govornici, Tito je bio ne samo veliki vođa Jugoslavije, nego državnik sveta i našeg stoleća. On je bio najaktivnije prisutan u svim najvažnijim događajima koji su se zbivali u svetskoj zajednici od samog osnivanja UN i na koje je Titovo državništvo snažno uticalo u mnogim situacijama.

Odavanje pošte prvom građaninu Jugoslavije i sveta, Josipu Brozu Titu, u centru svetske diplomatije, otpočelo je spuštanjem na pola koplja zastava 152 članice Organizacije ujedinjenih nacija. Svi redovni sastanci raznih organa OUN otvoreni su minutom ćutanja i komemorativnim skupovima. Predstavnici mnogih zemlja želeli su da izraze priznanje Titu za sve ono stoje učinio za svoju zemlju, za njihove zemlje, za čovečanstvo i za Ujedinjene nacije. Na komemorativnim skupovima u pojedinim komitetima OUN istupilo je više od osamdeset govornika sa svih kontinenata. Oni su svi govorili o Titu kao velikom i osvedočenom prijatelju njihovih zemalja, kao o najboljem savetniku za rešavanje gorućih svetskih problema. U Komitetu za neotuđiva prava palestinskog naroda, svi govornici, a u prvom redu predstavnik PLO, istakli su ogromne zasluge jugoslovenskog Predsednika u borbi za oslobođenje, samoopredeljenje i ravnopravnost svih naroda.

Među prisutnima na ovom skupu osetilo se uzbuđenje kada je jedan od govornika citirao prošlogodišnju poruku predsednika Tita, u kojoj se on ponovo zalagao za pravo palestinskog naroda na samoopredeljenje, povratak u domovinu, stvaranje sopstvene države i za učešće PLO u svim razgovorima o rešenju bliskoistočne krize, što je upravo sada u centru aktivnosti na Istočnoj reci.

Oko sto dvadeset zemalja u razvoju okupilo se na posebnom skupu u centru Ujedinjenih nacija u Njujorku, da bi odalo duboku zahvalnost predsedniku Titu za sve ono što je za njih učinio. Predsednik Tito je istaknut kao »simbol mira«, »uzor koji treba slediti«, »najautentičniji predstavnik nesvrstavanja« i kao »jedan od velikana koji nikad ne umiru«.

Na predlog indijskog predstavnika, ovaj skup jednoglasno je uputio poruku Predsedništvu SFRJ i Saveznom izvršnom veću, u kojoj se ističe da je za zemlje Azije, Afrike i Latinske Amerike, delo Josipa Broza Tita uvek bilo izvor snage i nadahnuća. »Tito je bio glas razuma u doba nerazumne hladnoratovske politike i takmičenja među supersilama pod senkom nuklearne katastrofe«, kaže se u toj poruci, i podvlači, da je »Titovo zaveštanie besmrtno i nastaviće zauvek da služi svima kao kula svetilja«.

Prva sednica Drugog plenarnog zasedanja »*Komiteta svih«,* koje priprema novu rundu globalnih pregovora »Sever—Jug«, bila je u celini posvećena odavanju pošte i priznanja preminulom jugoslovenskom i svetskom državniku, misliocu i humanisti Josipu Brozu Titu. Predsedavajući Komiteta, ambasador Šri Lanke, otvorio je sednicu minutom ćutanja, a zatim je govorio o predsedniku Titu kao istinskom revolucionaru i velikom državniku, posebno podvlačeći njegovu ulogu u stvaranju pokreta nesvrstanosti u svetu i sistemu samoupravljanja u Jugoslaviji. Osvrćući se na Titovu ulogu u rešavanju ključnih ekonomskih problema savremenog sveta, ambasador Šri Lanke citirao je savete predsednika Tita u pogledu uspostavljanja novog međunarodnog ekonomskog poretka i globalnih pregovora, ističući da ih u radu ovog Komiteta treba stalno imati na umu.

Mimo uobičajenih procedura, za reč su se odmah zatim javili predstavnici dvadesetak zemalja »Komiteta svih«, istupajući u ime grupa kojima pripadaju, ili u ime sopstvenih zemalja. »Titovo ime ostaće zauvek u istoriji našeg vremena«, naglasio je delegat Poljske, govoreći u ime istočnoevropskih zemalja. U ime zemalja Evropske ekonomske zajednice, italijanski ambasador je podvukao da »Titov primer predstavlja podsticaj za sve koji se bore za svet mira, slobode i pravde«. U istupanjima predstavnika nesvrstanih zemalja, i zemalja u razvoju, a i Kine, dominirala su priznanja Titu za autentičnu nesvrstanost, za stvaranje samoupravnog sistema u Jugoslaviji, za borbu protiv svakog oblika dominacije, i za rešavanje odnosa u višenacionalnim društvima na bazi pune ravnopravnosti.

Na svim komemorativnim skupovima u OUN, jugoslovenski predstavnici toplo su zahvalili na izrazima saučešća, solidarnosti i prijateljstva prema jugoslovenskim narodima u trenutku kada su oni pretrpeli nenadoknadiv gubitak.

Komemorativna sednica Generalne skupštine OUN

TITO — SINONIM ISTINSKE SLOBODE

Otvarajući sednicu, predsednik 34. zasedanja Generalne skupštine *Šalim A. Šalim* (Ujedinjena Republika Tanzanija) rekao je da su dalekovidost predsednika Tita, njegove ideje i duboko razumevanje međunarodnih odnosa, bili životno važni ne samo da bi mogao da upravlja Jugoslavijom tokom tri i po decenije u neprekidnom miru i stabilnosti, nego i za učvršćenje pozicije nesvrstanih zemalja, kao država koje su sebi odredile zadatak da nađu izlaz iz konfrontacije i hladnog rata. On je izjavio, da je »predsednik Tito, hrabri ratnik, posvetio ceo svoj život dobrobiti naroda«. »Kada su Jugoslaviju zaposele fašističke snage 1941. godine, on je, zahvaljujući svom vojnom talentu i genijalnosti, patriotizmu i izuzetnoj angažovanosti, organizovao i vodio partizanski pokret otpora u borbi za nacionalno oslobođenje od ugnjetačkih snaga.« »Posle pobede partizanskih snaga nad fašističkim snagama«, kaže dalje Šalim A. Šalim, »predsednik Tito je uspeo, reorganizovanjem privrede i agrarnim reformama širokih razmera, da pomogne uobličavanju nove Jugoslavije u savremenu državu. Kao internacionalist, predsednik Tito bio je pobornik stvari miroljubive i aktivne koegzistenice, i odigrao je ključnu ulogu u stvaranju koncepcije o nesvrstanom pokretu, njegovom ustanovljivanju i razvoiu.«

Salim A. Salim zatim je istakao: »Ukratko rečeno, predsednik Tito bio je hrabar i odvažan čovek, vatreni pobornik mira, koji je na izuzetno aktivan način posvetio svoj život borbi za stvar nezavisnosti i društvenog napretka svoje velike zemlje — Jugoslavije. Stoga će, kao osnivač Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, ostati u sećanju kao čovek koji se posvetio i obavezao na mir i stabilnost, koji su njegovom narodu doneli prosperitet.«

Posle govora predsednika Skupštine, delegati su ustali da minutom ćutanja odaju poštu predsedniku Titu.

Pomoćnik generalnog sekretara za politička pitanja i poslove Generalne skupštine *Vilijam Bafem* pročitao je, zatim, poruku generalnog sekretara Kurta Valdhajma, koji je u Beogradu prisustvovao sahrani predsednika Tita. Generalni sekretar kaže: »Smrt predsednika Tita nenadoknadiv je gubitak ne samo za njegovu zemlju, nego i za ceo svet«. »Mi, i oni koji nas slede, crpićemo i dalje hrabrost i nadahnuće iz njegovog primera«.

Na komemorativnoj sednici govorili su predstavnici *35 delegacija,* uključujući *Maroko,* čiji je predstavnik govorio u ime afričkih država; *Tursku,* u ime azijskih država; *Poljsku,* u ime istočnoevropskih zemalja; *Argentinu,* u ime latinskoameričkih država; *Island,* u ime zapadnoevropskih i drugih država; *Demokratski Jemen,* u ime arapskih država; *Kubu,* u ime nesvrstanih zemalja, i *Italiju,* u ime devet država-članica Evropske zajednice.

Ministar inostranih poslova *Filipina Kariös P. Romulo* govorio je u ime Udruženja zemalja Jugoistočne Azije (ASEAN).

Pored izjava u ime grupa, govore su održali predstavnici *Egipta, Austrije, Rumunije, Kine, Šri Lanke, Paname, Švedske, Sejšela, Sovjetskog Saveza, Venecuele, Gvineje, Japana, Indije, Finske, Nigerije, Grčke, Norveške, Kipra, Sjedinjenih Američkih Država, Gvajane, Pakistana, Bangladeša, Benina, Gane, Mauricijusa* i *Jugoslavije.*

Evo izvesnih stavova iz pojedinih izlaganja:

MOHAMED AJAŠI (Maroko), u ime afričkih država, rekao je da je Titova smrt duboko pogodila Afriku. Tito je bio osnivač pokreta nesvrstavanja, i verni pobornik afirčke stvari. Male države su sebi u pokretu nesvrstavanja našle pribežište, način da se zaštite od blokovske politike.

Pokojni jugoslovenski Predsednik borio se za poštovanje načela nesvrstavanja. Tito je naglasio da postojanje ovog pokreta zavisi od pridržavanja tih načela. On se opirao mešanju u poslove malih zemalja. Afrika, posebno, mnogo duguje maršalu Titu.

ALTEMUR KILIK (Turska), u ime azijskih država, rekao je da veličina maršala Tita nije bila omeđena njegovim dostignućima u vreme rata, kada je svoj narod okupio pod jednom zastavom protiv nacističkih zavojevača, da nije bila ograničena na prihvatanje izazova posle rata i na stvaranje ujedinjene nezavisne Jugoslavije oslonjene na sopstvene snage, nego da je on bio jedan od graditelja detanta u svetskim i regionalnim razmerama, i jedan od osnivača pokreta nesvrstavanja, velike snage u međunarodnim odnosim^ i u Ujedinjenim nacijama.

Moralna i fizička hrabrost pomogla je Titu da iskuje današnju savremenu, ujedinjenu i nezavisnu Jugoslaviju. Turci će se uvek sa dubokim poštovanjem sećati njegovih napora za jačanje spona prijateljstva između Turske i Jugoslavije.

RIŠAR FRELEK (Poljska), govoreći u ime istočnoevropskih zemalja izjavio je, da je predsednik Tito bio jedan od istaknutih vođa međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, i veliki državnik. On je narode Jugoslavije, iz zaostalosti, doveo u moderno društvo. Dao je veliki doprinos pobedi naroda nad fašizmom. Njegovo ime će biti upisano u zlatni spisak onih kojima narodi sveta toliko mnogo duguju. Svojom neumornom aktivnošću u svetskim poslovima, i solidarnošću sa snagama napretka, on je svuda stekao divljenje.

»Veliki čovek je otišao«, rekao je on, »ali on ostaje među nama, i sa nama, uz nasleđe koje nam je ostavio, i duboki žig koji je utisnuo.«

ENR1KE HORHE ROS (Argentina), u ime latinskoameričkih zemalja, izrazio je duboko žaljenje zbog nestanka maršala Tita, gubitka za Jugoslaviju i celi svet. Tito se nesebično borio za ujedinjenu Jugoslaviju u specijalnim uslovima. On se borio za izgradnju međunarodnog sistema zasnovanog na redu, i pružio je otpor dominaciji.

Sada treba razmišljati o putevima i načinima otklanjanja nepoverenja i kršenja ljudskih prava. Treba ulagati napore da se pronađu pravedna rešenja problema savremenog sveta.

TOMAS A. TOMASON (Island), u ime zapadnoevropskih i drugih zemalja, rekao je da je ime Josipa Broza Tita legendarno. Tito je bio priznat u ćelom svetu i njegova mišljenja visoko su cenjena u svim krajevima sveta. Predsednik Tito oblikovao je sudbinu ne samo savremene Jugoslavije, nego i mnogobrojnih drugih zemalja.

Na svetskoj sceni, predsednik Tito širio je duh ideja nesvrstavanja. Svet se divio trima izuzetnim karakteristikama predsednika Tita — hrabrosti, snazi i nezavisnosti. »Jugoslavija je izgubila svog velikog nacionalnog vođu. Svet je izgubio državnika izvanredne veličine.«

ABDUL-AZIZ AHMED BA-ISA (Demokratski Jemen), govoreći u ime arapskih država, izjavio je da je predsednik Tito dugo godina herojski i uspešno vodio borbu svog naroda. Ali, on je bio i simbol borbe za novi međunarodni poredak, za svet bez eksploatacije i dominacije. Bio je svetski vođa priznate snage.

Posebno će se ceniti istorijski doprinos predsednika Tita pokretu nesvrstavanja. U arapskom regionu, rekao je on, predsednika Tita posebno cene zbog njegove podrške arapskim pravima, pre svega, borbi palestinskog naroda.

RAUL ROA-KURI (Kuba), u ime nesvrstanih zemalja, rekao je da je Tito dao lični doprinos ravnopravnom, pravednom i miroljubivom svetskom poretku. Devedeset zemalja iz pokreta nesvrstavanja odalo je posebnu poštu jednom od svojih najistaknutijih osnivača.

Tito se borio protiv društvenog ugnjetavanja i nepravde u svojoj zemlji, vodio je borbu za novo društvo u Jugoslaviji, a opirao se i svim oblicima imperijalizma, hegemonije ili podjarmljivanja, i svim oblicima pritiska u međunarodnim odnosima, rekao je on. Suprotstavljao se podeli sveta

na blokove, a želeo je, i radio na tome, da se stvori svet bez kolonijalizma, imperijalizma i rasizma.

KARLOS P. ROMULO (Filipini), ministar inostranih poslova Filipina, govoreći u ime Udruženja zemalja Jugoistične Azije (ASEAN), izjavio je da nosi poruku 250 miliona ljudi iz pet zemalja azijskog jugoistoka koji preživljavaju duboko osećanje gubitka. Oni kojima drugi svetski rat ostaje u sumornoj uspomeni, Tita najbolje pamte kao maršala Tita, ponosnog partizana. Jugoslavija je danas slobodna, ujedinjena i ponosna, zahvaljujući ratnim podvizima maršala Tita. Što je još važnije, ona je slobodna, jaka i čvrsta, zahvaljujući njegovim mirnodopskim podvizima. Njega danas svi nazivaju herojem. Iskovavši Jugoslaviju snagom svoje odlučnosti, predsednik Tito je stav svih zemalja u razvoju učinio i svojim sopstvenim.

Predsednik Tito napravio je izbor mudar i dobar za njegov narod, rekao je on. On je pružio primer odvažnosti i novatorskog duha, i predanosti poboljšavanju položaja njegovog naroda. To je primer koji će sigurno prevazići njegovu smrt.

UMBERTO LA ROKA (Italija), u ime devet zemalja-članica Evropske zajednice, rekao je, da će celoj svetskoj zajednici nedostajati »ovaj veliki vođ, ova istaknuta politička ličnost, ovaj čovek moralne veličine, čiji je doprinos stvari međunarodne saradnje i boljeg razumevanja među zemljama bio upečatljiv i trajan«. Tito je ispoljo hrabrost i državništvo kada se borio da zaštiti nezavisnost svoje zemlje i kada je preuzeo vodeću i bitnu ulogu u izgradnji pokreta nesvrstanih zemalja.

»Ponovo upućujući saučešće vladi i narodu Jugoslavije, devet zemalja--članica Evropske zajednice žele da izraze svoje uvevrenje da će smrt predsednika Tita učiniti još dubljom našu opredeljenost za ostvarenje principa pravde među zemljama i ideala mira i saradnje, za koje se tako snažno zalagao tokom svog života«.

AHMED ESMAT ABDEL MEGID (Egipat) rekao je da je Tito odlučno i hrabro vodio jugoslovenski oslobodilački pokret. Njegova energičnost i postojana dalekovidost doprineli su njegovom uspehu. Zahvaljujući zdravom političkom sudu predsednika Tita, pokret nesvrstavanja postao je »ventil bezbednosti« u svetskoj politici.

Egipat se sa zahvalnošću seća Titovog velikodušnog stava u korist arapske borbe za oslobođenje, rekao je on.

TO MAS KLESTIL (Austrija) je rekao, da njegovu zemlju sa Jugoslavijom povezuju mnoge dugogodišnje spone prijateljstva i saradnje. Predsednik Tito će ostati u sećanju kao simbol borbe naroda za nezavisnost i slobodu. Njegovo ime uvek će biti povezano sa uspešnom obnovom Jugoslavije posle žestokih potresa drugog svetskog rata. On je igrao veliku ulogu u pokretu nesvrstavanja, i u Ujedinjenim nacijama.

TEODOR MARINESKU (Rumunija) kazao je da su odnosi između Rumunije i Jugoslavije uzoran, briljantan primer prijateljskih odnosa, solidarnosti i saradnje socijalističkih suseda. Podsetio je na poslednju od više zajedničkih deklaracija koje su potpisali predsednik Tito i predsednik Nikolae Čaušesku ko^om se, po njegovim rečima, potvrđuje

istorijski značaj striktnog poštovanja načela suvereniteta, nacionalne nezavisnosti, teritorijalnog integriteta, ravnopravnosti, nemešanja u unutrašnje poslove, uzajamne koristi i poštovanja neotuđivog prava svakog naroda da slobodno odlučuje o putu svog razvoja.

Jugoslovenski narod postigao je ogroman uspeh u revolucionarnom preobražaju svoje zemlje, u privrednom i društvenom razvoju, u podizanju duhovnog i materijalnog prosperiteta masa, u stvaralačkoj primeni naučnog socijalizma na konkretne jugoslovenske prilike, i u razvoju revolucionarne teorije i prakse. Pored toga, rekao je on, drug Tito je bio neumoran borac za stvar saradnje, bezbednosti i mira među narodima.

ČEN ČU (Kina) je rekao, da je stvar odbrane svetskog mira izgubila istaknutog pobornika. Tito je bio »slavan proleterski revolucionar« i »dobro poznati antifašistički heroj«. On je izgradio novo društvo u Jugoslaviji, pretvarajući je u naprednu i jaku socijalističku zemlju. Tito se odupirao svim oblicima spoljne dominacije i mešanja. Pomagao je osnivanju pokreta nesvrstavanja i unapredio njegovu značajnu ulogu u očuvanju svetskog mira i napretka. Tito je sa velikom predanošću radio na očuvanju prijateljstva Kine i Jugoslavije i njegova smrt je izazvala ogromnu tugu u Kini.

NADARADŽAH BALASUBRMANIAM (Sri Lanka) izjavio je da je Tito svojom ulogom odvažnog borca za slobodu, hrabrog revolucionara i dalekovidog državnika, stekao divljenje celog sveta. Predsednik Tito bio je tvorac savremene Jugoslavije, novatorskog ekonomskog eksperimenta poznatog pod imenom radničko samoupravljanje, i uspešnog ujedinjenja Jugoslavije, uprkos nacionalnoj raznolikosti, i to će ostati kao deo njegovog nasleđa.

Narod Sri Lanke ceni predsednika Tita kao prvog predsedavajućeg pokreta nesvrstavanja, i kao jednog od njegovih osnivača, koji je ovom pokretu dao filosofiju i politički oblik, i očuvao njegovu čistotu i dinamizam.

HORHE ENRIKE ILJUEKA (Panama) je rekao, da je predsednik Tito ostvario čudo, omogućavajući pun rascvet jedinstva, sklada i vere u budućnost naroda koji danas sačinjavaju federativnu jugoslovensku državu. Posmrtna poruka predsednika Tita jeste preuzimanje obaveze da se iskorene poslednja uporišta kolonijalizma, neokolonijalizma, rasizma, aparthejda i svih oblika hegemonije i dominacije. Možda bi se moglo reći da smo smrću predsednika Tita »svi mi postali siročad, a istorija udovica«, rekao je predstavnik Paname. Tito je danas sahranjen, ali njegova dostignuća će živeti, ispisana krvlju hrabrih jugoslovenskih naroda. Dok se njegovo telo vraća zemlji, njegove misli će hvatati korena u srcima ljudi.

ANDERS I. TUNBORG (Švedska) kaže da se svet danas oprostio od jednog od najvećih državnika svih vremena. Tito je stvorio ujedinjenu i naprednu Jugoslaviju. Ali, taj značajan podvig nije mu bio dovoljan
— on je igrao odlučujuću ulogu i na svetskoj pozornici, kao osnivač pokreta nesvrstavanja.

Švedska, kao mala i neutralna zemlja u Evropi, deli njegove ideale, i odaje poštu uspomeni na njega.

DŽOVINELA DŽONTIER (Sejšeli) izjavljuje da je predsednik Tito odigrao odlučujuću ulogu u stvaranju pokreta nesvrstavanja i pretvaranju ovog pokreta u veliku svetsku političku i ekonomsku snagu. Kao vodeći državnik »trećeg sveta«, uporno i odlučno se borio za realizovanje novog svetskog političkog i ekonomskog poretka.

Predsednik Tito je, takođe, otvorio novo poglavlje u istoriji socijalizma i posvetio život i sudbinu jugoslovenskom narodu, i svim narodima sveta u njihovoj borbi za nezavisnost i slobodu.

»Neka i dalje nadahnjuje sve one koji vole mir, slobodu, jedinstvo i pravdu.«

OLEG TROJANOVSKI (Sovjetski Savez) rekao je da su osećanja Sovjetskog Saveza došla do izražaja u poruci Centralnog komiteta Komunističke partije Sovjetskog Saveza, Prezidijuma Vrhovnog sovjeta i sovjetske vlade, u kojoj je, između ostaloga, rečeno da je predsednik Tito pridavao veliki značaj razvoju svestrane saradnje Saveza komunista Jugoslavije i Komunističke partije Sovjetskog Saveza, i Jugoslavije i Sovjetskog Saveza. Sovjetski Savez potvrdio je jačanje prijateljskih odnosa sa Jugoslavijom »na bazi nepokolebljivog poštovanja principa i sporazuma o kojima je zajednički postignuto razumevanje na najvišem nivou, na bazi uzajamnog nemešanja u unutrašnje stvari, na bazi jednakosti, strogog poštovanja suverenih prava i u duhu uzajamnog razumevanja i poverenja«.

Sovjetski Savez uvek je polazio, i polaziće, od pretpostavke da sovjetsko-jugoslovensko prijateljstvo, zapečaćeno dubokim istorijskim tradicijama, sećanjem na borbeno bratstvo i međunarodnu solidarnost u borbi za ideale komunizma, odgovara vitalnim interesima naroda SSSR i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i predstavlja zajedničku tekovinu.

PEDRO SORENSEN MOSKUERA (Venecuela) je rekao, da smrt predsednika Tita predstavlja nenadoknadivi gubitak za svet uopšte, a za zemlje u razvoju posebno. Njemu pripada izuzetno mesto u istoriji. U Venecueli je osećanje gubitka bilo još veće s obzirom na prijateljske veze saradnje između Venecuele i Jugoslavije. Vlada Venecuele proglasila je trodnevnu žalost u zemlji, počevši od 7. maja.

Pokret nesvrstavanja danas je odlučujuća snaga u svetskim odnosima, rekao je on. U ovom trenutku žalosti, teši nas izvesnost da će načela koja je maršal Tito branio i dalje biti izvor nadahnuća u borbi naroda za razvoj i mir.

SALI AH BEN KUJ ATE (Gvineja) izjavio je da je Tito bio div koji je oblikovao istoriju tako da odgovara najboljim interesima naroda koji se bore za napredak. On je, zahvaljujući svojoj snažnoj ličnosti, obezbedio pozitivnu međunarodnu opštu saglasnost. Tito je vodio slavnu antifašističku borbu i iskovao je višedimenzionalno društvo.

Pokret nesvrstavanja nastao je 1961. godine u Beogradu i kasnije se pokazao kao velika svetska politička sila. Tito je bio veliki pionir i veoma je pomogao Africi, rekao je on. Titovo delo zaista je takvo da opravdava veliku počast koja mu je sada ukazana u Generalnoj skupštini.

MASAHIRO NISIBORI (Japan) je istakao, da je Tito bio snažan i mudar vođ, koji će se dugo pamtiti po nepokolebljivoj predanosti borbi

jugoslovenskih naroda za nezavisnost, slobodu i nacionalni suverenitet. Ali, predsednik Tito je i državnik međunarodnog ugleda, koji je u velikoj meri doprineo uspostavljanju mira i reda u godinama posle drugog svetskog rata. Kao most između Istoka i Zapada, on je stekao duboko poštovanje i divljenje naroda celog sveta. Nezavisnost njegovog duha bila je uzor i veliki izvor ohrabrenja narodima nesvrstanog pokreta. Japan je uveren da će snažna i nezavisna Jugoslavija, nastala pod vodstvom predsednika Tita, i dalje stremiti ciljevima međunarodnog mira i bezbednosti, kojima je on posvetio svoj život.

BRADŽEŠ MIŠRA (Indija) izjavio je daje vizija o nesvrstavanju sada prerasla u moćni pokret koji obuhvata veći delo svetske zajednice. »On je, tako reći, postao sinonim istinske slobode.« Nesvrstavanje će uvek biti blisko povezano sa imenom predsednika Tita. Njegov gubitak osobito će se duboko osećati u nesvrstanim zemljama, pred kojima sada stoje novi izazovi koji zahtevaju potpunu odlučnost.

Na svetu još ima snaga koje deluju sa pozicija sile u međunarodnim odnosima i koje bi bile spremne da pribegnu svim mogućnim sredstvima da bi se suprotstavile neizbežnim tokovima istorije, koje bi možda želele da zaustave, ili uspore, i sam njen tok da bi obezbedile nove dobitke i prednosti u raznim delovima sveta. Hitni problemi mira, bezbednosti i ekonomskog razvoja mogu se rešiti samo na bazi opredeljenja idealima nesvrstavanja i u okviru foruma u kojem sve zemlje imaju mogućnost da učestvuju na ravnopravnoj osnovi.

ILKA O. PASTINEN (Finska) je rekao, daje smrću predsednika Tita svet izgubio jednog od svojih velikih vođa, čoveka koji je ne samo živeo u istoriji nego je i stvarao. Retko se događalo da je nadahnuće samo jednog čoveka bilo tako presudno za rađanje i porast jednog važnog političkog pokreta.

Kao neutralna zemlja, Finska je iz tog ugla posmatrala delatnost nesvrstanog pokreta. Kao mala zemlja, Finska je delila ubeđenje predsednika Tita da je miroljubiva promena jedini put svetskog opstanka. Vizija predsednika Tita daleko je prevazišla granice njegove zemlje, a takođe će prevazići i granice našeg vremena.

B. AKPOROD KLARK (Nigerija) izjavio je da je Titova vizija novog sveta, u kojem bi moćni bili plemeniti, a siromašni ispunjeni dostrojanstvom i samopoštovanjem, ohrabrila zemlje koje su tek stekle nezavisnost da prihvate principe nesvrstavanja i da veruju u njegovu mudrost. Bitni element njegove vrednosti bila je beskompromisna predanost borbi za slobodu i nezavisnost ljudi svuda i svih, koji su pod kolonijalnom i rasnom potlačenošću i pod tuđom okupacijom.

Tito je, isto tako, stalno upozoravao male zemlje da uvek budu budne u odbrani svog teritorijalnog integriteta, suvereniteta i nezavisnosti, i naglašavao da je suverenitet realan samo onda kada je tehnološki i ekonomski opravdan. »Smrću ovog velikog, džinovskog državnika, mi smo svi ostali siročići.«

NIKOLAS ***KATAPODIS*** *(Grčka)* je izjavio, da je sveopšte priznanje značajnih dostignuća maršala Tita najbolji dokaz mesta koje mu pripada u istoriji. On jc bio poslednji od nekoliko zaista velikih ljudi drugog svetskog rata. Narod Jugoslavije, pod njegovim rukovodstvom,

četiri teške i gorke godine borio se protiv nacizma i u velikoj meri je doprineo pobedi slobodnog sveta. Predsednik Tito je, isto tako, iskovao i nacionalno jedinstvo jugoslovenskih naroda.

Grčka i Jugoslavija tradicionalni su prijatelji i saveznici još od svojih zajedničkih ratova za nacionalno oslobođenje. Grčki i jugoslovenski narod dele ne samo zajedničku granicu, nego i odanost miru, prijateljstvu i saradnji na mnogim poljima uz uzajamnu korist. Grčka oplakuje nestanak čoveka koji je »svojim idejama znatno uticao na sudbinu celog sveta«.

OLE ALGARD (Norveška) izjavio je da njegova vlada i narod osećaju duboku tugu zbog smrti ovog vojnika i državnika neobičnog ugleda. Tito se junački borio protiv strane dominacije i u drugom svetskom ratu, za mnoge zemlje, uključujući i Norvešku, bio je simbol otpora. Uvek ćemo negovati i poštovati uspomenu na njega.

MIKEL EL ŠERIFIS (Kipar) je rekao, da se smrt maršala Tita oplakuje sa dubokom tugom. Njegova smrt nije gubitak samo za njegovu zemlju nego i za ceo svet, jer su njegova ličnost i vodstvo ostavili svoj pečat na sav svet.

Predsednika Tita ćemo pamtiti i kao nacionalnog heroja, koji je vodio borbu njegove zemlje za nezavisnost. Tito je umro, ali su ga njegovi podvizi učinili besmrtnim.

DONALD F. MAKHENRI (Sjedinjene Američke Države) izjavio je da su predsednik Tito i njegovi sunarodnici, koji su se odupirali tuđoj ideologiji nametanoj njihovoj zemlji spolja, prvi put osvojili divljenje sveta svojom hrabrošću za vreme drugog svetskog rata. Posle rata, Titov jedinstveni genij vodstva iskovao je novu opredeljenost naroda Jugoslavije za bratstvo i jedinstvo u različitosti.

Geografski i ideološki smeštena između dva velika saveza sveta, Jugoslavija je, pod Titom, izbegla bezbednosne obaveze koje bi mogle okrnjiti tu »delikatnu ravnotežu«, i potražila je širu solidarnost sa mnogim novim zemljama sveta. Sjedinjene Američke Države pozdravljaju značajnu ulogu koju pokret nesvrstavanja može odigrati u međunarodnoj zajednici. One se osobito trude da iskoriste mogućnost koju nude Ujedinjene nacije za dijalog između svrstanih i nesvrstanih, i održavaće taj dijalog. »Na taj način, možemo izgraditi sopstveni spomenik maršalu Titu, da bismo dopunili onaj, koji predstavlja današnja Jugoslavija.«

HENRI A. DAGLAS (Gvajana) je za Tita rekao, da je bio neumoran i beskompromisni borac za međunarodni mir i pravdu; njegova smrt još teže je pala, jer nas je zadesila u trenutku povećanih svetskih zategnutosti.

Titova smrt predstavlja gubitak za celokupno čovečanstvo. Tito je shvatio suštinu bitke; on je svoj život posvetio jedinstvu svoje zemlje, i uspostavljanju boljeg svetskog poretka.

SARBULAND KAN (Pakistan) rekao je da je, kao prvi predsednik i zastupnik nesvrstanog pokreta, Tito bio otelotvorenje duha mira, jednakosti i pravde. Njegova životna predanost stvari nesvrstanih zemalja obezbedila mu je neuporedivo mesto u analima našeg doba.

»

Principi kojima je on posvetio svoj život večni su. Sve dok god se ljudi budu borili za odbranu tih principa, njegova ličnost će se pamtiti. »On je pripadao nama svima.«

VALIUR RAHMAN (Bangladeš) je izjavio, da je Jugoslavija izgubila svog najslavnijeg sina, a svet najuticajnijeg državnika. Ovaj gubitak osobito osećaju nesvrstane zemlje. Tito se borio za bolji međunarodni poredak, bio je faktor stabilizacije u svetskoj politici. On je bio ličnost izvanredne vizije, i čovek sudbine.

Bangladeš je duboko zahvalan na podršci koju mu je pružio Tito u najkritičnijem periodu njegove istorije.

PATRIS HUNGAVU (Benin) rekao je da Jugoslavija oplakuje gubitak predsednika Tita. Poslednjih četrdeset godina njegovog života neraz-dvojno je povezano sa usponom Jugoslavije. Predsednik Tito bio je neumoran borac za mir. Narod Afrike uvek će mu biti zahvalan na nepokolebljivoj podršci stvari ugnjetenih naroda u ćelom svetu. On je izrazio najdublje saučešće naroda Benina narodu Jugoslavije.

NELSON K. KUMEVI (Gana) je izjavio, da su pokret nesvrstavanja, i svet uopšte, izgubili velikog državnika. Narod Gane pamti Tita po njegovom doprinosu stabilnosti sveta. On je, zajedno sa Nehruom i Naserom, pomogao da se osnuje pokret nesvrstavanja.

Tito je stavio svoj pečat ne samo na Jugoslaviju nego i na ceo svet. Nema reči kojima bi se mogla odati pošta ovom čoveku.

RADA KRIŠNA RAMPUL (Mauricijus) rekao je da se pravci istorije menjaju tokom vremena, i da je jedina zaista pouzdana pouka istorije da istinski veliki ljudi ostaju neiscrpni izvor nadahnuća. Veličina Tita može se oceniti i u tom smislu.

Tito je filosofiji nesvrstavanja dao dimenzije demokratskog državništva, rekao je on. Tito je bio siguran da snage nerazuma neće prevagnuti nad snagama razuma.

MILJAN KO MATIN A (Jugoslavija) je rekao, da je nekoliko časova ranije Tito položen na večni počinak, u prisustvu izuzetno velikog broja šefova država i vlada.

Odajući poštu Titu, rekao je on, Jugoslavija će ostati verna svojoj autentičnoj socijalističkoj revoluciji, svojoj socijalističkoj, nezavisnoj, slobodnoj, nesvrstanoj i ujedinjenoj višenacionalnoj zajednici, bezbednoj, međunarodno priznatoj i stabilnoj — sada i ubuduće. Ostaće verna bratstvu i jedinstvu jugoslovenskih naroda i narodnosti, politici i pokretu nesvrstavanja, demokratskom društvu zasnovanom na socijalističkom samoupravljanju, »živom dokazu da i mala zemlja može uspeti da odbrani svoju nezavisnost i identitet, ako je čvrsto odlučila da to čini«, i »nepokolebljivoj privrženosti stvari mira i ravnopravne saradnje«.

»Titova smrt stvorila je prazninu koju moramo ispuniti svakodnevnim opredeljenjem za ostvarenje njegovog životnog dela. Njegova postignuća nadahnjivala su nas za vreme oslobodilačkog rata; u doba mira, ona su nas prožimala verom; ona su postala integralni deo života nove Jugoslavije, a sa njegovim postignućima neopozivo su povezani sadašnjost i budućnost svih jugoslovenskih naroda«.

Vanredno plenarno zasedanje nesvrstanih zemalja

TITOVA VELIČINA JE UNIVERZALNA

Nesvrstane zemlje, članice svetskog pokreta čiji je jedan od inspiratora i utemeljivača bio Tito, već posle prvih vesti o smrti našeg predsednika sastale su se u sedištu Ujedinjenih nacija u Njujorku, na vanredno plenarno zasedanje da bi odale poštu i priznanje velikom državniku i borcu za slobodu, nezavisnost i opšti progres. Sa tog skupa, kojem je jedina tačka dnevnog reda bilo odavanje počasti poslednjem od velikih osnivača pokreta nesvrstanih, upućena je poruka Predsedništvu SFRJ u kojoj se nesvrstane zemlje zavetuju da će se u svojoj daljoj aktivnosti rukovoditi Titovom stvaralačkom mišlju.

Trideset osam delegata govorili su na tom komemorativnom skupu nesvrstanih zemalja koji je trajao više od tri časa. Vanredni plenarni sastanak otvorio je kubanski ambasador Raul Roa, izveštavajući prisutne o sadržaju poruke predsednika Kastra Predsedništvu SFRJ, a zatim je dao reč doajenu diplomatskog kora u Ujedinjenim nacijama, ambasadoru Mauricijusa Ramfalu.

»O Titu«, rekao je Ramfal, »zaista možemo reći ono što su veliki osnivači Amerike rekli o Džordžu Vašingtonu: bio je prvi u ratu, prvi u miru i prvi u srcima svojih sugrađana. Izuzetak je jedino to što je Titova zemlja bio ceo svet.«

»Tito je naš učitelj i naš primer«, istakao je predsednik Generalne skupštine Salim Ahmed Šalim, ambasador Tanzanije. On je izrazio duboko uverenje da će »naša jugoslovenska braća ostvariti u budućnosti još veće podvige i pobede, nastavljajući Titovo delo.«

U istupanjima ostalih govornika dodirnuti su gotovo svi ključni problemi savremenosti, uz ukazivanje na vizionarske Titove poglede, ocene i savete za njihovo rešavanje. Pri tome, najčešće su pominjana tri velika Titova zaveštanja. To je, pre svega, herojska borba za oslobođenje i nezavisnost ne samo Jugoslavije, nego i svih drugih naroda i zemalja sveta, a i odvažnost u suprotstavljanju svim oblicima ugnjetavanja, podčinjavanja, zavisnosti i narušavanja ljudskih prava, i neotuđivih prava naroda.

Titov legendarni heroizam zauvek je ušao u istoriju sveta — isticali su predstavnici Indije, Alžira, Kube, i mnogi drugi. »Tito je postao uzor, svim narodima koji se bore za svoje oslobođenje i samoopredeljenje«, istakao je egipatski ambasador, dodajući da arapski narodi nikad neće zaboraviti podršku Titove Jugoslavije u njihovim najtežim trenucima. »Tito nas je učio da se svim snagama zalažemo za miroljubivo rešavanje svih međunarodnih problema, ali i da pružimo odlučan otpor svakom pokušaju dominacije, mešanja i diktata«, rekao je panamski ambasador. Takvi tonovi provejavali su i u istupanjima više drugih govornika. Pri tome, posebno je ukazano na uspešno suprotstavljanje Titove Jugoslavije svim pokušajima mešanja i diktata sa bilo koje strane, a i na njenu osudu blokovske politike i nadmetanja, stranih intervencija i mešanja pod bilo kojim izgovorom.

Razumljivo je da je na ovakavom skupu bilo najviše govora o Titovom doprinosu stvaranju, širenju i jačanju pokreta nesvrstanih. »Titovo ime simbol je nesvrstanosti«, rekao je predstavnik Šri Lanke, koji je izrazio mišljenje da bi reafirmisanje autentične nesvrstanosti baš u

*

ovoj prilici predstavljalo najbolje vraćanje duga predsedniku Titu. Ova sugestija naišla je na široku podršku. »Ako istrajemo u borbi za ravnopravnost i u otporu svakoj dominaciji i diktaturi«, rekao je delegat Perua, »najbolje ćemo se odužiti Titu za ono što je za nas učinio«. Na značaj pridržavanja izvornih principa i ciljeva nesvrstanosti, ukazali su, takođe, predstavnici Kameruna i Bangladeša, ističući da je to osnova za jačanje jedinstva pokreta nesvrstanih zemalja. »Ne sme se dozvoliti«, čulo se upozorenje Indonezije, »da se naš pokret minira, oduzimajući mu izvornu snagu — koju je postigao oredsednik Tito i koja predstavlja osnovu za jačanje solidarnosti.« Predstavnik oslobodilačkog pokreta SVAPO takođe je ukazao, a i drugi, na potrebu doslednog sprovođenja saveta koje je u tom pogledu dao preminuli jugoslovenski lider.

Kao treće veliko Titovo zaveštanje, niz govornika istakao je njegovo stvaranje sistema socijalističkog samoupravljanja u Jugoslaviji. Titova zasluga u tom pogledu je ogromna, naglasili su predstavnici Meksika i još drugih zemalja. Sa indijske strane, takođe je visoko ocenjena celovita Titova doktrina o samoupravljanju, za koju je rečeno da objašnjava ogroman progres Jugosavije. Predsednik Tito načinio je od Jugoslavije primer za druge — istakao je delegat Malte, dok je ambasador Šri Lanke izrazio mišljenje da Titov samoupravni sistem predstavlja primer koji treba proučavati u svakoj sredini i slediti ga.

Osvrćući se na bogato zaveštanje predsednika Tita, delegat **Paname** je uzbuđenim glasom rekao: »Sve nas je Titov odlazak pretvorio u siročad, ali ako njegove zavete pretvorimo u delo, možemo napredovati obogaćeni za ljudsko dostojanstvo«.

»Sada nam je više nego ikad potrebno«, istakao je predstavnik Nigera, »da se rukovodimo Titovim poukama da bismo sačuvali optimizam u svetu u kojem suviše mnogo stvari teži da nas obeshrabri.« Duboki utisak ostavila je na prisutne filosofska misao ambasadora Mauricijusa: »Tita nazivaju«, rekao je on, »poslednjim od velikih. Ali, šta je smisao ljudske veličine? Možda ljudska smrt predstavlja veću dimenziju nego život. Bitno je da veličina mora biti univerzalna i da onaj koji je poseduje mora biti voljen od svih, čak i od svojih kritičara. Sa tim oreolom Tito nas je napustio, što, po mom mišljenju, znači da nas uopšte i nije napustio. To bi mogla biti definicija besmrtnosti«.

Očevidno dirnut svime što je rečeno o predsedniku Titu i Jugoslaviji, ambasador SFRJ u UN, Miljan Komatina, najtoplije je zahvalio na izrazima saučešća i solidarnosti s narodima Jugoslavije u ovom za nju bolnom trenutku, ističući da su narodi Jugoslavije odlučni da slede put koji je trasirao veliki čovek kojeg su oni i međunarodna zajednica upravo izgubili — Josip Broz Tito.

U poruci koja je na kraju vanrednog sastanka nesvrstanih zemalja upućena Predsedništvu SFRJ, kaže se, između ostaloga: »Mi smo sada postali siromašniji za ličnost koja je zajedno sa drugim neimarima politike i pokreta nesvrstavanja nadahnjivala i sa odanošću i upornošću vodila borbu protiv eksploatacije, potčinjavanja i nejednakosti na svim kontinentima«.

Tekst poruke predložila je Indija, i on je jednoglasno usvojen.

»Ugasio se jedan život koji je sav bio posvećen idealu da svi narodi i zemlje treba da žive u miru i slobodno biraju put svog razvoja«, kaže se u poruci nesvrstanih najvišem rukovodstvu Jugoslavije. U njoj se, takođe, podseća da su lideri nesvrstanih na Šestom samitu u Havani

jednodušno odali priznanje predsedniku Titu i zahvalnost za njegov lični doprinos formulisanju principa i ciljeva nesvrstanosti, a i za njegove neumorne napore da se sačuva i učvrsti jedinstvo nesvrstanih zemalja. »Inspirisani njegovom neuporedivom vizijom, i pod njegovim neumornim rukovodstvom, narodi Jugoslavije pošli su nepovratno putem nesvrstanosti i pomoći i podrške svim onima koji se bore za slobodu i nezavisnost«, ističe se u poruci nesvrstanih.

»U potpunoj nezavisnosti nesvrstanog pokreta« kaže se dalje u poruci, »Tito je video osnovne komponente našeg jedinstva i snage. U našoj zajedničkoj i nepomirljivoj borbi protiv imperijalizma, kolonijalizma, rasizma i svih drugih oblika potčinjavanja i hegemonizma, a za ravnopravnu ekonomsku i političku saradnju, Tito je video naš program akcije.«

Obavezujući se da će se rukovoditi Titovom stvaralačkom aktivnošću, nesvrstani na kraju svoje poruke citiraju Titove reči da nema nikakve žrtve koju ne bi trebalo učiniti kada su u pitanju uzvišeni ciljevi i plemeniti ideali za koje se bori pokret nesvrstanosti.

Savet bezbednosti OUN

TITA ĆE PAMTITI BUDUĆE GENERACIJE

Otvarajući hitnu sednicu Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, koja je imala da rešava jedan od akutnih problema na Bliskom istoku, predsednik Saveta Porfirio Munjoz Ledo iz Meksika, pre prelaska na dnevni red, prigodnim je rečima odao veliko priznanje našem umrlom predsedniku Titu. »Svet je lišen jedne od svojih najistaknutijih ličnosti, čije će velike osobine pamtiti buduće generacije«, rekao je on.

Predsednik Saveta bezbednosti takođe je rekao, da se ova hitna sednica održava u trenutku kada čovečanstvo duboko žali smrt predsednika SFRJ Josipa Broza Tita, čija je privrženost Ujedinjenim nacijama, kako je istakao, »postala izvor nadahnuća za celu svetsku zajednicu«. Podsećajući da je predsednik Tito jedan od velikih osnivača nesvrstanog pokreta, predsednik Saveta bezbednosti rekao je da je Josip Broz Tito »šampion mira i humanizma u svetu«. Pošto je minutom ćutanja odata pošta preminulom jugoslovenskom i svetskom državniku, Savet bezbednosti ovlastio je svog predsednika da odmah uputi telegram jugoslovenskoj vladi sa izrazima najiskrenijeg saučešća.

Izvršni savei Uneska

PRIZNANJE SVETSKOM DRŽAVNIKU

Odmah posle vesti o smrti našeg predsednika, u Parizu se sastao Izvršni savet Uneska da bi puna dva sata svoje redovne sednice posvetio ličnosti i životnom delu predsednika Tita. Predstavnici više zemalja, a i generalni direktor Uneska Mboa, evocirajući uspomene na preminulog državnika, posebno su isticali ulogu Tita u osnivanju pokreta nesvrstavanja, zatim kao svetskog državnika, građanina sveta za kojeg su rekli da se celog života borio za mir, ravnopravnost i nezavisnost, a i za integritet svoje zemlje, u okviru ravnopravnih međunarodnih odnosa.

Na sednici Izvršnog saveta Uneska, o predsedniku Titu i Jugoslaviji, govorili su predstavnici Egipta, Italije, Sovjetskog Saveza, Perua, Kine i Iraka. Oni su govorili i u ime svojih zemalja i u ime regionalnih grupa koje predstavljaju u ovoj specijalizovanoj organizaciji Ujedinjenih nacija, koja se bavi pitanjima prosvete, kulture i nauke.

Givorio je i predstavnik Kube, kao zemlje koordinatora pokreta nesvrstanih do sledećeg samita. Na komemorativnoj sednici data je reč i ambasadoru Jugoslavije u Unesku Dragu Kuncu, koji je svim učesnicima zahvalio na izrazima saučešća i solidarnosti koju je Izvršni savet manifestovao prema Jugoslaviji.

»Grupa 77«

TITO PRIPADA ISTORIJSKOM NASLEĐU

Zemlje u razvoju, članice »Grupe 77«, održale su u Ženevi komemorativnu sednicu na kojoj su odali posebna priznanja za ogroman doprinos predsednika Tita razvoju i jačanju ideje o emancipaciji i saradnji tih zemalja. Takva priznanja data su i istorijskoj ulozi predsednika SFRJ Josipa Broza Tita u afirmaciji politike nesvrstavanja. Na sednici »Grupe 77« učestvovali su i predstavnici grupa zapadnih i istočnih zemalja, mnogobrojni novinari i drugi gosti.

»Titovo ime predstavlja za Latinsku Ameriku, Afriku i Aziju, za dve trećine čovečanstva koje se bore za konačnu dekolonizaciju, zajedničku i stalnu, neuništivu uspomenu koja ih je inspirisala u izgradnji osnovnih struktura njihovih naroda«, rekao je na sednici bivši meksički predsednik Luis Ečeverija, koji je, takođe, došao na komemorativni skup »Grupe 77«. »Sa Nehruom i Naserom Tito je izgradio filosofiju i praksu istorijskog pokreta — pokreta nesvrstavanja. U ovom momentu, kada svet doživljava kritične i opasne trenutke, Titov život i delo iskazuju se kao neukrotiva volja za nezavisnošću, kao izraz nepokolebljivog ljudskog verovanja i nade na putu prema napretku. Mi danas znamo da Tito pripada zajedničkom istorijskom nasleđu, kojem su doprinosili veliki borci čovečanstva«, rekao je Ečeverija.

Na komemorativnom skupu »Grupe 77«, govorio je i generalni sekretar Konferencije Ujedinjenih nacija za trgovinu i razvoj (UNKTAD) Gamani Korea, koji je evocirao uspomene na dva svoja susreta sa Titom. »Govorio mi je o potrebi solidarnosti zemalja-proizvođača sirovina. To nam je veoma pomoglo u UNKTAD-u kada smo tretirali te probleme. Govorio mi je i o jedinstvu nesvrstanih zemalja, što će uvek biti suštinsko pitanje pokreta. Ti razgovori impresionirali su me zauvek. Tito nam je, takođe, davao ohrabrujuće poruke prilikom podržavanja konferencije UNKTAD-a. Tita više nema, ali će pokret nesvrstavanja nastaviti putem na kojem je on delovao celog života«, zaključio je Gamani Korea.

Slično uverenje izneo je i predstavnik Kube, ambasador Sola Vilja. »Tito je ceo život posvetio jedinstvu pokreta nesvrstavanja. Tito zato nije mrtav. On živi i uvek će živeti u čovečanstvu koje mu je zahvalno«, rekao je on.

Šef afričke grupe zemalja-članica »Grupe 77«, marokanski ambasador Ali Skali, setio se »magistralnog Titovog govora u Havani, na posled-

njem sastanku šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja. To je bio govor koji je punom merom ukazao na njegovu mudrost, iskustvo i ocene, a i predviđanje budućnosti. On je neizmerno mnogo ostavio pokretu nesvrstavanja. Tita više nema, ali Jugoslavija ostaje privržena pokretu...«

Isto to rekli su i predstavnici azijske i latinoameričke grupe zemalja u razvoju, članica »Grupe 77«. »Njegovo delo ostaće nam zauvek kao dragoceno nasleđe. Tito je svoj zadatak izvršio u potpunosti. To je bio jedan od najvećih ljudi koje je svet zapamtio«, naglasio je predsedavajući azijske grupe Hortensio Briljantes sa Filipina.

Predsedavajući ovog komemorativnog skupa, Terens Nseuze iz Burundija, predložio je da se održi vanredno zasedanje pokreta nesvrstanosti na najvišem nivou, na kojem bi se »dogovorili o budućnosti i učinili besmrtnim grandiozno Titovo delo«.

Komemorativna sednica povodom smrti predsednika Tita održana je i na Međunarodnoj konferenciji o izradi kodeksa za prenos tehnologije, takođe u Ženevi, na kojoj su predstavnici svih regionalnih grupa zemalja govorili o velikoj državničkoj figuri Josipa Broza Tita.

Međunarodni centar u Nju Delhiju

TITO JE PRIPADAO SVETU

Glavni grad prijateljske i nesvrstane Indije odao je izuzetne počasti našem umrlom Predsedniku. »Tito nije bio samo Jugosloven, on je pripadao svetu« — J. N. Kosla, bivši indijski ambasador u Beogradu. »Kada se govori o Titu, prva je asocijacija na džina među ljudima« — Vasant Sate, ministar informacija Indije. »Svojim velikim primerom, Tito je pokazao put zemljama sveta« — profesor V. P. Dat. »Iz njega je izbijao topao humanizam« — N. Krišnan, bivši ambasador Indije u Jugoslaviji. »Od svih savremenih velikana, u 'trećem svetu' nije bilo voljenijeg i cenjenijeg od Tita« — U. Badžipaji, direktor Indijskog međunarodnog centra. »Sećanje na Tita uvek će inspirisati čovečanstvo« — Dineš Sing, bivši ministar inostranih poslova Indije...

I tako redom, sedam govornika, više od sat i po. Teško je naći pravi početak iz te spontane bujice reči osećanja i poštovanja. Scena je ugledni Indijski međunarodni centar u Nju Delhiju, u kojem je održan komemorativni skup, uz prisustvo mnogih istaknutih ličnosti savremene Indije. Bio je tu, između ostalih, sekretar inostranih poslova R. D. Sate, zatim više funkcionera raznih ministarstava, profesori univerziteta, javni radnici, novinari, diplomatski predstavnici iz nesvrstanih zemalja. Skup posvećen sećanjima na Tita, spontano se pretvorio u snažnu manifestaciju indijsko-jugoslovenskog prijateljstva.

»Celog života, Tito je bio spreman da se žrtvuje za svoje principe. Bio je komunist, ali nije preuzimao modele, gotove koncepte... Imao je hrabrost uverenja.« Ministar informacija Vasant Sate govorio je slobodno, bez pisane reči, prema ustaljenoj praksi u javnom životu Indije. »Tito je izgradio čvrsto integrisanu naciju, gradio je osećanje nacionalne svesti svog naroda, gradio je socijalizam«, kaže on, i podseća na radničko samoupravljanje, na stimulaciju rada, decentralizaciju, nacionalnu ravnopravnost. »Još u vreme Nehrua, počeli smo da šaljemo mnoge naše mlade ljude jla prouče sistem u Jugoslaviji«, kaž-

on, i seća se Titove uloge u međunarodnom životu, napora na stvaranju i jačanju nesvrstavanja. Asocijacije se nadovezuju na Nehrua, na njegove poslednje dane: »Kada je umro Nehru, u nas se postavljalo pitanje: sta posle Nehrua? Sada se, ponegde, postavlja pitanje: šta nakon Tita? Uveren sam da će rukovodstvo koje je raslo s Titom, rukovodstvo koje je on ostavio, nastaviti da prenosi Titovu poruku...«

»Mi Titu dugujemo nastavljanje jačanja principa za koje se on borio. Najbolja pošta velikim ljudima je baš to, nastavljanje rada koji su oni započeli«, kaže ministar Sate. On iznosi, takođe, uverenje da će prijateljstvo Indije i Jugoslavije, koje su počeli da grade Tito i Nehru, i dalje jačati.

Ambasador SFRJ Anđelko Blažević, zahvaljuje indijskim prijateljima i kaže, pored ostaloga: »Njegov veliki primer će slediti milioni drugih koji će deliti sudbinu svoje zemlje i svog naroda. Zato je Tito samo fizički mrtav. On ostaje zauvek živ u srcima i dušama naših naroda.« Indijski profesor V. P. Dat govori o »velikom doprinosu Tita u očuvanju mira, sprečavanju nuklearne konfrontacije, učvršćenju nezavisnosti zemalja, izgradnji socijalizma u svetu«. »Svojim velikim primerom Tito je pokazao put zemljama sveta«, kaže on, i zaključuje, da se »mora očuvati Titova zaostavština.«

J. N. Kosla, do sada u dva maha ambasador Indije u Jugoslaviji, potresnim glasom kaže: »Ceo svet je odao počasti Titu. Njegov pogreb bio je, u stvari, samit sveta, a sve je to odraz Titove veličine. Tito nije bio Jugosloven, pripadao je svetu«. . . I još kaže: »Ostavio je neizbrisivi trag u istoriji. .. Ogromna dostignuća, za čije je samo nabrajanje potrebno dosta vremena.«

Tu ubraja, pored ostaloga, napore u daljem »humanizovanju socijalizma« i stvaranje i jačanje nesvrstanog pokreta. Kao dobar poznavalac, on objašnjava skupu samoupravljanje, decentralizaciju, nagrađivanje prema radu, delovanje tržišta, politiku na selu u Jugoslaviji. »Tito je radio sa dubokom verom u slobodu rada i slobodu ličnosti.« Posebno se seća susreta sa našim Predsednikom, koji se odigrao nekoliko meseci pre smrti Džavaharlala Nehrua. J. N. Kosla, sada u osmoj deceniji života, ali krepak, tihim glasom nastavlja: »Nehru se razboleo. Tito je bio veoma potresen. Pozvao me je i zamolio: 'Prenesite Nehrua kod mene. Neka ostane na Brionima, tamo je prijatna klima, neka se oporavlja'.«

Nehru je, kaže J. N. Kosla, bio veoma dirnut i zahvalan na Titovoj pažnji. Ipak, poziv nije mogao iskoristiti, jer se bolest dalje pogoršavala. N. Krišnan je donedavno bio ambasador Indije u Jugoslaviji. Sada je visoki funkcioner Ministarstva inostranih poslova. »Tito je Jugoslaviji dao novi, humani društveni sistem. On je za svet predstavljao glas trezvenog lidera, a nesvrstavanju je bio čuvar savesti«, kaže Krišnan, i dodaje: »Godinama je bio dominantna figura čovečanstva, čiji je savet bio potreban i tražen. Njegovo će se odsustvo duboko osetiti. ..« I on se seća svojih ličnih susreta sa Titom: »Iz njega je izbijao topli humanizam. Bio je čovek izvanredne vitalnosti. Svim srcem se predavao stvari kojoj bi se posvetio...«

»Bio je svetski lider u celini, i borac za slobodu nacije, za slobodu individue. Jugoslavija je danas živi primer njegovog dela«, kaže Dineš Sing. »Tito više nije tu, ali je Jugoslavija primer vrednosti za koje se borio, a nesvrstavanje je snažan oslonac stremljenja ka miru. Čovek

koji je sve to izrazio kroz sebe, nikad neće umreti«, zaključuje istaknuti političar Indije.

I tako redom, da bi na kraju ustali, i minutom ćutanja završili ovaj impozantan skup posvećen Titu.

Nju Delhi: Indijski Parlament, koji se 9. juna sastao prvi put posle dvomesečne pauze, odao je, na početku redovnog zasedanja, izuzetnu poštu predsedniku Titu.

Premijer Indira Gandi, govoreći sa velikim uvažavanjem o ličnosti predsednika Tita, rekla je, daje on bio »velikan našeg vremena« i »istinski prijatelj Indije«.

»Retko je koja prestonica doživela takvo okupljanje šefova država i vlada, i predstavnika zemalja i međunarodnih organizacija, a i drugih poznatih ličnosti, kao što je to bilo prilikom sahrane predsednika Tita«, rekla je Indira Gandi saopštavajući utiske iz Beograda.

Spikeri (predsednici) Lok sabe i Radža sabe (Predstavničkog, tj. Donjeg doma i Gornjeg doma Parlamenta) Bal Ram i M. Hidajatulah rekli su, da Titova smrt predstavlja gubitak za ceo svet, jer je on bio »čovek izuzetnih dostignuća«:

»Smrt predsednika Tita prevazišla je granice Jugoslavije«, rekao je Bal Ram dodajući, da je on bio »stegonoša ljudske pravde«. Opozicioni lider Madu Dandavate istakao je, da je »Tito pokazao svetu da ne može postojati nešto što bi se nazivalo ograničenim suverenitetom«, dok su lideri drugih stranaka isticali »duh otpora i pomirljivosti koji je predsednik Tito simbolizovao sa elegancijom i odlučnošću«. Poslanici indijskog Parlamenta su, minutom ćutanja, odali poštu predsedniku Titu.

* * *

Uvek je lepo biti Jugosloven. U ovim teškim časovima tuge i ponosa, što smo Titovi i što je Tito naš, ponosni smo i što je Tita poznavao, poštovao i voleo ceo svet. Nismo bili sami u žalosti. Svuda, širom sveta, koji je znao: kada se kaže Tito daje to i Jugoslavija, u teškim trenucima saznanja da Tita više nema među živima, bili smo ponosni na poštovanje koje se ukazivalo Titu. I suza u oku bila je ponosna kada su se na ulicama Rima, tog večnog grada, pojavile velike Titove fotografije, kada su carinici na granicama širom Evrope propuštali Jugoslavene da bez velikih formalosti prođu, jer su žurili da odaju poštu svom Titu, kada na fudbalskoj utakmici u Atini 20.000 ljudi oda poštu našem predsedniku, a onda skandira »Tito! Tito!« — to ime poznato svima. Zato i kada znamo da Titov osmeh više nećemo nikad videti, znamo da je on ipak tu, u nama i sa nama, i da će se i dalje, uvek kada se kaže Tito, znati da je to Jugoslavija, njegova i naša, Titova Jugoslavija. Jer, Jugoslavija je Tito, a Tito — Jugoslavija. Ona ide njegovim putem, gradeći i dalje prijateljstvo sa narodima na svim meridijanima.

Telegrami stranih državnika i političara

REČI SAUČEŠĆA I POŠTOVANJA

Najvišim državnim i partijskim rukovodiocima Jugoslavije, društveno-političkim organizacijama, stigle su stotine i stotine telegrama bezmalo iz svih zemalja sveta. Slali su ih šefovi država i vlada, partijski prvaci, istaknuti javni radnici, građani. Bili su to tekstovi oproštaja od državnika jedne hrabre, slobodoljubive zemlje, od prijatelja čija je smrt osiromašila svet, i reči divljenja i poštovanja prema grandioznom Titovon*delu.

DELEGACIJA ALŽIRA S PREDSEDNIKOM Š AD LIJEM BENDŽEDIDOM NA ČELU.

ŠPANSKI PREMIJER ADOLFO SUAREZ.

GENERALNI SEKRETAR KP ŠPANIJE SANTIAGO KARILJO.

PREDSEDNIK ETIOPIJE MENGISTU HAILE MARIAM.

AUSTRIJSKI PREDSEDNIK RUDOLF KIRHŠLEGER.

KINESKI PREMIJER HUA GUOFENG.

MINISTAR INOSTRANIH POSLOVA INDONEZIJE ADAM MALIK.

DELEGACIJA KOMUNISTIČKE PARTUE ITALIJE.

ITALIJANSKI PREDSEDNIK SANDRO PERTINI.

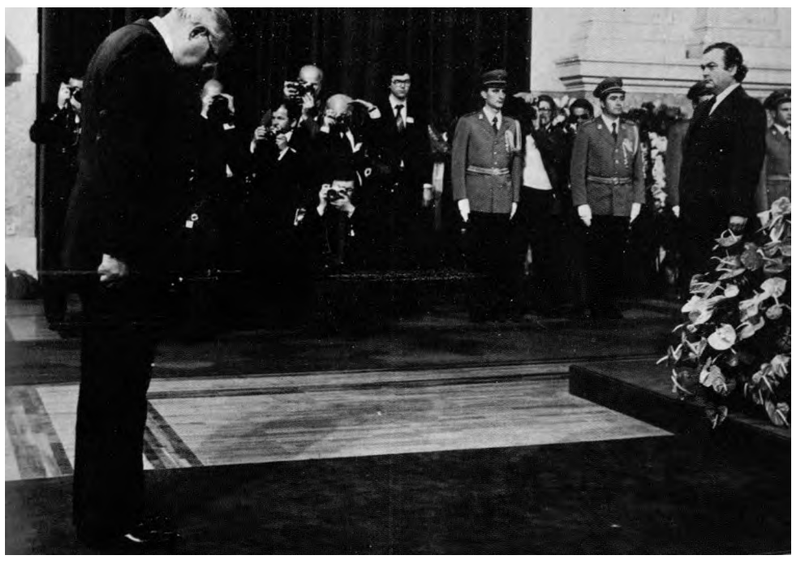
ZAMBIJSKI PREDSEDNIK KENET KAUNDA.

INDIJSKI PREMIJER INDIRA GANDI.

VOJVODA OD EDINBURGA.

LIDER BRITANSKE OPOZICIJE DŽEJMS KALAGAN.

BRITANSKI PREMIJER MARGARET TAČER.

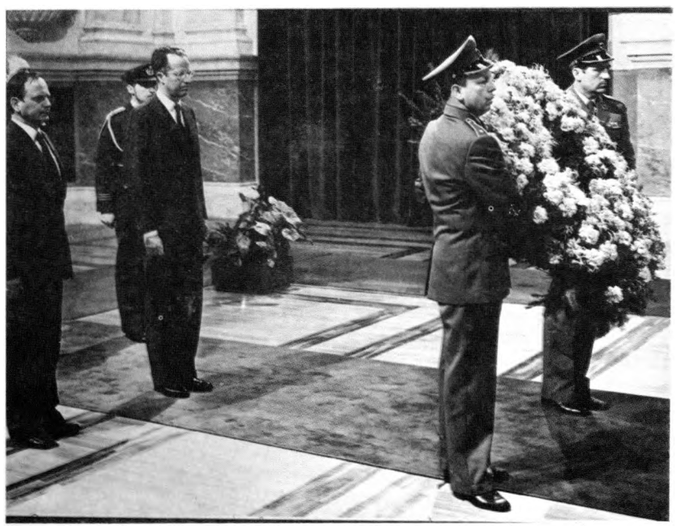
POTPREDSEDNIK SAD VOLTER MONDEJL.

PREDSEDNIK IRAKA SAD AM HUSEIN.

PREDSEDNIK FINSKE URHO KEKONEN.

BELGIJSKI KRALJ BODUEN.

PREDSEDNIK DNR KOREJE KIM IL SUNG.

GRČKI PREDSEDNIK KONSTANTIN CACOS.

JORDANSKI KRALJ HUSEIN.

ŽAN, VELIKI VOJVODA OD LUKSEMBURGA.

PRVI SEKRETAR MAĐARSKE SOCIJALISTIČKE RADNIČKE PARTIJE JANOŠ KADAR.

GENERALNI SEKRETAR KPSS I PREDSEDNIK VRHOVNOG SOVJETA SSSR LEONID UJIČ BREŽNJEV.

SIRUSKI PREDSEDNIK HAFEZ EL ASAD.

PORTUGALSKI PREDSEDNIK ANTONIO RAMALJO JANEŠ.

LIDER SOCIJALDEMOKRATSKE PARTIJE SR NEMAČKE VILI BRANT.

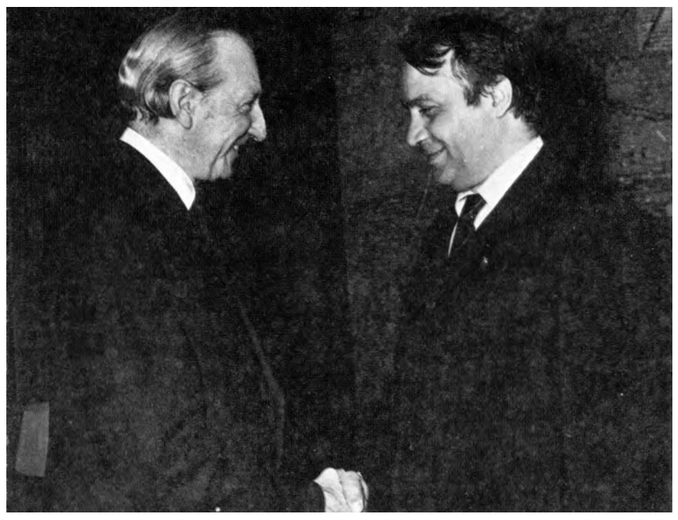
LIDER PALESTINSKE OSLOBODILAČKE ORGANIZACIJE JASER ARAFAT.

DELEGACIJA SOCIJALDEMOKRATSKE PARTUE PORTUGAL!JE.

SUSRET DR VLADIMIRA BAKARIĆA SA GENERALNIM SEKRETAROM OUN KURTOM VALDHAJMOM.

SUSRET KURTA VALDHAJMA SA IRANSKIM MINISTROM INOSTRANIH POSLOVA SADEKOM GOTBZADEHOM.

ALŽIR

Predsednik Republike i generalni sekretar Partije FLN *Šadli Bendždedid:*

Duboko dirnuti vešću o smrti predsednika Tita, u ime alžirskog naroda, partije Fronta za nacionalno oslobođenje, vlade, i u svoje lično ime, upućujem naše najdublje saučešće. Molim vas da narodu Jugoslavije, Savezu komunista Jugoslavije, a i rukovodiocima i vladi SFRJ, prenesete izraze našeg najdubljeg saučešća.

Duboka osećanja koja prožimaju ceo Alžir zbog nestanka predsednika Tita ukazuju na njegovu veličinu kao državnika i na važnost njegove uloge na čelu Jugoslavije i u međunarodnom životu.

Predvodeći herojsku borbu za oslobođenje naroda Jugoslavije, on je osnovao modernu i socijalističku Jugoslaviju, kojoj je znao da osigura nacionalnu nezavisnost u vremenu u kojem je ona mogla da se očuva samo odlučnom i vidovitom akcijom.

S obzirom da je bio otelotvorenje želje za nezavisnost svoje zemlje, on je, samim tim, bio to i za sve oslobodilačke borbe i za sve velike akcije koje su obeležile stupanje ugnjetenih naroda i nacija u borbu da postanu gospodari svoje sudbine. I upravo u Beogradu, i pod njegovim predsedništvom, održana je Prva konferencija na vrhu nesvrstanih zemalja koja je potvrdila nepokolebljivu rešenost naših naroda da sami, i za sebe, određuju svoju sudbinu.

Godinama posle svake bitke predsednik Tito jačao je pokret nesvrstanosti koji je, zahvaljujući njegovom neprocenjivom doprinosu, postao istovremeno nada i put ka stvaranju jednog novog sveta. Time se on potvrđivao kao jedan od velikih ljudi čija će odlučjuća akcija u službi najplemenitijih ciljeva dati trajno obeležje savremenom svetu.

Predsednika Tita nema više, ali ostaće njegova iscrpna pouka i primerno delo, kao stalni izvor inspiracije dalje borbe kojoj se potpuno predao na putu sa kojeg nikad nije odstupio, na putu slobode i čovekovog dostojanstva.

Alžir neće zaboraviti da je Tito bio među prvim liderima koji su podržali njegovu borbu za nacionalno oslobođenje.

Narodi Jugoslavije i Alžira prošli su kroz iste neizrecive patnje da bi stekli svoju slobodu. Oni su povezani u istoj borbi protiv svakog oblika ugnjetavanja. Podstaknuti istim idealima, i gajeći iste principe, oni danas dele isti bol u tuzi koja ih je zadesila, i oplakuju nestanak onoga koji je uvek bdio nad njihovim primernim prijateljstvom. Naši narodi će i sutra biti zajedno, neraskidivo solidarni i odlučni u odbrani onoga što je za sobom ostavio predsednik Tito, u jačanju njihove nacionalne nezavisnosti, u privrženosti principima i ciljevima nesvrstanosti.

Predsednik vlade *Mohamed Benahmed Abdelgani:*

Sa dubokim uzbuđenjem i ogromnom tugom saznao sam za smrt predsednika Tita. U ovim bolnim trenucima, upućujem, u ime alžirske vlade, i u svoje lično ime, izraze iskrenog saučešća vama, i Saveznom izvršnom veću. Alžirski narod, koji sa jugoslovenskim narodima gaji tesne veze neraskidivog prijateljstva, sada u potpunosti deli njihov bol u žalosti, koja podjednako pogađa alžirski narod. Predsednik Tito posvetio je ceo svoj život pobedi ideala slobode i pravde. U istoriji će zauvek ostati zabeleženo grandiozno delo koje je preduzeto pod

njegovim rukovodstvom za izgradnju socijalističke Jugoslavije, a i odlučujuća uloga preminulog velikana u stvaranju i uspesima pokreta nesvrstanosti. Alžirski narod večito će se sećati stalne pažnje koju je predsednik Tito ukazivao razvoju i učvršćivanju prijateljskih odnosa između naših dveju zemalja. U ovim trenucima velikog iskušenja, želeo bih da vas ponovo uverim u solidarnost moje zemlje i njenu odlučnost da nastavi delovanje čiji je cilj stalno jačanje odnosa između naših dveju zemalja i učvršćivanje pokreta nesvrstanosti.

ARGENTINA

Predsednik Republike, general *Horhe Rafael Videla:*

U dubokom bolu koji je u ovim momentima pogodio Jugoslaviju smrću njenog predsednika, maršala Josipa Broza Tita, državnika koji je tokom dugih i teških godina bio jedan od istaknutih protagonista istorije savremenog sveta, upućujem vam najiskrenije izraze saučešća vlade i naroda Argentine, i pridružujem se bolu prijateljske zemlje.

AUSTRALIJA

Generalni guverner *Zelman Kouen:*

U svoje ime, i u ime naroda Australije, želim da izrazim vama, i narodu Jugoslavije, iskreno saučešće povodom smrti predsednika Josipa Broza Tita, velikog vođe vaše zemlje tokom mnogih godina, i državnika kojeg je svet poštovao, i kojem se divio zbog ličnog integriteta, hrabrosti, samostalnosti i osobina vođe.

Njegova smrt predstavlja veliki gubitak ne samo za Jugoslaviju, nego i za svet. Budite uvereni da su moje misli, i misli australijskog naroda, sa vama u ovom času žalosti.

Predsednik vlade *Malkolm Frejzer:*

U ime vlade i naroda Australije, i u svoje lično ime, želeo bih da izrazim vladi i narodu SFRJ iskreno saučešće i duboko saosećanje povodom smrti predsednika Tita. Svesni smo posebnog gubitka koji predstavlja smrt predsednika Tita zbog jedinstvene uloge, kako na domaćoj, tako na međunarodnoj sceni.

AUSTRIJA

Predsednik Republike *Rudolf Kirhšleger:*

Vest o smrti predsednika SFRJ, maršala Josipa Broza Tita, duboko je ganula i austrijski narod. Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija i jugoslovenski narod pretrpeli su smrću ovog izvanrednog državnika nenadoknadiv gubitak. Maršal Tito je svojim izvanrednim političkim delovanjem i neumornim radom izgradio trajno delo. Njegova ljudska veličina, znanje i čvrsta želja za zajedničkim delovanjem i radom svih naroda za mir, za koji se on stalno i nepogrešivo borio, ostaće u trajnoj i snažnoj uspomeni austrijskog naroda. Primite moje najdublje saučešće povodom smrti predsednika Tita.

Savezni kancelar *dr Bruno Krajski:*

Duboko me je dirnula tužna vest o smrti predsednika SFRJ, maršala Josipa Broza Tita. Molim Vašu ekselenciju da primi uveravanja o našem iskrenom saučešću povodom ovog tako teškog i bolnog gubitka za Vašu zemlju.

Preminuli Predsednik, koji je decenijama tako uspešno upravljao sudbinom SFRJ, svojom ličnošću i svojom odgovornom politikom značajno je uticao na razvoj i napredak mira u Evropi. Ohrabrujući razvoj bilateralnih veza između naših zemalja predstavlja primer dobrosusedskih odnosa i zaveštanje koje nam nalaže da u tom smislu nastavimo saradnju Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Republike Austrije.

Predsednik Socijalističke partije *dr Bruno Krajski,* sekretar centrale *Fric Marš,* sekretar za međunarodna pitanja *Valter Haker:*

U ime Socijalističke partije Austrije, a i u naše ime, molimo da primite izraze najdubljeg saučešća povodom smrti predsednika Josipa Broza Tita. Njegova borba za nezavisnost i ravnopravnost jugoslovenskih naroda i njegovo hrabro odbijanje svake dominacije obezbeđuju Titu počasno mesto ne samo u istoriji Jugoslavije, nego i u istoriji Evrope, i sveta.

Predsednik Komunističke partije *Frans Muri* i sekretar Centralnog komiteta *Ervin Šarf:*

Povodom smrti druga Josipa Broza Tita, u ime austrijskih komunista upućujemo iskreno saučešće. Sa teškim bolom i tugom preživljavali smo mučnu borbu sa smrću komunističkog revolucionara međunarodnog ugleda, koji je u svakoj životnoj situaciji nastojao da ispuni svoje obaveze komuniste — bilo u najdubljoj ilegalnosti, bilo kao vođ i organizator narodne i antifašitstičke oslobodilačke borbe jugoslovenskih naroda, bilo u ulozi Predsednika SKJ i Predsednika SFRJ. Sa imenom Josipa Broza Tita povezane su brojne inicijative za mobilisanje nesvrstanih zemalja u interesu popuštanja zategnutosti i mira u svetu. Titova politika uvek je nosila žig međunarodne solidarnosti u antiimperijalističkoj borbi. Zahvaljujemo mu na pomoći koju je austrijskim komunistima i patriotima pružao, u ime jugoslovenske partizanske armije, u njihovim naporima za uspostavljanje slobodne, nezavisne' **i** demokratske Austrije. Titovo delo ostaće nezaboravno.

AVGANISTAN

Generalni sekretar Centralnog komiteta Narodne demokratske partije, predsednik Revolucionarnog saveta i predsednik vlade *Babrak Karmal:*

Duboko me je pogodila tužna vest o smrti njegove ekselencije Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ. U ovom tužnom času, želim da, u ime Narodne demokratske partije Avganistana, Revolucionarnog saveta, naroda Avganistana, i u svoje lično ime, izrazim naše duboko saosećanje i iskreno saučešće Vašoj ekselenciji, Savezu komunista Jugoslavije, vladi i narodu SFRJ.

Smrt predsednika Josipa Broza Tita, koji se predano zalagao za svetski mir, borio protiv fašizma tokom celog svog života i odigrao veliku i aktivnu ulogu u stvaranju pokreta nesvrstanih, predstavlja veliki gubitak za bratski narod Jugoslavije.

ALBANIJA

Predsednik Prezidijuma Narodne skupštine *Hadži Lješi:*

Vama, i Predsedništvu SFRJ, izražavamo duboko saučešće povodom smrti predsednika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije Josipa Broza Tita.

BAHREIN

Emir *Isa Bin Salman Al Kalifa:*

Sa velikom tugom i dubokom žalošću, saznali smo za smrt njegove ekselencije Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ. Upućejemo vama, vladi i narodu Jugoslavije, naše saučešće i saosećanje.

BANGLADEŠ

Predsednik Republike *Zija ur Rahman:*

Sa dubokim bolom, primili smo vest o smrti njegove ekselencije maršala Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ. Njegovom smrću nije samo Jugoslavija izgubila svog najslavnijeg sina i dostojnog vođu, nego je nesvrstani pokret, takođe, izgubio najdragocenijeg učitelja, zastupnika i vođu, a svet mudrog državnika.

Neustrašivi borac za slobodu i vođa jugoslovenskog pokreta otpora, maršal Tito dao je jedinstven doprinos upečatljivom ekonomskom i društvenom napretku koji je postigao narod Jugoslavije.

Maršal Tito je svojim žarom i odanošću osnivanju i jačanju pokreta nesvrstanosti stekao trajno počasno mesto u istoriji. Usrdno se nadamo da će ideali maršala Tita i dalje voditi i nadahnjivati pokret nesvrstanosti u službi mira, slobode i pravde.

Narod i vlada Bangladeša, zajedno sa mnom, izražavaju najdublje saučešće i iskreno saosećanje sa prijateljskim jugoslovenskim narodima, u ovom času žalosti. Sigurni smo da će hrabri narod Jugoslavije dostojanstveno moći da podnese ovaj nenadoknadivi gubitak.

BARBADOS

Vršilac dužnosti premijera *H. B. Sent Dion:*

Vlada i narod Barbadosa pridružuju mi se u iskrenom saučešću vladi i narodu SFRJ povodom smrti njihovog predsednika i nacionalnog heroja maršala Josipa Broza Tita.

Smrt predsednika Tita ne predstavlja gubitak samo za jugoslovenski narod, kojeg je vodio 40 godina, nego i gubitak za ceo svet. Dugo ćemo pamtiti predsednika Tita po njegovom doprinosu stvari međunarodnog mira i pravde, a posebno zbog njegove uloge u osnivanju pokreta nesvrstanih, čijem je jačanju i jedinstvu dao veliki doprinos.

BELGIJA

Kralj *Bodueti:*

Kraljica i ja sa uzbuđenjem smo pratili poslednju i bolnu etapu života vašeg hrabrog predsednika Tita.

Vama, i njegovoj porodici, upućujemo izraze našeg dubokog saučešća. Pozdravljam u njemu heroja otpora i neumornog borca za mir u svetu.

Predsednik vlade *Vilfrid Martens:*

U ime belgijske vlade, i u svoje lično ime, upućujem vam izraze dubokog saučešća povodom smrti predsednika Tita i prenosim izraze saosećanja belgijskog naroda jugoslovenskim narodima, u ovom bolnom trenutku. Uspomena na eminentnog državnika koji je na neizbrisiv način obeležio istoriju svoje zemlje, a i istoriju sveta, živeće u sećanju svih miroljibivih i slobodoljubivih ljudi.

BENIN

Predsednik Centralnog komiteta Partije narodne revolucije, predsednik Republike, predsednik Nacionalnog izvršnog saveta *Matje Kereku:*

Gospodine Predsedniče i dragi prijatelji, duboko potresen, i sa velikom tugom, saznao sam za smrt Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ, velikog vođe jugoslovenske socijalističke revolucije, neustrašivog borca i velikog prijatelja ugnjetenih naroda celog sveta. Smrću druga Tita sve čovečanstvo gubi jednu od izuzetnih posleratnih ličnosti, čoveka čiji je život trajno obeležio istoriju naroda »trećeg sveta« u toku posled-

njih trideset godina, neumornog branioca ugnjetenih i eksploatisanih naroda, kojima je umeo da ulije želju za nezavisnošću, slobodom, nacionalnim dostojanstvom, pravdom i društvenim napretkom, nadah-

njujući ih da Se okupe unutar pokreta nesvrstanih zemalja.

Stoga želim, u ovom bolnom trenutku, da izrazim, u ime naroda Benina, Centralnog komiteta Partije narodne revolucije Benina, Nacionalnog izvršnog saveta, a i u lično ime, naše duboko saučešće zbog ogromne tuge koja je zadesila ne samo jugoslovenski narod, nego i sve narode privržene miru, pravdi i nezavisnosti.

Shvatajući u potpunosti veličinu gubitka koji je zadesio hrabri jugo-

slovenski narod smrću maršala Josipa Broza Tita, njegovog oštroumnog vođe, borbeni narod Benina, njegova avangardna partija, Partija narodne revolucije Benina, i svi mi, ubeđeni smo da će jugoslovenski narodi, zahvaljujući njihovoj čvrstoj rešenosti, prevazići ovaj duboki bol da bi dalje čuvali nezavisost, jačali nacionalno jedinstvo i sigurno nastavili delo koje je stvorio veliki Tito.

Gospodine Predsedniče, izražavajući Vam još jednom naše duboko i iskreno saučešće, molimo Vas da primite i prenesete hrabrom prija-

teljskom narodu SFRJ, supruzi, a i celoj porodici slavnog pokojnika, izraze dubokog saosećanja revolucionarnog naroda Narodne Republike Benina.

BOLIVIJA

Vršilac dužnosti ustavnog predsednika Republike *Lidija Gejler Tehada:*

Povodom bolne vesti o smrti njegove ekselencije predsednika SFRJ Josipa Broza Tita, slavne ličnosti svetske politike, velikog revolucionar-

nog lidera svoje plemenite zemlje i pokreta nesvrstanih zemalja, izražavam Vam, u ime vlade i naroda Bolivije, i u svoje lično ime, naše iskreno saučešće zbog tog nenadoknadivog gubitka.

Lider Nacionalističkog revolucionarnog pokreta *Viktor Pas Estensoro:*

U ime Nacionalističkog revolucionarnog pokreta Bolivije, i u moje lično ime, primite saučešće zbog nenadoknadivog gubitka tvorca savremene jugoslovenske države i istaknutog vođe borbe za nacionalno oslobođenje i razvoj nesvrstanih zemalja, maršala Josipa Broza Tita, čije mi je lično prijateljstvo činilo čast.

BRAZIL

Predsednik Republike *Žoao Batista de Oliviera Figeredo:*

Duboko potrešeni vešću o smrti njegove ekselencije maršala Josipa Broza Tita, koji je toliko doprineo jugoslovenskom nacionalnom jedinstvu i odbrani mira, principa suverene jednakosti i nemešanja jednih u poslove drugih naroda, molim Vašu ekselenciju da primi, u ime naroda i vlade Brazila, i u moje lično ime, izraze našeg dubokog saučešća.

BUGARSKA

Predsednik Državnog saveta i prvi sekretar Centralnog komiteta Komunističke partije *Todor Živkov:*

U ime CK bugarske KP i Državnog saveta NR Bugarske, u ime komunista u našoj zemlji, celog bugarskog naroda, i svoje lično ime, izražavam najdublje saučešće Centralnom komitetu SKJ, predsedništvu SFR Jugoslavije, jugoslovenskim komunistima, i bratskim jugoslovenskim narodima, povodom smrti predsednika SKJ i predsednika SFRJ Josipa Broza Tita. Drug Tito je više od 40 godina stajao na čelu Partije jugoslovenskih komunista i ima velike zasluge za uspeh narodnooslobodilačke borbe jugoslovenskih naroda protiv fašizma i kapitalizma, za izgradnju savremene socijalističke Jugoslavije. Istaknut državnik i političar, on je bio jedan od osnivača i istaknutih boraca pokreta nesvrstanih zemalja.

Ovih tužnih dana za komuniste i narode SFRJ, bugarski komunisti i svi trudbenici u NR Bugarskoj, iskreno žele da se bratska Jugoslavija razvija kao mirna i stabilna socijalistička država. Izražavamo duboko uverenje da će se pod rukovodstvom bugarske KP i SKJ odnosi između naših partija, zemalja i naroda, razvijati i produbljivati za dobro mira i socijalizma na Balkanu, u Evropi i svetu.

BURMA

Predsednik Republike *U Ne Vin:*

Duboko nas je ožalostila vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita. Njegovom smrću SFRJ gubi genijalnog herojskog vođu, koji je oličenje nacionalnog jedinstva i nezavisnosti kojima je jugoslovenski narod danas prožet. Njegovim odlaskom, svet je lišen jednoga od najnaprednijih državnika kojem su velika dostignuća za stvar međunarodnog mira i razumevanja donela međunarodno poštovanje i ljubav.

Deleći duboku žalost koju narod Jugoslavije i njeni rukovodioci osećaju u ovom tužnom času nenadoknadivog gubitka, izražavamo najdublje saučešće i iskreno saosećanje Vašoj ekselenciji, članovima porodice, i članovima Predsedništva.

BURUNDI

Predsednik Republike, pukovnik *Žan-Batista Bagaza:*

Duboko sam potresen vešću o smrti maršala Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ, pobornika nacionalne nezavisnosti i neumornog borca za stvar nesvrstanih. Upućujem Vama lično, jugoslovenskoj vladi, narodima Jugoslavije, i porodici preminulog velikana, u ime naroda Burundija, partije Jedinstvo, i nacionalni progres Burundija, vlade, i u svoje ime, naše najdublje saučešće.

BUTAN

Kralj *Vangčuč:*

U ime vlade i naroda Butana, i u svoje ime, upućujem vama i narodima Jugoslavije, a i članovima porodice preminulog predsednika, izraze našeg najdubljeg saučešća povodom smrti maršala Josipa Broza Tita. Bio je jedan od osnivača pokreta nesvrstanih i sve do kiaja svog života ostao je nepokolebljivi pobornik instinskih principa nesvrstanosti. Kao svetski državnik, dao je značajan doprinos međunarodnom miru. Njegovom smrću, Jugoslavija je izgubila velikog sina, a svet istaknutog lidera.

CENTRALNOAFRIČKA REPUBLIKA

Predsednik Republike *David Dako:*

Dozvolite mi da, povodom smrti osnivača SFRJ, maršala Josipa Broza Tita, u ime vlade i naroda Centralnoafričke Republike, a i u svoje lično ime, uputim Savezu komunista Jugoslavije, vladi i narodima Jugoslavije, izraze najdubljeg i najiskrenijeg saučešća.

Njegova smrt predstavlja ogroman gubitak ne samo za Jugoslaviju, nego i za ceo svet. Mesto koje vaša zemlja zauzima u međunarodnoj zajednici u tesnoj je vezi sa istaknutom ličnošću predsednika Tita i sa njegovom ulogom u stvaranju i razvijanju pokreta nesvrstanih zemalja, čiji je on jedan od inicijatora i eminentnih osnivača. Duboko sam uveren da Vaša ekselencija, vlada i narod Jugoslavije, neće štedeti napore da još više učvrste ovaj pokret, koji će zauvek ostati vezan za uspomenu na hrabrog lidera, čiji se ugled proširio daleko van granica njegove domovine.

Neka naši odnosi prijateljstva i saradnje jačaju, u interesu naših naroda.

ČSSR

»

Generalni sekretar CKKP i predsednik Republike *Gustav Husak* i predsednik vlade *Lubomir Štrougal:*

Sa dubokim bolom primili smo vest o smrti velikog državnika, političara, revolucionara i vojnog rukovodioca, predsednika SKJ i predsednika SFRJ, druga Josipa Broza Tita.

Ceo njegov život bio je usko povezan sa revolucionarnim pokretom i borbom jugoslovenske radničke klase. U odlučujućoj meri učestvovao je u radu i aktivnosti SKJ, koji je u teškim uslovima ilegalnosti i proganjanja organizovao jugoslovenske narode u borbi za svrgavanje vladavine buržoazije i veleposednika.

Ime Josipa Broza Tita ostaće zauvek povezano sa herojskom borbom jugoslovenskih naroda za vreme drugog svetskog rata i on će neizbrisivo ostati **u** istoriji borbe evropskih naroda protiv fašizma.

U godinama posle oslobođenja, vršeći najodgovornije partijske i državne funkcije, njegova je značajna zasluga za postignute uspehe u socijalističkoj izgradnji bratske Jugoslavije.

Međunarodni komunistički i radnički pokret gube smrću druga Josipa Broza Tita svog značajnog rukovodioca, dugogodišnjeg borca protiv fašizma, imperijalizma, kolonijalizma i rasizma, borca za ideje socijalizma, mira i progresa u ćelom svetu.

Za čehoslovački narod, odlazak druga Josipa Broza Tita znači gubitak velikog prijatelja, koji ima lične zasluge za razvoj tradicionalnih prijateljskih odnosa i saradnje između naših partija i zemalja.

Zajedno sa vama, dragi drugovi, odajemo duboku poštu senima druga Josipa Broza Tita, vernog sina jugoslovenskih naroda, mudrog i priznatog državnika, jednog od osnivača pokreta nesvrstanih zemalja, koji je svoje bogato iskustvo u potpunosti stavio u službu očuvanja i učvršćenja svetskog mira i razumevanja među narodima.

Primite, poštovani drugovi, iskreno saučešće Centralnog komiteta KPČ, predsednika ČSSR, vlade ČSSR, i celog čehoslovačkog naroda. Svetla uspomena na druga Josipa Broza Tita, velikog sina jugoslovenskih naroda, ostaće trajno u našem sećanju.

ČILE

Generalni sekretar Komunističke partije *Luis Korvalan:*

Smrt druga Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ i predsednika SKJ, predstavlja veliki gubitak za sve komuniste i napredne ljude u svetu. Centralni komitet i svi članovi KP Čilea pridružuju se, sa velikom tugom, bolu koji obuzima komuniste i narode Jugoslavije zbog smrti velikog borca i revolucionara, heroja rata protiv fašizma i tvorca socijalističke Jugoslavije, druga Josipa Broza Tita.

Generalni sekretar Centralnog komiteta Socijalističke partije *Karlos Altamirano :*

Centralni komitet Socijalističke partije Čilea sastao se danas da oda posmrtnu poštu uspomeni na maršala Tita. Naša partija spušta zastave na pola koplja zbog ovog nenadoknadivog gubitka za jugoslovenski narod i progresivno čovečanstvo. Naši aktivisti i radnici Čilea imaće pred sobom u borbi primer pobedonosnog antifašističkog borca, voljenog vođe jugoslovenskog naroda, lidera »trećeg sveta« i graditelja socijalizma. Aktivisti u Čileu, i u izgnanstvu, dele duboki bol jugoslovenskog naroda.

DANSKA

Kraljica *Margareta:*

Veoma potresena tužnom vešću o smrti predsednika SFRJ Josipa Broza Tita, upućujem iskreno saučešće.

Predsednik vlade *Anker Jorgensen:*

Povodom veoma potresnog gubitka koji je zadesio jugoslovenski narod smrću predsednika SFRJ Josipa Broza Tita, upućujem vam, u ime danske vlade, a i u svoje lično, osećanje dubokog saučešća.

Predsednik CKKP *Jorgen Jensen:*

Sa najvećim žaljenjem i dubokim bolom, primili smo vest o smrti druga Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ i predsednika SKJ. Molimo vas da primite izraze našeg iskrenog saučešća. Mi potpuno shvatamo i delimo sa vama veliku tugu koja je zahvatila vašu Partiju i jugoslovenske narode. Spuštamo svoje zastave na pola koplja, kao znak poštovanja prema životnom delu druga Josipa Broza Tita, lidera jugoslovenskih komunista i oslobodilačke borbe jugoslovenskih naroda i državnika svetskog glasa. Upućujemo najbolje želje vašoj Partiji i socijalističkoj Republici za nastavljanje stvari kojoj je diug Tito posvetio svoj život.

DOMINIKANSKA REPUBLIKA

Predsednik Republike *Antonio Gusman:*

U ime vlade i naroda Dominikanske Republike, izražavamo saučešće povodom srmti maršala Josipa Broza Tita, predsednika Jugoslavije.

DŽIBUTI

Predsednik Republike *Hadž Hasan Gulen Aptidon:*

Iskreno potresen i sa dubokim bolom, saznao sam za smrt maršala Tita, osnivača pokreta nesvrstanih zemalja i vatrenog branioca naroda koji se bore za slobodu i dostojanstvo čoveka. Narod Džibutija, moja vlada, i ja lično, upućujemo jugoslovenskim narodima izraze iskrenog saučešća.

EGIPAT

Predsednik vlade i ministar inostranih poslova *dr Mustafa Halil:*

Odlazak predsednika Josipa Broza Tita nije gubitak samo za jugoslovenski narod nego i za sve one koji se dive njegovoj dugoj i čvrstoj borbi za mir, dostojanstvo i napredak čoveka. Mi, u Egiptu, osećamo duboku tugu i žalost zbog gubitka velikog čoveka i iskrenog prijatelja. U ime egipatske vlade, i u svoje ime, izražavam vašoj vladi, vama, i vašem velikom narodu, najiskrenije saučešće.

Zamenik predsednika vlade i generalni sekretar Nacionalne demokratske partije *Fikri Makram Ebeid:*

U ime CKKP, *Arne Sarinen:*

Dragi drugovi, upućujemo vam najdublje saučešće povodom smrti predsednika SKJ, druga Josipa Broza Tita. Divimo se uspomeni druga Tita, eminentnog rukovodioca međunarodnog komunističkog pokreta i velikog državnika koji je ceo svoj život posvetio borbi protiv eksploatacije i opresije, stvaranju socijalističke ujedinjene Jugoslavije, a i borbi za međunarodni mir, detant i razoružanje.

FRANCUSKA

Predsednik Republike *Valeri Žiskar D'Esten:*

Francuska, i francuski narod, učestvuju u golemoj tuzi koja je obavila Jugoslaviju. U njihovo ime, odajem počast borcu koji je za vreme drugog svetskog rata rukovodio herojskom borbom svoje zemlje za njeno oslobođenje, šefu države koji je 35 godina posvetio oblikovanju originalnog modela organizacije koja odgovara težnjama jugoslovenskih naroda, međunarodnom rukovodiocu koji je, znajući da sačuva slobodu i nezavisnost svoje zemlje, digao veoma visoko autentični glas nesvrstanosti u svetu. Jugoslaviji, ojačanoj učenjem nestalog velikana, Francuska upućuje svoje saučešće i svoje želje prožete verom u budućnost.

Predsednik vlade *Rejmon Bar:*

Sa velikom tugom, primio sam vest o smrti maršala Tita. Želim da vam, u ime francuske vlade, i u svoje lično ime, uputim najiskrenije saučešće.

Maršal Tito oslobodio je svoju zemlju i obezbedio njenu nezavisnost. Zahvaljujući njegovoj aktivnosti, Jugoslavija je na međunarodnoj sceni stekla istaknuto mesto u službi međunarodne saradnje i mira. On će za istoriju ostati istaknuta figura našeg vremena.

Prvi sekretar Socijalističke partije *Fransoa Miteran:*

Socijalistička partija izražava vam svoju duboku potresenost pred nestankom predsednika Tita i pridružuje se žalosti jugoslovenskog naroda.

Odajemo poštu uspomeni na velikog vođu i neimara jugoslovenske države, koji je znao da nađe sopstveni put izgradnje socijalizma u nezavisnosti i solidarnosti sa »trećim svetom«. Socijalisti će se, takođe, sećati njegovog aktivnog delovanja u prilog razvoja nesvrstanih zemalja. Predsednik Tito ostaće jedna od krupnih istorijskih figura našeg doba.

Ujedinjena socijalistička partija:

Direkcija Ujedinjene socijalističke partije klanja se pred posmrtnim ostacima predsednika Tita i deli duboki bol jugoslovenskih naroda. Mi, samoupravni socijalisti Francuske, nikad nećemo zaboraviti pobedonosnu bitku, vođenu pod vodstvom predsednika Tita, za oslobođenje zemlje od nacističke agresije, za izgradnju socijalizma i osiguranje nezavisnosti naroda Jugoslavije od svih stranih uplitanja.

Delo predsednika Tita pokazalo nam je da, na osnovu društvene svojine nad sredstvima za proizvodnju i na osnovu vlasti radničke klase, socijalističko samoupravljanje postaje snaga socijalističkog razvoja koja ljudima i ženama omogućava da slobodno rade i slobodno stvaraju.

Tekovine dela predsednika Tita imaju istorijsku vrednost i predstavljaju nezamenljivi doprinos međunarodnom radničkom pokretu.

Divimo se neprekidnim naporima predsednika Tita za stvar mira, protiv imperijalizma i kolonijalizma, protiv podele sveta na dva bloka, a i njegovoj neizmerno važnoj inicijativi za stvaranje pokreta nesvrstanih zemalja.

U ovom periodu duboke krize kapitalističkog sistema i opasnosti od novih velikih konflikata koje donosi konfrontacija među blokovima, delo predsednika Tita postaje još aktuelnije i vrednosnije nego ikad u našoj borbi za samoupravni socijalizam i za mir.

GABON

Predsednik Republike, predsednik vlade, generalni sekretar i osnivač Demokratskog bloka Gabona *El Hadž Omar Bongo:*

Sa ogromnim bolom, primili smo vest o nestanku maršala Tita. Molimo vas da primite i prenesete porodici, narodu i vladi Jugoslavije, naše najiskrenije saučešće. Ovim istovremeno, sa dubokom tugom, pozdravljamo uspomenu na sjajnog čoveka koji je vodio herojsku borbu za nacionalnu nezavisnost, znao da očuva integritet i osobenost svoje zemlje, vodeći je putem veličine i dostojanstva, nezavisno od svake ideološke ili blokovske politike. Njegovo lično angažovanje u pokretu nesvrstanih zemalja ostaće primer dalekovidosti i političke zrelosti i obezbediće mu duboku zahvalnost zemalja »trećeg sveta«. Ovaj poslednji pozdrav, sa izrazima poštovanja, upućujemo čoveku koji je, takođe, bio aktivan graditelj plodne saradnje Gabona i Jugoslavije u duhu uzajamnog prijateljstva i razumevanja.

GAMBIJA

Predsednik Republike *Daud Džavar:*

Sa dubokom tugom, primili smo tužnu vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita.

Vlada i narod Gambije pridružuju mi se u izražavanju našeg najdubljeg saučešća porodici preminulog Predsednika, vladi i narodu Jugoslavije. Predsednik Tito bio je jedan od velikih lidera našeg doba koji je znatno doprineo političkom napretku »trećeg sveta«.

Njegov pozitivan doprinos osnivanju nesvrstanog pokreta i stalno održavanje njegovog pravca dugo će se pamtiti.

GANA

Predsednik Republike *Hila Liman:*

Sa dubokom tugom, saznao sam za smrt vašeg slavnog vođe i predsednika, maršala Josipa Broza Tita. Hrabro braneći nezavisnost svoje zemlje, usmeravajući je suprotno %od nadmetanja velikih sila, on je inspirisao »treći svet« da takođe brani svoju slobodu i teritorijalni integritet.

Predsednik Tito uvek će se pamtiti kao jedan od neimara nesvrstanosti, koji su učinili pokret poštovanom i jakom moralnom snagom u međunarodnim odnosima. Mnogo će nam nedostajati njegovi mudri saveti i nadahntuo vodstvo.

U ovoj tužnoj prilici, sa ponosom i ljubavlju sećamo se njegove posete našoj zemlji pre gotovo dve decenije, u toku kojih su on i naš pokojni predsednik dr Kvame Nkrumah postavili čvrste temelje jugoslovensko-ganskoj saradnji i prijateljstvu. Iz tih temelja, izraslo je sadašnje stanje naših srdačnih i uzajamno korisnih odnosa koji će se, verujemo, nastaviti.

U ime naroda i vlade Gane, i u moje lično ime, molim vas da primite moje najdublje saučešće povodom ovog nenadoknadivog gubitka.
Večna mu slava i neka počiva u miru!

GORNJA VOLTA

Predsednik Republike, general-armije *Elhađ Abubakar Sanguie Lamizana:*

Sa istinskom tugom, saznali smo za smrt njegove ekselencije maršala Tita i, u ime naroda Gornje Volte, njegove vlade, a i svoje lično, upućujem vam izraze dubokog i istinskog saučešća. Smrću maršala Tita, oca nesvrstanosti, iščezava jedna od najvećih posleratnih figura i svet gubi čoveka odanog miru i slobodi. Budite uvereni da se iskreno pridružujemo dubokoj tuzi koja je zadesila Jugoslaviju. Molim vas, budite tumač naših dubokih osećanja tuge i saučešća porodici preminulog velikana, vladi i Partiji.

GRČKA

Predsednik Republike *Konstantin Cacos:*

Sa dubokim žaljenjem, saznao sam za smrt predsednika Josipa Broza Tita. Svim srcem delim bol koji oseća prijateljski jugoslovenski narod zbog surovog gubitka velikog političara dvadesetog veka, poslednjeg velikana drugog svetskog rata. Upućujem, u ime grčkog naroda, i u svoje lično ime, najiskrenije saučešće, a i najdublje saosećanje.

Predsednik vlade *Konstantin Karamanlis:*

Sa dubokim bolom, grčki narod primio je vest o smrti predsednika prijateljske Jugoslavije, maršala Tita. Tokom naših mnogobrojnih susreta, imao sam priliku da ga dobro upoznam i ocenim ljudske i političke vrednosti čoveka. Boreći se neprekidno za nezavisnost svoje zemlje u vreme rata i mira, predsednik Tito zauzeo je odlučujuće mesto u istoriji Jugoslavije. Njegovi stalni napori za konsolidovanje svetskog mira obezbedili su mu isto mesto i u međunarodnom životu.

U ime vlade, i svoje lično, upućujem najdublje saučešće zbog smrti velikog jugoslovenskog patriote koji je sav svoj život stavio u službu svoje domovine.

Predsednik Svegrčkog socijalističkog pokreta (PASOK) *Andreas Papandreu* i *Izvršni biro PASOK-a:*

Smrt predsednika Tita veliki je gubitak za Jugoslaviju, Balkan i čovečanstvo. On je, nesumnjivo, bio jedan od najvećih državnika našeg doba, vođa narodnooslobodilačke borbe Jugoslavije, istrajni protivnik fašizma, jedan od osnivača i lidera pokreta nesvrstanih, utemeljivač

decentraiizovanog samoupravnog socijalizma, energični pobornik stvari mira, popuštanja i razoružanja, čovek kojeg ćemo uvek pamtiti i poštovati. Molim vas, da primite naše duboko saučešće.

GVAJANA

Lider Narodnog nacionalnog kongresa i predsednik vlade *Forbes Bar nam :*

Smrt Josipa Broza Tita tužan je i ogroman gubitak za njegovu porodicu, njegovu zemlju, za pokret nesvrstanih zemalja i druge progresivne snage. To je, zaista, gubitak za celo čovečanstvo. Kumrovec, rodno mesto predsednika Tita, kolevka je u kojoj je odgajan kao nepokolebljivi borac. Snažan i hrabar, i odlučan, shvatio je suštinu borbe.

Tito je posvetio svoj život oslobođenju i jedinstvu svoje zemlje i jačanju njene nezavisnosti, ali isto tako uspostavljanju potpuno demokratskog sistema međunarodnih odnosa.

Predsednik Tito potpuno se posvetio ostvarenju principa trajne vrednosti — jednakosti svih država, malih i velikih, prava svake države na sopstveni put političkog, ekonomskog i društvenog razvoja, bez mešanja i pritisaka sa strane. I kao otac savremene Jugoslavije, i kao vođa pokreta nesvrstanih, čiji je jedan od osnivača, Tito je imao izvanrednu viziju i neobičnu sposobnost uočavanja i stalno je radio na stvaranju uslova za obezbeđivanje svetskog mira i bezbednosti.

Bio je gorostas na međunarodnoj sceni.

Opraštamo se od heroja, revolucionara i prijatelja. Partija na čijem se čelu nalazim — Narodni nacionalni kongres, vlada i narod Kooperativne Republike Gvajane, duboko žale sa vama, porodicom druga Tita, i narodom Jugoslavije, zbog smrti lidera Josipa Broza Tita, jednoga od najistaknutijih boraca za slobodu i dostojanstvo čoveka i za svetski mir.

GRENADA

Predsednik Narodne revolucionarne vlade *Moris Bišop:*

Narod i narodna revolucionarna vlada Grenade upućuju iskrene iziaze saosećanja vladi i narodu SFRJ povodom prevremene smrti cenjenog predsednika Josipa Broza Tita.

Njegov nestanak predstavlja težak gubitak, posebno za zemlje pokreta nesvrstanih, a i za ceo svet uopšte, ne samo zbog značajnih doprinosa koje je dao miru, nego i zbog toga što je njegova smrt došla u vreme kada su mir i stabilnost ugroženi u nekoliko regiona sveta.

U ime revolucionarne vlade i naroda Grenade, želim da prenesem iskreno saučešće porodici preminulog Predsednika, i narodu SFRJ, povodom njihovog tragičnog gubitka.

GVATEMALA

Predsednik Državnog saveta *Fransisko Viljagran Kramer:*

Primite saučešće povodom smrti istaknutog državnika, maršala Josipa Broza Tita. Molim vas, da naše Aučešće prenesete Predsedništvu Jugoslavije, i plemenitom jugoslovenskom narodu.

GVINEJA

Predsednik Republike *Ahmed Seku Ture:*

Sa ogromnim bolom, saznali smo u Pekingu, gde se nalazimo u zvaničnoj poseti, za smrt našeg Velikog druga i nikad prežaljenog prijatelja i saborca za istorijski napredak naroda, maršala Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ, eminentnog osnivača velikog međunarodnog pokreta nesvrstanih. Ovaj dostojan sin, slavni borac za opšti napredak, bio je, bez svake sumnje, jedna od najvećih ličnosti našeg vremena, jedan od savršenih i postojanih oličenja legitimnih težnji i želje za nezavisnošću i solidamošću koje su vodile naše narode ka stvaranju jednog novog društva koje oni grade, radi postizanja njihovog blagostanja i sreće. U ime revolucionarnog naroda Gvineje, a i u ime afirčkih naroda koji su mu se jednodušno divili i ukazivali mu poverenje i privrženost, upućujemo njegovoj porodici, neustrašivom borbenom narodu SFRJ, a i svim nesvrstanim narodima čiji je on bio verni tumač i hrabra avangarda, naše iskreno saučešće. Upućujemo iskreno saučešće i Savezu komunista Jugoslavije, vladi, i jugoslovenskim narodima, koji nestankom njegove ličnosti gube vođu izuzetnih razmera i ogromnih sposobnosti.

GVINEJA-BISAO

Predsednik Državnog saveta *Luis Kabral:*

Sa dubokom tugom, primili smo vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita, čija će uspomena ostati vezana ne samo za istoriju jugoslovenskih naroda, nego i za borbu svih naroda za jedan novi svet, za mir, slobodu i napiedak. U ovoj bolnoj prilici, dužnost mi je da Predsedništvu, vladi, i svim jugoslovenskim narodima, uputim, u ime Državnog saveta, vlade i naroda Gvineje-Bisao, izraze iskrenog saučešća. Naš narod, koji nikad neće zaboraviti pažnju koju je predsednik Tito ukazivao stvari oslobođenja, izgradnje i napretka naše zemlje, ohrabren je u ovom teškom trenutku osećanjem sigurnosti da će njegov primer neumornog borca i dalje nadahnjivati nove jugoslovenske generacije na putu izgradnje domovine i daljeg ostvarivanja istaknute uloge koju je vaš narod imao u svetu, pod njegovim visokim rukovodstvom.

Glavni komesar *Žoao Bernardo Vieira:*

U ime Veća državnih komisija Republike Gvineje-Bisao, i u svoje ime, izražavam saučešće zbog gubitka velikog državnika, pionira i branitelja pokreta nesvrstanosti, maršala Josipa Broza Tita. Molim vas, da jugoslovenskoj vladi, i porodici preminulog predsednika, prenesete naše najdublje saučešće zbog velikog gubitka koji za ceo svet predstavlja smrt predsednika Tita.

HAITI

Doživotni predsednik Republike *Žan Klod Divalije:*

Povodom nestanka maršala Josipa Broza Tita, jugoslovenskog šefa države, narod, vlada, i ja lično, želimo da plemenitom jugoslovenskom narodu, i njegovoj vladi, izrazimo naše iskreno saučešće.

Njegov nestanak predstavlja nenadoknadivi gubitak ne samo za Jugoslaviju, nego i za sve nas, narode »trećeg sveta«. Zahvaljujući svom izuzetno velikom političkom delu i zračenju njegove genijalne misli, maršal Tito zauvek će ostati jedan od državnika koji su najsnažnije obeležili savrmenuistoriju. Narodi vlada Haitijaizražavaju nadu da će plemeniti jugoslovenski narod uspeti da ove trenutke žalosti savlada dostojanstveno, i sa verom u budućnost.

HOLANDIJA

Kraljica *Beatrisa:*

Iznenađena vešću o smrti vašeg velikog predsednika, autentičnog državnika Josipa Broza Tita, želim da izrazim osećanja najdubljeg saučešća narodima Jugoslavije, pridružujući se njihovom bolu zbog teškog gubitka ne samo za njih, nego i za ceo svet.

Predsednik vlade *A. A. M. Van Agt:*

Duboko ganut smrću Predsednika SFRJ, upućujem vam, u ime vlade Kraljevine Holandije, i u svoje ime, izraze najiskrenijeg saučešća.

Smrt predsednika Tita predstavlja veliki gubitak za vašu zemlju i jugoslovenski narod, a i za ceo svet.

Predsednik CKKP *Henk Hukstra:*

Centralni komitet Komunističke partije Holandije upućuje vam najiskrenije saučešće povodom smrti druga Tita. Pamtićemo ga kao velikog vođu naroda Jugoslavije. On je odigrao istaknutu ulogu u međunarodnom radničkom pokretu. Drug Tito je bio ubeđen borac protiv fašizma, za nacionalnu nezavisnost i socijalizam. Njegov doprinos očuvanju mira i međunarodnog popuštanja biće nezaboravan.

Radikalna politička partija:

Želimo da narodima SFRJ izrazimo svoju veliku žalost zbog smrti predsednika Josipa Broza Tita. Želeli bismo da ponovo, na ovom mestu, istaknemo značaj pojave lidera kao što je predsednik Tito za istoriju Evrope i sveta u poslednjih 45 godina. Naša partija želi narodima Jugoslavije napredak i snagu u nastavljanju sprovođenja principa predsednika Tita, zasnovanih na suverenitetu i nezavisnosti, i na naporima za osiguranje bezbednosti u svetu.

INDIJA

Predsednik Republike *Sandživa Redi:*

Maršal Tito bio je ne samo izuzetno eminentan svetski lider, nego i jedan od utemeljivača principa nesvrstanosti. Njegovom smrću svet je izgubio državnika od vizije i mašte, istinskog patriotu i neustrašivog borca za slobodu. Istorija će zabeležiti doprinos maršala Tita svetskom miru na način koji će služiti kao inspiracija ne samo narodu Jugoslavije, nego celoj svetskoj zajednici, ^vim budućim generacijama.

U ime naroda Indije, i u svoje lično ime, upućujem naše iskreno saučešće prijateljskom narodu Jugoslavije u njegovom dubokom bolu.

Predsednik vlade *Indira Gandi:*

Indija je duboko ožalošćena vešću o smrti maršala Josipa Broza Tita, velikana našeg vremena. Jugoslavija je izgubila svog najvećeg sina. Svetu će nedostajati njegova izuzetna ličnost i misija.

Moje prijateljstvo sa maršalom Titom počelo je pre mnogo godina kada su, u kritičnom trenutku u posleratnom periodu, on i moj otac Džava-hürlal Nehru postavili temelje nesvrstavanja, obezbeđujući forum i dajući rmemice novim nezavisnim zemljama Afrike, Azije i Amerike. Prilikom m^jih kasnijih susreta sa predsednikom Titom, u zemlji i inostranstvu, upoznala sam veličinu njegove jasne vizije, njegovog dubokog razumevanja snaga u svetu i njegovu iskrenu zabrinutost za zemlje u razvoju, ne samo za njihov ekonomski napredak, nego i za postizanje i održavanje njihove istinske nezavisnosti, bez učešća u suparništvu supersila. Ništa manje nije se brinuo o jedinstvu i sudbini svoje vlastite zemlje, gde je težio savršenstvu u svim sferama.

Predsednik Tito bio je duboko poštovan i voljen u Indiji, kao lider prijateljskog jugoslovpaskog naroda, istaknuti svetski državnik i tvorac istorije.

Njegov mudar savet vodio je pokret nesvrstanih kroz pojedine od njegovih najtežih perioda.

U ime vlade i naroda Indije, a i u svoje lično ime, upućujem Vašoj ekselenciji, i putem vas članovima vaše vlade, a i narodima Jugoslavije, naše najdublje saučešće. Molim vas, Vaša ekselencijo, da prenesete moje najiskrenije izraze saučešća i saosećanja članovima ožalošćene porodice.

INDONEZIJA

Predsednik Republike *Suharto:*

U ime vlade i naroda Indonezije, a i u svoje lično ime, želim da izrazim Vašoj ekselenciji, vladi i narodu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, najdublje saučešće povodom smrti njegove ekselencije Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ.

Najljubaznije Vas molim, da porodici preminuloga prenesete naše najiskrenije saosećanje.

IRAK

Predsednik Republike *Sadam Husein:*

Sa dubokim bolom, primili smo vest o smrti Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ. U ime naroda i vlade Iraka, i u svoje lično ime, želim da izrazim naše iskreno saučešće i podelim duboku tugu sa članovima porodice preminulog Predsednika.

Ovim tragičnim događajem, prijateljska Jugoslavija izgubila je jedinstvenog vođu i heroja narodnooslobodilačkog rata protiv fašizma. Uvereni smo da će Jugoslavija nastaviti da ide putem koji je zactao njen veliki vođa sa verom i odlučnošću svog herojskog naroda koji je u celoj svojoj prošlosti vodio, i još vodi, borbu protiv snaga imperijalizma, tutorstva i eksploatacije. Pokret nesvrstanosti izgubio je jednog od najistaknutijih lidera, koji se borio za njegovo učvršćenje i zbijanje redova.

Duboko smo uvereni da će odnosi prijateljstva i saradnje između naše dve prijateljske zemlje, koji su postojali za života preminulog Predsednika, nastaviti da se razvijaju shodno interesima naših prijateljskih naroda i da će služiti njihovim zajedničkim ciljevima.

IRAN

Predsednik Republike *Abolhasan Bani Sadr:*

Sa dubokim osećanjem bola, primili smo vest o smrti njegove ekselencije maršala Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ. U ovom tužnom času, želeo bih da izrazim svoje iskreno saučešće i saosećanje Vašoj ekselenciji, i narodu Jugoslavije, a i članovima ožalošćene porodice.

IRSKA

Predsednik Republike *Patrik Hileri:*

Sa najdubljim žaljenjem, primio sam vest o smrti vašeg istaknutog predsednika Josipa Broza Tita. Predsednik Tito, jedan od vodećih državnika našeg vremena, pamtiće se zbog predanog služenja svom narodu i zemlji, zbog neumornog rada za međunarodni mir, a posebno zbog istaknute uloge koju je odigrao u osnivanju i razvijanju međunarodnog pokreta nesvrstanih. Svet tuguje zbog smrti velikog čoveka. U ime naroda Irske, i u svoje lično ime, izražavam vama, i narodima Jugoslavije, naše najdublje saučešće.

Predsednik vlade *Carls Hafi:*

U ime svojih kolega u vladi Irske, i u svoje lično ime, želim da izrazim narodu i vladi SFRJ naše najdublje saučešće povodom smrti vašeg uvaženog predsednika Josipa Broza Tita.

Dela ovog istaknutog državnika, osnivača današnje jugoslovenske države, i njegov ogroman doprinos međunarodnom miru i slozi, predstavljaju nasleđe koje će narodi sveta dugo pamtiti.

Vođa Radničke partije *Frenk Klaski:*

Upućujem vama, i narodu Jugoslavije, najdublja saosećanja irske Radničke partije povodom smrti predsednika Tita. Njegov doprinos stvari mira u svetu, razvoju međunarodnog pokreta nesvrstavanja, izuzetan je i priznat od svih ljudi dobre volje, svuda u svetu. Uz to, mi u Radničkoj partiji, priznajemo jedinstvenost i vrednost socijalističkog modela društva koje je on nadahnuo u Jugoslaviji i pružamo punu bratsku podršku vašem radu na učvršćenju dostignuća ostvarenih pod nadahnutim rukovodstvom predsednika Tita.

ISLAND

Predsednik Republike *Kristjan Eljarn:*

Povodom smrti predsednika Josipa Broza Tita, molim vas da u ime naroda Islanda, i moje lično, prtmite izraze našeg najdubljeg i najiskrenijeg saučešća.

predsednik vlade *Gunar Torodsen:*

U ime vlade Islanda, upućujem vam iskreno saučešće povodom smrti predsednika Josipa Broza Tita.

ITALIJA

predsednik Republike *Sandro Pertini:*

Smrću predsednika Tita, čovečanstvo gubi borca koji se uporno borio 2a principe slobode i pravde.

Jugoslovenski narodi gube svog uglednog vođu, ali će uvek osećati da je on na čelu razvitka revolucionarnog originalnog iskustva i odluke da se čvrsto brani vlastita nezavisnost i jedinstvo bez traženja strane pomoći.

Nesvrstane zemlje — treća snaga neophodna svetu koji svojom ogromnom nesavesnošću često dolazi do ruba nuklearnog ponora — ostaće ujedinjene, ukoliko zadrže prisutnima misao i primer predsednika Tita. On je poslednji među velikanima drugog svetskog rata, koji odlazi pošto je bio prvi u borbi za ostvarenje i odbranu nezavisnosti svog naroda. On je pobedio u svim bitkama u kojima je sudelovao kao protagonist; izgubio je samo poslednju — onu protiv smrti. Osećam se duboko ožalošćen, jer sa Titom gubim prijatelja kojeg sam smatrao drugom po borbi i uverenju. Sa ovim osećanjem, doći ću da se poklonim pred pjegovim odrom.

predsednik vlade *Frančesko Kosiga:*

Smrt predsednika Tita lišava Jugoslaviju i međunarodnu zajednicu protagonista koji je obeležio istoriju poslednjih 40 godina kao neustrašivi borac za principe nezavisnosti naroda, uverenog i neumornog pobornika društva samoupravnih naroda, čoveka sa osećanjem za potrebe manje bogatih zemlja koje su se nedavno izborile za nezavisnost. Izražavam stoga u svoje ime, i u ime vlade Italije, najdublje saučešće u teškom bolu Koji pogađa susednu i prijateljsku zemlju, sećajući se visokog dalekovidog doprinosa koji je nestali državnik pružio učvršćivanju jugojlovensko-italijanskih odnosa.

predsednik Komunističke partije *Luidi Longo:*

gmrt druga Tita, velikog revolucionara i borca za mir, povod je da izrazim duboku žalost. Molim vas, dragi drugovi, da primite izraze piog iskrenog sauČešća i mojih saosećanja u bolu koji je pogodio Jugoslaviju, demokratski i progresivni pokret celog sveta.

Generalni sekretar Socijalističke partije *Betino Kraksi* uputio je, u ime pirekcije i CK Partije, telegram u kojem izražava iskreno saučešće povodom smrti predsednika Tita, vođe jugoslovenske nacije i predsedjiika SKJ, a i poštovanje italijanskih socijalista prema eminentnoj ličnosti preminulog predsednika Tita, prema njegovoj doslednosti i hrabrosti. U telegramu se posebno ističe doprinos predsednika Tita borbi za mir u svetu, popuštanju zategnutosti i saradnji među narodima, *n* i njegovo zalaganje za zemlje »trećeg sveta« i njegovi izuzetni doprinosi stvaranju i razvoju pokreta nesvrstanih zemalja. Takođe se ističe da je predsednik Tito dao značajan podsticaj jačanju prijateljstva između Italije i SFRJ.

Smrću Predsednika Tita — zaključuju italijanski socijalisti — nestao je jedan od najvećih aktivista savremenog sveta i jedna od najsnažnijih ličnosti međunarodnog radničkog pokreta, ličnost koja je poistovetila svoj život sa afirmacijom, napretkom, savremenim razvojem, originalnim i autonomnim iskustvima bliske i prijateljske Jugoslavije.

Predsednik Nacionalnog saveta Demohrišćanske partije *Arnaldo Forlani:*
Saučestvujući u velikom bolu, molim vas, da primite izraze mog dubokog saučešća u trenucima dok se sećamo kako je predsednik Tito sa mudrošću dalekovido doprineo nezavisnosti, a i učvršćenju prijateljstva između Jugoslavije i Italije.

Sekretar Socijaldemokratske partije *Pjetro Longo:*

Povodom velikog gubitka koji je vaša Partija pretrpela smrću predsednika Tita, molim da primite moje lično saučešće, i izraze žaljenja cele Socijaldemokratske partije Italije. Ubeđeni smo da će Titovo delo za nezavisnost vaše zemlje i mir u svetu vaša Partija nastaviti, nadahnuta njegovim učenjem.

JAMAJKA

Predsednik vlade *Majki Menli:*

Povodom smrti njegove ekselencije maršala Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ, upućujem vama, i vladi SFRJ, izraze najdubljeg i najiskrenijeg saučešća vlade i naroda Jamajke.

Bol koji Jamajka deli u ovoj tužnoj prilici sa Jugoslavijom i sa celokupnom svetskom zajednicom, još veći je zbog čvrstih veza prijateljstva i bratskih odnosa koji postoje između naše dve zemlje.

Kao zemlja-članica pokreta nesvrstanosti, čiji je predsednik Tito bio jedan od osnivača, i kao aktivni učesnik u stalnim naporima za stvaranje pravičnog i ravnopravnog međunarodnog poretka i unapređenja međunarodnog mira i detanta — što su ciljevi kojima je predsednik Tito postojano i dosledno stremio — Jamajka je posebno pogođena nestankom ovog velikog jugoslovenskog i svetskog državnika.

Svetska zajednica izgubila je gorostasnu ličnost i teško će osetiti nestanak vizionarstva svog lidera Josipa Broza Tita.

Jamajka uverava vladu i narode Jugoslavije u svoje postojano prijateljstvo i još jednom upućuje izraze najdubljeg saučešća, povodom ovog teškog gubitka koji vas je zadesio.

JAPAN

Car *Hirohito:*

Duboko sam ožalošćen saznanjem o smrti Njegove ekselencije Josipa Broza Tita, predsednika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i bez odlaganja želim da izrazim Vašoj ekselenciji moje iskreno saosećanje i saučešće.

Predsednik vlade *Masajoši Ohira:*

Duboko me je potresla vest o smrti predsednika SFRJ Josipa Broza Tita. Dozvolite mi, da vam, tim povodom, izrazim svoje najdublje saučešće.

Predsednik Tito bio je ne samo veliki vođa naroda i narodnosti SFRJ, nego je već dve decenije najistaknutija ličnost nesvrstanog pokreta, dajući svoj veliki doprinos očuvanju mira u svetu. Uveren sam da će delo predsednika Tita, koje je visoko cenjeno svugde, ostati u trajnom sećanju celog sveta.

U ime vlade i naroda Japana, izražavam vam duboko saučešće, u nadi i čvrstom uverenju da će narodi i narodnosti Jugoslavije, iako su u ovom trenutku pretrpeli neprocenjivi gubitak, i dalje uspešno raditi na razvoju Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Predsednik Prezidijuma Centralnog komiteta Komunističke partije *Kendži Mijamoto:*

Obavešten da je predsednik SFRJ i predsednik SKJ drug Josip Broz Tito preminuo, izražavam iskreno saučešće vama i narodu Jugoslavije. Sećam se druga Tita kojeg sam pre dve godine sreo na Tari i njegove energične aktivnosti posle toga. Želim da nastavite delo nepokolebljivog revolucionara i da produžite da napredujete, za dobro velike stvari svetskog mira, poštovanja suvereniteta i izgradnje socijalizma u Jugoslaviji.

Predsednik Centralnog izvršnog komiteta Komeita *Jošikacu Takeiri:*

Upućujemo najdublje saučešće povodom smrti cenjenog Josipa Broza Tita njegovoj ucveljenoj porodici, i narodima SFRJ. Neosporna je bila njegova uloga velikog vođe i upornog pregaoca u doprinosu svetskom miru i nesvrstanosti. Politika nesvrstavanja, koju Jugoslavija dugi niz godina zastupa, inspiracija je za sve progresivne i miroljubive snage u svetu i zauzima sve značajniju ulogu na međunarodnom planu, a njeni principi, prema našem uverenju, vrlo su bliski politici naše partije. Naša partija spremna je, polazeći od ranije obavljenih razmena mišljena, da dalje unapređuje naše odnose da bismo na najbolji mogućan način doprineli pravdi i trajnom miru u svetu, ciljevima za koje se zalagao vaš Predsednik.

ARAPSKA REPUBLIKA JEMEN

Predsednik Republike, pukovnik *Ali Abdulah Salih:*

Duboko me je potresla vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita. Vama, vašem prijateljskom narodu, u svoje ime, i u ime naroda Jemenske Arapske Republike, šaljem najiskrenije izraze saučešća. Visoko cenimo ogromne napore koje je predsednik Tito uložio u stvaranje i učvršćivanje pokreta nesvrstanih i za ostvarenje mira u svetu. Smrt predsednika Tita nije ogroman gubitak samo za Jugoslaviju, nego i za ceo svet. Želimo vam mnogo uspeha i da nastavite hod veličanstvenim putem preminulog Predsednika.

NDR JEMEN

Generalni sekretar Centralnog komiteta Socijalističke partije, predsednik Prezidijuma Vrhovnog narodnog saveta i predsednik vlade *Ali Naser Muhamed:*

U ime Centralnog komiteta Socijalističke partije Jemena i Prezidijuma Vrhovnog narodnog saveta, radnika i trudbenika demokratskog Jemena,

želimo da Predsedništvu CKSKJ, Predsedništvu SFRJ i, putem vas, narodima Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, sa tugom i bolom uputimo naše najdublje saučešće povodom smrti predsednika Josipa Broza Tita, pravog sina jugoslovenskih naroda i istaknutog lidera i jednog od osnivača pokreta nesvrstavanja.

Smrt predsednika Tita nije samo gubitak za prijateljski narod Jugoslavije, nego i ogroman gubitak za sve snage u svetu koje vole slobodu i mir, a posebno za nesvrstane zemlje. Tokom svog revolucionarnog života, on je uspeo da narode Jugoslavije oslobodi od jarma fašizma i povede putem socijalizma.

Predsednik Tito učinio je veliki napor na međunarodnom planu, pomažući utemeljenju vrednosti kao što su oslobođenje i mir i večne i sjajne vrednosti osnivanja pokreta nesvrstanih i međunarodne uloge tog pokreta u borbi protiv imperijalizma, kolonijalizma, neokolonijalizma, cionizma i rasizma. Oslobodilački pokret Arapa našao je u drugu Titu hrabrog borca i istinitog prijatelja arapske borbe protiv imperijalizma i cionističke okupacije, a za oslobađanje njihovih okupiranih teritorija i ostvarivanje palestinskih legalnih nacionalnih prava, zajedno sa pravom na osnivanje sopstvene države sa Palestinskom oslobodilačkom organizacijom na čelu.

Mi, u demokratskom Jemenu, žalimo smrt druga Josipa Broza Tita i želimo da izrazimo svoju duboku tugu zbog teškog gubitka koji je zadesio jugoslovenske komuniste i narode Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Potpuno smo uvereni da će delo preminulog lidera biti zvezda vodilja jugoslovenskih trudbenika u daljim dostignućima na unutrašnjem planu i doprinosima učvršćivanju stubova međunarodne bezbednosti i mira, a i produbljivanju saradnje i prijateljstva među narodima.

Uz naše iskreno saučešće, primite i želje za vaš napredak, a porodici preminulog Predsednika prenesite naše saosećanje.

JORDAN

Kralj *Husein:*

Sa dubokim žaljenjem i tugom, primio sam vest o smrti mog velikog prijatelja, predsednika Josipa Broza Tita. Njegova smrt lišava svet vizije mudrosti i hrabrosti velikog vođe, u vreme kada je istinsko državništvo preko potrebno da se osujete opasne nestabilnosti i sukobi koji danas prete svetu.

Gorostas na svetskoj političkoj sceni, vođa i učitelj pokreta nesvrstanih i pobornik »trećeg sveta«, preminuli Predsednik ostaće dugo u sećanju zbog svog doprinosa, ne samo svom narodu i zemlji, nego ćelom svetu. Mi, u arapskom svetu, duboko ćemo osećati njegov odlazak, jer smo izgubili istinskog i postojanog pobornika naše pravedne stvari, stvari palestinskog naroda. Njegova borba i nepopustljivost pred nepravdom, njegova odanost principima u koje je verovao, i njegova podrška obespravljenima u svetu, čine da njegova smrt duboko pogađa ne samo njegove sunarodnike nego sve narede sveta. Zajedno sa mnom, narod i vlada Jordana izražavaju narodu i vladi SFRJ najiskrenije saučešće i duboko saosećanje zbog njegove smrti.

KAMERUN

Predsednik Republike *Ahmadu Ahiđo:*

Duboko potreseni narod Kameruna, njegova vlada, i ja lično, primili smo vest da je preminuo maršal Tito, predsednik SFRJ. Smrt tog velikog državnika predstavlja ogroman gubitak za Jugoslaviju, jer je on umeo, uprkos teškoćama, da pruži svojoj zemlji neophodne podsticaje da iz njih izađe, a i da je dovede u red velikih industrijskih zemalja. Maršal Tito bio je jedna od najmarkantnijih figura našeg veka, živi simbol jedinstva i vere u pokret nesvrstanih i neumorni branilac interesa »trećeg sveta«.

Uspomena na ovog velikog borca ostaće zauvek urezana u dušu svih naroda odanih miru i pravdi. U ovim teškim okolnostima, molim vas, da primite i prenesete poiodici uvaženog Predsednika, jugoslovenskom narodu, i vladi, najiskrenija saučešća naroda i vlade Kameruna, kojima priključujem i izraze svog dubokog saučestvovanja.

KANADA

Generalni guverner *Edvard Šrejer:*

U ime kanadskog naroda, vama, i narodu Jugoslavije, izražavam naše najdublje saučešće povodom smrti predsednika Tita. Njegovo vodstvo i primer odlučnog borca za mir, pravdu i dobrobit među narodima, prelazi granice Jugoslavije. Veoma će nedostajati njegovo blagotvorno vodstvo, ali njegov uticaj još dugo će se osećati.

Predsednik vlade *Pjer Trido:*

Sa dubokom žalošću, primio sam vest o smrti predsednika Tita. On je bio legenda svog vremena, čija se vizija i uticaj protežu daleko izvan granica Jugoslavije.

Kanađani su ga dočekali dobrodošlicom i počastima kada nas je posetio 1971. godine. Ostaće u našem sećanju po svom upornom zalaganju za detant, razoružanje i unapređenje odnosa između država. Uveren sam da će snažna i nezavisna Jugoslavija, koja je nastala pod njegovim rukovodstvom, nastaviti da sledi ciljeve međunarodnog mira i stabilnosti, kojima je predsednik Tito posvetio svoj život.

U ime vlade Kanade, upućujem porodici predsednika Tita, vladi, i narodima Jugoslavije, moje najdublje saučešće povodom ovog gubitka, koji mi smatramo takođe gubitkom za celokupnu svetsku zajednicu.

KATAR

Emir, kalif *Bin Hama Al-Tani:*

Sa velikom žalošću, primili smo tužnu vest o smrti Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ. Predsednika Tita uvek ćemo se sećati zbog njegovog izuzetnog doprinosa stvaranju pokreta nesvrstanih i zbog velike uloge koju je odigrao u očuvanju svetskog mira i bezbenosti. Njegovo prijateljstvo prema arapskom svetu, i njegova čvrsta podrška pravednoj stvari Arapa, ostaće kamen-temeljac dobrih prijateljskih odnosa između Jugoslavije i arapske nacije.

Izražavamo Vašoj ekselenciji, narodu, i vladi Jugosiavije, u ime naroda i vlade države Katar, i u svoje lično ime, naše najiskrenije saučešće i upućujemo naše najdublje saosećanje ožalošćenoj porodici preminulog Predsednika povodom ovog ogromnog gubitka.

KENIJA

Predsednik Republike *Daniel Arap Moi:*

Duboko me je pogodila i ražalostila tužna vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita.

Životna opredeljenost i privrženost predsednika Tita principima nacionalne nezavisnosti, ravnopravnosti država, nesvrstanosti, samoopredeljenja svih naroda i ravnopravnih odnosa u svetu, biće zabeležni u analima istorije kao najveći spomenik ljudskog dostignuća ove epohe.

Nikad ranije u istoriji međunarodnih odnosa nije jedna ličnost toliko doprinela ostvarivanju sveopšteg mira, ravnopravnosti država i odnosa među svim nacijama. Smrt predsednika Tita, u ovom kritičnom periodu međunarodnih odnosa, težak je udarac za ceo svet, a osobito za »treći svet«. Kao branilac demokratije u svetu, vodio je pobedničku bitku do poslednjeg trenutka svog života.

»Treći svet« u celini, a Kenija posebno, pretrpeli su nenadoknadiv gubitak smrću maršala Tita, velikog prijatelja Kenije, pobornika nesvrstanosti i besmrtnog heroja sveopšte demokratije.

U ovom času nacionalne žalosti, ja, i sav kenijski narod, izražavamo Vašoj ekselenciji, a putem vas narodu SFRJ, i porodici preminulog Predsednika, naše najdublje saučešće.

NR KINA

Predsednik Centralnog komiteta Komunističke partije i predsednik Državnog saveta *Hua Guofeng* i predsednik Stalnog komiteta Svenarodnog kongresa *Je Čijen Fing:*

Na našu veliku žalost preminuo je drug Josip Broz Tito, predsednik SFRJ i predsednik SKJ. Jugoslovenski narodi izgubili su svog velikog vođu, međunarodni komunistički pokret nepobedivog i prekaljenog borca, stvar svetskog mira i ljudskog napretka renomiranog aktivistu, a kineski narod cenjenog dugogodišnjeg saborca. U ime CKKP Kine, Stalnog komiteta Svenarodnog kongresa i Državnog saveta NR Kine, a i celokupnog kineskog naroda, izražavamo, sa ogromnom tugom, naše najdublje saučešće i iskreno saosećanje Vama lično, Predsedništvu SFRJ, Predsedništvu CKSKJ, Skupštini i Izvršnom veću SFRJ, i svim narodima Jugoslavije. U ovim danima vaše nacionalne žalosti, kineski narod deli vaš bol i stoji čvrsto uz vas.

Drug Tito je bio veliki marksist i istaknuti proleterski revolucionar. Ceo svoj život posvetio je plemenitom cilju nacionalnog oslobođenja i izgradnji socijalizma jugoslovenskih naroda i njegov doprinos tom cilju je besmrtan.

Uoči drugog svetskog rata, ka^a su tamni oblaci natkrili Evropu, a opasnost od fašističkog rata neposredno pretila, drug Tito je preuzeo veliku odgovornost da se stavi na čelo jugoslovenske Komunističke

partije. Svojim izuzetnim sposobnostima, oblikovao je jugoslovensku Partiju u čvrstu i ujedinjenu avangardu proletarijata, koja je održavala neraskidive veze sa jugoslovenskim narodima.

Čeličnom voljom, drug Tito je vodio jugoslovenske narode u oružanom ustanku i u najtežoj borbi pod izuzetno teškim uslovima, a i u konačnoj pobedi nad fašističkim agresorima i oslobođenju zemlje. Na ovaj način, dodao je jedno besmrtno poglavlje istoriji Jugoslavije i dao izuzetan doprinos pobedi u svetskom ratu protiv fašizma. On nije uživao samo duboku ljubav jugoslovenskih naroda, nego je, takođe, stekao poštovanje naroda širom sveta.

Integrišući univerzalnu istinu marksizma sa stvarnošću u Jugoslaviji, SKJ sa drugom Titom na čelu stvorio je sistem socijalističkog samo-upravljanja, prilagođen jugoslovenskim uslovima, i ustanovio snažan sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Drug Tito je svojim stvaralačkim naporima poveo jugoslovenske narode u njihovoj čvrstoj odbrani jugoslovenske nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta, u unapređenju stvari socijalizma i pretvaranju siromašne i zaostale stare Jugoslavije u naprednu i jaku socijalističku zemlju, zasnovanu na nacionalnom bratstvu i jedinstvu, pružajući, na taj način, dragocena iskustva međunarodnom komunističkom pokretu.

Drug Tito je dao izuzetan doprinos uspostavljanju korektnih odnosa između partija, isticanjem principa da se internacionalistička uzajamna pomoć proletarijata mora usaglasiti sa poštovanjem suverenih prava svake partije i države, i principa nezavisnosti i ravnopravnosti svih komunističkih partija, a i odgovonosti svake partije pred radničkom klasom i narodom svoje zemlje.

Drug Tito je bio državnik koji je uživao veliki ugled u savremenom svetu. Dosledno se zalagao za pravdu u međunarodnim pitanjima i aktivno je podržavao oslobodilačke borbe ugnjetenih nacija i naroda. Bio je jedan od glavnih osnivača pokreta nesvrstanosti, radio je na jačanju njegovog jedinstva, unapređenju ciljeva politike nesvrstanosti i na zadržavanju orijentacije suprotstavljanja imperijalizmu, kolonijalizmu i hegemonizmu. Nepokolebljivi napori druga Tita bili su neophodni za sve veće jačanje pokreta nesvrstanosti i njegovu značajnu ulogu u podršci stvari svetskog mira i napretka.

Pokazujući doslednu brigu i simpatije za revolucionarne borbe kineskog naroda, drug Tito je sa velikim poletom radio na očuvanju i razvoju prijateljstva između naroda Kine i Jugoslavije. Njegova istorijska poseta Kini 1977. u poodmaklom dobu od osamdeset pet godina, uprkos naporima koje je iziskivao tako dugačak put, dovela je prijateljske odnose i saradnju između naših partija, zemalja i naroda, u novu fazu, fazu svestranog i neprekidnog razvoja, i imala je veliki uticaj na savremeni međunarodni život. Kineski narod duboko se divi i poštuje druga Tita zbog njegove političke dalekovidosti, njegove odanosti borbi za istinu i njegovih plemenitih osobina komuniste, i širine vizije. Njegova smrt izazvala je ogromnu tugu u srcima kineskog naroda.

Život druga Tita bio je život revolucionarnih borbi. Njegov uticaj daleko premašuje granice Jugoslavije. Iako više nije sa nama, uzvišeni lik druga Tita zauvek će živeti u srcima kineskog naroda, kao u srcima naroda Jugoslavije i svih drugih zemalja. Čvrsto verujemo da će herojski jugoslovenski narod slediti put druga Tita, čvrsto zbiti svoje redove

i pobedonosno napredovati putem socijalizma, samoupravljanja i nesvrstanosti, a i da će prijateljstvo između naših partija, zemalja i naroda stalno jačati i razvijati se.

Večna slava poštovanom i voljenom drugu Titu.

Predsednik Nacionalnog komiteta Narodne političke konsultativne konferencije *Teng Hsiao Ping:*

Pogođen vešću o smrti druga Josipa Bioza Tita, poštovanog vođe jugoslovenskih naroda, velikog prijatelja kineskog naroda, nepokolebljivog borca svetskog komunističkog pokreta i istaknutog aktiviste međunarodne politike i pokreta nesvrstavanja, sa ogromnim bolom želim da izrazim, u ime Nacionalnog komiteta kineske Narodne političke konsultativne konferencije, i u svoje ime, naše duboko saučešće vama, a putem vas, radnim narodima Jugoslavije. Ubeđeni smo da će herojski jugoslovenski narodi ostvariti zavete druga Tita, da će tesno ujedinjeni pobedonosno koračati putem socijalizma, samoupravljanja i nesvrstavanja.

KIPAR

Predsednik Republike *Spiros Kiprijanu:*

Sa dubokim osećanjem bola, narod Kipra primio je vest o smrti predsednika SFRJ, maršala Tita. Narod Kipra žali zbog smrti postojanog prijatelja, koji ga je podržavao i koji je bio jedan od velikana ne samo našeg veka, nego svih vremena. Smrt predsednika Tita nije gubitak samo za narod Jugoslavije nego i za celo čovečanstvo. Titovom smrću, naš svet je postao siromašniji. Tito nije bio samo protagonist u borbi za slobodu Jugoslavije, nego i borac za pravdu u svetu, za demokratiju, mir i ljudsko dostojanstvo. Kao inspirator i jedan od osnivača pokreta nesvrstanih, zaslužio je istaknuto mesto kao vodeća svetska figura. Maršal Tito borio se za Čoveka i za univerzalne ideale, kako u vreme rata, tako u vreme mira. Njegov život bio je teška i neprekidna herojska borba u kojoj ga je pobedila samo smrt. Svojim delom, Tito je postao besmrtan. Bio je bliski prijatelj Kipra i arhiepiskopa Makariosa. Poznavao sam ga lično i on me je počastvovao svojim prijateljstvom. U ime vlade i naroda Kipra, i u svoje lično ime, iz dubine srca izražavam vam saučešće zbog ovog velikog gubitka.

Centralni komitet Progresivne partije radnog naroda Kipra i generalni sekretar *Ezekijas Papajoanu:*

U ime Centralnog komiteta AKEL-a, u svoje lično ime, i u ime ladnog naroda Kipra, izražavam Savezu komunista Jugoslavije i prijateljskom jugoslovenskom narodu najiskrenije saučešće povodom smrti lidera vaše zemlje i istaknute ličnosti međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, maršala Tita, koji je takođe bio i jedan od osnivača pokreta nesvrstavanja. Njegova smrt.predstavlja veliki gubitak ne samo za vašu zemlju, nego i za ceo svet.

Demokratska partija Kipra *Diagoru:*

Maršal Tito bio je tokom decenija čvrst prijatelj, koji se solidarisao sa borbom kiparskog naroda za slobodu, demokratiju i pravdu — ideale kojima je vođ Jugoslavije posvetio ceo život. Prisan prijatelj našeg

nacionalnog vođe — arhiepiskopa Makariosa — predsednik Tito, kako u bilateralnim odnosima svoje zemlje sa Kiprom, tako na multilateralnom planu, podržavao je dosledno i sa hrabrošću prava kiparskog naroda. Njegovi kristalno jasni stavovi o raznim međunarodnim problemima dali su pokretu nesvrstanih, čiji je bio pobornik, autoritet i moć najveće posleratne političke snage u svetu.

Ličnost predsednika Tita predstavljala je garanciju za međunarodni mir i bezbednost. Smrt predsednika Tita ne predstavlja gubitak samo za Jugoslaviju, koju je učinio snagom na koju se može računati i faktorom u međunarodnim odnosima, nego i za cco svet.

Upućujemo prijateljskom narodu Jugoslavije izraze najdubljeg saučešća kiparskog naroda, povodom smrti besmrtnog maršala Tita.

Predsednik Demokratskog saveza *Glafkos Kleridis:*

Demokratski savez Kipia deli duboki bol naroda Jugoslavije zbog gubitka predsednika Tita, koji je simbol otpora protiv strane agresije i okupacije. Demokratski savez oplakuje smrt velikog državnika, koji je bio vodeći duh na međunarodnoj areni za svetski mir i poštovanje nezavisnosti država. Tragičan gubitak predsednika Tita, u vreme zategnute međunarodne situacije, predstavlja gubitak za ceo svet. Takođe žalimo zbog smrti postojanog prijatelja Kipra, koji je podržavao njegovu pravednu stvar.

KIRIBATI

Predsednik Republike *Jeremija Tabai:*

Moja vlada, i ja, izjavljujemo vladi i narodu Jugoslavije naše saučešće povodom tužne vesti o smrti maršala Josipa Broza Tita. Bio je to veliki čovek.

KOLUMBIJA

Predsednik Republike *Hulio Sesar Turbaj Ajala:*

U svojstvu Predsednika Republike Kolumbije, izražavam saučešće zbog smrti slavnog maršala i predsednika SFRJ Josipa Broza Tita. Njegova smrt donosi žalost svetu koji je u njemu uvek gledao vernog i upornog stegonošu mira, velikog borca za progres i nenadmašnog državnika svoje epohe.

Smrt maršala i predsednika Tita predstavlja za Kolumbiju težak udarac, jer je ona uvek održavala sa vašom vladom najsrdačnije i plodne odnose. U svojstvu Predsednika, imao sam zadovoljstvo da me maršal Tito primi na Brionima. Sačuvao sam prijatnu uspomenu na njegov svetli lik, intelektualnu snagu i široko poznavanje svetske situacije.

U ovim trenucima teškog iskušenja za jugoslovenski narod, vlada Kolumbije upućuje vladi i narodu Jugoslavije, a i članova Predsednikove porodice, izraze svoje solidarnosti i prijateljstva.

KOMORI

Predsednik Republike *Ahmed Abdalah Abderemane:*

Sa žalošću i bolom, primili smo vest o smrti druga Josipa Broza Tita, velikana nesvrstanosti. U ovom uzburkanom svetu brutalnosti, veoma je

teško pomiriti se sa nestankom onoga koji je celog života neumorno nastojao da doprinese očuvanju mira, stabilnosti u svetu i uspostavljanju saradnje na ravnopravnim odnosima. Velika žalost ne pogađa samo Jugoslaviju, nego i veći deo čovečanstva, a posebno »treći svet«.

U ime komorskog naroda, njegove vlade, i u svoje lično ime, upućujem vam izraze dubokog saučešća, saosećanja i podrške jugoslovenskom narodu.

KONGO

Predsednik Centralnog komiteta Partije rada, predsednik Republike i predsednik ministarskog saveta, pukovnik *Sasungeso:*

Veoma uzbuđen, saznao sam tužnu vest o smrti druga Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ.

Nestanak druga Tita predstavlja ogroman gubitak za narode »trećeg sveta« i za pokret nesvrstanih zemalja, čiji je on bio jedan od osnivača, a i za narod Jugoslavije, kojem je oličavao simbole suvereniteta, nacionalne nezavisnosti i slobode.

Upućujem najtoplije izraze saučešća jugoslovenskom narodu, Savezu komunista Jugoslavije, i porodici preminulog predsednika Tita.

Ostajem ubeđen da će dragoceno nasleđe koje je ostavio ovaj izuzetan čovek predstavljati za narod Jugoslavije izvor nadahnuća i podsticaj u borbi sa ciljem izgradnje razvijenog socijalističkog društva u Jugoslaviji.

DNR KOREJA

Generalni sekretar Centralnog komiteta Radničke partije, predsednik Republike *Kim ii Sung:*

Sa dubokim bolom, primio sam vest o smrti druga Josipa Broza Tita, predsednika SKJ i predsednika SFRJ. U ovom tužnom času, kada smo izgubili druga Tita, istaknutog političkog aktivistu i našeg bliskog prijatelja, izražavam u ime CK Radničke partije Koreje, vlade Demokratske Narodne Republike Koreje, korejskog naroda, i u svoje lično ime, duboko saučešće vama, a putem vas Centralnom komitetu SKJ, vladi SFRJ, ćelom jugoslovenskom narodu, i ožalošćenoj porodici preminuloga.

Drug Josip Broz Tito bio je veliki nacionalni heroj jugoslovenskog naroda, koji se od rane mladosti predano borio za revolucionranu stvar radničke klase, za slobodu i oslobođenje naroda. Bio je jedan od osnivača pokreta nesvrstanosti, velike političke snage našeg vremena i istaknuti aktivist u međunarodnom komunističkom i radničkom pokretu. U toku najtežeg perioda drugog svetskog rata, drug Tito je organizovao i poveo dugu oružanu borbu protiv Hitlerovih fašista i doveo oslobodilački rat jugoslovenskog naroda do velike pobede. Posle oslobođenja, drug Tito je snažno učvrstio SKJ, kao avangardu jugoslovenske radničke klase i vodeću snagu naroda. Otvorio je put socijalističkoj izgradnji zasnovanoj na samoupravljanju, ostvarujući potpunu jednakost i jedinstvo među raznim nacionalnostima u zemlji i svojim besmrtnim delom preobratio Jugoslaviju u nezavisnu, naprednu i socijalističku zemlju.

Drug Tito je izvanredno ojačao međunarodni ugled Jugoslavije i dao je ogroman doprinos naporima da se učvrste i razvijaju pokret nesvrstanosti i međunarodni radnički pokret, očuva svetski mir i uspostave ravnopravni međunarodni odnosi svojim aktivnim zalaganjem na međunarodnoj sceni za suverenitet, nezavisnost, mir i socijalizam. Revolucionarna ostvarenja druga Tita, koji je bio istaknuti lider jugoslovenskog naroda celog svog života, zauzimaće blistavo mesto u istoriji jugoslovenskog naroda.

Drug Josip Broz Tito, kao bliski prijatelj korejskog naroda, uvek nam je pružao punu podršku i snažno se solidarisao sa našim narodom u njegovoj pravednoj borbi za socijalističku izgradnju, nezavisnost i ujedinjenje zemlje mirnim putem i značajno je doprineo učvršćenju i razvijanju bratskih odnosa prijateljstva i saradnje između naša dva naroda koji su se gradili kroz antiimperijalističku, antifašističku borbu do nivoa odličnih odnosa koje danas imamo.

Smrt druga Josipa Broza Tita predstavlja veliki gubitak ne samo za jugoslovenski narod nego i za narode nesvrstanih zemalja i miroljubive narode sveta. Mada je drug Josip Broz Tito preminuo, njegovo delo posvećeno svetoj zajedničkoj stvari progresivnih naroda sveta — borbi za mir i demokratiju, nacionalnu nezavisnost i socijalizam — večno će živeti u srcima jugoslovenskog i korejskog naroda i miroljubivih naroda sveta.

Piedsednik Administrativnog saveta *Li Čong Ok:*

Primio sam tužnu vest da je umro predsednik SKJ i predsednik SFRJ Josip Broz Tito. Vama, i putem vas, članovima porodice preminulog Predsednika, izražavam duboko saučešće.

Istaknuti nacionalni heroj i eminentni vođa jugoslovenskih naroda, drug Josip Broz Tito pobedonosno je rukovodio herojskim antifašističkim narodnooslobodilačkim ratom jugoslovenskih naroda i ostvario oslobođenje zemlje. Jačajući bratstvo i jedinstvo jugoslovenskih naroda i narodnosti, uspešno je rukovodio socijalističkom izgradnjom na osnovi samoupravljanja. Dao je veliki doprinos jačanju i razvijanju pokreta nesvrstanosti i ostvarenju zajedničkih velikih ciljeva progresivnih naroda sveta za mir, demokratiju, nacionalnu nezavisnost i socijalizam.

Veliki prijatelj korejskog naroda, drug Josip Broz Tito pružao je punu podršku i solidarnost sa pravednom borbom našeg naroda za socijalističku izgradnju i nezavisnost, a i za miroljubivo ujedinjenje domovine.

Smrt druga Josipa Broza Tita veliki je gubitak ne samo za jugoslovenske narode, nego i za korejski narod i sve miroljubive narode sveta.

Iako je drug Josip Broz Tito umro, večno će ostati njegove dragocene zasluge.

KOSTARIKA

Predsednik Republike *Rodrigo Karaso Odio:*

Izražavam Vašoj ekselenciji, i članovima Predsedništva SFRJ, našu solidarnost u bolu prouzrokovanom smrću najvećeg lidera prijateljske zemlje.

KUBA

Prvi sekretar Centralnog komiteta Komunističke partije i predsednik Državnog saveta i vlade *Fidel Kas tro:*

Saznavši, sa dubokim bolom, vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita, želim da vam izrazim, i putem vas Savezu komunista Jugoslavije, vladi SFRJ, i jugoslovenskim narodima, naše najiskrenije saučešće u ovim bolnim trenucima.

Misao i delo predsednika Tita bili su u službi oslobađanja njegovog naroda od njegove najranije mladosti. Istaknuti član KP Jugoslavije od njenog osnivanja i osnivač i stvaralac narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, njegov zaslužan revolucionarni rad pamtiće se uvek, a osobito njegov značajan doprinos slomu nemačkog fašizma, kada je predvodio antifašistički otpor jugoslovenskih naroda tako dostojanstveno i hrabro.

Zbog toga, osećanje koje obuzima jugoslovenske narode u ovim trenucima dele svi oni u svetu koji su se borili za nacionalno oslobođenje i razvoj svojih naroda.

Odajemo poštu danas i osnivaču i vođi Jugoslavije, nepokolebljivom pokretaču jedinstva naroda koji sačinjavaju jugoslovensku državu. Sećam se, u ovom času, bratskih susreta koje smo imali sa predsednikom Titom. Njegovo prisustvo na Šestoj konferenciji na vrhu zemalja pokreta nesvrstanih, koja je održana u našem glavnom gradu, bilo je njegov poslednji nastup na međunarodnoj sceni i ne možemo ga zaboraviti. Pokret nesvrstanih danas je takođe dirnut gubitkom onoga koji je bio jedan od njegovih slavnih osnivača.

Kubanski narod pridružuje se svim srcem bolu vaših naroda i spušta zastave na pola koplja u počast jugoslovenskog lidera i vođe.

KUVAJT

Emir *Džaber El Ahmed Al Sabah:*

Sa dubokim bolom, saznali smo za smrt predsednika Tita i želimo da izrazimo Vašoj ekselenciji, a putem vas i Predsedništvu, jugoslovenskom narodu i porodici preminuloga, naše iskreno saučešće i saosećanje zbog ovog tragičnog i nenadoknadivog gubitka jedne od najistaknutijih vodećih ličnosti ovog vremena i velikog osnivača pokreta nesvrstanih, čija će se nacionalna herojska borba i neprekidni napori za očuvanje slobode, stabilnosti i svetskog mira uvek pamtiti. Bez sumnje, »treći svet« posebno će osetiti njegov odlazak, koji ostavlja prazninu na svetskoj sceni.

LAOS

Predsednik Republike *Sufanuvong:*

Sa dubokom tugom, saznao sam za smrt predsednika Josipa Broza Tita. U ime laoskog naroda i vlade Narodne Demokratske Republike Laosa, upućujem vašoj ekselen^iji moja duboka saosećanja i, putem vas, vladi i jugoslovenskim narodima, a i porodici preminulog Predsednika, iskreno saučešće.

U toku drugog svetskog rata, predsednik Josip Broz Tito bio je odlučan i herojski borac protiv hitlerovskog fašizma, a za očuvanje nezavisnosti i jedinstva Jugoslavije, pa i za svetski mir, i postao osnivač SFRJ. U toku celog svog života, ispunjenog borbama i žrtvama, predsednik Josip Broz Tito neumorno je radio i na efikasan način doprineo napretku i blagostanju jugoslovenskih naroda, a i stvari mira i nacionalnim pokretima za oslobođenje.

Smrt predsednika Josipa Broza Tita veliki je gubitak kako za jugoslovenske narode, tako za pokret nesvrstanih.

Čvrsto sam uveren da će jugoslovenski narodi pod vodstvom Predsedništva SFRJ i dalje napredovati na putu prosperiteta.

LESOTO

Kraljica *Mamohato Bereng Seeiso:*

Doznali smo, sa tugom, za smrt predsednika, maršala Tita, i u svoje ime, i u ime vlade i naroda Lesota, upućujemo naše iskreno saučešće ožalošćenoj porodici, vladi i narodu Jugoslavije.

Predsednik vlade *Leabua Džonatan:*

Sa dubokim žaljenjem, primili smo vest o smrti predsednika — maršala Tita. U ime naroda Lesota, a i u svoje lično ime, u ovom bolnom trenutku, želim da izrazim naše najiskrenije saučešće vladi i narodima Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Predsednik Tito zauvek će ostati u sećanju kao legendarni nacionalni lider i vojni strateg čija je partizanska armija hrabro porazila nacističku Nemačku za vreme okupacije Jugoslavije. Štab Titovog rukovođenja osigurao je Jugoslaviji suverenu nacionalnu nezavisnost, pa i brzu obnovu zemlje i razvoj u posleratnom periodu. Svojom nesebičnom odanošću očuvanju mira u svetu, zaslužio je i dobio poštovanje celog sveta. Smrt predsednika Tita nezamenljiv je gubitak za »treći svet« koji će se sa poštovanjem sećati njegove vodeće uloge kao jednog od osnivača pokreta nesvrstanih, koji se uvek suprotstavljao kompromisima i podržavao zemlje »trećeg sveta« u njihovim naporima da realizuju svoj san o istinitoj nezavisnosti i svetskom poretku zasnovanom na pravičnosti.

LIBAN

Predsednik Republike *Elias Sarkis:*

Libanski narod i ja saučestvujemo u vašem bolu povodom smrti maršala Josipa Broza Tita. Istorija će ostati verna uspomeni na čoveka koji je bio velikan nesvrstanosti i veliki borac za mir, a ujedno i simbol jugoslovenskog jedinstva. Molimo vas da primite izraze našeg dubokog saosećanja.

Predsednik Saveta ministara *dr Šalim Hos:*

Vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita duboko nas je potresla. Jugoslavija i svet sačuvaće uspomenu na njegov lik kao nacionalnog heroja i velikog državnika koji se borio i radio za mir i slobodu. Delimo vaš bol, i bol jugoslovenskih naroda, i upućujemo vam najiskrenije saučešće.

MINUT ĆUTANJA U ZNAK POSTE PREDSEDNIKU TITU NA SEDNICI SAVETA BEZBEDNOSTI OUN, 8. MAJA

POVODOM SMRTI PREDSEDNIKA TITA U NJUJORKU JE 6. MAJA ODRŽAN VANREDNI SASTANAK PREDSTAVNIKA NESVRSTANIH ZEMALJA

GENERALNI SEKRETAR OUN KURT VALDHAJM UPISUJE SE U KNJIGU ŽALOSTI U JUGOSLOVENSKOJ MISIJI U OUN.

KURT VALDHAJM SE UPISUJE U KNJIGU ŽALOSTI U SIV

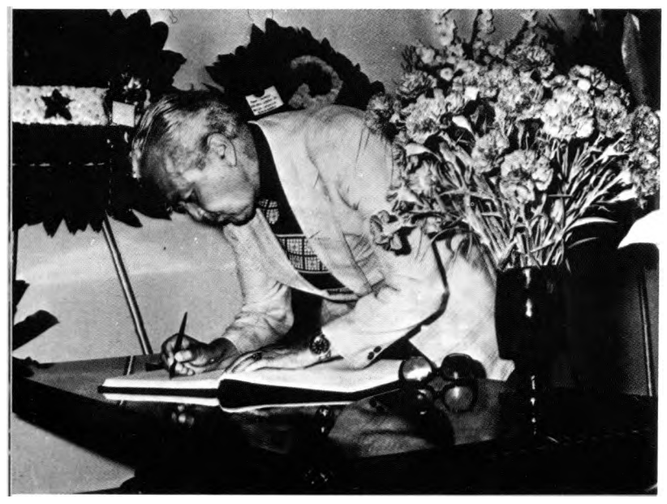

JUGOSLOVENSKA DELEGACIJA NA KOMEMORATIVNOJ SEDNICI U UN, 8. MAJA

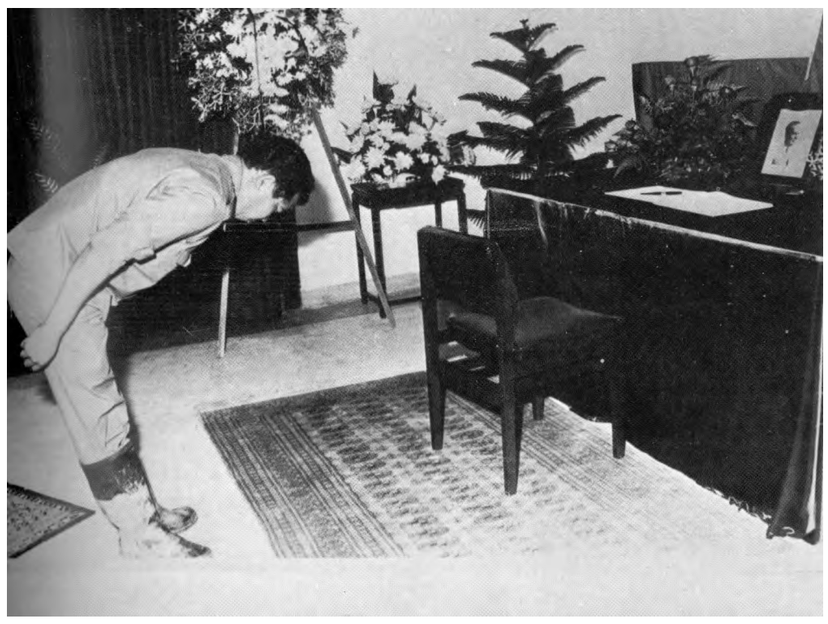

SA KOMEMORATIVNE SEDNICE „GRUPE 77“ U ŽENEVI.

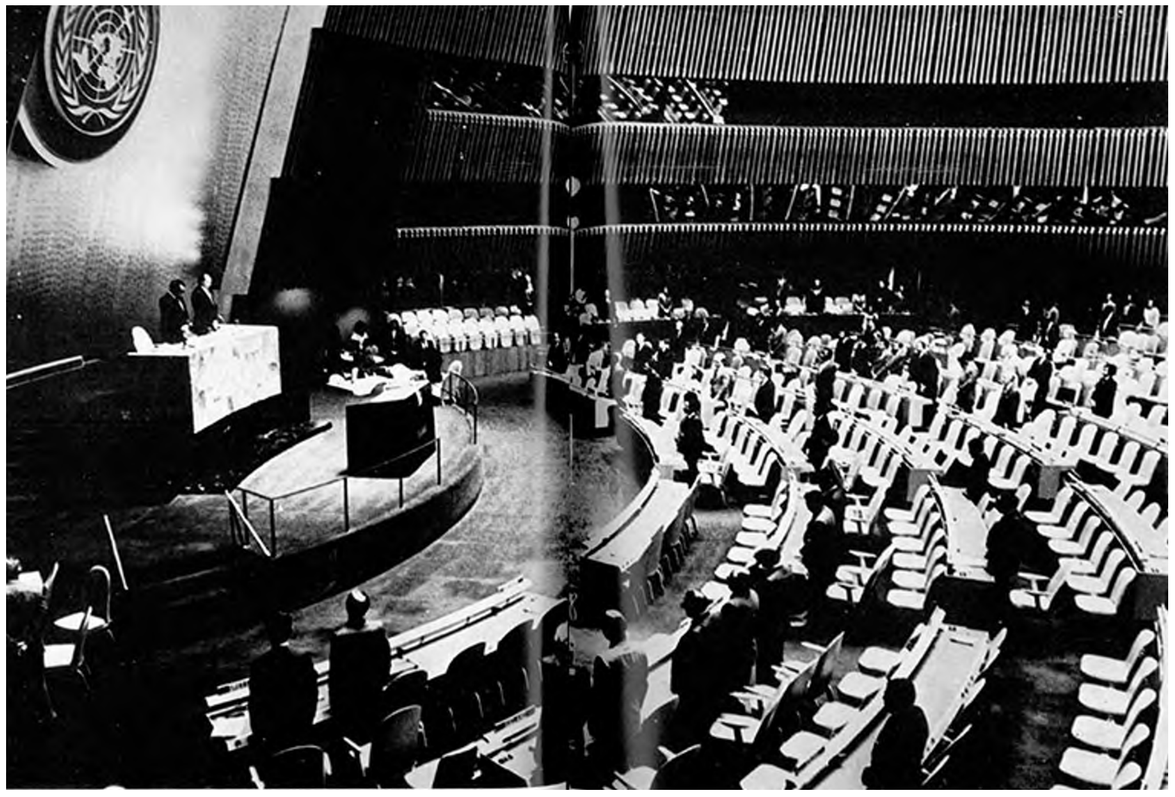

I FORUM MLADIH RUMUNIJE ODAO JE, MINUTOM ĆUTANJA. POŠTU PREDSEDNIKU TITU.

LIDER REVOLUCIONARNE SOCIJALISTIČKE PARTIJE PERUA. GENERAL LEONIDAS RODRIGEZ FIGEROA UPISUJE SE U KNJIGU ŽALOSTI U AMBASADI SFRJ U LIMI.

OVAJ SINGAPURSKI RADNIK ISKORISTIO JE PAUZU ZA RUČAK DA DOĐE U JUGOSLOVENSKU AMBASADU I UPIŠE SE U KNJIGU ŽALOSTI

SA KOMEMORATIVNE SEDNICE GENERALNE SKUPŠTINE UN 8. MAJA

KIPARSKI PREDSEDNIK SPIROS KIPRIJANU UPISUJE SE U KNJIGU ŽALOSTI U SIV.

ČLAN POLITBIROA CKKP KUBE DORTIKOS TORADO UPISUJE SE U KNJIGU ŽALOSTI U AMBASADI SFRJ U HAVANI.

GENERALNI SEKRETAR CKJSPN ERIH HONEKER UPISUJE SE U KNJIGU ŽALOSTI U AMBASADI SFRJ U BERLINU.

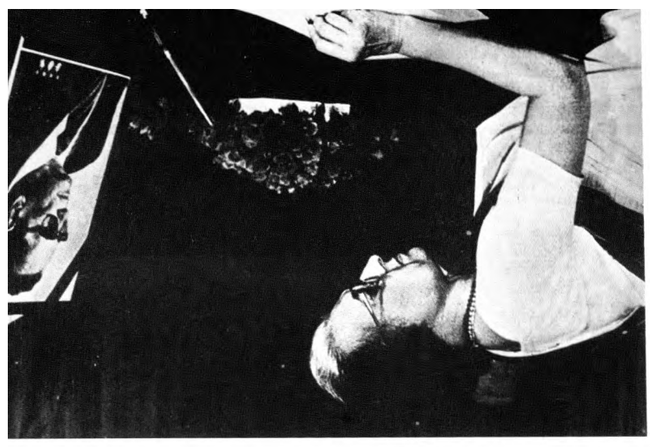
U JUGOSLOVENSKOJ MISIJI U UJEDINJENIM NACIJAMA

ERIH HONEKER ODAJE POŠTU PREMINULOM PREDSEDNIKU TITU U AMBASADI SFRJ U BERLINU.

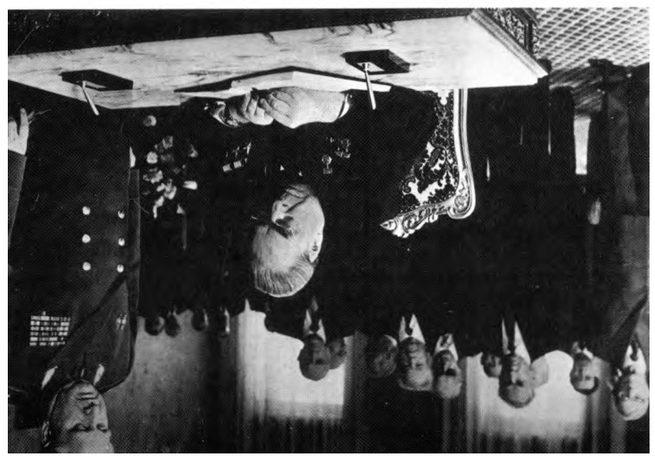
PREDSEDNIK KP JAPANA KENDŽI MIJAMOTO UPISUJE SE U KNJIGU ŽALOSTI U AMBASADI SFRJ U TOKIJU.

AMBASADA SFRJ U
NJU DELHIJU —
INDIJSKI PREMIJER
INDIRA GANDI
UPISUJE SE U KNJIGU
ŽALOSTI.

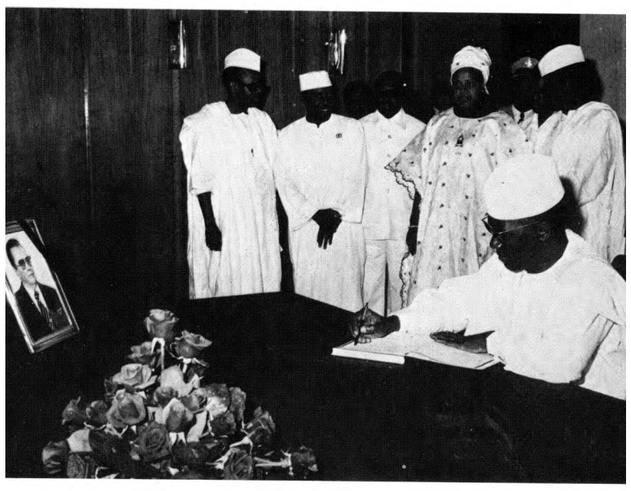
GENERALNI SEKRETAR
GENERALNE
KONFEDERACIJE
RADNIKA PERUA
EDUARDO KASTILO
UPISUJE SE U KNJIGU
ŽALOSTI U LIMI.

PREDSEDNIK
PREZIDIJUMA
VRHOVNOG SOVJETA
SSSR I GENERALNI
SEKRETAR KPSS L. I
BREŽNJEV UPISUJE SE
U KNJIGU ŽALOSTI U
MOSKVI.

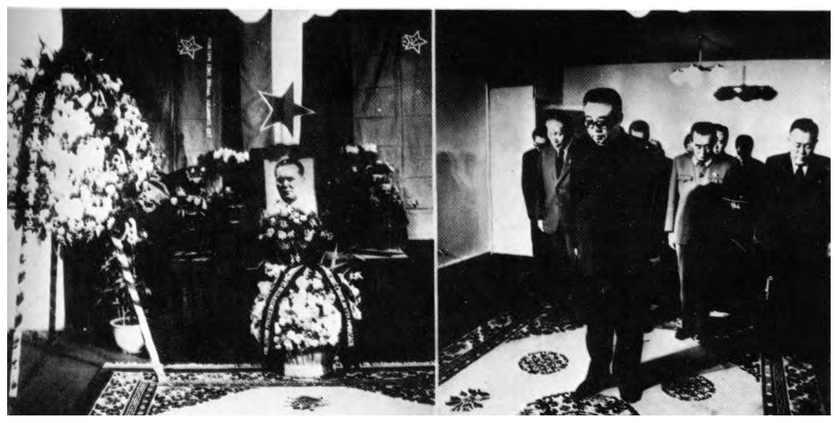
KINESKI PREMIJER
HUA GUOFENG.

GVINEJSKI
PREDSEDNIK AHMET
SEKU TURE.

JAPANSKI PREMIJER
MASAJOŠI OH ERA.

AMBASADA SFRJ U PJONGJANGU.

ZASTAVE NA POLA KOPLJA U PEKINGU

KUBANSKI PREDSEDNIK FIDEL KASTRO UPISUJE SE U KNJIGU ŽALOSTI U HAVANI.

BRITANSKI PREMIJER MARGARET TAČER UPISUJE SE U KNJIGU ŽALOSTI U AMBASADI SFRJ U LONDONU.

LIBERIJA

Šef države i Predsednik Saveta narodnog spasa, narednik *Samjuel Kan On Do:*

Sa dubokim žaljenjem, saznao sam potresnu vest o pievremenoj smrti predsednika Josipa Broza Tita. U ime vlade Saveta narodnog spasa i naroda Liberije, i u svoje lično ime, upućujem izraze iskrenog saučešća vama i putem vas supruzi predsednika Tita, članovima njegove porodice, Partiji, vladi i narodima SFRJ, povodom ovog tragičnog gubitka proslavljenog svetskog lidera i istaknutog državnika koji je herojski nosio baklju slobode i nezavisnosti za Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju, podržavajući solidarnost »trećeg sveta«. Istorija će trajno zabeležiti njegov primer i doprinos jačanju pokreta nesvrstanosti i njegovu predanost miru i razumevanju među narodima i nacijama sveta.

Dok žalimo sa vama zbog smrti ovog istaknutog patriote i uvaženog prijatelja, naša je želja da vi i ostali članovi rukovodstva SFRJ, porodica preminulog Predsednika, i vredni narodi Jugoslavije, budete nadahnuti novom snagom i da preminuli počiva u večnom miru.

LIBIJA

Vod velike revolucije prvog septembra, pukovnik *Moamer El Gadafi:*

Sa velikom tugom i duboko potreseni, primili smo vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita. Izražavamo duboki bol naroda Socijalističke Narodne Libijske Arapske Džamahirije, i svoj lični, zbog smrti velikog borca koji je inspirisao neizbrisive stranice borbe za oslobođenje i izgradnju vaše prijateljske zemlje, koja je, zahvaljujući mudrosti i hrabrosti velikog preminulog Predsednika, odigrala izuzetnu istorijsku ulogu u borbi protiv imperijalizma i u jačanju osnova i principa pozitivne neutralnosti i pokreta nesvrstanosti. Istovremeno vas uveravam, da smrt predsednika Tita nije gubitak samo za narode Jugoslavije nego i veliki gubitak za sve miroljubive i slobodoljubive narode sveta koji teže životu u dostojanstvu, pravdi i ravnopravnosti.

Narod Socijalističke Narodne Libijske Arapske Džamahirije, deleći bol naroda Jugoslavije, nada se i duboko je uveren da će vaša velika, nama prijateljska zemlja nastaviti svoj odlučan put ka ostvarivanju napretka zasnovanog na principima za koje se preminuli Predsednik zalagao.

Sekretar Generalnog narodnog komiteta *Gađala Aziz Atali:*

Sa dubokom tugom i velikom žalošću, primili smo vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita. Izražavajući vam svoju duboku žalost, izražavam i veliko poštovanje za njegovu istorijsku ulogu u borbi protiv imperijalizma i za jačanje pokreta pozitivne neutralnosti i nesvrstavanja.

Molim vas, Vaša ekselencijo, da Vi, vaši saradnici i veliki narodi Jugoslavije, primite izraze mog najdubljeg saučešća.

LIHTENŠTAJN

Knez od Lihtenštajna *Fraty; Jozef Drugi:*

Povodom smrti maršala Tita, predsednika Republike Jugoslavije, želim da vam izrazim iskreno saučešće u svoje ime, i u ime naroda Lihtenštajna.

LUKSEMBURG

Veliki vojvoda od Luksemburga *Žan:*

Moji sunarodnici mi se pridružuju u izražavanju najdubljeg saučešća povodom surovog gubitka koji je zadesio vašu zemlju nestankom izuzetne ličnosti kakav je bio maršal Tito. Njegovo herojsko angažovanje u borbi protiv nacističke tiranije, u ratnim godinama punim tmine, inspirisalo je ugnjeteni luksemburški narod. Sa poštovanjem i divljenjem, odajemo duboku poštu seni ovog velikog državnika koji je posvetio svoj život slobodi Jugoslavije.

Predsednik vlade *Pjer Verner:*

Vlada Velikog vojvodstva Luksemburga pridružuje se velikoj žalosti koja je zadesila SFRJ zbog smrti njenog predsednika, maršala Tita. Ona oplakuje, sa svim Jugoslovenima, gubitak državnika čija su hrabrost i oštroumnost doveli do oslobođenja i nezavisnosti njihove zemlje.

Sačuvaćemo vernu uspomenu na čoveka koji je mnogo godina ne samo vršio odgovorne funkcije na čelu jugoslovenske države, nego je istovremeno, bez prestanka, bio borac za nezavisnost svih naroda. Njegova neumorna aktivnost za uspostavljanje dijaloga svih nacija svedoči o njegovom strasnom angažovanju za svetsici mir. Moji sunarodnici i ja lično nikada nećemo zaboraviti zaloge prijateljstva i poštovanja koje je predsednik Tito ukazao luksemburškom narodu, posebno prilikom njegove državne posete 1970. godine.

Budite uvereni, gospodine Predsedniče Predsedništva SFRJ, u naše bolno saosećanje u ovom času duboke tuge.

MADAGASKAR

Predsednik Republike *Didije Raciraka:*

Madagaskarski narod, Nacionalni ffoüi za odbrana revolucije, Vrhovni savet revolucije, vlada Demokratske Republike Madagaskara, i ja lično, sa velikim bolom primili smo vest o smrti druga maršala Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ.

Ime Tita, herojskog revolucionarnog borca, zauvek će ostati uklesano kako u istoriji borbe za oslobođenje ugnjetenih naroda, tako u analima pokreta nesvrstanosti čiji je on otac, osnivač i prvi predsednik. U ovim teškim trenucima, upućujemo vama, a i jugoslovenskom narodu i Savezu komunista Jugoslavije, naše izraze dubokog saučešća i ujedno vas molimo da porodici preminulog velikana prenesete naše iskreno saosećanje.

MAĐARSKA

Centralni komitet Mađarske socijalističke radničke partije, Predsednički savet i Ministarski savet:

Duboko smo potreseni vešću o smrti predsednika SKJ, predsednika SFRJ, izuzetnog državnika, istaknute ličnosti međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, velikog sina jugoslovenskih naroda, iskrenog pristalice prijateljstva naših naroda, druga Josipa Broza Tita. U ovim bolnim časovima, u ime CK Mađarske socijalističke radničke

partije, Predsedničkog saveta i vlade NR Mađarske, i našeg naroda, izražavamo duboko saučešće Centralnom komitetu SKJ, Predsedništvu SFRJ, Izvršnom veću SFRJ, narodima Jugoslavije, porodici i rodbini predsednika Tita.

Život predsednika Josipa Broza Tita srastao je sa borbom za socijalizam, društveni napredak i mir, sa borbom protiv fašizma, sa pobedonosnim oslobodilačkim ratom naroda Jugoslavije. Neprolazne su njegove zasluge u ostvarenju i procvatu socijalističke Jugoslavije. Pod rukovodstvom predsednika Josipa Broza Tita, Jugoslavija je aktivno doprinela uspešnoj borbi ugnjetenih naroda protiv imperijalizma, kolonijalizma i neokolonijalizma. Celog svog života borio se za međunarodni progres, za mir, za popuštanje.

Zasluge predsednika Josipa Broza Tita trajne su i u svestranom proširivanju mađarsko-jugoslovenskih dobrosusedskih odnosa, u jačanju prijateljstva između mađarskog naroda i naroda Jugoslavije. Plodonosna saradnja između NR Mađarske i SFR Jugoslavije bazira se na trajnim osnovama, što omogućuje da se odnosi između naših partija i zemalja dalje uspešno razvijaju, da se prijateljstvo naših naroda dalje produbljuje u službi naših zajedničkih ciljeva, u korist socijalizma, društvenog napretka i trajnog mira.

Zemaljski savet Patriotskog narodnog fronta:

Izražavamo naše duboko saučešće i saosećanje povodom smrti istaknute ličnosti međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, predsednika SKJ i SFRJ Josipa Broza Tita. Narod Mađarske visoko ceni neprolazne zasluge koje je Josip Broz Tito stekao na polju ostvarenja jedinstva mnogonacionalne Jugoslavije i razvijanja svestrane saradnje naših zemalja i naroda. Revolucionarni preobražaj u našim zemljama, rezultati postignuti u izgradnji socijalizma i zajednički napori za međunarodni mir i napredak predstavljaju čvrstu osnovu dalje saradnje i prijateljstva naših naroda.

Zajedno sa narodima Jugoslavije, oplakujemo druga- Josipa Broza Tita, čija je smrt bolan gubitak za SFRJ, za socijalističke zemlje, za međunarodni komunistički i radnički pokret, za napredne i miroljubive snage sveta. Sačuvaćemo uspomenu na njega.

MALAVI

Doživotni predsednik Republike *H. Kamuzu Banda:*

Izuzetno sam bio potresen vešću o smrti predsednika Tita. Predsednik Tito bio je ne samo simbol jedinstva i nezavisnosti Jugoslavije i stremljenja njegovih sunarodnika, nego i pobornik stvari međunarodnog mira. Njegovom smrću, svet je izgubio velikog državnika. Molimo vas da prenesete vladi i narodu Jugoslavije, a i porodici preminuloga, moje saučešće, i saučešće vlade i naroda Malavija.

MALDIVI

Predsednik Republike *Mamun Abdul Gajum:*

U ime vlade Republike MaWivi, i u svoje lično ime, želim da izrazim vladi i narodu SFRJ naše iskreno saučešće povodom smrti predsednika Josipa Broza Tita.

Mi, kao država-članica pokreta nesvrstanih, oplakujemo gubitak jednog od rodonačelnika ovog velikog pokreta. Veliki doprinos predsednika Tita dostignućima nesvrstanog pokreta, zajedno s Naserom i Nehruom, ostaće izvor nadahnuća svim nesvrstanim zemaljama.

Molimo, prenesite moje iskreno saučešće porodici preminulog Predsednika.

MALEZIJA

Zamenik Vrhovnog šefa države *Jang Dipertuan Agong:*

Radža Permaisuri Agong upućuje zajedno sa mnom izraze dubokog iskrenog saosećanja i dubokog saučešća povodom smrti predsednika Josipa Broza Tita, slavnog sina Jugoslavije i predvodnika nesvrstavanja. Molimo, prenesite naše saučešće ožalošćenoj porodici.

Predsednik vlade *Datuk Husein On:*

Sa dubokim osećanjem bola i tuge, upućujem vam, u ime vlade i naroda Malezije, iskreno saosećanje i duboko saučešće povodom smrti predsednika Josipa Broza Tita, jednog od najvećih lidera u savremenoj istoriji i istaknutog sina Jugoslavije. On je odigrao vodeću ulogu u izgradnji nove Jugoslavije, uništene i razorene u drugom svetskom ratu, a i u odbrani i očuvanju mira i slobode. Ujedinjena, napredna i nesvrstana Jugoslavija današnjice predstavlja živo svedočanstvo njegovog trajnog doprinosa Jugoslaviji. Preminuli Predsednik bio je ne samo nadahnjujući vođa Jugoslavije, nego je doprineo i utiranju novih puteva u međunarodnim odnosima. Predsednik Tito doprineo je osnivanju pokreta nesvrstavanja, koji je danas značajan faktor u uspostavljanju mira i nezavisnosti i koji može da odigra odlučujuću ulogu u uspostavljanju novog pravednog međunarodnog političkog i ekonomskog poretka. U proteklim godinama, bilo je teško razdvajati predsednika Tita i pokret, s obzirom da je taj čovek simbolisao nesvrstavanje. Do svoje smrti, nastavio je da daje sve od sebe da bi obezbedio da pokret ne izgubi svoj integritet i orijentaciju. Van svake je sumnje, da je njegova smrt došla u jednom teškom trenutku međunarodne politike, kada vlada velika zategnutost, a prisutna je realna opasnost od širokih konflikata. Međutim, duboko sam ubeđen da će se principi za kojima je on stajao celog svog života ne samo svuda poštovati i braniti, nego da će doprineti savladavanju izazova i pretnji miru, stabilnosti i slobodi u svetu. Molim vas, da porodici pokojnog Predsednika prenesete izraze mog najdubljeg saosećanja i saučešća.

MALI

Generalni sekretar Demokratske unije malijskog naroda, predsednik Republike *Musa Traore:*

Sa dubokom tugom, narod Malija, njegova partija Demokratske unije, njegova vlada i ja lično, saznali smo za smrt piedsednika Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ. Čovek čiji se život upravo ugasio, bio je prisutan na svim skupovima ovog veka. Maršal Tito ima iza sebe mnogo više nego što je oružana borba koju je vodio, a što zaslužuje da bude spomenuto. Još iz vremena kada je bio borac Crvene armije, u vreme

kada se oglasio kraj ruske carevine, Tito je bio prisutan na svim frontovima protiv ugnjetavanja čoveka. Veran izreci »potrebno je najpre srediti stvari u svojoj kući«, spoznao je teško iskustvo rada u ilegalnosti kao borac protiv fašističke ratne mašinerije koju je doveo do poraza. Od mnogih etničkih grupa, Jugoslaviju je pretvorio u modernu državu, snažnu, poštovanu, čiji se glas čuje na međunarodnoj sceni. Njegova primema hrabrost i nesalomljiva volja za ideale nezavisnosti, omogućili su mu da zajedno s predsednicima Naserom, Nehruom i Sukarnom, osnuje pokret nesvrstanih zemalja.

Njegova smrt nije samo gubitak za Jugoslaviju, nego i za sav malijski narod, jer se njegovom smrću ugasio svetao lik jedne velike figure »trećeg sveta«. Malijski narod uvek će se sećati posete koju je predsednik Tito učinio našoj zemlji u prvim godinama posle sticanja nezavisnosti. Malijski narod takođe smatra da je od istorijskog značaja što je general Musa Traore bio jedan od poslednjih šefova afričkih država kojeg je predsednik Tito primio pre svoje bolesti.

Prijateljskom narodu Jugoslavije, i ožalošćenoj porodici umrlog velikana, šaljem najdublje saučešće naroda Malija, njegove vlade i Demokratske unije malijskog naroda.

MALTA

Predsednik vlade *Dom Mintof:*

Vlada i narod Republike Malte saučestvuju u vašem dubokom bolu, povodom smrti predsednika Tita.

U drugom svetskom ratu, svojom velikom ličnom hrabrošću i inteligencijom, maršal Tito je svoje partizanske jedinice vodio u pobedu protiv Musolinija i Hitlera.

Kao predsednik, Tito je iskalio jedinstvenu socijalističku državu, koju čini više naroda i narodnosti.

Pokazujući nepokolebljivu odlučnost i neprevaziđen patriotizam, on se uspešno suprotstavljao pritiscima na Jugoslaviju da se pridruži jednom od dva postojeća bloka.

Pod njegovim dugim i čvrstim rukovodstvom, Jugoslavija je postala živ dokaz uverenja da svaka zemlja može da sledi vlastiti put u socijalizam, bez prihvatanja dogmi, ili dominacije bilo koje druge države. Zahvaljujući tim dostignućima, maršal Tito postao je jedan od vodećih graditelja velikog pokreta nesvrstavanja i njegov neosporni lider u periodu od gotovo četvrt veka.

Maršal Tito, zajedno s Gamalom Abdelom Naserom, pomogao je oslobodilački pokret naroda Malte od 1959. godine.

Tipično za njegovo veliko srce, on je bio s nama na Malti pre svega nekoliko meseci, da bi našem narodu pružio moralnu i fizičku podršku u njegovoj novoj i teškoj ulozi nesvrstane zemlje, u interesu mira i jedinstva na Mediteranu.

Predsednik Centralnog komiteta Komunističke partije *A. Baldakino:*

Centralni komitet Komunističke partije Malte izražava najdublje saučešće, povodom smrti Josipa Broza Tita. Drug Tito će biti zapamćen

u istoriji zbog svog mudrog rukovođenja i žestoke borbe protiv nacističkog fašizma i imperijalizma, zbog njegovih napora na postizanju jedinstva socijalističke Jugoslavije i važne uloge jednog od osnivača pokreta nesvrstanih zemalja i velikog komuniste.

MAROKO

Kralj *Hasan Drugi:*

Duboko smo potreseni smrću velikog građanina Jugoslavije, maršala Josipa Broza Tita. U ovom za vas teškom času, dozvolite nam, da vam izrazimo naše najdublje i najiskrenije saučešće, a i saučešće vlade i naroda Maroka. Smrt našeg prijatelja, maršala Tita, tog velikog vođe »trećeg sveta« i pokreta nesvrstanih, duboko nas je pogodila. Stoga vas molimo, da budete tumač našeg osećanja, i da jugoslovenskom narodu prenesete izraze naše potištenosti i tuge zbog nenadoknadivog gubitka i nestanka ove velike ličnosti sa savremene istorijske scene.

MAURICIJUS

Generalni guverner *Burenčobej:*

Molim vas, primite najdublje saučešće naroda i vlade Mauricijusa, a i moje lično, povodom gubitka vašeg hrabrog i nesalomljivog predsednika Josipa Broza Tita, čija smrt predstavlja veliki gubitak za slobodne i nesvrstane narode u ćelom svetu. Najljubaznije vas molim, da jugoslovenskom narodu, i ožalošćenoj porodici, prenesete izraze našeg najiskrenijeg saučešća.

Predsednik vlade *Sivusagur Rangulam:*

Saznali smo, sa najdubljim bolom, da je preminuo predsednik Josip Broz Tito. Svet je njegovom smrću izgubio velikog državnika, a narod Jugoslavije najdražeg vođu. Predsednik Tito će ostati u sećanju kao pobornik socijalizma i kao jedan od osnivača pokreta nesvrstanosti u kojem je uživao veliki ugled i divljenje. U njegovoj politici duboko je bilo ukorenjeno pružanje svesrdne pomoći »trećem svetu«. Njegova junačka borba protiv bolesti potresla je celo čovečanstvo. U ime vlade Mauricijusa, i u svoje lično ime, molim, Ekselencijo, da primite izraze iskrenog saučešća, a i da naše duboko saučešće prenesete članovima porodice u žalosti.

MAURITANIJA

Predsednik Vojnog komiteta nacionalnog spasa, šef države i vlade, pukovnik *Mohamed Kuna Uld Haidala:*

Saznao sam, sa tugom, za smrt maršala Josipa Broza Tita, prvaka jugoslovenskog patriotizma i borca za oslobođenje i nesvrstavanje »trećeg sveta«. U ime mauritanskog naroda, njegovog Vojnog komiteta nacionalnog spasa, i njegove vlade, a i u svoje lično ime, izražavam vama, i jugoslovenskom narodu i vladi, naše iskreno saučešće i duboko saosećanje.

MEKSIKO

Predsednik *Hose Lopes Portiljo:*

Sa dubokim bolom sam saznao za smrt njegove ekselencije predsednika SFRJ, maršala Josipa Broza Tita.

Molim Vas, Ekselencijo, da primite izraze mog najdubljeg saučešća zbog nestanka tako istaknutog državnika, vođe jugoslovenskog naroda, i velikog prijatelja Meksika, zemlje koja je u dva maha imala čast da ga primi u zvaničnu posetu.

Ponovo izražavajući osećanje najdubljeg saučešća zbog smrti istaknutog vođe Jugoslavije, koristim ovu priliku da izrazim želju za dalji napredak vaše zemlje.

MONAKO

Princ *Renije od Monaka:*

Sa uzbuđenjem sam primio vest o velikoj žalosti koja je pogodila vašu zemlju gubitkom ličnosti kakva je njen Predsednik.

U ovim teškim trenucima, stalo mi je da vam izrazim najiskrenije saučešće i svoje duboko poštovanje.

MONGOLIJA

Centralni komitet Mongolske narodne revolucionarne partije, Prezidijum Velikog narodnog hurala i ministarski savet:

Centralni komitet MNRP, Prezidijum Velikog narodnog hurala i ministarski savet MNR, u ime celog mongolskog naroda, izražavaju Centralnom komitetu SKJ, Predsedništvu SFRJ, Skupštini SFRJ, Saveznom izvršnom veću, i bratskim narodima Jugoslavije, duboko saučešće povodom smrti proslavljenog vođe herojske borbe naroda Jugoslavije za slobodu i nezavisnost, protiv fašističkih porobljivača, istaknutog političkog i državnog radnika Jugoslavije, jednog od najstarijih veterana međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, vemog sina jugoslovenskih naroda, predsednika SKJ, predsednika SFRJ Josipa Broza Tita. Nalazeći se tokom celog svog stvaralačkog života u prvim redovima borbe za svetlu budućnost naroda Jugoslavije i na najvišim partijskim i državnim položajima SFRJ, drug Tito je stavio sva svoja znanja, snagu i energiju u službu naroda Jugoslavije i obavio krupan plodotvoran rad na organizaciji socijalističke izgradnje u SFRJ.

Drug Tito je bio aktivni borac za stvar mira, nacionalne nezasvinosti, demokratije i socijalnog progresa naroda, za ujedinjavanje mirolju-bivih i progresivnih snaga u borbi protiv imperijalizma i kolonijalizma. Mongolski narod visoko ceni veliki doprinos koji je drug Tito dao stvari razvoja i jačanja odnosa prijateljstva i saradnje između Mongolske Narodne Republike i SFRJ.

Svetla uspomena na drugj Josipa Broza Tita biće zauvek sačuvana u srcima mongolskih trudbenika. Molimo vas, da prenesete rodbini i bližnjima preminuloga naše duboko saučešće.

MOZAMBIK

Predsednik partije FRELIMO i predsednik Republike *Samora Moises Mašel:*

Narod Mozambika, sa najvećom žalošću, primio je vest o smrti njegove ekselencije maršala Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ.

Heroj otpora nacizmu, pregalac narodnog jedinstva i istorijski vođa SFR Jugoslavije, predsednik Tito bio je jedna od najvećih ličnosti našeg veka. Njegove odlike donele su mu divljenje i sveopšte poštovanje. Jugoslovenski narod izgubio je jednog od svojih najboljih sinova. Mozambički narod izgubio je druga, saborca u borbi za nacionalno oslobođenje, a međunarodna zajednica istaknutog državnika.

Pokret nesvrstanih zemalja, koji danas ujedinjuje tri četvrtine čovečanstva, imao je u predsedniku Titu jednog od svojih nadahnutih osnivača. Aktivnosti pokreta nesvrstanih zemalja predstavljaju moćno oružje ugnjetavanih naroda u borbi za njihovu nacionalnu slobodu i za otklanjanje nepravednih ekonomskih odnosa i dominacije, koje je imperijalizam nametnuo i pokušava da održi.

Nezaboravni lik maršala Josipa Broza Tita ostaće u sećanju mozambičkog naroda, a njegov primer patriote, neumornog borca protiv rasizma, fašizma i kolonijalizma, poštuju i dalje će poštovati narodi u borbi za slobodu, nacionalnu nezavisnost i prosperitet.

Narod Mozambika, CK Partije FRELIMO, i vlada Narodne Republike Mozambika, odaju počast nezaboravnoj uspomeni predsednika Tita. U ime CK partije FRELIMO, naroda i vlade NR Mozambika, upućujem Predsedništvu SFRJ najdublje saučešće i žalost koja izražava naša osećanja tuge koja delimo zajedno i sa njegovom porodicom.

NAMIBIJA - SVAPO

Predsednik SVAPO-a *Sam Nujoma:*

Smrt njegove ekselencije predsednika, maršala Josipa Broza Tita, predstavlja veliki i nenadoknadiv gubitak ne samo za jugoslovenski narod, nego i za celo čovečanstvo, za sve slobodoljubive narode Juga Afrike, a posebno Namibije.

Predsednik Tito bio je veliki državnik, neizmerno mudar i hrabar, borac za mir i socijalnu pravdu. Kao veliki heroj, neustrašivi i genijalni vođa i borac jugoslovenskog partizanskog rata protiv fašizma, imperijalizma i nacističke okupacije, predsednik Tito postao je jedan od istaknutih simbola u svetu. On je bio izvor političke inspiracije i podsticaja za kolonijalne i eksploatisane narode Afrike, Azije, Latinske Amerike i druge, u njihovoj borbi za samoopredeljenje, nacionalnu nezavisnost, mir i socijalnu pravdu. Pod mudrim i dinamičnim rukovodstvom predsednika Tita, Savez komunista Jugoslavije, i druge revolucionarne snage Jugoslavije, herojski su se borili za oslobođenje svoje otadžbine i za izgradnju i učvršćenje nacionalne nezavisnosti, za socijalističku demokratiju u SFRJ koja, u skladu sa socijalističkim i antiimperijalističkim principima internacionalizma, predstavlja čvrst savez sa nacionalnim oslobodilačkim pokretima i pruža svestranu materijalnu pomoć, političku i diplomatsku podršku potlačenim i eksploatisanim narodima i snagama u njihovoj borbi za pobedu i uništenje kolonijalizma, imperijalizma, fašizma i eksploatacije čoveka od strane čoveka.

SVAPO i borbeni narod Namibije oplakuju palog svetskog heroja, predsednika Tita sa osećanjem dubokog bola zbog gubitka. On je bio naš veliki prijatelj, otac, učitelj, mislilac i drug po oružju. SVAPO i narod Namibije zauvek će zadržati u sećanju osnivača pokreta nesvrstanosti kao prvog državnika čija je zemlja, Jugoslavija, pod njegovim revolucionarnim vodstvom, prva u svetu pružila konkretnu materijalnu pomoć novostvorenoj oslobodilačkoj avangardi namibijskog naroda — SVAPO-u 1961. godine.

Pozdravljamo, sa najdubljim poštovanjem, i odajemo revolucionarno priznanje istorijskom geniju, predsedniku Titu za njegovu mudrost, hrabrost i privrženost borbi protiv imperijalizma. Ohrabruje nas uverenje da će CKSKJ nastaviti da sledi ideale i politiku predsednika Tita i da će nas, uprkos njegovom fizičkom odlasku, njegov revolucionarni duh i dalje voditi do sigurne i konačne pobede.

U ovoj veoma bolnoj prilici, u ime Centralnog komiteta našeg pokreta SVAPO, i u ime borbenog namibijskog naroda, upućujem jugoslovenskim drugovima, vladi i narodu Jugoslavije, a i porodici pokojnog predsednika, maršala Josipa Broza Tita, izraze najiskrenijeg saučešća.

NEMAČKA DR

Generalni sekretar CK Jedinstvene socijalističke partije Nemačke, predsednik Državnog saveta *Erih Honeker:*

Sa dubokom tugom i saučešćem, primili smo vest o smrti predsednika SKJ i predsednika SFRJ, našeg visokopoštovanog prijatelja i druga Josipa Broza Tita. U ime CKJSPN, Državnog saveta i Ministarskog saveta, u ime naroda NDR, upućujemo vama, i svim trudbenicima SFRJ, iskreno saučešće.

Molimo vas, takođe, da prenesete naše duboko saučešće i članovima porodice.

Smrt Josipa Bioza Tita predstavlja težak gubitak za radničku klasu i narode Jugoslavije, za ceo međunarodni komunistički i radnički pokret, a i za sve miroljubive i demokratske snage. Od najranije mladosti stavio je Josip Broz Tito svoj život u službu borbe protiv kapitalističke eksploatacije, rata i potčinjavanja, za društveno i nacionalno oslobođenje radničke klase. Kao vođ jugoslavenskih komunista, on i njegovo ime postali su simbol nepokolebljivog otpora fašističkoj tiraniji i imperijalističkom podjarmljivanju. Pobeda jugoslovenskih naroda u antifašističkoj oslobodilačkoj borbi i socijalistički razvoj u Jugoslaviji neraskidjvo su zauvek povezani sa značajnim životnim delom Josipa Broza Tita.

Decenijama je on radio na čelu jugoslovenske države za mir, bezbednost i prijateljsku saradnju među narodima. Ostaje nezaboravan veliki lični doprinos druga Josipa Broza Tita neprekidnom razvoju i produbljivanju prijateljskih odnosa JSPN i SKJ, Nemačke Demokratske Republike i SFRJ.

Okončan je život istaknutog radničkog vođe i državnika. Naša Partija, radnička klasa, i svi radni ljudi Nemačke Demokratske Republike, žale za drugom Josipom Brozom Titom. Uspomenu na njega zauvek ćemo čuvati sa visokim poštovanjem.

SAVEZNA REPUBLIKA NEMAČKA

Predsednik Republike *Karl Karstens:*

Smrću Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ, svet je izgubio velikog državnika. U ime Savezne Republike Nemačke, mojih sugrađana, a i u svoje lično ime, upućujem Vašoj ekselenciji, i svim Jugoslovenima, izraze dubokog saučešća u bolu zbog ovog teškog gubitka.

Kao jedan od tvoraca pokreta nesvrstanih, Tito je u svetsku politiku uveo element koji je okrenut ka budućnosti. Ni povremena nepovoljna kretanja, ni otpori, nisu ga mogli pokolebati u odbijanju svih oblika političke i ekonomske hegemonije i u zalaganju za pravo svake zemlje na slobodu, nezavisnost i samostalni razvoj. Njegova dalekovidost i iskustvo stvorili su od njega državnika čija je reč bila uvažavana u ćelom svetu.

Moji sugrađani, i ja, sa poštovanjem mislimo posebno i na značajnu ulogu koju je predsednik Tito ima u razvoju nemačko-jugoslovenskih odnosa posle rata. Pogledom uperenim u budućnost, on je uložio sav svoj autoritet »da današnjim i budućim generacijama u našim dvema zemljama otvori pouzdanu perspektivu za mir i sve tešnju saradnju u atmosferi poštovanja dostojanstva i prava naših naroda«, kao što je on to rekao 1974. godine, prilikom posete Saveznoj Republici Nemačkoj. I mi se osećamo dužni da težimo tom cilju.

Savezni kancelar *Helmut Šmit:*

Sa dubokom potrešenošću, primio sam vest o smrti predsednika Tita. Smrt ove velike ličnosti predstavlja veliki gubitak ne samo za vašu zemlju i njene građane. Zajedno sa mnom, vlada Savezne Republike Nemačke učestvuje u žalosti povodom gubitka ovog velikog državnika. Sećam se svojih susreta sa predsednikom Titom 1974. godine u Bonu, 1975. godine u Helsinkiju i 1977. godine u Beogradu. Njegova dalekovidost i razborita odlučnost ostavili su na mene dubok utisak.

Samo mali broj državnika imao je toliko dug period stvaralaštva, a mali je i broj onih koji uspevaju da sav svoj život, tako beskompromisno i bespoštedno prema samom sebi, stave u službu sopstvenog naroda, pa i svetske zajednice, kao što je to jakom voljom, do poslednjeg dana, činio predsednik Tito.

Zahvaljujući državničkom delovanju predsednika Tita, Jugoslavija je danas jedinstvena, nezavisna i za velika dostignuća sposobna zemlja, koja u svetskoj zajednici država i naroda uživa visoki ugled.

Veliki broj država sledio je Jugoslaviju na putu nesvrstanosti. Ako se danas sve jače afirmiše saznanje da taj pokret može da igra ulogu kao važan element stabilnosti u svetu, i ako on zaista ostane izvan blokova, onda za to u suštini treba zahvaliti predsedniku Titu.
Predsednik Tito za sobom ostavlja trajno i obavezujuće životno delo. Vlada Savezne Republike Nemačke spremna je da doprinosi da se ovo delo nastavi.

Predsednik Socijaldemokratske partije *Vili Brant:*

U ime Socijaldemokratske partije Nemačke, hteo bih da vam prenesem naše najdublje saučešće povodom smrti predsednika Tita. Njegovom smrću nije nestao samo vodeći čovek moderne Jugoslavije. Svi smo mi izgubili jednog hrabrog borca za mir i saradnju. Zajedno sa vama, žalimo za velikim čovekom našeg vremena.

Sekretar CK Saveza zapadnonemačkih komunista *Hans Gerhard Šmirer:*

Sa velikom žalošću, saznali smo za smrt predsednika SKJ, i predsednika SFRJ, druga Josipa Broza Tita. Drug Tito bio je vođa radničke klase, naroda i narodnosti Jugoslavije, u borbi za nacionalno oslobođenje od nemačkog i italijanskog fašizma, za izgradnju socijalizma u Jugoslaviji, za odbranu jedinstva i nezavisnosti zemlje od svih pokušaja mešanja i pretnji spolja. Drug Tito bio je vođa SKJ, i uvek je branio jedinstvo i nezavisnost partije.

Herojska oslobodilačka borba jugoslovenskog naroda protiv nemačkog i italijanskog fašizma uvek će biti povezana sa imenom druga Tita. Jugoslovenski narodi podržali su ovu borbu i sopstvenim snagama stekli potpunu nezavisnost. Na toj osnovi, oni su se pridružili borbi naroda sveta protiv fašizma.

Jugoslovenska oslobodilačka armija je, za vreme antifašističkog rata, vezala mnoge divizije fašičtičkih armija Nemačke i Italije, dok ih konačno nije uništila i zemlju oslobodila. Narodi Jugoslavije, pod rukovodstvom druga Tita, imaju značajan udeo u pobedi nad fašizmom.

SKJ i SFRJ, pod rukovodstvom druga Tita, uvek su se u izgradnji zemlje pridržavali principa nezavisnosti. Na toj osnovi, izgrađeni su industrija i poljoprivreda, i povećan životni standard naroda. Drug Tito je uvek visoko cenio tradiciju oružane oslobodilačke borbe, i svi narodi koji su se latili oružja da bi se izborila nezavisnost od kolonijalizma, svi narodi koji su čuvali nezavisnost i suverenitet od spoljašnjeg mešanja i intervencija, mogli su uvek računati na njegovu čvrstu podršku.

Drug Tito spada u osnivače pokreta nesvrstanih i bio je jedan od njegovih istaknutih vođa. On je uvek svom snagom branio jedinstvo pokreta nesvrstanih i njegove principe protiv imperijalizma, kolonijalizma i svih oblika strane prevlasti.

Drug Tito je stekao veliki ugled u međunarodnoj radničkoj klasi, među proleterskim revolucionarima u ćelom svetu, i u svih naroda. Njegova smrt je za međunarodnu radničku klasu i narode sveta teški, nenadoknadivi gubitak.

CK Saveza zapadnonemačkih komunista iskazuje CKSKJ, Predsedništvu SFRJ, i hrabrom jugoslovenskom narodu, svoje duboko saučešće.

Partijska uprava Nemačke komunističke partije, predsednik *Herbert Mis:*

Partijska direkcija Nemačke komunističke partije izražava Centralnom komitetu SKJ, povodom smrti njegovog predsednika, druga Josipa Broza Tita, duboko saučešće. Ostaće nezaboravna rukovodeća uloga druga Tita u organizovanju narodnog ustanka protiv fašističkih okupatora, njegova borba na čelu naoružanih partizanskih jedinica i njegova uloga u izgradnji socijalističke Jugoslavije. Ostaće neprolazna njegova istaknuta borba za popuštanje zategnutosti i miroljubivu koegzistenciju među državama sa različitim društvenim uređenjima. Svojim delovanjem u pokretu nesvrstanih zemalja, Tito je dao veliki doprinos razvoju antiimperijalističke solidarnosti naroda. Njegovom smrću, međunarodni radnički pokret gubi velikog borca protiv fašizma i rata, državnika privrženog miru. Delimo žalost sa vama zbog teškog gubitka koji su pretrpeli vaša Partija, narodi Jugoslavije, međunarodni radnički pokret, a i sve miroljubive snage.

NEPAL

Kralj *Birendra:*

Duboko smo dirnuti tužnom vešću o smrti predsednika Tita. Njegovom smrću, svet je izgubio poslednjeg od osnivača nesvrstanosti. Predsednik Tito zalagao se za prava malih zemalja, i bio je neumoran pobornik prava slabih i siromašnih. U toku više od trideset godina, on je isto tako nepokolebljivo radio za ideale svetskog mira i ravnopravnosti među različitim narodima i zemljama, a i za suverenitet i teritorijalni integritet svoje zemlje, Jugoslavije.

Najveću počast ovom velikanu našeg vremena odaćemo ako svi sarađujemo na jačanju i unapređivanju tekovina već ostvarenih pod vodstvom Tita, kako u Jugoslaviji, tako na međunarodnom planu.

Nepalski narod mi se pridružuje u odavanju pošte uspomeni tog velikog prijatelja naše zemlje.

Predsednik vlade *Surja Bahadur Tapa:*

Duboko sam dirnut smrću predsednika Tita, koji je bio jedan od državnika koji su uživali duboko poštovanje svih naroda sveta. Njegovom smrću, svi smo izgubili pobornika svetskog mira.

U ovom tužnom času, izražavam u svoje ime, i u ime mojih kolega, naše najdublje saučešće.

NIGER

Predsednik Vrhovnog vojnog saveta i šef države, pukovnik *Sejni Kunče:*

U ime vlade i naroda Nigera, a i u svoje lično ime, želim da vašoj ekselenciji izrazim našu duboku potresenost zbog smrti maršala Tita. Kao izuzetno veliki političar i nebobedivi ratni vođa i oštroumna ličnost, umeo je da objedini narode Jugoslavije i obezbedi svojoj zemlji eminentno mesto među svim nacijama kao osnivač i velikan nesvrstavanja. On za sobom ostavlja ogromnu prazninu koju bolno osećaju svi oni koji odbijaju hegemoniju supersila.

Molim vas, da porodici preminulog velikana, i svim jugoslovenskim narodima, prenesete izraze našeg iskrenog saučešća, a Vama, gospodine Predsedniče, upućujem izraze svog najdubljeg poštovanja.

NIGERIJA

Predsednik Republike *Alhađi Šehu Šagari:*

Sa velikom tugom i duboko potrešen, primio sam tužnu vest o smrti maršala Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ i predsednika SKJ. Narod Jugoslavije, bez sumnje, duboko uviđa i poštuje doprinos predsednika Tita izgradnji savremene Jugoslavije, kojem nema premca. Mi, u Nigeriji, uvek smo se divili njegovoj ogromnoj fizičkoj i moralnoj snazi, koja mu je omogućila da savlada mnoge teškoće u njegovoj dugoj borbi protiv strane okupacije i dominacije, a i njegovoj velikoj političkoj sposobnosti i mudrosti u ujedinjavanju naroda koji čine SFRJ, u jednu savremenu, čvrsto povezanu i ujedinjenu zemlju. Ovo veličanstveno delo posebno imponuje nama, u Nigeriji, zemlji koja je takođe sastavljena od različitih naroda.

Iznad svega, predsednika Tita će u našoj zemlji pamtiti kao rodonaČelnika pokreta nesvrstanosti, čiji su principi neotuđivog prava svake države da određuje svoja socijalna i politička opredeljenja, bez mešanja spolja, dali ogroman doprinos svetskom miru i popuštanju zategnutosti u svetu.

Nadam se da će plodna saradnja između naše dve zemlje, naše zajedničko ubeđenje da postoji potreba za ravnopravnijim i pravednim međunarodnim ekonomskim poretkom, a i trajna podrška vaše zemlje u borbi za potpuno oslobođenje Afrike, nadživeti smrt ove istorijske ličnosti.

U ime naroda i vlade Nigerije, a i u svoje lično ime, molim vas, primite naše iskreno saučešće.

NIKARAGVA

Članovi vladine hunte *Serhio Ramires Merkado, Danijel Ortega Saavedra i Moises Hahas Morales:*

Vladina hunta za nacionalnu obnovu Nikaragve izražava svoje duboko žaljenje zbog smrti predsednika SFRJ Josipa$_7$ Broza Tita, tvorca velike jugoslovenske domovine, heroja drugog svetskog rata i osnivača pokreta nesvrstanih zemalja. Ta smrt predstavlja nenadoknadiv gubitak za narode koji se bore protiv imperijalizma, kolonijalizma, neokolonijalizma, cionizma i aparthejda.

Ceo narod Nikaragve duboko žali zbog smrti čoveka koji je jednom prilikom izjavio da »naše zemlje 'trećeg sveta' predstavljaju savest čovečanstva«.

Izražavamo naše saučešće i želju da vlade i narodi Nikaragve i Jugoslavije nastave slavnim putem slobode, bratstva i pravde.

U ime Nacionalne direkc:je Sandinističkog fronta nacionalnog oslobođenja, komandant *Bajardo Arse Kastanjo:*

Nacionalna direkcija Sandinističkog fronta nacionalnog oslobođenja upućuje iskreno saučešće povodom smrti druga Josipa Broza Tita, predsednika SKJ i SFRJ. Sandinistički front nacionalnog oslobođenja vidi u predsedniku Titu antifašističkog borca koji je vodio svoj narod putem sticanja nezavisnosti, suvereniteta, socijalne pravde i napretka. Nesvrstani pokret, kojem Nikaragva danas pripada, predstavlja delo čijoj je realizaciji na presudan način doprineo predsednik Tito koji će uvek uživati dostojno priznanje naroda koji se bore za oslobođenje i mir u svetu.

Gubitak predsednika Tita osetiće ne samo jugoslovenski narod, nego i narodi nesvrstanog pokreta.

NORVEŠKA

Kralj *Olaf*

Upućujem vam izraze svog dubokog saosećanja i iskrenog saučešća povodom smrti predsednika Josipa Broza Tita.

Predsednik vlade *Odvar Nordli:*

Molim vas, primite moje iskreno saučešće povodom tužne vesti o smrti predsednika Josipa Broza Tita.

Predsednik Tito će ostati u sećanju kao istaknuti vođa jugoslovenskih naroda u ratu i miru. Kao vođa pokreta otpora u toku drugog svetskog rata, predsednik Tito postao je stožer u borbi za nacionalno oslobođenje. Herojska borba partizana, pod vodstvom predsednika Tita, postala je simbol i inspiracija za druge potlačene i okupirane narode u Evropi. Zajedničko iskustvo iz vremena rata, i veze prijateljstva koje su tada iskovane između naroda Norveške i Jugoslavije, još su važan faktor u našim bilateralnim odnosima. Takođe su veoma impresivna dostignuća predsednika Tita u posleratnom periodu, kada su pod njegovim rukovodstvom dalje ojačani i konsolidovani jedinstvo i nezavisnost jugoslovenskih naroda. Na međunarodnoj sceni, predsednik Tito imao je jedinstvenu ulogu kao jedan od osnivača pokreta nesvrstanih i vodeći državnik. U toku više od tri decenije, on je dao ogroman doprinos boljem spoznavanju potrebe za pravednijim i ravnopravnijim poretkom u svetu.

Centralni komitet Komunističke partije:

Centralni komitet Komunističke partije Norveške primio je, sa dubokim žaljenjem, vest da je preminuo drug Josip Broz Tito. Jugoslavija je izgubila velikog revolucionara i nacionalnog lidera, a svetska zajednica će duboko osetiti nestanak jednog od najvećih državnika u istoriji. Biće teško ispuniti prazninu koja je ostala smrću druga Tita. Primite duboko osećanje saučešća.

Norveška radnička partija:

Smrću predsednika ‚Tita nije samo Jugoslavija izgubila velikog vođu, nego je i svet izgubio jednog od najvećih državnika. Norveška radnička partija izražava duboka osećanja solidarnosti i prijateljstva prema jugoslovenskom narodu, i njegovoj Partiji, u momentu velike žalosti.

NOVI ZELAND

Generalni guverner *K. J. Holiouk:*

Molim vas, primite moje najdublje saučešće povodom gubitka koji je pogodio vašu zemlju. Izuzetna karijera predsednika Tita bila je izvor inspiracije ljudima širom sveta. Njegova smrt duboko će se osetiti u svetu, kojem su potrebni državnički i vizionarski kvaliteti kakve je imao maršal Tito.

Premijer *Robert Meldun:*

Narod Novog Zelanda ožalošćen je vešću o smrti predsednika Tita, kojeg ćemo se sećati kao velikog čoveka. Jugoslavija je izgubila poštovanog lidera. Predsednik Tito bio je jedna od izuzetnih političkih 'ičnosti ovog veka. Svoju dugogodišnju karijeru, posvetio je službi svojoj zemlji i dugo ćemo ga pamtiti zbog njegove odlučnosti da sačuva nezavisnost Jugoslavije i njenu politiku nesvrstanosti. Njegovi kvaliteti nepokolebljivosti i državništva bili su potpora kontinuiranom integritetu Jugoslavije kao suverene celine, zadobivši divljenje ne samo svojih sunarodnika nego i celog naroda Novog Zelanda, a i naroda širom sveta koji cene principe na kojima se zasniva Titova vizija Jugoslavije i sveta. U ovom trenutku, saosećamo u vašem gubitku. Vama, i narodima Jugoslavije, upućujem izraze najdubljeg saučešća.

OBALA SLONOVAČE

Predsednik Republike *Feliks Ufue Boanji:*

Žalost koju danas delimo sa Jugoslavijom takođe je i žalost za sve narode rešene da očuvaju teško stečenu nezavisnost, za koje će maršal Tito zauvek ostati simbol neukrotive hrabrosti u borbi protiv svih oblika ugnjetavanja, neumorni pobornik stvari naroda koji su u teškom položaju i čijem je okupljanju za zajedničke akcije on mnogo doprineo. U ime naroda, i vlade Obale Slonovače, i u svoje lično ime, molim vas, da primite naše najiskrenije saučešće i izraze dubokog saosećanja. Najtoplije želimo da Jugoslavija, nadahnjujući se njegovim plemenitim primerom, nastavi nesmetano njegovo delo mira i jedinstva, kojem je on posvetio ceo život.

OMAN

Sultan *Gabus Bin Said:*

Vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita predstavlja za nas veliki udarac.

Njegova smrt nije samo gubitak za narode Jugoslavije nego i za pokret nesvrstanih zemalja čiji je on bio jedan od osnivača. Nadamo se da će Jugoslavija nastaviti svoju uspešnu saradnju sa nesvrstanim zemljama u borbi za mir i napredak sveta. Molim vas, primite izraze najdubljeg saučešća i prenesite ih porodici predsednika Tita.

PAKISTAN

Predsednik Republike *Zija ul Hak:*

Želim da izrazim duboki bol vlade i naroda Pakistana, i moj lični, povodom smrti predsednika Josipa Broza Tita.

On je bio neimar savremene Jugoslavije. Kao vođa partizanskih snaga u toku drugog svetskog rata, maršal Tito je svojom ličnošću bio simbol nepokolebljive rešenosti jugoslovenskog naroda da se odupre stranoj dominaciji i poveo je Jugoslaviju u konačnu pobedu. Svojim neprekidnim naporima u toku blizu četiri decenije, on je iskovao mnogonacionalnu državu Jugoslaviju u jedinstvenu celinu. Nema sumnje da će pouke i primer predsednika Tita i dalje inspirisati narod Jugoslavije i omogućiti mu da ide dalje ka svojoj slavnoj budućnosti.

On će dugo ostati u sećanju kao jedan od utemeljivača pokreta nesvrstanosti, Čiji je pokretački duh bio još od početka. Pojam nesvrstavanja dobio je sada počasno mesto u leksikonu međunarodnih zbivanja. Pokret je dao neprocenjiv doprinos jačanju i stabilnosti manjih zemalja, i miru i pravdi u svetu. Lični doprinos predsednika Tita odbrani principa nesvrstavanja neće biti zaboravljen, a pogotovo njegova uloga na Konferenciji nesvrstanih zemalja na vrhu u Havani, septembra 1979. godine. Pokret će biti trajan spomenik ovom herojskom vođi, čija se slava proširila daleko van granica njegove zemlje.

Smatraću se počastvovanim što sam imao priliku da se sretnem sa predsednikom Titom na Konferenciji nesvrstanih zemalja na vrhu u Havani. Ovaj sastanak označi* je početak novog perioda u odnosima Pakistana sa Jugoslavijom.

Odajemo poštu Josipu Brozu Titu i pozdravljamo uspomenu na tog velikog državnika dvadesetog veka. Principi za koje je živeo i umro biće baklja vodilja za »treći svet« u teškim danima koji nam predstoje.

PALESTINSKA OSLOBODILAČKA ORGANIZACIJA

Predsednik Izvršnog komiteta Organizacije i vrhovni komandant Snaga palestinske revolucije *Jaser Arafat:*

Sa velikim bolom i tugom, primili smo ja, palestinski narod i palestinski borci, vest o nestanku prijatelja, druga Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ.

Smrću predsednika Tita, prijateljska Jugoslavija i jugoslovenski narodi izgubili su velikog vođu, a palestinska revolucija izgubila je velikog prijatelja koji je stajao uz naš narod u svim prilikama i uslovima, braneći iskreno i nepokolebljivo njegova legitimna prava, shodno svojim revolucionarnim principima da stalno stoji iza pravednih stvari borbenih naroda sveta.

Smrću predsednika Tita pokret nesvrstanosti izgubio je poslednjeg od svojih osnivača, kao što je i svet u celini izgubio jednog od najistaknutijih vođa i vernih branilaca autentičnih ljudskih prava i pravde.

Predsednik Tito bio je jedan od onih, koji su branili narode koji su se borili za svoju slobodu i dostojanstvo.

U ime palestinskog naroda, i njegovih revolucionarnih boraca, izražavam najiskrenije saučešće prijateljskim jugoslovenskim narodima, Savezu komunista Jugoslavije, i vladi SFRJ.

PANAMA

Predsednik Republike *dr Aristides Rojo:*

Mi, kao zemlja koja ima čast da pripada pokretu koji je maršal Tito osnovao zajedno sa Naserom i Nehruom, duboko žalimo zbog ovog gubitka za sve dostojanstvene narode sveta. Smrt predsednika Tita znači smrt poslednjeg vođe dvadesetog veka. Cela njegova borba, prvo za oslobođenje, pa zatim za nezavisnost otadžbine, a i sve ono što je kasnije učinio za celo čovečanstvo, ostaće da živi jedino ukoliko se njegovog imena i njegovih podviga budu ne samo sećali, nego ih i sledili, pokret nesvrstanih i svi rodoljubi koji se, nadahnuti njime, bore u bilo kojem delu sveta.

U ime panamskog naroda, i naše vlade, žalimo što je otišao taj veliki vođ za kojim plače cela Jugoslavija.

Centralni komitet Partije naroda Paname:

Panamski komunisti izražavaju vašoj Partiji, jugoslovenskom narodu, i vladi, najiskrenije saučešće povodom smrti druga Josipa Broza Tita, sa kojim Jugoslavija i svet gube mudrog vođu. Mi, borci za socijalizam i mir, sledićemo njegov primer. Međunarodni komunistički pokret nikad neće zaboraviti njegov pregor i odanost stvari svog naroda i socijalizma u svetu. Nastavićemo borbu za izgradnju jednog novog sveta bez ratova.

Vrhovni komandant Naciona'ne garde Republike Paname, general *Omar Torihos:*

Moje najdublje saučešće svoj deci sveta, svim narodima u svetu, jugoslovenskoj vladi, i članovima porodice velikog čoveka, čiji nas nestanak stavlja pied jedno od najznačajnijih iskušenja u istoriji.

Dovoljno je samo izbrisati njegovo ime na dugačkom spisku svetskih lidera, pa da na njemu ostane velika praznina.

Titova smrt sve nas na izvestan način ostavlja kao siročad, istoriju udovicom, a svet stavlja pred veliku odgovornost: da preuzme i razvije zastavu dostojanstva.

Tito je umro da bi oživeo u mislima onih koji mrze ponižavanje i vole slobodu.

PAPUA — NOVA GVINEJA

Generalni guverner ser *Tore Lokoloko:*

Molim vas, da povodom smrti predsednika Tita, u moje ime, i u ime premijera Cala, članova Parlamenta i naroda Papue-Nove Gvineje, prenesete vladi i narodu Jugoslavije izraze najdubljeg saučešća.

PARAGVAJ

Predsednik Republike, general-armije *Alfredo Stresner:*

U ime vlade i naroda moje zemlje, primite izraze dubokog saučešća povodom smrti predsednika, maršala Josipa Broza.

PERU

Predsednik Republike, general-divizije *Fransisko Molares Bermudes:*

Duboko potresen smrću istaknutog rukovodioca, maršala Josipa Broza Tita, primite Ekselencijo, u ime naroda i vlade, a i u moje lično ime, izraze najiskrenijeg saučešća, sa molbom da ga prenesete porodici preminuloga, narodu i vladi Jugoslavije.

Poseban državnički dar maršala Tita, poznat širom sveta, ostaće u neizbrisivom sećanju naroda i vlada, posebno kao jednog od osnivača pokreta nesvrstanih zemalja u kojem su Jugoslavija i Peru duboko privrženi njegovim izvornim principima.

Plodno i blisko prijateljstvo Jugoslavije i Perua karakterišu podudarnost i sličnost problema sa kojima se suočavaju zemlje u razvoju.

NR POLJSKA

Prvi sekretar CK Poljske ujedinjene radničke partije *Edvard Gjerek* i predsednik Državnog saveta *Henrik Jablonjski:*

Duboko dirnuti smrću predsednika SFRJ i predsednika SKJ druga Josipa Broza Tita, priključujemo se vama, i bratskim narodima Jugoslavije, u dubokoj tuzi zbog tog bolnog gubitka.

Ceo život druga Josipa Broza Tita bio je neraskidivo vezan sa borbom jugoslovenskih komunista za nacionalno i socijalno oslobođenje, sa aktivnom, dužom od četrdeset godina, delatnošću na čelu Komunističke partije, sa stvaranjem i razvojem socijalističke Jugoslavije i njene međunarodne pozicije.

Pod neposrednim vodstvom maršala Tita, narodi Jugoslavije poveli su pobedonosnu borbu protiv hitlerovskih zavojevača, učvrstili svoje jedinstvo i postigli velike uspehe u socijalističkoj izgradnji.

Otišao je istaknuti radnik međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, istaknuti državnik, vatreni patriot i revolucionar koji je uživao opšte poštovanje i ugled u svetu kao jedan od tvoraca pokreta nesvrstanih zemalja, kao neumorni nosilac plemenite ideje bratstva, prijateljstva i saradnje među narodima, i kao nesalomivi borac za veliku stvar mira, progresa i socijalizma.

Među poljskim komunistima, i u ćelom našem narodu, zauvek će ostati neizbrisivo sećanje na druga Josipa Broza Tita, srdačnog i osvedočenog prijatelja Poljske, koji je dao svoj veliki doprinos učvršćenju i razvijanju prijateljstva i svestrane poljsko-jugoslovenske saradnje.

U ime najviših vlasti NR Poljske, celog poljskog naroda, i u sopstveno ime, iskazujemo vama, i bratskim narodima SFRJ, izraze najdublje žalosti i saučešća.

Prezidijum Opštepoljskog komiteta fronta narodnog jedinstva;

Upućujemo vama, i bratskom narodu Jugoslavije, izraze dubokog saosećanja i saučešća povodom smrti predsednika SFRJ, predsednika SKJ i počasnog predsednika SSRNJ Josipa Broza Tita.

U našem sećanju, on će zauvek ostati kao izuzetan pregalac međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, veliki patriot i intemacionalist, dosledni borac za narodno oslobođenje i društvenu pravdu, kao neumorni borac za mir, prijateljstvo i saradnju među narodima.

PORTORIKO

Centralni komitet Socijalističke partije:

Socijalistička partija Portorika bratski se pridružuje dubokom bolu Saveza komunista Jugoslavije, vlade i naroda Jugoslavije, zbog nenadoknadivog gubitka čoveka koji je predstavljao jednu od vrhunskih ličnosti međunarodnog radničkog pokreta i pokreta nesvrstanih — Josipa Broza Tita.

Pod slavnim rukovodstvom maršala Tita, Jugoslavija je trijumfovala u borbi za nacionalno oslobođenje od fašističkog okupatora, istovremeno kada je krenula i putem socijalnog oslobođenja.

Socijalistička Jugoslavija, koja se danas izgrađuje i potvrđuje, najbolje je svedočanstvo velikog istorijskog dela koje je ostvareno pod rukovodstvom Tita. Primite izraze naše bratske solidarnosti.

PORTUGALIJA

Predsednik Republike *Antonio Ramaljo Janeš:*

Saznavši za smrt predsednika Tita, odajem najdublje poštovanje onome koji je bio jedan od najvećih i najlucidnijih državnika ovog veka. Njegova

borba za nacionalnu nezavisnost Jugoslavije primer je hrabrosti i patriotizma koji prevazilazi granice njegove zemlje.

Njegov doprinos bio je, takođe, odlučujući za oslobađanje naroda. Istorija će zabeležiti izvanrednu ulogu koju je imao u održavaiyu mira i uspostavljanju dijaloga između svih naroda sveta.

Želeo bih da podsetim na njegov značajan lični doprinos u razvijanju odnosa između Portugalije i SFRJ i da ponovim da je za mene bila privilegija što sam imao lične kontakte sa predsednikom Titom, prema kojem gajim veliko poštovanje.

Predsednik vlade *Fransisko de Sa Karneiro:*

Povodom smrti njegove ekselencije predsednika Josipa Broza Tita molim das da u moje lično ime, i u ime portugalske vlade, primite izraze mog dubokog žaljenja i najiskrenije saučešće.

Ličnost maršala Tita, čije su međunarodno iskustvo, mudrost i predanost, doprineli da se na odlučan način brane sloboda i mir, stavlja nezaboravan pečat na istoriju poslednjih decenija.

Njegovo ime će ostati kao simbol politike borbe za nacionalnu nezavisnost i primer borbe protiv ekspanzionizma, hegemonizma i stranih mešanja. Svet je izgubio velikog državnika.

Centralni komitet Komunističke partije:

Centralni komitet KP Portugalije izražava Centralnom komitetu SKJ, komunistima i radnom narodu SFRJ, svoju veliku tugu i iskreno saučešće povodom smrti druga Josipa Broza Tita. U ovom času tuge za komuniste i narod Jugoslavije, odajemo iskrenu poštu revolucionaru i komunisti, vođi KP Jugoslavije i herojske borbe za oslobođenje Jugoslavije od nacističko-fašističke okupacije, eminentnom vođi SFRJ, državniku međunarodnog značaja, borcu za mir i nacionalno oslobođenje naroda.

REINION

Generalni sekretar Komunističke partije *Pol Veri:*

Komunisti Reiniona, uvereni da izražavaju osećanja radnika i naroda Reiniona, pozdravljaju uspomenu na druga Tita, heroja velikog rata za nacionalno oslobođenje, graditelja socijalističke države, rukovodioca Saveza komunista i eminentnu ličnost međunarodne politike. Dostignuća druga Tita u svim ovim domenima predstavljaju značajnu tekovinu za borbu naroda celog sveta. U ovim trenucima žalosti, komunisti Reiniona su sa narodima Jugoslavije i smatraju da će drug Tito nastaviti da inspiriše njihovu borbu za nacionalnu nezavisnost, mir i socijalizam.

RUANDA

Predsednik Republike i predsednik-osnivač Nacionalnog revolucionarnog pokreta za razvoj, general-major *Habjalimana Juvenal:*

Sa dubokom zaprepašćenošću, primio sam vest o smrti njegove ekselencije maršala Josipa Broza Tita. U ovim teškim trenucima, upućujem Vam svoje iskreno saučešće koje, takođe, izražavam u ime vlade, i naroda Ruande, okupljenog u Nacionalnom revolucionarnom pokretu za razvoj.

Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, i grupa nesvrstanih zemalja, izgubile su mudrog oca, slavnog borca za nezavisnost i eminentnog branioca mira i slobode svih naroda. Pridružujem se ćelom svetu, odajući duboku počast jednom od osnivača pokreta nesvrstanosti, kojem pripada i Republika Ruanda. Delim sa Vama, i sa jugoslovenskim narodima, tugu koju osećate u ovim teškim trenucima. Takođe molim Vašu ekselenciju, da prenese porodici predsednika Tita moje duboko i prijateljsko poštovanje i saosećanje u njihovom velikom bolu.

RUMUNIJA

Generalni sekretar Komunističke partije Rumunije i predsednik Republike *Nikolae Čaušesku:*

Sa dubokim bolom i tugom u srcima, saznali smo za smrt druga Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ i predsednika SKJ.

U ime CK rumunske Komunističke partije, Državnog saveta i vlade Socijalističke Republike Rumunije, celog rumunskog naroda, i u svoje lično ime, upućujem vama, svim komunistima, i prijateljskim narodima socijalističke Jugoslavije, najiskrenije saučešće povodom teškog gubitka koji vas je zadesio smrću druga Josipa Broza Tita.

Među komunistima, i svim radnim ljudima naše otadžbine, predsednik Josip Broz Tito uživao je iskreno i duboko poštovanje i ljubav, i bio cenjen kao veliki vođa naroda Jugoslavije, i kao veliki i bliski prijatelj socijalističke Rumunije, koji je dao veoma značajan doprinos razvoju rumunsko-jugoslovenskih odnosa.

Predsednik Tito imao je neprocenjivu ulogu u organizovanju antifašističkog otpora i oslobodilačke borbe jugoslovenskih naroda, u pobedi socijalističke revolucije i izgradnji prijateljske susedne zemlje. Kao istaknuti revolucionarni borac međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, kao izuzetna ličnost savremenog sveta, drug Tito je dao značajan doprinos razvoju socijalizma na svetskom planu, afirmaciji odnosa novog tipa u komunističkom i radničkom pokretu, zasnovanih na jednakosti i poštovanju nezavisnosti svake partije, a i u svetskoj borbi za afirmisanje demokratskih snaga, za uspostavljanje nove politike među narodima u svetu.

Pod rukovodstvom SKJ i druga Josipa Broza Tita, jugoslovenski narodi postigli su ogromne uspehe u revolucionarnom preobražaju zemlje, u njenom društveno-ekonomskom razvoju i podizanju materijalnog i duhovnog blagostanja masa, u stvaralačkoj primeni naučnog socijalizma na konkretne uslove Jugoslavije, u razvijanju revolucionarne teorije i prakse.

Na čelu sa drugom Josipom Brozom Titom, SFRJ se snažno afirmisala u međunarodnom životu našeg doba, odlučno se zalažući za rešavanje kompleksnih problema sa kojima se suočava čovečanstvo, za nove odnose među državama, dajući značajan doprinos unapređenju principa miroljubive koegzistencije država sa različitim društvenim uređenjima, poštovanja nezavisnosti i nacionalnog suvereniteta svakog naroda.

Drug Tito bio je jedan od osnivača pokreta nesvrstanih zemalja, nepokolebljivi borac za stvar saradnje, bezbednosti i mira među narodima.

Između naših partija, država, i naroda, koje vezuju stare tradicije solidarnosti i međusobne pomoći, uspostavljeni su odnosi dubokog prijateljstva, razvila se intenzivna politička, ekonomska i druga saradnja,

sprovodi se aktivna i plodna saradnja u međunarodnom životu. Rumunsko-jugoslovenski odnosi čvrstog prijateljstva i svestrane saradnje predstavljali su, i predstavljaju, dragocen doprinos stvari društveno--ekonomskog napretka naših naroda, jačanju snaga socijalizma i progresa u ćelom svetu, ostvarenju ideala i stremljenja naroda celog sveta boljem i pravednijem svetu.

Mnogobrojni susreti, kontakti, i razgovori, koje sam lično tokom godina imao sa drugom Titom, snažno su cementirali naše odnose uvažavanja, poštovanja i iskrenog prijateljstva, kao zajedničkog faktora sve čvršćeg zbližavanja i sve šire saradnje naših partija, naroda, i zemalja.

Zajedno s ćelom našom Partijom, i narodom, izražavam svoje ubeđenje da će odnosi svestrane saradnje, solidarnosti i kooperacije između naše dve partije, i države, beležiti i ubuduće stalno rastući razvoj, da će rumunsko-jugoslovensko prijateljstvo postati još čvršće i trajnije u interesu oba naroda, socijalizma i mira u ćelom svetu.

U ovim teškim trenucima za narode prijateljske Jugoslavije, i u trenucima duboke žalosti za napredne snage celog sveta, izražavamo vam, dragi drugovi, najdublje saosećanje, iz dubine srca delimo bol radnih ljudi Jugoslavije, i uveravamo vas da je rumunski narod uz narode Jugoslavije. Čvrsto smo ubeđeni da će SKJ, i narodi prijateljske Jugoslavije, sledeći učenje i podsticaj druga Tita, još više ojačati jedinstvo svojih redova, odlučno graditi socijalističko društvo, jačati nezavisnost i suverenitet otadžbine.

Molimo vas da ožalošćenoj porodici prenesete najiskrenije saučešće.

Predsednik vlade *Ilije Verdec:*

Saznavši, sa dubokim žaljenjem i velikom tugom, za smrt predsednika SFRJ i predsednika SKJ druga Josipa Broza Tita, u ime vlade SR Rumunije, i u svoje lično ime, upućujem vama, i Saveznom izvršnom veću, najiskrenije saučešće.

Eminentni vođa jugoslovenskih naroda, arhitekt nove Jugoslavije, ugledna ličnost savremenog sveta, drug Tito bio je veliki prijatelj rumunskog naroda i dao je neprocenjivi doprinos svestranom razvoju prijateljske saradnje između naših naroda, i zemalja. Ostale su, i ostaće trajno, u hronici rumunsko-jugoslovenskih odnosa, odnosa naših partija, i naroda, česti susreti i prijateljski razgovori drugova Nikolae Čaušeskua i Josipa Broza Tita, koji su odredili pravac, i dali snažan podstrek aktivnosti naših vlada, političkih, ekonomskih i društvenih organizacija, dajući okvire prijateljstva i saradnje na svim sektorima odnosa između dve socijalističke susedne zemlje.

U ovim momentima teškog iskušenja za narode Jugoslavije, izražavam svoje duboko uverenje da će jugoslovenski narodi nepokolebljivo nastaviti delo predsednika Josipa Broza Tita, i da će se odnosi između naših partija, država, i naroda, razvijati u stalnom usponu, u obostranom interesu, u prilog bezbednosti, saradnji, nacionalnoj nezavisnosti, miru i socijalizmu.

Nacionalni savet Fronta socijalističke demokratije i jedinstva SR Rumunije:

Vest o smrti druga Josipa Broz^ Tita, eminentnog rukovodioca Saveza komunista i naroda Jugoslavije, istaknutog borca međunarodnog

komunističkog i radničkog pokreta, bliskog i poštovanog prijatelja rumunskog naroda, ožalostila je naša srca.

U ime Nacionalnog saveta Fronta socijalističke demokratije i jedinstva, i njegovih osnovnih organizacija, upućujemo vama, a putem vas narodima socijalističke Jugoslavije, najiskrenije saučešće, i uverenje da se naš narod nalazi uz njih u ovim teškim trenucima.

Rumunski narod je prema predsedniku Titu gajio osećanje dubokog poštovanja, i smatra da njegova smrt predstavlja težak gubitak za progresivne, revolucionarne i antiimperijalističke snage celog sveta. Svi smo u njemu videli velikog rukovodioca borbe jugoslovenskih naroda protiv fašizma, za socijalno i nacionalno oslobođenje, za izgradnju socijalističkog društva, za pretvaranje Jugoslavije u snažnu socijalističku državu sa svestrano razvijenom privredom i cvatućom kulturom.

U svesti naroda sveta visoku ocenu uživa istaknuti doprinos koji je drug Josip Broz Tito dao borbi revolucionarnih, antiimperijalističkih, progresivnih i demokratskih snaga protiv imperijalističke politike sile i diktata, bilo kakvih oblika dominacije i ugnjetavanja, za uspostavljanje novih odnosa među državama, i narodima, zasnovanim na striktnom poštovanju nezavisnosti i nacionalnom suverenitetu, prava svakog naroda da sam odlučuje o svojoj sudbini bez ikakvog mešanja spolja, za jačanje mira, detanta i ravnopravne saradnje među svim nacijama sveta, za stvar socijalizma i progresa.

Drug Tito dao je veoma značajan doprinos uspostavljanju i razvoju odnosa dubokog prijateljstva, solidarnosti i svestrane intenzivne saradnje između rumunskog i jugoslovenskih naroda, između naših partija, i država.

Rumunsko-jugoslovensko prijateljstvo snažno ilustruju odnosi bliske saradnje, koji su se razvili između Fronta socijalističke demokratije i jedinstva Rumunije i Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije. Deleći iz dubine duše vaš bol, bol jugoslovenskih naroda, uveravamo vas u naše puno saosećanje, i u to da smo prožeti čvrstim ubeđenjem da će delo druga Josipa Broza Tita ostati trajno, i da će osigurati nepokolebljivo napredovanje Jugoslavije putem socijalizma, nezavisnosti i mira.

Neka se odnosi čvrstog prijateljstva i saradnje, zasnovani na uzajamnom poštovanju i uvažavanju, koji postoje između rumunskog naroda i naroda Jugoslavije, između naših partija, između Fronta socijalističke demokratije i jedinstva i Socijalističkog saveza radnog naroda, i ubuduće stalno uzlazno razvijaju u njihovom uzajamnom interesu, stvari socijalizma i mira na svetskom planu.

SAHARSKA REPUBLIKA

Generalni sekretar Fronta Polisario, i predsednik Saveta komande revolucije *Mohamed Abdelaziz:*

Obraćam vam se, dragi drugovi, u ovim teškim trenucima kroz koje prolaze bratski narodi Jugoslavije nakon objavljivanja bolne vesti o smrti predsednika Tita, koji se bez prestanka borio za slobodu, za dostojanstvo i nezavisnost, zaštitnika svih ugnjetenih naroda. Obraćam vam se da bih vam, u ime naroda, i vlade Demokratske Arapske Saharske Republike, a i u svoje lično ime, izrazio naše najdublje saučešće, i našu borbenu solidarnost sa vašim narodima, vašom Partijom, i vladom.

Smrt predsednika Tita, čoveka privrženog idealima pravde u svetu, izazvala je u našem narodu bol koji se, po svojoj jačini, može uporediti samo sa bolom zbog smrti našeg heroja El-nali Mustafe Sajeda.

Borba koju je predsednik Tito vodio, njegova hrabrost, ugled, i grandiozna ostvarenja, uvek će bili primer našoj ?emlji, i našem narodu.

U ovoj tužnoj prilici, želim posebno, draga braćo, da vam još jednom izrazim našu borbenu solidarnost, i da vam kažem da ćemo svi zajedno raditi na ostvarenju ideja velikog predsednika Tita.

SSSR

Centralni komitet KPSS, Prezidijunt Vrhovnog sovjeta SSSR i Savet ministara SSSR:

Smrt Josipa Broza Tita težak je gubitak za narode Jugoslavije, na čijem je čelu bio dugi niz godina kao provereni politički rukovodilac. Josip Broz Tito stekao je visok autoritet i poštovanje aktivnim angažovanjem na jačanju redova Komunističke partije Jugoslavije, na rukovođenju herojskom borbom jugoslovenskih trudbenika protiv fašističkih zavojevača, za pobedu socijalističke revolucije, na organizovanju izgradnje SFRJ, i jačanju bratstva i jedinstva njenih naroda.

U svetskoj javnosti, Josip Broz Tito poznat je kao pobornik stvari mira, popuštanja zategnutosti, i mirne koegzistencije, kao jedan od osnivača pokreta nesvrstanosti. Nalazeći se više od 40 godina na čelu Saveza komunista Jugoslavije, on se aktvno borio u redovima međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta protiv svake reakcije, za osiguranje bezbednosti naroda, i socijalni progres. Josip Broz Tito pridavao je veliki značaj razvijanju svestrane saradnje između SKJ i KPSS, između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza. Njegovi redovni susreti sa sovjetskim rukovodiocima doprinosili su produbljivanju sovjetsko-jugoslovenskog prijateljstva. U ovim tužnim danima, CKKPSS, Prezidijum Vrhovnog sovjeta SSSR i Savet ministara SSSR, ponovo potvrđuju nepromenjenu želju Sovjetskog Saveza za učvršćenje prijateljskih odnosa sa SFRJ, i SKJ, na osnovi stalnog poštovanja zajednički na najvišem nivou usaglašenih principa i dogovora o nemešanju u untrašnje poslove, ravnopravnosti, strogog uvažavanja suverenih prava, i u duhu uzajamnog razumevanja, i poverenja.

U Sovjetskom Savezu uvek se polazilo, i polazi, od toga da sovjetsko-jugoslovensko prijateljstvo, ojačano dubokim istorijskim tradicijama, sećanjem na borbeno bratstvo, internacionalističku solidarnost u borbi za ideale komunizma, odgovara osnovnim interesima naroda SSSR i SFRJ, i predstavlja naš zajednički interes.

Sovjetski ljudi saučestvuju u žalosti sa jugoslovenskim trudbenicima povodom smrti Josipa Broza Tita — istaknutog državnog i partijskog rukovodioca Jugoslavije, uglednog pregaoca međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, neumornog borca za mir. Ime Josipa Broza Tita zauvek će biti sačuvano u istoriji.

SALVADOR

Revolucionarna hunta vlade:

Kao ceo svet, revolucionarna vladina hunta, i narod Salvadora, istinski su ganuti smrću njegove ekselencije maršala Josipa Broza Tita. Velike vrline i intelektualne vrednost* istaknutog državnika i humaniste čine

ga jednom od najistaknutijih ličnosti savremenog sveta. Snaga njegova uma i sposobnosti, koje su u potpunosti stavljene u službu Jugoslavije i zajedništva među narodima, učinili su da se oko njegove ličnosti okupe najodgovorniji ljudi u rukovođenju poslovima sveta i očuvanju mira.

Molim Vašu ekselenciju, da prenese izraze našeg najdubljeg saučešća u velikom bolu koji u ovom času osećaju vlada i narod SFRJ, a i članovi porodice preminulog Predsednika.

SAN MARINO

Regenti Repuhlike *Pjetro Kjarući* i *Primo Marani* i državni sekretar za. spoljne poslove *Đordano Bruno:*

Bolna vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita izazvala je jednodušno i duboko žaljenje u našoj Republici, koja će pamtiti tu plemenitu ličnost hrabrog branioca vrednosti slobode i đemokratije prijateljskog naroda Jugoslavije. Njegovo zalaganje u antifašističkoj borbi, i stvaranju države socijalizma, koje može da bude primer, visoko cenimo, bal kao njegovo stalno posvećivanje problemima svetskog bratimljenja, odbrani slobode naroda i principima miroljubive koegzistencije i međunarodne saradnje. U ime vlade, i naroda Republike San Marina, i naše lično,- izražavamo vama, vladi i narodu prijateljske Jugoslavije, najdublje saučešće u teškoj žalosti koja je pogodila vašu zemlju i celo čovečanstvo.

Centralni komitet Komunističke partije, predsednik Đildo Gasperoni i generalni sekretar Umberto Bar uli:

Upućujemo vama, i jugoslovenskom narodu, najiskrenije izraze saučešća zbog smrti druga Josipa Broza Tita.

Njegovom smrću, izgubili smo velikog protagonistu istorije međunarodnog radničkog pokreta i istaknutog državnika, koji je ostavio trajan i dubok pečat u istoriji savremenog doba. Kao neumorni borac i komunist, kao vođa narodnooslobodilačke i antifašističke borbe, bio je originalan neimar socijalističkog iskustva. Za njega su bili neprikosnoveni nezavisnost, nacionalni suverenitet Jugoslavije, i autonomija njegove. Partije. Druga Tita sećamo se i kao neumornog branioca ovih principa koji čine temelje nove međunarodne koegzistencije.

Vatreni borac za popuštanje, saradnju i mir, on je bio osnivač i nosilac politike nesvrstavanja, doprinevši tako porazu hladnog rata i borbi protiv sve većih opasnosti koje prete miru, opasnosti koje proističu iz blokovske logike.

Komunisti San Marina izražavaju svoj veliki bol, i iskrenu solidarnost, spuštaju svoje zastave na pola koplja, i učestvuju u vašoj žalosti. Delo druga Tita predstavlja veliki doprinos borbi naroda za mir, slobodu, pravdu i stvaranje novog međunarodnog privrednog poretka.

SAO TOME I PRINCIPE

Predsednik Republike *Manuel Pinto da Košta:*

Duboko potresen vešću o smrti predsednika Josipa Broza Tita, izražavam vam, u ime naroda Sao Tome, njegove partije, i vlade, a i u svoje lično ime, najdublje saučešće povodom smrti velikog državnika koji je

predvodio Jugoslaviju, kao slobodnu, socijalističku i nesvrstanu zemlju. Smrt predsednika Tita neprocenjiv je gubitak ne samo za narode Jugoslavije, nego i za sve narode sveta koji su se borili, i koji se bore, za slobodu, društveni napredak i mir. U ovom trenutku žalosti i bola naroda Jugoslavije, uveren sam da će njegovo delo, primer i učenje, koje je ostavio za sobom, predstavljati snagu u daljem sprovođenju u život ideja za koje se on uvek borio. Njegovo angažovanje na stvaranju i jačanju pokreta nesvrstanih zemalja kao jedinstvenog, nezavisnog i globalnog faktora svetske politike, predstavlja neprocenjiv doprinos progresu, oslobađanju naroda, miru, napretku i bratskom zajedništvu naroda širom sveta.

SAUDIJSKA ARABIJA

Kralj *Hal id Bin Abdulaziz:*

Vašoj ekselenciji, prijateljskom narodu Jugoslavije, i porodici preminulog predsednika Tita, upućujem najdublje saučešće. On je bio istaknuti svetski lider i pionir pokreta nesvrstanih zemalja. Imao je, uvek, pravilan stav prema pravednoj arapskoj stvari. Ponovo izražavam svoje saosećanje.

SEJŠELSKA REPUBLIKA

Predsednik Republike *F. A. Bene:*

Vlada i narod Sejšelske Republike, a i ja lično, sa velikom tugom saznali smo za smrt njegove ekselencije predsednika Josipa Broza Tita, jednog od najcenjenijih lidera našeg doba. U ime vlade i naroda Republike Sejšela, i u svoje ime, želim da izrazim najiskrenije saučešće vladi i narodu SFRJ.

Uvereni smo da ćemo predsednika Tita dugo pamtiti kao jednog od osnivača nesvrstanosti, kao čoveka koji se borio za oslobođenje svoje zemlje i koji se, više od trideset godina, zalagao za uspostavljanje društva zasnovanog na narodnoj demokratiji, pravdi i miru.

Primite izraze našeg najdubljeg i bratskog uvažavanja.

SENEGAL

Predsednik Republike ***Leopold Sedar Sengor:***

U bolnim trenucima nestanka predsednika Josipa Broza Tita, senegalski narod i vlada izražavaju, zajedno sa mnom, jugoslovenskim narodima, i porodici predsednika Tita, iskreno saučešće. Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija gubi smrću predsednika Tita istaknutog vođu čija su lucidnost i mudrost omogućili vašoj zemlji da zabeleži pozitivne rezultate u naporima koje je ulagala u ekonomski i društveni razvoj. Predsednik Tito je, osim toga, bio istorijski primer privrženosti nezavisnosti nacija i prijateljstvu među narodima. Njegove osobine učinile su ga jednim od očeva-osnivačk i najefikasnijih inicijatora nesvrstanosti.

SIJERA LEONE

Predsednik Republike *Siaka Stivens:*

Pogodila me je vest o smrti vašeg voljenog predsednika, njegove ekselencije maršala Josipa Broza Tita. Predsednik Tito, kao jedan od osnivača pokreta nesvrstanih, zaista je značajno doprineo širenju i uspehu ovog pokreta. Pokretu nesvrstanosti svakako će nedostajati ovaj iskusni državnik. Mi žalimo zbog ovog gubitka, i izražavamo najdublje saučešće ožalošćenoj porodici, vladi i narodima SFRJ.

SINGAPUR

Predsednik vlade *Li Kuan Ju:*

Sa dubokim bolom, saznao sam za smrt predsednika Josipa Broza Tita. Kao jugoslovenski patriot koji je izborio nezavisnost svoje zemlje junačkim otporom protiv nemačkih i italijanskih snaga u drugom svetskom ratu, i još hrabrijim odbacivanjem sovjetske dominacije, on je postao legenda za vremc svog života. Kao jedan od osnivača pokreta nesvrstanosti, predsednik Tito pomogao je mnogim narodima da usmere svoja stremljenja ka miru i napretku, bez potčinjavanja dominaciji supersila. Među najvećim dostignućima predsednika Tita jesu trajna nezavisnost Jugoslavije i trajno jedinstvo pokreta nesvrstanosti.

U ime vlade i naroda Singapura, upućujem izraze najdubljeg saučešća vladi i narodu SFRJ, i ožalošćenoj porodici.

SIRIJSKA ARAPSKA REPUBLIKA

Predsednik Republike *Hafez el Asad:*

Sa dubokom tugom i teškim bolom, primili smo vest o smrti lidera velike Jugoslavije, predsednika Josipa Broza Tita, koji je živeo životom punim slave, istorijskih stavova i velikih dcla. Shvatamo koliko je težak gubitak koji su jugoslovenski narodi osetili smrću utemeljivača savremene Jugoslavije, vođe njene pobcdonosne borbe za oslobođenje i napredak, pod čijim je mudrim rukovodstvom Jugoslavija zauzela veliko mesto u svetu. Izražavam najiskrenije saučešće u ime sirijskog arapskog naroda, i u svoje lično ime, čime potvrđujem daje nestanak druga Tita ogroman gubitak za sve narode koji su se borili, i koji se bore, za slobodu, ravnopravnost i mir, a posebno za zemlje pokreta nesvrstanih, pa i za sve ostale zemlje »trećeg sveta«. Predsednik Tito bio je veran prijatelj, čijim se prijateljstvom ponosim. Spoznali smo u njemu državnika koji je u sebi objedinjavao mudrost i odlučnost, i nepokolebljivu principijelnost u donošenju odluka. Upoznali smo ga kao jednog od prvih osnivača pokreta nesvrstanih, i kao jednog od njegovih najvećih lidera koji je tokom celog svog života ulagao sve svoje napore doprinoseći značaju pokreta, i vodio ga svojom sposobnošću putem uspeha i napretka.

Naš narod nikad neće zaboraviti da je Jugoslavija, pod rukovodstvom predsednika Tita, pružila iskrenu podršku arapskoj zajednici u njenim najtežim vremenima i u svakoj etapi njene borbe protiv agresije, a i borbe za pravedan mir. Naš narod, takođe, nikad neće zaboraviti veliki lični doprinos predsednika Tita jačanju prijateljskih odnosa i saradnje između naše dve zemlje. Želim da izrazim, u ime sirijskog arapskog

naroda, i u svoje lično ime, najiskrenije saučešće ćelom jugoslovenskom rukovodstvu, i prijateljskim jugoslovenskim narodima. Izražavam, takođe, svoje uverenje da će vaša zemlja nastaviti putem koji je zacrtao predsednik Josip Broz Tito i da će ideje predsednika Tita večno živeti u njegovoj domovini, a i svim drugim zemljama u kojima žive miroljubivi narodi.

Predsednik Ministarskog saveta *dr Abdel Rauf El Käsern:*

Sa tugom sam saznao za smrt jugoslovenskog lidera, maršala Josipa Broza Tita. Jugoslavija, i ceo svet, smrću predsednika Tita izgubili su velikog lidera čiji je život bio pun velikih dela i žrtava. On je vodio svoju zemlju i narod kroz mnogobrojne bitke do pobede i oslobođenja, ostvarujući, na taj način, sve nade u napredak i dostojanstvo. Smrt velikog lidera, predsednika Tita, gubitak je za sve čovečanstvo koje teži slobodi i miru. Ovaj gubitak osećaju, pre svega, nesvrstane zemlje, koje u njemu vide velikog lidera i najslavnijeg osnivača ovog pokreta. Prijateljska Jugoslavija zauzela je, pod vodstvom svog lidera, plemenite stavove u odnosu na borbu palestinskog naroda, i borila se za pravednu arapsku stvar, zalažući se za nju na svim međunarodnim forumima. Istorija će se sećati ovog velikog lidera koji je ostavio pečat kako na istoriju svoje zemlje, tako na svetsku istoriju. U ime vlade Sirijske Arapske Republike, i u svoje lično ime, izražavam vam svoje iskreno saučešće.

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Predsednik *Diimi Karter:*

Poštovani gospodine Predsedniče, duboko sam ožalošćen vešću o smrti predsednika Tita. Smrću Josipa Broza Tita, izgubili smo poslednjeg velikog lidera drugog svetskog rata, i jednog od najhrabrijih državnika posleratnog perioda, koji je svetu doneo mnogo novoga. Predsednik Tito predvodio je uspešnu borbu za nezavisnost i jedinstvo Jugoslavije. Svojim odlučnim zalaganjem za pravo svih nacija na nezavisnost, jednakost i nemešanje spolja, postao je primer i inspiracija svetu. Kao jedan od prvih neimara nesvrstanog pokreta, takođe je dao doprinos zaštiti i odbrani interesa sveta u razvoju.

Smrt predsednika Tita dolazi u posebno nemirno vreme u međunarodnim odnosima. Vi, i Vaše uvažene kolege, možete računati na našu podršku kontinuiranom razvoju Jugoslavije, i unapređivanju mira i bezbednosti u svetu. Sjedinjene Države će nastaviti da odlučno podržavaju nezavisnost, teritorijalni integritet, i jedinstvo Jugoslavije, čijem je ugledu i uticaju predsednik Tito toliko mnogo doprineo.

U svoje lično ime, i u ime američkog naroda, izražavam Vam najiskrenije saučešće.

SOLOMONSKA OSTRVA

Generalni guverner ser *Bedli Devesi:*

U ime naroda Solomonskih Ostrva, vama, i narodima Jugoslavije, upućujem saučešće povodom tužnog gubitka predsednika Tita, plemenitog borca i državnika, koji je ^v svoj život posvetio uspostavljanju mira.

Kolektivno rukovođenje, koje je njegova zamisao, i uravnotežena demokratija, doneli su veliku korist i njegovom narodu, i svetu. Za sobom je ostavio utrt put miru i poboljšanju uslova života.

SOMALIJSKA DEMOKRATSKA REPUBLIKA

Predsednik Republike, general-major *Mohamed Siad Bare:*

Duboko nas je pogodila tužna vest o smrti druga maršala Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ. U ovom izuzetno tužnom času, želim, u ime Somalijske revolucionarne socijalističke partije, vlade, naroda Somalijske Demokratske Republike, i svoje lično ime, da izrazim naše najdublje saučešće vama lično, i Jugoslaviji, a i ožalošćenoj porodici, i rođacima Predsednika. Smrt predsednika Tita veliki je gubitak ne samo za narode Jugoslavije, nego i za ljude celog sveta, a posebno za milione ljudi u nesvrstanim i socijalističkim zemljama.

SUDAN

Predsednik Republike *Dzafer Mohamed el Nimeiri:*

Narod i vlada Demokratske Republike Sudana duboko su ožalošćeni tužnom vešću o smrti predsednika Josipa Broza Tita. Smrt predsednika Tita ogroman je gubitak za njegov narod, koji je vodio u pobedu u oslobodilačkoj borbi. On je ujedinio jügoslovenske narode i sa njima se borio da stvori nezavisnu, savremenu, razvijenu i naprednu Jugoslaviju, žižu u svetu i stožer nacije pokreta nesvrstanih kojem će, a i velikim i malim međunarodnim forumima, pa i drugde, nedostajati njegove nadahnjujuće ideje i visprenost i u teškim, i u lakim vremenima. Nesvrstane zemlje izgubiie su i poslednjeg osnivača pokreta, čoveka koji se predano i marljivo borio da stvori pokret nesvrstanih, najveću zajednicu koju je čovečanstvo ikad videlo. Nestankom druga Tita, arapski svet oplakuje iskrenog prijatelja, koji se hrabro borio na putu ostvarenja pravilnog i pravednog rcšenja njihove stvari. Afričkom narodu takođe će nedostajati saborac koji je čvrsto stajao uz njegove oslobodilačke pokrete i borio se rame uz rame sa njima protiv rasizma, imperijalizma i neokolonijalizma, i aktivno doprineo izgradnji Afrike u periodu posle sticanja njene nezavisnosti. Naš narod veoma poštuje predsednika Tita od njegove prve istorijske posete Sudanu, ceni njegovo prijateljstvo, i divi se njegpvoj mudrosti i idejama koje je ostavio za sobom. Naš narod je uspostavio veoma srdačne odnose sa jugoslovenskim narodom, sa kojim ima najbolju saradnju u svim oblastima.

U ime sudanskog naroda, njegove političke organizacije, i njegove vlade, a i u svoje lično ime, želim da prenesem vama, ožalošćenom jugoslovenskom narodu, njegovim političkim organizacijama, njegovoj vladi, pa i ožalošćenom svetu, najdublje saučešće u nadi da ćemo u Titovim idejama i iskustvu naći ono što će nas voditi u našim srdačnim odnosima i uzajamnoj saradnji.

SURINAM

Predsednik Republike *dr Johan H. E. Ferie:*

Bili smo duboko potreseni kada smo čuli tužnu vest o smrti njegove ekselencije Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ. Nikad nećemo zaboraviti njegovu borbu protiv nacizma, niti ćemo zaboraviti njegove

velike zasluge kao rodonačelnika i prvog građanina socijalističke i nesvrstane Jugoslavije, i saosnivača pokreta nesvrstanih. U tom svojstvu, on je nepokolebljivo branio pravo svake nacije da zacrta svoju sopstvenu budućnost bez mešanja spolja. U ime vlade i naroda Republike Surinam, koristim ovu priliku da izrazim naše iskreno saučešće povodom ovog velikog gubitka. On će se pamtiti zbog svog izuzetnog doprinosa čovečanstvu.

SVAZILEND

Vršilac dužnosti premijera, senator *B. M. Nsibandze,* u ime kralja *Sobuze Drugog:*

Ovlašćen sam od strane Njegovog veličanstva kralja Sobuze Drugog da izrazim njegovo lično žaljenje, i žaljenje celog svazilendskog naroda, povodom smrti velikog ratnika, državnika i arhitekte SFRJ. Uistinu, maršal Tito bio je velika ličnost, poštovana od celog sveta, a njegovo lidersko delovanje jeste, i ostaće dugo godina, nedostižno. Naše saučešće upućujemo porodici predsednika Tita, i celoj naciji SFRJ, u ovim najtužnijim trenucima zbog velikog gubitka.

ŠPANIJ A

Kralj *Huan Karlos:*

Saznavši tužnu vest o smrti predsednika Republike, maršala Tita, želim da vam uputim, uz duboko saučešće, i izraze saosećanja španskog naroda koji deli bol jugoslovenskog naroda u gubitku koji oseća ceo svet.

Predsednik vlade *Adolfo Suares:*

Primite izraz mog najdubljeg saučešća povodom smrti predsednika Republike Maršala Tita, čijom smrću nestaje-jedna od najistaknutijih ličnosti svetskog mira i politike u poslednje vreme.

Predsednik Komunističke partije *Dolores Ibaruri* i generalni sekretar *Santjago Kariljo:*

Povodom tužne vesti o smrti druga Josipa Broza Tita, koju su španski komunisti primili sa dubokim bolom, u svoje ime, i u ime CKKP Španije, izražavamo najiskrenije saučešće Savezu komunista Jugoslavije. Vaša Partija, i vaš narod, gube smrću predsednika Tita legendarnog borca i revolucionara, neospornog inspiratora i vođu svih jugoslovenskih naroda u borbi protiv hitlerovskih zavojevača, i kasnije, u naporima da se izgradi socijalističko samoupravno društvo. Mi, španski komunisti, gubimo njegovom smrću vernog i bliskog prijatelja, doslednog branioca španske demokratije, koji je u važnim trenucima španske istorije aktivno podržavao našu borbu za slobodu i uvek imao veliko razumevanje za politiku naše Partije, čiju je aktivnost sa interesovanjem pratio. Drug Tito, državnik svetskog ranga, istaknuti osnivač pokreta nesvrstanih, dao je poseban doprinos borbi naroda za oslobođenje od političke i ekonomske zavisnosti, i za napredak u svetu. Do poslednjeg dana, neumorno se zalagao la mir i popuštanje zategnutosti, za otklanjanje žarišta kriza, shodno onome što je sam govorio, da blokovska

podela ne može da reši nijedan suštinski problem u svetu, niti može da stvori perspektive za demokratizaciju međunarodnih odnosa. Njegov izuzetan život, posvećen borbi za pobedu demokratije, mira i socijalizma, čini ga dostojnim divljenja i poštovanja njegovog naroda, i miliona ljudi celog sveta.

U ovom tužnom trenutku, Centralni komitet naše Partije, i svi španski komunisti, odaju iskrenu poštu uspomeni na druga Tita, dele vaš bol, i izražavaju u potpunosti svoju solidarnost sa socijalističkom Jugoslavijom, i njenim vođom, sa kojima nas povezuju duboke veze prijateljstva, saradnje i drugarstva.

Generalni sekretar Socijalističke radničke partije *Felipe Gonsales:*

Upućujem najiskrenije izraze saučešća zbog ogromnog gubitka, smrti maršala Tita, i onoga što je on predstavljao za interese i napredak čovečanstva. Bio je neumorni borac protiv fašizma, osnivač pokreta nesvrstanih, koji je svojim delom doprineo značenju pokreta na međunarodnom planu, a i čovek čije je delovanje uvek bilo okrenuto miru i slobodi u svetu.

ŠRI LANKA

Predsednik Republike *J. R. Džajavordene :*

Narodi i vlada Šri Lanke, sa dubokim bolom, primili su tužnu vest o smrti predsednika Tita. Njegovom smrću, «treći svet« izgubio je jednog od svojih najistaknutijih državnika, čija su mudrost i iskustvo u usmeravanju članica pokreta nesvrstanosti, i drugih članova međunarodne zajednice, bili od neprocenjive koristi. U mnogim prilikama, pokazao je svoje državničke sposobnosti i uticao na razvoj međunarodnih odnosa, izbegavajući, na taj način, zategnutosti i iskušenja.

Uloga predsednika Tita u oblikovanju međunardnih odnosa posle drugog svetskog rata dugo će se pamtiti, jer je težio demokratizaciji međunarodnog procesa odlučivanja, koja manjim zemljama omogućava da se njihov glas čuje. Dobro su poznati njegovi predani napori u pravcu razoružanja. Specijalno zasedanje Ujedinjenih nacija posvećeno razoružanju održano je za vreme njegovog života, čime je ostvaren davno postavljen zahtev nesvrstanih zemalja. Istorija će potvrditi veličinu njegovog doprinosa razoružanju i miru.

Međunarodna zajednica u celini, a posebno zemlje »trećeg sveta«, pamtiće predsednika Tita kao istaknutog i hrabrog nacionalnog lidera, koji se odlučno zalagao za osnovne principe državnog suvereniteta koji danas predstavljaju prihvaćene ciljeve svih zemalja-članica pokreta nesvrstanosti. On je Jugoslaviji ostavio u nasleđe politički i ekonomski sistem koji najbolje odgovara stvaralačkom duhu njegovog naroda.

Preminuli predsednik Tito počastvovao je Šri Lanku svojim posetama u više navrata. Moj narod ga visoko ceni i poštuje zbog njegovih izuzetnih kvaliteta, a posebno zbog srdačnosti i prijateljstva koje je pokazao prema Šri Lanki. Molim vas, da narodima Jugoslavije prenesete naše iskreno saučešće zbog ovog nacionalnog gubitka, zajedno sa saučešćem članovima porodice preminulog Predsednika.

Predsednik vlade *R. Premadasa:*

Sa dubokom tugom, saznao sam za smrt maršala Josipa Broza Tita. Njegovi neumorni napori u pravcu učvršćavanja Jugoslavije, njegov

neprocenjiv doprinos oblikovanju Jugoslavije kao jedinstvene zemlje, i vođenje Jugoslavije putevima nesvrstanosti, izazivaju moje najveće divljenje i poštovanje. Svet je izgubio svog poslednjeg velikog istaknutog državnika. Svi tugujemo zbog njegove smrti.

Molim vas, da porodici preminulog predsednika Tita prenesete moje iskreno saučešće.

Predsednik Partije slobode *Sirimavo Bandaranaike:*

Sa tugom smo doznali o smrti predsednika SFRJ, maršala Josipa Broza Tita, velikog nacionalnog heroja naroda Jugoslavije, istaknutog vođe pokreta nesvrstanih, i proverenog prijatelja naroda Šri Lanke.

Epohalan doprinos predsednika Tita jačanju pokreta nesvrstanosti, i njegova istorijska uloga u odbrani svojih principa i politike, biće večiti spomenik njegovoj izuzetnoj ličnosti svetskog državnika. Njegovim odlaskom, svet je izgubio pravog borca za mir, velikog oslobodioca, beskompromisnog borca protiv imperijalizma, fašizma i svih vidova ugnjetavanja i dominacije, pravog internacionalistu koji je ceo svoj život posvetio nezavisnosti i jednakosti naroda.

U ime Partije slobode Šri Lanke, i u svoje ime, upućujem vama, i narodima Jugoslavije, najdublje izraze saučešća i najiskrenije saosećanje. Pridružujemo se članstvu Saveza komunista Jugoslavije, i narodima Jugoslavije, a i članovima porodice, u ovim časovima tuge i nenadoknadivog gubitka, u odavanju pošte velikom vođi, čije će ime biti besmrtno.

Predsednik i generalni sekretar Komunističke partije *S. A. Vikramasinge* i *K. P. Si Iva:*

Komunistička partija Šri Lanke izražava svoje bratsko saučešće Savezu komunista Jugoslavije, i narodima Jugoslavije, povodom smrti partijskog i državnog vođe, druga Josipa Broza Tita. Nadahnuto rukovođenje druga Tita borbom jugoslovenskih naroda protiv hitlerovskih zavojevača u drugom svetskom ratu večito će se pamtiti, a i njegov doprinos izgradnji socijalizma u Jugoslaviji. Njegova velika uloga u međunarodnoj borbi za odbranu mira, i za oslobođenje ugnjetenih od imperijalizma i kolonijalizma, neće biti zaboravljena.

Drug Tito bio je veliki prijatelj Šri Lanke, i učinio je mnogo za učvršćenje i širenje mnogobrojnih veza između naših naroda, i zemalja. Čuvaćemo uspomenu na ovog velikog čoveka.

Generalni sekretar Cejlonskog radničkog kongresa *M. S. Selasami:*

Cejlonski radnički kongres, sa dubokim žaljenjem, primio je vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita. Već decenijama, maršal Tito je priznati patriot, svetski lider, i državnik. Njegova najvažnija dela jesu oslobođenje Jugoslavije od nacističke tiranije, i inicijativa za stvaranje pokreta nesvrstanih kao moćne miroljubive snage, što je, pored značajnog doprinosa svetskom miru, njegovo najveće dostignuće. Njegovom smrću, svet gubi velikog državnika i zaštitnika potlačenih i podjarmljenih.

ŠVAJCARSKA

Predsednik Konfederacije *Žorž Andre Ševalaz:*

Federalno veće Švajcarske pridružuje se žalosti jugoslovenske vlade i naroda u trenutku smrti predsednika Josipa Broza Tita. On je bio

taj koji je stvorio Jugoslaviju kakava je danas. U pokretu nesvrstavanja, njegov uticaj bio je odlučujući, a uloga, koju je imao u Evropi, istaknuta. Fedralno veće i narod Švajcarske izražavaju vam iskreno saučešće i duboko saosećanje.

Generalni sekretar Partije rada *Arman Manjen:*

U ime Centralnog komiteta Švajcarske partije rada, njenih članova, i u svoje lično ime, upućujem Savezu komunista Jugoslavije, i narodu Jugoslavije, naše iskreno saučešće povodom smrti maršala Tita. Komunist i patriot, drug Tito je neizmerno doprineo borbi protiv fašizma, izgradnji socijalizma, oslobođenju naroda i postizanju njihove nezavisnosti, koegzistenciji i miru. Upućujemo vam svoje najdublje saosećanje i drugarske pozdrave.

ŠVEDSKA

Kralj *Karl Gustav:*

Veoma potresen tužnom vešću o smrti njegove ekselencije maršala Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ, želeo bih da izrazim svoje duboko saučešće i iskreno saosećanje zbog velikog gubitka koji je tako okrutno pogodio Jugoslaviju.

Predsednik vlade *Torbern Feldin:*

Sa najvećim bolom, primio sam tužnu vest o smrti njegove ekselencije maršala Josipa Broza Tita, predsednika SFR Jugoslavije. Švedska vlada, i ja, molimo vas, da primite naše iskreno saučešće zbog velikog bola koji je zadesio jugoslovenski narod. Njegova smrt predstavlja veliki gubitak za ceo svet i međunarodnu zajednicu. Predsednik Tito će ostati u sećanju naroda kao osnivač moderne Jugoslavije, a njegova ukupna politička aktivnost predstavlja delo od najvećeg značaja, koje će sačuvati trajnu vrednost.

TAJLAND

Kralj *Bumibol:*

Sa dubokim bolom, kraljica i ja saznali smo za smrt njegove ekselencije predsednika Josipa Broza Tita. Želimo da što pre izrazimo, vama i porodici preminuloga, a i narodu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, naše iskreno saosećanje i duboko saučešće u ovoj tužnoj prilici povodom nenadoknadivog gubitka koji je pogodio celu jugoslovensku naciju.

Predsednik vlade, general *Prem Tinsuladonda:*

Sa najdubljim žaljenjem, primio sam vest o smrti njegove ekselencije Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ, čoveka kojeg je njegov narod mnogo voleo, a ceo svet duboko poštovao.

U ime vlade Njegovog veličanstva Kralja Tajlanda, u ime tajlandskog naroda, i u svoje lično ime, imam čast da Vama, Ekselencijo, a putem Vas vladi i narodu Jugoslavije, i porodici preminulog Predsednika, izrazim naše iskreno saučešće i duboku žalost zbog velikog i nenadoknadivog gubitka za Vašu zemlju i Vaš narod.

TANZANIJA

Predsednik Republike *Džulijus Njerere:*

Sa najvećim bolom, primili smo vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita. Zaista nam je teško da zamislimo kako će izgledati svet bez njegovog velikog vodstva sopstvenog naroda, a i pokreta nesvrstanosti. Izražavamo naše najiskrenije saučešće braći i sestrama u Jugoslaviji, čiji je gubitak još veći od našeg. Kada su učesnici u tanzanijskoj borbi protiv kolonijalizma prvi put postali svesni međunarodne dimenzije borbe protiv imperijalizma, predsednik Tito bio je tu da nam pruži inspiraciju i podršku. Saznali smo o njegovoj neustrašivoj borbi protiv fašizma, prvo u okviru njegovog sopstvenog naroda, a zatim protiv nacističkih okupatora njegove zemlje.

Priča o tome kako je vodio partizane — borce za slobodu Jugoslavije — dobro je poznata nama, a i borcima za slobodu južne Afrike, koji su imali šta da nauče iz dostignuća Jugoslavije i kojima je jugoslovenski narod pružao stalnu podršku. Mi, u Tanzaniji, takođe smo bili inspirisani socijalističkim dostignućima i iskustvima Jugoslavije pod vodstvom predsednika Tita i Komunističke partije. Shvatili smo, iz njegovog učenja i iz jugoslovenskog primera, da ne postoji samo jedan odgovor za sve probleme izgradnje socijalističkog društva. Svaka zemlja mora da primeni socijalističku filozofiju na svoje sopstvene ekonomske, socijalne, kulturne i političke uslove.

Pravi socijalisti uče iz svojih sopstvenih uspeha i neuspeha, nikad ne odstupajući od cilja, ali i ne plašeći se dopuna i izmena metoda i taktike napredovanja. Tanzanija je u mnogim prilikama slala delegacije da stiču znanja iz raznih oblasti jugoslovenske prakse. Uvek smo bili primljeni kao braća u traganju za socijalizmom, uvek su nam pružali punu saradnju i srdačnu dobrodošlicu. Bilateralni odnosi između Tanzanije i Jugoslavije ukorenjeni su u bratstvu naših dvaju naroda, i u drugarstvu naše dve partije. Ali, sve vreme bili smo svesni lične topline i ohrabrenja predsednika Tita — čije interesovanje za razvoj Tanzanije nije nikad opalo. Imali smo veliko zadovoljstvo da nam jugoslovenski vođa dođe u državnu posetu u januaru 1970. godine. Ja lično bio sam toplo dočekan u Jugoslaviji od strane predsednika Tita više puta, jednom kao nacionalni vođa, jednom u državnoj poseti, a i drugim prilikama kada sam mogao da se nakratko zaustavim u Beogradu radi privatnih konsultacija.

Svi moji susreti sa predsednikom Titom pružili su mi novu inspiraciju, ogromno ohrabrenje, i stvorili su u meni ogromno lično poštovanje, i divljenje, i ljubav, prema njemu. Samo ove stvari već bi bile dovoljne da iskreno žalimo smrt ovog velikog vođe. On je nezamenljiv kao jedan od osnivača i vođa pokreta nesvrstanih. Ceo svet ima razloga da oplakuje njegov gubitak. Pokret nesvrstanih se nužno i pravilno razvijao od vremena kada je osnovan na incijativu predsednika Tita, predsednika Nasera i premijera Nehrua. Ali, predsednik Tito uvek je bio na čelu njegovog razvoja i njegovog prilagođavanja međunarodnim okolnostima koje su se menjale, stalno insistirajući da pokret zadrži, i ojača, svoj nesvrstani karakter. Mi, u Tanzaniji, bili smo srećni da o ovim pitanjima sarađujemo sa njim, i sa jugoslovenskom vladom.

U godinama koje dolaze, mi nećemo zaboraviti njegove principijelne stavove. Stoga, u ime celog tanzanijskog naroda, u ime Čama ča mapinduzi (Revolucionarna socijalistička partija Tanzanije), u ime

vlade Ujedinjene Republike Tanzanije, i u svoje lično ime, odajem poštovanje dugogodišnjem životnom delu predsednika Tita za humanost, a osobito za potlačene, eksploatisane i proganjane. U ovom času velike tuge, stojimo čvrsto uz narode Jugoslavije, uvereni da će oni ostati ujedinjeni, i da će nastaviti njegovo delo za ljudsku slobodu, za prava malih naroda, i za saradnju među svim ljudima na osnovama ravnopravnosti.

TOGO

Predsednik-osnivač Pokreta okupljanja togoanskog naroda, predsednik Republike, general-armije *Gnasingbe Ejadema:*

Duboko potrešen, saznao sam za smrt maršala Josipa Broza Tita, slavnog borca drugog svetskog rata, eminentnog državnika, ubeđenog borca za nacionalna prava. Maršal Tito, izuzetna ličnost i političar kako na unutrašnjem, tako na spoljnom planu, tražio je uvek veoma mnogo kada su bili u pitanju čast i interes njegove zemlje. Jedan od osnivača velikog pokreta nesvrstanih, koji okuplja sve zemlje u razvoju, umeo je od pokreta da stvori efikasno oružje u borbi protiv imperijalizma i kolonijalizma, pa će njegova smrt ostaviti u pokretu prazninu, koju će biti teško ispuniti. Togoanska vlada, i njena avangardna partija okupljanja togoanskog naroda, izražavaju, zajedno sa mnom, iskreno i duboko saučešće jugoslovenskim narodima.

TRINIDAD I TOBAGO

Predsednik Republike *Elis Klark:*

Duboko sam ožalošćen vešću o smrti njegove ekselencije predsednika Josipa Broza Tita. Istorijat pojave nesvrstanosti svedoči o dinamizmu i rukovodećoj ulozi predsednika Tita kao svetskog državnika. Uloga predsednika Tita u zaštiti i odbrani integriteta i interesa pokreta nesvrstanosti dugo će se pamtiti, sa poštovanjem i zahvalnošću.

Vlada i narod Republike Trinidad i Tobago pridružuju se vladi i narodu SFRJ u njihovom bolu zbog ovog ogromnog gubitka. Molim vas, primite u ime Republike Trinidad i Tobago, i u moje lično ime, izraze saučešća i prenesite izraze mog ličnog saosećanja porodici predsednika Tita.

TUNIS

Predsednik Republike *Habib Burgiba:*

Sa dubokom tugom i iskreno potresen, saznao sam da je preminuo predsednik Josip Broz Tito. Za mene je on bio veliki prijatelj i iskreni saborac. Njegova lucidnost, dostojanstvo, hrabrost borca revolucije, i njegove osobine čoveka i državnika, učinili su od predsednika Tita jednog od velikana ovog sveta.

Odlazi graditelj savremene Jugoslavije, jedna od dragocenih ličnosti koja je doprinela deflnisanju i učvršćivanju principa i ciljeva nesvrstavanja, ali će, bez svake sumnje, predsednik Tito za sadašnje i buduće generacije ostati neizbrisivi primer neukrotive rešenosti, odricanja i humanizma, koje je do poslednjeg časa života stavljao u službu nacio-

nalne nezavisnosti, mira, pravde i uspostavljanja novog, pravednijeg i miroljubivijeg poretka u svetu.

Uveren sam da će jugoslovenski narod slediti put koji je zacrtao predsednik Tito, a i da će nastaviti aktivnost koju je on započeo.

U ovom tužnom trenutku, upućujem vama, j rukovodiocima jugoslovenskih naroda, a i porodici velikog pokojnika, najiskrenije saučešće i izraze dubokog saosećanja u svoje lično ime, i u ime tuniske vlade i naroda.

Predsednik vlade *Mohamed Mzali:*

Duboko me je potresla vest o smrti predsednika Tita. Bio je Predsednik izuzetne veličine, i eminentan državnik koji je oštroumno vršio najviše funkcije. Jugoslavija gubi legendarnog borca koji se proslavio kako u narodnooslobodilačkom ratu, tako u izgradnji savremene Jugoslavije. Svet, a posebno nesvrstane zemlje, gube jednog od graditelja istinskog popuštanja zategnutosti i iskrene saradnje među nacijama.

Tunis, kojem nikad nije prestao da ukazuje duboko prijateljstvo i pažnju, bolno je primio njegov nestanak, i saučestvuje u vašoj žalosti.

U ovim tužnim trenucima, molim da primite, gospodine Predsedniče, izraze mog dubokog saučešća, i da prenesete porodici preminulog velikana moje iskreno saosećanje.

TURSKA

Vršilac družnosti Predsednika Republike *Ihsan Sabri Čalajangil:*

Sa velikim bolom, primili smo u Turskoj tužnu vest o smrti predsednika SFRJ, maršala Josipa Broza Tita, koji je u borbi koju je vodio na liniji svojih ubeđenja, na različitim frontovima, ali uvek u teškim uslovima, uspeo Jugoslaviju da dovede na sadašnji nivo, obezbeđujući, pre svega, njen integritet i nezavisnost, koji je svojom snažnom ličnošću, i svojim sposobnostima rukovodioca, zauzeo izuzetno mesto među državnicima dvadesetog veka i koji je odigrao posebnu ulogu u jačanju veza između naših dveju zemalja.

Želeo bih, da u ovoj prilici, u ime turskog naroda, i svoje lično, uputim vama, i jugoslovenskom narodu, izraze najiskrenijeg saučešća.

Predsednik vlade *Sulejman Demirel:*

Sa dubokim bolom, primio sam tužnu vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita, velikog lidera jugoslovenskih naroda, i istaknutog državnika koji je, takođe, dao visok doprinos učvršćivanju prijateljskih odnosa i saradnje između naših dveju vlada.

U ime vlade Republike, i u svoje lično ime, želim da jugoslovenskom narodu, saveznoj vladi, i Vašoj ekselenciji, uputim izraze najdubljeg saučešća.

Predsednik Republikanske narodne partije *Bilent Edževit:*

Duboko saučestvujem u bolu prijateljskog naroda Jugoslavije zbog gubitka velikog državnika i vođe Josipa Broza Tita.

On će večno biti pamćen sa divljenjem zbog njegovih velikih doprinosa međunarodnom razumevanju i svetskom miru.

Dozvolite mi, da vama, i s^im našim prijateljima iz SSRNJ, izrazim svoje saučešće, a i saučešće članova Republikanske narodne partije.

UGANDA

Predsednik Republike *Godfri Binaisa:*

Sa dubokom tugom saznao sam za smrt maršala Josipa Broza Tita, osnivača i predsednika SFRJ. Izražavam vladi i narodu Jugoslavije iskreno saučešće povodom smrti njihovog velikog vođe, kojeg su svi miroljubivi narodi sveta visoko cenili, i visoko cene. Nestanak predsednika Tita nije ožalostio samo narod Jugoslavije, nego i one narode sveta koji uviđaju njegov sjajni doprinos međunarodnoj stabilnosti, miru i pravdi.

Uganda ne može zaboraviti ulogu koju je predsednik Tito odigrao u formiranju pokreta nesvrstanih zemalja, pokreta koji je obezbedio nezavisnost država-članica, nasuprot svetskim blokovima sila. Takođe ukazujemo poštovanje predsedniku Titu zbog njegove neograničene podrške oslobodilačkoj borbi Afrike.

Želim, Vaša ekselencijo, da Vas ponovo uverim u namere moje vlade da nastavi prijateljsku saradnju između naše dve zemlje, na uzajamnu korist naših naroda.

Primite, Vaša ekselencijo, izraze mog najdubljeg poštovanja i uvažavanja.

UJEDINJENI ARAPSKI EMIRATI

Predsednik *Zajed Bin Sultan al Nahajan:*

Duboko nas je potresla vest o smrti njegove ekselencije maršala Josipa Broza Tita, predsednika Republike, narodnog heroja, koji je poveo svoj narod u pobedu i iskreno posvetio svoj život dobrobiti svog naroda. On je bio jedan od stubova pokreta nesvrstavanja, stajao je nepokolebljivo uz narode koji se bore za slobodu i nezavisnost, i težio ka uspostavljanju mira zasnovanog na pravdi. Smrt ovog velikog lidera i državnika ogroman je gubitak.

U ime naroda i vlade Ujedinjenih Arapskih Emirata, i u svoje lično ime, mi delimo sa Vašom ekselencijom, vladom, i porodicom preminulog Predsednika, a i celim prijateljskim narodom Jugoslavije, duboku tugu, i upućujemo izraze najiskrenijeg saučešća.

URUGVAJ

Predsednik Republike *Aparisio Mendes:*

Pred nestankom istaknute figure, gospodina predsednika Jugoslavije, maršala Josipa Broza Tita, sjajnog vođe jugoslovenske nacije, i hrabrog i nesalomivog branioca njegovog suvereniteta, molim Vašu ekselenciju da primi izraze dubokog saučešća urugvajskog naroda i vlade, a i moja lična saučestvovanja.

VATIKAN

Papa Ivan Pavle Drugi:

Saznavši, sa bolom, za gubitak koji pogađa ne samo Vašu zemlju, nego i međunarodnu zajednicu, smrću predsednika SFRJ Josipa Broza Tita, molim Vašu ekselenciju da primi moje najdublje saučešće.

Državni sekretar Svete stolice, kardinal *Kazaroli:*

Saznavši, sa bolom, da više nema maršala Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ, Vas ekselencijo, i Vašu vladu, molim da u ovim bolnim okolnostima primite izraze dubokog saučešća.

VELIKA BRITANIJA

Kraljica *Elizabeta:*

Sa dubokim bolom sam primila vest o smrti predsednika Tita. U mojoj zemlji već dugo uživa divljenje kao veliki patriot i čovek izvanredne hrabrosti i čvrstine. U svoje lično ime, i u ime britanskog naroda, želim da izrazim vama, i jugoslovenskoj naciji, naše najdublje saučešće u vašem teškom gubitku.

Predsednik vlade *Margaret Tačer:*

Duboko sam ožalošćena vešću o smrti predsednika Tita, velikog borca, neustrašivog rukovodioca i hrabrog državnika. On je stvorio modernu Jugoslaviju, pomogao uobličavanju njene gorde tradicije. Njegovi napori, a i nezavisnost Jugoslavije, priznati su širom sveta. Predsednik Tito bio je čvrsti saveznik Ujedinjenog kraljevstva u vreme rata, a naše zemlje uspostavile su toplo prijateljstvo u vreme mira.

U ime vlade Njenog veličanstva, šaljem vama, i narodima Jugoslavije, naše najdublje saučešće u ovom momentu tuge.

Generalni sekretar Komunističke partije *Gordon Makiinen:*

Komunistička partija Velike Britanije saučestvuje sa vama, i sa svim Jugoslovenima, zbog smrti predsednika Tita, najvećeg sina Jugoslavije. Istaknuti komunist, patriot, politički i vojni vod, predsednik Tito odigrao je odlučujuću ulogu u izgradnji savremene Jugoslavije, i ujedinjenju naroda u jedinstvenu socijalističku državu. Borac za mir i nacionalno oslobođenje, i glavni arhitekt pokreta nesvrstavanja, Tito je dao izvanredan doprinos napretku celog čovečanstva. Njegovom smrću, otišla je istorijska ličnost našeg veka.

Porodici predsednika Tita uručite izraze našeg najdubljeg saučešća.

VENECUELA:

Predsednik Republike *Luis Erera Kampins:*

U ovim trenucima dubokog bola koji pogađa plemeniti jugoslovenski narod, upućujem Vašoj ekselenciji, u ime naroda i vlade Venecuele, i u svoje ime, izraze najiskrenijeg saučešća povodom nestanka njegove ekselencije gospodina Josipa Broza Tita. Kao državnik velikih istorijskih dimenzija, pobornik slobode i nacionalne nezavisnosti, predsednik Tito pomogao je pravednu stvar nesvrstanih zemalja, i svih zemalja u razvoju.

Njegova ekselencija gospodin Josip Broz Tito biće trajno nadahnuće borbi za pravdu i slobodu nafroda, a i za učvršćivanje mira i međunarodne bezbednosti.

VIJETNAM:

Vršilac dužnosti predsednika Republike *Ngujen Hu To,* predsednik Stalnog komiteta Narodne skupštine *Trong Čin* i vijetnamski premijer *Fam Van Dong:*

Veoma smo potrešeni vešću o smrti predsednika Josipa Broza Tita, borca protiv fašizma, rukovodioca-veterana jugoslovenskog naroda, i jednog od osnivača pokreta nesvrstanih zemalja.

U ime vijetnamskog naroda, Narodne skupštine i vlade Socijalističke Republike Vijetnama, upućujemo Predsedništvu SFRJ, i porodici predsednika Josipa Broza Tita, izraze našeg dubokog saučešća.

Centralni komitet Vijetnamskog otadžbinskog fronta:

Duboko smo potrešeni vešću da je umro predsednik Josip Broz Tito, borac protiv fašizma, vođa-veteran naroda Jugoslavije.

Centralni komitet Vijetnamskog otadžbinskog fronta upućuje Socijalističkom savezu radnog naroda Jugoslavije, i porodici preminulog predsednika Josipa Broza Tita, duboko saučešće.

ZAIR:

Predsednik Republike, predsednik-osnivač MRP, general-armije *Mobutu Sese Seko Kuku Ngbendu Va Zabanga:*

Sa ogromnim zaprepašćenjem i tugom, zairski narod, okupljen u Narodnom pokretu revolucije, i ja lično, saznali smo za smrt čoveka koji je bio jedan od najmarkantnijih ličnosti našeg veka, predsednika Josipa Broza Tita.

Molim Vas, gospodine Predsedniče, da primite moje iskreno saučešće i najdublje saosećanje.

Uistinu, nestanak ove slavne istorijske figure u kojoj svi mi vidimo živi dokaz borbe za mir u okviru politike nesvrstavanja, koju je oduvek propovedao širom sveta, ne pogađa samo Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju i njen narod, nego i celo čovečanstvo. Iako, gospodine Predsedniče, ne možemo ovde izreći sve ono što je potreslo i uzbudilo svet u svoj njegovoj raznolikosti, zairski narod, i ja, želimo danas da odamo poslednju počast onome koji je bio čovek svog vremena.

Inicijativnost koja je uvek karakterisala preminulog velikana u njegovoj borbi za mir i bezbednost u svetu, i mnogobrojna ostvarenja SFRJ na putu napretka, zaslužuju naše duboko divljenje.

Budite uvereni, gospodine Predsedniče, da u ovom bolnom trenutku kroz koji prolazi vaša zemlja, i celo čovečanstvo, Republika Zair, njen narod, i ja lično, učestvujemo u ovoj velikoj žalosti.

Molim Vas, gospodine Predsedniče, da budete tumač mojih osećanja porodici i da joj prenesete izraze mog najdubljeg saučešća.

Prvi državni komesar i predsednik Izvršnog saveta *Boboliko Lokonga:*

Sa velikim zaprepašćenjem, Izvršni savet Republike Zair, i ja lično, saznali smo za smrt njegove ekselencije, maršala Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ.

U toku celog svog života, predsednik Tito neumorno je radio na uspostavljanju i učvršćivanju jedinstva svoje zemlje, usvojivši autentične i samoupravne puteve razvoja. Osnivač pokreta nesvrstanih zemalja, predsednik Tito upravo se borio i lično doprinosio njegovom jačanju i traženju miroljubivih rešenja za probleme nastale među pojedinim zemljama—članicama.

Njegova rešenost za uspostavljanje i očuvanje ravnopravnosti država celog sveta u međunarodnim odnosima ostaju kao istorijski primer. Njegov nestanak, i u Republici Zair, smatra se kao ogroman gubitak. Povodom ovog bolnog događaja, izražavam vama, u ime Izvršnog saveta Republike Zair, i u svoje lično ime, najdublje saučešće i naše duboko poštovanje.

ZAPADNA SAMOA

Šef države i vlade *Malijetoa Tanumafili Drugi:*

Duboko me je ožalostila vest o smrti njegove ekselencije predsednika Tita. Njegovo državničko delo služi kao primer poverenja i nade savremenog sveta, i kao primer za nas same.

U ime vlade i naroda Zapadne Samoe, dozvolite mi, da vam prenesem izraze našeg dubokog saučešća vladi i narodu Jugoslavije.

ZELENORTSKA REPUBLIKA

Predsednik Republike i generalni sekretar PAIGC *Aristides Pereira:*

Aktivisti PAIGC, narod cele Zelenortske Republike, i ja lično, učestvujemo u žalosti naroda Jugoslavije, njihove Partije, i njihove vlade, u teškim trenucima koji su ih zadesili nenadoknadivim gubitkom njihovog velikog vođe, borca i poštovanog državnika, predsednika Josipa Broza Tita. Kao jedan od ljudi koji su još za života postali besmrtni, predsednik Tito je svojom mišlju, i svojom akcijom, oduvek predstavljao uzor i neiscrpni izvor nadahnuća za sve one koji su se borili za slobodu, bilo tokom borbe za nacionalno oslobođenje, ili za izgradnju slobodne i zaista nezavisne domovine. U ovim trenucima žalosti, ali i odluučnosti da na dostojan način čuvamo uspomenu na njega nastavljanjem njegovog dela ne samo na nacionalnom, nego i na međunarodnom planu, želim da vas uverim, u ime naroda Zelenortske Republike i njene vlade, u naše bratsko prijateljstvo i bezrezervnu solidarnost. Molimo, da primite iskrena saosećanja i duboko saučešće u trenucima žalosti.

ZIMBABVE:

Predsednik Republike *Kanan Banana:*

U svojstvu Predsednika Republike Zimbabve, želim da narodu Jugoslavije izrazim svoje najdublje saučešće povodom smrti predsednika Josipa Broza Tita. Zajedno sa narodima Jugoslavije, Zimbabve žali zbog gubitka jednog od najprogresivnijih državnika u istoriji. Ostvarenja predsednika Tita sama su po sebi spomenik koji će večno trajati, a svaki napredan čovek videće odluSnost, upornost i predanost jednom cilju, a i čvrstinu, što su osobine koje su krasile predsednika Tita do samog

kraja njegovog života. Pod njegovim hrabrim rukovodstvom, jugoslovenski narod je ćelom svetu pokazao kako ideal zajedničke saradnje i solidarnosti može da postane stvarnost, i kako jedinstvo može da se iskuje kroz raznovrsnost. Ovom velikom državniku pripada priznanje zbog toga što je ostvario nacionalno jedinstvo u raznovrsnosti, i istovremeno unapredio osobeni nacionalni identitet, na šta će Jugoslavija nesumnjivo uvek biti ponosna.

Narod Zimbabvea uvek će biti zahvalan na pomoći koju je Jugoslavija pružila stvaranju naše države, u skladu sa tradicijama nesvrstanosti, čiji su osnovni principi utvrđeni zahvaljujući odlučujućoj ulozi preminulog Predsednika. Izražavam vam najdublje saučešće u ime naroda Zimbabvea.

Predsednik vlade *Robert Mugabe:*

U ime vlade Zimbabvea, želim da izrazim vladi Jugoslavije naše duboko saosećanje povodom smrti predsednika Tita, koji je bio osnivač pokreta nesvrstanih i borac protiv hegemonije supersila. U ime svih naroda sveta, postavio je principe koji su trajno nadahnuće čovečanstvu. Svojim doprinosom pravednom rešenju naše borbe zaslužio je zahvalnost i poštovanje svih Zimbabveanaca koji žale državnika, čiji je uticaj na ostvarivanje jedinstva i pravde bio tako veliki. Lično ću uvek gajiti najtoplije uspomene na svoje prijateljstvo sa preminulim Predsednikom, i na podršku i ohrabrenje koje mi je uvek davao.

UJEDINJENE NACIJE

Generalni sekretar dr Kurt Valdhajm:

Sa dubokim žaljenjem i tugom, primio sam vest o smrti predsednika Tita. Njegovom smrću, svet je izgubio velikog državnika, a vaša zemlja i narod neimara savremene Jugoslavije. Pod njegovim predanim rukovodstvom, Jugoslavija je postala značajan i visokocenjeni član svetske zajednice, i odigrala je ključnu ulogu u radu Ujedinjenih nacija. Opredeljenje predsednika Tita, u toku celog njegovog života, za.međunarodno razumevanje i svetski mir bilo je od najvećeg značajaza našu Organizaciju. Ovo opredeljenje, zajedno sa njegovim nezavisnim duhom i dalekosežnom vizijom, takođe je došlo do izražaja u njegovoj istorijskoj ulozi kao jednog od osnivača pokreta nesvrstanih.

Imao sam sreću da poznajem predsednika Tita, i u mnogim prilikama njegova mudrost i dalekovidost bile su mi od pomoći. Svi mi, u Ujedinjenim nacijama, duboko žalimo njegovu smrt.

Izražavam Vašoj ekselenciji, i putem Vas vladi i narodu Jugoslavije, moje iskreno saučešće u ovoj veoma tužnoj prilici. Takođe vas molim, da prenesete moje iskreno saučešće ožalošćenoj porodici.

Predsednik 34. zasedanja Generalne skupštine *Salim Ahmed Šalim:*

Sa dubokom tugom i bolom, primio sam vest o smrti velikog i slavnog vođe, predsednika Tita. Njegova smrt izazvala je bol i žalost u ćelom svetu, jer je predsednik Tito bio ne samo istaknuti i voljeni vođa jugoslovenskog naroda, i osnivač pokreta nesvrstanosti, nego i svetski državnik koji je svojim velikim doprinosom međunarodnom miru i bezbednosti, i međunarodnoj saradnji, stekao priznanje, poštovanje i ugled u ćelom svetu. On je bio uzvišeni vođa i div među ljudima.

Njegova smrt lišila je pokret nesvrstanosti najmoćnijeg stuba snage, a svet mudrog i istaknutog državnika. Njegovi razboriti sa veti i mudrost nedostajaće osobito u vreme kada svet prolazi kroz buran period, kada smo suočeni sa mnogim međunarodnim krizama. Ubeđen sam, da će narod i vlada Jugoslavije pretvoriti ovaj čas u novu obavezu i predanost u ostvarivanju politike kojom je Jugoslavija stekla ugledno mesto u međunarodnoj zajednici.

Gubitak predsednika Tita oseća se daleko van granica Jugoslavije. Kao milioni ljudi širom sveta, želim da uputim vama i, putem vas, vladi i narodu Jugoslavije, i porodici u žalosti, svoje duboko saučešće, jer svi mi žalimo ovaj nenadoknadivi gubitak.

POKRET NESVRSTANIH

Fidel Kastro, u svojstvu predsedavajućega pokreta nesvrstanih: Pokret nesvrstanih prima, sa ogromnom potištenošću, vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita, jednog od osnivača pokreta čije je prisustvo od samog početka naše aktivnosti ostavilo dubok trag u životu i istoriji nesvrstanih zemalja.

U ovom Času bola za zemlje u razvoju, i za sve snage privržene miru, nacionalnom oslobođenju i napretku, ličnost predsednika Tita ističe se ne samo kao izuzetna ličnost u stvaranju jednog novog društva u svojoj domovini, Jugoslaviji, nego i po značajnom doprinosu koji je dao svim naporima pokreta nesvrstanih u borbi za svet oslobođen imperijalizma, kolonijalizma, neokolonijalizma, rasizma, za mir i saradnju među narodima.

Titova smrt dolazi u trenutku kada je prekinut proces popuštanja zategnutosti, kada se pretnja novog hladnog rata pojavljuje na međunarodnoj sceni, trenutku u kojem odbrana suvereniteta i teritorijalnog integriteta svih zemalja zahteva odvažan napor, i u kojem težnje zemalja u razvoju za izmenom u međunarodnim ekonomskim i političkim odnosima, koja vodi ka novom međunarodnom pokretu, nailaze na sve veće teškoće.

Najviša pošta koju pokret nesvrstanih može da oda, i koju će odati, ovoj velikoj ličnosti koja je otišla jeste da afirmiše svoje osnovne principe, radeći bez straha za svet oslobođen od nejednakosti među zemljama, od nacionalnog ugnjetavanja, rasizma, za svet koji jc u predsedniku Titu uvek imao stegonošu.

Molimo vas, da primite, u ime pokreta nesvrstanih, izraze našeg saučešća i naše solidarnosti u trenutku kada jugoslovenski narodi proživljavaju ovaj nenadoknadivi gubitak.

Vanredni plenarni sastanak nesvrstanih zemalja, održan u Njujorku: Preminuo je predsednik SFRJ Josip Broz Tito, veliki državnik i borac za slobodu, nezavisnost i sveopšti progres svih naroda.

Ugasio se život čoveka koji se u potpunosti posvetio idealu svih naroda i svih nacija da žive u miru i da slobodno biraju put svog razvoja. Izgubili smo iz naših redova ličnost koja je, zajedno s ostalim tvorcima politike i pokreta nesvrstavanja, bila nadahnuće, odan i uporan nosilac borbe protiv izrabljivanja, podjarmljivanja i nejednakosti na svim kontinentima. Ta borba bila je glavna misija njegovog života, i suština njegovog humanizma.

Lideri nesvrstanih zemalja jedinstveno su iskazali predsedniku Titu sve dužno poštovanje prilikom Šeste konferencije šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja u Havani, 1979. godine. Oni su predsedniku Titu izrazili svoju zahvalnost za njegov lični doprinos formulisanju principa i ciljeva nesvrstavanja, i za njegove nepoštedne napore u pravcu očuvanja i učvršćivanja jedinstva i solidarnosti nesvrstanih zemalja.

Nadahnjujući se njegovim vizijama, koje nemaju premca, i pod njegovim nepogrešivim rukovodstvom, narod Jugoslavije nepokolebljivo je krenuo putem nesvrstavanja, i pomoći, i podrške svim onima koji se bore za slobodu i nezavisnost.

On je u sveukupnoj nezavisnosti nesvrstanog pokreta video jednu od osnovnih komponenti našeg jedinstva i snage, dok je program naše akcije video u zajedničkoj, nepomirljivoj borbi protiv imperijalizma, kolonijalizma, rasizma, pa i protiv svih drugih oblika podjarmljivanja i hegemonije, a za ìavnopravne ekonomske i političke odnose.

U svojoj plodonosnoj aktivnosti, rukovodio se, po sopstvenim rečima, »odgovornošću koju nosim kao jedan od osnivača pokreta i čvrstim uvjerenjem da ne postoji žrtva koju ne bi trebalo učiniti kada se radi o visokim ciljevima i plemenitim idealima za koje se naš pokret bori i kojima teže svi narodi svijeta«.

Amadu Mahtar M'Bou, generalni direktor Uneska:

Sa dubokom tugom, saznao sam za nestanak maršala Tita i želeo bih da se, u ime Uneska, i svoje lično ime, pridružim bolu vašeg naroda koji smrću Tita gubi jednog velikog patriotu koji je umeo da prikupi svu svoju energiju u jednom kritičnom trenutku istorije vašeg naroda i da postojano, i uporno, ulije želju za slobodom, a posle pobede da postavi temelje moderne Jugoslavije. Smrt Predsednika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije neće osetiti kao svirepi gubitak samo jugoslovenski narodi, nego i cela međunarodna zajednica čije je plemenite ideale postojano delio i branio. Njegova borba, a i borba njegove zemlje, poistovećene su od kraja drugog svetskog rata sa borbom naroda za napredak, za dostojanstvo i za pravedan i trajan mir zasnovan na slobodnom odlučivanju i poštovanju nezavisnosti, pa i na specifičnosti svake nacije. Sačuvaću neizbrisivu uspomenu na susrete koje sam imao sa predsednikom Titom, a u toku kojih sam mogao da uvidim značaj koji je pridavao ulozi Uneska u međunarodnoj saradnji. Upućujem najdublje izraze saučešća, i izraze mojih iskrenih saosećanja, kako Vama lično, tako vladi i jugoslovenskim narodima, i porodici maršala Tita.

Generalni sekretar Arapske socijalističke BAAS partije *Mišel Aflak:*

Arapska socijalistička BAAS partija, koju sa Savezom komunista Jugoslavije vezuju davnašnji drugarski odnosi, deli sa vama duboka osećanja nenadoknadivog gubitka koji je pretrpelo cclokupno čovečanstvo smrću velikog vođe Josipa Broza Tita, pod čijim je hrabrim rukovodstvom jugoslovensko iskustvo dobilo prave karakteristike, čime je on postao jedan od velikana istorije.

Veliki preminuli vođa mudro je rukovodio narodnooslobodilačkim ratom protiv fašističkog osvajača, njegova smela borba nacionalnim i nezavisnim putem u socijalizam, njegov iskren i dosledan stav prema arapskoj revoluciji i iskustvima »trećeg sveta«, a i u pogledu politike nesvrstavanja, predstavljali su objektivni osnov za iskustvo i čvrst odnos između naših dveju partija, i učinili da Jugoslavija zauzima posebno

mesto u arapskog naroda, koji je u njoj našao iskrenog prijatelja i trajnog saveznika u ostvarenju svojih krupnih zamisli.

Uspomena na velikog čoveka ostaće večna u daljem učvršćenju međusobnih borbenih veza, radi ostvarenja plemenitih ciljeva naše zajedničke humane borbe.

Generalni sekretar Organizacije islamske konferencije *Habib Šali:*

Sa velikim uzbuđenjem, saznao sam za smrt predsednika Josipa Broza Tita, čiji je gubitak bolno osetila celokupna međunarodna zajednica, a posebno narodi koji su se borili, i koji se još bore, za nacionalni identitet, za nezavisnost, slobodu, i za pobedu principa pravde i mira, koje je preminuli velikan dosledno oličavao i herojski branio do poslednieg daha svog života. Uveren sam, da će jedinstveni doprinos predsednika Tita, koji je svojom aktivnošću obeležio savremenu istoriju i pokret nesvrstanosti, čiji je on jedan od glavnih osnivača, zauvek živeti u nama, a i njegova aktivnost za uspostavljanje novog svetskog ekonomskog poretka. Jugoslavija će, bez sumnje, savladati trenutke ovog teškog iskušenja, i nastaviti da odlučno učestvuje u izgrađivanju ere mira, slobode i pravde u svetu.

Gospodine Predsedniče, Vama, vladi i hrabrim narodima Jugoslavije, želim da u ovim bolnim trenucima izrazim svoje najdublje saučešće, i da Vašu ekselenciju zamolim, da primi izraze mog dubokog poštovanja.

Sekretar Saveza za uzajamnu ekonomsku pomoć (SEV) *Nikolaj Fadejev:*

U ime Sekretarijata SEV, i u svoje lično ime, izražavam duboko saučešće povodom smrti istaknutog rukovodioca naroda Jugoslavije, poznatog pregaoca međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, predsednika SFRJ, predsednika SKJ Josipa Broza Tita.

Narodi zemalja—članica SEV-a uvek će čuvati svetlu uspomenu na Josipa Broza Tita, pobornika mira, popuštanja zategnutosti i miroljubive koegzistencije, koji je pridavao veliki značaj razvoju svestrane saradnje između SFRJ i socijalističkih zemalja, u okviru Saveta za uzajamnu ekonomsku pomoć.

Predsednik Komisije Evropske ekonomske zajednice *Roj Dženkins:*

»Komisija Evropske ekonomske zajednice obuzeta je dubokim bolom zbog nestanka maršala Josipa Broza Tita, predsednika SFRJ. Bio je hrabar i odlučan neimar i branitelj nezavisnosti svoje zemlje. Znao je da svojoj zemlji obezbedi izuzetnu međunarodnu ulogu, Što se potvrđuje i u odnosima Jugoslavije sa Zajednicom, koji će novim sporazumom između EEZ i Jugoslavije doživeti svoj puni zamah. Moje kolege, i ja, odajemo mu duboku poštu, i molimo da naciji, i porodici, prenesete naše najdublje saučešće.

Predsednik Evropskog parlamenta *Simon Vejl:*

Duboko potrešena saznanjem da je preminuo maršal Tito, predsednik SFRJ, želim da vam u ime Biroa, i svih članova Evropskog parlamenta, a i u svoje lično ime, izrazim najiskrenije saučešće. Pridružujući se velikom bolu koji je zadesio vašu zemlju, ne možemo da zaboravimo, u ovim teškim trenucima, neumornu aktivnost maršala Tita koju je neumorno, hrabro, razborito i dostojanstveno za svog života vodio za slobodu i veličinu svoje zemlje i pravo svih naroda za nezavisnost. Uveravamo vas u naše iskreno saosećanje, ^izražavamo najbolje želje za budućnost SFR Jugoslavije.

Iz knjiga žalosti pri diplomatskim predstavništvima SFRJ u inostranstvu

ŽALOST I DIVLJENJE

Knjige žalosti, otvorene pri diplomatskim, konzularnim i drugim predstavništvima Jugoslavije u inostranstvu — to su stotine tomova autentičnog svedočanstva dubokog bola koji je sa Jugoslovenima delio sav miroljubivi svet. Ove knjige, čije su reči rasute po ćelom svetu, iz pera državnika, dece, omladine — svojevrsni su dokument za istoriju čija je predsednik Tito jedna od najsvetlijih stranica i dokaz prijateljstva i ugleda koji je Jugoslavija stekla s Titom na čelu.

Poruke, upisane u knjige žalosti pri diplomatskim i konzularnim predstavništvima SFRJ u inostranstvu, trajna su svedočanstva dubokog bola koji je, na vest o smrti predsednika Tita, delio sa Jugoslovenima sav miroljubivi svet. U knjige žalosti, upisivali su se najistaknutiji predstavnici politiòkog i javnog života velikog broja zemalja, državnici i obični građani, naši ljudi koji u tim zemljama žive i rade.

Posle njih, ostale su reci, kao svojevrsno svedočanstvo o ogromnom poštovanju i divljenju prema delu Predsednika i njegovom neizmernom doprinosu u borbi za bolji i pravedniji svet. Ostali su zapisani izrazi najdubljeg poštovanja, reči najtoplije ljubavi, uzvišenog divljenja.

Desetine hiljada potpisa onih koji su lično došli u naše ambasade i konzulate, i u druga jugoslovenska prdstavništva, da u knjige žalosti na posebnim postoljima, sa kojih je gledalo jedno toplo lice, uokvireno crnim florom, upišu svoja saosećanja sa Jugoslovenima zbog smrti njihovog predsednika, ili poslali svoje dirljive i tople telegrame i pisma sa izrazima saučešća i tuge, svojevrsni su dokument za istoriju, čija je maršal Tito jedna od najsvetlijih stranica — i dokaz prijateljstva i ugleda koje je Jugoslavija stekla s Titom na čelu.

Te knjige žalosti — to su sada stotine tomova sa autentičnim svedočanstvima saosećanja sa jugoslovenskim narodima i izrazima uvažavanja Titove ličnosti i dela. Već i samo izvesna od tih svedočanstava, koja ovde prenosimo u najsažetijem vidu, odraz su onih mnogolikih zapisa rasutih po celoj planeti — u svakom mestu, u svakoj zemlji sa kojom Jugoslavija održava diplomatske odnose.

Jer, od Madrida do Alžira, putem Bagdada i Delhija, Manile i Tokija, Pekinga i Moskve, Stokholma i Otave, Njujorka i Vašingtona, Lime i Lusake, do Kolomba i Nikozije — na svim meridijanima — jugoslovenske ambasade, konzulati i druga predstavništva, bili su svedoci dirljivih izraza tuge i bola za gubitkom koji je svaki čovek, koji je čuo za Tita, a čuli su gotovo svi, osetio kao svoj sopstveni, kao gubitak »čoveka čovečanstva«.

Iz mnogobrojnih zapisa, rasutih po ćelom svetu, pisanih vestom rukom državnika, jezikom građana, nevičnom rukom tek savladanih slova, stihom, sa imenom, ili bez njega, provejavaju ogromno divljenje, poštovanje, ljubav i tuga, zbog nestanka čoveka koji će ostati zapamćen kao veliki čovek i postojan državnik.

U Nju Delhiju, pred rezidencijom jugoslo venskog ambasadora, mnoštvo Indijaca čekalo je 6. maja, od ranog jutra, da se upiše u Knjigu žalosti. Sve viđenije ličnosti glavnog grada Indije pridružile su se velikom bolu Jugoslavije, a duboko saučešće povodom smrti predsednika Tita izrazila je i premijer Indira Gandi, zapisavši, daje njena zemlja izuzetno volela, poštovala i cenila, predsednika Tita kao prijatelja Indije i državnika.

Posle zvanične delegacije Alžira, koju je predvodio predsednik Nacionalne skupštine Rabah Bitat, u Knjizi žalosti u jugoslovenskoj ambasadi ostale su, između ostaloga, zapisane i reči Omara Uzegana, prvog Alžirca koji je odlikovan jugoslovenskim odlikovanjem: »Divim se revolucionarnoj aktivnosti predsednika Tita«.

U Knjigu žalosti koja je otvorrtia pri misiji SFRJ u Ujedinenim nacijama, među prvima upisali su se generalni sekretar Svetske organizacije Kurt

Valdhajm i predsednik ovogodišnjeg zasedanja Generalne skupštine, tanzanijski ambasador Salim Ahmed Šalim.

»Oni, među nama, koji su poznavali predsednika Tita, sigurni su da je on sada još veći nego za života. To znači, da je on živ zauvek«, ostale su, u Knjizi žalosti, reči zàmbijskog predsednika Keneta Kaunde.

Ambasadu u Moskvi posetili su najviši sovjetski državni i partijski rukovodioci, s generalnim sekretarom i predsednikom Prezidijuma Vrhovnog sovjeta SSSR Leonidom Brežnjevom na čelu, da bi odali poštu predsedniku Titu i upisali se u Knjigu žalosti. Po odavanju pošte predsedniku Titu, Leonid Brežnjev je rekao: »Izgubili smo velikog prijatelja«.

U jugoslovenskoj ambasadi u Rimu, hiljade italijanskih političara, kulturnih i javnih radnika, građana, ostavili su svoje zapise, i misli,
0 našem Predsedniku. Među prvima, u Knjigu žalosti upisao se predsednik italijanske vlade Frančesko Kosiga.

Među prvima koji su došli da se upišu u Knjigu žalosti u ambasadi SFRJ u Madridu, bili su veterani španske republikanske armije s kojima su se jugoslovenski dobrovoljci borili od 1936. do 1939. godine. Oni su se, podignutom pesnicom u znak poslednjeg pozdrava pred portretom predsednika Tita, oprostili od preminulog državnika koji je i za njih bio simbol slobode i nezavisnosti.

U Pekingu, velika grupa kineskih rukovodilaca s predsednikom CKKP Kine i premijerom Hua Guofengom na čelu, posetila je jugoslovensku ambasadu, i odala poštu jugoslovenskom Predsedniku. Kroz jugoslovensku ambasadu, u nemoj tišini, prošla je povorka od desetine hiljada građana koji su odali poštu predsedniku Titu.

U Knjigu žalosti, upisao se i gvinejski predsednik Seku Ture, koji je bio u zvaničnoj poseti Kini. Sa članovima delegacije, on je izrazio svoje saučešće zbog »nenadoknadivog gubitka velikog druga Tita, jednog od osnivača pokreta nesvrstanosti«.

»Za nas borce, Tito je uvek živ«, zapisao je jedan ratni veteran u Knjizi žalosti u našoj ambasadi u Varšavi, koju su posetili visoki poljski rukovodioci, s predsednikom Državnog saveta Henrikom Jablonskim na čelu.

»Ljudi, kakav je bio maršal Tito, nikad ne umiru, jer žive u srcu naroda«, zapisao je u Knjizi žalosti u našoj ambasadi u Limi jedan od najvećih peruanskih pesnika Klaudio Romualdo, pored zapisa koje su ostavile istaknute ličnosti i građani Perua, poštovaoci predsednika Tita,
1 prijatelji Jugoslavije.

U Sofiji, prvi sekretar CKKPB i predsednik Državnog saveta-NR Bugarske Todor Živkov upisao je u Knjigu žalosti da »bugarski komunisti i bugarski narod izražavaju svoju uverenost, da će se prijateljstvo i saradnja među našim partijama, zemljama i narodima razvijati u korist mira i socijalizma«.

»Posle Nasera, izgubili smo i Tita«, ostalo je, između ostaloga, zapisano u Knjizi žalosti u našoj ambasadi u Kairu, a »Svet je izgubio velikog čoveka« u Knjizi žalosti u ambasadi u Adis Abebi.

Francuski predsednik Valeri Žiskar D'Esten zapisao je: »Pridružujem se bolu jugoslovenskog naroda«.

U jugoslovenskoj ambasadi u Vašingtonu, i konzulatu u Njujorku, u knjige žalosti upisale su se najistaknutije ličnosti američkog političkog,

poslovnog i javnog života — ugledni političari, predstavnici velikih kompanija i finansijskih institucija.

... I tako : u dalekoj Australiji, u susednoj Grčkoj, na severu Evrope, u Helsinkiju, Oslu i Stokholmu, a i u Angoli, na jugu Afrike, u Kanadi i Riju, u Meksiku i Lisabonu... Svuda neme povorke, i buket ruža, i suza u oku. »Za Tita — heroja jugoslovenske nezavisnosti i prvaka svetskog mira«, kao što u Knjizi žalosti zapisa meksički ministar spoljnih poslova Horhe Kastanjeda.

BIO JE TO PRAVI ČOVEK

Sirotinjska četvrt glavnog alžirskog grada. Veče je, 4. maja. Dečačići igraju lopte u uskom sokaku. Jedan od njih uleće u stan i, sa praga viče majci : »Čuo sam da je umro Tito. Ko je to bio?«

Majka, bivši borac i aktivistkinja alžirske organizacije žena, ustaje, ćuteći, od stola. Prilazi jednom ormaru, briše prašinu sa albuma sa požutelim fotografijama. Pokazuje jednu, na kojoj je ona s jugoslovenskim Predsednikom, i sa mukom zadržava suze: »Sine, bio je to pravi čovek«.

SUZE - ALŽIRSKE I JUGOSLOVENSKE

Podne je, 5. maja u Alžiru. Jedna žena, Jugoslovenka, ulazi u taksi. Sa unutrašnje strane vetrobrana, isečena iz najnovijeg Mudžahida, fotografija Tita.

Žena: »Znate li ko je to?« Taksist: »Znam. Bio je to veliki prijatelj naše zemlje. Kada smo ratovali za slobodu, ja sam bio zadužen da prenosim oružje prispelo iz Jugoslavije. Jugosloveni su naša braća.« Žena: »I ja sam Jugoslovenka«.

Suze, ažlirske i jugoslovenske, teku niz lica žene i čoveka.

VEZA SA JUGOSLAVIJOM

Hitajući da preda izveštaj, dopisnik Tanjuga u Ankari kaže telefonistkinji : »Molim vas vezu sa Beogradom«. I, kao obično, pripremio se na višečasovno čekanje.

Znajući, međutim, da razgovara sa Jugoslovenom, telefonistkinja je, vidno uzbuđena, izrazila saučešće: »Gubitak vašeg Predsednika je i naš gubitak«. Samo koji trenutak kasnije, dopisnik je već diktirao o odjeku Titove smrti u Turskoj.

VENAC I - SUZE

Joko Otani i Rumu Nakamura, studentkinje. Pre više nedelja, isplele su »Hiljadu ždralova«, tradicionalni venac kojim su Titu poželele ozdravljenje. Sada, 8. maja, pred njegovim portretom u jugoslovenskoj ambasadi u Tokiju — plaču.

SVETIONIK NA MORU

Antonis Fraksiku, šesnaestogodišnji Kipranin, zapevao je, a Ta nea prenela je njegove reči :

»Slatko moje cveće u vrtu, zašto blediš?
Ptico moja mala, zašto si prestala
na grani pevati svoje vesele pesme,
zašto si počela tužno cviliti?

Jedan je velikan nestao, zato sam tužna.
Jedan velikan odlazi, zato gorko bolujem,
zato sam tužna, žalosna i brižna...
I nebo je sada tako crno!

Ali ja znam, svima to poručujem:
u srcima ljudi koji cene pravdu i mir,
kao svetionik na širokom otvorenom moru,
velikan koji odlazi — ostaje
da nas vodi u svet sutrašnjice!«

CVEĆE ZA TITA

Na vratima jugoslovenske misije u Ženevi pojavio se dečak od desetak godina i službeniku misije predao parče hartije i dve ruže, crvenu i belu. Na hartiji, njegovom rukom, bila je ispisana pregršt reči. Adresa : »Za svu Jugoslaviju, narodu vašeg velikog Josipa Broza Tita«. Tekst: »Za napredak Jugoslavije«.

Samo je rekao da je Englez, i da mu je otac zaposlen u Međunarodnoj organizaciji rada u Ženevi. Tek kada je otišao, primećeno je da na dečakovoj poruci nema potpisa.

PESMA TITU I JUGOSLAVIJI

Pesnik i slikar Gesta Nidal, Šveđanin, među prvima je izrazio saučešće povodom smrti jugoslovenskog Predsednika. Učinio je to sebi svojstvenim gestom: u Knjigu žalosti u našem konzulatu u Malmeu položio je nekoliko ruža i jednu svoju pesmu, napisanu u noći između nedelje i ponedeljka, neposredno posle vesti o Titovoj smrti.

Pesmu je jednostavno nazvao »Tito«.

Za pesnika, Tito je Jugoslavija.

»Visoke planine,
taj svetloplavi vidik preko zelenih jaruga,
reka i mora,
i toliko miliona ljudi, zbratimljenih,
na Balkanu,
nasledstvo koje će znati da živi.«

Tim rečima, Nidal završava svoju pesmu Titu i Jugoslaviji, poručujući da će ponovo doći kao prijatelj, jer je sa nama vezan drugarstvom, »i to nikad tako blizu kao sada«.

Nidalovu pesmu odmah je na naš jezik preveo Miloš Jon, profesor i književnik, švedski državljanin jugoslovenskog porekla. A on je u Knjizi žalosti svoje osećanje opisao rečima : »Tito nije umro, Tito je naš život, a život ne može umreti«.

ULICA SA TITOVIM IMENOM

Najveći brazilski grad Sao Paolo, industrijski i privredni centar ove velike zemlje, uskoro će dobiti ulicu, koja će nositi ime maršala Josipa Broza Tita. Ovo je Gradska skupština već predložila i prefekt Reinaldo do Baros prihvatio. Inicijativa je potekla od Društva prijatelja Jugoslavije, koje u Sao Paolu ima 40.000 članova.

Svetska štampa o Titu i Jugoslaviji

»STARI« I NJEGOV NAROD

Petog maja započelo je, ili, bolje reći, nastavljeno ispisivanje najblistavijih stranica o predsedniku Titu i njegovom epohalnom delu. Najugledniji svetski listovi, a i oni manje poznati, najbolja svetska pera — ispisali su grandioznu knjigu čije se stranice i dalje pune. Jer, Tito je bio i ostao izazov za stvaranje, bez obzira da li se njegovo delo razmatra na jugoslovenskom prostoru, ili u svetskim razmerama. Na stranicama koje slede, dati su samo najkraći izvodi iz tog bogatstva pisane rtči koja je dominirala svetom u danima jugoslovenske žalosti.

HEROJ I DRŽAVNIK

Otišao je jedan div. Otišao je kao što je živeo — sa vanrednom rešenošću da se bori do poslednjeg daha. Na kraju, morao je da doživi sudbinu svih smrtnih bića, ali će njegovo ime, ideali, delo i legenda, ostati zapisani u i storiji.

Smrt predsednika Tita gubitak je koji premašuje granice njegove voljene otadžbine. Njegova smrt lišila je 20. vek jedne od najvećih ličnosti. Za sobom je ostavio ožalošćene ne samo svoje zemljake, nego i nesvrstani svet. Ta tragedija još je veća u vreme kada je većini sveta potreban glas mira i razuma, njegov glas, glas koji je izazivao više poverenja i poštovanja nego bilo koji drugi.

Posle pobede u ratu, nastupaju problemi mira. Tito je u zemlji morao da ujedini, poveže i održi pet-šest narodnosti, stvorivši jednu jednaku i ujedinjenu Jugoslaviju. Sa karakterističnim vizionarstvom i rešenošću, prišao je zadatku obnove i razvoja ratom opustošene zemlje, uz primenu socijalističkih društvenih odnosa i jedan novi eksperiment u samoupravnoj privrednoj demokratiji. Na spoljnopolitičkom planu, suočio se sa hladnim ratom u jeku. Odstupio je i od vizije Zapada o svetu podeljenom na dva antagonistička bloka, i od Staljinovog zahteva za bezuslovnu poslušnost Moskvi. Sa Nehruom i Naserom, Tito je uobličio ideju o »trećem«, nesvrstanom, miroljubivom svetu.

Za svojih 88 godina, Tito nikad nije posustao, ni kao mladi revolucionar, ni kao odlučni vojnik, ni kao nadareni strateg, ni kao raoionalni vođa, ili veliki državnik. Sve Što je učinio, ili rekao, i za šta se borio, izdvojilo ga je kao vanrednog narodnog vođu. Kao što se uvek dešava kada ode takav čovek, postoje neizvesnosti u pogledu toga ko će ga nasieditі. U jugoslovenskom slučaju, možda to i ne treba pominjati. Tito nije učestvovao u upravljanju zemljom tokom više od tri meseca svoje teške bolesti. U tom periodu, poslove je obavljalo kolektivno rukovodstvo i postoje svi znaci da je funkcionisalo besprekomo.

(Indijen ekspres, Indija, 5. maja 1980.)

KAKVA JE TITOVA ZEMLJA

Tito je umro, ali je ostala Titova zemlja, Jugoslavija, jedinstvena na svetu. Ni jedna druga država nema bilo šta nalik na njen društveno--politički sistem. Ni jedna druga, isto tako višenacionalna, država nije kao ona rešila problem zajedničkog življenja međusobno toliko različitih naroda. Nijedna nije izgradila socijalizam, tako decentralizovan zahvaljujući samoupravljanju. Nijedna država među onima koje su se proglasile nesvrstanim nije tako dosledno bila podjednako udaljena od blokova kao ova federacija, sačinjena od šest republika, koja, posmatrano u celini, više liči na fikciju nego na stvarnu zemlju.

Ova čudesna tvorevina maršala Tita i njegovih saboraca, koji su sproveli borbu protiv nacizma i fašizma i koji su upravljali izgradnjom savremene Jugoslavije, oslanjaju se na četiri osnovna principa koja obeležavaju balkanski socijalizam: pošto^nje naroda i nacionalnih manjina, samoupravljanje, nesvrstavanje i sistem opštenarodne odbrane...

.. .Prvo Sto se zapazi kada se zaputi ulicama jugoslovenskih gradova, ne ograničavajući se na obilaženje zvaničnih mesta, jeste da Tita njegov narod veoma voli. Ta ljubav se osećala, na primer, posmatrajući mlade i stare kako uveče, u Beogradu ili Zagrebu, diskutuju pred novinskim kioscima o poslednjim vestima o zdravlju Predsednika. U jednom od onih tipičnih restorana, u kojima ima mnogo muzike, a još više dima, video sam jednog mladića kako, plačući, ljubi prvu Maršalovu fotografiju objavljenu posle amputacije noge. Zajedno s jednim kolegom, reporterom brazilske televizije, i uz pomoć prevodioca, intervjuisao sam jednog poslepodneva pedesetak prolaznika u Ulici proleterskih brigada u Beogradu. Među njima bilo je mladih, starih, muškaraca, žena, dece, vojnika, radnika, funkcionera i domaćica. Smešili su se pred kamerom, obasipajući pohvalama Predsednika, koji je tada baš počeo da se oporavlja.

Neko će možda reći : u pitanju je strah. Na žalost, Jugoslavija nije tu iza ćoška i komplikovano je otići tamo i uveriti se da proizvod velikog uspeha samoupravnog socijalizma nije politički strah. Kao što tamo jednostavno ne postoji strah da će vas neko napasti, strah da noću idete ulicama, da će vam ukrasti auto, ili opljačkati tašnu, strah tako prisutan u velikim gradovima Zapadne Evrope. Mada Jugoslavija sa 2.500 dolara po stanovniku, ne može u ovom trenutku da prikaže neke zadivljujuće ekonomske podatke, njeni rukovodioci ne kriju da se ponose što žive u zemlji koja je dokazano jedna od onih sa najnižom stopom kriminaliteta u svetu. . .

«. .Glavnim gradom zemlje kreću se hiljade i hiljade automobila. Na sve strane vide se prodavnice sa svim i svačim. U Ulici maršala Tita dve velike robne kuće mogu da se takmiče sa sličnim kućama na Zapadu. Navika da se pije koka-kola stara je gotovo koliko i samoupravljanje. U kioscima u većini gradova mogu se naći Mond, Herald ili Tajm isto tako lako kao Borba i Politika. A da i ne govorimo o pornografskim časopisima, domaćim i stranim, koji imaju istaknuto mesto u prodavnicama novina. Pomo-filmovi i farmerke ne izazivaju ni najmanju sablazan.

Jugoslavija je otvorila svoje granice.. . i samo prošle godine primila je ni manje ni više nego 40 miliona turista, što je gotovo dvostruko veći broj od broja njenih stanovnika (23 miliona). Vlada je ukinula ulazne vize, i sećam se srdžbe koju sam izazvao u jednog visokog funkcionera u Sekretarijatu za inostrane poslove kada sam osporio tu informaciju. Odgovorio mi je ovako: »Kada Brazil ne bude više tražio ulazne vize za naše državljane, i mi ćemo ukinuti za vaše. To je obostran postupak. Pored Brazila, samo još Sjedinjene Američke Države i Kanada nisu prihvatili naš predlog za ukidanje viza.«

Mnogi turisti dolaze u zemlju, ali je činjenica i da mnogi Jugosloveni putuju u inostranstvo. Prošle godine, osam miliona Jugoslovena provelo je odmor van zemlje, uglavnom u Evropi.

(Folja de Sao Paolo, Brazil, 5. maja 1980.)

OTIŠAO JE VELIKI LIDER

Smrt prdsednika Josipa Broza Tita, svestrane ličnosti kakva je bio, sa razlogom je izazvala veliku pažnju i žalost širom sveta. On je bio ne samo poslednji živi velikan iz drugog svetskog rata, i legendarna ličnost

herojske antifašističke borbe u Jugoslaviji, nego i graditelj svoje zemlje posle ratnih pustošenja.

Tito će se pamtiti kao simbol jedne druge vrste otpora u eri bipolarnog hladnog rata, krajem četrdesetih i početkom pedesetih godina. On je bio prvi koji je pokazao odlučnost prema onome što je kasnije postalo poznato pod pojmom »velike sile« i na Istoku i na Zapadu, pošto je drugi svetski rat ostavio teške rane svim drugim zemljama. On je odbio sve diktate. On se, takođe, pojavio kao važna figura u novom pokretu nesvrstavanja, koji je želeo da potvrdi nacionalnu nezavisnost i suverenitet zemalja koje su tek stekle nezavisnost i težile da ostanu po strani od suparništva velikih sila. Poletna snaga ovog pokreta mnogo duguje njegovom usmeravanju, naporima i energiji.

U okviru porodice komunističkih zemalja, njegovo insistiranje na pravu svake komunističke partije da pronađe sopstveni put društveno-ekonomskog razvoja, takođe je usmeravalo kurs i ohrabrilo druge komunističke zemlje da se u većoj, ili manjoj, meri odupru kontroli jednog centra...

»Treći svet« i širi zapadnoazijski region, koji se sada suočavaju sa novom zategnutošću i opasnostima, biće oni koji će osetiti odsustvo velikog vođe pokreta nesvrstavanja.

(Dejli galf njuz, Ujedinjeni Arapski Emirati, 5. maja 1980.)

»STARI« I NJEGOV NAROD

Tito se poslednjih 40 godina nalazio u središtu jugoslovenske scene, što predstavlja jedinstven fenomen. Sa jedne strane, to se dugovalo njegovoj ličnosti nacionalnog heroja, velikana, protagonista. Sa druge strane, dugovalo se njegovom svakodnevnom i čudesno stalnom prisustvu, i ne samo izuzetnoj snazi karkatera, nego i prirodnom poistovećivanju sa zemljom i njenom istorijom. Za većinu Jugoslovena, on je čovek za sva vremena. Ostao je arbitar i onda kada su, na njegovu inicijativu, Savez komunista i država dobili kolektivna rukovodstva; prisutan u razradi stavova i donošenju odluka. To je, svakako, prvi podatak. A drugi, možda, leži u liku čoveka, u načinu na koji se taj lik menjao i, istovremeno, ostajao stalan tokom decenija, u smislu čijem su dubokom menjanju doprineli upravo njegovi zaokreti kormilom. Tito je, u suštini, bio osobito moderan revolucionar, sposoban kao malo koji da zapazi ono novo što se ispoljavalo, ili probijalo, u nacionalnom društvu, ili međunarodnoj zajednici, da razrađuje nešto novo i radi na tome da ga postavi na komandni položaj kako u politici, tako u privredi. Njegove intuicije i njihovo prenošenje u svakodnevne akcije i odluke dale su lik današnjoj Jugoslaviji.

Izvesni rezultati posebno su upadljivi. Prvi se tiče odnosa između komunista i »drugih«. To što je 1948. i narednih godina Tito branio zemlju od pokušaja ugnjetavanja, poteklih iz samog ustrojstva kojem su komunisti pripadali, predstavlja zaslugu koja čini noseću strukturu zahvalnosti i konsensusa. Ali, prekidanje sa birokratsko-etatističkimmodelom, traženje nove inspiracije u prvobitnim izvorima marksizma, izvan okvira njihove kodifikacije u nepromcnljivu doktrinu, i rešenja do kojih je to dovelo — definisanje uloge Saveza komunista kao vođe radničke klase, a ne države, samoupravljanje, socijalistička izgradnja shvaćena kao plod slobodnog

udruživanja radnika—proizvođača — predstavljali su ništa manje značajan korak. Te tekovine danas predstavljaju za široke mase neotuđivo nasleđe, zalog za obnovljeno jedinstvo. Ovde »pluralizam« nije višepartijski sistem. Pa ipak, između komunista i onih »drugih« postoji prostor za političku dijalektiku. Kritika ima, ali je redak slučaj da se tip društva kakav žele komunisti iz osnove osporava.

Drugo značajno vezivno tkivo, predstavlja vizija mira čiji je nosilac postao Tito. I ona ima svoje korene u istoriji njegove zemlje. »Bolje rat nego pakt«, uzvikivalo se na trgovima te zemlje u proleće 1941, kada je već veliki deo Evrope kapitulirao, a pokušaj da se zemlja privuče u orbitu hitlerovske Nemačke ispoljio se u svoj svojoj dramatičnosti. Da bi potvrdila svoju nezavisnost, nacija nije oklevala da se suoči sa strašnim ratom. U posleratnom periodu, veza između mira i nacionalne nezavisnosti ostala je u prvom planu. Titove ideje o miru, kao afirmaciji univerzalnih principa koji važe svuda i u svim vremenima, vezane su za jednu viziju koja je anticipirala najaktuelniji problem sadašnjice. Opšti mir neophodna je premisa za opšti napredak, budući da napredak zahteva mobilisanje snaga koje se ne može ostvariti sve dok države koje čine svetsku zajednicu ne odustanu od hiljadu načina vođenja jednog beskrajnog sukoba i od trke za naoružavanje i ne postanu svesne potrebe saradnje između »bogatih« i »siromašnih« u opštem interesu.

Univerzalno je, dakle, otvaranje ove zemlje prema svetu. U tom smislu je ideja o zajedničkoj sudbini jugoslovenskih naroda i narodnosti, bez obzira na njihovu različitost i nejednak razvoj i u ekonomskom domenu, ideja na kojoj je Tito utemeljio novu državu, možda, predstavljala prvi korak. Njeno projektovanje na inostranstvo, od sredine pedesetih godina pa nadalje, po mnogo čemu je, dakle, predstavljalo preteču ove današnje debate o zajedničkoj sudbini Evrope i sveta i o »novom međunarodnom poretku«, kao jedinoj alternativi za katastrofu.

Razumljivo je onda do koje je mere Tito bio lider za svoje ljude, dokle je išlo poistovećivanje. Ovu povezanost, možda, najbolje odražava dugačka nema sekvencija iz kratkometražnog filma koji smo gledali u jednom beogradskom bioskopu: samo beskonačno ređanje kadrova koji prikazuju obične ljude na trgovima i ulicama gradova i sela, oko klinike u Ljubljani u kojoj se »Stari« borio sa smrću. Na stotinama tih anonimnih lica ljudi svih uzrasta, mogla se uočiti senka straha pri pomisli da se mora dalje živeti bez njega. Ali, to svakako nisu bili, niti jesu, ljudi zahvaćeni beznađem, ljudi koji treba da krenu od nule. Ovde se vraćaju u sećanje sledeće reči, iz poslednje zdravice: »Kada smo ujedinjeni, ne bojimo se ničega«.

(Unita, Italija, 5. maja 1980.)

IDEJNO OPREDELJENJE: NESVRSTANOST

Vladala je atmosfera oproštaja. Pred predstavnicima jedno stotinak zemalja svih kontinenata, većinom afričkih, azijskih i arapskih, Tito je uputio svoju poslednju poruku »trećem svetu«. Bio je septembar 1979. godine: konferencija nesvrstanih u Havani. Dirljivo i energično, istovremeno, govorio je o jedinstvu, zalaganju i odlučnosti, pre svega o doslednom sprovođenju principa za koje se i sam zalagao i štitio ih ‘•'liko godina zajedničkih napora.

Teško je reći da li je Tito ikad pomišljao na to da nesvrstavanje može da ima svoju budućnost u Evropi, odnosno, da li je on sa takvim opredeIjenjem želeo da na određen način projektuje Jugoslaviju izvan Evrope. Sigurno je, da Tito nikad nije pokušao da iz bilo kakve računice iskoristi »treći svet.« Njegova solidarnost sa mukotrpnim procesima emancipacije dekolonizovanih naroda predstavljala je »idejno opredeljenje«, koje nije bilo u suprotnosti sa upornim nastojanjima Jugoslavije da se izbori za pravedniji i sigurniji položaj u Evropi. Mir, popuštanje, razoružanje, rušenje kolonijalizma i rasizma, uspostavljanje novog međunarodnog poretka, sve su to ciljevi koje je Jugoslavija učinila svojim, identifikujući se u punoj meri sa zemljama »trećeg sveta«, učestvujući na njihovim skupovima, deleći njihove muke, u dubokom ubeđenju da i kao evropska zemlja, neutralna zemlja, zemlja u razvoju, može da bude punopravni član tog pokreta.

Najuzvišeniji trenutak Titove aktivnosti u tom smislu verovatno je bila Beogradska konferencija, održana 1961. godine. Tito je, na samom početku, pokretu nesvrstavanja dao svoj pečat. Još od početka smatrali su ga njegovim protagonistom, izvornim tumačem i garantom... Događaji novijeg datuma predstavljaju dokaz da jugoslovenski primer može da posluži kao uzor za zemlje »trećeg sveta«. Stoga se Tito u Havani energično zalagao za afirmaciju samostalnosti pokreta, njegove nezavisnosti od blokova. Međutim, to ne znači da treba odustati od oslobodilačke borbe, bez čega pokret nesvrstavanja postaje samo diplomatska ljuštura.

Tokom svih ovih godina, Tito se za interese »trećeg sveta« zalagao neizmernom snagom.

Da li je Tito verovao u nesvrstavanje i u trentuku kada je krutost još jedanput preovladala i kada su »sive zone« iščezavale jedna za drugom pod udarcem politike koja počiva na poziciji sile? Nije li to, možda, bio trenutak da se Jugoslavija »vrati« u Evropu?

Isključeno je daje Tito smatrao da je nesvrstavanje iscrpeno zbog toga stoje agresivnost velikih sila i SSSR predstavljala najbolji dokaz potrebe da se očuva sopstvena nezavisnost, ne pružajući nikome povod za upotrebu sile ni za pretnju. Trebalo je ustati protiv svih intervencija, pa i vijetnamske u Kambodži. Uostalom, nesvrstavanje predstavlja strategijsko opredeljenje koje treba da važi za jugoslovensku politiku prema Evropi. Nesvrstavanje je prikazano kao logičan produžetak samoupravljanja na međunarodnom planu, a i jedno i drugo zamišljeni su kao zalog maksimalne slobode, kako radnih ljudi tako naroda, kao nešto što doprinosi demokratiji i socijalizmu. Očigledno je, da Tito nije gajio iluzije u pogledu mogućnosti da proširi granice autonomije u Evropi, gde se već decenijama sukobljavaju blokovi na nepromenljivoj granici, gde Jugoslaviji jedva ostaje dovoljno neprikosnovenog prostora. Pa ipak, Tito je bio čvrsto rešen da izmakne takvoj logici, da izbegne »neizbežnosti« zavađenih blokova. Uzdao se u podršku ostalih vlada i snaga na Istoku i na Zapadu da bi povećao mogućnosti za uspeh sopstvene inicijative. Ako je tačno da upravo u Evropi Jugoslavija treba da dobije bitku protiv blokovske politike, onda će ta bitka biti rešena jedino zahvaljujući delovanju na onim mestima gde blokovi još nisu učvrstili svoje pozicije.

Konačan cilj bio je isti onaj » Briona, iz Beograda i Havane, tj. spojiti, putem Jugoslavije, Evropu i Sredozemlje sa kontinentima mladih zemalja,

garantujući međunarodnoj politici zaista univerzalnu dimenziju. Nije slučajno Organizacija ujedinjenih nacija bila jedna od instancija koje su najviše odgovarale njenoj ideologiji i akciji. Jedino tako je bilo mogućno nadati se da će velike sile biti uključene u napore da se reše problemi od kojih zavisi egzistencija čovečanstva, s obzirom da su popuštanje, mir i razvoj, nedeljivi i ne mogu da se čuvaju u korist jednih, a nauštrb drugih.

(Đorno, Italija, 5. maja 1980.)

OSNIVAČ SAVREMENE JUGOSLAVIJE

Narodi Jugoslavije danas su u žalosti za svojim herojem, za čovekom koji je više od 40 godina bio na čelu Komunističke partije Jugoslavije, koji je organizovao narodnooslobodilačku borbu i socijalističku revoluciju, za čovekom koji će u istoriji ostati zapisan kao osnivač savremene Jugoslavije, za onim koji se izborio za poštovanje jugoslovenskih naroda čije se dostojanstvo gazilo u periodu između dva rata, za čovekom koji je svojoj »maloj zemlji« pribavio međunarodni uticaj jednak uticaju »velikih zemalja«.

Time što su vratili »fabrike radnicima, zemlju seljacima«, time što su uveli samoupravljanje i doprineli njegovom usavršavanju, Tito i komunisti Jugoslavije nisu samo obezbedili za Slovene sa juga mogućnosti za razvoj i za ostvarenje socijalističke demokratije. Oni su, takođe, dali ogroman doprinos obogaćivanju iskustva međunarodnog radničkog pokreta.

Tito nije legenda, mit, nego rukovodilac koji je za vreme rata bio rame uz rame sa borcima, vođa kojim su jugoslovenski narodi preobrazili jednu siromašnu zemlju u »mladu industrijsku zemlju«. On je simbol svih promena koje su se ovde dogodile. Tuga Jugoslovena je duboka. Hiljade telegrama, pisama, izraza ljubavi i želja za ozdravljenje, koje su stizale Titu u toku njegove bolesti, a koje su slali od običnih ljudi pa do rukovodilaca organizacija i raznih verskih poglavara, izražavale su njihovu duboku privrženost predsedniku. Njihove suze u ovom trenutku ne teku zbog straha od sutrašnjice, nego zato što su izgubili drago biće.

(Imanite, Francuska, 5. maja 1980.)

VELIKI DOPRINOS DRUGA TITA

Oplakujemo druga Josipa Broza Tita, istaknutu ličnost međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, predsednika Saveza komunista Jugoslavije i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, zajedno s narodima prijateljske Jugoslavije i s progresivnim snagama u svetu. Istorija jugoslovenskog komunističkog pokreta, borba naroda te zemlje protiv fašističkih okupatora u vreme drugog svetskog rata, neodvojivi su od Titovog imena, isto kao nastanak i razvoj nove, socijalističke Jugoslavije. Titovo ime i aktivnost neodvojivi su od borbe za mir, za međunarodnu saradnju zemalja i naroda. Tito je bio prvoborac saradnje nesvrstanih država, i igrao je istaknutu ulogu u jačanju međunarodne uloge pokreta nesvrstanih zemalja.. .

.. .Mađarski narod visoko ceni doprinos druga Tita u saradnji naših naroda, zemalja i partija, u sve široj saradnji naših partija i zemalja na tim područjima, u tome da naši odnosi postaju sve bogatiji i sve značajniji.

(Nepsabadšag, Mađarska, 5. maja 1980.)

CELOVITOST TITOVE LIČNOSTI

Celovitost Titove ličnosti čini i to što je uspeo da stvori trajno delo i u spoljnoj politici. Kao marksist siguran u svoja uverenja, on je bio strasni sledbenik mira i međunarodne solidarnosti. On je formirao pokret nesvrstanih zemalja zajedno s Nehruom, Naserom i drugima. Formiranje tog pokreta bilo je jedinstveno delo. Tito je bio jedini predstavnik te generacije u Havani, i borio se za ideje za koje je smatrao da su pravilne u složenoj svetskoj političkoj sceni. Suočen sa iskušenjima, on je efikasno pomogao da se pokret nesvrstanih bori protiv novih protivrečnosti.

(Mađar nemzet, Mađarska, 5. maja 1980.)

VELIKI KRMANOŠ

Tita je poštovao ceo svet i divio mu se kao svetskom državniku. Njegovu veličinu pokazuje to što su nekadašnji protivnici (Sovjetski Savez i Kina) konačno došli do toga da ga prihvate pod njegovim, a ne svojim uslovima. To predstavlja poštovanje za nezavisnost i integritet Jugoslavije. Iako je ime »veliki krmanoš« povezivano sa Mao Cedungom, ono bi bolje pristajalo maršalu Titu. Veštini kojom je balansirao između dva bloka, nema ravne u posleratnom periodu. Kao otac savremene Jugoslavije i branilac njenog jedinstva i mira u jednom od strategijski najvažnijih i najkrhkijih područja na svetu — nestabilnost na Balkanu izazvala je prvi svetski rat — Tito je mogao sačuvati svoje mesto u istoriji. Ali, on će se pamtiti zbog mnogih stvari.

Tito se nalazio na čelu jedne strane u odlučujućim događajima koji su uobličili modernu svetsku politiku. U ovom vremenu kinesko—sovjetskog raskida i »evrokomunizma«, možda je teško shvatiti puno značenje Titovog raskida sa staljinizmom u vreme kada se njegov međunarodni prestiž nalazio na vrhuncu. Njegov postupak bio je prvi uspešan izazov u svetskom komunističkom pokretu. On je utro put »nacionalnim putevima u socijalizam« i dao viziju socijalizma oslobođenog od staljinističkih iskrivljavanja. Za mnoge, neposredna evolucija jugoslovenskog društva potvrdila je da socijalizam može postojati sa odgovarajućim humanim likom.

Tito je, zajedno s Nehruom i Naserom, bio osnivač pokreta nesvrstavanja. Sada, kada su njegovi principi opšteprihvaćeni, možda je teško shvatiti originalnost i hrabro predviđanje onih koji su prvi istakli koncept nesvrstavanja. On je istakao treći put, oslobođen savezništva sa blokovima, za ekonomski zaostale, politički nestabilne i vojno slabe zemlje koje se stvaraju. To je bio put koji je, takođe, omogućio nerazvijenim zemljama da' utiču na opšte događaje uprkos njihovoj slabosti. Supersile i dalje imaju mogućnost da nekad nametnu svoju volju drugim zemljama, ali one moraju inaiti na umu i nesvrstani blok i treba da aktivno traže njegovu podršku. Titovom smrću ovaj pokret će izgubiti

poslcdnjeg od svojih osnivača i jednog od svojih veštih pobornika. Nedavno je u Havani uspešno nastojao, uprkos svojim godinama i slabom zdravlju, da zadrži pokret na svom putu. Indija je tim gubitkom izgubila bliskog prijatelja, gotovo saveznika. Odnosi između Indije i Jugoslavije uvek su bili obeleženi najvećom srdačnošću i razumevanjem, zasnovanim na zajedničkim težnjama i shvatanjima. Pridružujemo se ćelom svetu u bolu zbog velikog jugoslovenskog gubitka.. .

(Tajms of Indija, Indija, 5. maja 1980.)

JUGOSLOVENI: »POSLE TITA — $IĆE TITO«

»Umro je drug Tito.« Ova vest, koju je ozbiljno i potresno objavila Jugoslovenska radio-televizija, odjeknula je večeras ulicama Beograda, u koji su se ljudi vraćali kao sa svakog drugog vikenda. Međutim, ovog puta sve je za trenutak zastalo.

Ludi su izašli iz automobila i činilo se da ne veruju u to što su čuli, iako je Predsednik, koji bi 25. maja napunio 88 godina, bio ozbiljno bolestan od januara.

Posle ovog obaveštenja, svi radio i te'evizijski programi su prekinuti. Emitovana je svečana muzika, koja je prekidana rečenicom »Umro je drug Tito«.

Nekadašnji partizan sa izuzetnom vojnom karijerom plakao je na ulici. »Osećam se kao da je deo mene samog i deo cele zemlje otišao sada sa Titom«, rekao je on.

Zastave su spuštene na pola koplja, a mase ljudi počele su da se okupljaju na gradskim trgovima. Nema znakova o hitnim merama bezbednosti. Sve je, čini se, mirno i dostojanstveno u ovom prvom Času bez Tita, koji je Jugoslavijom rukovodio 35 godina...

Tito je za Jugoslovene bio oličenje oca. On je učinio da su ponosni što su Jugosloveni. On je svojoj zemlji podario mesto u svetu koje je daleko nadmašilo njenu veličinu, ili ekonomsku važnost. On je svojim sunarodnicima dokazao da se mogu osloniti na njega u vremenu spoljne opasnosti, ili domaćih problema. On je vodio Jugoslaviju u vatru i vodu gotovo 40 godina, i bio je preko potreban u svim teškim momentima. Njegova privlačnost ogledala se u njegovoj hrabrosti i prkosu, i u jednostavnosti, sposobnosti da govori jezikom koji narod razume, u njegovom realizmu, u tome što nikad nije izgubio kontakt sa narodom tokom 35 godina, koliko je rukovodio. On je u ratu postao legenda.

Podjednako je umeo da se ophodi i sa monarsima i sa drugovima iz teškog ratnog vremena, sa kojima se susretao na godišnjicama kojima su proslavljane njegove borbe protiv Nemaca u drugom svetskom ratu. On je počeo kao proganjani komunist... Na kraju je bio stari državnik priznat širom sveta, čiji lični ugled i autoritet niko nije mogao dostići...

... Tito je uvek imao osećanje za istoriju. Tokom života, on je učinio sve da ga nadživi stabilna i nezavisna Jugoslavija... Zbog toga su nezavisnost i jedinstvo mnogih naroda Jugoslavije bili njegova glavna preokupacija poslednjih godina. .. Neumorno je upozoravao Jugoslovene da njihova snaga i garantija protiv bilo kakve opasnosti spolja počiva u njima samima i u očuvanju nacionalnog jedinstva.

Jugosloveni kažu: »Posle Tita, biće Tito«...

(Tajms, Velika Britanija, 5. maja 1980.)

POGLAVLJE U EVROPSKOJ ISTORIJI

Smrću predsednika Tita završava se poglavlje u evropskoj istoriji. On je bio poslednji od velikih ratnih lidera, čovek izuzetne veličine, čiji se uticaj širio daleko izvan jugoslovenskih granica. On je postavio temelje ovog uticaja organizovanjem pokreta otpora u zemlji podeljenoj dubokim razmiricama pod nacističkom okupacijom i zadobijanjem podrške, saveznika, koja je prethodno pripadala snagama odanim kralju. On je, zatim, ovim pokretom prokrčio put do stvaranja narodne vlade, koja je posle samo tri godine bila dovoljno jaka i samouverena da je mogla prekinuti odnose sa Staljinom, što je iziskivalo ogromnu hrabrost koja je ustalasala komunistički svet. On je nastavio da gradi svoj uspeh posvećujući se pokretu nesvrstavanja, kao političkom principu i svetskom pokretu. Istovremeno, on je vodio svoju zemlju, ne samo savlađujući političke i privredne teškoće, nego i putem procesa kontinuiranih ustavnih promena u borbi da se stvori jedinstveni oblik samoupravnog socijalizma...

(Tajms, Velika Britanija, 5. maja 1980.)

HRABRI REVOLUCIONAR I VELIKI DRŽAVNIK

Predsednik Tito jedan je od najhrabrijih revolucionara 20. veka i jedan od lidera koji je najduže rukovodio.

Iako je imao samo pet godina osnovne škole, njegova radoznalost i strast za putovanjima obdarile su ga ogromnom raznovrsnošću sposobnosti. On je organizovao sposobnu partiznasku vojsku, dobio čin maršala i obrazovao Republiku čiji je bio predsednik i neosporni lider. On je bio rođeni diplomat koji je postao svetska ličnost u periodu od više nego tri decenije i koji je znao Čerčila, Staljina, Nehrua, Nasera, Džona F. Kenedija i Hruščova...

(Vašington post, 5. maja 1980.)

POLITIČAR NAJVEĆEG FORMATA

Bio je to čovek revolucionar, komandant, političar najvećeg formata. Josip Bioz Tito ostaće večito u istoriji Jugoslavije, istoriji međunarodnog radničkog pokreta, istoriji Evrope i sveta.

Tito je tokom mnogo godina bio predsednik SFRJ, maršal, predsednik Saveza komunista Jugoslavije. Izvršavajući te najviše državne i partijske funkcije, po volji svog naroda, Tito se uvek osećao, prvenstveno radnikom — jednim od miliona Jugoslovena. Podvlačio je to često, jer je, kao marksist, stalno ocenjivao pojave i probleme upravo sa klasnih pozicija. To mu je, pre svega, izgradilo veliki autoritet među radnim ljudima cele Jugoslavije.

Njegova biografija — tako bogata — istovremeo je jednostavna, — jer je to životni put čoveka koji je stalno imao isti cilj i bio veran samo jednom idealu.

Kao što je za vreme rata pokazao da je znameniti vođa, talentovani strateg, tako se pokazao i ka<* vođa slobodne zemlje, pokazao je da je veliki političar. Pod njegovim rukovodstvom, Komunistička partija

Jugoslavije povela je zemlju putem revolucionarnih društvenih i privrednih promena. Plod tih promena bilo je izvlačenje Jugoslavije iz tradicionalne zaostalosti i bede, stvaranje savremene industrije i poljoprivrede, smanjivanje disproporcija u razvoju i životnom standardu između pojedinih republika, što uspešno otklanja uzroke ranijih trvenja i nacionalnih razmirica.

Obnova i izgradnja Jugoslavije vršena je naporom celog naroda u atmosferi jedinstva, tako dobro već poznatog iz vremena partizanskog rata. Tito je bio, i ostaje, simbol tog jedinstva.

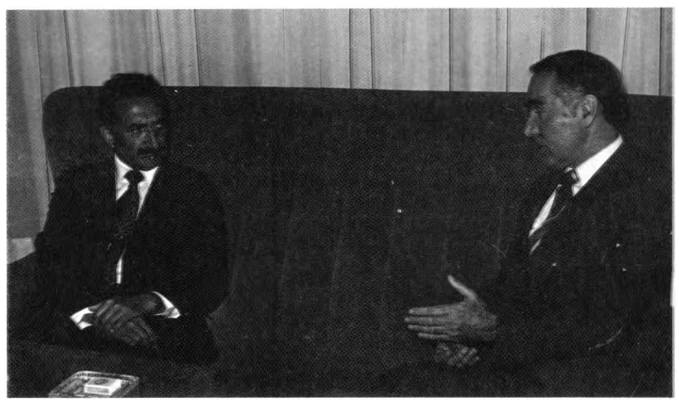
Sa pažnjom i doslednošću revolucionara — internacionalista, Tito je uvek istupao protiv pokušaja podsticanja nacionalizma i šovinizma u svim oblicima. Ravnopravnost naroda Jugoslavije uvek je smatrao kao cilj i najveće dobro, kao jedinu osnovu trajnosti i socijalističke snage mnogonacionalne države. Govorio je o tome : »Socijalizam teži ravnopravnosti između manjine i većine, a kada se to postigne, onda nema ni manjine ni većine — nastaje jedno, narod, graditelj, radni čovjek«. Ime predsednika Tita vezano je za veliki međunarodni autoritet socijalističke Jugoslavije. Josip Broz Tito. uz premijera Indije Nehrua i predsednika Egipta Nasera, tvorac je velikog političkog pokreta nesvrstanih zemalja. Taj pokret danas je značajan činilac svetske poUtike, činilac jačanja snaga mira, koji podržava težnje ljudi i naroda za suverenom nacionalnom sudbinom, za ravnopravnim političkim i privrednim odnosima izmedu zemalja na Zemljinoj kugli.

Međunarodna politika socijalističke Jugoslavije, koju je vodio predsednik Tito, postigla je ogroman uticaj na širinu i karakter današnjeg pokreta nesvrstanih država, dala je suštinski doprinos svetskom miru, jačanju osnove za klimu popuštanja zategnutosti i za saradnju između država različitih društveno-političkih sistema.

Socijalistička nesvrstana Jugoslavija glasnik je nove, ravnopravne forme svetskih ekonomskih odnosa. U svojoj aktivnosti na međunarodnom planu, Josip Broz Tito mnogo puta je isticao da ekonomski razvoj mladih država Afrike, Azije i Latinske Amerike, zavisi upravo od toga da li će one uspeti da prekinu nepravedne odnose koje su desetinama godina stvarali veliki monopoli i međunarodni kapital.

Socijalistička Jugoslavija, pod vodstvom Josipa Broza Tita, stekla je u svetu mnogo prijatelja. Sa našom zemljom, vezuje je prijateljstvo ojačano tradicoinalnom borbom za slobodu, kako u proteklim stolećima, tako za vreme poslednjeg rata. Zajedništvo socijalističkih društvenih ciljeva, nezavisno od razlika u izboru metoda i puteva njihove realizacije, približava danas naše narode. Predsednik Tito bio je u Poljskoj uvek znana, poštovana i bliska ličnost. Bio je više puta gost naše zemlje i naroda. Izražavao je, takođe, u raznim prilikama svoju zainteresovanost za razvoj Poljske, za naš napredak u socijalističkoj izgradnji. Poslednjih godina njegovi susreti sa vođom naše partije i naroda Edvardom Gjerekom, davali su uvek novi impuls jačanju uzajamno korisne političke i privredne saradnje između naših zemalja. Razvoj Jugoslavije pratilo je, i prati, živo i istinsko interesovanje celog našeg društva. Isto tako, u danima žalosti za čovekom i vođom koji je za naše bratske narode značio tako mnogo, zajedno smo sa njima. Isto kao oni, sačuvaćemo zauvek uspomenu na velikog čoveka, revolucionara.

(Tribuna ludu, Poljska, 5. maja 1980.)

VESELIN BURANOVIĆ U RAZGOVORU SA BULENTOM EDŽEVITOM.

RAZGOVOR VOLTER MONDEJL — NIKOLAE ČAUŠESKU.

RAZGOVOR KINESKOG PREMIJERA HUA GUOFENGA SA RUMUNSKIM PREDSEDNIKOM NIKOLAE ČAUŠESKUOM.

PREDSEDNIK VLADE ZELENORTSKE REPUBLIKE PEDRO PEREZ PIRŠ.

HELMUT ŠMIT IZJAVLJUJE SAUČEŠĆE CVIJETINU MUATOVIĆU.

ZAMBIJSKI PREDSEDNIK DR KENET KAUNDA IZJAVLJUJE SAUČEŠĆE LAZABU KOUŠEVSKOM.

SAUČEŠĆE TANZANIJSKOG PREDSEDNIKA DŽULUUSA NJEREREA.

SAUČEŠĆE VOLTERA MONDEJLA LAZARU KOLIŠEVSKOM.

KINESKA DELEGACIJA U RAZGOVORU SA STEVANOM DORONJSKIM I LAZAROM KOLIŠEVSKIM.

RAZGOVORI ŽORŽ MARŠE — BRANKO MIKULIĆ

LIDER ZIMBABVEA ROBERT MUGABE U RAZGOVORU SA LAZAROM KOLIŠEVSKIM.

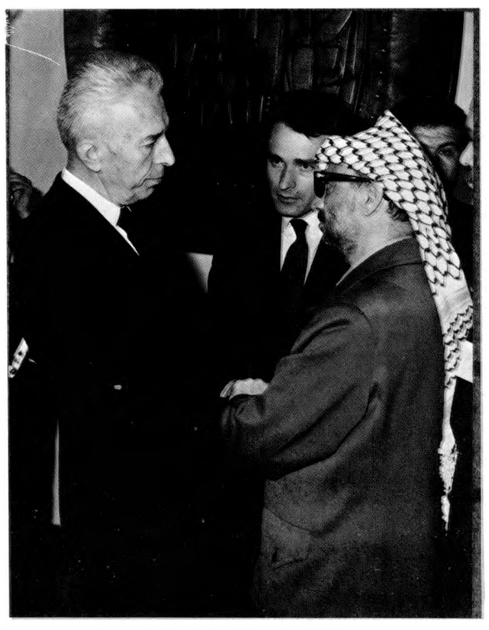
TANZANIJSKI PREDSEDNIK DŽULUUS NJERERE.

PORTUGALSKI PREDSEDNIK ANTONIO RAMALJO JANEŠ.

LAZAR KOLIŠEVSKI U RAZGOVORU SA ALŽIRSKIM PREDSEDNIKOM Š AD LIJEM BENDŽEDIDOM.

LIDER PLO JASER ARAFAT IZJAVLJUJE SAUCESCE CVUETINU MIJATOVICU.

SAUČEŠĆE POTPREDSEDNIKA INDONEZIJE ADAMA MALIKA.

INDIJSKI PREMIJER INDIRA GANDI U RAZGOVORU SA LAZAROM KOLIŠEVSKIM

DOLAZAK DELEGACIJE MALIJA NA BEOGRADSKI AERODROM.

GVINEJSKI PREDSEDNIK AHMET SEKU TURE SA LAZAROM KOLIŠEVSKIM.

DOLAZAK KINESKOG PREMIJERA HUA GUOFENGA U BEOGRAD.

DOLAZAK LI BREŽNJEVA U BEOGRAD

DOLAZAK ŠVEDSKOG KRALJA KARLA GUSTAVA XVI.

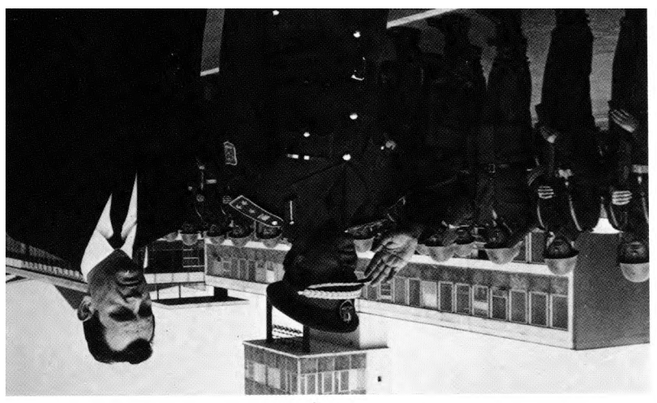
KRAU OLAF V (NORVEŠKA).

DOLAZAK DELEGACIJE KANADE NA BEOGRADSKI AERODROM.

KIPARSKI PREDSEDNIK SPIROS KIPRŪANU PO DOLASKU U BEOGRAD.

DOLAZAK
GLAVNOKOMANDUJU-
ĆEG ORUŽANIH
SNAGA LIBIJE:
BRIGADIRA ABU
BAKRA JUNISA
DŽABERA U BEOGRAD.

DOLAZAK VOJVODE
OD EDINBURGA NA
BEOGRADSKI
AERODROM.

TURSKI PREDSEDNIK
SULEJMAN DEMIREL
NA BEOGRADSKOM
AERODROMU.

PREDSEDNIK DNR KOREJE KIM IL SUNG.

IRAČKI PREDSEDNIK SADAM HUSEIN.

PAKISTANSKI PREDSEDNIK MOHAMED ZIA UL HAK

'REDSEDNIK DNE KOREJE KIM IL SI'NG DONEO JE^J BEOGRAD VENAC OD CVEĆA SVOJE DOMOVINE

NACIJA JE ODGOVORILA JEDINSTVOM

Jugoslavija je danas duboko uzdahnula i kročila u budućnost bez čoveka čiji su se ogromni prestiž i ličnost nadnosili nad njom 35 godina. Svet kojeg su proganjala zabrinjavajuća pitanja — ko posle Tita? i šta posle Tita? — čekao je. Nasledni mehanizam brzo je stupio u akciju, pokazujući da je rukovodstvo bilo pripremljeno.

Predsednik Tito je za prosečne Jugoslovene bio nezamenljiva osoba, očinska figura pod čijim su se okriljem cele generacije osećale bezbedne i sigurne. One su počele da ga smatraju večnim. U njemu su gledali vođu na kojeg uvek mogu da se oslone u teškim vremenima i nuždi i ono što su osetile ličilo je na osećanje dece koja iznenada shvate da su bačena sama u veliki prostrani svet.

Tito je nadživeo sve velike posleratne rukovodioce. On se suprotstavio Staljinu, i doživeo da postane prvi čovek koji je to učinio. ..

Tito će otići kao prvi »evrokomunist«, mada se on sa ovim nije slagao i često govorio daje titoizam ideologija koja ne postoji. Njegovi naslednici se sa ovim, možda, neće složiti. Za njih je titoizam kao simbol nezavisnosti, nesvrstanosti i elastičnog sistema u zemlji, zasnovanog na samoupravljanju.

Međutim, nadmoćna ličnost, koja je izašla iz rata 1944. i ostala do danas, predstavljala je za Jugoslaviju glavnu kariku u lancu tako mnogo godina da je nezamislivo da zemlja može da postoji bez njega. Ovo, naravno, nije istina.

Tito je oduvek imao snažno osećanje za istoriju i bezbroj puta pokazao je da je ono što on želi, da ode ne samo kao tvorac i ujedinjujuća snaga u neposrednim godinama posle rata, nego kao osnivač Jugoslavije koja će ga nadživeti.

On je predviđao budućnost koja će uslediti posle njegovog odlaska i tokom proteklih decenija preduzimao je korake da bi se omogućio stabilan prelazni period i pomoglo Jugoslaviji da nastavi tamo gde je on stao. Da bi omogućio valjano nasledstvo, on je osnovao kolektivno rukovodstvo po sistemu rotacije, i u Savezu komunista, i u državi.. .

Tito je poslednjih godina snažno isticao da je nacionalno jedinstvo bilo njegovo najveće dostignuće i stalno je pozivao na bratstvo i jedinstvo ravnopravnih naroda koji dele zajedničke interese, živeći zajedno u federalnoj državi. On je pokušao da smanji jaz između razvijenog severa i nerazvijenog juga, ali kao što je slučaj sa svakom drugom zemljom ili, u stvari, i svetom, on je uvideo da se jaz i dalje produbljuje... Nacija je i danas odgovorila jedinstvom. Reč je o jedinstvu u bolu. Takođe, reč je o jedinstvu u zabrinutosti zbog gubitka čoveka koji je u dušama svih Jugoslovena, bilo da je posredi komunist, neutralna osoba, ili protivnik, smatran kao bezbedna i sigurna prepreka za spoljne pritiske...

Mnogo više je toga što ujedinjuje Jugoslovene, nego što se, uglavnom, smatra. To je rasprostranjena saglasnost o potrebi da se u inostranstvu nastavi sa Titovom politikom nesvrstavanja, a tržišnom ekonomijom u zemlji. Sistem je duboko ukorenjen i nije samo proizvod kratka veka koji zavisi isključivo od jednog čoveka. Čak je i Tito imao običaj da kaže, da stabilnost Jugoslavije ne obezbeđuju pojedinci...

Mističnost njegove moći navela je svakoga da poveruje, da budućnost Jugoslavije zavisi samo od njega. Ovo je, naravno, apsurd. Ništa više

neće ponovo biti isto. Ali, vladavina takvog vođe definitivno je neponovljiva. Otud se ona završava njegovom smrću. Nju će zameniti vladavina institucija.

(Tajms, Velika Britanija, 5. maja 1980.)

ŽIVOT VEĆI OD ŽIVOTA

Nekrolog na ovoj strani našeg lista opisuje jedan život koji je bio veći od života. Josip Broz Tito, za oko 90 godina, prošao je toliko doživljaja, zapleta i postignuća koliko bi bilo dovoljno za desetak života, boreći se u dva svetska rata i u ruskoj revoluciji, i preobrazivši se iz ilegalnog komunističkog agitatora u državnika svetskog ugleda. Njegove uspehe
i propuste kao vođe Jugoslavije moraju da ocene narodi te zemlje, koji upravo pokušavaju da se prilagode novoj stvarnosti života bez Tita, a to mnogi od njih nikad ranije nisu doživeli. Za nas, u drugim krajevima sveta, važnije je od procene Titove prošlosti razmatranje formule za budućnost koju je on ostavio iza sebe.

Prerano je, da bi se moglo reći da li će plan za vladavinu Jugoslavijom, koji je Tito formulisao za period posle svoje smrti, funkcionisati dobro, madä postoje svi znaci da ne samo što je on dosad uspešan, nego je to bio i u prilično dugom periodu, dok Tito nije mogao da radi zbog svoje bolesti. Mada je u mnogo boljem položaju od svojih suseda iz sovjetskog tabora, Jugoslavija nije bez problema. . .

Kolektivno rukovodstvo, koje sada upravlja zemljom, ne samo da je ubeđeno da može da održi stabilnost zemlje, nego odbacuje i pretpostavke spolja o nesporazumu u pogledu ovog novog sistema...

... Izražavamo nadu, daje mudri stari državnik još jednom znao šta čini, kada je smislio ovakav sistem. Opraštajući se zauvek sa jednom od velikih političkih ličnosti ovog veka, mi u ovom kraju sveta treba da priznamo njegovu pionirsku ulogu u borbi za zemlje »trećeg sveta« i za pokret nesvrstanih, čije je principe branio do kraja svog života.

(Bangkok post, Tajland, 5. maja 1980.)

BASTION JUGOSLOVENSKE NEZAVISNOSTI

Predsednik Tito je u svetu tako dugo bio istaknuta ličnost da sada, kada je umro u 87. godini, na međunarodnoj sceni ostaje praznina. Ceo svet će žaliti njegovu smrt, a osobito Jugoslavija, gde je stekao opšte poštovanje. . .

Tito je bio ubeđen da će socijalizam, samoupravljanje i federalizam, koje je on razvio, učvrstiti snažan i otporan duh nacionalnosti. On je verovao da će pokret nesvrstanosti, čiji je on jedan od tvoraca i graditelja, sačuvati dovoljno jedinstva da deluje kao zaštita jugoslovenske nezavisnosti od blokova.. .

Do prekida sa Informbiroom došlo jejuna 1948. godine i tom prilikom, u saopštenju Informbiroa, Tito je oštro osuđen. To je bio sukob doktrina.

Međutim, nema sumnje da je stvarni uzrok svađe bio onaj o kojem je Tito uvek govorio: njegovo odbijanje da prizna Moskvu kao vodeći

centar komunističkog pokreta ; zatim, njegovo ubeđenje da svaka komunistička partija mora biti slobodna da sama zacrta svoju politiku, i verovanje da je za Jugoslaviju za to potreban jedan veoma decentralizovan sistem koji bi odgovarao velikim razlikama, koje se očituju u mnogim nacionalnostima u ovoj zemlji.

Tito nikad sebi nije dozvoljavao da odustane od takvih stavova — i ponekad je bio nemilosrdan prema onima za koje je smatrao da pokušavaju da osujete njegove ciljeve: jedinstvo i nezavisnost Jugoslavije. U okviru ciljeva koje je Tito postavljao, on je i eksperimentisao, primenjivao sistem kakav je sticao iz iskustva i pokazao se kao neuobičajeni novator. On je prvi uveo sistem stvarnog učešća radnika: samoupravljanje u Jugoslaviji podrazumeva kako obaveze tako učešće u vlasti, što zvuči veoma komplikovano na papiru, ali, ipak, uključuje ljude na svim nivoima u sve oblike donošenja odluka. Savez komunista Jugoslavije pažljivo prati takva osetljiva pitanja. Međutim, Jugosloveni tvrde da sistem prenošenja vlasti unutar Partije omogućava vođenje iscrpnih debata.

Da bi učvrstio bezbednost zemlje, Tito je podsticao razvoj snaga »samozaštite«, za koje se tvrdi da mogu u roku od nekoliko sati da mobilišu celu zemlju i da predstavljaju odlične snage zastrašivanja za bilo kojeg mogućnog napadača. . .

Da bi učvrstio nadu Jugoslavije da zemlje mogu biti nezavisne od velikih blokovskih sila i privrženosti radikalizmu, a da ne ostanu neutralne na međunarodnoj sceni, Tito je sa Nehruom i Naserom, i sa još trideset drugih vođa, osnovao 1961. godine pokret nesvrstanosti.. .

Tito je neumorno nastavio da razvija pokret nesvrstanosti, u nadi da će moći da okupi »treći svet«. Radio je to u ubeđenju da bi to moglo da postane katalizator za težnje blokovskih sila. . .

Maršal Tito bio je zabrinut zbog velikog pogoršanja odnosa između Istoka i Zapada, do kojeg je došlo nakon događaja u Avganistanu. Kao jedan od njegovih poslednjih diplomatskih poteza, on je ovlastio svoje saradnike da upute apel supersilama da ulože napore za ostvarenje popuštanja zategnutosti...

(Gardijan, Velika Britanija, 5. maja 1980.)

BUDUĆE GENERACIJE UČIĆE O TITU

Umro je drug Tito. Prijatelj, brat našeg naroda, uronio je u tminu večnosti.

Narodi su u žalosti. Čovek koji je osmislio, organizovao, stvorio, poveo i branio, pokret nesvrstanih zemalja, uporno i inteligentno, napustio nas je posle duge borbe sa smrću.

Jednog dana, sva deca sveta, sve buduće generacije čitaće i učiće o Josipu Brozu Titu. Učiće o njemu ne kao o nekom natčoveku, niti nekom mesiji. Jednostavno, učiće o njemu kao o čoveku, kao o vođi čija su glavna briga bili čovečanstvo i opstanak tog čovečanstva na zemlji. A sve to zbog toga što je maršal Josip Broz Tito ceo svoj život posvetio oslobođenju čovečanstva od jarma eksploatacije čoveka od strane čoveka, zato što nije prihvatio političke dogme ma kako se one činile revolucionarnim prema zvaničnim doktrigama i zato što se uhvatio ukoštac sa

gigantima, bilo da su oni imperialistički, bilo da su to nove političke sile.

Upravo po njegovoj sposobnosti da se uhvati ukoštac sa nevoljama, koju je pokazivao do poslednjeg trenutka života, Tito se uzdiže, prerasta u giganta i do poslednjeg trenutka nije zaboravio male zemlje i narode. Danas nam preostaje samo da kažemo : »Za nas, Tito nije umro«.

(Kritika, Panama, 5. maja 1980.)

TITOVIM'PUTEM

Od početka svoje poslednje bolesti, januara ove godine, go smrti, predsednik Tito pridodao je još jedno neobično postignuće svom vanrednom životnom putu. Doživeo je da vidi sopstvene naslednike. Tokom poslednjih meseci, institucije koje su stvorene da omoguće uspešni prelazak na kolektivno rukovođenje stupile su na dužnost i uspešno su funkcionisale. Pre četiri meseca pitanje : »Šta posle Tita?« moglo je da bude uznemiravajuće, mada verovatno više u inostranstvu nego u zemlji.

Ali, Jugoslavija je dobro iskoristila ove protekle mesece da odgovori na pitanja iz sveta, i na sopstvena pitanja. A odgovor : »Posle Tita će biti ovako!« bio je više nego ubedljiv.

Ne samo što se nije povukla u sebe, paralisano ili nesigurno, nego je Jugoslavija u tih poslednjih nekoliko meseci igrala neuobičajeno aktivnu međunarodnu ulogu, radeći na održavanju popuštanja zategnutosti i uspostavljanja komuniciranja između istočnog i zapadnog bloka sila. Jugoslovenska diplomatija dala je svoj doprinos, neupadljiv ali koristan, za rešavanje čak i tako geografski dalekih kriza kao što je osetljiv prelazak Zimbabvea na nezavisnost i vladavinu većine. Titova privrženost očuvanju nezavisnosti očigledno je postala vokacija cele Jugoslavije.

(Glob en mejl, Kanada, 5. maja 1980.)

POSLEDNJI OD VELIKANA

... U komunističkom svetu, on je ostao jedini od generacije nadarenih lidera, među kojima su bili Lenjin, Mao, i Ho Ši Min. Za Zapad, on je predstavljao poslednjeg titana u borbi protiv Hitlera, ličnost koja je bila ravna Čerčilu, ili De Golu. Za »treći svet«, on je jedan od osnivača nesvrstanosti uz Nasera, Nehrua, Nkrumaha i Sukarna. Tito je jedan od onih retkih ljudi, čije ime uliva poštovanje u gotovo svakom delu Zemljine kugle...

Više od 30 godina, Tito je upravlajo Jugoslavijom. Nepokolebljiv u opredeljenju za marksistički socijalizam, Tito je podsticao političke eksperimente u potrazi za sistemom koji bi odgovarao jugoslovenskim problemima, što je doprinelo njegovom ugledu. Dokraja se protivio višepartijskom sistemu. U granicama Saveza komunista Jugoslavije razvio se pravi pluralistički sistem, socijalističkog samoupravljanja...

Za razliku od drugih rukovodilaca, Tito je našao način da ustavno osigura nasleđe. Sistem rotacije, i odvojena rukovodstva Partije i države, koje je on osnovao, originalni su i dobro zamišljeni, i zaslužuju uspeh. Tokom njegove bolesti, oni su preliminarno, ali uspešno, isprobani. ..

Ako je iko verovao u značaj pregovora između Istoka i Zapada, onda je to bio Tito. Tito nikako nije želeo da Jugoslavija bude žarište zategnutosti između Istoka i Zapada, i smišljeno je pravio ravnotežu između svojih poseta VaŠingtonu i Moskvi. Spoljni svet isuviše je često na ekstremni način tretirao Jugoslaviju — jednog trenutka je zanemarivao, a sledećeg je posmatrao sa preteranom pažnjom. Tito je ostavio u nasleđe zemlju u razvoju srednje veličine, kojoj su potrebni poštena saradnja, pravedni ekonomski odnosi i pomoć, kao bilo kojoj drugoj ...

(Gardijan, Velika Britanija, 5. maja 1980.)

VELIKI POLITIČAR I DRŽAVNIK

Zajedno sa radničkom klasom i celokupnim narodom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, žalimo za Josipom Brozom Titom, poštovanim vođom jugoslovenske radničke klase i borcem međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta.

Njegovo ime postalo je simbol herojske jugoslovenske oslobodilačke borbe protiv fašizma.

Dugogodišnje uspeŠno delovanje Josipa Broza Tita, kao lidera Partije i predsednika SFRJ, takođe je znatno doprinelo da socijalistička, nesvrstana Jugoslavija, postane značajan faktor u međunarodnim odnosima, u borbi za mir i bezbednost. On se stalno zalagao za sprovođenje politike mirne koegzistencije među zemljama različitog društvenog poretka, za politička rešenja sukoba, za ravnopravno učešće svih zemalja u rešavanju osnovnih međunarodnih pitanja. Poznato je njegovo odlučno zalaganje za opravdanu borbu naroda Indokine protiv imperijalističkog agresora, za legitimne interese arapskih naroda i protiv agresivne politike Izraela.

Jugoslovenski Predsednik bio je jedan od inicijatora i vođa pokreta nesvrstanih zemalja.

Na mnogobrojnim međunarodnim savetovanjima, na zasedanjima Ujedinjenih nacija i u mnogobrojnim susretima sa državnicima i političarima najrazličitijih zemalja, Josip Broz Tito se aktivno, i sa puno žara, zalagao za stvar mira i razumevanje među narodima. To i njegova doživotna borba protiv rata i fašizma, protiv imperijalizma i kolonijalizma, doneli su mu visoko priznanje svih naprednih ljudi.

Za svoju neumornu borbu protiv fašizma i rata, svoje stalno zalaganje za mir, prijateljstvo i razumevanje među narodima, Tito je odlikovan mnogobrojnim odlikovanjima.

Mi, komunisti Jedinstvene socijalističke partije Nemačke, građani Nemačke Demokratske Republike, izražavamo počast Josipu Brozu Titu kao širom sveta poštovanom lideru svog naroda i izuzetnom internacionalisti, kao velikom političaru i državniku. Njegovo ime neraskidivo je vezano sa borbom naroda Jugoslavije protiv kapitalizma i nacionalnog ugnjetavanja, sa herojskim oslobodilačkim ratom protiv fašističkih okupatora. On je, istovremeno, simbol nastajanja i procvata nove socijalističke Jugoslavije.

Josip Broz Tito je ceo svoj život posvetio plemenitoj stvari komunizma i mira.

(Nojps Dojčland, Nemačka DR, 5. maja 1980.)

OBEZBEDIO NARODU »BLAGOSTANJE BEZ PRESEDANA«

Josip Broz Tito bio je istovremeno komunist i patriot, a životna priča njegovog života obojena je prožimanjem ove dve crte.

Njegove marksističke ideje iskristalisale su se u Moskvi, između dva rata, i upravo kao generalni sekretar jugoslovenske Komunističke partije, on je 1941. preuzeo partizansko vodstvo u Jugoslaviji protiv nacističkog okupatora.

Narodnooslobodilački rat Jugoslavije vođen je sa ciljem podizanja socijalne revolucije, u kojoj je Komunistička partija preuzela vlast. Ali je u njemu, takođe, izbio na površinu Titov patriotizam, i ponos zbog nezavisnosti svoje zemlje.

Jer, Titovi partizani doveli su u škripac 20 nacističkih divizija u jugoslovenskim planinama i šumama. I Tito je u velikoj meri izvojevao svoj rat pre nego što se sovjetska Crvena armija pojavila ujesen 1944. godine. Pomoć, koju je tih godina dobijao — a dugo se nije moglo mnogo učiniti — stizala je iz Britanije. Čerčil je bio prvi od ratnih vođa koji su shvatili da postoji jedan saveznik, koji se zaista bori protiv nacista. Mnoga jugoslovensko—britanska prijateljstva potiču iz tih dana. . .

Njegovi sugrađani će ga pamtiti kao čoveka koji im je obezbedio tri decenije mira, i pružio nacionalni procvat i blagostanje bez presedana. On je imao uticaj koji je u međunarodnim razmerama bio neproporcionalan sa veličinom njegove zemlje. Tito je, pre svega i iznad svega, bio praktičan čovek. Iako je mnogo čitao, osobito za vreme svog zatočeništva, uvek je bio manje zainteresovan za ideje kao takve nego za njihovu realizaciju u akciji.

(Dejli mejl, Velika Britanija, 5. maja 1980.)

GUBITAK ZA CEO SVET

Tito se proslavio u toku oslobodilačkog rata protiv italijanske i nemačke vojske koje su, aprila 1941. godine, upale u Jugoslaviju. Dok su se ostale balkanske zemlje oslobodile zahvaljujući savezničkoj vojsci, Jugoslavija je uspela da se sama oslobodi, a sovjetska pomoć bila je neznatna, u stvari, drugoiazredna. Tako je Tito, po završetku rata, mogao da se posveti preobražaju nacionalnim sukobima rastrgane i ekonomski razrušene zemlje u jedinstvenu socijalističku državu Slovenaca, Hrvata, Srba, Crnogoraca, Makedonaca.

Trebalo je da svi oni nađu svoje mesto u sistemu gde se poštuju nacionalna opredeljenja, mesto u izgradnji države koja se temelji na Komunističkoj partiji, stasaloj u narodnooslobodilačkom ratu i u ličnosti Predsednika koji uživa neprikosnoveno poštovanje u narodu.

Tito je to postigao u izuzetno teškim uslovima. Na Konferenciji na Jalti, Jugoslavija nije pripojena nijednoj od uticajnih zona, ali je ona shvaćena kao dodirna tačka između sovjetske i engleske uticajne zone. Pa ipak, napor da se izgradi socijalističko društvo nije mogao a da se ne sukobi sa Staljinovom namerom da Sovjetski Savez učini »državom-vodiljom« svetskog komunizma. Tako dolazimo do proleća 1948. godine, kada su Staljin i Kominform osudili Tita u jeku hladnog rata, što je .imalo teške posledice po Jugoslaviju, koja se našla u potpunoj izolovanosti. Međutim, Sovjeti ipak nisu uspeli da slome Titov otpor, štaviše, učvrstili su

stupanje Jugoslavije po nezavisnom kursu, pa je Sovjetski Savez posle Staljinove smrti bio prinuđen da prizna svoje grehe i da na sasvim novim osnovama uspostavi odnose sa Jugoslavijom...

.. .Zahvaljujući ugledu koji je stekao u zemlji, Tito je stvorio ugled i na međunarodnom planu, postavši jedan od vođa pokreta nesvrstavanja. Na Beogradskoj konferenciji 1961. godine, bio je sa Nehruom i Naserom protagonist prvog reda...

... Titova smrt zadesila je svet u trenutku izuzetnog zaoštravanja odnosa. .. Tim pre pada teško njegov odlazak, mada je bio očekivan i neizbežan. Njegov odlazak je gubitak za svet, za Balkansko poluostrvo gde je ravnoteža snaga vrlo nesigurna, a samim tim i gubitak za našu zemlju. Stoga nam ne ostaje ništa drugo nego da oplakujemo Titov odlazak...

(Stampa sera, Italija, 5. maja 1980.)

LEGENDA DVADESETOG VEKA

Generalni sekretar Organizacije ujedinjenih nacija Kurt Valdhajm u pravu je kada kaže daje preminuli predsednik Josip Broz Tito »poslednja velika ličnost naše epohe«, što je bilo očigledno još za vreme poslednjih meseci njegovog života koji je bio pun borbe.

... Zašto je njegova životna priča postala jedna od najinteresantnijih legendi dvadesetog veka? Za vreme prvog svetskog rata, 1914—1918, kada je Jugoslavija bila deo Austrougarske Monarhije, Tito se borio u ratu u carskoj armiji, u činu vodnika.

To je bila polazna tačka njegovog života, kada je, podstaknut rodoljubljem, odlučio da se bori za ideale nezavisne i ugledne Jugoslavije. Njegovi ideali, njegova borba, njegova razmišljanja i rukovođenje u toku 40 godina — sve to poznato je kao titoizam.

Mi, u Indoneziji, bili smo pod uticajem Titove borbe i koncepta njegove vojne strategije za vreme drugog svetskog rata, kada se borio protiv nacističke Nemačke. Literatura i teorija o partizanima korišćeni su kasnije kao materijal za razvoj koncepta »teritorijalnog rata« za vreme borbi sa holandskim vojnim snagama. . .

Mi smo uvereni da će jedinstvo i integritet, koji su formirani pod Titovim rukovodstvom, biti dovoljno jaki da prevaziđu razne teškoće, koje bi mogle da se pojave u eri posle Tita...

(Sinan harapan, Indonezija, 5. maja 1980.)

TRAJNO MESTO U ISTORIJI

»U malih naroda, ideje znače onoliko koliko znače ljudi koji ih uvode u praksu.«

Ova rečenica jugoslovenskog narodnog heroja od pre sto godina Svetozara Markovića, pada na pamet u trenutku smrti njegovog zemljaka, jednog od velikih istorijskih vođa u drugom svetskom ratu i posleratnom periodu, predsednika Josipa Broza Tita.

Čovek čijoj se uspomeni klanjaju svi današnji velikani sveta rodio se 25. maja 1892. godine u selij Kumrovcu u Hrvatskoj, na granici sa Slo-

venijom, od majke Slovenke i oca Hrvata. Kao sin dva naroda, sigurno da je mogao da u životu i delatnosti razume i uzme u obzir kako posebnosti, tako duboke srodnosti naroda u sastavu jugoslovenske države. Vođa Jugoslavije od početka se odlikovao izuzetnim sposobnostima. »U mladosti«, poverio se jednom, u duhovitom razgovoru sa novinarima, »izvjesno vrijeme sam imao nameru da emigriram u SAD.« »I šta bi tada bilo?«, zapita jedan od prisutnih. Na to će Tito smireno i bez razmišljanja: »Naravno, postao bih milionar«.

Postao je, ipak, radnik-metalac i od 18. godine života povezao se sa radničkim pokretom. Godine 1928. osuđen je na pet godina robije, a po izdržavanju kazne ušao je u rukovodstvo KPJ. I tako... sve do 1941. godine, kada je, već pod pseudonimom Tito, stao na čelo partizanske vojske u oslobodilačkom ratu protiv okupatora. O njemu, kao vođi, pričane su legende.

U maju'1944. godine, kod Drvara, Titov štab iznenada je napala odabrana jedinica padobranaca iz SS-trupa. Uspeo je da pobegne, zahvaljujući snalažljivosti i lukavosti. Saznavši za to, Himler nije umeo da sakrije razočaranje, ali u isto vreme i divljenje. »Kada bismo mi imali takve vođe!...«, rekao je. »Taj čovek, u poređenju sa nama, nema nikakve adute, a ipak uvek uspeva da nas nadmudri. Njegove divizije potpuno razbijamo, ali taj đavo u ljudskoj koži svaki put formira nove!«

Himler nije shvatao da je Tito imao najvažniji adut — podršku okrvavljenog i u borbi nepomirljivog naroda sa teškim iskustvom.

Kao predsednik KPJ (kasnije SKJ), i kao predsednik vlade, od 1945. je poveo zemlju putem socijalističke izgradnje. Jugoslavija je pod snažnim Titovim vodstvom krenula putem punim prepreka, koje se trudila da savladava takvim sopstvenim rešenjima, kao što je sistem samoupravljanja, a kasnije i učešćem u pokretu nesvrstanih. Od 1955. godine razvila je široku saradnju sa evropskim socijalističkim zemljama, među njima i sa Poljskom. Prijateljski privredni, kulturni i politički odnosi u širokoj oblasti mira, bezbednosti i solidarnosti među naprednim snagama — iz godane u godinu postaju sve bolji. Predsednik Tito, koji je tri puta posetio našu zemlju, uživao je u nas poštovanje, simpatiju i autoritet.

Kao jedan od vođa nesvrstavanja, jedan od tvoraca procesa evropskog popuštanja i pobornik mnogih dobrih i važnih stvari u međunarodnom životu, Josip Broz Tito ima trajno mesto u istoriji ne samo svoje zemlje, nego i našeg kontinenta i cele međunarodne zajednice...

(Kurier polski, Poljska, 5. maja 1980.)

POSLEDNJI VELIKAN

Poslednji od velikih šefova država poniklih iz rata upravo je umro, posle dugotrajne i strašne agonije. Tito je upravljao Jugoslavijom 35 godina, pošto je prethodno neiscrpnom snagom (ponekad i nemilosrdnom), rukovodio pokretom otpora nemačkom osvajaču...

Tito je bio komunist koji se prekalio prošavši tešku školu ilegale i borbe protiv tadašnjih vlasti, i školu Kominterne i Moskve. I komunist je ostao, mada se, zbog realizma i želje za efikasnošću, pa i izvesnog oblika demokratskog konsensusa, prvi posle rata udaljio od svakog dogmatizma.

(Figaro, Francuska, 5. maja 1980.)

PARTIZAN ČIJA SE BORBA NIKAD NIJE ZAVRŠILA

Ako je ikad iko bio dete dvadesetog veka, onda je to bio Josip Broz, rođen osam godina pre njegovog početka, sin siromašnog hrvatskog seljaka, koji je, iznenada, nekih 50 godina kasnije, postao slavan kao jugoslovenski maršal Tito.

Krvava obeležja našeg veka, dva svetska rata, ruska revolucija, španski građanski rat, uspon i pad Hitlera i Musolinija, velike sovjetske čistke tridesetih godina, sve je to imalo veliku ulogu u njegovom razvoju, i uticaj na njegovu karijeru.

Međutim, i on je dao svoje obeležjc svom veku. Ovaj čovek i epoha išli su uporedo. Pri tome, čovek je bio simbol vremena. To je, u izvesnom smislu, ohrbrujuće. Jer, Tito je bio buntovnik. A biti buntovnik u epohi masovne proizvodnje i velikih blokova i monolitnih sistema vlada, predstavlja zdravu pojavu.

Ne iznenađuje to što je Tito bio buntovnik. On je bio Jugosloven; a narod Jugoslavije po prirodi je buntovan. Oni su uporni, ponosni, i nesalomljivi, uvek spremni da za ideju umru, ili ubiju. Nije neophodno da to bude ista ideja.

Bure koje je Tito prebrodio, uništile bi nekog slabijega. Tito je savladao svaku od njih i svaka ga je odnela dalje na njegovom putu.

Prvi svetski rat naučio gaje da se bori, a zatim gaje, kao zarobljenika, odveo u Rusiju, gde ga je ruska revolucija načinila revolucionarom. Kada se vratio u svoju zemlju, jugoslovenska policija bacila gaje u zatvor na šest godina. Iskoristio je vreme u zatvoru da upotpuni svoje obrazovanje.

Staljinove velike čistke, u kojima je iščezlo toliko mnogo njegovih drugova, dopustile su mu, ipak, da ostane ma mestu sekretara jugoslovenske Komunističke partije. Drugi svetski rat zatekao gaje na čelu jedne efikasne ilegalne organizacije, spremne da se u trenutku pretvori u izvanredan pokret otpora.

Rat je Titu pružio šansu. On ga je predvideo, i bio je spreman. Do leta 1941. godine, dva-tri meseca posle invazije Nemaca na njegovu zemlju, prvi partizanski odredi operisali su u šumama i planinama — male družine hrabrih ljudi i žena, naoružanih poljoprivrednim alatkama, starim revolverima, ili bilo čime drugim što im je bilo pri ruci. Kasnije su se naoružavali onim što se moglo zarobiti od neprijatelja.

Od ovih skromnih početaka, pokret je rastao sve dok nije postao možda najuspešniji pokret otpora u istoriji, pokret koji je bio značajan i moćan, koliko politički toliko vojno.

Kada sam ga prvi put sreo 1943. godine, Tito je još bio ličnost nejasna za spoljni svet. Upoznao sam snažnog, prosedog čoveka pedesetih godina u jednobojnoj tamnoj vojničkoj bluzi. Njegovo pravilno, izražajno lice bilo je izmučeno i iznureno, i preplanulo od sunca. Oko usta imao je tvrd izraz.

Njegovim opreznim, svetloplavim očima, ništa nije promicalo. Sticao se utisak sa raspolaže velikim rezervama snage, snage tigra spremnog na skok.

Trebalo je da provedem godinu i po s njim i njegovim partizanima. Vodili su žestoku borbu kojoj se milost nije davala, niti očekivala.

Nije bilo određenog fronta. Bili smo samo nekoliko milja udaljeni od najbliže nemačke jedinice.

Partizani su neprestano bili u pokretu, napadajući neprijatelja tamo gde je najmanje očekivao, a zatim su se povlačili u planine i šume, lišavajući ga mogućnosti, koliko god je to bilo izvodljivo, da uzvrati udarac.

Ako je trebalo da partizani postignu uspeh u borbi protiv dobro naoružanog, dobro opremljenog neprijatelja, koji je imao jaku podršku oklopnih jedinica, artiljerije i avijacije, bilo je od najvećeg značaja da zadrže inicijativu u svojim rukama i da je ne prepuste neprijatelju. Od velikog značaja bilo je i to da se ne pokažu manje nemilosrdnim od svog izuzetno nemilosrdnog neprijatelja.

Ovim metodima, oni su zadržavali neprijateljske divizije tokom gotovo, četiri godine.

»U ratu«, rekao je Napoleon, »nisu važni ljudi, nego Čovek.« Tito se isticao među ljudima oko sebe. U ratu protiv Nemaca, imao je iste kvalitete koji su mu u dugoj i raznovrsnoj karijeri uvek koristili: hrabrost, realizam, bespoštednu odlučnost i doslednost cilju, dosetljivost, prilagodljivost i jednostavan zdrav razum. Kada je trebalo doneti odluku, on je donosio, mimo i sabrano, ma kako se nesigurnom, ma kako bezizlaznom činila situacija.

»Želim«, rekao je Hajnrih Himler septembra 1944. godine, »da u Nemačkoj imam desetak ljudi kao što je Tito, ljudi koji bi bili takvi lideri, koji bi bili tako odlučni i sa tako dobrim nervima koji se, čak i kada su u bezizlaznoj sitaciji, nikad ne bi predali.«

Tokom četiri godine borbe, od 1941. do 1945, Tito je formirao snage u kojima je bilo relativno malo profesionalnih vojnika, koje su delovale pod izuzetno teškim uslovima uz uobičajene komandne mere, sa neverovatno efikasnim sistemom komunikacija i snabdevanja, i administrativne kadrove koji su se na kraju rata pokazali sposobni da preuzmu upravljanje ratom opustošene zemlje.

On je, takođe, učinio nešto što niko pre njega nije. U takvim okolnostima, on je uspeo da spoji u jedinstvenu celinu šest različitih naroda, postigavši na svoj način da Srbi, Hrvati, Slovenci i ostali, zaborave razmirice iz prošlosti.

Čudno je to što su komunisti—partizani tokom rata bili jedini značajan politički i vojni pokret koji se svim srcem zalagao za jedinstvenu Jugoslaviju. Četnici generala Mihailovića, koji su i sami bili Srbi, zalagali su se za srpsku hegemoniju, dok su ustaše dra Pavelića hteli nezavisnu i veoma proširenu Kraljevinu Hrvatsku, pod zaštitom Nemačke.

Druge manje grupe imale su drugačije frakcionaške interese. Treba podsetiti da su tokom rata Titovi ciljevi bili isto toliko politički, koliko vojni.

Kao vođ pokreta otpora, Tito je imao jednu veoma značajnu prednost nad svojim četničkim protivnicima. Oni su, razumljivo, nastojali, koliko god je to bilo mogućno, da ne uništavaju nego da čuvaju, ukratko, da stvari ostanu onakve kakve su bile pre rata. Njihov dugoročni cilj bilo je produženje srpske premoći, zasnovane na srpskoj monarhiji, srpskoj crkvi, srpskom oficirskom korpusu, i na pretežno srpskoj vladi.

Kada su na njihove prve pokušaje da pruže otpor, Nemci odgovorili veoma oštro, oni su prestali da pružaju otvoren otpor i sve više i više sklapali sporazume, koji su ponekad prelazili u pravu saradnju sa neprijateljem, kojeg su smatrali manjim zlom od komunista.

Kao izuzetni revolucionar, Tito nije imao takvih inhibicija. Njemu nije bilo stalo da sačuva ono stoje ostalo od starog režima, nego da to uništi. Ukoliko su, kao odgovor na njegove operacije, Nemci streljali više talaca i spalili više sela, to njega nije zaustavilo, nego je, naprotiv, udvostručavalo njegove aktivnosti, bez obzira na posledice.

Zbog toga su oni koji su ostali bez domova i svojih najbližih u nastojanju da se osvete, radije prilazili partizanima nego četnicima. Njihov broj i broj partizana rastao je kako se povećavala žestina borbe. Ukoliko želi da uspe, pokret otpora ne može sebi dopustiti da bude pasivan.

Da bi se dobio ovakav rat, bila je potrebna izuzetno jaka motivacija. To je, takođe, zahtevalo izuzetne kvalitete rukovodstva. Sam Tito bio je u potpunosti posvećen zajedničkoj stvari u kojoj je predvodio saradnike, koje je inspirisao da ne žale svoje živote, niti živote drugih.

Nije krio da je komunist. Naprotiv, ponosio se time. Međutim, smatrao sam daje kao komunist neverovatno spreman da diskutuje o bilo kakvom pitanju svojih zasluga i da donese, bez oklevanja i bez ičije pomoći, odluku. Činio se savršeno sigurnim u sebe: glavni, nikako potčinjeni. Osim ovog samopouzdanja, bilo je i drugih neočekivanih stvari : njegova širina pogleda, njegovo nezavisno mišljenje, smisao za humor, njegovo uživanje u malim životnim zadovoljstvima, urođena skromnost u ljudskim odnosima koja prelazi u prijateljstvo i druželjubivost, obzirnost i velikodušnost prema onima oko njega, koja se manifestovaia na desetine različitih načina. I, konačno, veoma jak instiktivni nacionalni ponos. On je bio, kao što je to jednom vrlo oštroumno rekao za Vinstona Čerčila, »čovek sa svim ljudskim osobinama«.

Bilo mi je teško da sve to uskladim sa postojećim shvatanjem o komunisti obučavanom u Moskvi. U tajnom izveštaju Čerčilu, 1943. godine, napisao sam : »Mnogo zavisi od Tita i od toga da li on sebe i dalje smatra u službi Kominterne, ili potencijalnim vladaocem nezavisne jugoslovenske države«.

Tačno je da je Tito bio školovan u Moskvi. Međutim, ljudsko iskustvo određuje ljudsko ponašanje. Uticaj događaja na čoveka ne može se zanemariti čak i kada je taj čovek komunist. Mnogo toga dogodilo se Titu posle 1937. godine.

Zajedno sa svojim zemljacima, on je savladao sve opasnosti i teškoće žestokog i strašnog rata, ni od čega stvorio izvanrednu vojnu i političku mašinu. Doživeo je trijumf konačne pobede...

»Kada rat bude završen«, zapitao sam Tita u početku našeg poznanstva, »da li ćete vratiti ovu zemlju u sovjetsku koloniju?« Cilj mi je bio da ga izazovem, i u tome sam uspeo.

Za trenutak nije odgovorio. Tada mi je, umesto odgovora, postavio pitanje: »Da li zaista mislite«, rekao je on, »da ćemo posle svega što smo doživeli tako lako odbaciti svoju teško stečenu nezavisnost?« Moj utisak tada je bio da to zaista i misli.

Zbog toga što nije uspeo da shvati ove jednostavne činjenice, Staljin je načinio ozbiljnu psihološku grešku. Posle svega što su doživeli, Jugosloveni su shvatili da mogu sami da obavljaju svoje poslove.

Za Ruse, Tito je bio pobunjenik i jeretik, kojeg treba slomiti pre nego što se njegova jeres, i njegova pobuna, dalje raširе. Ali, u ovom slučaju njihovi napadi samo su ga ojačali. Ishod je, na kraju svega, bio isti: kao za vreme rata, otpor stranoj dominaciji, vekovni ujedinjeni poklič naroda Jugoslavije. *

Ono za šta se on i za šta su se njegovi sledbenici borili (a on nije nailazio na teškoće vodeći sa sobom Partiju i jugoslovenski narod) bilo je pravo da vlastitom zemljom rukovode na sopstveni način, bez stranog mešanja. A ne na način Moskve. Niti na zapadni način.

Ali, oni su to činili na način koji su odlučili da stvore sami za sebe, sa tipičnim jugoslovenskim ponosom i tvrdoglavošću (taj način je otad sprovođen sa dosta uspeha). »To je bila«, rekao mi je Tito ubrzo posle odluke da se odupre Kremlju, »najteža odluka u mom životu. Ali, sada kada sam je doneo, mogu iskreno reći da nikad nisam bio srećniji...

Pod Titovim vodstvom, Jugoslavija je nastavila da razvija sopstveni politički, društveni i ekonomski sistem, sistem koji se, i pored toga što je imao osobine i jednog i drugog, nije povodio ni za sovjetskim ni za kapitalističkim standardom, to je u velikoj meri pragmatičan sistem, kojeg su Jugosloveni, sa karakterističnom energijom i preduzimljivošću, nastavili da stvaraju za sebe...

Tita će pominjati vojni hroničari kao velikog gerilskog lidera. Sud istorije verovatno će ga učiniti još većim zbog njegovog stava prema Staljinu i njegovog uticaja na komunizam u svetu.

Do 1948. godine, sovjetska vlast bila je bezbedno zasnovana na apsolutnoj vlasti i apsolutnoj nepogrešivosti Kremlja.

Tito se suprotstavio i jednome i drugome, i opstao. Činjenica da je opstao predstavljala je pouku i imala uticaj daleko van granica njegove male zemlje i njegovog života.

Pokazala je šta mala zemlja, koja je dobro vođena, hrabra i nezavisna, može da učini.

(Dejli telegraf, Velika Britanija, 5. maja 1980; autor: Ficroj Maklin.)

UVEK U DODIRU SA NARODOM

Dok su ostali evropski komunisti, kao što je on to jednom sa prezirom rekao, »sedeli u Kujbiševu očekujući da ih pomoću ruskih bajoneta postave na vlast«, Tito se izborio za nezavisnost svoje zemlje i izronio iz rata kao svetski poznata ličnost koja nikome ne duguje »zahvalnost«. Upravo ovo, borba za nezavisnost za vreme rata, više nego bilo šta drugo, oblikovalo je njegovu ličnost i odlučnost da bude gospodar u svojoj vlastitoj kući. S obzirom da je iz rata izašao kao pobednik, kada je osetio da je »ravnopravan«, ponosan na dostignuća svoje zemlje i hrabrost svog naroda, nije mogao da se složi i prihvati dominaciju i pokroviteljstvo drugih, čak i ako je to značilo dominaciju »prve zemlje socijalizma«. Bilo da se čovek slagao, ili ne slagao, sa njegovom politikom — bilo da je bio njegov vatreni pristalica, ili ogorčeni protivnik — čovek je morao da prizna da je bio jedna od najsvestranijih ličnosti koje su kročile na posleratnu političku scenu...

Svoj najveći zadatak, on je video u stvaranju novog jedinstva jugoslovenskih različitih, ali združenih naroda, jedinstva ravnopravnih partnera, koji su zajednički odgovorni za svoju zajedničku sudbinu. . .

Ponovo ujedinjujući Srbe i Hrvate, osnivajući makedonsku Republiku i pružajući Makedoncima nacionalno priznanje, koje pod starom monarhijom nisu imali, on je izgradio čvršće temelje za jugoslovensku buduć-

nost. Kao snažna ličnost, on se isticao iznad svojih saradnika, mladih i starih...

Traganjem za rešenjem, učeći na greškama, ispitivanjem i eksperimentom, Tito je izgradio temelje savrmene jugoslovenske države.

(Tajms, Velika Britanija, 5. maja 1980.)

TVORAC POKRETA NESVRSTAVANJA

Malo je imena u novijoj istoriji koja se mogu uporediti sa Titom, osnivačem i oslobodiocem socijalističke Jugoslavije. On je bio prvi marksist koji se pobunio protiv Staljinove stege i koji je utemeljio novu doktrinu, kombinujući marksizam sa nesvrstanošću. Jugosloveni su ga voleli kao čuvara njihove nezavisnosti, i slobode. Nesvrstani svet ga je poštovao, zajedno sa Džavaharlalom Nehruom, kao osnivača pokreta nesvrstavanja. Upravo na Beogradskoj konferenciji, na vrhu, nesvrstanih zemalja 1961. godine, formulisani su kriterijumi nesvrstavanja, koji su iznova potvrđivani na kasnijim samitima...

Tito je bio nešto više od vojnog stratega, ili partiznaskog vođe. On je bio mislilac i državnik... Najveći Titov doprinos međunarodnoj situaciji bilo je njegovo veliko zalaganje za nesvrstavanje i miroljubivu koegzistenciju u svetu podeljenom na suparničke, ideološke i vojne blokove. On je u ovome bio sličan Nehruu, i njih dvojica otkrili su jedan u drugome usklađenost ideala i pogleda, što se retko viđa među svetskim liderima.

Sećamo se posete Tita i Nasera Indiji 1956. i gotovo potpune identičnosti stavova među njima. Oni su se sastali, razgovarali i razmatrah međunarodna pitanja u duhu uzajamnog poštovanja i razumevanja, u zajedničkom ubeđenju da borba za mir i razoružanje u bipolarnom svetu nije laka i daje nesvrstani put jedini način da se on spase od nuklearnog pogroma. Oni su bili vizionari, i osnovali su pokret nesvrstavanja u uverenju da on predstavlja jedinu oživotvorenu politiku koju male i srednje zemlje mogu da usvoje, da bi povratile slobodu i nezavisnost i oslobodile se pritiska velikih sila.

(Patriot, Indija, 5. maja 1980.)

TITO — POSLEDNJI VELIKI RATNI LIDER

Tito je vremenom sazrevao. Bio je ratni rukovodilac, ali i politički rukovodilac, i budući državnik, koji se suočavao sa sve težim problemima.

Postavilo se pitanje da saveznici prihvate Antifašističko veće partizana. Staljin je besno reagovao na dobro poznato zasedanje u Jajcu, u novembru 1943. godine, kada je, u stvari, donesen proglas o nezavisnosti, a politiku Tita i njegovih drugova nazvao je ubodom nožem u leđa Moskvi.

Ali, Tito i jugoslovenski komunisti odabrali su svoj put. Velika Britanija i SSSR postepeno su prihvatili ulogu partizana kao jedinog pokreta otpora u Jugoslaviji. Posle teških bitki, kada su nemačke trupe u jednoj prilici gotovo zarobile Tita, rat se završio.

Tito se,najpre, sastao sa Čerčilom u Italiji i, zatim,sa Staljinom u Moskvi. Partizanski vođ je za svoju zemlju počeo delovati na visokom političkom nivou.

›

.. .Ali, nije napravio nikakav ustupak u svojim nezavisnim stavovima. On je odbio da se pokori diktatu Moskve i 1948. godine iz Kominforma je izdato saopštenje o isključenju.

. . Jugoslovenski komunisti prihvatili su izazov, ne samo spoljnopolitički. Oni su prionuli, putem samoupravnog sistema u radničkim savetima, stvaranju boljeg društva nego što gaje ponudio sterilni birokratski sovjetski model.

Samoupravljanje je imalo šire značenje samom činjenicom što je, u okviru jugoslovenske federacie, pružilo veću slobodu republikama sa ciljem jednakosti između raznih naroda u Jugoslaviji.. .

Titovo veliko značenje, kao državnika, ležalo je i u njegovom doprinosu za nesvrstane zemlje i zemlje »trećeg sveta«.

.. .Jugoslavija, sa Titom na čelu, razvila se u otvorenije i savremenije društvo.. .

.. .U partizanskoj borbi, u šumama i brdima Jugoslavije, rođena je nada za bolju budućnost, i činjenica da je ona u velikoj meri ostvarena, zasluga je Josipa Broza Tita.

(Aftonbladet, Švedska, 5. maja 1980.)

ČOVEK I NJEGOVO NASLEĐE

Smrt jugoslovenskog predsednika Tita označava kraj jedne ere. On je bio poslednji od velikana drugog svetskog rata, i iz generacije posleratnih vođa.

Tito je poreklom iz male zemlje. Međutim, ta činjenica nimalo nije umanjila njegovu slavu, niti njegov uticaj. Tito je bio personifikacija posleratne Jugoslavije, i njegova politika često se jednostavno nazivala »titoizam«. Međutim, on je bio, kao što su često govorili i oni koji su mu se divili, i oni koji su ga kritikovali, veći od svoje zemlje.

On je izašao iz drugog svetskog rata kao pobednik, i to ne samo nad nemačkim okupatorima, nego i nad domaćim izdajnicima, osobito nad četničkim vođom Dražom Mihailovićem...

Godine 1948. on se suprotstavio Staljinu, popravio je odnose sa Zapadom i krenuo svojim sopstvenim, jugoslovenskim putem u socijalizam. Na tom putu, on je ostao sledeće tri decenije. To nikad nije bio prav put, a zaokrte je teško bilo predvideti. Međutim, to je uvek bio nezavisan jugoslovenski put.

Titu su, zahvaljujući njegovom geniju i njegovoj snazi, dobro bili poznati mentalitet i temperament naroda Jugoslavije. Tito je umeo da proceni šta on i Komunistička partija mogu, a šta ne mogu, da sprovedu i on je znao kako da zadobije podršku jugoslovenskog naroda...

Tito i Jugoslavija, na međunarodnoj sceni, bili su vođe nesvrstanih zemalja od vremena prvog sastanka na vrhu, koji je 1961. godine održan u Beogradu, glavnom gradu Jugoslavije.

(Njuzdej, SAD, 5. maja 1980.)

МЕЂУ НАЈВЕЋИМА ОВОГ ВЕКА

Ugasio sc život jednog od najvećih političara ovog veka. Ovaj div odlazi tiho, kao da je sudbina htela svojim udarcem da ga vrati u obličje običnog čoveka. Smrt je zatekla generala De Gola, dok je za stolom otvarao pasijans; a sada odnosi maršala Tita sa bolesničkog kreveta. Tužna ironija sudbine koja često sprečava čoveka da i život i smrt pretvori u podvig.

Većina Jugoslovena doživeće ovu smrt kao šok. Ma kako se mogla predvideti, niko je nije očekivao. Godine su, protičući, dale Titu izvestan izgled večnosti, a celoj naciji stabilnost...

Izolovanost, kojoj je osuda Kominforma izložila maršala Tita i njegove pristaše na međunarodnoj sceni, navela ih je, s obzirom da nisu hteli da postanu odmetnici, da ispolje maštovitost. A mašta im nije nedostajala, osobito Kardelju, koji je do svoje smrti, februara 1979, jedna vrsta MarŠalovog naslednika i veliki mislilac režima. Tako su uveli samoupravljanje, koje manje-više srećno funkcioniše u svim preduzećima u zemlji, i krenuli u borbu protiv vojnih blokova, stvorivši pokret nesvrstavanja.

Jugoslavija je time stekla izvanredan diplomatski ugled, i ubrzo je za svoju stvar pridobila »treći svet«, tako da ova grupa zemalja danas ima veoma veliku većinu u OUN. ..

I najzad, ne može se ćutke preći preko činjenice da je Tito u meo da stvori jednu zemlju od mozaika naroda koji nastanjuju ovo područje Balkana. On je izmirio njihove protivrečne interese i sve učinio da se posle njegove smrti ne ispolje pritajena razmimoilaženja. U načelu, još dugo ga nijedna jaka ličnost neće zameniti; ali, ipak ne treba misliti da Jugoslaviji preti politička praznina. ..

(Libr Belžik, Belgija, 5. maja 1980.)

DUBOKO JE OBELEŽIO SAVREMENU ISTORIJU

Tito, koji je upravo preminuo, jedan je od »divova istorije«, o kojima je Andre Malro rekao da se ističu svojom sposobnošću da kažu »NE!«, svojom snagom da odbiju...

Njegovo najčuvenije»NE!« bilo je u junu 1948. godine, kada je na Staljinov poziv da ponizno pokaže poslušnost odgovorio postavivši topove na granice svoje zemlje. ..

... Na svetskom planu, za njega su karakteristični nesvrstanost, podjednako protivljenje svim blokovima i svakom podjarmljivanju, politika koja je Jugoslaviji dala međunarodni uticaj, mnogo veći nego što bi toj zemlji pripao po njenim dimenzijama.

Da se ovako odupre, istovremeno sudbini i velikima ovog sveta, Titu je trebalo i više od jakog karaktera. Jedna takva ličnost verovatno bi došla na vrhove vlasti u bilo kojoj zemlji sveta.

On je uspeo da od jedne balkanske zemlje sa 20 miliona stanovnika načini zemlju koja uživa poštovanje na svetskoj sceni. .. Da se rodio u nekoj velikoj zemlji, pred Titom bi se verovatno tresao ceo svet. Onakav kakav je bio, i kakvim je sredstvima raspolagao, njegov »titoizam« je potpuno izmenio odnose između komunističkih zemalja i savremenu istoriju. ..

(Marok soar, Maroko, 5. maja 1980.)

POSLE TITA — TITO

Titovom smrću, Alžir i sve miroljubive, slobodoljubive i pravdoljubive zemlje, izgubili su velikog prijatelja i nezamenljivog zaštitnika. Njegovim nestankom, svet je izgubio jednu od najistaknutijih ličnosti na međunarodnoj sceni, pokret nesvrstavanja ostao je bez svog pionira i lidera, a Jugoslavija bez oslobodioca, osnivača i vođe.

Zbog toga, vest o Titovoj smrti zaslužuje mnogo više od običnog registrovanja, osobito u vezi sa svim onim što se govori i piše o sudbini Jugoslavije posle Tita.

Još otkako se pogoršalo zdravstveno stanje predsednika Tita, postavlja se pitanje sudbine Jugoslavije, kao države, i njenog političkog i ekonomskog eksperimenta, posle Tita.

Pažnju sveta, osobito svetske štampe, ovih dana zaokupljaju nagađanja u formi pitanja: »Šta posle Tita?«. I kao što se na prvi pogled zapaža, sva ta pitanja, često, nisu ni naivna, ni bez predumišljaja. U njima se naziru zadnje namere. Razne kombinacije i razna stremljenja daju tim pitanjima određeni smisao. Ona, namemo, često imaju takav smisao da bi se iz njih dobila određena slika o tome kakvi se rezultati mogu očekivati u Jugoslaviji posle Tita i od njenog političkog i ekonomskog eksperimenta. U stvari, u takvim pitanjima nedobronamernih provejavaju njihove želje. Oni su se spustili na nivo proroka, izražavajući time svoje skrivene namere. Oni bez ikakvog ustručavanja proriču, naravno shodno svojim iluzijama, da je Jugoslavija posle Tita kandidat za skretanje od svoje socijalističke linije, da je sklona evropeizaciji, a to znači put ka zapadnom liberalizmu i kapitalizmu. Oni, takođe, smatraju da će se ona udaljiti od socijalističkog sveta i nesvrstavanja. Takvi planovi predočavaju se u formi naivnih pitanja, koja imaju poseban smisao i sadržinu. Međutim, realnost **u** Jugoslaviji je nešto sasvim drugo. Ona tamo vlada u ovom, ili onom obliku, a u realnosti su njena sutrašnjica i njena perspektiva. Zadnje namere, i njihov smisao, imaju posebno obeležje i izazivaju čuđenje, osobito ako se uzme u obzir da su u ovoj, ili onoj formi, izrečene čak i dok je Tito bio teško bolestan. Oni se nisu libili da pišu da se Tito, iako teško bolestan, nije ustručavao da osudi sovjetsko mešanje u Avganistanu. Međutim, ti isti koji toliko hvale Tita, kojem pripisuju veoma oštre reči zbog pomenutog događaja, zaboravljaju, mada nisu apsolutne neznalice, daje Tito pre toga osudio američko mešanje u Kubi, Vijetnamu i na Bliskom istoku, da je osudio politiku SAD u Evropi i ćelom svetu, da je najenergičnije osuđivao teror, pretnje, vojno mešanje i obmanjivačku američku politiku još u periodu pedesetih godina.

Tito je bio apsolutno odan politici nesvrstavanja, jer je uvek pozivao na poštovanje prava suvereniteta naroda. On nikad nije prihvatio ponižavajući stav, nikad se nije kolebao, kao što to izvesni pokušavaju da dokažu. Nikad nije istupao sa maskom na licu i nikad nije prihvatao kompromis kada su bili u pitanju njegovi principi.

Pojedini strani listovi svu svoju pažnju usredsredili su na spor i nesuglasice između Tita i Staljina, ne upuštajući se u njihovu suštinu i činjenice. Do nesuglasica između Tita i Staljina došlo je posle drugog svetskog rata, za vreme obnavljanja hladnog rata. I, kao rezultat tih nesuglasica između dvojice lidera, u međunarodnom političkom rečniku pojavila se reč »titoizam«, kao teorija posebne vrste. Ta teorija predstavlja određeno gledište u međunarodnim odnosima i u domenu socijalističke primene. Njen rezime glasi:

— Socijalizam je cilj kojem narodi teže da bi izišli iz zaostalosti, da bi se oslobodili zla i klasne eksploatacije, da bi došli do bržeg ravnomemog i pravednog razvoja i da bi stvorili pravednije društvo, koje će svoje napore i svoj celokupni potencijal usredsrediti u interesu svih i za progres svih. Taj princip je jasan. Svaki narod bira svoj put, u vreme najpogodnije za njega, da bi došao do socijalizma, kao konačnog cilja.

Tito, međutim, nije zastupao svoj stav zbog netrpeljivosti i neprijateljstva prema Sovjetskom Savezu, nego je bio protiv potčinjavanja Staljinu. On je smatrao da ima više puteva u socijalizam, da »svi putevi ne vode u Rim«.

Tito nije protivrečio Staljinu da bi težio ka imperijalističkom taboru i da bi bio pod zaštitom zapadnog bloka. On je bio apsolutni protivnik hladnog rata i zalagao se za miroljubivu koegzistenciju i socijalizam. Jugoslavija i Sovjetski Savez imaju nesuglasica, koje su prirodan rezultat razlika u gledištima, ali one nisu takvog karaktera da bi se moglo reći da su neprijateljski nastrojene jedna prema drugoj...

Ne postoji nikakva opasnost od raspadanja iznutra, niti opasnost od mešanja spolja, kao što to neki očekuju. Jugoslovenski rukovodioci poseduju sposobnost i iskustvo da drže inicijativu u zemlji u svojim rukama, posebno zato što je sa njima ceo narod, prožet idejama Tita, koji nikome neće pružiti priliku da izazove raspadanje, ili priliku za mešanje spolja. Tito je jednom rekao da je Jugoslavija jezgro koje je teško razbiti.

Posle svog nestanka sa političke scene, i posle svoje smrti, Tito nije napustio svoju zemlju. Njegovo prisustvo se oseća u ljudima, u preduzećima, i to obezbeđuje kontinuitet i posle njega. On je bio, i ostao, simbol nacionalnog jedinstva i čvrstine.

Zato je jasno da budućnost socijalističke, slobodne i nesvrstane Jugoslavije neće nikad biti ugrožena.

Svi oni koji pokušavaju da u formi pitanja i nagađanja izraze svoje sopstvene želje da Jugoslavija posle Tita odustane od svog eksperimenta i svojih metoda u privredi i politici, bez sumnje će biti poraženi i izgubiće svaku nadu u neki preokret u toj zemlji. To će im pružiti priliku da preispitaju sebe i shvate da treba praviti razliku između nagađanja i činenica i da u svemu, ipak, treba da postoji granica.

(Al Nasr, Alžir, 6. maja 1980.)

IME KOJE INSPIRIŠE SVET

Josip Broz Tito, neverovatno čvrsti vođa Jugoslavije tokom 35 godina, suprotstavio se svim unutrašnjim i spoljnim pokušajima koji su imali za cilj da destabilizuju zemlju, ili da njegov veoma ponosan i nezavisan narod prinude da prihvati dogme, ili konformizam, koji su, kao što su on i njegov narod smatrali, bili tuđi njihovim interesima.

Kao rezultat ovoga, Jugoslavija je zapisala novo poglavlje u istoriji socijalizma, i u borbi progresivnih naroda sveta, u njihovoj dugoj, teškoj i, kao što je slučaj sa Jugoslavijom, često krvavoj borbi za pravu slobodu, mir, progres i jedinstvo.

Ovaj poslednji od giganata, koji su dominirali političkom i vojnom pozornicom drugog svetskog rata, i posleratnog perioda, imao je veoma skromno poreklo.

Uprkos godinama provedenim u Moskvi, maršal Tito tvrdio je da jugoslovenski komunizam nije »uvezena gotova roba«, nego da potiče iz planina i šuma njegove zemlje. Njena jedinstvena odluka bilo je decentralizovano radničko samoupravljanje. Kao što sam naziv nagoveštava, bio je to istinski i uspešan pokušaj da se stvarno donošenje odluka i industrijsko-administrativna vlast stave u ruke radničkih saveta. Odlučna i nepokolebljiva rešenost da slede sopstveni socijalistički kurs p-ema sopstvenim stremljenjima, nauštrb, gde je to bilo potrebno, dogmatskih principa, karakterisala je celokupnu jugoslovensku socijalističku misao.

Oni se nikome n'su klanjali, bez obzira na njegovu moć, i, uz izuzetnu hrabrost i zapaženi uspeh, suprotstavljali su se stranom mešanju u njihova unutrašnja pitanja, preJ stavljajući, na taj način, najviši i veoma važni uzor bez premca za neza isne narode širom sveta.

Unutar granica jednopartij* <e države, predsednik Tito dozvolio je znatnu slobodu mišljenja i govor?, zbog čega je naišao na divljenje sveta. Na Jedanaestom kongresu Faveza komunista Jugoslavije, 1978. godine, istaknut je princip da č'anovi partije mogu da iznose mišljenja koja se razlikuju od mišljeni', većine, sve dok izvršavaju odluke većine...

Uživajući široku podršku kao nacionalni heroj, on je bio u stanju da od zemlje stvori višenacionalnu saveznu republiku. Srbi, Hrvati, Slovenci, Bosanci, Crnogorci i Makedonci, svi veoma ponosni i nezavisni, stvorili su uzornu jedinstvenu zemlju sa još mnogo drugih etničkih grupa.

U vreme kada je on umro, 22 miliona Jugoslovena uživaju velike lične slobode, praktično neograničenu slobodu putovanja, visok životni standard...

Maršal Tito je u spoljnim poslovima pokušao, mada bezuspešno, da premosti jaz između Istoka i Zapada, ali se šezdesetih godina veoma uspešno pojavio kao pokretačka snaga — zajedno sa egipatskim Naserom, Nkrumahom iz Gane, indijskim Nehruom i indonežanskim Sukarnom — u stvaranju pokreta nesvrstavanja, koji je ostavio pečat na Afriku, Aziju i' Južnu Ameriku.

(Nejšn, Sejšeli, 6. maja 1980.)

SIMBOL JUGOSLAVIJE

Tito je bio simbol savremenosti, bio je simbol moći malih zemalja da poseduju svoju volju. On je, takođe, bio simbol uspeha u borbi...
... Onako kako je uspeo u svojoj borbi sa Staljinom, uspeo je i u svojim ostalim borbama, počev od rukovođenja narodnooslobodilačkom borbom protiv nacističke okupacije svoje zemlje i pobede 1944. godine, do učešća u osnivanju pokreta nesvrstavanja i borbe protiv dominacije bilo kojeg od dva bloka...

Štaviše, Tito je radio čak i u bolesničkoj postelji. Iz bolnice u Ljubljani, uputio je pisma američkom predsedniku Karteru i sovjetskom predsedniku Brežnjevu, pozivajući ih da pr.eduzmu efikasne mere za oživljavanje detanta.

Apel je potekao od poslednjeg od velikana koji su uticali na političke i vojne događaje sveta od kraja drugog svetskog rata. To je čovek čije je ime značilo upornost na realizovanju onoga što se želi. On je dobio nadimak »Tito« za vreme tajne delatnosti pre drugog svetskog rata, i dodao ga je svom prvom imenu Josip Broz.

Tito je umro, ali je ime ostalo. Kao što je rekao jedan jugoslovenski funkcioner: »Tito će živeti i posle smrti«.

Više od 30 godina, Jugosloveni smatraju svog Predsednika snagom koja stoji iza jedinstva njihove zemlje i njihove nezavisnosti, i čovekom koji je preobratio njihovu zemlju i udario joj pečat koji odražava osobenosti jugoslovenskog naroda, njegovu volju i njegove interese.

(Al Ahram, Egipat, 6. maja 1980.)

ODLAZAK VELIKOG SVETSKOG LIDERA

Posle više od četiri meseca borbe sa smrću, predsednik Josip Broz Tito, voljeni vod jugoslovenskog naroda, je preminuo.

Gubitak osećaju ne samo jugoslovenski narodi. Predsednik Tito je, takođe, bio istaknuta svetska ličnost. Njegova uloga u borbi jugoslovenskih naroda protiv nacističkih snaga, koje su okupirale Jugoslaviju, predstavlja svetski slavan primer hrabrosti. Njegova borba pokazala je da ništa ne može uplašiti narod koji se bori za svoju nacionalnu slobodu, za uspostavljanje nacionalnog mira i blagostanja.

Titova borba bila je pravi partizanski pokret. On nije ustao i poveo svoj narod u borbu protiv Nemaca samo zbog protesta protiv nacističkog režima, koji je okupirao njegovu zemlju. Bio je to pravi duh slobode. To dokazuje činjenica da je Tito posle sticanja nacionalne slobode postavio komunističku vladu. Ali, komunizam je za Tita bio samo sistem koji je prihvatao kao najbolji, sistem koji njegovom narodu može da donese nacionalnu slobodu i napredak...

U ono vreme, kada su svetske snage bile podeljene na zapadni i istočni blok, neprijateljski raspoložen jedan prema drugome, bile su potrebne prava hrabrost i mudrost. A istorija dokazuje da odluka predsednika Tita da izdvoji Jugoslaviju *iz* svetskih blokova nije bila samo u interesu Jugoslavije. Ova odluka bila je doneta sa ciljem izmene svetske slike sukoba sila.

Zato je predsednik Tito jedan od inicijatora nesvrstanog pokreta. Svet mora biti zahvalan što je ovakav pokret stvoren, zbog toga što je u svetskoj politici postao činilac, koji je doprineo popuštanju pojačane zategnosti, što je sigurno dovelo do detanta. ..

Stoga je velika šteta što je poslednji vod iz drugog svetskog rata umro u vreme kada se svetska situacija pretvorila u situaciju koja podseća na vreme kada je on doneo istorijsku odluku.

Ukoliko ljudi žele da odaju poštu njemu, i usluzi koju je učinio svetu, najznačajnije je slediti njegov primer i nastaviti njegov ideal svetskog mira. To znači imati dovoljno moralne snage da se deluje sa ciljem dezaktiviranja bombe u koju se svet pretvara.

Proučavajući Titov život i državničku ličnost, ne možemo a da ne zaključimo da doslednost reči i dela takođe predstavljaju preduslov za uspešno vođenje svetskih pitanja.

(Indonpen tajms, Indonezija, 6. maja 1980.)

SVET JE TVOJ DUŽNIK

Smrću predsednika Tita, čovečanstvo je izgubilo uglednog lidera, intelektualnog genija, borca, maršala, narodnog osolobodioca, osnivača i graditelja moderne Jugoslavije. Ceo svet može da uči od Tita.

Bez igde ičega, Tito je poveo u borbu ljude i žene da se bore protiv Hitlera i njegove ubilačke mašine. To je primer bez presedana, i ušao je u anale ratova. Tita su poštovali i Hitlerovi generali. Mnogo kasnije, ovaj metod ratovanja inspirisao je Vijetnam. Isto tako, oslobodilački pokreti u Africi imali su pred sobom primer Titovih partizana. Dakle, Afrika mora biti Titu zahvalna što joj je ukazao na put.

Sećamo se da je Tito osnovao pokret nesvrstanih zemalja, da je bio protivnik svake dominacije, borac za nacionalnu nezavisnost i za apsolutnu nesvrstanost. Bio je pacifist, i nikad nije tolerisao neljudske sisteme, kao što su nacizam, rasizam, aparthejd, imperijalizam... Slobodouman, sa dubokim patriotskim osećanjima, uveren u svoj put, Tito je izgradio sistem samoupravljanja.

Naučio nas je da ne sledimo slepo inostrane društvene sisteme, nego da usvajamo ono što nam najviše odgovara, jer su različiti stepeni ekonomske, socijalne i kulturne situacije.

Tito, svet je Tvoj dužnik! Zbogom i počivaj u miru!

(Dejli skeč, Nigerija, 6. maja 1980.)

MEĐU BESMRTNICIMA

Titu je mesto u Panteonu, gde će se pridružiti drugim besmrtnicima. On je transformisao Jugoslaviju, ujedinio je, i ona je postala jaka, čvrsta i nezavisna zemlja.

Tito je jedan od najlegendarnijih vođa savremenog sveta. Beskrajno hrabar i požrtvovan, oslobodio je zemlju od nacističkog jarma. Tito nije bio pregalac samo u svojoj zemlji. Verovao je u svetski mir. Tražeći ga, stvorio je pokret nesvrstanih zemalja sa Nehruom, Naserom, Nkrumahom. Od Jugosalvije, stvorio je naprednu i jedinstvenu zemlju, na čijem je čelu bio dugo godina. Modernizujući svoju zemlju, Tito je stvorio socijalizam ljudskog lika, samoupravljanje, čvrsto verujući da svaka zemlja ima pravo na svoj autentični razvoj. Bio je protivnik modela. Tito je imao puno afiniteta prema zemljama »trećeg sveta«, boreći se beskompromisno protiv rasne diskriminacije i socijalne nepravde. Nije bio građanin koji pripada samo Jugoslaviji, nego je pripadao milionima progresivnih ljudi u svetu, koje je shvatao kao da je to njegov jugoslovenski narod.

Ceo svoj život posvetio je Jugoslaviji, nesvrstanim zemljama, miru. Život je ispunio istrajnošću i uspesima. Njegovo veliko delo ostalo je u nasleđu jugoslovenskim narodima, i ćelom čovečanstvu.

(Dejli star, Nigerija, 6. maja 1980.)

IME VEZANO ZA NAROD

Život predsednika Tita stopio se sa životom njegovog naroda, njegov životni put predstavlja deo jugoslovenske revolucije, revolucije miliona ljudi i žena koji su tragali za novim putem, različitim od puta nemoćnog kapitalističkog razvoja, a da bi to postigli, oni su se digli na oružje i pobedili nacističke trupe, u to vreme najmoćnije u Evropi.

JoŠ pre rata, u Jugoslaviji su se mogli uočiti do krajnosti narasli antagonizmi — ekonomske, političke, nacionalne, klasne protivrečnosti, koje su jedino mogle da razreše unutrašnje revolucionarne snage, pa je revolucija predstavljala jedini izlaz.

Slučaj Jugoslavije bio je još jedan dokaz da jedna industrijski nerazvijena zemlja ne treba zbog toga da zanemari revolucionarne mogućnosti. Jedna od najvećih zasluga jugoslovenskih komunista, a posebno predsednika Tita, bila je što su to shvatili. To je doprinelo da njihova borba protiv nacističkih okupatora dobije razmere i obeležje ne samo oslobodilačkog rata, nego i socijalističke revolucije.

Politika predsednika Tita u ovom periodu, a i kasnije u drugim prilikama, pokazala se kao pravi uzor na putu sticanja vemih pristalica u odnosu na ono što bi trebalo da predstavlja glavni cilj. Odgovor politike jugoslovenskih komunista na glavne potrebe društva, povezanost sa svakodnevnim sindikalnim akcijama, sa seljacima i omladinom, protiv fašističkog okupatora, a za ostvarenje društvenih ciljeva za koje su zainteresovani široki slojevi stanovništva, bili su jedini način da se pokrene širok demokratski pokret, koji je delovao kao autonomni revolucionarni faktor.

Postići, uz to, da se ovi ciljevi različitih naroda u sastavu Jugoslavije stope u zajedničku borbu, svakako da je predstavljalo istorijsku potrebu, ali je u svemu tome Titova uloga bila neosporna. Treba se setiti njegovih reči, koje je izgovorio 1936. godine: »Hrvatski, slovenski, srpski, makedonski i crnogorski narod treba da se na demokratski način izjasne o tome kako žele da urede svoje uzajamne odnose u zajedničkoj državi. Isto tako, narodi Vojvodine, Bosne i Hercegovine imaju pravo da odlučuju o svom položaju u državnoj zajednici.«

Tito je, zatim, uspeo da neraskidivo veže klasnu revolucionarnu aktivnost sa borbom za nacionalno oslobođenje u okviru rata protiv osvajača.

Titova koncepcija rata razlikuje se od klasične koncepcije generala i državnika koji su se borili u različitim zemljama. Ovaj komunistički vođ shvatio je, da rat u njegovoj zemlji ne može da dobije nikakva regularna vojska koja bi se suprotstavila Nemcima. Pobedu, takođe, ne bi mogli da odnesu ni sami komunisti, ni radnici, nego ceo narod zajedno. Tako on, u avgustu 1941. godine, definiše politiku narodnooslobodilačkog fronta: »Partizanski odredi nose naziv narodnooslobodilački zato što ne predstavljaju borbene formacije bilo kakve partije, ili grupe — konkretno, niti Komunističke partije, iako se komunisti bore u njihovim redovima, nego borbene redove naroda Jugoslavije u kojima treba da budu svi rodoljubi sposobni za oružanu borbu protiv okupatora, nezavisno od političkog ubeđenja«.

Prilike u kojima je morala da se vodi borba protiv nacista uslovile su, u velikoj meri, načine ratovanja koje je prihvatio narodnooslobodilački front. Nije vođen klasični gerilsRi rat, nego se on pretvorio **u** jedinstven

demokratski i revolucionarni pokret, čiji su cilj bili nacionalno oslobođenje i socijalistički razvoj.

Jedna od Staljinovih optužbi, 1948. godine, protiv jugoslovenske revolucije i njene Komunističke partije, bila je upravo to da se Partija pretopila u narodnooslobodilački front. Time je Staljin naprosto pokazao da napada revoluciju koja je izmakla njegovoj kontroli, koja je krenula na specifični put razvoja i koja je utrla samostalan put ka izgradnji socijalizma, različit od onoga koji je staljinizam smatrao »modelom univerzalne vrednosti«.

(Mundo obrero, Španija, 6. maja 1980.)

JEDAN ČOVEK, JEDAN LIDER

»Smrću predsednika Tita, Jugoslavija je izgubila svog borbenog lidera, a svet mudrog šefa države, koji je svoj život posvetio borbi za stvari mira i saradnje.« Tim rečima se Burgiba obratio nacionalnom i međunarodnom javnom mnenju povodom smrti čoveka — prijatelja — sa kojim je delio principe i ideale.

Na dvostrukom planu, nacionalnom i međunarodnom, još za vreme svog života, maršal Tito ušao je u legendu.

Organizator ustanka iz 1941, vojni šef izuzetnog talenta na čelu partizana, a zatim Jugoslovenske narodne armije, Tito je, takođe, bio tvorac moderne Jugoslavije, istorijski vođ koji je uspešno ostvario težak poduhvat cementiranja jedinstva jugoslovenskih naroda, koje su razdvajale više razlika. Za sve te danas sjedinjene i solidarne narode, on je simbol borca, kako u ratu, tako u miru. I teško im je da žive bez njega. Teško, ali ne nemogućno, jer je veličina Tita i u tome da je, za vreme svog borbenog života, naučio Jugoslovene umeću da budu odgovorni. Stvorio je ljude sposobne da brane ideale nezavisnosti i mira, kojima je on posveto svoj život.

Praznina koju je ostavio čuveni pokojnik oseća se, ipak, teško i na međunarodnom planu.

U svetu bez orijentacije, obuzetom žudnjom i naklonjenom beznađu, Tito je predstavljao jednog od onih retkih mudraca, još sposobnih da utisnu elan nade i razuma računima jednih, i bezumlju drugih.

Tunis u njemu pozdravlja čoveka koji se borio za iste principe, za iste vrednosti, za iste želje za mirom, progresom, pravdom, saradnjom i bratstvom, kao njegov prijatelj Burgiba.

Arapski svet pozdravlja u njemu čoveka, koji se od početka stavio na stranu pravde i prava.

Celi svet pozdravlja u Titu jednog od onih retkih koji su dosad zadržavali međunarodnu zajednicu da ne potone u haos.

(La pres, Tunis, 5. maja 1980.)

UGLED U ĆELOM SVETU

Nijedan od savremenih državnika nema za sobom tako bogatu prošlost, ni tako principijelnu borbenost, kao što je imao jugoslovenski predsednik Josip Broz Tito, otac današnje Jugoslavije, i dugogodišnji državnik ne samo našeg kontinenta, nego celog sveta.

... Sam Tito bio je pojam, koji je postao poznat u ćelom svetu, i kao tvorac nezavisnog Saveza komunista Jugoslavije i smostalne Jugoslavije. Ali, Tito je iznad svega revolucionarni borac, koji je više od 60 godina uticao na istoriju Evrope u njenim najtežim trenucima.

... Veličina Tita, kao državnika, ispoljila se i u činjenici daje u poslednjim godinama svog života uživao poštovanje i ugled, kako u zemljama socijalističke zajednice, tako među zapadnim zemljama i u nesvrstanom svetu. Tito, za Jugoslaviju, nije bio samo Josip Broz Tito, nego i određena ideologija. Tito je simbolizovao socijalizam i nesvrstanu politiku. Josip Broz Tito će ostati u istoriji sveta, kao veliki državnik koji je nepokolebljivo i odlučno išao svojim putem, i time stekao poštovanje svih naroda.

(Kansan uutiset, Finska, 6. maja 1980.)

ČOVEK OD GRANITA

Ako je ikada postojao odlučan i nesalomljiv borac, onda je to bio Josip Broz Tito, koji je umro, kao što je živeo u toku 87 godina, prkoseći defetističkom verovanju da čovek ne može u borbi pobediti jačeg od sebe.

Kada je došlo do invazije Hitlerovih hordi na Jugoslaviju, Titov čelični karakter nadahnuo je njegove partizane da, bez pomoći spolja, izvojuju veliku pobedu nad nemačkim osvajačima. On se suprotstavio Staljinovom besu svojom rešenošću da Jugoslavija neće biti sluga nijedne velike sile sa Istoka ili Zapada. Jugoslavija je ostala nesvrstana, sa Titom na čelu, kao osnivačem pokreta nesvrstavanja. Njegov spomenik, zajedno sa bistama drugih osnivača, danas ukrašava centralni park Džordžtauna, kao trajno priznanje i simbol privrženosti Gvajane pokretu nesvrstavanja.

Kada je neustrašivi borac u januaru teško oboleo, mnogi su mislili da neće dugo živeti. Međutim, stari borac se iznova i iznova oporavljao, kao da je hteo da pokaže svetu da je život vredan da povede još jednu, poslednju bitku protiv smrti. Držao je smrt po strani četiri duga meseca, i za to vreme uputio apel Karteru i Brežnjevu za očuvanje i jačanje popuštanja zategnutosti, i obezbedio da Jugoslavija u ovom trenutku bude dobro pripremljena i organizovana.

(Gvajana kronikl, Gvajana, 6. maja 1980.)

PRIMER ČVRSTOG BORCA

Titova međunarodna pozicija odraz je njegove uloge u jačanju nacionalne nezavisnosti. Tito ima neprocenjive zasluge u stvaranju jugoslovenske nacionalne istorije. Za takvu istoriju, Tito je davao sve od sebe, da bi stvorio koncept nacionalne nezavisnosti zemlje i ojačao ga. Svet je znao za takvu Jugoslaviju i takvog vođu Tita...

Jugoslavija je ostala kakva je bila — socijalistička zemlja...

.. . Josip Broz Tito je primer čvrstog borca, koji je svoja lična verovanja vezivao za prava njegove nacije na napredak i prosperitet, a i za sopstveno uverenje o neophodnosti postojanja solidarnosti u svetu. Već i kratak presek Titove biografije bacio bi dovoljno svetlosti na ovako opredeljenje. ... Događaji su dali za pravo Jugoslaviji, i njenom socijalističkom i nezavisnom putu.

» (Al Džumhurija, Irak, 6. maja 1980.)

SVET POSLE TITA

Nijedan drugi državnik i revolucionar naše epohe nije se toliko potpuno, kao Josip Broz Tito, posvećivao velikim problemima mira i rata. Setimo se izolovanosti, od 1948. godine, posle prekida sa Staljinom, kada je u međunarodnom komunističkom pokretu pridev »titoistički« postao sinonim za izdaju i ideološko degradiranje. Setimo se izmirenja sa Hruščovom, 1955. godine, i početka pokreta nesvrstavanja nekoliko godina kasnije. Setimo se, najzad, 35 godina upravljanja, velikih ekonomskih teškoća i neumornog političkog eksperimentisanja. U ovom trenutku, kada Beograđani prolaze pored Titovog kovčega, navire nam u sećanje upečatljiva slika o oborenom hrastu koju je Andre Malro upotrebio za De Gola.

Razmotrimo i političke okolnosti, tj. koliku prazninu ostavlja njegova smrt...

Tu je, zatim, i praznina na međunarodnoj sceni. Slučaj je hteo da se pojava titoizma podudarila, pre tridesetak godina, sa pravom, dubokom krizom, nastalom između Istoka i Zapada, a da se sada, Titova smrt podudara sa drugom krizom. Budući da unutrašnja povezanost i međunarodni položaj Jugoslavije predstavljaju odlučujući faktor za ravnotežu između Istoka i Zapada, nema sumnje da nestanak Tita izaziva još veću neizvesnost, izvor ozbiljne zabrinutosti na planu međunarodne politike.

Slučaj je, takođe, hteo da usred međunarodne krize, ideja o nesvrstavanju — možda najhitnija Titova intuicija — dobije čak veći uticaj i značaj nego što je imala do sada. U svetu u kojem postoji opasnost od učvršćivanja blokovske podele i ideološkog zaoštravanja, preciznije se sagledava politička funkcija koju je, u ovih 20 godina, imala titoistička inspiracija: princip nemešanja (nezavisnost komunističkih partija od moskovskog centra, ali i nezavisnost država od hegemonističkog tutorstva Amerike), odbijanje polarizacije, napori za smanjenje razlike između bogatih i siromašnih zemalja. ..

(Republika, Italija, 6. maja 1980.)

DUBOKA VERA U NAROD I KOMUNISTE JUGOSLAVIJE

Veličina Titove političke ličnosti pokazala se na više planova. Na jugoslovenskom, pre svega, u svojstvu vođe antifašističkog rata, neimara originalnog socijalizma, zasnovanog na samoupravljanju, graditelja sloge i jedinstva među mnogobrojnim narodima njegove zemlje. Potom, u međunarodnom komunističkom pokretu, bio je još od 1948. godine nosilac borbe protiv principa da jedna partija ima rukovodeću ulogu u pokretu, suprotstavio se i Staljinu, zalagao se za pravo svake partije i države da samostalno bira i potpuno slobodno sledi svoj put. Dao je svoj pečat i međunarodnim odnosima uopšte. Tito je bio jedan od osnivača i najistaknutijih predstavnika pokreta nesvrstavanja, neumorni borac za mir, saradnju i ravnopravnost svih naroda. Njegova aktivnost pretežno se obavljala na političkom planu. Međutim, danas, kada jednim sveobuhvatnim pogledom možemo da zahvatimo celokupno njegovo delo rukovodioca, shvatamo da je ono oduvek bilo zadojeno nepokolebljivim i dubokim idejnim i teorijskim ubeđenjem. Stoga u njegovim

delima, a i u njegovoj aktivnosti, možemo da nađemo i građu i razvoj izuzetno snažne političke misli.

Kada nestaje tako gorostasni vođ, koji je 40 godina svestrano učestvovao u zbivanjima svoje zemlje i sveta, stekavši tako sveopšti ugled, njegov nestanak ne može da prođe nezapaženo. Došli smo do onog trenutka koji je svetska štampa nazvala »periodom posle Tita«: do trenutka koji je izazvao, i koji će dalje izazivati, kojekakva nagađanja zbog toga što Jugoslavija predstavlja mozaik naroda koji nisu svi jednako ekonomski razvijeni, koji imaju različitu tradiciju i kulturu. Ali, ostavimo to na stranu. Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija biće suočena sa osnovnim problemom, nužnošću da zaštiti svoja samostalna opredeljenja na međunarodnom planu, opredeljenja koja joj mogu biti od velike koristi danas, kada su se nad svetom nadnele nove sumorne opasnosti po mir, zbog nazadovanja koje je zabeležila politika popuštanja, za koju su se Tito i ostali jugoslovenski drugovi zalagali i kojoj su dali ogroman doprinos.

Ne umanjujemo ozbiljnost zadataka sa kojima će se suočiti Jugoslavija. Pa ipak, naš sud i naša očekivanja razlikuju se od očekivanja i sudova koje često susrećemo u mnogim drugim krugovima. Osećamo duboku veru u narod i komuniste Jugoslavije, njihovu odlučnot i mudrost, veru koja je nikla iz ustaljeno srdačnih političkih i ličnih odnosa koje smo godinama sa njima razvijali. Ubeđeni smo da će SKJ, zahvaljujući vezi koju održava sa narodom i svojoj političkoj mudrosti koju je toliko puta ubedljivo dokazao, biti na visini zadataka koji ga čekaju. Ovo naše ubeđenje sastavni je deo solidarnosti koju u ovim bolnim danima želimo da izrazimo jugoslovenskim drugovima.

Kao Italijani, a posebno kao italijanski komunisti, više puta smo ispoljili svoje životne interese koji se podudaraju sa onim interesima koje su štitili sami Jugosloveni. Jugoslavija, zemlja sa kojom delimo granicu i za koju nas vezuju čvrste spone prijateljstva, imaće u punoj meri našu podršku u nastojanju da u miru nastavi da sledi svoj put socijalističke izgradnje, koji je zamislila i ostvarila samostalno, i u ostvarivanju smele politike nesvrstavanja na međunarodnom planu. To su bedemi Titove baštine.

(Unita, Italija, 6. maja 1980; autor: Enriko Berlinguer.)

TITOVO DELO I DALJE ŽIVI

Maršal Tito vodio je svoju poslednju bitku — sa smrću. Ali, može li smrt tako lako zaslužiti pobedu nad nekim koji je ostavio tako jedinstveni trag u svojoj zemlji, svetu, i svom veku? U više pogleda, Jugoslavija je sličnija Zambiji nego nekoj drugoj evropskoj zemlji. Ona je prilično mlada. Ona obuhvata izvestan broj različitih etničkih grupa. Ona je suočena sa najvažnijim problemom očuvanja nacionalnog jedinstva. Sa likom maršala Tita, Jugoslavija je srećna zbog istaknutog narodnog vođe koji se nikad nije plašio da ide nasuprot tokova vremena...

Danas se mnogo čuje o »evrokomunizmu« i »komunizmu sa humanim licem«. Ali, Tito je sprovodio ove koncepte u Jugoslaviji mnogo pre nego što su stvoreni ovi izrazi...

On je izjavio, da će Jugoslavija nastaviti nezavisnim putem, i da neće biti uhvaćena u mrežu suparništva supersila. Tako je rođena politika nesvrstanosti.

Ne tako davno, održana je prva od čuvenih »nesvrstanih« konferencija, a Zambija je bila domaćin jedne konferencije, 1970. godine.

Otad pa do svoje smrti, Tito se borio za istu stvar zajedno sa malim zemljama, uključujući i Zambiju, u opštoj borbi da se očuva mir, proširi sloboda i da se osigura ekonomska pravda...

Jugoslavija danas i dalje igra vodeću ulogu na političkom planu, kao »voljena mati« pokreta nesvrstanosti. Snažne ekonomske veze, koje je povezuju sa brojnim zemljama, su očigledne.

Neosporno, delo Jugoslavije u Zambiji, kao u drugim zemljama, dostojno je poštovanja. Pored Kine, druge zemlje koje su isto tako dobro delovale, mogu biti izbrojane na prste jedne ruke. Jugoslavija je bila, i jeste, veliki prijatelj Zambije. Ona je bila neumorna u svojoj podršci pokretima oslobođenja u južnoj Africi, velikim delom zbog ličnog nastojanja maršala Tita.

Veze Zambije sa Jugoslovenima datiraju iz dana borbe za slobodu, kada su nam, umesto da ostanu po strani, pružili moralnu i materijalnu podršku u našoj borbi.

Od 1964. godine, oni su otpočeli mnoge projekte razvoja u Zambiji. Danas im se, kao istinskim prijateljima, pridružujemo u bolu za maršalom Titom, verujući da će negovati i izgrađivati ono za šta se on borio. Tita, diva pokreta nesvrstanih, nema više.

Ali, njegov duh i dalje je prisutan. Ako ni zbog čega drugog, sećaćemo ga se zbog toga što je posedovao retku hrabrost da kaže, i učini, stvari koje se pamte.

(Tajms of Zambija, Zambija, 6. maja 1980.)

VELIKI DRŽAVNIK I VIZIONAR

Jugoslovenski predsednik Tito smatra se jednim od najistaknutijih vizionara pokreta nesvrstavanja i svetske politike, i jednim od najistaknutijih političara u međunarodnoj politici od kraja drugog svetskog rata.

Tito je inicijator mnogih mera u izgradnji društva, mera kojima je Savez komunista Jugoslavije uspeo da stvori novi politički, ekonomski i društveni sistem, u kojem proizvođači direktno učestvuju u upravljanju preduzećima, i pri utvrđivanju radnih uslova i određivanju svoje sudbine. Među te mere spada odluka CKSKJ, oktobra 1955. godine, o promenama u ekonomskoj politici sa ciljem da se smanji devalvacija i primeni princip racionalnosti u proizvodnji, da se likvidira disproporcija u privredi, ubrza razvoj, proizvede što više robe široke potrošnje i poveća materijalna baza samoupravljanja. To je bio početak korenitih promena u jugoslovenskoj privredi koje su, posle otprilike deset godina, dovele do ekonomske reforme.

Međunarodni politički odnosi, i inostrana politika uopšte, zauzimaju posebno mesto u aktivnosti preminulog predsednika Tita. On je bio pobornik otklanjanja zategnutosti koja je vladala u međunarodnim odnosima posle drugog svetskog rata, svesrdno se zalagao za novi put, za mir i socijalizam u svetu.

U svojim naporima za očuvanje socijalističke nezavisnosti Jugoslavije, on se odlučno suprotstavio svim pritiscima kojima je Jugoslavija bila

izložena sa Istoka i sa Zapada. On se najenergičnije odupro Staljinovim pokušajima za preusmeravanjc unutrašnje i spoljne politike Jugoslavije, s obzirom da se nezavisan kurs Jugoslavije nije poklapao sa Staljinovim planovima.

Tito je u svakoj prilici i obrazlagao svoja osnovna gledišta, zasnovana na teoriji marksizma, o međunarodnim odnosima i borbi za kontinuitet progresivnih promena u svetu. On je svoje ideje izlagao u svojim mnogobrojnim govorima, koje je održavao na kongresima Partije, u Saveznoj skupštini, u svom govoru prilikom dodeljivanja počasnog doktorata Univerziteta u Rangunu (Burma), na konferencijama nesvrstanih zemalja na vrhu, na Evropskoj konferenciji o bezbednosti i saradnji u Helsinkiju, i na Konferenciji komunističkih partija u Berlinu, 1976. godine.

Politika nesvrstavanja, koju je Tito sledio, predstavlja specifičan pogled naroda »trećeg sveta« na međunarodne odnose. Politika nesvrstavanja osuđuje silu, kao metod u odnosima među narodima i državama. Otud je ona usmerena protiv imperijalizma, i svih vrsta tutorstva, protiv kolonijalističke prevlasti, a ka borbi za progres i mir, i ka pozitivnim unutrašnjim promenama, kojima teže progresivne snage u svakoj zemlji.

(Al siasa, Kuvajt, 6. maja 1980.)

TITOV ZNAČAJ

Za partizane u slovačkim planinama, za borce slovačkog narodnog ustanka, pored herojske borbe naroda Sovjetskog Saveza, i izdašne sovjetske pomoći pokretu otpora u našoj zemlji, najveći podsticaj za nas značila je herojska antifašistička borba jugoslovenskih naroda. Van sovjetske teritorije, to je bio najmasovniji i najefikasniji otpor u okupiranoj Evropi, jer je na jugoslovenskoj teritoriji, već u jesen 1941. godine, postojala prva slobodna teritorija. I sve to bilo je povezano sa Titovim imenom, sa njegovom ličnošću. Sa čovekom koji je ušao u legendu našeg naroda u najtežem periodu njegove istorije.

Od seljačkog sina, postao je metalac, i prva životna iskustva, putem radionica i fabrika (1912. godine radio je i u Čehoslovačkoj), putem revolucionarnih vrenja u Rusiji, postao je revolucionarni borac. Godine 1972. on se seća: »Kada sam se obreo u centru takvih događaja, kao što je bila velika oktobarska socijalistička revolucija, svega me to zahvatilo, i raširenih ruku, svim srcem i razumom, prihvatio sam ideje
0 promjeni društvenog bića, društvenog sistema«.

Sasvim je prirodno što je Josip Broz, vojnik revolucionarne Crvene garde, po povratku u Jugoslaviju, postao član KPJ. I ne samo član, nego aktivan, stvaralački borac Partije, borac koji je odigrao ključnu ulogu u formiranju komunističkog pokreta, pri učvršćenju Partije, u socijalističkoj revoluciji i izgradnji Jugoslavije. Takvog' ga poznaje
1 međunarodni komunistički i radnički pokret.

Svoju aktivnost začuđujuće je sačuvao i u svojim poodmaklim godinama, i mnogi kažu — svakako ne bez razloga — da je on upravo zahvaljujući svojoj višestranoj aktivnosti doživeo gotovo 88 godina. On je već bio u osmoj deceniji života, kada su u Jugoslaviji, 1970—1971. godine, počele da dižu glavu liberalističke, oportunističke i kontrarevolucionarnc snage, pretećи — pored ostaloga — da će pripremiti Jugoslaviji »vruću jesen 1971. godine«. Tada je fi to odlučno izjavio: »Jesen će biti vruća,

ali za njih. Za to ću se lično pobrinuti.« Neumorno je radio, mobilisao Savez komunista i postigao da se učvrsti položaj Partije, i za celo društvo otvorio put socijalističke stabilizacije i daljeg razvoja.

Isticati da je Titovo ime upoznao ceo svet, značilo bi ponavljati opšte-poznatu činjenicu. On je bio jedan od osnivača pokreta nesvrstanih zemlja, bez kojeg se danas jedva može zamisliti rešavanje svetskih prob-lema, jer se nalazi u prvim redovima boraca protiv imperijalizma, kolonijalizma i rasizma, za ravnopravne odnose među narodima i državama u svim oblastima.

Njegovim odlaskom, gubimo velikog prijatelja našeg naroda, koji ima lične zasluge za razvoj tradicionalnih prijateljskih odnosa i saradnje između naših komunističkih partija i zemalja. Godine 1973. kada je Gustav Husak u Beogradu, prilikom susreta sa njim, istakao taj njegov odnos prema Čehoslovačkoj, i napomenuo da je u vreme nesporazuma u čehoslovačko-jugoslovenskim odnosima našem narodu to teško palo i nije bilo od koristi našim zemljama, Tito je, između ostaloga, odgo-vorio: »Nećemo gledati u prošlost, nego u budućnost«. Drug Husak se sa time složio, i to je postalo programsko geslo u proširenju i produb-ljivanju naših odnosa prijateljstva i svestrane saradnje, uz poštovanje specifičnosti i razlika unutrašnjeg razvoja i međunarodnog položaja dveju zemalja.

Jugoslovenski narodi opraštaju se od svog Tita u dubokom bolu, i mi delimo njihovu tugu. Otišao je pravi sin svog naroda, vojnik revolucije, značajni državnik, jedna od poslednjih velikih ličnosti herojske anti-fašističke i oslobodilačke borbe naroda za vreme drugog svetskog rata, umro je borac za socijalizam, mir i progres na ćelom svetu.

(Pravda, Čehoslovačka, 6. maja 1980.)

JEDINSTVO POKRETA, UZ SUVERENITET SVAKE KOMUNISTIČKE PARTIJE

Sa ogromnim bolom, kineski narod primio je iz Beograda tužnu vest o smrti predsednika SFRJ, predsednika SKJ, druga Josipa Broza Tita. Povodom smrti druga Tita, izražavamo naše duboko saučešće.

Život velikog marksiste druga Tita jeste svetli život istaknutog prole-terskog revolucionara, tesno povezan sa borbom jugoslovenskih naroda za slobodu, samostalnost zemlje, i za izgradnju socijalizma. Sve velike pobede u savremenoj jugoslovenskoj istoriji neodvojive su od Titovog doprinosa. Drug Tito za nacionalno oslobođenje, napredak i sreću jugoslovenskih naroda, ima neizbrisive, večne zasluge.

Drug Tito je vodio jugoslovenski narod da, oslanjajući se na sopstvene snage, osvoji veliku pobedu u borbi za nacionalno oslobođenje. On je već nekoliko decenija vodio nepokolebljivu, stoičku borbu za oslobo-đenje jugoslovenskih naroda. Od dolaska na čelo Komunističke partije Jugoslavije, 1937. godine, on je rukovođenje Partijom i borbu u zemlji neprekidno tesno povezivao sa širokim narodnim masama, učinivši tako da KPJ postane jedinstvena, snažna proleterska politička partija. Za vreme drugog svetskog rata KPJ, sa drugom Titom na čelu, povela je jugoslovenske narode i narodnosti na ustanak, koji je uzdrmao Balkan, utvrdila strategiju vođenja partizanskog rata, stvorila narodne oružane snage, i bez ikakve podrške sa strane rukovodila Narodno-

oslobodilačkom armijom i partizanskim odredima u istrajnoj borbi protiv zavojevača. Narodi i narodnosti Jugoslavije, razbijajući snažne neprijateljske napade, oslobodili su celu zemlju, pobedili nemačke i italijanske fašističke osvajače, i izborili se za narodnu Jugoslaviju.

Posle drugog svetskog rata, drug Tito je univerzalnu istinu marksizma primenio u konkretnoj jugoslovenskoj praksi i iznašao specifični jugoslovenski put izgradnje socijalizma. Pod njegovim rukovodstvom, jugoslovenski narodi su izgrađivali i razvijali socijalističko samoupravljanje koje odgovara uslovima u njihovoj zemlji, brzo su izlečili rane iz rata, neprekidno razvijali nacionalnu privredu, i od zaostale i siromašne Jugoslavije izgradili višenacionalnu zbratimljenu savremenu industrijsko-agrarnu zemlju. Drug Tito je rukovodio jugoslovenskim narodima i narodnostima u izgradnji sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, odlučnoj, oštroj i nepomirljivoj borbi protiv subverzivnih, destruktivnih i podrivačkih aktivnosti spoljaŠnjih i unutrašnjih neprijatelja, u pripremama da se u svakom momentu suprotstave svakom stranom agresoru — i zaštite samostalnost i suverenitet Jugoslavije. Drug Tito je utemeljitelj SFRJ i u dugoj borbi prekaljeni vođa jugoslovenskih naroda, ali on nikad nije nadmeno isticao svoje zasluge i uzdizao sebe. On se spuštao u mase, brinuo se za patnje i nevolje naroda, i za sreću jugoslovenskih naroda davao sve od sebe, sve do poslednjeg daha života. Već nekoliko decenija, drug Tito uživa neizmemu iskrenu ljubav i poštovanje u srcima jugoslovenskih naroda.

Drug Tito je ne samo širom sveta čuveni heroj borbe protiv fašizma nego je, u međunarodnim poslovima, uzor istrajnosti na nacionalnoj samostalnosti i uzor neustrašivosti pred tiranijom i nasiljem. Iako je nailazio na mnogobrojne teškoće, on je od početka dokraja ostao istrajan, nepokolebljiv, čvrst i postojan. Drug Mao Cedung hvalio je druga Tita da je snažan i čvrst kao gvožđe.

Drug Tito se oduvek istrajno zalagao da uzajamna pomoć u okviru proleterskog internacionalizma mora ići sa uvažavanjem jedinstvenih principa suvereniteta svake partije i zemlje. On se istrajno zalagao da komunističke partije svih zemalja moraju biti samostalne, autonomne, nezavisne i ravnopravne, da budu odgovorne pred svojom radničkom klasom i svojim narodom. On je dao ogroman doprinos međunarodnom komunističkom pokretu.

Drug Tito je jedan od osnivača pokreta nesvrstavanja. Da bi zaštitio principe i ojačao jedinstvo pokreta nesvrstanih, on je godinama neprekidno ulagao velike napore, čime je omogućio da se iz dana u dan povećava i jača uloga pokreta nesvrstanih i u ujedinjavanju naroda sveta u borbi protiv imperijalizma, kolonijalizma i hegemonizma. On je odlučno podržavao pravednu borbu potlačenih i ugnjetavanih nacija i naroda, borio se protiv svih oblika strane dominacije i za mir u svetu. On ima ogromno visok ugled u ćelom svetu. Smrt druga Tita ogroman je gubitak za pokret nesvrstavanja i za napredak svih zemalja sveta.

Drug Tito je bio stari prijatelj i saborac kineskog naroda, koji ga veoma poštuje i voli. Još u vreme dok je buktao plamen antijapanskog rata, kineski narod je sa velikim divljenjem pažljivo pratio tok antifašističke borbe kojom je rukovodio drug Tito. Kineski narod je iz borbe jugoslovenskog naroda crpao ohrabrenja. Dragoceno iskustvo, koje je pod rukovodstvom druga Tita jugoslovenski narod stekao u izgradnji socijalizma, našla je na visoku ocenu i poštovanje u kineskog naroda. Po-

slednjih nekoliko godina, kinesko-jugoslovensko prijateljstvo i njihova solidarnost, a i odnosi prijateljske saradnje dveju zemalja, zabeležili su veliki razvoj. Drug Tito je, da bi pojačao i unapredio prijateljstvo i solidarnost naroda Kine i Jugoslavije, da bi pojačao odnose prijateljske saradnje između dveju zemalja, uložio ne malo srca, duše i krvi. Godine 1977, on je, u 85. godini života, ne obazirući se na napore i umor, došao u prijateljsku posetu Kini, čime je učinio da odnosi dve partije i dve zemlje uđu u novu fazu dugoročnog, sveobuhvatnog i stabilnog razvoja. On je isticao: »Mi moramo nastaviti da jugoslavensko-kineske prijateljske odnose razvijamo«. Kineski narod visoko ceni i uvažava prijateljstvo između naših dveju partija i Kine i Jugoslavije. I u danima kada su narodi Jugoslavije u neizmernom bolu zbog toga što su izgubili druga Tita, kineski narod čvrsto stoji uz njih, odlučno podržava jugoslovenske narode u njihovoj borbi za pravednu stvar odbrane samostalnosti, suvereniteta i izgradnje socijalizma, uložiće napore da se prijateljski odnosi između Kine i Jugoslavije razvijaju i napreduju.

Drug Tito je zauvek otišao od nas, ali njegove pouke ostaće večno uklesane u srcima jugoslovenskih naroda. Mi smo duboko uvereni da će jugoslovenski narodi svakako pretvoriti bol u snagu, nastaviti delo druga Tita i, pod rukovodstvom CKSKJ, nastaviti istrajnu borbu za jačanje bratstva i jedinstva svih naroda i narodnosti, za razvijanje socijalističkog samoupravljanja i izgradnje socijalističke privrede, za ojačanje opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, za kranje budnu zaštitu samostalnosti i bezbednosti zemlje, da će se istrajno boriti i odlučno braniti principe nesvrstavanja. Socijalistička Jugoslavije će sigurno i ubuduće krupnim, čvrstim i stabilnim koracima pobedonosno napredovati putem koji je drug Tito trasirao.

(Ženmin žibao, Kina, 6. maja 1980.)

POBORNIK NESVRSTAVANJA

Mnogo posle Ruzvelta, Staljina, De Gola i Mao Cedunga, poslednji velikan iz drugog svetskog rata, Josip Broz Tito je umro, što očekuje svakoga od nas.

U 88. godini, ugasio se život onoga koji je oličavao politički život svoje zemlje.

Tokom celog svog života, Josip Broz Tito, na čelu svoje zemlje, predstavljao je uzor kojem su se svi divili.

Međutim, stari Maršal postao je veliki čovek, poznat u svetu, kojeg danas svi žale, na prvom mestu zbog svoje spoljne politike, i svoje vizije međunarodnih odnosa. Striktno primenjujući principe kojima se rukovodi pokret nesvrstanih, Tito je, kao ubeđeni komunist, ostao na podjednakoj udaljenosti od Moskve i Vašingtona, odbijajući i odbacujući blokovsku politiku.

Ova izvanredna ravnoteža, koju je Tito održavao u odnosu prema dve supersile, izazivala je veliko divljenje u »trećem svetu«. U svakom slučaju, u ljudskoj istoriji malobrojni su državnici malih zemalja koji su, kao predsednik Tito, aktivno uticali na sve tokove svetskih događaja poslednjih godina. Njegovo delo, istovremeno, izražava i oličava težnje savremenog čovečanstva ka slobodi i jednakosti, miru i društve-

nom napretku. Ovim principima nesvrstanosti, rukovodila se spoljna politika Jugoslavije još od Bandunga.

Nesvrstanost ne sme biti transmisija, ili rezerva, bilo kojeg bloka. Ove reči, mai šal Tito izgovorio je septembra prošle godine na Kubi, na sastanku koji je bio njegovo poslednje učešće na konferencijama nesvrstanih.

Celog svog života, onaj koji je još juče bio jedini od osnivača pokreta, ostao je veran duhu Beograda, boreći se iz dana u dan protiv neprijatelja nesvrstanih, protiv onih koji su klevetali, i koji su želeli da ih razjedine.

U ovom veku, u kojem veliki centri ekonomske i vojne moći nastoje da podele svet na sfere interesa, uvereni da je budućnost sveta pravo jačega, Tito je svojom vizijom nesvrstanosti u velikoj meri doprineo pokretu nesvrstanih zemalja, stvaranju novih međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa, zasnovanih na principima mira, demokratije i progresa.

(Kamerun tribjun, Kamerun, 6. maja 1980.)

JUGOSLAVIJA BEZ TITA

Predsednik Josip Broz Tito, koji je prekjuče preminuo, ostavio je dovoljno dugo vreme narodu i rukovodiocima Jugoslavije da se pripreme da prihvate njegovu smrt. Novo rukovodstvo njegove zemlje, u toku četiri meseca, koliko je trajala njegova borba sa smrću, imalo je vremena da se pripremi i da proveri delovanje sistema kolektivnog rukovodstva, koji je maršal Tito uveo pre 11 godina da bi osigurao prenošenje vlasti bez potresa. U takvoj situaciji, ne treba se čuditi što je jugoslovenski narod primio Titov odlazak, bez ijednog incidenta koji bi mogao da utiče na političku stabilnost zemlje. ..

Za nesvrstane zemlje, smrt maršala Tita predstavlja veliki gubitak.. .

(Berita harian, Malezija, 6. maja 1980.)

VERNI SIN NARODA JUGOSLAVIJE

Četvrtog maja 1980. godine, posle teške bolesti, preminuo je Josip Broz Tito — predsednik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i predsednik Saveza komunista Jugoslavije.

Josip Broz Tito rodio se 25. maja 1892. godine, u seljačkoj porodici, u Hrvatskoj. Završivši osnovnu školu i dva razreda gimnazije, on je 1907. godine stupio na posao. Kao mlad radnik-metalac, on je 1910. godine stupio u redove Socijaldemokratske partije Hratske i Slavonije. Početkom prvog svetskog rata, njega su uhapsile austrougarske vlasti zbog antiratne propagande, i poslale ga na front. Godine 1915. bio je teško ranjen, i našao se u zarobljeništvu u Rusiji. Posle izlečenja, bavio se političkim radom među ratnim zarobljenicima. Stigavši juna 1917. godine u Petrograd, učestvovao je u julskim demonstracijama protiv privremene vlade, bio je uhapšen, i poslat na Ural. U Omsku je oktobra 1917. godine stupio u redove Crvene armije, učestvovao je u borbama protiv kolčakovaca, zajedno s boljševicima bavio se revolucionarnim radom među seljacima. «

Po povratku u domovinu, 1920. godine, Josip Broz Tito stupio jc u Komunističku partiju Jugoslavije, i aktivno se uključio u revolucionarni radnički pokret. Godine 1928. izabran je za sekretara Gradskog komiteta KPJ u Zagrebu. Iste godine je uhapšen, i osuđen zbog komunističke aktivnosti na pet godina robije. Izašavši iz zatvora, nastavio je ilegalni partijski rad. Godine 1934. izbran je za člana Polit biroa CKKPJ.

Godine 1935. i 1936. Josip Broz Tito se nalazio u Moskvi, radio je u Kominterni, kao član delegacije KPJ učestvovao na Sedmom kongresu Kominterne.

Krajem 1936. godine, ilegalno se vratio u Jugoslaviju. Od 1937. godine, Josip Broz Tito nalazi se na čelu Komunističke partije Jugoslavije, a oktobra 1940. godine, na Petoj opštejugoslovenskoj konferenciji KPJ, izbran je za generalnog sekretara CKKPJ; ponovo je izabran na to mesto na Petom kongresu KPJ 1948. godine. Novembra 1952. godine, pošto je na Šestom kongresu Partija dobila ime Savez komunista Jugoslavije (SKJ), Josip Broz Tito postao je generalni sekretar Saveza komunista Jugoslavije, a oktobra 1966. godine — predsednik Saveza komunista Jugoslavije.

Za vreme drugog svetskog rata, Josip Broz Tito, kao vrhovni komandant Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije, a od novembra 1943. godine kao predsednik Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije, rukovodio je herojskom borbom jugoslovenskih naroda protiv fašističkih okupatora, za svoje nacionalno i socijalno oslobođenje.

Od jeseni 1944. godine, kada su počele neposredne zajedničke borbene akcije vojnika sovjetske armije i Narodnooslobodilačke armije Jugoslavije, Josip Broz Tito usklađivao je akcije NOAJ i sovjetske vojske u borbama za oslobođenje zemlje i njene prestonice Beograda od zajedničkog neprijatelja.

Zbog izuzetne uloge u narodnooslobodilačkom ratu, hrabrosti i junaštva, Josip Broz Tito dobio je zvanje maršala i narodnog heroja Jugoslavije. Zbog velikih zasluga u borbi protiv fašističke Nemačke, on je dobio sovjetske ordene, Pobede i Suvorova prvog stepena.

Posle rata, Josip Broz Tito, zauzimajući najviše državne i partijske položaje, bavio se organizacijom socijalističke izgradnje u SFRJ, ulažući sve svoje snage i energiju za dobro naroda Jugoslavije. Kao predsednik SFRJ, Josip Broz Tito bio je na čelu Predsedništva SFRJ, a i Saveta federacije, bio je vrhovni komandant oružanih snaga zemlje. Josip Broz Tito je heroj socijalističkog rada Jugoslavije. On je 1972. godine bio nagrađen drugim, a 1977. godine trećim Ordenom narodnog heroja Jugoslavije.

Josip Broz Tito bio je aktivan borac za mir, za jedinstvo progresivnih snaga u borbi protiv imperijalizma i kolonijalizma, zalagao se za širok razvoj jugoslovensko-sovjetskih odnosa. On je više putaposetio Sovjetski Savez. Zbog aktivnog učešća Josipa Broza Tita u međunarodnom komunističkom i radničkom pokretu, zbog njegovih zasluga u zajedničkoj borbi protiv fašizma, u razvoju i jačanju prijateljstva i svestrane saradnje između KPSS i SKJ, između SSSR i SFRJ, Prezidijum Vrhovnog sovjeta SSSR odlikovao ga je povodom 80-godišnjice rođenja Ordenom Lenjina, a povodom 85-godišnjice Ordenom oktobarske revolucije.

Sovjetski ljudi duboko žale smrt Josipa Broza Tita, istaknutog rukovodioca komunista, i svih radnih ljudi Jugoslavije, i velikog borca međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta.

(Pravda, SSSR, 6. maja 1980.)

TRIJUMF POLITIČKOG OPREDELJENJA

... Odavanje pošte u Beogradu prerasta u ovaploćenje, gotovo vizuelno ovaploćenje politike za koju je Tito živeo, i za koju se borio, kako na međunarodnom planu, tako na planu odnosa među komunističkim partijama, i na domaćem planu. Prisustvo Hua Guofenga i Leonida Brežnjeva u istom času, i na istom mestu, istim povodom, predstavlja značajan trenutak naše savremene istorije...

Kao što je neosporna činjenica da su veličina ličnosti i istorijska snaga Josipa Broza Tita razlog što su se okupili u Beogradu moćnici sveta, tako je neosporna činjenica da sahrana u Beogradu predstavlja trijumf jednog stava i jednog političkog opredeljenja od kojih Tito nikad nije odstupio i zahvaljujući kojima se nacionalno originalno iskustvo jedne zemlje spojilo sa težnjama najvećeg dela čovečanstva, težnjama nezavisnosti, samostalnosti i pravde, spojilo se, ne dozvolivši da ga sputa dogmatizam.

U takvom stavu i opredeljenju, Jugoslavija je otkrila svoj poziv, snagu i potencijal bezbednosti u oblasti sveta koja je izuzetno nestabilna, kakav je Balkan, i u trenucima krize koji su posebno teški, kao što su ovi koje preživljavamo.

To je dragocena baština, i jugoslovensko stanovništvo toga je savršeno svesno. Dokaz za to su dostojanstvo, prirodnost i revnost sa kojom su stvoreni neprekidni redovi duž velikih arterija glavnog grada, koji su se slivali ispred Savezne skupštine, gde je sinoć postavljen kovčeg sa posmrtnim ostacima predsednika Tita, prekriven nacionalnom zastavom. To je manifestacija narodne žalosti, koju nikakvi oblici prinude ne bi mogli da organizuju, ma koliko bili pritajeni.

To je znak priznanja, pošta koja se ovde u Beogradu pretvara u nemi prizor koji se obnavlja u svim velikim i malim gradovima zemlje, u svakom preduzeću, na svakom radnom mestu, u svakoj društveno-političkoj organizaciji, od Slovenije do Makedonije...

(Republika, Italija, 6. maja 1980.)

ZAKLETVA JUGOSLAVIJE

Državne i partijske zastave, koje su krasile Beograd za vreme prvomajskih praznika, spuštene su na pola koplja i visile su nepomično tog majskog ponedeljka, kao da u sebi nose tugu. Milionski grad Beograd, inače prepun života i žamora, i ispunjen bučnim razgovorom mnogobrojnih ljudi, bio je sablasno pust i tih. Saznanje od poslednjih nekoliko meseci da bolest buntovničkog državnog vođe Josipa Broza Tita mora jednom neminovno da se završi smrću, nije moglo bitno da ublaži bol u ljudi.

»Josip Broz Tito je umro — Titovo delo živi i dalje«, tako, i slično tome, glase crno oivičeni naslovi na* naslovnim stranama svih vanrednih

izdanja jugoslovenskih listova. Mnogi ljudi stoje na ulicama, i čitaju još jednom ovu vest, koja im se čini tako neshvatljivom, a za koju su već davno čuli. Čini se, kao da žele uvek iznova, i to konačno, da se uvere da je Titova smrt neopoziva činjenica, i da je era nakon Tita, koja je u političkoj praksi već davno započela, postala od 4. maja politička svakodnevica.

U ponedeljak su u Beogradu sati tekli kao da ceo svet čeka samo na jedan događaj : na posmrtne ostatke Josipa Broza Tita, i na prenošenje kovčega sa njegovim telom u zgradu Skupštine. Još pre nego što se, te večeri, stanovništvu pružila mogućnost da oda poslednju poštu svom Predsedniku, maršalu, i predsedniku Saveza komunista Jugoslavije, više stotina hiljada Beograđana okupilo se na stanici i oko zgrade Skupštine. Slike su bile iste kao u glavnim gradovima republika Slovenije i Hrvatske, u Ljubljani i u Zagrebu. Nepregledne mase ljudi želele su da budu svedoci jednog istorijskog trenutka, koji je od svetskog političkog značaja, kada je kovčeg sa posmrtnim ostacima predsednika Tita, prekriven državnom zastavom krenuo »Plavim vozom « — nekadašnjim predsedničkim vozom — na poslednji put.

Voz je krenuo iz Ljubljane u 8.30 časova, i dva sata nakon toga »Plavi voz« stao je jedino u Zagrebu, gde je Tito proživeo mnoge godine svog života i započeo političku aktivnost, gde se kao politički zatvorenik nalazio u zatvoru i gde je pokrenuo obnovu Komunističke partije Jugoslavije. Tu je kovčeg sa Titovim posmrtnim ostacima iznet iz voza i postavljen na postament ispred stanične zgrade...

Sve zakletve na vernost i obećanja da će se nastaviti Titovim putem, koji su izrečeni ovih dana pred odrom predsednika Tita, počivaju jasno na dva najznačajnija stuba titoizma: na samoupravnom socijalizmu i na nesvrstanosti. Ukoliko se očiglednije sačuva ravnopravna jednakost između mnogobrojnih nacija u ovoj zemlji, utoliko će biti lakše da se sačuvaju te dve tekovine.

Tito je u poslednjoj deceniji svog života, zajedno s glavnim jugoslovenskim ideologom Edvardom Kardeljom, koji je preminuo pre godinu dana, izgradio sa tom namerom razgranatu ustavno-zakonsku mrežu federativnih odnosa. Srazmeran broj predstavnika šest republika i dve autonomne pokrajine učestvuju u svim značajnim državnim i partijskim rukovodećim organima, kako u donošenju odluka, tako kada je reč o odgovornosti.

Taj, na prvi pogled, veoma komplikovan sistem, Tito je kratko vreme pre svoje smrti upotpunio tzv. jednogodišnjim mandatom, kojim se predviđa samo jednogodišnje obavljanje dužnosti u ćelom nizu rukovodećih funkcija, sa time što bi se stalno smenjivali predstavnici iz pojedinih republika. Ta odredba, koja se odnosila na osmočlano državno Predsedništvo, bila je već uneta u Ustav od 1974. godine. Sada se taj sistem uvodi i na nižim nivoima, a osobito u 24-članom partijskom Predsedništvu.

Zakonski, u svim pojedinostima pripremljen prelazak na eru nakon Tita položio je zvaničan ispit još prvog dana nakon Titove smrti. Državno Predsedništvo je, u skladu sa Ustavom, svog dosadašnjeg zamenika Predsednika Lazara Koliševskog naimenovalo za predsednika Predsedništva. Nakon Titove smrti, neće više postojati predsednik države, i njegove funkcije prelaze na celo Predsedništvo kao kolektiv...

Ma koliko da ovaj princip otežava težnje pojedinaca da sprovedu u delo svoje ambicije za vlašću, on istovremeno otežava stvaranje jedne vodeće ličnosti. Druge zemlje će morati da se naviknu na to da će nakon faze jugoslovenske politike, koja je gotovo isključivo bila personificirana u Titovoj ličnosti, morati brzo da menjaju partnere sa kojima vode pregovore, tako da će se teško ostvarivati lični odnosi...

(Frankfurter rundšau, SR Nemačka, 6. maja 1980.)

UMRO JE VELIKAN

čini se da je o njemu sve rečeno još pre nego što je umro, tj. Josip Broz Tito još za života ušao je u legendu : Tito, junački vođa partizana; Tito, poslednji div iz drugog svetskog rata; Tito, prvi komunistički vođa koji se usudio da se odupre Staljinu; Tito, vođa nesvrstanih...

Ali, sada kada je okončana duga agonija jugoslovenske ličnosti broj jedan, treba još jednom razmisliti o tome šta je Tito bio, jer, bez njega, ma kakvi bili napori u pripremanju rukovodstva koje će ga nasieditи, moraće se drukčije tragati za sudbinom i budućnošću.

On je Jugoslaviju učinio državom drukčijom od drugih zemalja, svakako komunističkom, ah koja odbija poslušnost Sovjetima...

(Frans soar, Francuska, 6. maja 1980.)

TITO JE OSTAVIO NASLEĐE

Poslednji veliki borac za nacionalnu nezavisnost i nesvrstanost, jugoslovenski predsednik Josip Broz Tito je umro...

Činilo se kao da je sedam etničkih grupa sa različitom političkom, ekonomskom, socijalnom i verskom pozadinom bilo uspešno ujedinjeno u socijalističku republiku Jugoslaviju, zahvaljujući samo njegovoj istrajnosti i lojalnosti kojom je bio okružen.

Tito je postavio temelje pokreta nesvrstanih zemalja zajedno s Naserom, Nehruom i Sukarnom. Politika nesvrstanosti, koja ne staje ni na stranu Sovjetskog Saveza ni na stranu SAD, potrebna je kao vid zajedničkog napora zemalja-istomišljenica da se spreči nuklearni sukob između dve supersile.

Njegov odlazak smatra se herojskim, i svet oseća prazninu.

(Kompas, Indonezija, 6. maja 1980.)

SNAŽAN DUH NEZAVISNOSTI

Imao je 87 godina, i bio je poslednji od ratnih lidera. Za 36 godina njegovog rukovođenja Jugoslavijom, dogodilo se mnogo toga Čemu bi odavno podlegla manje snažna i uporna ličnost. Godine 1944, Tito se pojavio kao jedini komunistički lider koji je na vlast došao na osnovu toga što je imao sledbenike, a ne na osnovu sovjetskih bajoneta. ..

U spoljnoj politici, stvorio je nesvrstanost. On je, zajedno s Nehruom i Naserom, bio otac pokreta nesvrstavanja... U privrednom sektoru, naglasak je bio na samoupravljanju, a ne na centralizovanoj, birokratskoj državnoj kontroli. ..

Struktura koju je Tito za sobom ostavio sadrži u velikoj meri trag ovog snažnog duha nezavisnosti tako da, iako više nema njegovog ličnog prestiža i rukovodstva, kolektivno rukovodstvo koje ga sada zamenjuje može u ovome naći snagu i potporu...

(Hindustan tajms, Indija, 6. maja 1980.)

SVET JE SIROMAŠNIJI

Svet je siromašniji posle smrti jugoslovenskog predsednika Josipa Broza Tita, državnika kojeg će se svi ljudi uvek sećati sa ljubavlju.

Za Jugoslovene, koji su pogođeni velikim bolom, Tito je bio osnivač nacije, čovek koji se borio za društvo jednakosti, pravde i dostojanstva.

Tito je poveo partizane u rat protiv okupacije i nacizma, i posejao seme nezavisnosti i jedinstva u nacionalne interese Jugoslavije.

Ali, Jugosloveni nisu sami u žalosti zbog gubitka čoveka čiji su život, ideali i dela, bili posvećeni uzdizanju ljudskog dostojanstva, bez obzira na teritorijalne granice.

Tito će ostati u srcima ljudi širom sveta zbog uloge saosnivača i lidera nesvrstanog pokreta.

Celog života, on je težio da od nesvrstanog pokreta načini snažno oružje mira i nezavisnosti.

Njegov život, neodvojiv od njegovog naroda, inspirisao je sve one koji se bore za slobodu i dostojanstvo širom sveta. Stoga su mnoge zemlje u Africi, i u drugim delovima sveta, u Titu videle borca i zakupnika ugnjetenih i poniženih.

Tito je bio ubeđen socijalist. On je najviše doprineo socijalizmu time što je pokazao svetu da ne postoji samo jedno rešenje za probleme vezane za izgradnju socijalizma.

U teoriji i praksi, on je pokazao da svaka zemlja mora prilagođavati socijalističku filozofiju svojim objektivnim uslovima.

Tanzaniju je uvek inspirisao Titov principijelni stav, i ona je bila spremna da uči na dostignućima jugoslovenskog naroda pod veštim rukovodstvom pokojnog predsednika.

Bilateralni odnosi između Jugoslavije i Tanzanije vremenom su postajali sve snažniji. Narod Tanzanije još se rado seća da nas je Tito posetio 1970. godine. Predsednik Njerere takođe je posetio Jugoslaviju.

Ali, veze koje spajaju dve zemlje nisu ograničene samo na najviše rukovodstvo. Međusobno su se posećivali ljudi iz svih delova država.

Zato narod Tanzanije stoji uz narod Jugoslavije u ovom trenutku velikog bola. Jugosloveni su izgubili velikog vođu, a Tanzanijci čvrstog saveznika u potrazi za socijalnom, političkom i ekonomskom pravdom u svetu.

(Dejli njuz, Tanzanija, 6. maja 1980.)

LEGENDA BEZ ZABORAVA

Veliki vizionar Josip Broz Tito nije više živ, ali legenda o Titu neće pasti u zaborav. On će u budućnosti, na međunarodnoj sceni, predstavljati moćnu snagu.

Više od tri duga meseca, lekarski izveštaji iz Beograda najavljivali su početak kraja ovog istaknutog državnika, čiji je ime postalo jedno od najsvetlijih u XX veku. Njegova tvrdokorna borba sa smrću odražavala je njegovu doslednost, odlučnost i neoborivu hrabrost...

Tito se isticao, kao džin, među njegovim savremenicima...

Bio je samostalan borac za nesvrstavanje, političku nezavisnost i zemlje »trećeg sveta«. Doprineo je da se sačuva mir u toku poslednjih nekoliko decenija. Dok se borio sa svojom bolešću, upućivao je apele vođama velikih sila da ne ugroze proces popuštanja zategnutosti, i da ulože napore da bi pronašli miroljubiva rešenja za sadašnje sukobe i krize u svetu.

Sada je, njegovim odlaskom, nastala ozbiljna praznina. Pokret nesvrstavanja suočen je sa krizom u rukovodstvu...

S obzirom da je Tito bio jedan od osnivača ove političke sile, on je bio zaslužan za uspeh pokreta nesvrstavanja kao antipoda ratu i kao nezamenljive snage koja se bori za mir u svetu.

Kada je taj osnivač nesvrstavanja sagledao opasnost, da bi moglo doći do infiltracije blokova u ovaj pokret, otputovao je u Havanu da spreči njegovo raspadanje. Međutim, pokret se ponovo suočava sa problemom. Tito nije bio samo veliki strateg na međunarodnom planu. On je, u svojoj domovini, uveo jedinstven sistem neprekidne vladavine naroda. Samo Tito mogao je da ostvari ono što se činilo nemogućno i da ujedini različite zajednice i nacionalnosti u okviru jednog neobičnog federalnog Predsedništva. Narodi Jugoslavije poštuju nesvrstanost kao svetinju, i čuvaju svoju nezavisnost i svoj suverenitet, odbacujući podređenost bilo kojoj od blokovskih sila...

Tito je bio svestan ovih činjenica kada je obrazovao Predsedništvo, koje ima snagu da se suprotstavi svim mogućnim napadima spolja. Činjenica je da sledeće Titove reči zvuče vizionarski : »Treba da radimo kao da će mir vječno da traje, a da budemo spremni kao da će rat sjutra da izbije«.

(San, Šri Lanka, 6. maja 1980.)

VEČNA SVETIUA

Na našu veliku žalost, predsednik Tito je umro. Saznavši za ovu tužnu vest, narodi celog sveta izražavaju svoje saučešće.

Tito je uživao veliki međunarodni prestiž.

Posle ogorčene borbe protiv fašista, Tito i njegovi ratni drugovi osnovali su Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju. Odbacujući kontrolu hegemonizma, Tito je odlučno savladao struje koje su težile rascepu, a i političke sukobe u zemlji, omogućujući, na taj način, Jugoslaviji da se neometano razvija i da postane snažna i prosperitetna. On je zasluženo bio veliki vođa jugoslovenskog naroda.

U socijalističkoj izgradnji, Tita nisu sputavale dokrtine marksizma i lenjinizma, niti ga je zbunjivala zapadna demokratija. ON je tvorac originalnog socijalističkog puta, čije su odlike samoupravljanje, nezavisnost i nacionalno jedinstvo. On je nasledio i razvijao plemenitu tradiciju političke demokratije, a i ekonomski sistem socijalističkog društvenog vlasništva; on je podržatao princip nezavisnosti među zemljama

i partijama, i pridržavao se internacionalizma, On je, na taj način, pružao doprinose savremenom međunarodnom komunističkom pokretu i postao je njegov istaknuti borac.

Veliki uticaj koji je Tito imao u međunarodnim pitanjima leži, takođe, u njegovoj borbi za pokret nesvrstavanja. On je efikasno doprinosio borbi zemalja »trećeg sveta« za uspostavljanje novog međunarodnog ekonomskog poretka... Upravo u kompleksnim borbama u svetu, Tito je postao istaknuti aktivist za međunarodni mir i stvar progresivnih snaga u svetu.

Ono što se najviše ističe u njegovoj sedamdesetogodišnjoj borbi, to je što se Tito uvek hvatao ukoštac sa problemima i uspevao da sačuva prave smernice. Njegove poodmakle godine nisu zamaglile njegovu razboritost i smisao za stvarnost, niti je donosio pogrešan sud da bi favorizovao druge. On je uvek imao izoštrenu političku viziju, a u radu je bio skroman i oprezan.

Ono čega se kineski narod seća sa uzvišenim osećanjima, jeste Titova poseta Kini, kada mu je bilo 85 godina, da bi doprineo učvršćivaju prijateljstva između naroda dveju zemalja. Mi ne možemo, a da ne osećamo duboku tugu zbog njegovog odlaska.

Gigantska politička zvezda savremenog sveta je pala. Međutim, sjaj ove zvezde i dalje će obasjavati čovečanstvo. Narodi Jugoslavije, i sveta, večno će se sećati njegove borbe i primera koji je dao.

(Ven vei po, Hongkong, 6. maja 1980.)

TRIJUMF SLOBODE I DOSTOJANSTVA

Maršal Josip Broz Tito bio je poslednji od velikih državnika, koji nije uticao samo na tok istorije u svojoj zemlji, nego i na događaje koji su se odigravali u svetu. Bio je rođeni vođa masa. On je objedinjavao sve elemente velikog rukovodioca, tako da će Jugoslavija, i ceo svet, još godinama da ga se sećaju sa mnogo poštovanja i ljubavi.

Tito je posedovao izuzetne duhovne i moralne kvalitete, ali i veliku hrabrost, koja gaje podsticala da izvrši svoju životnu misiju — da ostvari oslobođenje i razvoj Jugoslavije. Opasnost nikad nije obeshrabrila Tita. On je svoj život zasnivao na principima. Njegova hrabrost počivala je na Čvrstom ubeđenju da on može da se suprotstavi velikim silama. Tito nikad nije delovao impulsivno, i bio je metodičan čovek. Od 1937. godine, Tito je sa velikom odlučnošću radio u Partiji, na čijem se čelu nalazio pola svog života.

On je tvorac novog oblika privredne vlasti, koja je u njegovoj zemlji poznata kao samoupravljanje. Tito je tako dobro poznavao dušu svog naroda da je postao simbol njegovih težnji. Rođen u Kumrovcu, Tito je, kao metalski radnik, bio i vizionar i realist, koji se identifikovao sa svojim narodom. On se potpuno predao borbi svog naroda, i borba je za njega predstavljala život.

Izvan granica Jugoslavije, maršal Tito bio je simbol jedinstva i čvrstog stava zemalja »trećeg sveta« protiv politike blokovskih sila i supersila Takve težnje kasnije su poprimile konkretan oblik u pokretu nesvrsta-nosti. Maršal Tito bio je jedan od osnivača ovog pokreta.

Ugled jugoslovenskog vođe porastao je kada se on herojski suprotstavio velikom pritisku supersila, kojem neki slabiji čovek ne bi odoleo. On je bio izuzetan čovek koji je dobio svaku bitku u svom životu. Tito je bio među onima koji su se najviše zalagali za međunarodnu saradnju i mir. Njegov život je trijumf slobode i dostojanstva. Žalimo zbog njegove smrti, i pridružujemo se svetu, odajući mu poštu.

(Bangladeš tajms, Bangladeš, 6. maja 1980.)

JEDINSTVENI ŠEF DRŽAVE

Odlaskom maršala Tita, Jugoslavija je izgubila velikog vođu, a svet jednog od najvećih državnika.

On je bio jedinstveni šef države, ne samo zato što je za vreme svog aktivnog političkog života zaostalu Jugoslaviju pretvorio u modernu državu i postao oličenje njenog velikog naroda, nego i zato što je bio simbol nada i želja gladnog stanovništva iz više od dve trećine zemalja širom sveta.

Zajedno s Džavaharlalom Nehruom i Gamalom Abdelom Naserom, bio je začetnik mišljenja da je snaga volje mnogo jača od snage oružja, da se argumenti sile pobeđuju silom argumenata, i da se tihoj većini ugroženih ljudi na svetu omogući da žive u miru.

Osnovao je pokret nesvrstavanja i odnegovao ga tako da postane nezavisan, vanblokovski faktor svetskog značaja i oruđe za ostvarenje pozitivnih promena u međunarodnoj politici i ekonomskoj saradnji, ističući njegovu potrebu da se suprotstavi svim vidovima inostranog mešanja, dominacije, pa i političke i ekonomske hegemonije.

Jugoslavija, koja je od kolonije izrasla u slobodnu zemlju, zahvaljujući sposobnosti, istrajnosti i hrabrosti predsednika Tita, bila je u stanju da se suprotstavi pritisku fašizma, kapitalizma i monolitnog komunizma, da se razvije u snažnu višenacionalnu državu sa novim ekonomskim konceptom — samoupravnim sistemom — koji poštuju i izučavaju mnoge druge zemlje.

Narodi zemalja u razvoju uvek će ga sa zahvalnošću pamtiti kao jednog od arhitekata nove snage koja je omogućila da se naš glas — glas mira, pravde, bratstva, solidarnosti i jednakosti, čuje i poštuje u najvišim međunarodnim forumima koji odlučuju o budućnosti sveta. Shvativši da uprkos povoljnom uticaju velikih verskih vođa, filozofa i humanista, odnosi među državama i narodima počivaju na nejednakosti i nepravdi, i da povlastice kaljaju pravdu, a žrtve čine žrtvama, on je uporno insistirao na novom međunarodnom ekonomskom poretku, zasnovanom na pravednoj jednakosti i poštenom odnosu.

I onda kada bi svaki drugi čovek bio obuzet sebičnim razmišljanjima dok se bori sa teškom bolešću, predsednik Tito, uzorni altruist, poručio je drugim svetskim vođama da u rešavanju sporova i razlika nesporazume zamene pregovorima, laži istinom, a nepravdu pravdom.

Delio je sudbinu svog naroda, i zaslužio je njegovo poštovanje, podršku i poverenje. Ušao je u istoriju sveta, ostajući veran svojim principima i ubeđenjima.

^ (Dejli miror, Sri Lanka, 6. maja 1980.)

SVET DUGO NEĆE ZABORAVITI TITA

Predsednik Jugoslavije Tito poslednji je od vrhunskih nacionalnih vođa drugog svetskog rata koji napušta scenu. Nova generacija odavno je preuzela polugu vlasti. Ipak, proći će mnogo vremena pre nego što svet zaboravi maršala i predsednika Tita.

Istorija će prvenstveno slaviti Tita kao tvorca politike nesvrstavanja, koja znači neslaganje sa politikom dvaju blokova. Tito je izneo principe nesvrstavanja 1956. godine na Brionima, gde se sastao sa indijskim predsednikom Nehruom i egipatskim predsednikom Naserom. To je izuzetno korisna doktrina, koja pomaže da se izbegne uticaj blokova velikih sila.

... U impresivnom govoru u Havani, Tito je ponovio da koncept zemalja »trećeg sveta«, koje odlučno ne pristaju uz velike blokove i njihov NATO i Varšavski pakt, znači put sigurnosti za ceo svet. Bilo bi teško poricati ispravnost njegovih argumenata...

(San Fransisko kronikl, SAD, 6. maja 1980.)

OSNOVNA JE VOLJA NARODA

Sa Titom je otišao poslednji od onih velikana koje je svet video kako dolaze da ga preobraze u prvoj polovini ovog veka rata i sukoba, saveza i protivsaveza među zemljama i klasama, i dvema suprotnim vizijama života na ovoj planeti. Takvi vođi ne javljaju se tek tako, i svi mi ljudi na svetu divimo im se, a njihov odlazak treba da nas zabrinjava.

U trenutku kada se čini da je nastupila jedna od onih neizvesnih epoha, .kada brokratija zamenjuje borbu na lestvici zasluga, čak i u divovskim zemljama koje žele međusobno da podele svet ; kada vlada sivilo i nema nekoga koji bi mogao reći da će ga slediti makar i njegovi rođaci, odlazi poslednji od onih vođa koji su stvorili nacije, i umeli da izmene lice Zemlje.

Kada je odnela pobedu nad nacizmom i fašizmom, Jugoslavija se činila kao najotvorenija i najodlučnija među nacijama-saveznicima Sovjetskog Saveza. Nerazumljiva taktika Staljina, koji je 1948. godine počeo ono što je Vladimir Dedijer nazvao »tihim gušenjem Jugoslavije«, navela je Tita i njegove drugove na novu i tešku borbu.

Istorija tih događaja poznata je, i nisu potrebna preterivanja onih koji teže da osuđuju levicu, iskrivljujući razmimoilaženja među socijalistič-kim zemljama. Jugosloveni su krenuli sopstvenim putem, ubeđeni da »ne može postojati vlast masa protiv volje masa«.

Od jedne zemlje sa više različitih naroda, vera i jezika, stvorio je naciju. To je on ostavio kao nasleđe, i varaju se oni koji misle da će ga divan jugoslovenski narod proćerdati. Jedini spomenik koji bi služio da se očuva uspomena na velikane kakav je Tito, jeste da njihova dela i ideje i dalje žive u zemljama čijem su stvaranju doprineli. Tito nije osvajao zemlje, ni sejao mržnju. Umeo je da se bori za čoveka. Umeo je da se bori na svojoj zemlji. Tito je gradio. Gradio je naciju i sistem u kojem društvena pravda nije prazna reč. To su njegova dela. Otišao je velikan.

(Ekselsior, Meksiko, 6. maja 1980.)

SMRT VELIKOG BORCA

Narod Gvineje, država, partija, Centralni komitet Demokratske partije Gvineje i vrhovni vođa revolucije, drug predsednik Ahmed Seku Ture, duboko su pogođeni vešću daje u nedelju 4. maja 1980. godine, u Ljubljani, preminuo drug, maršal Josip Broz Tito, predsednik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Oni su sa najvećom pažnjom, koju je karakterisala trajna prijateljska i prirodna solidarnost, pratili razvoj bolesti i teških kriza koje su tokom četiri meseca potresale ovog velikog čoveka, koji je otišao, i za kojim se žali.

U stvari, od januara 1980. godine, kada je stanje zdravlja nepokolebljivog maršala Tita postalo zabrinjavajuće, narod Gvineje, i predstavnici gvinejske vlasti, na čijem čelu je vrhovni vođa revolucije, nisu ni trenutka prestali da se interesuju za vesti o bolesniku, ni da javnosti neprestano saopštavaju razvoj bolesti.

Povodom žalosti koja je, pre svega, pogodila bratski i prijateljski narod Jugoslavije, narod Gvineje ponovo potvrđuje svoje veliko divljenje prema ovom slavnom čoveku, čiji izuzetan život predstavlja primer izuzetno ispunjenog života.

Zbilja, veliki jugoslovenski Maršal neprestano se visoko isticao u različitim uzbudljivim fazama svog aktivnog života.

On je umeo da sa neospornom hrabrošću, postojanom u toku vremena između dva rata, organizuje u okviru zemlje, i van nje, stvaranje Komunističke partije Jugoslavije, prkoseći tadašnjoj kraljevskoj vladavini po cenu svog života i svoje slobode.

Maršal Josip Broz Tito, predsednik nove socijalističke države, u živom i uznemirenom periodu posle rata, živeo je u jednoj od najizuzetnijih epopeja svakodnevnog života šefa države i partije.

Pre svega, trebalo je ponovo da se izgradi njegova zemlja, koja je u velikoj meri uništena tokom rata u kojem se Jugoslavija mnogo namučila za vreme strane okupacije; posle oslobođenja, trebalo je ponovo da se bori protiv stranih sila koje su pokušavale da dovedu u pitanje nezavisnost i suverenitet Jugoslavije, a koje su igrale na kartu regionalnih i etničkih nesuglasica koje su još postojale i koje su mogle duboko da podriju neophodnu harmoniju, potrebnu za ujedinjenje još neujedinjenih nacionalnih snaga; trebalo je stvoriti jedinstvo u zemlji na svim planovima: u političkom, socijalnom i kulturnom domenu, dopuštajući svakoj etničkoj grupi i jeziku da se prirodno uklopi u zajednički jezik u službi delotvornog globalnog i nacionalnog razvoja kulture; trebalo je organizovati privredu Jugoslavije da bi Socijalistička Federativna Republika, u okviru istočnoevropskih zemalja, i u odnosu na sve zemlje bez obzira na njihova politička opredeljenja, postala stabilna i uravnotežena zemlja, politički i ekonomski model države koja je do danas upoznala poštovanje i uvažavanje, simpatiju i, pre svega, bratsku i prijateljsku solidarnost od strane naroda sa pet kontinenata.

Pošto je znalački organizovao i efikasno ostvario različite ciljeve, i uzdigao svoju zemlju njenom stabilnošću i međunarodnom veličinom svojih dela, maršal Josip Broz Tito učestvovao je, protiv svih bura i oluja, u stvaranju, oživljavanju i delovanju pokreta nesvrstanih zemalja, kao instrumenta jedinstva akjije zemalja koje su upoznale dominaciju,

a koje i dalje trpe snažne pritiske imperijalističkih sila, kolonijalista i neokolonijalista.

Tako je, od septembra 1961. godine — od osnivanja pokreta nesvrstanih zemalja u Beogradu, uz mnogobrojne teškoće, u društvu nezaboravnih velikana, indijskog premijera Nehrua, predsednika Ujedinjene Arapske Republike Gamala Abdela Nasera, predsednika Indonezije Sukarna, i predsednika Republike Gane Nkrumaha — učestvovao na svih šest samita. Na Konferenciji nesvrstanih zemalja u Havani, šefovi nesvrstanih zemalja usvojili su specijalnu rezoluciju kojom je odato posebno priznanje Titovom neosporno velikom istorijskom delu.

Maršal Josip Broz Tito, celog svog života, a osobito od 1948. godine, protivio se hladnom ratu, ali za sve to vreme, i do svog poslednjeg daha, bio je žestoki branilac ugnjetenih naroda.

Odnosi predsednika Jugoslavije sa našom zemljom bili su, na afričkom i međunarodnom planu, veoma tesni, puni poverenja i efikasni...

Vrhovni vođ revolucije učinio je zvanične posete Jugoslaviji više puta, 1965. i 1979. godine; jugoslovenski Predsednik bio je u našoj zemlji 1961. godine. Stoga je jasno da su bliski odnosi gvinejskog i jugoslovenskog naroda, naših vlada, naših predsednika Ahmeda Seku Turea i Josipa Broza Tita predstavljali, otkako je naša zemlja dobila nezavisnost, primer aktivnog razumevanja, prijateljske solidarnosti, neprolazne vernosti koja nikad nije izneverena.

Naš narod, državna partija i njen vođa, vrhovni vođ revolucije, izražavaju našoj borbenoj braći Jugoslavije svoje duboko osećanje solidarnosti, stvoreno u trenutku teškog bola koji ih je pogodio, i upućuju im duboko saučešće.

Maršal Josip Broz Tito, istaknuti vođ međunarodne revolucije, koji je stvorio novu Jugoslaviju, koji je istakao svoju ličnost i svoju trajnu životnu snagu, i dalje ostaje građanin sveta i snaga svih naroda svih zemalja sveta. Njega poštuje i dalje jugoslovenski narod, i svaki narod kojem je poznato njegovo istorijsko delo koje je uvek bilo pozitivno, snažno i efikasno i, na taj način, u istoriji predstavlja jedan život pun nepresušnog bogatstva.

Ubeđeni smo da će njegova ličnost ostati besmrtna i da će zauvek i za same Jugoslovene, a i za sve druge narode, ostati primer hrabrosti, vidovitosti i odlučnosti.

(Horoja, Gvineja, 6. maja 1980.)

SIMBOL NAJVEĆE VREDNOSTI

Svi narodi Jugoslavije oplakivali su smrt predsednika Tita. Život Josipa Broza Tita — radnika, revolucionara, vojskovođe i državnika — tesno je povezan sa stvaranjem nove socijalističke Jugoslavije, sa životom, borbom i dostignućima njenih naroda. Decenije Titovog života, ispunjene radom, istrajnošću i borom, od najranije mladosti, takođe su simboličan odraz života i borbe širokih narodnih masa u jednom olujnom i značajnom periodu istorije. On je postao simbol najveće vrednosti, simbol svih težnji i zahteva naroda Jugoslavije, koji su danas slobodni i ravnopravni, grade sebi bolji život u miru, u ujedinjenoj bratskoj zajednici.

Istorija je okrutno postupila sa velikim brojem Titovih kolega u drugim zemljama. Međutim, Titovo mesto u istoriji zasniva se na pozitivnim dostignućima i uspesima, na kvalitetu njegovog rukovođenja, na državničkoj veštini kojom je upravljao unutrašnjim i spoljnim poslovima — na jasnoći i postojanosti sa kojima je izražavao želje i ciljeve svog naroda.

U celini, on je bio tvorac nacije, kojoj je stvarao fizionomiju koja potiče iz njegove duboke uverenosti i shvatanja da se klupko tako velikog broja nacionalnosti, koje sada sačinjavaju Federativnu Socijalističku Republiku Jugoslaviju, nikad nije ljubazno odnosilo prema stranoj dominaciji i podjarmljivanju. Svojim rukovođenjem, koje je bilo orijentisano u korist naroda, on je zajedno s narodom postigao uspehe i prednosti koje sada Jugoslavija koristi.

Titova životna priča jeste priča o gotovo neuporedivim uspesima. On je te uspehe dugovao svom narodu. On je imao veliko poverenje u svoj narod. Tito je veoma cenio nacionalnu svest svog naroda i njegovo traganje za nacionalnim jedinstvom. On sam uspeo je to da pretvori u stvarnost, zato što je smatrao da je i sam sastavni deo svog naroda. U kojoj meri će se drugi rukovodioci zemalja u razvoju, koji još nisu povezani sa narodom, ugledati na primer koji im je dao preminuli predsednik Josip Broz Tito?

(Indonižen obzerver, Indonezija, 6. maja 1980.)

ČOVEK ISTORIJE

Predsednik Jugoslavije Tito, ratni heroj, revolucionar, nacionalni vođa i državnik svetskog značaja, napustio je arenu života. Toliki je bio njegov značaj, da će se njegovo odsustvo osetiti u mnogim vidovima gotovo isto onoliko koliko njegovo prisustvo. Gotovo 36 godina dominirao je svojom zemljom, sastavljenom od šest republika, pet nacionalnosti, četiri religije, tri jezika i dve azbuke. Kao ratni heroj, oslobodio je svoju zemlju od nemačke invazije u drugom svetskom ratu; kao revolucionar, borio se u ruskoj revoluciji i kasnije vodio KP Jugoslavije do pobede i osvajanja vlasti ; kao nacionalni vođa, čvrsto je spojio često suprotne segmente Jugoslavije u državu, a kao državnik svetskog značaja, bio je osnivač i vođa pokreta nesvrstavanja. Umro je kao doživotni Predsednik svoje zemlje, pošto je nadživeo stare saveznike iz drugog svetskog rata: Čerčila, Rezvelta, Staljina, De Gola. .. Od svih njih, najviše je ličio na De Gola, kao ubojiti nacionalist, borac, spasitelj i graditelj svog naroda. ..

... Ova legenda, i ovaj čovek, pružili su jedinstvo Jugoslovenima, a gledano u širim razmerama, i malim zemljama »trećeg sveta«, koje su u razvoju. Njegov doprinos teoriji i praksi socijalizma verovatno je jedinstven...

Za razliku od mnogih drugih nacionalnih vođa, predsednik Tito odavno je uočio činjenicu svoje neizbežne smrti, i uložio je ogromne napore da pripremi svoje naslednike i da za sobom ostavi ujedinjenu, jaku zemlju. Predsedništvo je sada telo sastavljeno od osam izabranih predstavnika iz šest republika i dve autonomne pokrajine...

Kao u našoj saveznoj vladi, gde interesi državne ravnoteže mogu da imaju prevagu nad talentom, isto je u Jugoslaviji, koja ne samo što mora da vodi računa o ravnoteži svojih republika, nego i o istorijskim,

etničkim i kulturnim razlikama, a i o pogoršanju dubokog društvenog jaza između visokoindustrijalizovanih republika, koje su na severu, i siromašnih, poljoprivrednih južnih republika. U ovakvim uslovima, kada više nije mogućno da jedan čovek donosi konačne odluke, opasnost od razjedinjenja je očigledna — iako ona može biti i prenaglašena. Konačno, Jugosivija je jedinstvena država već 60 godina, i tokom druge polovine tog perioda imala je narodno vodstvo, miran produktivan život i potpuno je shvatila opasnosti koje je okružuju...

Svet će ga pamtiti kao jednog od onih nacionalnih heroja koji se borio protiv nadmoćnog neprijatelja u užasnim okolnostima — čoveka koji spada u divove. Davidu ove vrste, ljudski rod odaje posebno poštovanje.

(Kanbera tajms, Australija, 6. maja 1980.)

SIMBOL STABILNOSTI I NEZAVISNOSTI

Još za života, on je bio legenda : Josip Broz Tito, koji je preminuo u nedelju, u 88. godini života, bio je poslednji aktivni političar i vojskovođa iz drugog svetskog rata.

Josip Broz Tito bio je predsednik Saveza komunista Jugoslavije, doživotni predsednik države i maršal Jugoslovenske narodne armije, čije začetke predstavljaju partizani drugog svetskog rata. On je vodio jednu relativno malu balkansku zemlju koja ima 22 miliona stanovnika —jednu mnogonacionalnu državu — ali njegov uticaj i autoritet daleko su prevazilazili granice Jugoslavije. On je svoj životni put započeo kao komunistički revolucionar — ali u toku poslednje tri decenije, on je i za nekomuniste, a konačno i za zapadni svet, postao simbol stabilnosti i nacionalne nezavisnosti, ne samo svoje sopstvene zemlje.

On je predstavljao otelotvorenje uspešnog otpora protiv Hitlera: pod nadimkom Tito — kojeg je usvojio u toku tridesetih godina, kada se ilegalno bavio komunističkim radom — on je 1941. godine poveo partizane u borbu protiv Nemaca i Italijana, koji su između sebe podelili Jugoslaviju. Naočigled nemačkih okupacionih snaga, koje u početku nisu ništa slutile, on je organizovao otpor.

Tito je iz rata izišao kao pobednik, i to ne samo zbog toga što se svetska situacija okrenula protiv Hitlera, nego zbog toga što je Komunistička partija Jugoslavije, pod njegovim rukovodstvom, bila dobro organizovana, što su jugoslovenski komunisti (za razliku od građanskih i desničarskih snaga) bili jedinstveni, zato što su znali šta hoće...

Kada su Tito i jugoslovenski komunisti, 1948. godine, istupili iz Kominforma, i kada su ih Sovjeti osudili kao »otpadnike«, onda to nije predstavljalo samo svetsku senzaciju. Tada je retko ko verovao da će partizanski Maršal duže od nekoliko nedelja uspeti da se suprotstavi moćnom Staljinu i velikom Sovjetskom Savezu...

Tito je, istovremeno, bio doajen pokreta nesvrstanih, »trećeg sveta«. Godine 1961, on je u Beogradu osnovao pokret nesvrstanih kao instituciju — »treći svet« između Istoka i Zapada, kao što je i njegov kurs na unutrašnjopolitičkom i društvenopolitičkom planu predstavljao neku vrstu trećeg puta, daleko udaljenog od zapadnog kapitalizma, ali i od istočnog državnog socijalizma.

(Di velt, SR Nemačka, 6. maja 1980.)

TITO JE VIDEO DALJE

Josip Broz Tito, maršal i predsednik Federativne Socijalističke Republike Jugoslavije, preminuo je juče, u 88. godini života. Kažu da sa njim odlazi »poslednji velikan« i da se njegova veličina ne ogleda samo u položaju koji je zauzimao u međunarodnom komunističkom pokretu, novoj bujici istorije koja nadire svom svojom silinom u ovaj vek i ceo ga obuzima, nego i u tome što je on otišao dalje, suočio se sa najvišim sistemima epohe, večnim problemima čovečanstva. To utoliko više impresionira, ukoliko on nije sakupio i egzaltirao rasute snage sa svih kontinenata, da bi ih potčinio svom uticaju, nego je njegova ličnost rasla do gorostasnih dimenzija upravo zbog toga što je prisno bila vezana za uspon njegove zemlje, male i siromašne, njegovih naroda i narodnosti koji su u istoriji bili razjedinjeni, po tradiciji zaostali. Njegova veličina je izvirala iz bola, i radosti jednog naroda, stešnjenog usred žustrih planina, nepristupačnih dolova, pa ipak, tako surova priroda bila je spas u borbi protiv neprijatelja i zavojevača.. .

Tito i ostali rukovodioci umeli su da se suprotstave dogmatičarima marksizma-lenjinizma njihovog doba, da u seljacima ne vide samo rezervu, ili bazu revolucionarne borbe, nego nosioce te borbe. To je zahtevalo oslobađanje seljaštva od feudalnih okova i državnog ugnjetavanja. I tako, u toku oružane borbe, postavljeni su prvi temelji za buduću socijalističku državu. Seljaci su oslobođeni eksploatacije, ukinut je stari državni aparat, oslobodilački komiteti nicali su kao pečurke posle kiše na oslobođenoj teritoriji i predstavljali su prve vidove narodne vlasti...

Tito i Komunistička partija Jugoslavije bili su dovoljno lucidni, odlučni, i raspolagali su neophodnom političkom snagom da ne podlegnu savezu sa političkim i društvenim, umerenim i reakcionarnim, snagama. Kasnije se ispostavilo da je to bilo od presudnog značaja.

Treba podvući da je to bilo mogućno zato što Tito i rukovodeća grupa, koja je oko njega formirana 1938. godine, nisu formirani kao kadrovi Kominterne za vreme Staljina, nego je njihova vezanost za SSSR bila vezanost komunista koji su imali svoja ubeđenja, i nisu zavisili od drugih, nisu bili spremni da se odreknu svog nacionalnog identiteta, niti da ga, popuštanjem pred silom, izdaju za internacionalizam. Tito je dostojanstveno digao svoju glavu i pred Čerčilom, ne ustuknuvši nikad, a sovjetska vojska prošla je kroz jugoslovensku teritoriju u završnoj etapi rata, tek pošto je Tito u Moskvi sklopio sporazum, da bi oslobodilačke teritorije stavio pod upravu partizana i postigao povlačenje ruskih vojnika odmah po prestanku ratnih operacija, onemogućivši zadržavanje sovjetskih trupa na jugoslovenskoj teritoriji.

Titova ličnost ispoljila se u svem svom bogatstvu, dostigavši vrhunac mudrosti i humanosti. Kada je 1955. godine Hruščov doputovao u Beograd da prizna počinjene greške, Tito je tada pokazao koliko je pravedan, koliko je njegovo osećanje za meru, i da ne dozvoljava da mu uspeh udari u glavu...

U vreme kada dominiraju velike sile, paralisane latentnom morom od totalnog uništenja, Tito se zalagao za mir, bio je protiv stvaranja trećeg bloka, zalagao se za nesvrstavanje, za tabor slobodnih civilizacija i kultura.

On nije bio propovednik, nije bio nenaoružani apostol, nego revolucionarni borac, borac koji je ponikao iz radničke klase, koji je stasao u

velikana, državnika, sposobnog da pronikne u budućnost svoje zemlje i čovečanstva. Nije verovao u proviđenje, i znao je da nijedna tekovina nije nepovratna. Zbog toga je neumorno upozoravao na mogućnost povratka na staro. Zalagao se za traženje novih rešenja. Njegov gorostasni nacionalni ponos nikad nije narušio čistotu njegovog internacionalizma.

(Republika, Italija, 6. maja 1980.)

VELIKI BORAC I PATRIOT

Predsednik Jugoslavije Tito bio je jedna od velikih ličnosti našeg vremena. Čovek skromnog porekla, i sa malo redovnog školovanja, Josip Broz Tito postao je revolucionar, borac za slobodu, i svetski državnik.

Ali, on je više od ičeg drugoga bio rodoljub: čovek čija su gvozdena volja, i širina pogleda, očuvali nezavisnost i jedinstvo njegove zemlje pred pritiscima koji bi skršili manje smrtnike.

Čiju maštu ne bi zaokupila sjajna dela Tita, i njegovih partizana u krpama, kada su se suprotstavili moći hitlerovske Nemačke u drugom svetskom ratu?

Mnogi gerilski borci nužno su poslednjih godina inspirisani tom borbom.

U stvari, bilo je vremena kada se činilo da je Tito tako reći besmrtan. Ali, čak i njegova neukrotiva odlučnost, i ljubav prema životu, na kraju su morali da popuste, mada ne bez borbe koja je još jednom zadivila svet. I Istok i Zapad, i prijatelji i neprijatelji, odali su punu i iskrenu hvalu njegovim ogromnim postignućima.

Međutim, verovatno je istina ako kažemo da nigde van Jugoslavije neće biti dubljih osećanja povodom njegove smrti, nego u nesvrstanom svetu. Jer, Tito je bio onaj koji je pomogao da se otelotvori želja mnogih novonastalih zemalja za stvaranjem pokreta nesvrstanih.

Nema sumnje da je to postala snaga od vitalnog značaja za mir u svetu naših dana. Stoga će smrt predsednika Tita, i u tom pokretu, stvoriti prazninu kao u njegovoj rodnoj zemlji.

(Herald, Zimbabve, 6. maja 1980.)

TITOVO VELIKO DELO

... Imajući ogromno poverenje u narod, njegovu privrženost novoj državi, i u njegovu stvaralačku snagu, njegovu pozitivnu nacionalnu svest, i u ideološko i političko jedinstvo, jugoslovensko rukovodstvo, predvođeno Titom, preuzelo je na sebe, odmah po završetku rata zadatak da zemlju oslobodi njenog polukolonijalnog položaja i zavisnosti od stranog kapitala, i stranih zemalja uopšte. Ono je konfiskovalo imovinu neprijatelja naroda, sprovelo agrarnu reformu, nacionalizovalo sredstva za proizvodnju, ukinulo eksploataciju čoveka od strane čoveka i rešilo mnoge društvene i političke probleme. Debirokratizacija, demokratizacija i decentralizacija, propraćene uvođenjem radničkog samoupravljanja i društvene samouprave uopšte, predstavljaju u demokratskom sistemu zajednica novu revolucionarnu fazu na putu kojim Jugoslavija ide sa velikim poletom ka socijalizmu, pridržavajući se njegovih specifičnosti i mogućnosti.

Kao predsednik Republike, Tito je, istovremeno, dosledni ideolog marksizma i lenjinizma, i brižljivi graditelj socijalističke stvarnosti u zemlji, sa čijim svakim delom i svakim problemom želi da se neposredno upozna. Ovakvim načinom rada, čija suština počiva u velikom znanju i nedogmatskoj, stvaralačkoj primeni marksizma, a uz stalne kontakte sa narodom, čiju reč sluša, Tito je ostao dosledni revolucionar i državnik čije su reči uvek u skladu sa njegovim delima. Titova svuda prisutna misao postala je svojstvo i izraz želje svih građana socijalističke Jugoslavije, simbol jedinstva koje je postignuto uz razmišljanje i akciju, jedinstva interesa zajednice i pojedinca, novog jugoslovenskog socijalističkog patriotizma.

Nepokolebljivi borac i revolucionar radničke klase, iskusni i uporni ratnik u godinama stvaranja nove Jugoslavije, Tito je od samog kraja rata postao jedan od najnaprednijih boraca za mir u svetu. Ovaj Titov stav odražava volju naroda — Titova gledišta su, na isti način, i u drugim stvarima u skladu sa stremljenjima jugoslovenskog naroda, i stvarnim interesom čovečanstva. Stavovi i principi Komunističke partije Jugoslavije i Tita o miru i razoružanju, o pravu malih zemalja na ravnopravnost, slobodu i nezavisnost, o miroljubivoj koegzistenciji i konstruktivnoj saradnji među zemljama, bez obzira na društveni sistem, a i o svemu što približava narode i otklanja nerazumevanje i ratove, postali su temelji spoljne politike socijalističke Jugoslavije i, što je još važnije, oni su postali izraz opštih nastojanja svih miroljubivih naroda u svetu. Mnoge stranice Titovih dela posvećene su ovim plemenitim idealima, dok je na prestiž Jugoslavije znatno uticala njena borba za ostvarenje ovih ideala. Titu je, kao vojniku, poznato da bi nov, razarajući atomski rat značio uništenje čovečanstva, i, kao humanist, on se svom silom borio za mir i koegzistenciju, za ravnopravnost među narodima, velikim i malim, protiv podele sveta, za stvai alačku saradnju među narodima.

Sa ovim ciljem na umu, i uz potpunu podršku naroda Jugoslavije i njene vlade, Tito je posetio mnogo zemalja Evrope, Azije, Afrike i Južne Amerike, prisustvovao je generalnim skupštinama Ujedinjenih nacija i bio domaćin velikom broju stranih državnika. Kontakti uspostavljeni pre mnogo godina dokazali su ispravnost Titovih stavova o značaju ličnih kontakata sa ciljem unapređenja dobih odnosa među narodima i učvršćenja mira. Za svoje delo, kao borac za mir, i kao istaknuti građanin sveta, Tito je primio mnogo visokih stranih odlikovanja, i počasne titule doktora prava, uključujući i titulu sa Univerziteta Padžadžaran u Bandungu.

Tito je sebe smatrao samo pripadnikom svog naroda, i bio je ubeđen da pojedinac može da igra ulogu u istoriji, i da stvara istoriju, samo ako nije odvojen od naroda, ako shvata njegovu suštinu, i ako postane njegov integralni deo.

(Indonižen observer, Indonezija, 6. maja 1980.)

LIČNOST STOLEĆA

Posle četvoromesečne borbe na život i smrt, jugoslovenski predsednik Josip Broz Tito preminuo je u nedelju, u osamdeset osmoj godini života. I tako je veličanstveni lučonoša ovog veka, iskreni prijatelj potlačenih i ugnjetavanih naroda celog sveta, i veliki čovek koji je utro put pokretu nesvrstanosti, otišao sa svetske $cene.

Predsednik Tito bio je veliki vođa, a njegovo rukovodstvo nije bilo ograničeno samo na Jugoslaviju, nego bi se pre moglo reći da je ceo svet bio pod uticajem njegovog rukovođenja. Ceo svoj život, predsednik Tito proveo je u borbi. Celog svog života, on se borio protiv fašizma, imperijalizma, kolonijalizma i hegemonizma, protiv agresije supersila. Za vreme prvog i drugog svetskog rata, on se borio protiv nemačkog imperijalizma i fašizma, i oslobodio je svoju domovinu. Pod njegovim pouzdanim rukovodstvom, Jugoslavija je sada dostigla vrhunac razvoja. Ipak, on je bez odmora nastavio svoju borbu za odbranu nezavisnosti i suvereniteta svoje zemlje, i za dalji ekonomski razvoj Jugoslavije. On se, takođe, hrabro borio protiv gramzivih i oštrih kandži koje su supersile protezale nad njegovom zemljom. On je, nesumnjivo, bio veliki borac za nezavisnost i suverenitet.

Predsednik Tito bio je duša i srce pokreta nesvrstanosti, koji je osnovan pedesetih godina sa ciljem da se sačuvaju nezavisnost i suverenitet svih ostalih zemalja u svetu, zato što im je pretila opasnost da budu žrtvovane na oltar sukoba supersila. Pod njegovim veštim rukovodstvom, pokret nesvrstanosti polako je sticao snagu, i sigurno je da veliki deo zasluga za taj uspeh pripada njemu. Pokret nesvrstanosti garantovao je nezavisnost i suverenitet onim zemljama koje su bile u nedoumici zbog činjenice da se ceo svet delio na dva bloka supersila, a takođe je hrabrio i podsticao borbu protiv širenja hegemonizma i svemoći. Prema tome, slabe i male države veoma mnogo duguju predsedniku Titu zbog uspeha koji su postigle u borbi za očuvanje svoje nezavisnosti i suvereniteta. Predsednik Tito bio je veliki vođ »trećeg sveta«. On je bio jedan od glavnih osnivača pokreta za ekonomsku emancipaciju nerazvijenih zemalja sveta.

Borba za ekonomski razvoj »trećeg sveta« snažno je inspirisana i ojačana njegovim hrabrim rukovodstvom, što je tu borbu približilo njenom kranjem cilju.

Predsednik Tito bio je iskreni i pravi prijatelj Bangladeša, zemlje-članice pokreta nesvrstanosti. To je dovelo do uspostavljanja bliskih kontakata sa Titom i njegovom zemljom. Još od oslobodilačke borbe 1941. godine, Tito je bio jedan od onih koji su nam uvek želeli najbolje. On je pružao svestranu pomoć i podršku u izgradnji Bangladeša, i njegovom ekonomskom razvoju u periodu posle oslobođenja, a takođe je hrabro podržao našu borbu za samoočuvanje naše nezavisnosti i suvereniteta.

Odlaskom predsednika Tita, znamenite ličnosti ovog veka, nije samo Jugoslavija izgubila svog velikog vođu i oslobodioca, nego je i ceo ugnjeteni svet izgubio iskrenog prijatelja, pokret nesvrstanosti svog velikog pristalicu, a Bangladeš svog veoma dragog prijatelja.

Mi, u ime našeg naroda, i u ime svih naroda sveta, izražavamo naše najdublje poštovanje uspomeni na ovog velikog vođu, neustrašivog borca za nezavisnost i suverenitet, i čoveka koji je utro put pokretu nesvrstanosti, a takođe saosećamo sa ožalošćenom svetskom javnošću.

(Dainik Bangla, Bangladeš, 6. maja 1980.)

PRIVLAČNA SNAGA TITOVE IDEJE

Vesti sa svih strana sveta govore o tome kako se Josip Broz Tito u toku svog burnog života uzdigao do svetske ličnosti. Dobio je najviše ocene i van ideoloških granica, a i priznanje za dosledno sprovođenje svojevrsne jugoslovenske linije.

Privlačna snaga Titove ideje zasnovana je, od samog početka, na činjenici da je već odavno svetu ponudio alternativu... Titova dostignuća trostrukog su karaktera: on je ojačao Jugoslaviju, i od nje stvorio zaista nezavisnu zemlju, vodio je pokret nesvrstavanja, i razvio svojevrsni socijalizam u vlastitoj zemlji. Titovi napori u korist nesvrstanih zemalja i pokreta nesvrstavanja bili su i njegovi poslednji napori na međunarodnom planu. ..

Ličnosti Titovog profila veoma se retko rađaju u svetu. On je u toku svog života mnogo dao Jugoslaviji. Zbog toga ima mnogo razloga da se veruje da njegov uticaj neće oslabiti, jer Jugosloveni imaju još mnogo toga da izvojuju, razvijajući dalje Titove ideje.

(Helsingin Sonomat, Finska, 6. maja 1980.)

BORBENI I SLOBODARSKI DUH

Umro je jugoslovenski lider Tito, jedan od osnivača pokreta nesvrstavanja, heroj »trećeg sveta«, borac za mir i slobodu svih naroda. Tito je, od svih svetskih lidera, bio najbliži srcu arapskog naroda. Njegova politika karakterisala se slobodarskim duhom i apelima za miroljubivu koegzistenciju.

Tito je, od pedesetih godina, pozivao na borbu protiv kolonijalizma* i imperijalizma, apelovao za pomoć nerazvijenim zemljama i za podršku oslobodilačkim pokretima širom sveta. Tokom svoje državničke aktivnosti, tražio je prijatelje u Aziji i Africi, i našao ih u Naseru, Nehruu, Sukarnu i drugima, sa kojima je stvorio pokret nesvrstanih zemalja koji se suprotstavio svom čvrstinom i hrabrošću svim teškoćama pred kojima se našla politika nesvrstavanja.

Jugoslavija je, pod Titovim rukovodstvom, igrala značajnu ulogu u pokretu nesvrstanih zemalja i u međunarodnoj politici uopšte, podržavajući borbu naroda za političku i ekonomsku slobodu, a posebno pravednu stvar palestinskog naroda.

Spoljna politika predsednika Tita bila je čvrsto povezana sa arapskim problemima, a posebno sa palestinskim pitanjem, pridajući posebnu pažnju razvoju situacije u području Sredozemlja. Tito je čvrsto verovao da je bezbednost Evrope povezana sa bezbednošću na Sredozemlju i na Bliskom istoku. Tito je u svakoj prilici ponavljao da je svetski mir nedeljiv.

Tito je bio političar i borac, koji je podržavao pravednu borbu svih naroda protiv podjarmljivanja, kolonijalizma, terora, okupacije i svetskog imperijalizma.

Svet je danas izgubio lidera koji se odlikovao borbenim i slobodarskim duhom, čiji je život bio ispunjen stalnim požrtvovanjem i pobedama.

(Al Fadžr Al Džadid, Libija, 6. maja 1980.)

ODLAZAK U KRITIČNOM TRENUTKU ZA SVET

... Mnogo godina političari su, sležući ramenima, prihvatali razvoj pokreta nesvrstavanja. Samo sa o^levanjem registrovana je činjenica da su zemlje u razvoju, koje pripadaju pokretu, u UN postale kvanti-

tativni faktor koji ne treba zanemariti. Sa skepsom su se slušale reči Jugoslovena Tita kada je govorio o »misiji mira« ovog pokreta, o zadatku da ovaj pokret treba da predstavlja političku snagu između velikih sila. S obzirom da nije bilo neke vidljive akcije ove neujednačene grupacije država, uvek se ponovo govorilo o laganom umiranju ovog pokreta, ili čak o konačnoj smrti.

Međutim, danas nemali broj ne baš beznačajnih političara počinje da se podseća na pokret nesvrstavanja. To što su supersile, i poneke veće sile, dospele u ćorsokak iz kojeg, čini se, nisu u stanju da izađu sopstvenim snagama, povećalo je kursnu vrednost ove »treće mogućnosti«.

Očigledno je, da nije bio samo čin učtivosti, kada su državnici mnogih zemalja preminulom Titu iskazali svoje poštovanje rečima i dolaskom u Beograd da mu odaju poslednju poštu. U tome se, nesumnjivo, upravo u ovom trenutku, izražava potreba da politička uloga koju je ovaj čovek igrao i van Jugoslavije, njegovom smrću ne padne u zaborav...

(Di prese, Austrija, 6. maja 1980.)

VELIKO TITOVO NASLEĐE

Smrću jugoslovenskog predsednika Josipa Broza Tita, svet je izgubio poslednjeg velikog vođu koji je bio na vlasti još za vreme i odmah nakon drugog svetskog rata, kada su na međunarodnoj političkoj sceni vladale velike bure i uznemirenost.

Njegova začuđujuće snažna odlučnost da ne podlegne, koju je pokazao za vreme svoje četvoromesečne bitke protiv bolesti, dokaz je njegove goruće želje da sačuva mir u svetu čak i kada se nalazi u bolničkom krevetu, a posebno u vreme kada situacija u svetu doživljava brze i radikalne promene.

Pod njegovim veštim i odlučnim rukovodstvom, koje se prvi put ispoljilo kada je organizovao i komandovao partizanima koji su se borili protiv nacističkih okupatora za vreme drugog svetskog rata, spasena je Jugoslavija — zemlja na Balkanskom poluostrvu, koja je sastavljena od šest republika u kojima živi pet naroda, koji govore na četiri jezika i koji su tri različite vere — od stranog mešanja, i sačuvan njen suverenitet.

Njegova odanost svojoj zemlji, i njegov koncept za jačanje mira, nisu doneli korist samo njegovoj zemlji; taj koncept proširio se daleko van granica Jugoslavije i postao opšteprihvaćena filozofija mira u posleratnom međunarodnom društvu.

Jugoslavijom će od sada, u skladu sa načelima nezavisnosti i nesvrstane politike u međunarodnim odnosima, koje je uveo Tito, upravljati kolektivno rukovodstvo...

Među mnogobrojnim Titovim genijalnim dostignućima, najistaknutija su jedinstveni jugoslovenski samoupravni socijalizam u unutrašnjoj politici i nesvrstanost u međunarodnoj politici — i jedno i drugo odražava komplikovan položaj Jugoslavije na globalnoj političkoj sceni.

Titova načela nesvrstavanja — osnovna diplomatska načela miroljubive koegzistencije, antikolonijalizam i neučestvovanje u vojnim blokovima u posleratnom svetu, podeljenom od strane dve supersile, Sjedinjenih Država i Sovjetskog Saveza — poslužila su kao smemice za delatnost »trećeg sveta«...

Apel za mir, koji je na prvom Samitu nesvrstanih zemalja 1961. godine upućen Sjedinjenim Državama i Sovjetskom Savezu, i dalje je veoma aktuelan. Lične poruke koje je Tito nedavno, sa bolesničke postelje, uputio rukovodiocima dve zemlje ponovo su potvrdile taj apel.

Tito je uvek bio zaokupljen mišlju o postizanju trajnog mira. On je krenuo na »putovanja da prenese svoju poslednju želju«, i da apeluje za mir, prvo u Vašington, 1978. godine, a zatim, prošle godine, u Moskvu. On je, takođe, posetio veliki broj drugih zemalja, a 1968. godine bio je prvi vođa jedne istočnoevropske socijalističke zemlje koji je posetio Japan. Tom prilikom, dok je pohvalno govorio o svetskoj ulozi koju Japan ima kao miroljubiva zemlja, on je u toku cele turneje naglašavao nameru Jugoslavije da se suprotstavi ratu, i invaziji stranih sila, i da živi u miroljubivoj koegzistenciji sa svim drugim zemljama, nezavisno od razlika u ekonomskoj i društvenoj strukturi.

Zbog toga, Sjedinjene Države i Sovjetski Savez imaju veoma veliku odgovornost za očuvanje mira u svetu. Možemo dobro da zamislimo koliko je Tito duboko ožalošćen morao biti zbog sovjetske invazije na Avganistan, odmah posle koje se razboleo. ..

... Sve zemlje dužne su da poštuju istorijsku ulogu predsednika Tita, koju je odigrao u očuvanju mira u svetu.

(Mainiči šimbun, Japan, 7. maja 1980.)

NENADOKNADIVI GUBITAK

Pokojni predsednik Jugoslavije, Josip Broz Tito, jedan je od najvećih lidera našeg vremena.

Mada je bio šef komunističke zemlje, smatrao je da komunistička zemlja ne mora da se svrsta uz Sovjetski Savez, ili Kinu.

On nikad nije dozvolio da njegova zemlja bude umešana u suparništvo među supersilama. On je bio jedan od neimara pokreta nesvrstanih, bio je njegov oslonac, i pružio je izuzetan primer malim nezavisnim zemljama. Nema sumnje da će ga se slobodan svet večno sećati.

Drugi osnivači pokreta nesvrstanosti — indijski Nehru, egipatski Naser, Sukarno iz Indonezije, odavno su mrtvi. Smrt predsednika Tita veliki je gubitak za pokret nesvrstanosti.

Hrabrost predsednika Tita u očuvanju nezavisnosti svoje zemlje, njegova predanost u očuvanju mira u svetu, njegova odlučna odanost principima i dinamičnoj akciji, predstavljaju dobre primere za lidere današnjice. Jugoslavija oplakuje gubitak svog vođe. Pokret nesvrstanih izgubio je jednog od svojih osnivača. Miroljubivi narodi izgubili su borca za mir. Svet je ophrvan tugom što je izgubio jedinstvenog vođu. Njegova smrt nenadoknadiv je gubitak. Njegovo ime ući će u istoriju sveta.

(Tamil murasu, Tajland, 7. maja 1980.)

TITOVO DELO VEČNO ĆE ŽIVETI

... Drug Tito i SKJ, sa njim na čelu, čuvali su, kao najveće blago, istorijsku pobedu koju je jugoslovenski narod postigao uz tešku borbu i velike žrtve, i negovali su u naroda sećanje na prošlost i mučenike. Na mestima gde su partizani ginuli, ili gde su fašisti ubijali narod,

podignuti su spomenici. Tamo se povremeno održavaju masovne komemoracije. Postoji mnogo muzeja jugoslovenske revolucionarne borbe, kojima se organizuju posete učenika i širokih narodnih masa. Oni su vid učenja za mlađu generaciju, nadahnuće za stariju, i ispunjenje zaveta mučenika. Sećanje na tešku prošlost još više može da podstakne ljubav naroda prema novom društvu i da poveća budnost naroda protiv napadača, i njihovu veru u izgradnju svetlije budućnosti. Posetio sam veliki broj spomenika i muzeja. Ja neću zaboraviti istoriju herojske borbe koju je narod vodio...

... Drug Tito je svu svoju energiju posvetio stvari revolucije i izgradnji u Jugoslaviji. On je do pred kraj života brižljivo negovao veze sa širokim masama i stalno je posećivao razna mesta širom zemlje, gde se susretao sa rukovodećim kadrovima i širokim masama, slušao njihova mišljenja i vodio računa o važnijim problemima u socijalističkoj izgradnji.

Pod rukovodstvom druga Tita i SKJ, Jugoslavija je građena na ruševinama rata i prerasla je u prilično naprednu socijalističku zemlju bratstva i jedinstva među narodima svih nacionalnosti. Za vreme svog trogodišnjeg službovanja, svojim očima video sam njihova velika dostignuća. Kada sam posle šest godina, u avgustu 1979. godine, ponovo posetio Jugoslaviju, osvedočio sam se u razvoj i promene postignute u međuvremenu u Jugoslaviji. Industrijska proizvodnja u Jugoslaviji zabeležila je 1978. godine četrnaest puta više povećanje u poređenju sa 1947. godinom, dok je poljoprivredna proizvodnja bila gotovo dva puta veća. Poslednjih godina, Jugoslavija obezbeđuje dovoljne količine žitarica i mleka za potrebe zemlje, a izvozi meso. Nacionalni dohodak iznosi prosečno dve hiljade dolara po stanovniku, što je više nego 20 puta više od prosečnog nivoa u svetu. Najzapaženija je izgradnja stambenog prostora. U predgrađima Beograda i Zagreba, na nekadašnjim ledinama, izgrađene su stambene četvrti sa velikim brojem solitera, dobrim rasporedom ulica i svim uslužnim pogodnostima. U unutrašnjosti zemlje, svuda niču nove zgrade, a još veći broj je u izgradnji. Godine 1977. svako je u prošeku raspolagao sa 14 kvadratnih metara stambenog prostora. U primorskom gradu Splitu, za svega dve godine, izgrađen je ceo niz modernih sportskih objekata, namenjenih održavanju Mediteranskih igara; drug Tito lično je obišao područja pogođena zemljotresom i pokazao veliku brigu za postradale. Uz veliku pomoć vlade, započeti su radovi na obnovi, i uloženi veliki napori da se život ugroženih normalizuje. Sve ovo me je podsetilo na velike Titove doprinose međunarodnim problemima, i na njegov veliki prestiž. Dalje, shvatio sam zašto je drug Tito mogao da stekne veliko poverenje i ljubav jugoslovenskih naroda, i moje divljenje prema njemu postalo je još veće. Odlazak druga Tita lišio je jugoslovenski narod poštovanog i voljenog vođe. To je nenadoknadiv gubitak.

(Kvangmin žibao, Kina, 7. maja 1980; autor: Ceng Tao, bivši kineski ambasador u SFRJ, sada direktor Hsinhue.)

VELIKI GUBITAK ZA SVET

Posle duge borbe sa bolešću, borbe koju je njegova fizička snaga produžila preko svakog očekivanja, maršal Tito, gotovo četiri decenije predsednik Jugoslavije, na kraju je sklopio oči. Sa njim je otišla jedna od najsnažnijih političkih ličnosti ovog veka i, kao što se isticalo proteklih

meseci, poslednji od velikih lidera koji su, s obzirom da su rešavali sudbinu sveta u drugom svetskom ratu, izgradili ono što je karakterisalo čovečanstvo u miru.

Stoga se ne treba čuditi odjeku koji u štampi i u diplomatskim krugovima ima njegova smrt, ni velikom broju šefova država i istaknutih ličnosti koji će prisustvovati njegovoj sahrani. Naša vlada smatrala je da na sahranu treba da pošalje svog predstavnika.

Tito je, pre svega, održavao gord i nezavisan duh svog naroda. Nalazeći se u području čija je istorija bila obeležena uzastopnim stranim ugnjetavanjima, Jugoslavija je u čoveku koji je upravo umro, a i u previranjima koja su zadesila Evropu u ovom veku, našla vođu i priliku da učvrsti svoju nacionalnu slobodu. I našla ih je ne samo da bi postojala kao zemlja, nego i da bi se odvažno oslobodila tutorstva supersile u čijoj se geografskoj orbiti nalazila. Već samo ova činjenica u Titovom pozitivnom bilansu dovoljna je da opravda njegovu neobično privlačnu moć.

Nacionalno jedinstvo, zajedno sa nezavisnošću, predstavlja još jedno izuzetno delo lideia koji je upravo umro. Savladavši rivalstva među etničkim grupama, sa različitim i ponekad oprečnim istorijskim tradicijama, pa i sa potpuno različitim jezicima, Tito i njegov sistem dali su konačan karakter zemlji. To je, sa svim posledicama koje je imalo na spoljnom planu, očigledno doprinelo stabilnosti celog sistema i delovalo kao amortizujući element među suprotnim uticajima Zapada i Moskve.

Ovo kratko nabrajanje Titovih ostvarenja završavamo sa svetom nesvrstanih, čiji je pokret osnovan zahvaljujući gotovo isključivo njegovom delu, i delu nekolicine arapskih i indijskih lidera, i održao se sve do danas, uprkos naporima da se ta tekovina iskoristi u interesu komunističkog sveta. Čini se, da je ovim delom na planu nesvrstavanja Tito hteo da postavi u međunarodne okvire svoje pozitivne težnje vezane za nacionalnu nezavisnost, jedinstvo i uspostavljanje koegzistencije u svetu.

(El dia, Urugvaj, 7. maja 1980.)

TITOVO ZAVEŠTANJE

Predsednik Josip Broz Tito umro je onako kao što je živeo, kao borac i čovek velike snage, a njegovo političko zaveštanje daje Jugoslaviji oružje kojim će se odupreti opasnostima spolja, i eventualnim teškoćama u zemlji.

Ovaj 87-godišnjak mesecima se borio sa smrću, kao da je pokušavao da ostavi što više vremena svojim naslednicima da se učvrste u rukovođenju koje je proisteklo iz njegove zamisli i političke oštroumnosti. Čini se da Jugoslavija čvrsto namerava da očuva svoju dostojanstvenu nezavisnost u vremenu posle Tita.

Tito je bio izuzetan čovek, čak i u veku karakterističnom po izuzetnim ljudima.

Još na početku svoje političke karijere, pokazao je nacionalni ponos odbivši dotacije iz Moskve kao pomoć njegovoj Partiji. Možda Josip Staljin nije na to obratio pažnju, ili je to pogrešno protumačio, ali će docnije imati da plati za svoju kratkovidost u pogledu Titovog karaktera. »

Tito je postao ličnost svetskih razmera u drugom svetskoir ratu, kada je organizovao svoje partizane i predvodio ih u borbi protiv nacističke okupacije nad njegovom zemljom. Savezničke sile su u Jalti priznale njegovu vladu, a posle rata kraljevinu je zamenio komunistički poredak.

Ali, Titovo najveće postignuće bilo je što se odupro Staljinu... i suočio sa privrednom blokadom koju je uveo sovjetski tabor.

... Našavši prijatelje na Zapadu, Tito svoju zemlju nije odveo u orbitu Zapada. Smatrao je da Jugoslavija mora da zadrži svoju nezavisnost. Da bi Jugoslaviju oslobodio izolovanosti, Tito je upotrebio svoju diplomatsku genijalnost da zbliži svoju zemlju sa novoosnovanim zemljama Azije i Afrike. On je prvi koji je shvatio da će uticaj velikih sila oslabiti i da će »treći svet« postati sila koju će svi priznati u svetskoj politici. On je jedan od inicijatora pokreta nesvrstanih...

Njegova nesvrstana politika neće nestati njegovom smrću. Novo rukovodstvo privrženo je toj politici, jer je još u najboljem interesu Jugoslavije da nastavi takvu spoljnu politiku...

Tito je odgovorio obrativši se zapadnim zemljama za pomoć i trgovinsku razmenu...

Tokom Titove dugotrajne bolesti započeo je glatki prelazak sa Titove uprave na kolektivno rukovodstvo, koje čine predstavnici raznih narodnosti.

Tita više nema, ali Jugoslavija je i dalje prožeta njegovim duhom i osećanjem odlučne nezavisnosti.

(Džepen tajms, Japan, 7. maja 1980.)

ISTORIJSKA FIGURA BORBE ZA OSLOBOĐENJE

Smrt predsednika Josipa Broza Tita, mada je u poslednje vreme bila očekivana, žale svi narodi »trećeg sveta«. Nema više velikana koji je ceo svoj život posvetio borbi za slobodu i obnovu svoje domovine u izuzetno teškim uslovima, koji je uvek pokazivao solidarnost sa borbom svih naroda koji su živeli u kolonijalnom ropstvu.

Njegova akcija u korist borbe za slobodu naroda nikad nije bila ograničena na izricanje velikih principa, nego je uvek predstavljala konkretnu, materijalnu, političku i moralnu podršku. Alžirski narod čuva uspomenu na intenzivnu aktivnost ovog rukovodioca, njegovih saradnika i jugoslovenskih naroda, u toku rata za nacionalno oslobođenje i u periodu nacionalne rekonstrukcije.

Predsednik Tito i jugoslovenski narod uvek su saosećali sa patnjama alžirskog i drugih naroda koji su se borili za slobodu i nacionalni suverenitet, pružali su ima energičnu i stalnu podršku. I ne može biti drugačije, ako se setimo borbe za oslobođenje jugoslovenskih naroda protiv stranog okupatora i ogromnih žrtvi koje su ovi narodi dali u borbi za oslobođenje, pod rukovodstvom predsednika Tita. Zbog toga, svi oslobodilački pokreti »trećeg sveta«, svi rodoljubi, sve napredne snage na sva tri kontinenta, smatraju da su, smrću predsednika Tita, izgubili vemog druga po oružju.

Ako se setimo njegovog mesta i uloge u pokretu nesvrstanih zemalja, u doba formiranja vojnih blokova, čije postojanje uvek znači opasnost da ceo svet može biti gurnut u tamu sukoba i ratova velikih razmera,

on se pokazao kao istinski borac za sreću čovečanstva. On nije prestao da se na međunarodnoj političkoj sceni bori za mir i za progres naroda. Celokupna jugoslovenska međunarodna politika zasniva se na borbi za ravnopravnost svih država i svih naroda, na borbi za mir, za bezbednost, nacionalni suverenitet i progres.

Alžir, čiji je narod danas angažovan u borbi za ekonomski razvoj, narod pred kojim stoji zadatak da ukloni posledice kolonijalne okupacije i koji danas odlučno učestvuje u izgradnji socijalističkog društva, stvorenog zahvaljujući ogromnim žrtvama stotina i stotina hiljada svojih sinova, seća se događaja koji su predsedniku Titu omogućili da zlatnim slovima ispiše svoje ime na panteonu istorije oslobođenja naroda.

(Al Mudžahid, Alžir, 7. maja 1980.)

LIČNOST TAKVOG FORMATA...

Ličnost takvog formata ne rađa se često, nego se formira u životu, radu i borbi. Josip Broz, sin hrvatskog seljaka, postao je proleter-metalac, da bi potom u vatri vlastite sudbine značajno doprineo razvoju jugoslovenskog vrenja, u Rusiji još pre Oktobra, za vreme pobedonosne revolucije, a zatim u borbi za odbranu narodne vlasti.

U Jugoslaviji i u prijateljskim socijalističkim zemljama, u ovim trenucima, žalost je iskrena i duboka. Međutim, drukčije se ponašaju pojedini krugovi buržoaske propagande. Svoj cinizam, oni su potvrđivah još u vreme bolesti jugoslovenskog državnika i upuštali se u razne zlonamerne i iskonstruisane špekulacije, a izvesni od njih drukčije se ne ponašaju ni u vreme pijeteta. Josip Broz Tito, međutim, ostavio je za sobom zavet koji ima sasvim konkretne oblike, on je otelotvoren u principima kojima se rukovode Savez komunista Jugoslvije i SFRJ, a i u stavovima njegovih najbližih saradnika.

Pre dve godine, formirano je Predsedništvo CKSKJ, koje broji 24 lica i njegov sastav odražava nacionalnu strukturu Jugoslavije. I ovde, kao na drugim značajnim funkcijama na saveznom nivou, važi princip »jednogodišnjeg mandata«. Naime, na rukovodećim položajima smenjuju se svake godine predstavnici pojedinih republika i autonomnih pokrajina. Stvoreni su, dakle, svi uslovi za efikasno funkcionisanje kolektivnog rukovođenja i za nastavljanje dosadašnje linije. I u trenucima žalosti, očigledno je da Jugoslavija želi da nastavi delo Josipa Broza Tita...

(Praca, Čehoslvačka, 7. maja 1980.)

SMRT VELIKOG DRŽAVNIKA I REVOLUCIONARA

Sve nas je, ovih dana, obuzela tuga kada smo saznali za smrt velikog državnika, političara, revolucionara i vojnog rukovodioca — predsednika SKJ i SFRJ Josipa Broza Tita, koji je umro posle duge i teške bolesti, nepun mesec dana pre svog 88. rođendana.

Čeo njegov život bio je povezan sa revolucionarnim pokretom i borbom jugoslovenske radničke klase. Njegovo ime zauvek će ostati spojeno sa herojskom borbom jugoslovenskih naroda za vreme drugog svetskog

rata, sa borbom koja će biti zapisana u istoriji borbe evropskih naroda protiv fašizma.

Godine 1961, Josip Broz Tito bio je jedan od osnivača pokreta nesvrstanih zemalja, koji je odigrao pozitivnu ulogu u borbi naroda protiv imperijalizma, kolonijalizma, za mir i popuštanje međunarodne zategnutosti. Sa pravom se u telegramu saučešća predsednika Husaka i premijera Štrougala kaže, da međunarodni komunistički pokret smrću druga Josipa Broza Tita gubi svog značajnog rukovodioca, dugogodišnjeg borca protiv fašizma, imperijalizma, kolonijalizma i rasizma, borca za ideje socijalizma, mira i napretka u svetu.

(Tvorba, Čehoslovačka, 7. maja 1980.)

DIRLJIV OPROŠTAJ NARODA

Najmanje 600.000 ljudi prodefilovaće ispred Titovog kovčega koji je izložen u Skupštini. Prethodne noći, oko dva časa, ulice beogradskog centra pružale su neverovatnu sliku: ljudska bujica, mirno i nemo, stupala je prema Skupštini. Između redova, ispred ulaza, konačno se naziru stepenice prekrivene crvenim tepihom. Iz zvučnika se čuju zvuci »Lenjinovog posmrtnog marša«, sedma Betovenova simfonija i stara revolucionarna pesma iz Ukrajine. U pozadini, nazire se nesagledliva masa ljudi.

Pored kovčega, na jastučićma, izložena su odlikovanja i ordenje koje je Tito dobio za svog dugog života. Četiri člana počasne straže sa svake strane kovčega, stari borci. Ljudi prolaze pored kovčega, lagano, jedan za drugim, živa niska se ne prekida.

Blistavost dvorane, dostojanstveni mir, remete samo povremeni jecaji, bolni uzdasi i plač. Moramo reći da su oči svih onih koji su prošli pored kovčega bile crvene od plača. Na izlazu, ljudi su se kretali usred noći pešice kući, jer više nije bilo prevoza. Taksi se nigde nije mogao videti. Ova nesagledliva i neprekidna niska protezala se tokom celog jučerašnjeg dana i noći.

Ispod prozora hotela gde su odseli novinari, iznad Terazija, glavne arterije u Beogradu, niska se proteže danonoćno. Predveče ima najviše mladih, prepodne i poslepodne učenika i starijih, sredovečnih u toku celog dana.

Zaista impresionira leći uveče i probuditi se ujutro, a da se živa niska nije ni prekinula ni smanjila. Kada prodavač novina prođe pored mase, svi kupuju i čitaju Borbu ili Politiku. U podne, nešto prezalogaje. Ali, mir i dostojanstvo ništa ne remeti. Sve to deluje neverovatno, nestvarno.

Biće to tako sve do sutra. Tada će Tito biti sahranjen, kao što je sam tražio, iza Muzeja »25. maj«, u paviljonu koji nosi ime »Kuća cveća«.

(Đorno, Italija, 7. maja 1980.)

TITO JE PRISUTAN

Za nas, nesvrstane zemlje, za nas koji težimo miru, Tito nije umro — Tito će biti prisutan, i njegovo ime će svakim danom u istoriji dobijati sve veći značaj, kao ime heroja, državnika i tvorca nove doktrine nesvrstavanja.

Mi, zemlje »trećeg sveta«, moramo sada, više nego ikad, da se poistovetimo sa ideologijom maršala Josipa Broza Tita koji se borio ne samo za mir, nego i protiv eksploatacije čoveka od strane čoveka i koji se suprotstavio velikim silama sa dostojanstvom, časnošću i rodoljubljem državnika. Titovo ime će biti prisutno uvek kada jedna moćna zemlja pokuša da ponizi i da potčini sebi neku nerazvijenu zemlju »trećeg sveta«.

Tita u Panami vole, i dive mu se. Maršal Josip Broz Tito bio je na strani Paname kada su vođeni pregovori oko sporazuma Torihos—Karter; Tito je uvek pružao podršku Panami u njenoj borbi za nacionalno oslobođenje i u svakom trenutku bio na strani siromašnih zemalja koje se bore za svoju potpunu nezavisnost.

Maršal Josip Broz Tito je uzor za sadašnje i buduće generacije. Na istoričarima je da ocene ovu veliku ličnost, koja za nas nije umrla. Tito živi u svesti slobodnih ljudi sveta koji se zalažu za mir i pravdu...

U mislima smo usredsređeni na Josipa Broza Tita, koji će i dalje živeti u svesti svih naroda u ovim prelomnim trenucima kada svet ostaje bez velikih vođa.

Tito će i dalje biti prisutan.

(Kritika, Panama, 7 . maja 1980.)

JEDAN VELIKI ŽIVOT

Neverovatan je život ovog radnika-komuniste iz Zagreba, koji je postao oslobodilac svoje zemlje, a zatim se uvrstio među najveće ličnosti našeg doba. Dok ceo jedan narod sebe prepoznaje u njemu — što svedoče brojne spontane manifestacije u Zagrebu i Beogradu — šefovi država pridošli sa svih kontinenata spremaju se da mu prirede grandiozni pogreb.

Mada pri odavanju ovakve počasti starom revolucionarnom borcu ima različitih razloga koji su ponekad međusobno kontradiktorni, ne možemo, a da u tome ne vidimo znak novog nastupajućeg vremena. Jer, Jugoslavija je socijalistička zemlja, a nepravedna optužba koju je protiv nje 1948. godine podigao svetski komunistički pokret — pa i naša Partija — nije sprečila Tita da i pored tragičnih teškoća nastavi putem revolucionara, niti da očuva nezavisnost svoje zemlje, ako treba i suprostavivši se onima koji, i pored svađe među braćom, ostaju u istoriji njegovi pravi prijatelji...

Prisustvo u Beogradu većine velikih rukovodilaca svetskog komunističkog pokreta pokazuje da su oni, i pored razlike u mišljenjima i suprotnosti, u stanju da se okupe da bi odali počast jednome od svojih, kao što i prisustvo mnogobrojnih predstavnika nesvrstanih zemalja ukazuje, istovremeno, na ugled koji je Tito uživao u »trećem svetu« i na solidarnost koju komunisti pokazuju prema pokretima za nacionalno oslobođenje...

Istina je, neko će primetiti, da su putevi koji vode u Beograd različiti i da će u jugoslovensku prestonicu doći i najveći rukovodioci kapitalističkog sveta. Ako njihove duboke pobude ne mogu biti iste kao pobude predstavnika socijalističkih zemalja, ili zemalja iz pokreta nesvrstavanja, njihovo prisustvo dokazuje ne samo izuzetno poverenje koje je uživao Tito, nego i značajnu ulogu koju sada igra njegova zemlja

na međunarodnom planu i na planu napretka miroljubive koegzistencije. .. Jugoslavija je izvojevala svoju nezavisnost po cenu prolivene krvi i jasno je da će je ljubomorno čuvati. Tito je odigrao veliku ulogu u toj borbi svog naroda za slobodu. Odajmo počast tom životu velikana koji je obeležio jedan snažni i junački vek.

(Imanite, Francuska, 7. maja 1980.)

VELIKAN NESVRSTANOSTI

Smrću predsednika Tita, poslednji iz trijumvirata, koji je osnovao pokret nesvrstavanja, je otišao. Tokom više od tri decenije, zajedno s Nehruom i Naserom, Tito se dokazao kao dosledni pobornik politke miroljubive i aktivne koegzistencije i nesvrstanosti. Na konferenciji nesvstanih zemalja u Beogradu, 1961. godine, a kasnije u Kairu i Lusaki, on se pokazao kao sposobni državnik koji se zalagao za postizanje razumevanja među narodima, zasnovanog na miroljubivoj koegzistenciji. On je u Ujedinjenim nacijama uvek zauzimao nepokolebljive stavove, zbog čega je naišao na spontano poštovanje kao borac za prava naroda na političku i ekonomsku nezavisnost. Titova je zasluga što je Jugoslavija postala neustrašiva i nezavisna socijalistička zemlja. Sem što je svoju zemlju spasao od nacističke i fašističke okupacije, Tito je bio prva ličnost u svetskom komunističkom pokretu koja je hrabro i odlučno rekla »NE!« Staljinovoj politici pritiska i potčinjenosti. Titova koncepcija odnosa između socijalističkih zemalja zasnivala se na prijateljskoj i demokratskoj ravnopravnosti između naroda socijalističkih zemalja, oslobođenih svake dominacije jačih...

Tito je jednom izjavio: »Rat je najveći neprijatelj socijalizma i mi ga odbacujemo kao sredstvo za sređivanje računa između zemalja sa različitim društvenim sistemima i koncepcijama«.

Na unutrašnjem planu, Tito je izgradio Jugoslaviju kao nezavisnu socijalističku zajednicu ravnopravnih naroda, zasnovanu na samoupravljanju. U stvari, on je dao istaknuti primer u federalnom socijalizmu, pružajući potpunu ravnopravnost svim nacionalnim manjinama koje žive u Jugoslaviji. Pod njegovim rukovodstvom, vlada je dala velika suverena prava etničkim grupama zemlje da bi ih istovremeno povezala u jedinstveni federalni sistem. On je jugoslovensku privredu usmerio ka decentralizaciji. Obezbedio je stabilnu budućnost svojoj zemlji, ostavljajući u nasleđe političku strukturu koja će smanjiti mogućnost da u zemlji zavlada ijedan od etničkih entiteta.

(Indijen ekspres, Indija, 7. maja 1980.)

TRI TITOVA ZAVEŠTANJA

... Kada se saznalo da je Tito kritično bolestan, svet je ponovo shvatio koliko je nenadoknadiv. U toku četiri meseca borbe protiv bolesti, shvatili smo da je on jedan od najuticajnijih državnika dvadesetog veka. Njegova smrt ne predstavlja veliki gubitak samo za Jugoslaviju; njegov nestanak sigurno će se osetiti i u nesvrstanom pokretu, koji je osnovao, a i u odnosima Istok—Zapad i Sever—Jug.

Sav njegov 87-godišnji život prožimao je duh otpora. Kao mladi metalski radnik, borio se protiv monarhije. Kasnije je organizovao partizane i borio se protiv nacističkog osvajača. Posle drugog svetskog rata, poveo je svoju zemlju putem nacionalne nezavisnosti, i odupro se despotskom socijalizmu Staljina...

... Predsednik Tito ujedinio je ovu mnogonacionalnu zemlju. Jugoslavija je okružena sa sedam drugih zemalja, a sastoji se od šest republika. Sastoji se od pet naroda, četiri jezika, tri religije i dva pisma. Jedinstvo ne bi bilo postignuto da narod nije verovao Titu, i da ga nije smatrao drugom koji će ga uvek predvoditi.

Godine 1961, Tito je uputio svoj prvi poziv za sazivanje sastanka nesvrstanih zemalja i istakao parolu »miroljubiva koegzistencija među narodima sa različitim sistemima« i »nepripadanje vojnim blokovima«...

Pokret nesvrstanih zemalja ima sada više od 90 članica. One su povremeno umešane u konfrontaciju Istoka i Zapada, a cilj zemalja u razvoju sa Juga, da se ujedine i suprotstave Severu, još nije bio postignut, ali vraćanjem na hladni rat zbog invazije Avganistana, značaj nesvrstanih zemalja, kao »treće sile«, ponovo narasta. Velika je šteta što je Tito, koji je jedan od osnivača pokreta nesvrstavanja, umro u ovom trenutku. *.

Popuštanje zategnutosti u svetu i veća međunarodna saradnja stvarno će zaštiti Titova zaveštanja, i zato je Tito slao pisma sa svoje bolesničke postelje američkim i sovjetskim liderima apelujući na mir.

(Asahi šimbun, Japan, 7. maja 1980.)

POUKE JUGOSLOVENSKOG ISKUSTVA

Prva pouka koju je Tito ostavio u svom i jugoslovenskom iskustvu jeste — kako mala zemlja može da ostvari preciznu ravnotežu između potrebe da nađe mostove između sebe i velikih sila i potrebe da se odlučno odupre svakom pokušaju velikih sila da nanesu štetu nacionalnoj nezavisnosti zemlje, ili da je ugnjetavaju.

Upravo zato što je uspeo da nađe preciznu ravnotežu, i što je, zatim, uspeo da je sačuva, Tito je uspeo od Jugoslavije, koja je geografski i po broju stanovnika mala zemlja, da stvori političku silu koja igra zapaženu ulogu u svetskoj politici.

Druga je pouka — da je Tito to ostvario realizovanjem unutrašnjeg nacionalnog jedinstva jugoslovenskog naroda, koji je uspeo da ujedini, uprkos multinacionalnosti i mnogojezičnosti. On je, takođe, to jedinstvo uspeo da sačuva, uprkos pokušajima, i sa Istoka i sa Zapada, da Jugoslaviju razjedine, a jedinstvo razbiju.

Ovo jedinstveno iskustvo sa dubokim poukama zaslužuje da ga prouče i razmotre zemlje »trećeg sveta«, koje su izložene raznim žestokim pokušajima uništenja.

Tito je pokazao da obim države, njena površina, broj njenih stanovnika i njena prirodna bogatstva, ni u kojem slučaju nisu elementi koji ograničavaju njenu ulogu, onemogućavaju ravnotežu u međunarodnoj politici, i time oborio jednu od najvažnijih geografsko-političkih teorija u svetu.

(Al Gumhurija, Egipat, 7. maja 1980.)

»

ČOVEK I NJEGOVO DELO

Poslednji od velikana drugog svetskog rata proživeo je jednu od najvećih epopeja XX veka.

Tito, osnivač nove Jugoslavije, bio je okružen međunarodnim ugledom, kakvim se malo državnika može pohvaliti. To nije dugovao samo činjenici da je uspeo da primenjuje svoju doktrinu o »pravu svakog naroda da traga za sopstvenim putem u socijalizam«, nego i svom izuzetnom uočavanju velikih promena koje će se odigrati u svetu.

Kao dalekovid i odvažan čovek, on je igrao odlučujuću ulogu u izgradnji jedinstva zajednice jugoslovenskih naroda.

Tito, taj strpljiv, mudar, odvažan i uporan graditelj, bio je poslednji velikan, čovek koji je prekinuo sa Staljinom, čovek koji je pokrenuo samoupravljanje, čovek koji je pokrenuo pokret nesvrstavanja, stvoren u trenutku dekolonizacije. Tito je, kao živa legenda, ujedinio republike i autonomne pokrajine jugoslovenske federacije, povezao različite jezike, kulture i stepene razvoja, različitih elemenata Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Nikad se, možda, jedna ličnost nije toliko poistovetila sa svojom zemljom, niti njena zemlja sa njom.

To se ne može ni na koji način porediti sa kultom ličnosti. Tito je dokraja ostao u neposrednom kontaktu sa narodom i stvarnošću, zahvaljujući svojim putovanjima po Jugoslaviji i svetu.

Tito je, pored uglednih ličnosti kao što su Nehru, Naser, Nkrumah, jedan od glavnih vođa pokreta nesvrstanih.

Nećemo se upuštati u istorijske pojedinosti odnosa između Jugoslavije i pokreta koji su se pedesetih godina borili za nezavisnost u Africi. Pomenimo, samo, da je Tito prvo veliko afričko prijateljstvo sklopio u Gvineji 1959. godine. Usi ovi koje je u toj zemlji stvorio prekid sa Francuskom bili su pogodni za približavanje između predsednika Seku Turea i maršala Tita. Ubrzo se Jugoslavija našla među prvim zemljama koje su sarađivale sa mladom gvinejskom Republikom. To prijateljstvo nikad nije pogaženo.

Veliko prijateljstvo vezivalo je predsednika Tita i sa Tanzanijom, na čijeg su predsednika Juliusa Njererea mnogi gledali kao na »afričkog Tita«, osobito nakon pada Kvarne Nkrumaha, i drugih istorijskih vođa pokreta nesvrstanih.

Ali, nesumnjivo najdublje veze vezivale su Tita sa predsednikom Gamalom Abdelom Naserom, tim drugim divom u posleratnoj istoriji. Dva predsednika veoma su se često sastajala. Moglo se nabrojati bar 15 uzajamnih poseta, u toku kojih su razgovarali o Bliskom istoku.

(AZAP, Zair, 7. maja 1980.)

ČOVEK IZUZETNE HRABROSTI

Smrću maršala Tita, sa scene odlazi poslednji od divova drugog svetskog rata. On je nadživeo Čercila, Ruzvelta, Staljina i De Gola.

Činjenica, da se lider jedne male zemlje svrstava uz njih, dokazuje upravo to, kako je izuzetno bilo izdizanje u svetu ovog sina hrvatskog seljaka.

Josip Broz je rođen, u maju 1892. godine, u selu Kumrovcu, jednom od najzabačenijih kutaka austrijskog carstva, kao sedmo, od petnaestoro dece.

Kada se uzme u obzir ono što je kasnije postigao, vodeći partizane u partizanskom ratu protiv Nemaca, ujedinjujući razdeljenu zemlju, prkoseći Staljinu, zadivljuje činjenica da njegovo osnovno obrazovanje ne prelazi pet godina učenja u jednoj seoskoj školi.

U 12. godini, morao je da ode od kuće, i da zarađuje za život, pomažući u seoskim poslovima. Kada ga je privukao gradski život, zarađivao je perući sudove.

Čini se da se on u mladosti uopšte nije zanimao politikom, s obzirom da je bio zaokupljen usavršavanjem svog obrazovanja.

Prvi svetski rat doneo je promenu. Dok se borio za Austro-Ugarsku, zarobili su ga Rusi i revolucionarni haos, koji mu je doneo slobodu, uticao je na njega.

Godine 1927, napustio je druge poslove, kada je postao plaćeni funkcioner Partije. Josip Broz je postao Valter, a takođe i Rudi, Georgorijević, Zagorac i Mekas.

Nadimci su, svakako, bili neophodni, jer su ga vlasti progonile zato što je Komunistička partija bila zabranjena. Novembra 1928, on je zatvoren, na pet godina.

Kada je pušten iz zatvora, Partija gaje nagradila time što je dobio mesto u Centralnom komitetu u Beču, a zatim je postao član balkanskog sekretarijata Kominterne.

Valter je bio čovek koji se prilično razlikovao od Josipa Broza. Čovek koji je mnogo čitao, i učio, u zatvoru. Čvrst čovek koji, očito, nije protestovao, kada je njegova supruga uhapšena zbog »levičarskih ideja«. To je bio čovek izuzetne hrabrosti, koju je pokazivao u nekoliko misija u neprijateljskim zemljama.

Početkom 1938. godine, otišao je iz Moskve, i stigao u Jugoslaviju, pod imenom Tito.

Čini se, da je seme sukoba sa Staljinom, 1948. godine, još tada bilo posejano. On je sve više pokazivao neposlušnost prema štabu svetske revolucije u Moskvi, težeći da ide svojim putem.

Do današnjeg dana, istoričari se pitaju kako je u tome uspeo.

Izbijanje drugog svetskog rata pružilo je Titu mogućnost da postane legenda još za svog života.

Njegov krvav otpor Nemcima u planinama Bosne i Crne Gore zbilja je junačke prirode.

(Star, Svazilend, 7. maja 1980.)

NJEGOVA VELIČINA

Pišem ovu hroniku na dan sahrane Josipa Broza Tita. Ili, bolje i jednostavnije rečeno — Tita. Jer, Tito je samo jedan.

Ova smrt... mogla se naslutiti, ali je i mimo svega, izazvala duboku tugu u meni. Kao u Angolca, građanina jedne nesvrstane zemlje, smrt ovog oca nesvrstavanja izazvala je istog trenutka u meni nostalgiju. Možda i zbog činjenice da je moment u kojem nas napušta posebno težak na međunarodnoj političkoj sceni,*gde je nesvrstavanje i dalje jedan od

najefikasnijih instrumenata za postizanje mira i miroljubive koegzistencije — dva svetska činioca koji su u poslednje vreme izloženi najvećim iskušenjima.

Možda je razlog svemu tome i činjenica, da smo se toliko bili navikli na njega (TITA), da smo tek kada je nestao shvatili koliku nam je sigurnost pružala senka njegove veličine.

Godine 1975, jedan jugoslovenski brod brzo je sekao vode Atlantika, mirne i tople, u pravcu Luande. Dok je njegov čelični trup milovala morska pena, borci MPLA nestrpljivo su ga čekali. Nosio je u svojoj utrobi ono što je bilo preko potrebno narodu Luande koji se tu, pred vratima grada, borio protiv neprijatelja. A municija je pretila da brzo nestane. Brod u svojoj utrobi nije nosio molitve, ili uputstva bilo koje vrste: nosio je oružje, oružje za angolski narod, koje je pravo iz ruku priučenih lučkih radnika išlo vojnicima na frontu kod Kifandonga (30 km severoistočno od Luande — prim. prev.). Zato je govoriti o Titu, isto što i govoriti o prijatelju »for all seasons«, ili za svaku priliku.

Možda će nas jednog dana neki pionir upitati za iazlog sa kojeg se maketa jednog broda (»Postojna«), u kutiji od stakla, nalazi u Muzeju revolucije? Za dvadesetak godina (kada će rođeni posle nezavisnosti postati ljudi), ispričaćemo mu tu, jednu od najlepših stranica naše bratske istorije, i kazaćemo nešto o životu i delu Josipa Broza Tita.

(Žornal de Angola, Angola, 7. juna 1980; nekrolog novinara i esejiste
A. Rodrigeša, pisan 8. maja 1980.)

ŽIVOT HEROJA

Od svih vođa svetske koalicije protiv fašizma, koji su tačno pre 35 godina, na dan 9. maja, proslavljali svoju pobedu i pobedu svojih naroda protiv hitlerovske Nemačke, nijedan neće imati tako istaknute, široke oblike sudbine, kakve je imao Josip Broz Tito, čovek koji je još kao mladić prošao putem ruske proleterske revolucije 1917. godine i koji je podigao jednu od najjačih armija antihitlerovskih partizana u Evropi. Već samo to bilo bi, možda, dovoljno za jedan život heroja, umešanog u najznačajnije borbe i trijumf najpravednijih stvari ovog veka. Međutim, život, tj. sve ono što je vezano za komplikacije i pritiske istorije, nametnuo mu je ništa manje teška iskušenja nego što je nanošenje poraza armijama takvog tiranina kao što je Hitler. On je izdržao, štaviše, podredio ih je, i dao im je smisao koji se u potpunosti može porediti sa epopejskim marševima jugoslovenskih partizana po šumama i vrletima, pod jarkim suncem ih šibanjem vetra.

Sve posleratne, u vreme mira, bitke Tita, koji se svakodnevno nadao ukidanju svake tiranije, imale su ogroman značaj za narode sveta, za sve revolucionare koji su i sami prolazili vrletima užasnih problema. Tito je prokrčio nekoliko bitnih puteva među zamršenim linijama ove planete. On je krenuo opterećen najtežim neprijateljstvima, išao dotad neutabanim stazama, i došao do proplanka gde su oni iz njegove okoline mogli da odahnu, a oni koji ga nisu sledili od početka, da ga sustignu i da mu pruže ruku, dajući mu za pravo. On je pribavio prestiž pravedne stvari onom, oblacima istorije često zasenčenom, izvanrednom ljudskom kvalitetu — duhovnoj nezavisnosti, u svetu u kojem se na svakom koraku pokušava da se duh definiše samo u njegovoj zavisnosti od blokova, prožetih većom mržnjom od samih glečera.

Tito se nalazio među onih nekoliko velikih inteligencija koje su današnjem svetu dale drugačiju perspektivu od one koja je sadržana u alternativi brutalnih dogmi, koje nameću samo ćutljiva i zastrašena svrstavanja. Ono što je godinama, iz licemernog i uljudnog interesa, nazivano »malim zemljama«, pomoću Titovih ideja, i snagom Titovog mišljenja i Titovih dela, stavljenih u njihovu službu, ne samo u službu Jugoslavije, dobilo je status svetske sile, koju je danas nemoguće zaobići.

Izvanredna životna snaga pružila je toj smelosti komunističkog proletera i jugoslovenskog partizana, pre svega, ubedljivu ljudsku dimenziju u kojoj se odmerenost sjedinjavala sa zadovoljstvom življenja, teška odgovornost sa humorom, žilavost i jednostavnost sa dobroćudnošću, razumevanje sa prijatnom nefleksibilnošću, kojoj je tuđ ultimatum. Sve te žilice njegove impozatne, nikad hladne ličnosti, sakupile su se u nimalo tajno i nikako teško shvatljivo vlakno, koje ga je privezivalo za svakog od nas, sve do ove suze koja se spušta samo za prijatelje koji su, ponekad, intimniji od samih rođaka.

(Flakara, Rumunija, 8. maja 1980.)

ISTORIJSKA LIČNOST

Ako je Tito sada uistinu mrtav, ostaje činjenica da je on bio svepri-sutan u vreme kada su mnogi narodi bili pod čizmom kolonijalnih sila. Zato ovu utešnu sliku borbe i nade, u čijem se središtu još do juče nalazila figura preminulog velikana, žele da zadrže narodi koji su umeli da cene i da iskoriste primere i pouke predsednika Tita. On je za ove narode neosporno predstavljao čudnovat melem koji je ubrzao njihovo nacionalno buđenje i doprineo da i oni postanu značajni akteri novije istorije.

Afričke zemlje, koje su se u teškoj borbi izborile za svoje pravo na slobodu, nacionalnu suverenost i progres, danas predstavljaju aktivne članove pokreta nesvrstanih zemalja, čiji je Tito jedan od osnivača. Jačanje ovog pokreta, njegova sve veća uloga u očuvanju mira i bezbednosti naroda, značaj njegove aktivnosti u borbi za novi međunarodni poredak, pravedniji i u ekonomskom i u političkom domenu, svakako predstavljaju jednu od najznačajnijih tekovina savremene istorije. Ali, da bi se postigli ovakvi rezultati, za koje se danas može reći da su pozitivni za celokupno čovečanstvo, trebalo je prethodno uništiti najtežu prepreku koja je preprečavala put ka oslobođenju naroda — trebalo je uništiti kolonijali poredak. Uloga koju je Tito odigrao u ovom grandioznom poduhvatu postavila je jugoslovenskog rukovodioca u prvi red velikana, koji su svojim pečatom obeležili oslobodilačku borbu naroda.

Zbog sveg ovoga, u ovim teškim trenucima za Jugoslaviju, alžirski narod, u senci svojih zastava spuštenih na pola koplja, prelistava stranice koje beleže da su predsednik Tito, jugoslovenski rukovodioci i narodi, vodili solidarnu borbu s alžirskim narodom. Lepo je što možemo da kažemo da je Alžir u gostoljubivoj Jugoslaviji bio smatran slobodnom i suverenom zemljom čak i pre nego što je to on stvarno postao.

Glas Jugoslavije čuo se na svim forumima međunarodne političke scene, što je omogućilo da svft sazna za borbe koje se vode po alžirskim planinama. Uprkos svim pritiscima, koje je na nju vršila kolo-

nijalna Francuska, Jugoslavija nije popustila, nije se odrekla osnovnih načela svoje pravične spoljne politike i prihvatila je žrtvovanje sopstvenih interesa u korist interesa alžirskog naroda.

Francuski kolonijalizam svetio se Jugoslaviji sprovodeći kontrolu brodova, podmećući bombe po zvaničnim predstavništvima u Francuskoj; Francuska je prekinula diplomatske odnose sa Beogradom, optužujući jugoslovenske rukovodioce da se »mešaju u unutrašnje poslove Francuske«... Ali je sve to bilo uzaludno, jer su jugoslovenski rukovodioci i narodi bili čvrsto rešeni da podrže pravednu stvar naroda, a bili su duboko ubeđeni da stvar alžirskog naroda zaslužuje njihovu posebnu podršku. Pokušaji zastrašivanja i pritisaka, koje je sprovodfla Francuska, propali su pred nepokolebljivom verom predsednika Tita u svoju politiku, a istorija je danas pokazala svu mudrost, pronicljivost i vidovitost preminulog predsednika.

(Al Mudžahid, Alžir, 8. maja 1980.)

SMRT ISTAKNUTOG DRŽAVNIKA

Narodi i vlade sveta sećaju se preminulog jugoslovenskog vođe, kao jednog od najvećih svetskih političkih lidera, arhitekte politike nesvrstavanja i politike miroljubive koegzistencije, i osnivača moderne Jugoslavije.

Jugoslovenski narod i svet u celini sećaju se preminulog predsednika Tita, heroja narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije protiv nacističkih i fašističkih okupatora, kao organizatora narodnog pokreta otpora, koji zaslužuje najveće priznanje za tu svoju delatnost.

Pre, za vreme, i posle drugog svetskog rata, Josip Broz Tito igrao je glavnu ulogu u jačanju jedinstva jugoslovenskih naroda. Zbog te njegove istorijske uloge, koju je odigrao u skladu sa željama i težnjama jugoslovenskog naroda, Savezna skupština poverila mu je rukovođenje zemljom na dugi niz godina.

Narodi Jugoslavije zauvek će pamtiti preminulog Josipa Broza Tita, kao odanog vođu uz čije je lične napore i sposobno rukovodstvo nekad zaostala agrarna privreda Jugoslavije dostigla visok nivo industrijalizacije.

Kao vođa koji je iskreno odan pitanju miroljubivih i poštenih međunarodnih odnosa, i kao organizator okupljanja nesvrstanih zemalja i njihove međusobne saradnje, predsednik Tito posetio je veliki broj zemalja, uključujući i Etiopiju, i sastao se sa mnogim eminentnim liderima.

Pokojni jugoslovenski državnik, veliki prijatelj naroda Etiopije, od samog početka pružio je čvrstu podršku etiopskoj narodnoj revoluciji. Susret, u Beogradu, preminulog jugoslovenskog lidera i druga predsedavajućeg Mengistua Haila Marijama, u decembru 1978. godine, i prijateljstvo i međusobno razumevanje dvojice vođa, predstavljaju jasnu potvrdu svestrane saradnje između dve socijalističke i nesvrstane zemlje.

Svet će iskreno čuvati uspomenu na preminulog predsednika Josipa Broza Tita, kao na jednog od najistaknutijih državnika naše epohe i arhitekte politike nesvrstanosti.

(Etiopijen herald, Etiopija, 8. maja 1980.)

BRIONSKI SASTANAK: GAMAL ABDEL NASER. DŽAVAHARLAL NEHRU I JOSIP BROZ TITO NA BRIONIMA. 1956 GODINE.

UČESNICI BEOGRADSKE KONFERENCIJE NESVRSTANIH 1961. GODINE

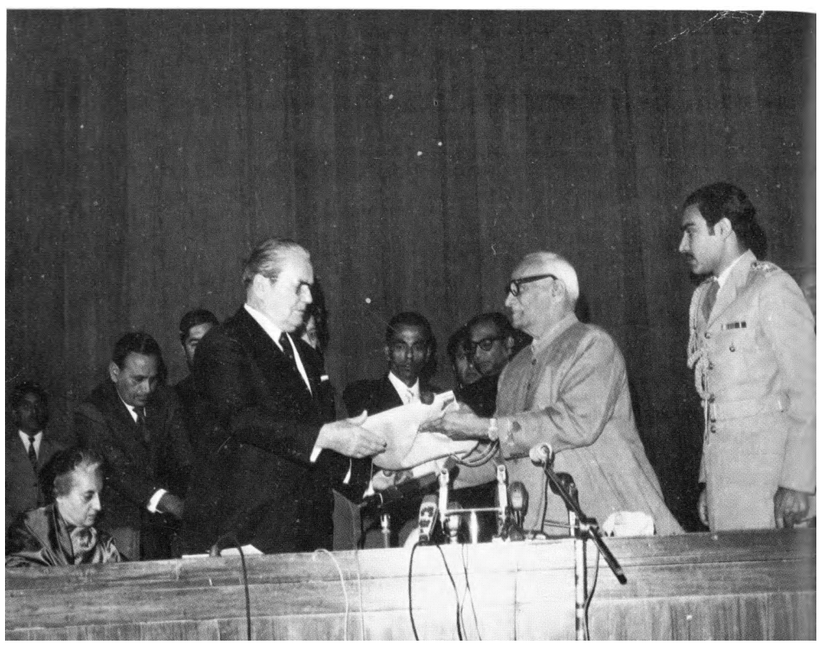
SUSRET TITO — ČERČIL U NAPULJU, 1945. GODINE-

TROJNI SASTANAK U DELHUU. 1966. GODINE.

PRVA KONFERENCIJA NESVRSTANIH U BEOGRADU 1961. GODINE

„INICIJATIVA PETORICE": NEHRU, NKRUMAH, NASER, SUKARNO I TITO U UJEDINJENIM NACUAMA, 1960.GODINE.

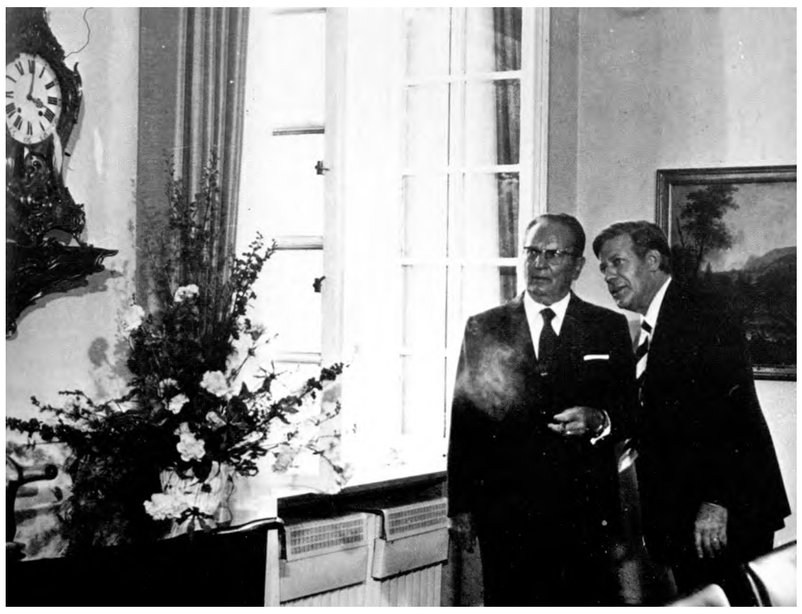

DRUGA KONFERENCIJA NESVRSTANIH U KAIRU 1964. GODINE

PREDSEDNIK TITO SA AMERIČKIM PREDSEDNIKOM DŽONOM KENEDIJEM ZA VREME POSETE SAD. 1963 GODINE.

S PRVIM SEKRETAROM PURP EDVARDOM GJEREKOM

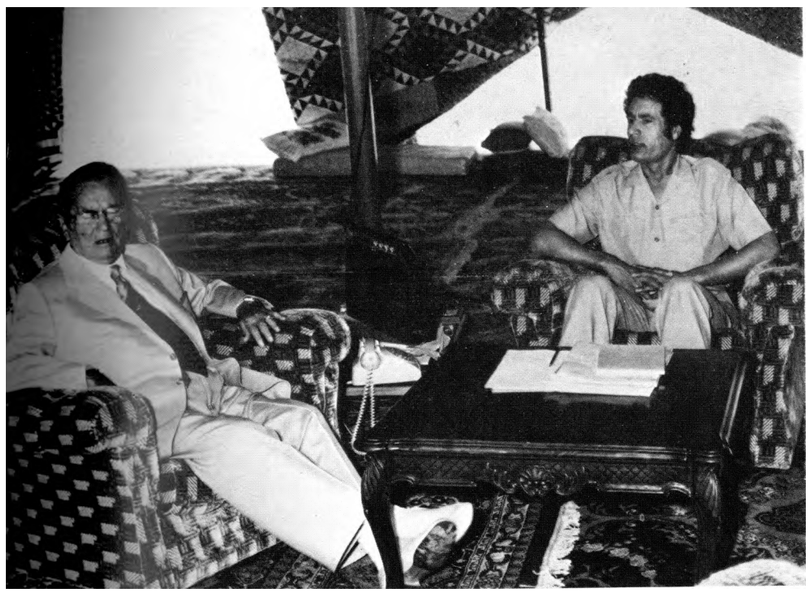
SA ZAPADNONEMAČKIM KANCELAROM HELMUTOM ŠMITOM

U RAZGOVORU SA JORDANSKIM KRALJEM HUSEINOM.

SA ŠVEDSKIM KRALJEM KARLOM GUSTAVOM XVI.

S PUKOVNIKOM MOAMEROM EL GADAFIJEM.

S LIDEROM PLO JASEROM ARAFATOM.

5u noto «wm>on ЯПИСЬМ с uxwa i»^occca

S MEKSIČKIM PREDSEDNIKOM LUISOM EČEVERIJOM

U POSETI TURSKOJ. JUNA 1976. GODINE

PREDSEDNIK TITO GOVORI U PARLAMENTU VENECUELE. 1976 GODINE

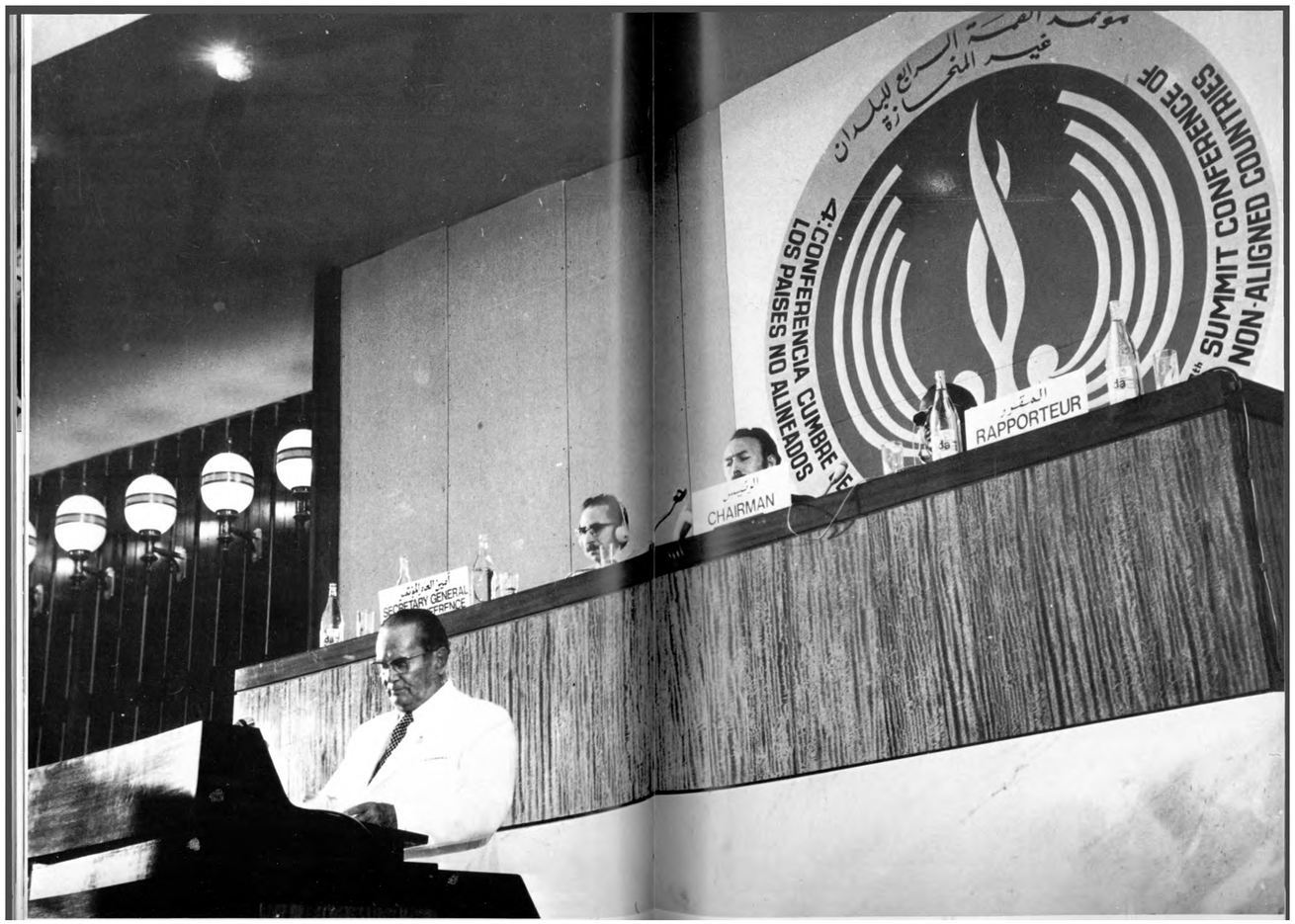
S RUMUNSKIM PREDSEDNIKOM NIKOLAE ČAUŠESKUOM.

SA SIRIJSKIM PREDSEDNIKOM HAFEZOM EL ASADOM.

PREDSEDNIK TITO DAJE IZJAVU ZA ŠTAMPU. ZA VREME POSETE GRČKOJ.

PREDSJEDNIK TITO GOVORI NA ČETVRTOJ KONFERENCIJI NESVRSTANIH U ALŽIRU. 1973 GODINE

RAZGOVORI DELEGACIJA JUGOSLAVIJE I DR NEMAČKE. S PREDSEDNICIMA TITOM I ERIHOM HONEKEROM NA ČELU.

S BRITANSKIM PREMIJEROM DZEJMSOM KALAGANOM.

DOLAZAK PREDSEDNIKA TITA U POSETU SAD. 1978. GODINE.

S JUGOSLOVENIMA U KUVAJTU.

S PANAMSKIM PREDSEDNIKOM OMAROM TORiHOSOM.

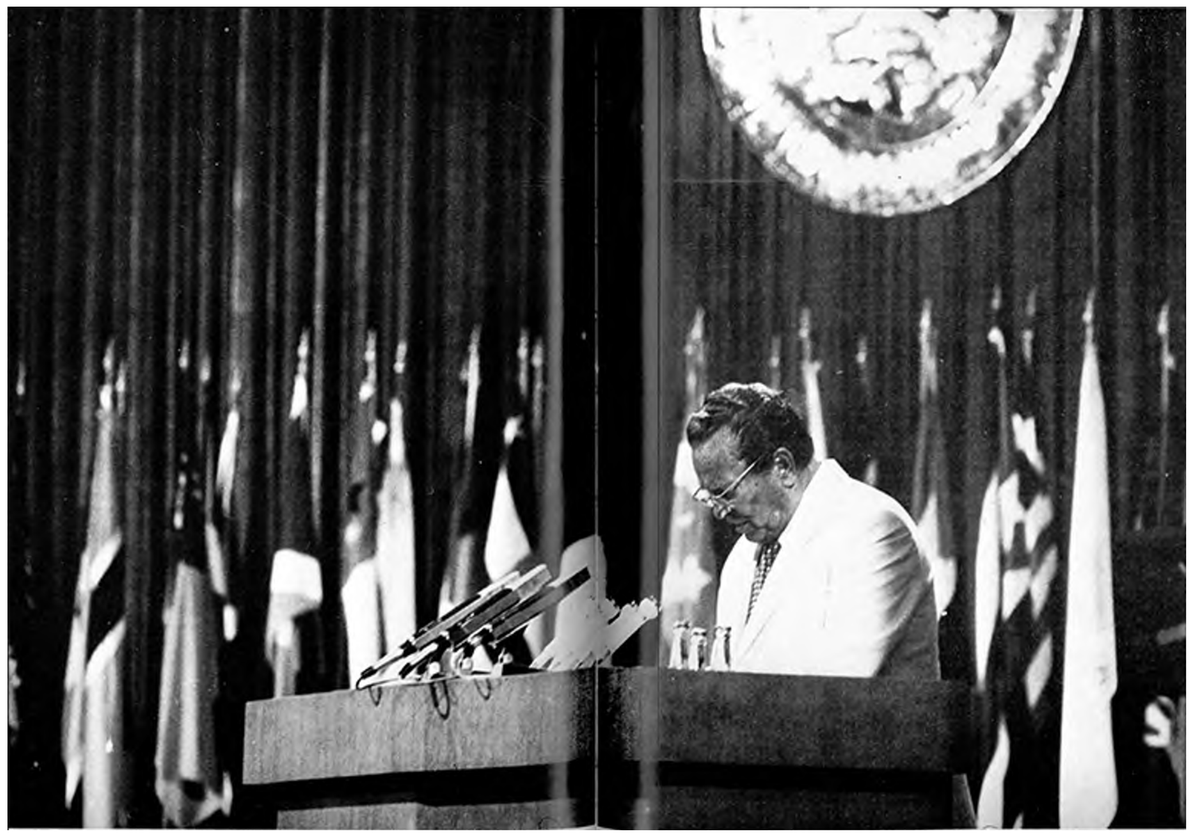
PREDSEDNIK TITO DAJE INTERVJU KOMENTATORU MREŽE CBS VOLTERU KRONKAJTU. ZA VREME POSETE SAD

S GENERALNIM SEKRETAROM JEDINSTVENE SOCIJALISTIČKE PARTIJE NEMAČKE ERIHOM HONEKEROM

S ALŽIRSKIM PREDSEDNIKOM Š AD LIJEM BENDŽEDIDOM.

PREDSEDNIK TITO GOVORI NA PETOJ KONFERENCIJI NESVRSTANIH U KOLUMBU 1976. GODINE

S L.I. BREŽNJEVIM.

S GENERALNIM SEKRETAROM KP ITALUE ENRIKOM BERLINGUEROM.

S PRVIM SEKRETAROM POLJSKE UJEDINJENE RADNIČKE PARTUE EDVARDOM GJEREKOM.

PREDSEDNIK TITO U POSETI KUVAJTU. 1979. GODINE.

NA KONFERENCIJI KOMUNISTIČKIH I RADNIČKIH PARTIJA U BERLINU

S AMERIČKIM PREDSEDNIKOM DŽIMUEM KARTEROM ZA VREME POSETE SAD. 1978. GODINE.

S PRVIM SEKRETAROM MAĐARSKE SOCIJALISTIČKE RADNIČKE PARTIJE JANOŠEM KADAROM.

VELIKI HEROJ

Nedavni fizički nestanak, posle dugotrajne bolesti, jugoslovenskog predsednika, maršala Josipa Broza Tita, pogodio je sve narode autonomnih republika u sastavu njegove zemlje, a i celi svet.

Predsednik Tito je veliki heroj drugog svetskog rata. U okviru svetske politike, on je uvek igrao istorijsku ulogu, osobito kao osnivač pokreta nesvrstavanja. To je bio veoma talentovan, elegantan i harizmatičan čovek; iza njega je bio dugi put starog borca.

Nekoliko puta boravili smo u Jugoslaviji i u razgovorima sa njenim stanovnicima osvedočili smo se da oni gaje veliku ljubav prema maršalu Titu, koji se uvek borio za suverenost i nezavisnost Jugoslavije, odbacujući bilo kakvo mešanje u poslove svoje zemlje. On je tvorac samoupravnog socijalizma, koji je na međunarodnom planu osoben, a nesumnjivo snažan i čvrst.

Sem toga što je Tito prekaljeni borac iz rata, neosporni heroj, njega je uvek odlikovalo to što se borio za mir i napredak. Izvan granica svoje zemlje, on se trudio da utiče na popuštanje zategnutosti u raznim delovima sveta. Njegove simpatije i podrška uvek su bile na strani socijalističkih zemalja, ali i malih i potčinjenih zemalja; uvek je težio da sa ovim zemljama složno pristupi rešavanju različitih problema i da istovremeno postigne, da siromašne i male zemlje imaju pravo na svoju reč i da se u rešavanju međunarodnih pitanja poštuju njihove odluke.

Tita takođe odlikuje iskrena borba za uspostavljanje novog međunarodnog ekonomskog poretka; on se zalagao za pravičniji i humaniji kriterijum za akciju.

Predsednik Tito bio je dosledan u svojoj solidarnosti sa borbom peruanskog naroda, osobito što se tiče poštovanja našeg političkog i ekonomskog suvereniteta. Takođe, on se neprestano interesovao za razvoj naše zemlje. Njemu se duguje za veliki uspeh projekta irigacionog sistema Ćira-Pjura, ogromnog poduhvata koji je u svojoj drugoj etapi realizacije, a u koji je uloženo oko 400 miliona dolara. Ovaj poduhvat ostvaren je titanskim snagama i ogromnim marljivim zalaganjem u Beogradu i Limi i njegovoj smo se veličanstvenosti više puta divili, prolazeći pored ukroćene Pjure. Peščare su ozelenjene i sada donose bogate plodove žitarica.

U ovom trenutku tuge jugoslovenskih naroda, koji su izgubili velikog državnika i prijatelja peruanskog naroda, maršala Tita, izražavamo ovim komentarom toj ponosnoj zemlji svoja osećanja bola zbog smrti predsednika Tita. Večna slava velikom maršalu Titu!

(Espreso, Peru, 8. maja 1980.)

DUBOKA ŽALOST ZA DRUGOM TITOM

Listovi koji izlaze u Pjongjangu objavili su uvodnik povodom smrti druga Josipa Broza Tita, predsednika SKJ i predsednika SFRJ, narodnog heroja jugoslovenskog naroda, jednog od tvoraca pokreta nesvrstavanja, sjajnog borca komunističkog i radničkog međunarodnog pokreta i bliskog prijatelja korejskog naroda.

U uvodniku pod naslovom: »Duboka žalost zbog smrti druga Josipa Broza Tita«, list Rodong šinmun piše, da korejski narod deli veliku žalost bratskog jugoslovenskog naroda.

Smrt druga Josipa Broza Tita predstavlja veliki gubitak za jugoslovenski narod i narode sveta koji teže miru, nastavlja ovaj list.

Drug Josip Broz Tito ceo svoj život posvetio je stvari radničke klase i slobodi i oslobođenju svoje domovine i svog naroda.

Svi blistavi događaji u borbenoj istoriji jugoslovenskog naroda direktno su povezani sa imenom druga Josipa Broza Tita, ističe se u uvodniku, i dodaje, da je drug Josip Broz Tito bio rukovodilac Saveza komunista Jugoslavije i osnivač Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

On je ojačao Savez komunista Jugoslavije, kao avangardu jugoslovenske radničke klase i rukovodeću snagu naroda, ostvario je jedinstvo i jednakost naroda, i prokrčio put izgradnje socijalizma, zasnovan na samoupravljanju.

Pod rukovodstvom druga Josipa Broza Tita, jugoslovenski narodi zabeležili su velike uspehe u preobražaju zemlje, koja je nekad bila zaostala, u jednu razvijenu socijalističku zemlju.

Svi uspesi ostvareni u Jugoslaviji, sreća i ugled koje uživa jugoslovenski narod, sa pravom se mogu pripisati dinamičnom i upornom rukovođenju druga Josipa Broza Tita.

Drug Josip Broz Tito aktivno je radio na razvoju pokreta nesvrstavanja i na jačanju jedinstva i saradnje među nesvrstanim zemljama.

Na međunarodnoj areni, Tito je dinamično zastupao suverenitet, nezavisnost, mir i socijalizam, povećavši tako u ogromnoj meri međunarodni ugled Jugoslavije.

Drug Josip Broz Tito dao je veliki doprinos jačanju i razvoju komunističkog i radničkog međunarodnog pokreta, odbrani svetskog mira, i uspostavljanju ravnopravnih odnosa u svetu, kaže se, dalje, u uvodniku Rodong šinmuna.

Drug Josip Broz Tito bio je bliski prijatelj našeg naroda, i aktivno je nastojao na razvoju odnosa prijateljstva i saradnje između dve partije, dve zemlje, i dva naroda, korejskog i jugoslovenskog.

Dao je punu podršku i pokazao odlučnu solidarnost sa pravednom politikom i borbom naše Partije za ponovno nezavisno i mirno ujedinjenje otadžbine. Topla podrška koju je jugoslovenska vlada pružila pravednoj borbi našeg naroda za nezavisno i mirno ponovno ujedinjenje otadžbine — na forumu OUN, na konferencijama nesvrstanih zemalja i na drugim svetskim forumima — nezamisliva je bez ovakvog stava druga Josipa Broza Tita. Naš narod nikada neće zaboraviti njegove velike poduhvate za jačanje i razvoj odnosa prijateljstva i saradnje između naroda Koreje i Jugoslavije.

Korejski narod pridaje veliku važnost svom prijateljstvu i solidarnosti sa jugoslovenskim narodom, zasnovanim na potpunoj jednakosti i nezavisnosti, a i ubuduće će činiti sve napore da se još više razviju ti odnosi, i prijateljstvo, i saradnja, u skladu sa interesima dveju zemalja i interesima mira u svetu.

Mada je drug Josip Broz Tito, istaknuti vođa jugoslovenskog naroda i bliski prijatelj korejskog naroda, preminuo, velika dela koja je on ostvario u borbi za slobodu i oslobođenje svog naroda, i zasluge u borbi za jačanje i razvoj pokreta nesvrstanih, i svetskog mira, uvek će živeti, kao njegovo ime, u srcima jugoslovenskog i korejskog naroda, i drugih naroda sveta odanih miru.

(Izveštaj Novinske agencije DNR Koreje, KCNA, 8. maja 1980.)

KRAJ JEDNOG DOBA

Titova smrt označava kraj jednog doba. To jc doba drugog svetskog rata, i posle njega.

Tito je bio jedan od velikih lidera iz drugog svetskog rata — u stvari, poslednji među njima. I to, kakav lider!

U tom ratu, bilo je mnogo velikih političkih lidera. Tito je bio jedan od njih — i to jedan od značajnijih. On je ujedinio jugoslovenske narode u borbi protiv Hitlera i, na taj način, položio temelje moderne Jugoslavije. Ukratko, on je stvorio naciju i nezavisnu državu. To je dovoljno za bilo kojeg čoveka u istoriji ; međutim, on je učinio i više od toga.

On je, takođe, bio značajna vojna ličnost. Stvorio je, i briljantno vodio, armiju, armiju koja se uspešno suprotstavljala taktici munjevitog rata moćne Hitlerove Nemačke. Heroizam ove loše opremljene armije postao je deo istorije drugog svetskog rata. Ako je iko inspirisao ovaj heroizam, onda je to bio Tito.

Bio je veliki, zaista vrhunski organizator, bilo da je reč o političkoj partiji, ili o armiji, ili o državi. U organizovanju i izgradnji jugoslovenske države, on je krenuo novim putevima, i primenio nove ideje.

Pogledajmo, na primer, državni mehanizam koji je uveo poslednjih godina, koji će ga zameniti u upravljanju federativnom Jugoslavijom i odupirati se centrifugalnim tendencijama posle njegovog odlaska.

Pogledajmo, isto tako, sistem samoupravljanja koji je stvorio.

Tito je stvorio nove koncepcije na mnogobrojnim poljima. Jedna od tih koncepcija odnosi se na funkcionisanje Komunističke partije u socijalističkoj državi. Suprotno staljinističkoj koncepciji komunističke partije i ustavnim i zakonskim odredbama, lider — što znači onaj koji upravlja zemljom — Tito, razvio je u Jugoslaviji koncepciju komunističke partije u obliku Saveza komunista, koji je stekao pravo na vodeću ulogu svojom organizovanom i pravilno usmerenom aktivnošću, prodirući u sve sfere života u zemlji.

Sa ovim je povezana i koncepcija osnivanja Socijalističkog saveza radnog naroda, koji objedinjava sve progresivne snage u zemlji i u kojem je, takođe, prisutna delatnost Saveza komunista.

Pomenuli smo i Titovu koncepciju samoupravljanja, čiji uticaj nije isključivo na polju proizvodnje i organizacije u kolektivnom sektoru. Treba, možda, pomenuti, da jugoslovenski »Parlament« ima nešto jedinstveno, a to je Privredno veće, u čije se opisivanje sada ne možemo upuštati.

Jedna nova Titova proslavljena koncepcija, bila je koncepcija nesvrstavanja u oblasti međunarodne politike. Cilj ove koncepcije bila je ideja da se zemlje oslobode uticaja dva velika vojna bloka, ili tabora, koja su se stvorila posle drugog svetskog rata, tj. američkogi sovjetskog tabora. Ova koncepcija, tokom godina, postala je nezavisni faktor u međunarodnoj politici. Tito je bio poslednji od osnivača ovog pokreta.

Ono što je najviše doprinelo Titovom ugledu posle drugog svetskog rata, bilo je njegovo uspešno suprotstavljanje Staljinu, i jačanje Jugoslavije, kao istinski nezavisne socijalističke zemlje. . .

... Tito je, ubeđen u pravednost stvari za koju se bori, uspeo da se otrgne iz Staljinovog stiska i poveo svoju zemlju samostalnim i nezavisnim putem ka socijalizmu — što je, u to vreme, bio jedinstven slučaj na celoj planeti.

Treba istaći, da Tito nije imao samo sopstvenu snagu, nego i — što je bilo još značajnije — snagu koju je crpao iz poverenja koje su jugoslovenski narodi polagali u njega, što je doprinelo stvaranju autentične revolucije pod Titovim rukovodstvom. Na taj način, Tito i Jugoslavija su na nov način stvorili revolucionarnu istoriju. Na taj način, Tito je utro nove puteve teorije i prakse, što je doprinelo njegovom svetskom ugledu.

Onima koji tvrde da socijalistička federativna Jugoslavija sa svojim mnogobrojnim manjinama, koje su povezane sa grupama slične nacionalnosti sa druge strane granice, ne može da nadživi Tita, želimo da kažemo, da u velikoj meri potcenjuju čvrstinu temelja države, koje je on postavio. ..

Umro je kao što je živeo — boreći se!

(Cejlon dejli njuz, Šri Lanka, 8. maja 1980.)

ARHITEKT NESVRSTAVANJA

Jugoslovenski predsednik Tito ući će u istoriju kao jedna od istaknutih ličnosti svoje zemlje i celog sveta. Njegov životni put jedan je od najznačajnijih u savremenoj istoriji. Maršal Tito, koji je poticao iz siromašne porodice, izgradio je svoju karijeru između stalnih hapšenja i zatvaranja u tamnice, zbog toga što se uporno suprotstavljao poretku, sve dok konačno nije postao vođa kojeg je narod u Jugoslaviji najviše voleo, i kojem je najviše verovao. Put od rukovodioca partijske organizacije u Zagrebu do rukovodioca Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ) i, kasnije, do predsednika nove vlade i komandanta njene Armije, kojeg je narod u potpunosti prihvatio, svedočanstvo je borbe i dostignuća koje je retko u istoriji nacionalnog oslobađanja i međunarodnog dokazivanja.

Otkako je preuzeo rukovođenje jugoslovenskom Komunističkom partijom, maršal Tito vršio je nacionalnu ulogu, koja mu je poverena kao vođi sa izvanrednom pronicljivošću, hrabrošću i organizatorskim i stvaralačkim sposobnostima. Nakon što je uspešno realizovao svoju vojnu strategiju protiv fašističkih agresora, i nakon što je stvorio jednu oslobođenu i nezavisnu teritoriju, Tito se, posle rata, posvetio političkoj i ekonomskoj rekonstrukciji svoje zemlje. U političkom smislu, najsjajniji vid nacionalne obnove bio je sjedinjavanje nacionalne zajednice koju čini više nacionalnosti. Kada je ovo sjedinjavanje postignuto, on se posvetio ekonomskoj obnovi Jugoslavije, koristeći, kao osnovno oruđe, decentralizaciju administracije i učestvovanje radnog naroda u upravljanju. Samoupravljanje i demokratija, i isticanje demokratskih i ljudskih prava u socijalizmu, postali su filozofija kojom se Tito rukovodio prilikom nacionalne obnove.

Pod njegovim rukovodstvom, efikasno su uklonjene sve tradicionalne prepreke i ustaljena pravila, i otvorene su nove mogućnosti za budućnost. Kao rezultat toga, njegov uticaj toliko se povećao, daje voljom njegovog naroda, maja 1974. godine, izabran za doživotnog Predsednika.

Međunarodna uloga maršala Tita isto je tako bila veoma značajna. On je arhitekt pokreta nesvrstavanja, a načela kojima se rukovodio prilikom organizovanja tog međunarodnog pokreta bili su jednakost, sloboda i nezavisnost, takođe koegzistencija u međunarodnim odno-

sima. To je u skladu sa njegovim pogledima i delima, uz čiju je pomoć Jugoslavija, pod njegovim rukovodstvom, postala nesvrstana, nezavisna, socijalistička zemlja.

Njegovo učestvovanje na mnogobrojnim forumima nesvrstanih zemalja u svetu imalo je za cilj jačanje i unapređivanje pokreta i filozofije nesvrstavanja. Sigurno je, da je baš u tom smislu smrt predsednika Tita ostavila veliku prazninu u nesvrstanom svetu, koju će pokret nesvrstanih teško ispuniti.

(Bangladeš observer, Bangladeš, 8. maja 1980.)

TITOVA SMRT — VELIKI GUBITAK

Posle duge borbe sa smrću, legendarni heroj drugog svetskog rata umro je 4. maja popodne u Ljubljani, potresavši srca jugoslovenskih naroda i osećanja celog sveta; razboriti umovi nekorumpirani novcem, duboko oplakuju nenadoknadivi gubitak jednog od najpoštenijih vođa.

Tito se hrabro suprotstavio nacističkoj i fašističkoj napasti koja je, u ime mita o višoj rasi i neophodnosti stvaranja životnog prostora, pregazila evropske narode, i narode sa drugih kontinenata, da bi im nametnula jedan novi poredak, koji bi trajao hiljadu godina, ali ta težnja nije bila zasnovana ni na normalnim vrednostima ni na pravičnosti i slobodi, nego na politici jarma i brutalne sile i na potčinjavanju svih principa kojima se rukovodi čovečanstvo od pamtiveka.

Tako se nezaboravni jugoslovenski Maršal odlučno suprotstavio hitlerovskoj imperiji i doprineo, svojom čestitošću, i patriotizmom svojih sugrađana, da zajedno sa svojim saveznicima ubije opaku sedmoglavu aždaju koju su stvorili bolesni umovi...

Legendarni su sukobi u okviru međunarodnog prava, u kojima je maršal Tito pružio otpor. . . Upoznavanje realnosti savremenog sveta nije ga okovalo strahom. U akciji u ime dobra, lepote i istine, pretvorio se u potporu i neospornog vođu nesvrstanih zemalja, istih onih koje su danas jedna sila dostojna poštovanja u očuvanju ravnoteže na svetskoj sceni.

Dobar prijatelj svih naroda koji se bore za pravdu, Tito je u svakoj prilici pokazivao svoj razboriti sud u vitalnim pitanjima od kojih je zavisila dobrobit čovečanstva, njegova hrabrost na svakom ispitu simbolizovala je besmrtnu izreku Termidora: »Bolje je živeti jedan minut na nogama, nego sto godina na kolenima«.

Kada se raspalila poznata nečasna međunarodna kampanja protiv palestinskog naroda oplemenjenog Hristovom krvlju, Titov neukaljani glas znao je vrlo dobro da napravi razliku između solomonskog rešenja da se Palestina podeli na dve države: jedna bi bila Izrael, a druga Palestina, i grabljive cionističke težnje da se putem sile prisvoje teritorije, koje su od pamtiveka pripadale Palestincima i koje su i dalje vojno okupirane od strane jevrejskih trupa, od velike bitke iz 1967. godine.

Tito se borio protiv neumerene težnje za zaradom, protiv ambicija za bogaćenjem bez granica, protiv osvajanja teritorija putem sile, i iracionalne eksploatacije dobara, i bio jedan od najjasnijih glasova 20. veka, kojem sa poštovanjem kažemo: »Tu smo«.

(Rotarivo, Meksiko, 8. maja 1980.)

TITO JE MRTAV — ŽIVEO TITO

Često ponavljana tvrdnja, đa hrišćani i muslimani ne mogu da žive zajedno, predstavlja mit. Oni su zajedno živeli u prošlosti, žive zajedno danas, i živeće zajedno sutra. Prepreke koje ih dele nisu religiozne; one su, jednostavno, stvar uvreženih interesa, po kojima se gubi novac, ili moć, ukoliko religiozni sukobi prestanu. Mi ulažemo naše nade u one nacionalne vođe koji dobrobit svog naroda stavljaju iznad drugih obzira, da bi uticali i kontrolisali ove interese.

Živi primer da se religiozne, čak nacionalne i jezičke razlike mogu prevazići, jeste Jugoslavija. . .

... U Jugoslaviji žive alpski, mediteranski, slovenski i azijski narodi. Zvanični jezik je srpskohrvatski, ali 10 odsto formalno koristi slovenački, pet odsto makedonski i pet odsto albanski jezik. Uz to, mađarski, rumunski, bugarski, češki, italijanski i turski, govori se u mnogim dolovima zemlje, a da ne spominjemo mnoge dijalekte.

Težnja Jugoslovena za nacionalnom integracijom još više se komplikujc religioznim činjenicama: prema poslednjem popisu, 38 odsto stanovništva čine pripadnici pravoslavne vere, 32 odsto su katolici, 15 odsto su muslimani, a ostalo ateisti...

Ko je ujedinio ove tako različite narode u jednu složenu federativnu republiku? Ko se prihvatio nemogućnog zadatka uvođenja nacionalnog jezika, istovremeno ostavljajući svakoj zajednici slobodu da predaje svoj sopstveni jezik u vlastitim školama? Ko je bio dovoljno hrabar da proglasi Jugoslaviju svetovnom državom, ali da ostavi otvorena vrata crkvi i džamiji za vernike?

Bio je to Tito. On je zaustavio bratoubilački rat u svom narodu, i iskovao jednu državu, u kojoj je svima zajedničko bilo jedno: to što su Jugosloveni pre svega, i iznad svega.

Veliki čovek udahnuo je patriotizam u svoje sunarodnike, stvarajući od partizana, rasutih po celoj zemlji, snagu koja je uspela da zaustavi moćnu nemačku armiju. ..

Mora, koja je nekad delila Jugoslovene, ne deli Libance. Libanska staza koja vodi nacionalnom izmirenju nije ni izdaleka tako krševita, kao što je bila jugoslovenska, pod pretpostavkom, naravno, da za to postoji želja.

Tito je mrtav. Živeo Tito!

(Džordan tajms, Jordan, 8. maja 1980.)

POSLEDNJI VELIKAN

Nikad nijedan čovek, nijedan lider, neće biti u toj meri identifikovan sa zemljom, sa narodom, ili, bolje rečeno, sa narodima, s obzirom da je reč o Jugoslaviji. Josip Broz, sin siromašnih seljaka, sedmo je dete u porodici koja je živela na malom komadu zemlje. Čovek, koji će postati slavan oko svoje pedesete godine, pod imenom Tito, rođen je 7. maja 1892. godine u Kumrovcu, u Hrvatskoj. Još kao sasvim mali dečak, morao je da čuva krave. U 15. godini, 1907, on napušta rodno selo i odlazi u susedni grad Sisak, na bravarski zanat, ne znajući da je to samo prva etapa nezadrživog hoda koji će promeniti socijalnu strukturu jedne zemlje, i na odlučujući način uticati na tok međunarodnih odnosa.

Odbacujući tutorstvo, Titova Jugoslavija zalagala se, u oblasti spoljne politike, za nove međunarodne odnose, koji bi se zasnivali na ravnopravnoj saradnji svih naroda, na poštovanju suvereniteta i prava naroda da odlučuju o svojoj sudbini.

U ime ovog trećeg principa, Jugoslavija će pomagati oružanu borbu u Alžiru od samog izbijanja, kao što je pružala podršku i svim drugim oslobodilačkim borbama u svetu.

Josip Broz Tito će mnogo puta izražavati svoje protivljenje blokovskoj politici, i zalagaće se za miroljubivu koegzistenciju između svih zemalja, bez obzira na razlike i političke sukobe.

Zahvaljujući susretu Tita i predsednika Nehrua, još 1954. godine, rađa se koncepcija nesvrstanosti, koju karakterišu nevezivanje za bilo koji od dva bloka i želja da se ostvari efikasna uloga u odnosima u svetu.

Pokret, koji je u trenutku osnivanja, 1961. godine, imao 25 članova, neprestano raste i dobija pristalice: na sastanku na vrhu septembra 1979. godine, u Havani, bilo je prisutno gotovo sto zemalja. Tito prisustvuje ovom sastanku i pored bremena koje predstavljaju godine, on, koji je još pre nekoliko godina tvrdio da je »pokret nesvrstavanja narastao u toj mjeri da je postao odlučujući faktor na međunarodnoj sceni, faktor koji na nezavisan način određuje svoju politiku i svoje stavove, i bez kojeg više nije mogućno uspješno rješavati probleme u svijetu«.

Nesvrstanost je, danas, dinamičan skup zemalja, čiji stavovi imaju težinu u međunarodnim organizacijama, bilo da su u pitanju politički problemi ili međunarodni ekonomski odnosi.

Nesvrstane zemlje ulažu napore da bi se promenio nepravedni sistem ekonomskih odnosa u svetu, i osnovao novi ekonomski poredak, zasnovan na pravu zemalja u razvoju da raspolažu svojim prirodnim bogatstvima.

Zemlja žali za Titom. Međutim, ona je organizovana, i njen narod, mada ožalošćen zbog gubitka, spreman je da nastavi putem kojim ga je vodio predsednik, putem vernosti nesvrstavanju, za koju je Tito rekao da je »trajna orijentacija Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Saveza komunista Jugoslavije«.

Tito je, do poslednjeg daha, bio hrabri borac kojem se svet divio tokom četiri decenije, čovek za kojeg su govorili da je bio »veći Arapin od Arapa, veći Afrikanac od Afrikanaca«. Prvi evropski državnik, koji je prevazišao usku viziju svog kontinenta, i prihvatio borbu miliona stanovnika »trećeg sveta« koji su sa njim izgubili svog najuglednijeg i najuticajnijeg predstavnika.

Do poslednjeg trenutka izazivao je divljenje u svetu svojom upornom borbom do smrti, borbom koja je okončala legendu rođenu jednog majskog dana 1892. godine, u malom hrvatskom selu.

(Alžersi aktialite, Alžir, 8—14. maja 1980.)

ČOVEK, LEGENDA, DELO

Nestankom jednog čoveka, koji je zauzimao tako visoko mesto na nacionalnom, a i na međunarodnom planu, i koji je ostavio toliki pečat na vek u kojem je živeo, svet se neizbežno oseća nešto usamlje-

nijim. Svojim prisustvom, Josip Broz Tito pokazao je određenu međunarodnu političku realnost, koju je imalo veoma malo šefova država. Od sada, taje realnost ostala bez jedne od svojih suštinskih komponenti. Jer je Tito, istaknuta ličnost dvadesetog veka, bio na stecištu vremena i prostora. A kada se vreme i prostor otelotvore u jednom čoveku, taj čovek mora da je izuzetan.

Tito je bio izuzetna ličnost, od početka do kraja svog političkog života, za koji su bili karakteristični odlučna borba za svoj narod, velika politička hrabrost i bezgranično rodoljublje.

Najlepše strane, ili najveće pohvale, upućene Titu, neizbežno neće u punoj meri moći da izraze ono što su htele. Jer, rukovoditi borbom za oslobođenje jedne višenacionalne zemlje, kao što je Jugoslavija, a osobito odneti velike vojne pobede u borbi sa fašizmom i nacizmom, a zatim političke pobede, uspostavljavajući socijalizam koji oslobađa narod, i to u izuzetno teškim okolnostima, to svakako ne bi mogao da postigne svako.

Možemo li, takođe, odati počast i hvalu osnivaču moderne Jugoslavije, a da ne podsetimo na njegov dug, veoma dug život borca-revolucionara, koji je povezivao političku i sindikalnu borbu?

Možemo li odati hvalu čoveku kojeg su nazivali »poslednji m među velikanima«, a da ne pomenemo njegove velike doprinose osnivanju i razvoju pokreta nesvrstavanja, i nalaženju specifično jugoslovenskog puta u izgradnji socijalizma?

To su bile njegove velike ideje, a njegova zamisao o socijalizmu, po svemu je otvorena koncepcija. Samoupravni socijalizam, koji se primenjuje u Jugoslaviji, nosi obeležje svog teoretičara, kreativne i obogaćujuće primene naučnog socijalizma koju Tito nikad nije zamišljao kao jednu beživotnu doktrinu. Rodoljublje Tita, velikog borca, nikad nije išlo bez svoje prirodne nadopune, revolucionarne borbe. Za Tita, rodoljublje nije imalo značaj bez svog logičnog ishoda — socijalizma.

Pa, da li je onda jugoslovenski socijalizam »model« za socijalizam? Takvo tumačenje odbacio je i sam Tito, on, koji je prvi ubeđeno govorio da u tome ne treba tražiti model, da socijalizam, i pored svojih neporecivih oslobodilačkih principa, ne može sebi da dozvoli da se primeri njegove primene kanonizuju. Velika pouka koja se može izvući iz jugoslovenskog socijalizma, koji svakako uživa poštovanje i svih revolucionara i svih socijalista, jeste njegovo kreativno sprovođenje, u skladu sa nacionalnim karakteristikama svakog društva, bez ikakvog dogmatizma, koji osiromašuje socijalizam.

Ostaje, još, da se ukratko zapitamo: šta će biti posle Tita?...

... Što se nas tiče, naše je predviđanje da samo Jugosloveni mogu da daju prava tumačenja, i da oni znaju da su Titovo delo, i orijentacija koju je on dao svojoj zemlji, dovoljno ukorenjeni u nacionalnu stvarnost, da ne postoji nikakva opasnost. Samo veštački stvoreno nestaje zajedno sa svojim tvorcem. Upravo u Jugoslaviji nema baš nikakvih crnih predviđanja.

Jer, Tito nije bio samo čovek, nije bio samo istorija i legenda — ostaje njegovo delo.

(Sosijalismus, Maroko, 8. maja 1980.)

POSLEDNJI POLITIČKI VELIKAN

Smrću Josipa Broza, koji je u svetu poznatiji po svom revolucionarnom imenu Tito, nestao je sa međunarodne scene jedan od političkih giganata dvadesetog veka, i poslednji od osnivača pokreta nesvrstavanja.

Predsednik Tito godinama je prkosio vremenu. Čak i u svojim poslednjim danima, grčevito se držao života. Ali, sada je 22 miliona Jugoslovena moralo da se suoči sa realnošću, da je Tito bio smrtnik, kao svi ostali. Umro je u svojoj 88. godini.

Budućim pokolenjima, Tito je ostavio neizbrisivi trag u istoriji naroda koji je vodio 35 godina.. .

... Ako Tito ostavlja svoj neizbrisivi trag u jugoslovenskoj istoriji, to nije samo zbog vremena kojim je obuhvaćeno njegovo rukovođenje. To je zbog toga, što je istorija moderne Jugoslavije neraskidivo vezana sa Titovim vođenjem države.

Tito nije došao na vlast nekom zaverom. On nije došao na vlast postavljanjem spolja, kao što se to, čini se, danas dešava. Niti je njegova moć nametnuta silom. On je do visokog položaja došao zbog svojih zasluga.. . Jugoslovenska Komunistička partija bila je jedina u Evropi koja je bila u mogućnosti da oslobodi zemlju od stranog zavojevača i da stekne nezavisnost bez pomoći Sovjetskog Saveza.

To je Jugoslaviji omogućilo jedinstven položaj, koji je Titu dozvoljavao da brani svoje nezavisno delanje. On je odbio da prihvati Moskvu kao marksistički Rim, a Staljinovu politku kao marksističko »Sveto pismo«... Bio je to čin u kojem se David suprotstavio Golijatu...

Na Konferenciji komunističkih partija, 1976. godine, Tito je izjavio da je nesvrstanost »trajna orijentacija Jugoslavije«. On je jasno shvatio, da jedini put koji je otvoren malim narodima, da zadrže svoju nezavisnost i slobodu akcije, jeste da se klone blokova velesila, koji su nastali u posleratnoj eri.

Tako je Tito, zajedno sa indijskim premijerom Džavaharlalom Nehruom i egipatskim šefom države Gamalom Abdelom Naserom, osnovao i oblikovao koncepciju nesvrstavanja na prvom sastanku, na vrhu, ovog pokreta, u Beogradu 1961. godine.

On je doživeo da je ovaj pokret, od 25 članova, koliko ih se sastalo u Beogradu, povećan na gotovo jednu stotinu, za period od 18 godina. On je, takođe, doživeo, da se pokret nesvrstavanja dokaže kao autentični glas »trećeg sveta«, i da postane pokretačka snaga u međunarodnim odnosima, uprkos porugama i podsmesima, koje su na početku upućivale velike sile, sedeći na svojim olimpijskim visinama....

Jedan od Titovih darova Jugoslviji jeste jedinstvo koje je on ostvario u svojoj zemlji. Ako je Sukarno narodima indonežanskog arhipelaga, koji su raštrkani na širokom području, podario smisao za nacionalnost, Tito je ulio osećanje jedinstva među etnički i kulturno različite narode Jugoslavije. U nastojanju da ojača jedinstvo Jugoslavije, on je, takođe, dao veliku slobodu odlučivanja republikama koje sačinjavaju ovu zemlju. Mnoge od njih nezavisno pregovaraju sa stranim zemljama i institucijama o pitanjima ekonomskog razvoja.

Tito je, takođe, uveo sistem samoupravljanja u industriji i drugim oblastima razvoja, koji je radnicima dao pravo da odlučuju o svojim pitanjima u upravljanju.

Jugoslavija ceni nesvrstanost i samoupravljanje, svoju sopstvenu vrstu socijalizma. . . U stvari, nesvrstanost i samoupravljanje dva su najznačajnija dostignuća jugoslovenskog socijalizma.

Najprikladniji epitet za Josipa Broza Tita, nepokolebljivog komunistu, bio bi: »On nije komunizam voleo manje, nego je Jugoslaviju voleo više«.

(Cejlon dejli njuz, Sri Lanka, 8. maja 1980.)

POTRESNA CEREMONIJA

Potresnom ceremonijom pod vedrim nebom, koja je održana po lepom prolećnom vremenu, narod Jugoslavije i izuzetna grupa svetskih lidera oprostili su se danas poslednji put sa Josipom Brozom Titom.

Lider Komunističke partije, koji je izvojevao oslobođenje Jugoslavije u drugom svetskom ratu, stvorio savremenu jugoslovensku državu, i obezbedio ovom regionu najduži period stabilnosti, sahranjen je u jednostavnoj grobnici, u svojoj bašti. On je umro u nedelju u 87. godini.

Četiri kilometra duga povorka, stotine hiljada Jugoslovena, i stotine dostojanstvenika iz svih delova zemlje, prisustvovali su ceremonijama u Narodnoj skupštini, i pred grobnicom. ..

Mnogi ljudi čekali su cele noći, da bi prošli kroz glavni hol zgrade Skupštine, gde se na postamentu nalazio kovčeg od belog mahagonija.

Zvanične delegacije više od 120 zemalja prisustvovale su odavanju pošte, zajedno sa grupama predstavnika političkih partija i međunarodnih organizacija.

(Los Anđeles tajms, SAD, 8. maja 1980.)

VELIKI BORAC ZA MIR

Veliki borac za mir među narodima, umro je upravo u vreme kada se svi, u ovom atomskom veku, nalazimo u odsudnoj borbi između snaga mira i rata. Revolucija, za koju ima tolike zasluge, koju je u Jugoslaviji stalno vodio, živi, ostaje.. .

Naši najviši predstavnici rekli su sve u svom telegramu saučešća upućenom u Beograd. Kazali smo da odlazak Josipa Broza Tita znači za čehoslovački narod »gubitak velikog prijatelja, koji ima lične zasluge za razvoj tradicionalnih prijateljskih veza i saradnje između naših partija i zemalja«. To je gubitak za revolucionarni pokret Jugoslavije, za međunarodni komunistički i radnički pokret. Bio je to mudri i priznati državnik. Svoje bogato životno iskustvo u potpunosti je stavio u službu očuvanja i učvršćenja mira.

Značajna prekretnica u razvoju čehoslovačko-jugoslovenskih odnosa, bila je poseta Gustava Husaka Jugoslaviji 1973. godine. Na kraju te uspešne posete, Josip Broz Tito rekao je novinarima: »Pokazalo se da naši narodi imaju puno zajedničkoga i daje potrebno da razvijaju svoje uzajamne odnose«.

(Novo slovo, Čehoslovačka, 8. maja 1980.)

VELIČANSTVEN PRIZOR

I tako je Josip Broz Tito sahranjen, a Jugoslavija se okreće prema novoj budućnosti.

Bio je to veličanstven prizor, sa milionima ožalošćenih ljudi, sa kraljevima, predsednicima i premijerima iz 127 zemalja, prisutnih da odaju poštu čoveku koji je još za života postao legenda.

Jugoslavija je ovog toplog, gotovo vrućeg majskog dana, na nekoliko časova zastala, kao da se priprema da potrči u ono novo što budućnost donosi.

»Ovo je trenutak najvećeg bola«, kazao je Lazar Koliševski, predsednik Predsedništva Republike, u svom govoru u vrtu Titove rezidencije u Užičkoj br. 15, u lepoj stambenoj četvrti Dedinju. Jednostavni drveni kovčeg tu je pešice dopremljen u veličanstvenoj povorci ispred stotina hiljada stanovnika Beograda uzduž putcva kojima je prolazila posmrtna povorka.

»Naše sudbine sada leže u našim rukama. Mi smo suočeni sa golemom moralnom obavezom da nastavimo veliko Titovo delo«, kazao je Stevan Doronjski, predsednik Predsedništva SKJ, u svom govoru pred Parlamentom, gde je narod tri dana defilovao pored Tita, prc nego što je prenesen do poslednjeg počivališta u belom mermernom grobu, na kojem stoji samo zlatom ispisano: Josip Broz Tito 1892—1980.

Bio je rukovodilac Jugoslavije 35 godina, rukovodilac Komunističke partije svoje zemlje 43 godine, sada bi navršio 88 godina, da je živ. Bio je seljački sin, iz Hrvatske, koji je sudelovao u ruskoj oktobarskoj revoluciji, koji je predvodio svoje partizane i potukao Hitlera, koji se usudio da se suprotstavi Staljinu, i koji je stvorio snažnu i ujedinjenu zemlju u vekovima napadanoj i razdiranoj državi na nemirnom Balkanu.

Tito je postao centralna svetska ličnost, što su posvedočile delegacije 127 stranih zemalja i 97 inostianih političkih partija.

Princ Filip stajao je uz Hua Guofenga, Šmit iz Zapadne Nemačke i Honeker iz Istočne Nemačke uporno su pričali ispred Parlamenta. Brežnjev, na prvi pogled u dobroj formi, bio je prvi koji je odao poštovanje Titu u poslednjem obilasku oko mramornog groba.

(Dagens niheter, Švedska, 9. maja 1980.)

SAHRANA PREDSEDNIKA TITA

Tačno u 12 časova, u četvrtak, osam izabranih generala Jugoslovenske narodne armije pristupili su katafalku u holu zgrade Parlamenta, podigli kovčeg predsednika Tita i svečano ga preneli do sredine stepeništa. Prolećno sunce obasjavalo je Beograd; prvi lepi dan posle dugo vremena. Ulice grada činile su se prazne: stanovnici su sedeli pred televizijskim i radio-prijemnicima, ukoliko nisu bili uključeni u ogromnu masu ljudi, koja je ispunjavala ivicu parka preko puta Skuštine, i sve ulice kojima je trebalo da prođe pogrebna povorka na dužini od oko četiri kilometra.

Svečanost u holu oko odra počela je još pre nego što je bilo podne: u hol je ušla grupa članova Titove porodice, na čelu supruga Jovanka Broz, između oba njegova sina, Žarka i Miše. Zatim su se, u kraćim

razmacima, smenjivale počasne straže delegacija centralnih državnih i partijskih organa, a na kraju, prema najvišem rangu, članovi državnog Predsedništva, uključujući tu i Bakarića. Na prostoru ispred zgrade Skupštine, koja je podignuta između dva rata prema uzoru klasičnih zgrada parlamenata Zapadne Evrope, uočen je veliki broj inostranih gostiju. Sovjetski šef države i partije Brežnjev sedeo je na stolici.

Izvanredno precizno organizovana ceremonija nastavljena je posle govora Doronjskog, formiranjem pogrebne povorke pod zvucima partizanskog kola, koje se u ovim danima veoma često čulo, a koje počinje rečima »Druže Tito mi Ti se kunemo, da sa Tvoga puta ne skrenemo«. Posle borbenih partizanskih zastava, u povorci su koračali »narodni heroji«, njih oko jedne stotine: sa strane kovčega na lafetu, koračali su po deset oficira i deset radnika u svojim tradicionalnim uniformama; iza kovčega, porodica, članovi oba predsedništva. Zanimljiva je bila grupa koja je opisana kao »članovi bivšeg Politbiroa i Izvršnog komiteta« Partije; pojedini od njih još pre kratkog vremena stajali su na počasnoj straži. Primećeni su Peko Dapčević i Koča Popović, koji su u ratu bili istaknuti partizanski vođi, a posle rata nosioci visokih političkih odlikovanja.

Povorka se kretala širokom Ulicom kneza Miloša, prvo nizbrdo, kroz centar grada, a zatim uzbrdo, u pravcu Dedinja, sve do Užičke ulice br. 15, gde se, okružena parkom, nalazi Titova rezidencija. Na ovom kompleksu nalazi se i Muzej »25. maj« u kojem se čuvaju pokloni koje je Tito dobio na svojim putovanjima. Bila je to Titova želja da bude sahranjen u »Cvećari« svoje rezidencije, gde je sam gajio ruže i ostalo cveće. Na nadgrobnom kamenu, jednostavno je zapisano: »Josip Broz Tito, 1892—1980.«, i ništa više.

Još od ranog jutra, ceo Beograd bio je u pokretu. Do 10 časova pre podne, pored odra prolazili su ljudi koji su čekali celu noć da dođu na red, a isto tako bilo je i prethodne dve noći. Kolona onih koji su čekali da dođu na red i odaju poslednju poštu protezala se kroz ceo centar grada. Oni nisu došli baš sasvim spontano, nego organizovano, u okviru svojih preduzeća. Zatim su pristizale nove kolone, koje su obrazovale gust špalir duž ulica kojima će se kretati pogrebna povorka. Videle su se uniforme Armije i Milicije i plave uniforme pripadnika opštenarodne odbrane. Centar grada još od ranih jutarnjih časova bio je zatvoren. . .

Jugosloveni su putem televizije prvi put videli mesto u parku, gde će biti sahranjen predsednik Tito. Bila je to Titova želja da se njegovo telo ne balsamuje, nego da bude obično sahranjen. Dok je kovčeg nošen prema grobnici, pevana je »Internacionala«, ali je, prilikom spuštanja, intonirana nacionalna himna.

(Frankfurter algemajne cajtung, SR Nemačka, 9. maja 1980.)

»TITO PRVI TVORAC KOLEKTIVNOG IDENTITETA«

... Nikad bol naroda nije tako snažno i, istovremeno, disciplinovano i smerno ispoljen. Rusu Brežnjevu, Amerikancu Mondejlu, Kinezu Hua Guofengu i svim ostalim šefovima država i vlada, koji su došli u Beograd, Jugoslavija želi da pokaže daje ona zaista ono čega se mnogi plaše, a poneko se nada da nije: jedinstvena.

Do danas u podne, više od milion lica prodefilovaJo je ispred odra Maršala. Ono što najviše impresionira jeste muk, mir, spokoj ovog

golemog odavanja počasti. Nije bilo zastoja, nije bilo komešanja, nismo čuli nikakav drugi zvuk osim prigušenog jecaja. Prizor je tako savršen u prelazima i ritmu, kretnjama mase i pokretima članova protokola, da navodi na zaključak da se ceo narod godinama pripremao za ovaj koban trenutak. ..

U etničkom mozaiku, Tito je bio prvi istinski nacionalni heroj, tvorac kolektivnog identiteta. On je to dobro znao, pa je krajnje brižljivo predvideo sistem prenošenja vlasti. On nije imao cezarovski temperament, pa svoju zemlju nije osudio posle svoje smrti na bespuće i kavgu.. .

(Korijere dela sera, Italija, 9. maja 1980.)

ISTO SU TITO I JUGOSLAVIJA

Trasiranje jednog novog puta za jugoslovenski narod, i doprinos pokretu nesvrstanih zemalja u borbi za društveni progres i mir u svetu — dva su velika dela Josipa Broza Tita, jednoga od najistaknutijih i najzaslužnijih ljudi naše epohe. Ko je mogao zamisliti da će Josip Broz, nekadašnje seljače iz Kumrovca, kasnije metalski radnik i, zatim, vojnik austrougarske vojske, ući u istoriju na naveća vrata? Činjenica, međutim, da su delegacije na veoma visokom nivou, iz više od 120 zemalja, a i delegacije komunističkih i radničkih partija sveta, došle na Titovu sahranu u Beogradu, najrečitije govori da su njegove zasluge za čovečanstvo široko priznate.

Jugoslavija je obavestila svet o smrti svog lidera i jednoga od najvećih u naše vreme sa samo četiri reči: Umro je drug Tito. Vest je obišla svet najvećom mogućnom brzinom koju pružaju današnja sredstva komuniciranja. Svet poznaje Tita kao dinamičnog državnika, neumornog borca za mir i razumevanje među narodima. Neumorni putnik, i aktivni domaćin, imao je 600 susreta sa šefovima država, predsednicima vlada i liderima komunističkih, socijalističkih i radničkih partija, i pokreta za nacionalno oslobođenje — u periodu između 1944. i 1979. godine. Ova široka i, bez sumnje, plodna razmena ideja sa ličnostima iz svih krajeva sveta, učinila ga je jednim od osnivača pokreta nesvrstanih zemlja, zajedno sa Naserom, Nehruom, Nkrumahom i Sukarnom.

Za Jugoslaviju, Titova smrt predstavlja nestanak lidera koji je, van svake diskusije, postigao sve što je bilo mogućno : ujedinio je narode i narodnosti u borbi protiv fašizma, u toj borbi odneo je pobedu i izgradio novu Jugoslaviju, na principima bratstva i jedinstva, osnovi na kojoj počiva nova višenacionalna zajednica. To je Tito isticao do poslednjeg trenutka.

Teško je reći kako se Jugosloveni mogu pomiriti sa idejom daje maršal Tito umro, jer u ovoj zemlji reč Tito označava isto što i Jugoslavija, a reč Jugoslavija je isto što i Tito.

(Prisma latinoamerikano, Kuba, maja 1980.)

JEDINSTVENA, DOSTOJANSTVENA SAHRANA

Jučerašnja jednostavna, dostojanstvena državna sahrana predsednika Tita iskazala je duboku ljubav i zahvalnost, a isto tako teški bol, koji je bio ispisan na licu svakog Jugoslovena, i poštovanje, koje je jugoslovenski lider uživao u svetskoj zajednici, bez obzira na političko opredeljenje. Juče su visoki rukovodioci predstavljali više od 120 zemalja.

»Posle Tita, biće Tito.« Ovo je bio glavni naslov u jučeršnjem jugoslovenskom partijskom listu Borba, koji je bio uokviren crnim ramom. On je odražavao prećutno obećanje koje su dale stotine hiljada Jugoslovena, dok su odavale svoju poslednju poštu. Tokom poslednja tri dana, oni su u nizu prošli pored njegovog kovčega u beogradskoj Skupštini.

Juče su milioni gledali prenos sahrane, putem televizije. Ali, oni koji su mogli, nalazili su se u masi ljudi na ulicama Beograda, dok je njegovo telo prenošeno na lafetu, kojeg je vukao zeleni džip do njegove kuće koja gleda na grad. Tamo je sagrađena skromna grobnica. Nelakirani hrastov kovčeg sa njegovim telom nalazi se sada u jednostavnoj beloj pravougaonoj grobnici. Na njoj su pozlaćenim slovima ispisani samo njegovo ime i datumi: 1892—1980. Ništa više nije potrebno da podseti svet da tu leži sahranjen, kao stoje rekao novi jugoslovenski partijski lider Stevan Doronjski: »Simbol ne samo za nas, nego i za ceo svet; simbol socijalizma, slobode misli, kreativnosti, borbe za pravdu, bratstvo, jedinstvo, ravnopravne odnose, za svet bez rata«.

(Gardijan, Velika Britanija, 9. maja 1980.)

NAJVEĆI SKUP DRŽAVNIKA U ISTORIJI

Juče je predsednik Tito sahranjen u skromnu grobnicu od belog mermera, među cvećem koje je sam gajio, na šumovitom terenu svoje rezidencije na beogradskom brdu Dedinje. Prema njegovoj želji, na grobu je samo jednostavan natpis sa njegovim imenom i godinama rođenja i smrti.

Jučerašnje pogrebne svečanosti odlikovale su se jednostavnošću. Trajale su četiri časa, a prisustvovao im je najveći skup stranih državnika koji se ikad okupio.

Prisustvo šefova država ili premijera 127 zemalja, a i 47 ministara spoljnih poslova, učinilo je ovaj pogreb simboličnim odavanjem počasti čoveku koji je, od ratnog vođe pokreta otpora, postao međunarodno priznati državnik, kojeg poštuju i Istok, i Zapad, i svet nesvrstanih.

Na stotine hiljada ljudi stajalo je u tišini, čekajući da započne poslednji put predsednika Tita. Strani gosti okupili su se pred Saveznom skupštinom, gde su izloženi Titovi posmrtni ostaci.

Kada je sat otkucao 12 časova, kovčeg je iz Savezne skupštine prenet na topovski lafet.
Prekriven jugoslovenskom nacionalnom zastavom, stajao je topovski lafet pred Skupštinom, dok je Stevan Doronjski, predsedavajući partijskog Predsedništva, koje ima 24 člana, izgovarao svoj oproštaj, odajući počast maršalu Titu, i obećavši da će slediti ideje za koje se on zalago...

(Tajms, Velika Britanija, 9. maja 1980.)

KOLEKTIVNO RUKOVODSTVO »MIRNO PREUZELO KORMILO ZEMLJE...«

U razgovoru sa članovima kolektivnog rukovodstva, koje posle Titove smrti predstavlja najviše telo u Jugoslaviji, čoveka ne može a da ne iznenadi njihova mirna, staložena i realna procena situacije i onoga što predstoji u budućnosti.

Titova dugotrajna bolest poslužila je da se sadašnja situacija oslobodi izvesne dramatičnosti i svim ličnostima u pitanju dala je vremena da se mentalno pripreme za predstojeću fazu.

To su ljudi koji su zajedno radili duže vreme. Kao uvek, oni ističu potpunu rešenost i sposobnost Jugoslavije da sačuva svoju nezavisnost, ostajući, istovremeno, stvarno izdvojena i od istočnog i od zapadnog saveza.

Ovo je stav koji je i Istoku i Zapadu ponekad teško da uvaže, ali koji i sada, kao tokom proteklih trideset godina, i dalje predstavlja osnovu jugoslovenske politike i ne bi irebalo da bude prepreka za prijateljske odnose sa bilo kojom zemljom koja ne predstavlja pretnju jugoslovenskoj nezavisnosti ili teritorijalnom integritetu...

(Tajms, Velika Britanija, 9. maja 1980.)

POVERENJE U TITOVE NASLEDNIKE

Sa Josipom Brozom Titom otišao je poslednji od velikana drugog svetskog rata, a možda i poslednji politički genije ovog veka.

Pa ipak, njegovi počeci nisu bili laki, ni za Jugoslaviju, koja mu duguje svoj procvat i svoj sadašnji ugled, ni za njega, sina hrvatskog seljaka. Pre nego što je promovisan za Maršala, naimenovan za šefa države i potvrđen kao lider pokreta nesvrstavanja, on je morao da bude mehaničar u mlinu, ratni zarobljenik, komunistički aktvist, politički zatvorenik, funkcioner Kominterne i — od 1937. godine — generalni sekretar Komunističke partije Jugoslavije.

On i njegova Partija uputili su poziv na ustanak protiv nacističkog okupatora u leto 1941. godine, što je dovelo do toga da sve nacionalnosti, svi društveni slojevi pruže otpor fašizmu.

Ne poslušavši sovjetske naloge, osujetivši planove zapadnih saveznika i vlade iz Londona, on još u novembru 1943. godine postavlja temelje nove države, socijalističke Jugoslavije, koja bi ostvarila želje cele Jugoslavije i njenih naroda za jednakošću. Manevarski prostor koji će mu ostaviti čuveni sporazum »fifti-fifti« između Staljina i Čerčila (u Moskvi, oktobra 1944. godine), kojim se razgraničavaju sfere interesa Istoka i Zapada, omogućava njegovoj partizanskoj armiji da oslobodi celu zemlju, bez bitne pomoći stranih trupa.

Tito se uputio nezavisnim putem u socijalizam čija je karakteristika samoupravljanje. Prilikom dolaska sovjetskih rukovodilaca u Beograd (juna 1955. godine), Tito je postigao da SSSR i KPSS priznaju »princip uzajamnog poštovanja i nemešanja u unutrašnje poslove iz bilo kojih razloga, bilo da su ekonomske, političke ili ideološke prirode, jer se pitanja unutrašnje organizacije socijalističkih sistema razlikuju, oblici socijalizma se razlikuju jedni od drugih i samo narod svake zemlje ima pravo o tome da odlučuje«.

Državnik međunarodnog značaja, Tito koji je nastojao da svoju zemlju izvuče iz relativne izolovanosti između blokova, bio je neumorni pobornik ideje nesvrstanosti na mnogobrojnim putovanjima po »trećem svetu«. Od Prve konferencije nesvrstanih zemalja u Beogradu (1961), pokret je neprestano rastao i ostvario neosporne uspehe.

De Gol je imao svoju viziju o Francuskoj; Tito je imao svoju viziju socijalizma i odnosa među narodima. Uspon Jugoslavije u red uticajnih

snaga, i stabilnost ove balkanske zemlje, zasniva se na socijalno-ekonomskim osnovama samoupravnog socijalizma, na ravnoteži nacionalnosti, uvreženoj u saveznom Ustavu, a i na jedinstvu i slozi Partije i Armije. ..

Može se imati poverenja u njegove naslednike da će nastaviti originalnu politku, koja doprinosi jačanju mira i socijalizma u svetu.

(Voa uvrije, Švajcarska, 9. maja 1980.)

SIMBOL JEDNE EPOHE

Smrt velikih lidera još izaziva uzbuđenje svih ljudi na svetu koji se sećaju proteklog vremena.

Smrt Josipa Broza Tita, poslednjeg od legendarnih heroja iz perioda posle rata, predsednika Jugoslavije i tvorca pokreta nesvrstanih (u svom najautentičnijem izrazu), pogađa nas dvostruko: prvo, zato što je Peru sastavni deo jedne svetske kulture i civilizacije, i kao takav on priznaje istorijsku ulogu koju je Tito odigrao, a drugo, i zato što su nam njegova ličnost, njegovo delo i njegovo držanje kao čoveka i državnika, postali prisni, s obzirom da su između Jugoslavije i Perua ojačali mostovi i veze u oblasti informacije, diplomatije i sistema uzajamnih odnosa, osobito otkako je započeta borba za novi međunarodni ekonomski i društveni poredak, oslobođen svakog hegemonističkog tutorstva.

Tito ovekovečuje svojom smrću jednu od presudnih etapa u istoriji čovečanstva, u kojoj su postavljeni temelji novog funkcionisanja vlasti i rukovodstva koje je, želeći da bude različito i bolje od onog prethodnog, preraslo u jedno korenito novo funkcionisanje koje sada pred sobom ima nove izazove, sa kojima mora hrabro da se suoči.

Titova slika u svetu zasniva se na dva značajna dostignuća: njegovo dosledno i odano poistovećivanje sa svojim narodom, sa Jugoslavijom, kojoj je neumorno, srčano i herojski služio sve dok nije svojom inteligencijom, dušom i rukama stvorio njenu veličinu; on je imao doslednu ideju o pokretu nesvrstanih, koji se pretvorio u široki pokret brojnih zemalja koje se suprotstavljaju hegemonističkom pritisku vojnih i ekonomskih sila.

Kao što je Tito želeo, pokret nesvrstanih je poslednjih godina prošao period revizije i samokritike. Tada je upućen apel, da se on ne udaljava od svojih izvornih načela, to jest da ne dođe do skretanja, koja bi mogla da ga dovedu do noga što on, u stvari, odbacuje: do blokova. U ovom smislu, Peru je uzeo učešće, i uzimaće učešća, u pokretu nesvrstanih, sa jasnim stavom kojeg će se čvrsto držati.

Kako zbog prijateljstva koje nas vezuje za Jugoslaviju, tako zbog poštovanja i divljenja koje gajimo prema njenom velikom tvorcu i vođi, mi, Peruanci, svi bez razlike, ovih dana smo više puta odavali iskrenu počast čoveku i državniku kojeg oplakuje njegov narod, ne samo što mu je zahvalan, nego i što se obavezuje na sve ono za šta je Tito davao primer sredinom ovog veka...

... Svi smo bili na izvestan način prisutni na tom skupu, koji je bio bolan za čovečanstvo, jer odlazi jedan od njegovih najizuzetnijih ljudi, ovenčan slavom.

(El Komersio, Peru, 9. maja 1980.)

POSLEDNJI OD VELIKIH VOĐA

Istorija voli paradokse. Jednom od onih koincidencija koje, bolje od svih govora i počasnih plotuna, obeležavaju značaj događaja, oproštaj od Tita, poslednjeg od velikih vođa koji su se borili protiv neprijatelja, poklopio se sa 35-godišnjicom pobede u drugom svetskom ratu. Taj oproštaj održan je u zemlji, u kojoj je buknuo prvi svetski rat, i u trenutku kada je svet zaokupljen opasnošću da bukne i treći.

Svakako, mir ne zavisi od dolaska nekoliko najvećih državnika ovog sveta na sahranu jednog od svojih kolega, pa makar on bio i najslavniji. Ostaje činjenica da Titova sahrana, na kojoj su jedan pored drugoga bili Hua Guofeng i Brežnjev, Kim II Sung i Mondejl, Šmit i Honeker, predstavlja prvu značajnu političku operaciju u periodu posle Tita... Tog dana, u Beogradu, svi rukovodioci sveta bih su titoisti...

... Kada se sve to uzme u obzir, i pošto je sahrana završena, mogu se bolje sagledati pitanja koja treba da imaju istinsko prvenstvo u rešavanju sadašnje svetske krize. Povorka koja je išla za Titovim kovčegom obeležila je u tom pogledu tri glavna problema.

Kao prvi, odnose Istok—Zapad. Ogroman broj delegacija koje su došle u Beograd potvrdio je, ako je to uopšte bilo potrebno, da se u Jugoslaviju ne sme dirati, i daje njena uloga od najvećeg značaja za ravnotežu snaga u svetu. ..

Drugi vid predstavljaju nesuglasice unutar komunističkog kruga. Svi ti komunisti, koji su se okupili da mu odaju počast, predstavljaju Titovu ogromnu pobedu i posle smrti...

Sve ovo, a da ne spominjemo teškoće unutrašnje prirode, pokazuje da neće biti lako preuzeti na sebe, u ovakvom svetu, ono što je Tito ostavio u nasleđe. Oni koji su ga odmenili svakako znaju da, da bi prihvatili ovaj izazov, moraju da računaju, pre svega, na svoje sopstvene snage, pamet i hrabrost. Pri svem tome, ostaje činjenica da ih je ogroman broj stranih državnika na Titovoj sahrani ponovo podsetio na težinu i opasnost međunarodnog konteksta u kojem oni preuzimaju dužnost.

(Soar, Belgija, 9. maja 1980.)

ŽIVOT ZA VELIKE BIOGRAFIJE

Smrt predsednika Tita nikoga nije iznenadila... Pa ipak, teško je pomiriti se sa neminovnošću odlaska tog čoveka, koji je odmeravao snage čak i sa smrću, dugo joj se suprotstavljajući. Celog svog života Josip Broz Tito nije napuštao bojno polje, nije se saginjao pred protivnicima, dosledno je išao putem koji je sam izabrao.

Takav život bio bi dovoljan da se načini nekoliko velikih biografija. Osamnaestogodišnji mladić ulazi u Socijaldemokratsku partiju, a pet godina kasnije austrijske vlasti hapse ga »zbog antiratne propagande«. Do kraja dugog života, Josip Broz Tito daje svoje snage ideji mira, koji se čovečanstvu ne može dati, nego se mora izboriti. Godine 1915. poslat je na front, gde biva teško ranjen i pada u rusko zarobljeništvo. Tamo, u Sibiru, naći će mogućnost da aktivno sudeluje u revolucionarnom pokretu. »Rat ratu!« — postaje njegovo geslo.

Snaga dobijena u ruskim crvenim redovima dobro će doći, kada se Josip Broz vrati u svoju balkansku domovinu, da tu organizuje revolucionarni pokret.

Godine 1920. stupa u redove Komunističke partije Jugoslavije i, uskoro zatim, u rodnoj Hrvatskoj, staje na čelo Gradskog komiteta u Zagrebu. Ne zanemaruje delatnost u sindikatu. Dva hapšenja oduzimaju mu od života sedam godina. Za komuniste onih vremena, robija je bila svojevrsni univerzitet.

... On je svuda gde se vodi borba za demokratiju, napredak i socijalizam, tamo gde težnja ka slobodi pobeđuje ljudsko delanje. Pomaže u organizaciji republikanske Španije, aktivno radi u Komintemi.

Nužnost suprotstavljanja hitlerovskoj ekspanziji, za vreme drugog svetskog rata, dovodi Josipa Broza Tita, koji je već pripadao uskom rukovodstvu KPJ, na položaj neospornog vođe naroda Jugoslavije koji se bore protiv okupatora. Bio je to period kada se širila legenda ne samo o velikom vođi — bilo je to i vreme velike integracije naroda Jugoslavije koja je postala temelj oslobođene federativne države. Tito je bio realizator lenjinske koncepcije slobodnih i ravnopravnih Jugoslovena u državnoj zajednici. Tom zajednicom, računajući i period borbe za oslobođenje, rukovodio je Josip Broz Tito 37 godina!

U posleratnoj Evropi, i u svetu, raznovrsna i neobično aktivna Titova delatnost mogla se primetiti svuda gde su se pojavljivali teški problemi. Novi poslekolonijalni svet, koji se rađao iz haosa, zahtevao je i novi pogled na stvarnost. Tito je bio jedan od onih koji su dobro razumeli novu epohu i postao jedan od četvorice velikih tvoraca pokreta nesvrstanih zemalja. Na poslednjem susretu na vrhu, prošle godine u Havani, bio je jedini živi od velike četvorke.

U istoriji je bilo malo pojedinaca koji su otišli iz života ostavljajući iza sebe prazninu koju je nemoguće popuniti. Josip Broz Tito jedan je od tih velikana.

(Djenik ludovi, Poljska, 9. maja 1980.)

POSLEDNJI VELIKAN

Iz sveg onoga u čemu je ovo stoleće prolazilo, u vidu opijenosti i gorkih iskustava, prevrata i okupacija, ideala i iluzija — seljački sin Josip Broz uvek je izvlačio najbolje. Bio je na samrtničkoj postelji još u prvom svetskom ratu, tako reći na putu za mrtvačnicu u jednom ruskom manastiru, ali je uspeo da se povrati u život i da se uključi u oktobarsku revoluciju...

Titova smrt, jedini povod koji je u ovom trenutku mogao da sakupi zavađene lidere sveta, bila je poslednja usluga u pokušaju mirenja Istoka i Zapada — čemu je Maršal uvek težio...

Bez Tita, bez njegovog nepogrešivog i neoborivog autoriteta, ne bi drukčiji tok imala samo posleratna istorija Jugoslavije, nego i istorija Jugoistočne Evrope. ..

... Tito se oslanjao na »treći svet«. Međutim, on je, hteo ne hteo, delao evropski više nego što je to želeo da prizna. I u tome je Maršal bio sličan malobrojnim velikanima Evrope, od Bizmarka do De Gola. Tito, kao putnik nesvrstavanja i mira, De Gol, kao usamljena veličina — čvrstim savezničkim političarima činili su se, često, kao sanjari.

Danas, posle moskovskih zbivanja u Avganistanu i američke reakcije na to, njihova patriotska upornost može se u Evropi bolje razumeti. Njihovo zaveštanje glasi: ni po koju cenu ne prihvatiti dominaciju supersila kao čvrste konstante nacionalne predstave sveta. ..

Poslednjim političkim nacionalnim herojima bilo je zajedničko to što su u najtežim časovima svojih naroda uspevali da skupe snagu i okončaju njihove patnje. Čerčil je govorima, natopljenim krvlju — znojem — suzama, iščupao svoj narod iz sloma politike smirivanja... De Gol je zamislio viziju spasavanja putem veličanja van svoje zemlje: »To je moj zadatak, da Francuskoj usred rata pružim novi poredak«. Tito, uz negodovanje Staljina, nije čekao na Crvenu armiju, nego je u jeku najžešće borbe sa nemačkim divizijama osnovao Narodnu skupštinu. To su bila dela koja su heroju kasnije omogućila da bolne operacije izvrši sa patriotskim autoritetom. ..

Tito nije našao naslednika. Ali, . . . zbog toga ne preti nikakav sumrak bogova.. .

(Di cajt, SR Nemačka, 9. maja 1980.)

UVEK ĆE ŽIVETI. ..

Jedan za drugim, spuštali su se mlažnjaci na Beogradski aerodrom, a u njima su bile delegacije i predstavnici više od stotinu zemalja, koji su došli u Jugoslaviju. Među ovim istaknutim gostima, na sahrani predsednika Tita, bilo je više od trideset šefova zemalja, sedam zamenika predsednika, trideset i više predsednika vlada i zamenika predsednika vlade, i drugih visokih funkcionera. Među njima, bilo je predstavnika više od devedeset komunističkih partija, radničkih partija, socijalističkih i drugih demokratskih i naprednih partija i predstavnika tri pokreta za nacionČlno oslobođenje. Kurt Valdhajm, generalni sekretar Ujedi-njenih nacija, i predstavnici drugih međunarodnih organizacija, takođe su došli u Jugoslaviju da bi izrazili bol zbog smrti predsednika Tita.

Pred zgradom Savezne skupštine, beskrajna povorka ljudi gotovo je prestala da se kreće, jer su strani gosti, jedan za drugim, došli da polože vence, i da ćutanjem odaju poštu. Predsednik Iraka dugo je mirno stajao, u ogromnom dubokom bolu; Kaunda, predsednik Zambije, zajecao je; predsednik Finske izrazio je svoj bol stavljajući desnu ruku na kovčeg. Predstavnici raznih zemalja izrazili su poštovanje i saučešće nekoliko stotina miliona ljudi.

Delegacija kineske Partije i vlade, koju je predvodio drug Hua Guofeng, naišla je na opšte poštovanje u Jugoslaviji...

Smrt predsednika Tita, i pogrebne svečanosti, dospele su na naslovne strane listova i časopisa u raznim zemljama. Mnogi državni funkcioneri, državnici, istaknute javne ličnosti, napisali su članke, ili su govorili, izražavajući saučešće zbog Titove smrti, hvaleći veliki doprinos koji je Tito dao za dobrobit jugoslovenskog naroda, i za mir i napredak u svetu. Svakodnevno, više od 400 stranih dopisnika, slalo je veliki broj izveštaja iz Jugoslavije.

Jedan prijatelj, Italijan, rekao je jednom, da je Tita poznavao ceo svet ne zato što je bio lider izuzetne snage, nego zato što je ovaj pregalac vodio slobodnu i srećnu zemlju koja je, u prošlosti, bila u bedi. Naravno, ovo nije jedini razlog. Tito je uživao poštovanje širom sveta zato što

je bio i heroj drugog svetskog rata. Jugoslovenska Komunistička partija, na čijem je čelu bio Tito, vodila je narod ove zemlje prkoseći fašističkim agresorima Nemačke i Italije, izvojevavši oslobođenje zemlje i slobodu naroda. Da bi očuvao nezavisnost Jugoslavije, Tito se držao uspravno pred ogromnim spoljnim pritiscima.

U međunarodnom komunističkom pokretu, Tito je podržavao princip nezavisnosti i ravnopravnosti, i suprotstavljao se nametanju tuđe volje. Ovi Titovi stavovi takođe su hvaljeni širom sveta. Kao jedan od osnivača pokreta nesvrstavanja, on je, posle više od dvadesetogodišnjih napora, učinio da principe nesvrstanosti prihvate mnoge druge zemlje, i da razvoj pokreta nesvrstavanja postane važna sila na međunarodnoj pozornici...

.. . Zbilja, Titova smrt je nenadoknadiv gubitak za sve narode sveta. Međutim, on će uvek Šveti u srcima ljudi svih zemalja, i inspirisaće ih da čine trajne napore da se suprotstave agresiji, mešanju i dominaciji, i da se bore za mir u svetu i svetliju budućnost.

(Ženmin žibao, Kina, 9. maja 1980.)

DUBOKA POVEZANOST KOMUNISTA I NARODA

Počast puna poštovanja i bola, počast nadahnuta poštovanjem i priznavanjem njegovih velikih zasluga, koju su narodi sveta i najrazličitije političke partije ukazali Titu u trenutku njegove smrti, a i činjenica da se pred njegovim kovčegom — i ujedinjenim narodima Jugoslavije, ožalošćenim i gordim — danas u Beogradu okupljaju predstavnici boraca za slobodu i mir, šefovi država i velike ličnosti, svakako predstavljaju nešto vanredno. To nešto zahteva od svih nas razmišljanje, jer ima istorijsko značenje, i danas, u periodu velike i opasne krize za celo čovečanstvo, nesumnjivo predstavlja čvrstu činjenicu od koje se može, i mora, krenuti da bi se ponovo otvorili i prelazili putevi mira, pravde, oslobođenja i napretka svih naroda.

Ovo tako veliko poštovanje ukazano je jednom radniku iz Zagreba, revolucionaru i komunisti (a Tito je bio pravi komunist, što su mu priznavali svi, pa čak i protivnici). Ukazano je jednom partizanu, vođi snažnog i herojskog jugoslovenskog pokreta otpora, vođi Komunističke partije, koja je u svojoj zemlji ostvarila demokratsku i socijalističku revoluciju i izgradila društveni i politički sistem koji je socijalistički, i čiji je karakter originalan i razlikuje se od svih drugih. A treba uzeti u obzir da Jugoslavija nije neka velika država, velika sila. Osim toga, Jugoslavija je imala za sobom mučnu istoriju razdirućih podela i unutrašnjih sukoba, veliku zaostalost svojih područja, pustoš izazvanu nacističkom i fašističkom invazijom i rat; i uz to se nalazila u veoma neuralgičnoj zoni, sa geografski i politički najtežim položajem u Evropi, podeljenoj na dve velike uticajne zone i protivničke blokove proizišle iz hladnog rata. Tito je u ovakvim uslovima — vodeći komuniste i narode Jugoslavije — izvršio zadatak i stekao zasluge koje mu se danas priznaju.

Naravno, među onima koji mu gotovo jednodušno odaju poštovanje i hvalu, ima i onih koji su se ogorčeno borili protiv Tita, pa ga čak i vređali...

... Tito i jugoslovenski komunisti imaju tu istorijsku zaslugu da su afirmisali i ostvarili jedan sasvim originalan i nov put i oblik socijalizma,

ističući i zalažući se za načelo potpune autonomije svake komunističke partije, i svake socijalističke države, u odnosu na Sovjetski Savez i u odnosu na svaku drugu partiju ili državu. Tako se pokazalo, da i jedna mala zemlja može da stvori sopstveni put u socijalizam, a da pri tome ne mora da se zatvori u sebe, nego, naprotiv, može, i treba, da se otvori prema ćelom svetu, sagledavajući pozitivne podsticaje koji proizlaze iz najrazličitijih situacija, i tumačeći duboke protivrečnosti današnje epohe.

Prema tome, nije slučajno to što je Tito postao neosporni istorijski vođa nesvrstanih. U njemu je rano sazrela svest o međunarodnom položaju Jugoslavije, kao mesta gde se ukrštaju dve glavne protivrečnosti savremenog sveta, protivrečnost između Istoka i Zapada, između kapitalizma i postojećih socijalističkih sistema, i protivrečnost između zemalja koje su različitim putevima i sa različitim karakteristikama dostigle visok, ili izvestan, stepen razvoja i zemalja koje su do sada bile isključene iz razvoja.

Univerzalna Titova poruka jeste poruka borca za mir. Sa time je tesno povezana orijentacija nesvrstavanja. Ta orijentacija ne može uvek, i u svakoj prilici, da se podražava, s obzirom na postojeće međunarodne veze i traumatične posledice koje bi imalo njihovo jednostrano prekidanje; ali, to je orijentacija koja svima daje dragocenu pouku.

Pouku o nesvrstavanju treba da shvati i Evropa, i sama atlantska Evropa. Ako je Tito krenuo na put čak na Kubu, da bi sprečio da se dospe do »svrstavanja nesvrstanih«, i Evropa treba da se potrudi da shvati svoje veze i poštovanje ugovora, ne kao neko koji zastupa izvesnu globalnu politiku sile, o kojoj odlučuju i koju sprovode drugi, nego kao neko koji ima podjednaku odgovornost i traga za autonomnim inicijativama, sa ciljem da se otklone uzroci rata: u situaciji u kojoj opasnost od katastrofalnog rata postaje sve bliža i preteća.

Nije dovoljno pokloniti se pred Titovim kovčegom. Važno je ne zapasti u greške protiv kojih se on borio, a prihvatiti njegove poruke.

Jugoslovenski komunisti, i jugoslovenski narodi, sigurno koračaju putem označenim pod Titovim vodstvom, putem kojim idu već više od trideset godina. Ne sumnjamo da će, tako prekaljeni, umeti, uprkos teškim zadacima koji stoje pred njima, da i dalje razvijaju Titovu politiku, zasnovanu na demokratskom i socijalističkom samoupravljanju, nesvrstavanju i nacionalnoj nezavisnosti, suverenitetu i autonomiji. Ali, drugi narodi i vlade, počevši od Italije, ne bi trebalo da se ograničavaju na ukazivanje počasti Titu, iako to cenimo, nego bi trebalo istinski da se potrude da shvate suštinu njegove poruke: potpuna autonomija i inicijativa za politiku popuštanja zategnutosti, mira, pravde i oslobođenja.

(Rinašita, Italija, 9. maja 1980.)

ŽIVOT DAT DOMOVINI

Svet je izgubio jednog od svojih velikih vođa: Josipa Broza Tita nema više. Njegova ličnost nametnula se u Jugoslaviji, pre nego što se potvrdila širom sveta.

U svojoj zemlji, uprkos bolnim i surovim vremenima, uprkos snažnim burama koje je ova zemlja upoznala, Tito je uspeo ponovo da stvori

mapu svoje domovine. Uspeo je da u istom okviru ujedini sedam nacionalnosti, da bi stvorio jedinstvenu državu; umeo je od svog podeljenog naroda da stvori vojsku ujedinjenu u jednom jedinom sredstvu za borbu protiv onih koji krše istoriju.

Ovaj čovek ustao je protiv Hitlera, dok se nemački šef nalazio na vrhuncu slave, pošto je osvojio Evropu, državu za državom, pobedio najmoćnije vojske za nekoliko dana i slomio svaki otpor sa kojim se susreo — izuzev u Jugoslaviji. Jedino je ova zemlja, pod Titovim rukovodstvom, njemu objavila partizanski rat, jedan od najslavnijih koji je jedna zemlja otpočela za svoju slobodu. U tom trenutku, zablistalo je partizansko ime, nadimak »Tito«, koji je vođa partizana odabrao da bi ga učinio borbenim motom.

Kasnije, kada je Staljin došao na vrhunac svoje moći, Tito je bio prvi koji mu se odupro...

U međuvremenu, u svojoj zemlji, Tito je preuzeo rukovođenje svestranom borbom, koja je Jugoslaviji vratila njeno mesto i njen prestiž.

Tito je postao najveći velikan nesvrstavanja, prvak među liderima koji su se istakli, na opšte poštovanje i uvažavanje celog sveta.

Tito se borio za svoju zemlju, poklonio joj svoj život, koji je trajao 88 godina. Jedan od zakona postojanja je da svako biće u tome ima svoju ulogu, i da nestaje. Tito je odigrao centralnu ulogu najponosnije i najhrabrije. On je celog sebe dao svojoj domovini. Napustio ju je, pošto ju je doveo na vrhunac slave. Danas je važno to da Jugoslavija ostane na nivou, na koji ju je on podigao.

Da bi ovo postigla, potrebno je da hrabro ujedini sve snage i da nastavi putem koji je on zacrtao.

(Progre ežipsijen, Egipat, 9. maja 1980.)

UNIVERZALNOST TITOVE FILOZOFIJE

Od maršala Josipa Broza oprostili smo se poslednji put, pošto je sahranjen u prestonici zemlje, kojom je vladao i za koju se borio gotovo tri četvrtine veka. Od učešća u prvom svetskom ratu, kao građanin tadašnjeg austrougarskog carstva, Tito se istakao velikom hrabrošću koju je sačuvao do poslednje izgubljene bitke, što je sudbina svakog čoveka.

Jugoslavija je pogođena smrću svog Predsednika, i ceo svet se od njega oprašta sa ljubavlju i poštovanjem. On je, bez sumnje, bio vođa koji je uspeo da zadobije jedinstvenu ocenu, svoje snažne ličnosti i svog puta, i strane i svoje javnosti. Priznaju mu da je umeo da se igra životom u vrtlogu ratova i borbi, i da ga je posvetio miru i upravljanju zemljom, kojoj je dao nezavisnost i stabilnost.

Pokojni Maršal primer je nepopustljivog borca i vođe; primer slobodnog čoveka kada je bilo u pitanju odbijanje potčinjenosti, koju su druge komunističke zemlje prihvatile i dozvolile. Zbog ovoga, od njega se svakako iskreno oprostio svet i neće biti teško na njegovom svetlom primeru ukazati na stav koji bi u bliskoj budućnosti trebalo da zauzmu zemlje koje sada trpe izvesnu stranu dominaciju, bez obzira pod kojom zastavom.

Kao istaknutog vođe nesvrstanih zemalja, njegov stav postao je nezavisna filozofija; odbacivanje blokova mora ići zajedno sa težnjom za slobo-

dom i, u vreme koje se karakteriše stvaranjem takvih blokova, nestvravanje je veoma neobično, više od svega stoga što se propoveda na eksplozivnom raskršću, kakvo je bio Balkan.

(Ekselsior, Meksiko, 9. maja 1980.)

NARODNI HEROJ I TVORAC SAMOUPRAVNOG SOCIJALIZMA

Ne znamo da li je Josip Broz Tito imao vremena da napiše svoje memoare. Oni bi bili od neprocenjive vrednosti, ne samo kao svedočanstvo o tolikim odlučujućim istorijskim događajima u kojima je Tito učestvovao, nego i zbog toga što bi bolje osvetlili uzroke njegovog prekida sa Staljinom i kasniji razvoj njegovih marksističkih koncepcija, čiji vrhunac predstavlja samoupravni socijalizam u Jugoslaviji.

Što se tog samoupravnog socijalizma tiče, pisalo se mnogo netačnih stvari. Kaže se, na primer, da se Tito udaljio od osnovnih Lenjinovih koncepcija. To nije tačno. U izveštaju, koji je podneo na Desetom kongresu Saveza komunista Jugoslavije 1974. godine, Tito je više puta citirao Lenjina, osobito da bi istakao, da se teorijski temelji socijalističkog samoupravljanja mogu naći kako u delima Marksa i Engelsa, tako u delima Lenjina. I u drugim zapisima informativnog i teorijskog karaktera, nailazimo na istu vernost duhu marksizma i lenjinizma, koje je Tito obogatio originalnim doprinosima.

... Takođe se govorilo da, prekidajući 1948. godine sa Staljinom, Tito nije nameravao da pokrene neki model socijalizma drukčiji od sovjetskog. To nije tačno. Prekid sa Staljinom, u osnovi, bio je uslovljen time što Staljinov model socijalizma nije, u skladu sa Titovim kreativnim pristupom marksističkoj misli, odgovarao Jugoslaviji, budući da su ga uslovile drukčije i posebne istorijske okolnosti. To potvrđuje činjenica, da su dve godine posle prekida, 1950. godine, u jugoslovenskim fabrikama bili uvedeni prvi samoupravni radnički saveti, što se kasnije postepeno proširilo na ostale sfere društvenog života.

Tito se inspirisao onim marksističkim postulatom koji glasi : »Da ne bi upravljao jedan, treba da upravljaju svi«, i koji leži u osnovi socijalističkog samoupravljanja. Marksova ideja o udruživanju slobodnih proizvođača, kreativno primenjivanje Marksovih i Lenjinovih ideja u radničkom samoupravljanju, i činjenica da nikakva monopolizacija društvenog i političkog života u bilo kojem obliku ne može biti spojiva sa demokratskim sistemom socijalističkog samoupravljanja, predstavljali su, bez sumnje, ključne temelje koji su naveli Tita da prekine sa Staljinom. To je imalo neprocenjive posledice i značaj, budući da to nije predstavljalo samo izazov Staljinovoj moći, nego i ćelom tadašnjem međunarodnom komunističkom pokretu.

Jugoslovensko samoupravljanje okrivljuje se da izaziva nove nejednakosti među radnicima, i ističe se da Titov socijalistički model nije ukinuo birokratiju, i da doprinosi oživljavanju nacionalnih antagonizama među federativnim republikama. To je neizbežno. Nejednakosti će postojati sve dok se ne ukine podela rada nasleđena od kapitalizma. A za ostalo, odgovorni su nejednak razvoj u kapitalizmu i zaostalost Balkana, koji je Jugoslavija nasledila iz prošlosti...

(Uno mas uno, Meksiko, 9. maja 1980.)

VELIKA LIČNOST SAVREMENE ISTORIJE

Ceo rumunski narod, sa dubokom tugom, primio je veoma tužnu vest 0 smrti Josipa Broza Tita, predsednika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, predsednika Predsedništva SFRJ i predsednika Saveza komunista Jugoslavije, voljenog vođe naroda prijateljske Jugoslavije, istaknute ličnosti savremenog sveta. U ovim teškim trenucima, rumunski narod srcem i dušom podržava prijateljske narode Jugoslavije 1 iskreno saoseća sa njima, zbog velikog gubitka koji su pretrpeli.

Predsednik Josip Broz Tito ostaće u sećanju naroda, kao jedna od najistaknutijih ličnosti savremene istorije, koja je zaslužna za odlučujuće događaje za život Jugoslavije i za izvestan broj značajnih međunarodnih poduhvata u borbi za rešavanje problema sa kojima se suočavao savremeni svet u naprednom i demokratskom duhu.

Snažni revolucionar, koji je, od rane mladosti, posvetio svoj život radničkoj klasi, drug Tito je sudelovao u ruskoj oktobarskoj revoluciji i aktivno učestvovao u redovima Komunističke partije Jugoslavije. Od 1937. godine, Josip Broz Tito bio je sve vreme na kormilu Saveza komunista Jugoslavije u svojstvu generalnog sekretara, a zatim, od 1974. godine, kao predsednik Saveza komunista. Pod njegovim rukovodstvom, Partija radničke klase, Komunistička partija, prošla je sva teška iskušenja istorije u godinama pre rata, u vreme oslobodilačkog rata, i kasnije, u danima posle pobede. Revolucionarni duh, vatreni patriotizam i čvrsta odlučnost u odbrani nacionalnih interesa, sjajno su došli do izražaja za vreme drugog svetskog rata, kada je Komunistička partija Jugoslavije zbila redove jugoslovenskih naroda u borbi protiv hitlerovske agresije. Narodnooslobodilačka vojska, pod vrhovnim rukovodstvom druga Tita, nanosila je teške udarce fašističkim okupatorima, na divljenje celog sveta.

Josipu Brozu Titu pripada nezaboravna zasluga za stvaranje i razvoj jedinstvene višenacionalne jugoslovenske države, i glavna uloga u razradi i primeni politike Saveza komunista Jugoslavije u izgradnji novog, socijalističkog poretka, primenom, na kreativan i poseban način, osnovnih principa socijalizma, u skladu sa konkretnim istorijskim uslovima u zemlji. Pod vodstvom Saveza komunista Jugoslavije, sa Josipom Brozom Titom na čelu, narodi Jugoslavije iz temelja su izmenili, svojim nesebičnim radom u posleratnim godinama, fizionomiju zemlje i postigli značajna ostvarenja u mnogostranom razvoju, zasnovanom na sistemu samoupravljanja i finansijskog samoodlučivanja. Istovremeno, narodna vlast zadobila je veću moć, trajno jedinstvo i sloga naroda i narodnosti u republikama i pokrajinama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije postali su jači, stoga socijalistička zajednica predstavlja garantiju slobodnog i nezavisnog razvoja jugoslovenske socijalističke zemlje. Ova velika dostignuća, rumunski narod oduvek je pratio sa velikom naklonošću, visoko ih ceni i raduje im se, kao da su njegova sopstvena.

Predsedniku Titu, u međunarodnom životu, pripada istaknuta zasluga u razvijanju nove vrste međunarodnih odnosa, zasnovanih na poštovanju nacionalne nezavisnosti i suvereniteta, jednakosti i prava, na nemešanju u unutrašnje poslove drugih, nepribegavanju pretnji i primeni sile — na pravu svake nacije da bude jedini gospodar svoje sudbine. Sve ovo predstavlja jedinu sigurnu garantiju svetske bezbednosti i mira. Josip Broz Tito bio je jedan od inicijatora i osnivača pokreta nesvrstanih

i neumorno se borio za njegovo jedinstvo, za jačanje revolucionarne, progresivne prirode ovog pokreta, za prevazilaženje sporova i blokovske politike, za raspuštanje blokova, za nezavisni razvoj svih naroda i njihovo učestvovanje, na ravnopravnoj osnovi, u razmatranju svih međunarodnih pitanja, za razoružanje i novi svetski ekonomski poredak.

Opšte je poznato, daje drug Tito igrao značajnu ulogu u međunarodnom komunističkom i radničkom pokretu, da je bio čvrst i neumoran borac za afirmaciju novog tipa odnosa između partija, zasnovanih na principima autonomije i jednakih prava, nemešanju u unutrašnje poslove drugih, na strogom poštovanju prava svake partije da samostalno određuje svoju vlastitu politiku, što se ističe kao osnovni zahtev za postizanje nove vrste jedinstva. Takođe visoko, ocenjen je njegov nepopustljiv stav za održavanje svestranih odnosa međunarodne solidarnosti između svih progresivnih i demokratskih snaga, čiji razvoj predstavlja osnovu mira i popuštanja zategnutosti u svetu.

Komunisti, i narod Rumunije, visoko cene bratske veze duboko ukorenjenog prijateljstva i svestrane saradnje između rumunske Komunističke partije i Saveza komunista Jugoslavije, a i između naše dve zemlje, u čijem su razvoju odlučujuću i značajnu ulogu odigrali odnosi između predsednika Nikolae Čaušeskua i Josipa Broza Tita, zasnovani na međusobnom poštovanju. Bilateralni susreti, razgovori i konsultacije, dvojice predsednika postali su uobičajena praksa i oni su svaki put širili vidike za produbljivanje jugoslovensko-rumunske saradnje na mnogim poljima, za podizanje, u kooperaciji, velikih objekata, kao što su hidrocentrala na Dunavu, za razmenu iskustava i unapređenje odnosa između dve partije, za njihov zajednički rad na međunarodnoj sceni za dobrobit obe zemlje, za opštu stvar socijalizma i mira u svetu.

Rumunski narod smatra da bi se najplemenitije poštovanje odalo pokojnom predsedniku Titu jačanjem odnosa bliskog prijateljstva i dobrosusedstva između dve socijalističke zemlje, između dva naroda, u obostranom interesu, a i jačanjem zajedničke stvari socijalizma, slobode i nezavisnosti naroda, mira, sloge i saradnje u svetu.

(Lumea, Rumunija, 9—15. maja 1980.)

TITO - RAT I REVOLUCIJA

Istaknuto učešće jugoslovenskog maršala Josipa Broza Tita u strategiji i taktici rata i revolucije u Jugoslaviji dodelilo mu je istaknuto mesto u savremenoj vojnoj istoriji.

Vojnu aktivnost jugoslovenskog vođe odlikovala je pouzdana vojno-politička strategija — izbor najadekvatnije taktike borbe i patriotski i internacionalistički karakter koji je dat borbi.

Političko-vojna strategija koju je Tito trebalo da sprovede u praksi uzimala je u obzir tešku situaciju (kako na nacionalnom, tako na međunarodnom planu) u kojoj je Jugoslavija bila u trenutku kada ju je napao fašistički agresor.

Na nacionalnom planu, bilo je neophodno uhvatiti se ukoštac sa fašističkim osvajačem, koji je odmah počeo da sprovodi svoje planove sa ciljem produbljivanja antagonizama između nacionalnosti koje žive u Jugoslaviji.

Vrhovni komandant je, i na međunarodnom planu, dokazao svoju snalažljivost time što je umeo da se suoči sa teškom situacijom pred kojom su se našli jugoslovenski borci.

Internacionalistički karakter borbe jugoslovenskih boraca, za koji je dokaz dala prvo KP Jugoslavije, pokazao se, na različite načine, još u prvim trenucima borbe protiv fašističke agresije.

Treba podsetiti da je KP Jugoslavije pre rata pokrenula kampanju solidarnosti za pružanje podrške Etiopiji, da je poslala više stotina dobrovoljaca u Španiju, prikupljala dobrovoljce za odbranu ugrožene Čehoslovačke i osudila »anšlus« Austrije.

U jeku fašističke okupacije, Politbiro CK Partije sastao se da bi razmotrio agresiju Nemačke na Sovjetski Savez (22. juna 1941), i tada je uputio proglas jugoslovenskim narodima u kojem ih je pozivao na oružanu borbu protiv okupatora...

... Internacionalistički karakter narodne borbe u Jugoslaviji bio je očigledan i u odnosu prema antifašističkim borcima Mađarske i Italije. Na osnovu Titovog dogovora sa savezničkom komandom, Jugoslovenska armija trebalo je da oslobodi zemlju sopstvenim snagama i da usklađuje akcije sa savezničkim operacijama u Mađarskoj i Italiji, obezbeđujući im bokove, i olakšavajući kontakt sa njima.

Na osnovu jednog drugog Titovog sporazuma u Moskvi, Jugoslovenska armija omogućila je Crvenoj armiji da se, prelazeći preko jugoslovenske teritorije, sukobi sa nemačkim trupama i mađarskim kolaboracionističkim snagama u Mađarskoj.

Uspešna jugoslovenska narodnooslobodilačka borba je, takođe, pozitivno uticala na oslobodilačke pokrete u Albaniji, Grčkoj, Bugarskoj i Italiji.

Od antifašista, koji su pripadali italijanskim okupatorskim snagama na jugoslovenskoj teritoriji, formiralo se nekoliko bataljona i brigada koji su ušli u sastav jugoslovenske Narodnooslobodilačke vojske.

... Kao što se vidi, herojska borba koju je Tito vodio u tom periodu stvorila mu je istaknuto mesto u modernoj vojnoj istorili.

Događaji koji su se odigrali pod Titovim rukovodstvom pokazuju da rezultati neće izostati, ako se izabere vešta političko-vojna strategija, ako sef izabere najpogodnija taktika za borbu, i ako se toj borbi da patriotski i internacionalistički karakter.

(Bohemija, Kuba, 9. maja 1980.)

ISTORIJSKI I FILOZOFSKI UZOR

Smrću maršala Tita čini se da je praznina postala još veća, a da bi decenija, koja nam je još preostala u ovom veku, mogla za čovečanstvo da sliči hodu kroz pustinju.

Da li su ti veliki ljudi, kojih više nema, zauzimali toliko mesta u našim mislima, da njihova smrt stvara taj osećaj praznine, ništavila i, da tako kažemo, usamljenosti? Nema sumnje, da su ti velikani više od simbola, oni predstavljaju istorijske i filozofske uzore prema kojima se upravljaju pojedinci, zajednice, zemlje. Ali, svaki od tih velikana, koji su otišli, karakteriše se višedimenzionalnošću : Mao je, za jedne, oličenje izvanrednog dugog marša koji je 1949. godine ovenčan prvom i, možda,

jedinstvenom velikom seljačkom revolucijom, a, za druge, on je pokretač jednog različitog modela socijalističke izgradnje. Sa jedne strane su događaji, a, sa druge, konačan ishod. Ruzvelt je, za jedne, prorok, spasilac Evrope koju je podjarmio nacizam, a, za druge, čovek koji je unapredio urbanu Ameriku. Staljin je oličenje oštrine, strogosti, zid
o koji se skršio treći Rajh. De Gol je apel od 18. juna, De Gol iz 1958, De Gol iz govora u Pnom Penu i govora protiv OAS-a. .. Sartr, sa visoke pariške škole, zainteresovan za radnike u Renoovim fabrikama, egzistencijalist, čovek koji je odbio Nobelovu nagradu. .. borac za slobodu... I, najzad, Tito, u beloj odori, istomišljenik Nasera i Nehrua, oličenje titoizma, tvorac jedne zemlje i jednog društva.

Kakvi su ti ljudi koje zamišljamo kao divove, ljude koji su se dohvatili visina? U čemu je ta veličina? Da li je to veličina samih ljudi, ili su joj doprineli događaji?

Istina je, da ovi ljudi predstavljaju odraz svog vremena, ali, i to, da su umeli da nađu odgovor za mnogobrojne ćorsokake svog vremena. A mi smo živeli pod njihovim pokroviteljstvom, pod njihovim pogledom, u njihovo vreme. Samo što pokroviteljstvo treba da se doživljava druk-čije, mesto baštine je u uspomenama. Naš sistem orijentisanja ne bi bio pravi, ako, pri pominjanju tih imena, legendu o njima ne uklapamo u zahteve našeg vremena. Odakle ta tajnovitost koja se oseća u nastaloj praznini, ili utisku praznine, na vest o gubitku tih velikana? Da li je ta praznina iluzija, ili stvarnost? Ili je to neobaziranje na one koji ostaju? Ipak, mislimo, da čovek ostaje čovek, ma kakav uticaj učinio na svest svog vremena. Pojedinci pokazuju samo veličinu svoje ličnosti. Za života, ostavljaju pečat na želje svojih naroda, postavši najbolji stubovi-nosači tih težnji. Ali, kada nestanu, ostanu sećanja na njihovu akciju, učenje, ugled, ostaju veze koje treba pravilno prihvatiti.

Vest koju je objavio jugoslovenski radio o Titovoj smrti bila je upravo onakva kakva treba da bude: »Josip Broz je umro, Tito i dalje živi«. To znači — njegovo delo i dalje živi. Dakle, ako i ima praznine, ona nastaje ako nema boraca koji bi preuzeli nastavak dela. Tito je, kao zaveštanje, ostavio nesvrstanost. Dakle, ako je Tito svojom ličnošću obeležio snagu i dinamičnost nesvrstavanja, to nikako ne znači da sa tim divom treba pokopati i njegovo delo, i njegovu poruku. Šta onda? Da li imamo pravo da govorimo o prazmini posle njegove smrti? Nema sumnje, da jedna tako istaknuta ličnost savremene istorije, kao što je Josip Broz Tito, kada nas napušta, okreće novu stranu istorije.

Ali, da li to znači da će biti okrenuta nova strana i u istoriji nesvrstava-nja? U stvari, takvo pitanje ponavlja se danas na svim jezicima, i ukazuje na utisak praznine koji imamo zbog Titove smrti. Utisak praznine nije praznina, ali je, ipak, izraz izvesne bojazni: bojazni da delo koje je započeo taj čovek neće biti nastavljeno, bojazni da nećemo biti dovoljno vešti da preuzmemo njegovo delo, bojazni da događaji koji uveliko prete svetskoj ravnoteži, ne ščepaju naš »treći svet«, koji je osiromašen zbog gubitka jednoga od svojih najvećih branilaca. Jer, Tito je otišao u trenutku kada su naše potrebe za moralnom snagom i hitne, i impul-si vne.

Bilo kako bilo, takva nam je sudbina! Naši narodi i dalje žive u stanju zavisnosti i rastrzani među krajnostima jedne suviše nestabilne ravnoteže. Stoga ne smemo i mi da podlegnemo tom osećanju praznine. Na nama je da preuzmemo dalju odgovornost, uvereni da nesvrstavanje, koje su

pokrenuli jedan Tito, jedan Naser i jedan Nehru, mada nosi tragove dela tih ljudi, predstavlja narodnu težnju koja danas dobija oblik imperativa. I to ne samo imperativne potrebe da naše zemlje steknu nezavisnost u odnosu na supersile, nego i da se nesvrstavanje sve više afirmiše kao centralna snaga ravnoteže u svetu.

Danas, dakle, nije dovoljno oplakivati Tita. Jer, Tito je za života video kako nesvrstavanje doživljava ispade zemalja koje se deklarišu kao članice pokreta. A takvi slučajevi nisu bili izolovani. I najviše se zbog toga pojedinima pokret nesvrstavanja bez Tita, bez tog apostola nesvrstavanja, prikazuje kao plen koji vrebaju grabljivci. Ne, oplakivanje njegove smrti nipošto nije jedini način da mu se oda priznanje. Pravo priznanje bilo bi da nastavimo njegovo delo, i njegovu misao. I da potvrdimo, da je nesvrstavanje besmrtno, iako su Tito, Naser i Nehru, bili smrtnici. Nikavih strahovanja više neće biti, ako mi, koji smo najviše izgubili sa Titom, nastavimo borbu koju je on vodio, i izdignemo je iznad istorijskih okolnosti.

Stoga bi trebalo pozvati svakoga na red, podsećajući ga na temelje nesvrstavanja, razotkrivajući sva prikrivena svrstavanja koja miniraju ovaj pokret i koja su više puta ugrozila njegovo postojanje i opstanak. Samo potpunim sagledavanjem stavova i saveza svake njegove članice, pokret može da sačuva svoj identitet i da ima uticaj. Samo obavezim sagledavanjem pravih odnosa svake članice sa antagonističkim snagama u svetu, pokret nesvrstavanja može i dalje da bude bedem mira, miroljubive koegzistencije i ravnoteže u svetu. Bez prave uverenosti svake zemlje u te glavne potrebe, nesvrstavanje će biti pokopano zajedno sa poslednjim od svojih osnivača. ..

(Liberasion, Maroko, 9—16. maja 1980.)

INSPIRATIVNO DELO NESVRSTAVANJA

Više od pola miliona Jugoslovena, i lideri iz celog sveta, odali su danas poslednju poštu predsedniku Josipu Brozu Titu, na velikoj sahrani poslednjeg od giganata drugog svetskog rata. . .

Predsednik Kaunda, koji se nalazio među visokim ličnostima, pobio je bojazan da bi pokret nesvrstavanja mogao da se ospe posle smrti predsednika Tita.

On je rekao da će, umesto da se ospe, pokret bujati i postajati sve jači. Dr Kaunda izjavio je svetskim liderima, koji su se okupili u Beogradu, daje pokret jedina nada za čovečanstvo — stanovište koje čak i supersile, koje su pokušavale da se umešaju u njegove ciljeve, sada priznaju.

»Smatram da treba da smo ponosni na njega — ponosni ne u negativnom smislu, nego ponosni u smislu obezbeđenja mira za ceo svet«, rekao je on. Dr Kaunda je jugoslovenskim novinarima govorio o smrti maršala Tita, i o ulozi koju pokret nesvrstavanja, čiji je on jedan od osnivača, treba da igra bez njega.

Zamoljen da kaže kako vidi Jugoslaviju bez Tita, dr Kaunda je izjavio, da, iako je to za njega pogrešno pitanje, ne sumnja da će zemlja nastaviti da prosperira.

»Maršal Tito ostavio je dovoljno učenika i sledbenika, koji će se snažno zalagati za negovanje i očuvanje principa pokreta nesvrstavanja.«

On je Tita opisao kao ujedinjujući faktor, koji tokom svog života nije impresionirao samo Jugoslaviju, nego i celo čovečanstvo.

»On je govorio bez ogorčenosti. On je bio veoma istaknuta ličnost, koja se borila za mir, jedinstvo i prosperitet — gigant nesvrstavanja i vođ nad vođama. On je uspevao tamo, gde su drugi trpeli neuspehe.« Dr Kaunda jäsno je stavio do znanja da on nije jedini koji ovo kaže, jer prisustvo stotina šefova država širom Komonvelta, OAJ, Ujedinjenih nacija, Kariba, Istoka i Zapada, Arapske lige i drugih regiona u svetu, koji su se okupili u Beogradu da odaju poslednju poštu osnivaču jugoslovenske države i nesvrstanog pokreta, govori za sebe.

Predsednik Tito, koji je rukovodio ovom balkanskom zemljom tri i po decenije, i zapisao novo poglavlje u istoriji međunarodnog komunizma, preminuo je prošle nedelje, posle bolesti koja je trajala četiri meseca.

Sahrani, jednom od najvećih skupova svetskih lidera u istoriji, prisustvovalo je 155 delegacija, u kojima su se nalazili četiri kralja, više od 30 šefova država, premijeri, i veliki broj najviših funkcionera iz više od 120 zemalja...

(Tajms of Zambija, Zambija, 9. maja 1980.)

SPUŠTENE ZASTAVE ZA VELIKOG SINA JUGOSLAVIJE

Tačno u podne, po lokalnom vremenu, nad Beogradom je odjeknula topovska paljba. Uz zvuke posmrtnog marša, osam generala i admirala Jugoslovenske narodne armije nosili su, u pratnji članova poslednje počasne straže, kovčeg sa posmrtnim ostacima predsednika Tita iz zgrade Skupštine na Trg Marksa i Engelsa. Tamo su, u dubokoj tuzi, stajali Jovanka Broz i oba sina preminulog Predsednika, predstavnici partije i države, delegacije iz svih delova sveta, i šefovi diplomatskih misija. Nepregledna gomila ljudi ispunjavala je široki prostor, okolne ulice i parkove.

Kovčeg je podignut na lafet. Odjeknula je jugoslovenska nacionalna himna.

Hor je pevao prigodne pesme, u znak sećanja na Tita, u trenucima kada je povorka krenula. Ispred lafeta sa kovčegom, nošena su Titova odlikovanja — 20 jugoslovenskih i 68 stranih ordena, među kojima oba Ordena Karla Marksa, kojima ga je odlikovala Nemačka Demokratska Republika. Članovi porodice, i članovi partijskog i državnog rukovodstva, pratili su Josipa Broza Tita na njegov poslednji put. Najpre oficiri sa zastavama antifašističke oslobodilačke borbe, a zatim su stupali narodni heroji Jugoslavije, predstavnici svih republika i autonomnih pokrajina, počasne formacije Jugoslovenske narodne armije i Garda Predsednika. Poslednju poštu odali su mu svi radni ljudi zemlje.

Poslednje putovanje Predsednika trajalo je više od dva časa ulicama prestonice. U gustim redovima, oborene glave, stajali su Beograđani sa obe strane Ulice kneza Miloša i Bulevara oktobarske revolucije. Pogrebnu povorku nekoliko puta preletale su eskadrile borbenih aviona, i na trenutak nadjačale zvuke bubnjeva posmrtnog marša.

Na širokom prostoru u blizini rezidencije Predsednika, pogrebna povorka se zaustavila. Kovčeg je skinut sa lafeta i prenet na jedno postolje.

Posle tri puščane paljbe, pozdrava počasnog bataljona, odjeknula je »Internacionala«, dok je počasna straža odnosila kovčeg prema mestu, gde će Predsednik biti sahranjen. Kada je spušten u grobnicu, vojni orkestar intonirao je nacionalnu himnu. U tom trenutku, u glavnim gradovima svih Šest jugoslovenskih republika, odjeknule su topovske paljbe, a i sirene u celoj zemlji i na svim brodovima SFRJ.

Titov grob pokriven je belom mramornom pločom, na kojoj su pozlaćenim slovima ucrtani njegovo ime i godine 1892—1980. Odavanje pošte završeno je defileom svih koji su prisustvovali pogrebu, iz Jugoslavije i 127 zemalja iz celog sveta.

Poslednje počivalište Josipa Broza Tita, po njegovoj želji, nalazi se u jednom ružičnjaku, u kojem je predsednik Tito rado boravio. Odatle se pruža pogled na stari i Novi Beograd, na ušće Save u Dunav. U toj okolini, Tito je godinama delovao kao vođ ilegalne Partije i tu je, kasnije, radio kao prvi državnik nove Jugoslavije. Nekadašnja rezidencija Predsednika, i Muzej »25. maj«, koji se nalazi u neposrednoj blizini, postaće veliki javni spomenik.

(Nojes Dojčland, Nemačka DR, 9. maja 1980.)

NENADOKNADIV GUBITAK

Tito je za nas nenadoknadiv gubitak. Samo ako svi budemo čvrsto ujedinjeni, i sledimo njegov put, imaćemo mogućnost da ispunimo prazninu za njime.

Primetno potresen, Lazar Koliševski izrazio je ono što je većina Jugoslovena osećala u tom istorijskom trenutku, kada je maršal Josip Broz Tito, u četvrtak popodne, ispraćen do svog poslednjeg počivališta, po njegovoj sopstvenoj želji, u vrt svoje rezidencije u Užičkoj 15. To se dogodilo posle gotovo četiri časa dugog spektakla, dostojanstvenog i jedinstvenog, koji je pred svetom demonstrirao jugoslovensko jedinstvo na jednoj od najvećih sahrana u našem stoleću.

I celi svet je bio tu: četiri suverena, 31 šef države, visoki predstavnici 115 zemalja, 97 političkih partija i 3 oslobodilačka pokreta. Jedan do drugoga, kraj Titovog groba, stajale su političke ličnosti, među kojima Leonid Brežnjev, Hua Guofeng, Kim II Sung, Margaret Tačer, Volter Mondejl, Helmut Šmit, Erih Honeker, Indira Gandi, Jaser Arafat i Nikolae Čaušesku.

Jugoslovenska sredstva informisanja sinoć su podvukla da je ne samo Jugoslavija, nego i ceo svet žalio za velikim državnikom i ličnošću.

(Svenska dagbladet, švedska, 9. maja 1980.)

U ČAST HEROJU

Smrt Josipa Broza Tita, predsednika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, označava kraj značajnog perioda i u Jugoslaviji, i u svetu pokreta nesvrstavanja.

Predsednik Tito zauzimao je posebno mesto u srcima svih Jugoslovena, mladih i starih, članova Komunističke partije i nečlanova. On je bio taj heroj koji ih je putem užasa drugog svetskog rata vodio ka pobedi,

izgradio naciju od šest nejako povezanih republika. On je bio sila koja je to objedinila.

Obnovio je potpuno uništenu zemlju i od nje stvorio modernu i industrijsku. Čak ni najveći optimisti nisu verovali da će Jugoslavija preživeti posle raskida sa Moskovom 1948. godine. On je čvrsto stajao na svom stanovištu i odbio je da Jugoslavijom vladaju supersile.

Rođen 25. maja 1892. godine, u skromnoj porodici u Hrvatskoj, bez prednosti koje donosi više obrazovanje, Josip Broz Tito počeo je život kao običan čovek, običan radnik, precizno rečeno: kao mašinobravar. Razgnevljen potlačivanjem, siromaštvom, eksploatacijom, koje su on, i njegovi drugovi, iskusili od stranih gospodara i kapitalista, u vrlo ranoj mladosti rešio je da se bori protiv tih zala, i da ih uništi. A to je učinio veoma uspešno.

Kao čovek, Tito je bio veoma društvena, topla i srdačna osoba. Koji god je imao privilegiju da se susretne sa njim, kao što sam je ja imao u nekoliko prilika, morao je da bude impresioniran njegovom toplinom, otvorenošću i nesebičnošću. Bio je veoma pažljiv slušalac i postavljao je pitanja koja su zahtevala odgovor. Neprestano je bio željan znanja. Posebno je želeo da omladina sveta nasledi svet oslobođen ratova, dominacije, gladi, nestašice i bolesti. Zbog toga je njegov rođendan, 25. maj, označen i kao »Dan mladosti«.

Tito. Umro je poslednji od osnivača pokreta nesvrstavanja — Nehru, Naser, Nkrumah i Sukarno, pre njega.

Prošle godine u Havani, Tito je sa punim žarom velikog državnika uputio apel svima da očuvaju pokret iskreno nesvrstanim, kao što su ga njegovi osnivači zamislili, i uložili svoje živote boreći se za to. Smrću Tita otvoreno je novo poglavlje i za Jugoslaviju, i za pokret nesvrstavanja.

U izvesnim krugovima uvek su izražavane sumnje da će jedna od supersila pokušati da pokori Jugoslaviju posle Titove smrti. JUGOSLOVENI (krupnim slovima pisao autor — prim, prev.) oduvek ponavljaju da će se odupreti svakom takvom pokušaju, i ja znam daje to tako. Jer, uprkos raznolikosti, Jugosloveni umeju da budu čvrsto ujedinjeni, i branioci svoje nacije kada je u opasnosti. Oni vole svoju zemlju, i rado će dati život da bi je odbranili.

(Ganajan tajms, Gana, 10. maja 1980; autor Em. E.K.A. Diboa.)

OPROŠTAJ JUGOSLOVENA SA TITOM

»Josip Broz Tito 1892—1980« — nekoliko pozlaćenih slova na mlečno-beloj mermernoj ploči. I to je — sve. Jednostavnost u suprotnosti sa veličanstvenošću pogreba, ne nacionalnog nego internacionalnog. Vladari ovog sveta bili su u posmrtnoj povorci.

Nema nikakve sumnje da će potomstvo pamtiti 1980. godinu, kao godinu Titove smrti.

Tog četvrtka bilo je toplo, veoma toplo. Dnevna svetlost, koja podseća na afričku, pritiska Beograd. U zoru se čini kao da je glavni grad obavijen ogrtačem tišine. Svuda tiha tuga, ozbiljnost lica i saučešće u očima. Sve se zaustavilo, kao da je i vreme stalo. Već u zoru, gomile ljudi tiho žure prema Trgu Marksa i Engelsa da bi došle u parkove preko puta Skupštine. ..

Nije dopuštena nijedna greška u organizaciji, ceo svet gleda, sluša, najveća imena planete su tu. Zbog toga je potrebna budnost...

Jedanaest je časova i trideset minuta. Masa se naočigled povećava. Ona je dostojanstvena. Uzbuđenje je veliko, to se oseća u vazduhu. Ličnosti iz vlade ulaze u zgradu Skupštine. Smenjuju se pored kovčega. Na počasnoj straži su osmorica ljudi, osmorica Titovih naslednika, osam članova kolektivnog Predsedništva.

Podne. Odjekuje 21 hitac počasne paljbe, ističući nestvarnu sliku. Iznenada, jecaj postaje sve jači, nekoliko krikova, pojedini se onesvešćuju u uzbuđenoj masi. Pojavljuje se kovčeg među stubovima, a nose ga osam generala. Oni ga postavljaju direktno na topovski lafet. Šef Partije drži govor u spomen »onoga koji nije hteo da popusti ni da se potčini...«, i ističe želju za nezavisnošću Jugoslavije.

Zatim se povorka lagano pokrenula. Drhtaj prolazi masom, muzika počinje posmrtni marš. Plavo nebo, plave uniforme, crvene partijske zastave, prava Šuma duginih boja zastava jugoslovenskih republika, crnina u najcrnjem bolu. Beograd nikad nije bio tako obojen, nikad nije bio tako bolan. Deset radnika i deset generala prate posmrtne ostatke. Malo iza njih, Jovanka, Titova udovica, i njegova dva sina, Žarko i Miša...

Atmosfera je sve teža, treperavi zvuci posmrtnog marša, koji svira orkestar Narodne armije, sve su potresniji. Ceo grad je u šoku. Trotoari se crne od sveta. Pojedinci su stigli u sredu, u toku noći, da bi bili sigurni da će otpratiti Tita do poslednjeg boravišta. .. Mlažnjaci cepaju nebo u svim pravcima, dok se povorka kreće ka Dedinju, četiri kilometra udaljenom od centra grada.

Svi su veoma dostojanstveni, vrlo uspravni. Niko ne greši. Uprkos najvećoj zategnutosti, uprkos vrućini, uprkos nervnoj napregnutosti. Povorka se približava rezidenciji Maršala, Predsednika, gde je želeo da bude sahranjen. Plavi gardisti, besprekorni u svojim uniformama, nepromenljivo koncentrisani, ustupaju mesto vojnicima, radnicima i omladini, poslednjoj počasnoj pratnji za ovih poslednjih stotinu metara.

Armija defiluje pozadi. Iznad šlemova sa crvenom zvezdom, propeleri helikoptera seku plavetnilo. Zvuk doboša, maramice, suze... uzbuđenje je na vrhuncu. Tito stiže u svoje poslednje boravište. Petnaest je časova. Lazar Koliševski, sadašnji predsednik jugoslovenskog kolektivnog Predsedništva, uzima reč. On drži posmrtni govor i obavezuje se, u ime svojih drugova iz Predsedništva, da »istraje na Titovom putu«...

Svuda cveće, i pejzaž koji se može videti sa brda, koje nadvisuje grad između Save i Dunava, između Evrope i Balkana, između Zapada i Istoka. Iz ove grobnice Tito dominira Jugoslavijom, njenim nadama i protivrečnostima.

Bajoneti se presijavaju na suncu, odzvanjaju fabričke sirene u Srbiji i u Hrvatskoj, u Bosni i Hercegovini i Sloveniji, na Kosovu i u Vojvodini, u Crnoj Gori i u Makedoniji... Iz cele Jugoslavije izvija se dugi jecaj, dok topovske salve bombarduju nebo, a orkestar svira »Inretancionalu«, a zatim, praćen horom, jugoslovensku himnu.

Petnaest je časova i trideset minuta. Gotovo je. Nekoliko uniformi i nekoliko senki ponovo se nadvijaju nad mermernom pločom, zatim se povlače, dopuštajući velikom broju velikana ovog sveta da odaju poslednju poštu Josipu Brozu Titu...

Ovo odavanje pošte dobija izuzetan značaj u ovo krizno vreme, u vreme trzavica i rata u začetku. Počast koja prima obličje simbola.

Godina 1980? Kroz dvadeset godina govoriće se: godina Titove smrti.

(Frans soar, Francuska, 10. maja 1980.)

SLEDITI TITA

Velikan, jugoslovenski predsednik Tito je umro. Zbog svojih aktivnosti koje su odbacile dominaciju velikih sila i zato što je neposredno pozivao na uspostavljanje popuštanja zategnutosti i mira u svetu, podržavajući doktrinu nesvrstavanja, zaslužio je da bude nazvan »jednim od najvećih državnika ovog veka«. Stoga se, posle Titove smrti, poklanja velika pažnja Jugoslaviji i miru u Evropi.

Ono zbog čega su razne zemlje, a osobito evropske, opštezabrinute, jeste strah da smrću predsednika Tita može biti poremećena ravnoteža sila, koju je na Balkanskom poluostrvu delikatno održavala stabilnost u Jugoslaviji, kao tački gde se susreću istočni i zapadni blok...

Ovakvo opasno razmišljanje sada se, donekle, ublažilo, zato što je nenarušiv uticaj »nesvrstanosti i neutralnosti« Jugoslavije priznat ponovo posle smrti predsednika Tita.

Možda ne bi bilo preterano reći da su, zato što on predstvalja samo nesvrstanost, na svim stranama sveta odata najveća priznanja, uključujući i istočni i zapadni blok, kada se čulo za Predsednikovu smrt.

Predlažući održavanje konferencije nesvrstanih zemalja 1961. godine, Jugoslavija je okupila male zemlje pod zastavom miroljubive koegzistencije između različitih sistema. Pokret nesvrstanosti, stvoren na ovaj način, ima duboke korene u zemljama »trećeg sveta« i postao je velika snaga koja stvara mir i poredak, da bi se očuvala nezavisnost malih zemalja...

Jugoslavija posle Tita treba da nasledi ostvarenja i Titova zaveštanja pod kolektivnim rukovodstvom...

Nasleđe koje je ostavio predsednik Tito predstavljaju mnoge pouke posle-Titovom svetu, bilo da su to pouke o nesvrstavanju i neutralnosti, ili zamisao o ravnopravnosti između svih zemalja.

Predsednik Tito kaže : »Ono čemu mi težimo jeste odanost miroljubivoj i aktivnoj koegzistenciji, u smislu da se stavi tačka na odnose zasnovane na pravu jačega, bilo da je to na političkom ili ekonomskom planu, ili na nekom drugom planu ljudskog života, a i uklanjanje opasnosti od rata i izbegavanje samog rata«.

Lideri velikih sila treba ponovo da obnove svoje stavove pred ovim izrazom »miroljubiva i aktivna koegzistencija« i da ojačaju svoje aktivnosti za realizaciju trajnog mira, sledeći Titovu veliku aktivnost.

(Kome, Japan, 10. maja 1980.)

SIMBOL ZA DOSTOJANSTVO SVETA

Postoji, bez sumnje, jedna duša naroda, jedno plemenito jednistvo koje ih vezuje, jedna viša savest koja bez prekida vlada njihovom egzistencijom, ali koja se posebno ispoljava u momentima maksimalne isto-

rijske zategnutosti, u trenucima izuzetnog uspona, ili bezmernog bola. U dane ove nedelje, duša naroda se u duboku crnu tugu zaodenula, oplakujući odlazak na večiti put jednog od najsjajnijih ljudi 20. veka: Josipa Broza Tita. Da, veliko, junačko i plemenito srce onoga kojeg su njegovi slavni savremenici nazvali *građaninom sveta,* prestalo je da kuca. Ono će postati, i ostaće, zvezda koja će svojom poznatom velikodušnošću osvetljavati put njegove nacije, za čiju se slobodu i sreću tokom sedam decenija borio, uspevši da narodima Jugoslavije podari nezamenljivo dostojanstvo.

Kao političar bogate vizije i odlučne akcije, Tito je u suštini shvatio objektivne uslove i zakonitosti društvenog razvoja, i znao da velike ideale i ideje pretvori u konkretna pitanja masa, ostvarivši, na njihovom čelu, primerne preobražaje. Na taj način, on je teorijski i praktično obogatio marksističku misao, interpretirajući je, i dajući joj nove vrednosti. Ta nauka o svetu i životu pružila mu je potrebnu snagu za nezavisno, nacionalno organizovanje partije radničke klase koja više neće zavisiti od nekog spoljnog centra, stekavši tako poverenje masa kojima je pružio sigurnost snage i vere u konačnu pobedu. Tako se objašnjava ujedinjena borba jugoslovenskih komunista protiv reakcionarnog hegemonističkog režima stare države, a zatim, dramatična borba Partije, partizana i jugoslovenskih naroda protiv osvajačkog fašizma, borba kojom je rukovodio Centralni komitet Komunističke partije sa Josipom Brozom Titom na čelu, tim velikim i smelim razumom, tom lucidnom i hrabrom glavom. Narod je voleo Tita, narod ga je sledio, narod je pobedio zajedno s ovim velikim sinom našeg stoleća. Kao rođeni strateg i taktičar, on je od samog početka borbe protiv fašizma znao da dà karakter borbi za narodno oslobođenje i socijalističkoj revoluciji, oslanjajući se na široki front masa. Boreći se protiv fašističkog varvarstva, on se borio za slobodnu zajednicu jugoslovenskih naroda i narodnosti, za njihovo ujedinjenje u jedinstvenu državu, koja će biti snažna upravo zbog njihove slobode i njihovog prava na samoopredeljenje. Fašizam je pobeđen, a herojska armija Titovih partizana bila je jedna od opasnih snaga koja mu je tu, u centru Evrope, zadavala smrtonosne udarce.

Nova država, Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, bila je veliko krunisanje te borbe, delo Partije komunista i smelog Josipa Broza Tita. Kao rukovodilac Partije i socijalističke države, Tito je pokazao izuzetne kvalitete i bio osnivač principa, prilagođavajući marksističku misao i praksu situaciji i potrebama svoje zemlje. U tom smislu, on je stalno tražio suštinu i istinu o socijalističkom društvu. On je bio, i ostao, ubeđen da socijalizam treba graditi u interesu radnih ljudi, da socijalizam treba da bude njihovo delo, da u državi radničke klase odlučujuću ulogu treba da ima ta klasa, i niko drugi u njeno ime. Iz toga se rodila velika ideja o socijalističkom samoupravljanju. Tito se stalno izjašnjavao za to, da samoupravno organizovani radni ljudi odlučuju o sredstvima i uslovima rada, o procesu društvene reprodukcije, i da putem delegatskog sistema upravljaju društvom uopšte. Sistem je postao stvaralački i stimulativan, a političko i upravno samoupravljanje, i samoposlovanje u privredi, postali su nezamenljiva sredstva koja se nalaze u osnovi razvoja i procvata'savremenog jugoslovenskog društva. U toj obnavljačkoj ideji, revolucija je našla originalnu maticu, karakteriŠući se humanizmom i naporima za stalno proširivanje okvira slobode građana.

Suseđna, prijateljska Jugoslavija imala je u Josipu Brozu Titu velikog realizatora svoje spoljne politike, koja je sastavni deo najnaprednijih političkih orijentacija savremenog sveta. Vođa Jugoslavije nikad i ni na koji način nije popustio pred pritiscima, ili pred bilo kakvim akcijama na međunarodnom planu, zasnovanim na »pravu« jačega. Na čelu svojih ujedinjenih naroda, on se odlučno borio protiv imperijalizma, nacionalnog ugnjetavanja, bilo kakve dominacije i hegemonije. Ceneći mir, kao bitan uslov ostvarivanja čoveka i njegovih dela, Tito se čvrsto suprotstavljao podeli sveta na antagonističke blokove, i bio je jedan od glavnih utemeljivača politike nesvrstavanja. On je smatrao da se putem nesvrstavanja, u uslovima mira, zaista mogu izgraditi snažni temelji uspešnog sprovođenja borbe nacija za nezavisnost, autonomiju i društveni progres u svetu.

Kao predsednik Saveza komunista, Tito je bio vatreni branilac prava svakog naroda, i svakog revolucionarnog pokreta, na usvajanje sopstvenog i originalnog, nezavisnog puta u izgradnji socijalizma. On se snažno zalagao za to, da se politička linija svake revolucionarne partije izgrađuje i primenjuje zavisno od nacionalnih uslova. Tako se pokazalo da se socijalizam, kao svetski proces, može razvijati i konsolidovati samo oslobađanjem svih snaga progresa, što predstavlja objektivnu zakonitost.

Postoji, bez sumnje, jedna duša naroda, kao osetljivi seizmograf ljudske plemenitosti. Sada se ta duša rastužila zbog odlaska na večiti put jednog od najdostojnijih i najhrabrijih ljudi ovog stoleća: Josipa Broza Tita. Narodi bratske Jugoslavije izgubili su heroja, osnivača i oca svoje socijalističke države, najvećeg sina u svojoj istoriji.

»Nestanak druga Tita predstavlja težak gubitak za prijateljske jugoslovenske narode, za jugoslovenske komuniste, za jugoslovensku omladinu, za naš narod i omladinu, a i za progresivne, revolucionarne, antiimperijalističke snage celog sveta« — izjavio je, sa dubokim uzbuđenjem, drug Nikolae Čaušesku u svom pozdravnom govoru na forumu omladine. Zaista, bol jugoslovenskih naroda ostaje i naš bol, jer je Josip Broz Tito jedan od velikih prijatelja Rumunije i predsednika Nikolae Čaušeskua, u čijoj je miroljubivoj politici sloge i saradnje na međunarodnom planu nalazio sopstvene principe akcije i borbe za svetlu sudbinu čovečanstva. U našoj novijoj istoriji tokom godina, između partija, država i naroda dveju zemalja, koje vezuju stare i trajne tradicije solidarnosti i međusobne pomoći, uspostavljeni su odnosi čvrstog prijateljstva, razvila se intenzivna politička, ekonomska i kulturna saradnja, a i plodna saradnja na areni međunarodnog života. Mnogobrojni susreti, kontakti i razgovori, koje je predsednik Nikolae Čaušesku imao sa Josipom Brozom Titom, snažno su cementirali odnose uzajamnog poštovanja i uvažavanja između naših partija i naroda. Čvrsto smo uvereni da će se te prijateljske veze nastaviti istom snagom i iskrenošću, i da će biti garantija našeg napredovanja putem socijalizma i mira, nezavisnosti i suvereniteta naših nacija.

Kaže se, da onda kada umre jedan čovek, na nebu se ugasi jedna zvezda. Život i dela Josipa Broza Tita, tog heroja našeg veka, postavili su, međutim, u zenitu zvezdu koja će stalno sijati nad njegovim narodima, za čiju je sreću živeo i borio se.

(Lučafarul, Rumunija, 10. maja 1980; autor: Radu Krneca, književnik.)

SLOBODU NIKO NE DARUJE

Dogodilo se nešto veoma važno. U svetu velikih trzavica, izjalovljenih dijaloga, oružanih sukoba, aveti rata, svi, ili gotovo svi, najviši akteri međunarodne politike okupili su se u Beogradu, da se poklone pred Titovim odrom. Jedan deo ovog događaja, Što je normalno, treba pripistati diplomatskom ritualu i državničkoj žalosti. Međutim, da li je jedino to posredi? Uzmimo samo niz susreta, od kojih su izvesni bili veoma važni — među prisutnim državnicima i rukovodiocima, susreta u kojima je intezivno učestvovala i naša delegacija.

Golemi Titov ugled za života, i opštezemaljska počast koja mu je odata posle smrti, imaju duboko značenje. Titova snaga nije poticala iz ugleda nasleđene krune, on nije za sobom imao moćnu armiju naoružanu zastrašujućim sredstvima uništenja, njegovo bogatsvo nije počivalo na finansijama. Mnogi su već istakli, da je značaj njegovog dela odavno prevaziŠao granice njegove zemlje, i granice koje su omogućavale skučene ekonomske prilike u Jugoslaviji. Nije bilo dvoumljenja u onih, koji su se okupili ispred Titovog odra. Svi su ovih dana evocirali uspomene na njegov sukob sa Staljinovim SSSR, a samo mali broj evocirao je uspomene na bezrezervno neprijateljstvo koje su prema njemu ispoljavale, u toku prvih posleratnih godina, a delimično i u toku rata, najveće sile na Zapadu. Otkud, onda, toliko poštovanje?

Titov primer pokazuje koliki kapital snage može da se nagomila i u svetu gde često preovladava cinizam, koliko može da se postigne oslanjajući se na vrednost ideja i političke inicijative, kada su one praćene jakom voljom i nepokolebljivošću. Drugim sredstvima Tito nije raspolagao. Titovo iskustvo nije obavijeno mitom. Ono se nudi našoj iscrpnoj analizi. Bilo je i ostaje stalan poziv — za nas dobrodošao — na treznost i razumnost.

To što mi u Titu vidimo, pre svega, komunistu—što ne poričemo nikad—nije odraz partijskog sektaštva. Tito je uvek za sebe govorio da je komunist. To što je bilo trenutaka nesloge među italijanskim i jugoslovenskim komunistima predstvalja malenkost u odnosu na bratstvo po oružju koje traje i danas, što pokazuje srdačna dobrodošlica ukazana našim drugovima. Nije to sve.

U stvari, Tito je stasao, formirao se, uvek se borio i dokraja je ostao neprikosnoveno originalan u međunarodnom komunističkom pokretu, kako ga je on nazivao i kako se obično naziva, mada bi, možda, trebalo to nazvati velikim pravcem akcije i misli našeg veka. . .

U komunističkoj kulturi, Tito je bio veliki novator, i upravo je zbog toga umeo da otkrije svu njenu vitalnost i zapostavljanje potencijalnosti : dakle, sa utoliko većim pravom joj pripada.

Onaj pred čijim su se odrom tolike ličnosti u četvrtak u Beogradu poklonile, bio je revolucionar. On je to bio, pre svega, u svojoj zemlji. Međutim, kao komunist, nikad se nije odvajao od Širokog procesa revolucije našeg veka. Tito je shvatio, i pomogao nam je da shvatimo, da je u pitanju proces svetskog karaktera, sa mnogim istorijsko-društvenim pritokama, a ne samo proces u kojem učestvuju različite zemlje i kontinenti. Dakle, pojava koja je puna protivrečnosti, koja ne može da se ukalupi, niti može da bude pod nečijom vlašću. Sve snage koje čine pritoke tog procesa učestvuju u njemu iz specifičnih razloga koje treba poštovati, jer je nemogućno te specifične razloge i obeležja negirati u ime nekog uop-

štenog plana, ideje, a da se ne dovedu u opasnost motivi koji daju pogonsku snagu svim tim nosiocima revolucije. Jedino se tako može udahnuti život internacionalističkom idealu, što je Tito svim svojim snagama nastojao da učini više puta, mada su ti njegovi pokušaji pogrešno protumačeni, da učini kako u svojoj višenarodnoj zemlji, tako na međunarodnom planu.

Danas su svi u stanju da bolje ocene značaj njegovog stava, zbog toga Što osećamo koliko bliske mogu da budu opasnosti koje prete svetu u vreme revolucija, kakvo je naše. Danas se čini da svi priznaju da se Tito oduvek zalagao za mir, iako svi znaju da on nikad nije odustao od borbe kada je bila u pitanju nezavisnost njegove zemlje. Međutim, pouka koju treba da izvučemo iz sveg toga nije samo uopštena. Titova Jugoslavija pokazala je kako se vodi borba za mir na kontinentu sukobljenih blokova, zahvaljujući hrabrosti i nezavisnosti.

Tajna Titove snage leži u istini koja je na izgled jednostavna, s obzirom da je od samog početka bila poznata radničkom pokretu, ali na koju se često zaboravlja. Tekovine demokratije, slobode, napretka i mira, niko ne može podariti jednom narodu, one se izgrađuju radom, organizacijom, borbom, hrabrošću.

(Unita, Italija, 10. maja 1980; autor: Đuzepe Bofa.)

NEUMORNI REVOLUCIONAR

Smrću predsednika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije — Josipa Broza Tita — nestao je jedan od ključnih osnivača pokreta nesvrstanih zemalja, koji je još u seprembru 1961. godine otvorio Prvi samit šetova država ili vlada u Beogradu, uz učešće takvih lidera kao što su Gamal Abdel Naser, Džavaharlal Nehru, Ahmed Sukarno i sam predsednik Tito. Ovaj samit, pored toga što je duboko obeležio istoriju nesvrstanih zemalja, može se smatrati kao treća faza političke evolucije jugoslovenskog Predsednika, s obzirom da su jugoslovenske teze o nesvrstavanju direktna posledica političke i ideološke evolucije revolucionarnog procesa u Jugoslaviji.

Istorija smatra oslobodilačku borbu jugoslovenskih naroda jednim od odlučujućih taktora poraza nacizma, odmah posle otadžbinskog rata sovjetskog naroda.

Narodnooslobodilački rat za Jugoslaviju, a i za sve druge narode koji su organizovali antifašistički oružani otpor, predstavlja neotuđivu herojsku fazu koja je, sa svoje strane, duboko obeležila i kasniji politički razvoj Komunističke partije Jugoslavije...

Kao tokom narodnooslobodilačkog rata, i u ovoj fazi Josip Broz Tito bio je onaj katalizatorski element koji je 1950. godine uveo koncept samoupravljanja, uvidevši da se centralizovano državno upravljanje pretvorilo u prepreku bržem razvoju socijalističkog sistema.

Jugoslovenski sistem samoupravljanja zasniva se na društvenoj svojini sredstava za proizvodnju i prirodnih dobara kojima upravljaju sami radnici neposredno, prema sopstvenim interesima. ..

Jugoslovenski model, nazvan tako zbog svoje originalne forme planiranja, bio je u prvim godinama postojanja predmet mnogih diskusija i analiza s obzirom da se samoupravljanje primenjivalo ne samo u (teškoj)

industriji, nego u svim sektorima privrede kao što su, na primer, trgovina i usluge, pa čak i u narodnoj odbrani, gde se samoupravljanje manifestuje dobrovoljnim učešćem stanovnika u samom procesu (odbrane), jer je za Jugoslovene narod aktivni vojni faktor, koji ne prihvata bilo koji oblik kapitulacije.

Pogoršanje međunarodne situacije, pretnje ratom, nastavljanje ugnjetavanja i kolonijalne eksploatacije, čine da Tito, počev od 1956. godine, započinje moćnu političku kampanju i takođe intezivnu diplomatsku aktivnost među zemljama u razvoju, imajući u vidu stvaranje jednog pokreta čije bi članice odbacivale podelu sveta na blokove i politiku sile ili ucenjivanja. Ti principi bili su ozvaničeni na Samitu nesvrstanih u Beogradu 1961. godine. .. »I danas«, rekao je tada predsednik Tito, »kao u prošlosti, postoji praksa da o sudbini svijeta nastoje da odlučuju najrazvijenije i vojnički najjače država, a veliki broj malih i srednjih zemalja, koje iz poznatih razloga nisu razvijene, ali sačinjavaju većinu čovječanstva, donedavno nisu mogle da zauzmu svoje mjesto kao ravnopravni članovi pri odlučivanju o pitanjima od opšteg interesa. ..«

(Žornal de Angola, Angola, 10. maja 1980.)

NEZAMENLJIVI VELIKAN

Smrću predsednika Josipa Broza Tita, osiromašen je osobito »treći svet«, a i svet uopšte postaje siromašniji za jednog od šampiona miroljubive saradnje. »Treći svet« se divio predsedniku Titu, kao čoveku izuzetne hrabrosti i čvrstine — kao pokretačkom duhu stvaranja i životne sposobnosti pokreta nesvrstanih.

Na svetskoj pozornici, predsednik Tito je bio istaknuta ličnost — poslednji od divova drugog svetskog rata. On je nadživeo Čerčila, De Gola, Ruzvelta i Staljina — ljude koji su doveli svoj narod do pobede protiv nacističke Nemačke u ratu od 1939. do 1945. godine.

U znak poštovanja prema Titovoj ličnosti u međunarodnoj politici, svetski lideri, i iz istočnog i iz zapadnog bloka, okupili su se u Beogradu ove nedelje, da odaju poslednju počast ovom čoveku.

Predsednik Leonid Brežnjev iz Sovjetskog Saveza, i zamenik Predsednika Volter Mondejl iz Sjedinjenih Američkih Država, predvodili su delegacije svojih zemalja na sahrani. Bili su prisutni i premijeri Britanije i Kine, među mnogim drugim liderima iz Afrike i »trećeg sveta«.

Sin hrvatskog seljaka, predsednik Tito je zadobio poštovanje svog naroda kada ga je doveo do pobede protiv nemačke okupacije Jugoslavije u drugom svetskom ratu. U toku 35 godina, on je sjedinjavao svoju zemlju od 22 miliona stanovnika u snažnu federaciju.

Predsednik Tito je, takođe, snažno podržavao prava malih zemalja na samoopredeljenje. On je dao i moralnu i materijalnu pomoć oslobodilačkom pokretu »trećeg sveta«, koji se borio protiv ugnjetavanja.

Premijer dr Džonatan rekao je u izjavi saučešća ove nedelje: »Smrt predsednika Tita je nenadoknadivi gubitak za 'treći svet'«.

(Lesoto Vifcli, Lesoto, 9. maja 1980.)

U SLUŽBI MIRA I NESVRSTAVANJA

Život maršala Tita, Josipa Broza, se ugasio.

Tako nestaje jedna legendarna ličnost. »Treći svet« ga oplakuje. On je bio, u stvari, celog života, glas koji je govorio »Ne!«.

Ne — svim vrstama imperijalizma.

Ne — svim vrstama kompromisa.

Tito, to je ime koje više od pola veka označava život u službi mira i nesvrstavanja.

Odmah po objavi ove tužne vesti, Centralni komitet naše avangardne partije, Partije narodne revolucije Benina, sastao se na vanrednoj sednici, da oda zasluženu poštu ovom velikom vođi potlačenih naroda »trećeg sveta«.

(Benin pres informejšn, Benin, 10. maja 1980.)

TITOV DUH ŽIVI

Zaista, on je bio veliki čovek, a veliki je i njegov doprinos međunarodnoj politici i poslovima u toku gotovo četiri decenije Što će, još jednom, nesumnjivo imati uticaj i naići na odjek sledećih decenija.

Iako je umro, po svojim idealima i duhu, on je besmrtan. Oni predstavljaju trajnu snagu.

Sve sumnje o sudbini njegovog naroda kada njega ne bude bilo, ili sve pretnje koje su se pojavile nad Jugoslavijom kada se približavala njegova smrt, već su se razjasnile, čak i pre nego što je umro. . .

... I imperijalistički i socijalistički blok cene njegove principe, politiku i akcije za nezavisnost i ravnopravnost naroda, suverenitet zemalja i prava svih naroda da izgrade svoje društvo u skadu sa svojim potrebama i objektivnim uslovima, bez spoljnog mešanja. Ovo, može se primetiti, ima dva konkretna izraza: u pokretu nesvrstanosti i u sistemu samoupravne socijalističke demokratije. To je svakako uticalo na tok istorije čovečanstva.

Pokret nesvrstanih pojavio se kao pozitivna snaga neutralnosti između dva poznata moćna bloka da bi podržao pitanje emancipacije naroda i ljudi iz zemalja »trećeg sveta«, demokratizacije međunarodnih odnosa na političkom i ekonomskom planu, društvenog napretka i mira u svetu...

Maršal Tito nije bio samo jedan od osnivača — i pionir među njima — ovog pokreta, nego ga je, takođe, razvio kao filozofiju i integrisao ga u društeno-politički sistem svoje zemlje.

Tito je bio taj koji je štitio principe i ciljeve nesvrstanog »bloka« na Samitu u Havani 1979. godine... Stoga je pokret nesvrstanosti Titov dužnik.

Sistem radničkog samoupravljanja putem udruženog rada u socijalističkom poretku Jugoslavije predstavlja značajni doprinos Titovog genija i Saveza komunista Jugoslavije, pod njegovim rukovodstvom, komunističkom pokretu u svetu. Istorija tek treba da pokaže potpunu verodostojnost ovog sistema, ali on se i dalje bori, dosad snažno, kako bi osigurao rukovodstvo radničkoj klasi, onemogućio državnu i partijsku birokratiju i sprečio porast državnog monopolskog kapitalizma, koji

stvara društveni imperijalizam u ime podruštvljavanja sredstava za proizvodnju.

Socijalističko samoupravljanje u Jugoslaviji treba da prevaziđe mehanizam tržišne privrede, ali on usmerava društveno-politički poredak koji treba da uspe da postigne imperativ socijalizma.

Kao što se navodi, sada je opšte mišljenje u prestonicama sveta da će kolektivno rukovodstvo u obliku partijskog i državnog predsedništva, koje je stupilo na snagu i razvilo svoju jačinu i metodologiju pod blagoslovom obolelog Tita iz njegovog bolesničkog kreveta, glatko funkcionisati i vršiti dužnost pod Titovim neposrednim rukovodstvom.

Na kraju, može se reći da svet, a osobito Jugoslavija, mnogo duguje maršalu Titu za njegovu borbu protiv fašizma, za oslobađanje i socijalističku izgradnju Jugoslavije, za podržavanje pitanja emancipacije nezavisnosti naroda i ljudi širom sveta, i za jačanje i razvoj pokreta nesvrstavanja.

Tito je svojom postojanom hrabrošću i opredeljenjem pokazao da su važniji ideali zemlje i privrženost njenog naroda tim idealima, nego veličina zemlje i broj stanovnika i da je to ono što čini jednu zemlju i jedan narod velikim.

Moderna Jugoslavija predstavlja rečitog svedoka ove istine.

(Holidej, Bangladeš, 11. maja 1980.)

LEGENDA JOŠ ZA ŽIVOTA

Mali broj ljudi još za života postane legenda. Predsednik Tito bio je jedan od te nekolicine. Danas Tita nema, ali je za sobom ostavio zaveštanje, koje će i dalje živeti i koje će mu osigurati neizbrisivo mesto u srcima i mislima ljudi celog naprednog čovečanstva.

Mi, narodi »trećeg sveta«, sećaćemo se Tita, pre svega, kao jednog od »očeva-osnivača« pokreta nesvrstavanja, kojeg je on zajedno sa Nehruom, Naserom i Nkrumahom zamislio, uveo i popularisao. Sada pokret nesvrstavanja predstavlja uvaženu i uticajnu snagu u međunarodnim poslovima.

Principi poštovanja suvereniteta i nemešanja u unutrašnje poslove, koji su suština ovog pokreta, jesu principi koje je oličavao Tito. Kao jedini živi od »očeva-osnivača« pokreta, Tito je postao zaštitnik i branilac ovih poštovanih principa i zbilja se opravdano može reći, da je u poslednje vreme gotovo samo Tito bio odgovoran za jedinstvo pokreta i za to da se osigura nastavak pokreta, kao dinamičke celine.

Tito je, naravno, shvatio da ovaj pokret, ako treba da traje kao delotvorna snaga, mora neprestano da ispituje svoju taktiku i prednosti, da bi bio u skladu sa promenama u međunarodnoj situaciji. Tako je ovaj pokret prvobitno naglašavao politička pitanja, osobito proces dekolonizacije, a pošto je sve više zemalja dobijalo stvarnu političku nezavisnost, pokret se usredsredio na uklanjanje neravnoteže i nepravde u globalnom ekonomskom sistemu, a i na stvaranje ekonomske saradnje između zemalja u razvoju. Tito je, kao veliki vizionar, bio na čelu borbe za ekonomsku samostalnost.

Konferencija ministara spoljnih poslova nesvrstanih zemalja, koja je 1972. godine održana u Gvajani, podstakla je težnju ka cilju šire ekonomske saradnje između zemalja-članica ovog pokreta. Ova konferencija je, kao prva važna konferencija nesvrstanih koja je održana u ovom delu sveta, predstavljala pozitivni dokaz sveobuhvatnosti ovog pokreta.

Zemlje u razvoju duguju, u velikoj meri, zahvalnost predsedniku Titu. Bilo bi prikladno kada bi sve zemlje, male ili velike, na Istoku ili na Zapadu, iskoristile da povodom njegove smrti, koja predstavlja veliki gubitak, ponovo potvrde svoju opredeljenost da deluju u smislu stvaranja sveta u kojem bi vladao stvarni mir iz kojeg bi bili iskorenjeni veliko siromaštvo i nemaŠtina.

Svakako, u okviru pokreta nesvrstavanja treba da postoji nova odlučnost, da se ni na koji način ne skrene od zacrtanih principa i ideala pokreta — ideala i principa koji su i danas istiniti koliko su bili i ranije, kada su prvi put određeni.

(Nju-nejšen, Gvajana, 11. maja 1980.)

BEOGRAD U ŽALOSTI: DOSTOJANSTVENO

Bilo je takvih, koji su uveče u 11 sati stali na kraj reda, negde na ivici centra grada, da bi se ujutro u 6 časova poklonili pred čovekom koji je ležao u kovčegu pokrivenom plavo-belo-crvenom trobojkom sa crvenom zvezdom u auli beogradskog Parlamenta, u znak poslednjeg oproštaja. Drugi su od ujutro do uveče čekali da dođu na red. U međuvremenu su razgovarali. O decenijama koje su proživeli zajedno s Titom,
0 neuspesima i uspesima koje su doživeli pod njegovim rukovodstvom.
1 tu i tamo, ponekad, redar sa crvenom trakom na ruci. Njegov zadatak nije da bilo koga zadrži, nego, ponekad, da nekoga ne pusti da se probije napred u redu. Građani ovog grada sa dostojanstvenom disciplinom opraštaju se od državnika neosporno najvećeg formata u istoriji njihove domovine, od organizatora njihove revolucije. Nikakva razmetljivost, nikakvo jaukanje. Doći do kovčega može se i na molbu, po savetu. Da devojke od deset i nekoliko godina obuku crninu — e to može da bude samo sopstvena odluka Dragice i njenih drugarica. . .

Četvrtak, 12 časova u pode. Na Beograd se spustila nema tišina, kao da su se i talasi Dunava i Save nemo skamenili. Sat otkucava, iz mraka glavnog ulaza Skupštine pojavljuje se visoki oficir koji nosi tri najviša odlikovanja — tri ordena narodnog heroja. Svi znamo: u izvesnom smislu završava se jedna epoha. Stotine i stotine političara, ko bi znao tačno reći koliko analitičara, svetskog glasa, međunarodne štampe, zaokupljeni su svojim mislima i svojim brigama, ali za trenutak pažnju ipak privlači nešto drugo. Nemo skamenjeni grad, stotine hiljada ljudi koji stoje na ulicama zaplakali su potresnim prigušenim plačem, kao što to mogu da čine samo muškarci.

Bio sam u žalosti, i video sam žalost. I, slično milionima dece ovog veka, moja žalost, ili moje učešće u bolu drugih, retko su bili bez glasnog prisustva politike. Tito je otišao od nas u 88. godini svog života. Dakle, prema zakonima ljudskog života, on nije skrenuo sa puta, nego ga je dokraja prešao. Zašto onda plač, umesto spokojstva i mirnog pomirenja?

... Osmog maja 1980. godine, u predvečerje 35-godišnjice onog dana kada je nacistička Nemačka bezuslovno kapitulirala i za koju su pobedu, pored ruskih proletera, ukrajinskih seljaka i kirgiskih stočara, na ovom kontinentu istaknuto mnogo žrtvovali Titovi partizani, dakle, tog su dana u Beogradu bili svi oni koji danas, na ovoj Zemlji, imaju vlast o- da odaju poslednju poštu onome koji je od »mekog podtela Evrope« stv rio jedno socijalističko društvo, a u očima svekolikih nacija Azije, Afrike i Latinske Amerike činjenicu političke relanosti ravnopravnosti.

Polovina sveta — ona polovina kojom se upravlja sa zapadne polulopte — ovih dana ponavlja da je najhitnija suština Titovog životnog dela zgusnuta u tragičnom konfliktu, koji je nastao krajem četrdesetih godina. U znaku ove teze, kritikuje sada takozvana velika štampa na Zapadu. . . predsednika Kartera što nije otišao na sahranu Tita. .. A mereći istorijskim merilima, potpuno je svejedno, da li je Karter bio prisutan, ili ne.

Jer, u od sve ga većoj i važnijoj igri koja se u ovom veku zbiva za soci- jalizam i protiv kapitalizma, Titova Jugoslavija nikad, ni za moment, nije postala rezerva kapitalizma, reakcije. Ni tada kada su se jugoslo- venski komunisti, 1948. godine, odjednom osetili kao riba bačena na suvo, ni tada kada su o ovom ili onom pitanju dnevne politike druge partije imale diskusije, ponekad oštre sudare sa jugoslovenskim komu- nistima.

Nasleđe Tita je, u prvom redu, zadatak. I to ne mala lekcija. Sranac koji sa prijateljskim osećanjima ide ulicama Beograda duboko je ovih dana shvatio velike naslove preko cele prve stranice u jugoslovenskim listovima: »Tito nam je ostavio da je snaga u jedinstvu. On je umro, ali njegovo delo dalje živi ; Jugoshvija, to je — bratstvo i jedinstvo.«

... U toku svoje revolucionarne aktivnosti, koja obuhvata više ljudskih vekova, pomogao je narodu svoje domovine da se digne na ranije neza- mislivi nivo. ..

... Tragovi koje je ostavio za sobom neizbrisivi su iz života njegovog naroda a, ne u manjoj meri, ni iz života sveta. Deo njegovog nasleđa jeste i činjenica da su državnici koji su se u Beogradu pojavili na njego- voj sahrani izrazili svoje saučešće u ime 3,7 milijarde ljudi. I u svojoj žalosti, iskoristili su priliku da izvrše razmenu mišljenja — svako prema svojim zamislima — o teškim problemima naših dana.

U poslednjoj četvrtini dvadesetog veka, Jugoslavija više nije »meko pod- telo« Evrope, nego jedan od važnijih sastavnih elemenata socijalističkog dela sveta. Važna zemlja, sa kojom naše dobrosusedske odnose, naše prijateljstvo i našu saradnju ne određuje ono što se — u ovom ili onom pitanju, u našim stavovima razlikuje, nego ono što nas sa njima pove- zuje.

(Nepsabadšag, Mađarska, 11. maja 1980.)

NASLEĐE

Sahrana Tita bila je potresan događaj i za razmišljanje. Duboka i iskrena žalost Jugoslovena, njihova potresenost koja se videla na svakom poje- dinom čoveku celog jednog naroda, dirnule su čak i iskusne novinare : na podijumu koji je ispred Skupštine podignut za predstavnike štampe

zapaženo je, često su se videle maramice, koleginice nisu ni pokušale da sakriju suze u svojim očima. Jer, samo nekoliko koraka iza nas, masa ljudi koja je prekrila park pružila je prizor koji steže srca: ne toliko žene koje su glasno plakale, koliko muškarci sa tmurnim licem koji kao da su nešto krupno gutali, i mnogo-mnogo mladih. Josip Broz Tito mesecima je umirao, tako reći »pripremajući« narod na žalost, ali ipak samo tamo, u tom momentu, u četvrtak u podne na trgu ispred Skupštine, svako je stvarno osetio da je počela nova epoha. A i zategnuta lica stranih gostiju visokog ranga, koji su stajali nasuprot masi, takođe su odavala da državnici sveta misle na isto dok se klanjaju pred jednom od istaknutih figura dvadesetog veka.

Već posle sahrane, u četvrtak uveče, narodom ispunjeni gradski centar Beograda, opet je pružio zapaženi prizor. Kao da je polovina metropole pohrlila na ulice, a i radnje koje su tokom dana bile zatvorene, ponovo su otvorene. Atmosfera je bila mirna i — neće biti svetogrđe ako se kaže — gotovo vesela, bez galame, grad je živeo svoj uobičajeni život. Ako vam se tako sviđa, to je bilo prvo veče nove, posletitovske epohe. Ovo beogradsko veče delovalo je na posetioca tako reći kao simbolično ispoljavanje života koji se nastvalja, kao umirujući kontrast posle nagađanja i predviđanja koja su se mogla čuti u prenatrpanom pres-centru i koja su, naravno, već mesecima bila uobičajena. Kao da su stanovnici glavnog grada Jugoslavije hteli da demantuju špekulaciju u vezi sa njihovom budućnošću.

Večernji listovi već su prekrili Štandove i krupni naslovi oglašavali su da posle Tita Jugoslavija nastavlja Titovim putem. Nastavljanje, čuvanje nasleđa — to je bila glavna poruka za svet, čiji su predstavnici ovo mogli da pročitaju na licima Jugoslovena isto kao u listovima. »Naša je velika moralna obaveza da nastavimo veliko njegovo delo«, naglasio je u svom oproštajnom govoru na stepenicama Skupštine Stevan Doronjski, predsednik Predsedništva Partije, koji je u posebno brižljivo razrađenom i specifično originalnom sistemu rotacije prvi naslednik Tita na čelu SKJ. Ali je sa istom mišlju svoj govor završio i Lazar Koliševski, koji u sličnom sistemu na dužnosti šefa države kao prvi nasleđuje pokojnog Predsednika čiji je mandat bio bez ograničenja i čija se titula ne može naslediti...

Ružičnjak je Tito sam zasadio na svom omiljenom radnom mestu, koje je izabrao za grobnicu, a i to je — kao sve u ovakvim prilikama — pomalo simbolično. Političko nasleđe treba negovati isto kao ruže. A ta sloga koju su Jugosloveni hteli i pojedinačno da pokažu gostima, ta kohezija dobila je svetskopolitički naglasak dostojanstvenom sahranom kojom se to želelo simbolizovati. I dodajmo: bila je to komunistička sahrana ; od jednog velikog revolucionara opraštao sé njegov narod, govornici su ocenjivali faze ove borbe koja obuhvata naš vek. Prilikom spuštanja kovčega u grob, u stavu mimo »Internacionalu« su slušali i gosti-vladari, a ne samo socijalistički i komunistički rukovodioci i predstavnici oslobodilačkih pokreta okupljeni oko beogradskog groba. »Tito je stvarno čovek ovog veka«, rekao je Doronjski, a prisustvo gostiju koji su došli iz svih krajeva sveta, i sa svih značajnih političkih strana sveta, na svojevrstan način dalo je da se osete istorijske promene ovog veka. Švedski Kralj zamolio je službenike aerodroma u Stkoholmu, koji su štrajkovali, da naprave »izuzetak« da bi mogao učestvovati na sahrani socijalističkog Predsednika države, koji je to postao od hrvatskog seljaka...

Naravno, nisu se u Beogradu svi sreli sa svima, nisu se ni mogli sresti: u sadašnjoj situaciji u svetskoj politici, i nekoliko hladnih klimanja glavom, ili baš brižljivo izbegavanje susreta, kazivalo je mnogo, a bila bi iluzija očekivati suprotno, možda senzacionalne susrete. Ali, činjenica da je izuzetna ličnost Tita bila u stanju da za jedan dan okupi toliko različitih političara bila je i simbolična: naša mala planeta sve manje može sebi da dozvoli luksuz i do kraja veka barem je mehanizam rešavanja na raspolaganju čovečanstvu.

(Mađar nemzet, Mađarska, 11. maja 1980.)

VELIKAN SAVREMENE ISTORIJE

Smrt Maršala Josipa Broza Tita iz Jugoslavije obeležava kraj jedne veoma raznovrsne, ali nemirne ere savremene istorije. On je poslednji od velikih divova-heroja koji su pobedili u drugom svetskom ratu — Staljina, Čerčila, De Gola, Ruzvelta i Ajzenhauera. Umro je u nedelju, pošto je slavno koračao svetskom političkom scenom mnogo duže nego bilo koji od njegovih savremenika. On je dokazao svoju veličinu za vreme rata protiv fašističke agresije, isto kao za vreme mira, izgrađujući novu Jugoslaviju iz pepela ratnih pustošenja.

Kao jedna od najistaknutijih ličnosti, on je ustrajao u nezavisnosti Jugoslavije pred snažnim Staljinovim napadom i izolacijom iz komunističkog sveta.. . Nijedna politička ličnost u savremenoj istoriji nije upravljala sudbinom sopstvene zemlje tako dugo, kao Tito, uz bespogovornu podršku i poštovanje njegovih sunarodnika.

On je, takođe, ostavio obeležje i na međunarodnom polju time što je bio pionir pokreta nesvrstavanja. .. u vreme kada je svet bio oštro podeljen na dva moćna bloka i umešan u snažno suparništvo hladnog rata. On je pomogao nesvrstanim zemljama, osobito zemljama »trećeg sveta«, koje su postale nezavisne, da bi izbegle ideološke tabore i suparništvo velikih sila, i borio se za njihov specifičan identitet. To je dovelo do pojave izuzetne snage u svetu, zemalja—istomišljenica iz Azije, Evrope, Afrike i Latinske Amerike tokom poslednjih 25 godina.

Tito je imao retku priliku da bude svedok i da učestvuje u velikim svetskim događajima. .. Kada neko ostvari tako dugu svestranu karijeru, mora se shvatiti da je on živeo kao titan do poslednjeg dana života, i da je umro gotovo nadzemaljski heroj starogrčke mitologije. On je koračao svetskom scenom kao moćni kolos i postao je legenda još za svog života.

Josip Broz Tito potiče iz skromne seljačke porodice i postao je revolucionarni vođ za vreme drugog svetskog rata, kada je organizovao i vodio partizanski otpor protiv invazione nacističke sile, koja je pregazila celu Evropu da bi zadovoljila Hitlerove teritorijalne pretenzije. Stvaranje Jugoslavije, kao nezavisne zemlje, došlo je zahvaljujući Titovoj izuzetnoj i određenoj partizanskoj strategiji i ogromnim žrtvama jugoslovenskog naroda. Možda je Jugoslavija jedina zemlja istočne Evrope koja je branila i izvojevala svoju slobodu bez pomoći snaga Crvene armije. Kada se rat završio, Tito je postao legendarna ličnost, i u komunističkom svetu spominjan je ravnopravno sa Staljinom. Godine 1948. on je došao u sukob sa Staljinom u vezi pitanja suverenih prava svakog naroda da sledi sopstveni nezavisni krus izgradnje socijalizma. ..

Jedna od posledica ovoga jeste Titovo poimanje nesvrstanosti izvan orbite ideoloških blokova na međunarodnoj sceni. On je ubedio istomišljenike, osobito zemlje »trećeg sveta«, da odbiju da prihvate diktat velkih sila, i tome slično, na njihovoj političkoj šahovskoj tabli i da obrazuju novu međunarodnu snagu nesvrstanih.

Posle Staljinove smrti, odnosi Jugoslavije sa Sovjetskim Savezom pokazali su značajno poboljšanje, uglavnom zbog kasnije nove politike u vreme Hruščova i u sledećem periodu. Ali, Tito, čvrsto verujući u nezavisnost i suverenitet svih zemalja, malih ili velikih, nikad nije oklevao da ne odobri sovjetske vojne akcije u Mađarskoj 1956. godine, Čehoslovačkoj 1968. godine i, nedavno, u Avganistanu, 1980. godine. Čak se do poslednjeg svog daha borio za suverene ravnopravne odnose između svih zemalja, velikih ili malih, i zalagao se za ovaj princip na forumu nesvrstanih zemalja, kao poslednji Živi osnivač pokreta.

Predsednik Tito je za vreme svog života video kako svet iz ere snažnog hladnog rata prelazi u atmosferu postepenog popuštanja zategnutosti, preko eksplozivnih žarišta koja su postojala ovde i onde. Nikad nije oklevao da se bori protiv hegemonije velikih sila, da bi štitio i očuvao prava manjih naroda. Tako se, na poslednjem samitu nesvrstanih zemalja u Havani 1979. godine, vatreno borio za stvarni mir, prestanak trke u naoružanju, popuštanje zategnutosti i jačanje bezbednosti, uspostavljanje novog ekonomskog poretka, smirivanje nemirnih područja time što bi se zakonski priznala prava svih naroda, za nezavisnost i suverenu ravnopravnost svih zemalja i, što je najvažnije, za to da se pokret nesvrstanih drži van sfere uticaja bilo koje velike sile.

Do svojih poslednjih dana, on je bio najvatreniji predstavnik pokreta nesvrstavanja i čak je iz svoje bolničke postelje pozivao velike sile da pokažu zdrav razum u interesu mira, slobode i popuštanja zategnutosti. Cini se daje Tito bio zaokupljen onim što mu je ličilo na sve jaču pretnju miru. On je, u jednom govoru prošlog maja, zabrinuto upozorio na »pokušaje da se svet ponovo otvoreno, ili prikriveno, podeli nauštrb nezavisnosti drugih zemalja«. Zahvaljujući Titovoj dalekovidosti, pokret nesvrstavanja, pošto je prevalio put od dve i po decenije svog postojanja, danas se pokazao kao odlučujuća snaga »trećeg sveta«.

U svojoj sopstvenoj zemlji, Jugoslaviji, zaokupljenoj problemima izvesnog broja nacionalnosti i etničkih grupa, i njihovim interesima..., Tito je sve njih okupio u skladnu celinu — u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji. Kao neimar i osnivač nove Jugoslavije, Tito će i dalje predstavljati ličnost oca jedne zemlje, koja mu je pružila neuporedivu naklonost, ljubav i poštovanje koje je samo nekolicina odabranih imala u svetskoj istoriji.

(Istem tribjun, Bangladeš, 11. maja 1980.)

POŠTA RATNIKU

Predsednik Tito sahranjen je u četvrtak tako veličanstveno, i tako svečano, kako bi svaka zemlja mogla poželeti da učini jednom nezamenljivom heroju. Međutim, mesto koje je Tito izabrao da na njemu bude sahranjen ni najmanje nije sumorno, ni pompezno.

Jednostavan grob od glatkog belog mermera, sa njegovim imenom ispisanim polazaćenim slovima, leži u zgradi od svetlosmeđe cigle sa stak-

lenim krovom, gde je uzgajao ruže. Deo ove zgrade služio mu je kao radni kabinet...

Kao većina velikih pogreba, i ovaj je predstavljao iskazivanje poštovanja ratniku. Topovski lafet pratili su vojnici koji su nosili zastave 365 vojnih jedinica, koje je Tito stvorio od jugoslovenskog seljaštva za borbu protiv Hitlera. Za njima je išlo stotinak starih heroja iz rata.

Tita, i jugoslovenske komuniste, stvorio je rat. Stevan Doronjski, predsedavajući Predsedništva Saveza komunista Jugoslavije, podsetio je u svom oproštajnom govoru, da su od 12.000 komunista u Jugoslaviji, na početku rata, ry'ih 9.000 poginuli u borbi.

To je, u očima masa, načinilo komuniste ljudima dostojnim poverenja...

Tito je bio isuviše svestan izuzetnoga i posebnoga u istoriji da bi od Jugoslavije načinilo obrazac za druge. Međutim, to je delimično slučaj i zbog toga, što su Jugosloveni nastojali da izgrade celokupan politički sistem na jednostavnoj ideji da čovek treba da bude gospodar sopstvenog rada...

Istina je, a dugi meseci Titove bolesti već su omogućili narodu da se privikne na to, da Titu nema zamene. Jugoslavija, kao svaka druga zemlja, mora naučiti da živi bez heroja...

(Obzerver, Velika Britanija, 11. maja 1980.)

NEVIĐENA ISTORIJSKO-POLITIČKA VIZIJA

Svojim prisustvom na sahrani, više od 200 šefova država, premijera i lidera političkih partija iz celog sveta odali su priznanje univerzalnoj vrednosti preminulog jugoslovenskog Predsednika.

Među zaslugama koje se pripisuju Titu, državniku i čoveku koji je četiri decenije simbolizovao buntovni duh Jugoslovena, nalazi se i zasluga da je on zaista bio veliki revolucionar. Tito je uspeo da u doba rata organizuje širok pokret masa, antifašistički raspoloženih. Tajna takve smelosti i hrabrosti bila je u tome što je on lansirao široku oslobodilačku platformu koja je bila prihvatljiva za sve rodoljube. Za vreme drugog svetskog rata, jedino su Jugosloveni bili sposobni da pokrenu opštenarodni ustanak usred hitlerovske »evropske tvrđave«. Oni su jedini bili u stanju da stvore vojsku, sposobnu da anulira moćnu nemačku ratnu mašinu. Tito, vrhovni komandant te vojske, koja je pri kraju rata imala 800.000 boraca, dobio je još u ratnim danima zvanje maršala.

Nije za divljenje samo vojnički genije Tita. Sa neviđenom velikom istorijsko-političkom vizijom on je, još u jeku oslobodilačke borbe u Jugoslaviji, stvorio nove organe vlasti kako u oslobođenim zonama, tako na okupiranoj teritoriji.

Život u Jugoslaviji danas karakterišu direktni demokratski oblici, čiji je cilj borba protiv birokratizacije države.

Na društvenom planu, Titov najveći doprinos bilo je uvođenje radničkog samoupravljanja, do tada neviđenog modela čija se efikasnost može pokazati visokim stepenom razvoja koji je ostvarila Jugoslavija.

Zahvaljujući takvom sistemu, u Jugoslaviji nema socijalnih trvenja ni ugnjetavanja. Drugi pečat koji je Tito dao ogleda se u afirmaciji nacionalne nezavisnosti, u odlučnoj odbrani nacionalnog suvereniteta. To danas predstavlja noseće stubove spoljne politike Jugoslavije.

Na inicijativu Tita, narodi i narodnosti Jugoslavije su izabrali 1950. godine put socijalističkog samoupravljanja i neposredne demokratije, ograničavajući time društvenu ulogu države i administracije.

Na međunarodnom planu, ti principi dobili su jasan izraz u politici nesvrstavanja, koje je neposredno stvorio i razvio Tito i čiji pokret danas obuhvata dve trećine čovečanstva. Tito je vodio Jugoslaviju putem miroljubive koegzistencije i saradnje među velikim i malim državama i to potpuno u uslovima nezavisnosti. Takva politika je, razume se, bila protivnik metoda agresije i uspostavljanja dominacije putem sile. Jugosloveni i Tito uvek su se suprotstavljali politici agresije i sile, ma gde se ona manifestovaia. Sa druge strane, Tito se uvek izjašnjavao u prilog podrške oslobodilačkim pokretima. Pod Titovim rukovodstvom, Jugoslavija se uvek zalagala, a i danas se zalaže, za pravo svih naroda na slobodu i nezavisnost, za pravedniji međunarodni ekonomski poredak i za jedinstvo svih snaga koje vole progres. Takva dosledna unutrašnja sTʼoljna politika stvorila je predsedniku Titu i Jugoslaviji izuzetno veliki prestiž u ćelom svetu.

(La kronika, Peru, 11. maja 1980.)

BRANILAC IDEJA MEĐUNARODNOG BRATSTVA

... Retkost je, da jedna osoba igra tako ključnu ulogu u međunarodnoj ravnoteži sila, kao što je igrao Josip Broz Tito za svog života. To što je svetska zajednica strepela tokom četiri meseca, dok je jugoslovenski državnik polako umirao u bolnici, znači priznavanje činjenice da će njegov konačni nestanak sa međunarodne političke i diplomatske scene imati snažno dejstvo na međudržavne odnose. Kada je ove nedelje umro u 87. godini, Tito je ostavio svet koji je hteo da učini mirnim i zdravim u najuzburkanijim vremenima još od njegove pokretačke uloge u stvaranju pokreta nesvrstavanja na vrhuncu hladnog rata koji je počeo posle drugog svetskog rata. ..

.. .Rođen je i odrastao u jednom svetu koji je verovao da je oružani sukob najbolje, ako ne i jedino rešenje za međunarode probleme. Bio je svedok da su velike evropske sile ušle u rat, između ostaloga, i zbog stasusa Srbije — koja je danas u sklopu Jugoslavije. Godinama docnije, videće kako svet ulazi u drugi rat zbog statusa još jedne zemlje iz centralne Evrope — Poljske. Nije čudno što je docnije, tokom svog života, toliko cenio nesvrstanost.

Izraziti branilac ideala međunarodnog bratstva i prava malih zemalja, Tito je došao na vlast u jednom periodu daljeg rasparčavanja centralne Evrope. Jugoslavija je, kao mnoge druge zemlje na Balkanu, patila od unutrašnje razjedinjenosti, koja je zemlju učinila osetljivijom prema agresiji spolja.

Samo zahvaljujući Titovoj državničkoj veštini, Jugoslavija je uspela da se iskuje u jednu jedinstvenu celinu uperiodu posle drugog svetskog rata, tj. da se Srbi, Hrvati, Slovenci, Crnogorci i Makedonci povežu i konstituišu u jednu jednistvenu državu. To nije bilo lako postići ako ste suočeni, kao što je Tito bio, sa političkim i privrednim pritiskom sovjetskog diktatora Josifa Staljina, koji je pokušavao da iskuje nova savezništva u centralnoj Evropi. Kominform, pod kontrolom Moskve, prog-

nao je Tita 1948. godine, kada je on odbio da poštuje njihovu striktnu ideološku liniju.

Hladni rat između SAD i Sovjetskog Saveza dostigao je vrhunac krajem pedesetih godina. Kako se približavala nova decenija, nad svetom su se opasno nadvile mogućnosti jednog atomskog rata. Tito je, preduzevši korak čija je svrha, čini se, bila da se izbegne atomska katastrofa, oformio pokret nesvrstavanja 1961. godine; taj pokret trebalo je da posluži kao konačna garantija nezavisnosti malih naroda i sredstvo kojim će se oni odupreti da budu uvučeni u sukob dva tabora. Taj pokret takođe bi trebalo da spase »treći svet« od one vrste rascepkanosti koja je za Titovog života dva puta dovela do svetskih ratova. Zamisao o nesvrstvanju predstavljala je Titov poklon svetu...

(Najrobi tajms, Kenija, 11. maja 1980.)

SIMBOLI DVE REVOLUCIJE

Za manje od jedne godine, dva naroda geografski udaljena, ali sa veoma bliskom revolucionarnom prošlošću — Angola i Jugoslavija — izgubila su svoje vođe i osnivače.

Isto kao što su bili bliski u svojim oslobodilačkim ratovima protiv stranih okupatora, i kasnije, u velikom međusobnom razumevanju, koje ih je stalno vezivalo, narodi i partije Jugoslavije i Angole rekli su isto :

— Sledićemo Titov put!

— Sledićemo Netov put!

Angola i njena borba uvek su bile u centru pažnje jugoslovenskog Predsednika. To je istorijska činjenica. Duboko svestan značaja istinskih snaga angolskog naroda, rukovođenog MPLA, kako za svet, tako, posebno, za progresivne snage naroda iz ovog dela Afrike, jugoslovenski Predsednik uvek se zalagao — osobito posle prvog susreta sa predsednikom Agostinjom Netom — da Jugoslavija pruži podršku borbi angolskog naroda u skladu sa svojim mogućnostima na diplomatskom, materijalnom i drugim poljima. To je bila stalna i nepristrasna pomoć, da bi angolski narod, takođe mali, dostigao istinsku nezavisnost i zauzeo svoje mesto, kao punopravni član, u međunarodnoj zajednici, postavši istovremeno nova snaga uključena u borbu za humane socijalističke odnose, za nesvrstavanje i slobodu.

I tako, početkom osamdesetih godina, svet je ostao bez dva velika čoveka, dva istinska revolucionara. Obojica su se borila, mada u različitim društvenim i političkim uslovima, protiv stranog ugnjetača. Tito je ušao u istoriju kao osnivač i ključni ideolog pokreta nesvrstavanja. Neto nije imao prilike da vidi klijanje semena koje je posadio — nicanje jedne ekonomski jake i jedinstvene Afrike za šta se — nekoliko meseci posle njegove smrti — založila Organizacija afričkog jedinstva na Ekonomskom samitu u Lagosu (Nigerija). Ostala je, ipak, poruka da će nesvrstane snage sveta odigrati ključnu ulogu u slamanju okova nerazvijenosti.

Tito i Neto bili su lični prijatelji. Delili su iste ideje o borbi. Na isti način gledali su i na budućnost. Od svog prvog susreta, 1966. godine, nisu od toga odstupali, niti je slabilo njihovo prijateljstvo, ili podudarnost u gledištima. Tako je bilo sve do iznenadne smrti vođe angolskog naroda, tog tragičnog septembra prošle godine, koji je zavio angolski narod

u crno. Jugoslavija i Tito doživeli su smrt osnivača moderne Angole, kao gubitak velikog prijatelja. Jugoslovenska delegacija na najvišem nivou, koja je došla da prisustvuje pogrebnim ceremonijama, samo je delimičan dokaz toga. Sada je na Angolce došao red da oplakuju, zajedno sa jugoslovenskim narodom, gubitak Josipa Broza Tita, osnivača savremene Jugoslavije.

A za to postoje duboki istorijski razlozi. Dovoljno je spomenuti da je, u najkritičnijim trenucima oslobodilačke borbe angolskog naroda, Tito uvek bio na strani MPLA i predsednika Neta. Pesnički rečeno, to je bio najdragoceniji dragulj u neprekinutom nizu odnosa koje nikakvi dagađaji neće moći da izbrišu. U najkritičnijim danima oslobodilačke borbe, kada su izvesni još razmišljali koga da podrže, Tito se nije dvoumio : donoseći još jednu od svojih dalekosežnih državničkih odluka, jasno je rekao: »Hitno pomozite Neta i MPLA«. I tako je bilo.

Na prvom brodu sa oružjem i opskrbom, namenjenom MPLA, koji je u najodlučnijem trenutku uplovio u luku Luande, vijorila se zastava Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. U tim trenucima, marionetske trupe bile su nadomak glavnog grada.

»Ovo nikad ne možemo zaboraviti jugoslovenskom narodu«, rekao je kasnije dr Antonio Agostinjo Neto. I nije zaboravio. Najbolji dokaz za to su prijateljski i solidarni odnosi koji valadaju između MPLA-partije rada i SKJ i SSRNJ, a i odnosi između vlada dve socijalističke zemlje i prijateljstvo između angolskog i jugoslovenskih naroda i narodnosti.

Sada, kada su obe zemlje ostale bez svojih predsednika, možemo reći da će i budući odnosi beležiti samo pozitivne rezultate, s obzirom da je nepobitno istorijsko nasleđe veoma veliko.

Dva predsednika dala su takvom putu i svoj lični pečat velikim međusobnim i državničkim razumevanjem, posebno u zajedničkom sagledavanju istinskih vrednosti socijalizma i nesvrstavanja, koje su njihovi narodi izabrali slobodno i svesno.

Dovoljno je, na primer, setiti se posete predsednika Agostinja Neta Jugoslaviji 1977. godine. Bila je to mnogo više nego obična državnička poseta. To je bio susret dva prijatelja, dva dosledna revolucionara i iskusna praktičara, predstavnika autentičnih težnji svoja dva naroda.

»Tito i Neto bili su istinsko oličenje nezavisnosti«, ispričao je kasnije jedan očevidac ovog susreta. I nije se prevario. I jedan i drugi, tokom svojih primernih života, ovekovečeni u svojim delima, sa solidnim temeljima, bili su, i biće, primer kako se treba boriti za slobodan, nezavisan socijalistički razvoj, u skladu sa sopstvenim uslovima; za jednakost svih građana, bez obzira na rasnu ih plemensku pripradnost, religiju ili boju. Jednom rečju, obojica su se borila za pravedne socijalističke odnose, dosledno poštujući istinske želje naroda koje su vodili u pobedu.

Tito i Neto borili su se protiv svih oblika ugnjetavanja, dominacije, eksploatacije čoveka od strane čoveka; protiv kolonijalizma, imperijalizma, neokolonijalizma, hegemonizma i diskriminacije u bilo kojem vidu. Njihov doprinos budućem razvoju međuljudskih odnosa duboko je utkan u pokret nesvrstavanja, »te velike reke ugnjetavanog čovečanstva, pred kojom su nemoćne veštačke brane«.

Neto i Tito ostavili su za sobom veliko delo koje živi, i koje će živeti, u duhu naroda na putu u slobodni socijalizam. Onima koji su danas

pozvaniji u partiji i državi da nastave ovo delo pada u zadatak da ga stalno obogaćuju i razvijaju. Angola nastavlja svojim putem — Netovim putem. Jugoslavija, u to smo sigurni, nastaviće Titovim putem.

(Novembro, mesečnik, Angola, maj 1980.)

UTO JE ZADUŽIO SVET

Čak i u času l:ada mu je odavana poslednja počast pri odlasku ka njegovom večnom počivalištu, još je uticao na svetsku politiku. Na njegovom grobu, svoju tugu iskazivali su najmoćniji sa Istoka i Zapada, sa Severa i Juga. ..

Za Josipa Broza Tita bila bi to konačna potvrda njegove uloge državnika na kojeg su i prijatelji i protivnici uvek mogli računati.. . U pokretu nesvrstanih zemalja, uspeo je da stvori majstorsko delo, čije posledice deluju i posle njegova smrti. Nekad anatemisan od Staljina, sledeći svoj sopstveni put ka socijalizmu, Tito je stekao ugled u svetu. .. Mit koji je nastao oko preminulog Maršala, već danas nosi pečat legende.

(Salcburger nahrihten, Austrija, 11. maja 1980.)

TITOVA DELA POSTALA SU LEGENDA

Njegova junačka dela patrizanskog vođe u drugom svetskom ratu postala su legenda. Kao nezavisan gospodar Jugoslavije, u toku tri decenije, on je oštri individualizam pretvorio u diplomatsku veštinu. Njegovo proglašenje nezavisnosti 1948. godine bilo je istorijski čin.

Njegova politika nesvrstavanja privukla je ubeđene sledbenike među novoosnovanim zemljana »trećeg sveta«. Prošle nedelje, Tito je umro u 87. godini života, a sa njim se završila jedna era istorije Jugoslavije, međunarodnog komunizma i, možda, sveta. ..

Tito je ostao pri stavu da idealna komunistička država »više ne postoji«. On je insistirao na tome da zemlje mogu da slede »posebne puteve u socijalizam«. Shvatajući razlike u Jugoslaviji, on je decentralizovao ekonomsko planiranje. On je razvio sistem »radničkog samoupravljanja«, koji fabrikama omogućava da pod rukovodstvom Komunističke partije same odlučuju o proizvodnji, investicijama i platama. Ova politika prkosila je doktrini centralizovane komunističke vlasti. Ovo je, takođe, dokazivalo novonastalim zemljama da se komunizam može prilagoditi lokalnim uslovima i razvijati nezavisno.

Kao vođa male zemlje, koja je bila opustošena u drugom svetskom ratu, Tito je istinski verovao da »ne može postojati mir za velike i razvijene zemlje ukoliko se zanemaruje mir i razvoj malih i srednjih zemalja«. On se, zajedno sa Gamalom Abdelom Naserom iz Egipta i Džavaharlalom Nehurom iz Indije, zauzeo za stvar siromašnih zemalja putem politike nesvrstavanja, postavši, na taj način, heroj za zemlje »trećeg sveta«...

Pod Titovim pragmatičnim rukovodstvom, Jugoslavija je postala najotvorenije društvo u komunističkom svetu. Ali, demokratija u zapadnom smislu nikad nije bila Titov pravi cilj...

(Njuzvik, SAD, 12. maja 1980.)

NEZAVISNO ORIJENTISANA LIČNOST

Bio je to trenutak za koji su se svi Jugosloveni, i mnogi strani politički vođi, pripremali nedeljama. U nedelju, zvanična novinska agencija Tanjug saopštila je vest o smrti 87-godišnjeg Josipa Broza Tita, doživotnog predsednika Jugoslavije i predsednika Saveza komunista Jugoslavije. ..

Na nekoliko nedelja pred Titovu smrt, jedan član novog kolektivnog rukovodstva Jugoslavije primetio je da »mi nećemo tražiti novog Tita, zato što ga nema i zato što ga neće biti dugo vremena«. Zaista, bilo je teško zamisliti jednog drugog smrtnika koji bi mogao da zameni društvenog i vitalnog Tita, koji je, gotovo neprikosnoveno, vladao Jugoslavijom gotovo 35 godina, a Komunističkom patrijom zemlje 41 godinu. On je tokom mnogo godina bio nezavisno orijentisana ličnost, koja je Jugoslaviju učinila samostalnom i stvorila neortodoksni komunizam koji je otelotvoravao tragove slobodne inicijative. On je, takođe, bio prkosni saosnivač pokreta nesvrstanih, koji je postao dominantna snaga u svetu. Godinu dana pred svoju smrt, on je posetio Kubu, gde su mu delegati na Šestoj konferenciji nesvrstanih zemalja odali dužnu počast.. .

Ako bi došlo do napada na Jugoslaviju, svi su izgledi da bi se Jugosloveni pokazali dostojni Titovog obećanja, koje je prvi put izneo na konferenciji za štampu 1951. godine: »Svaka stopa naše zemlje natopljena je krvlju, ali ako bude potrebno, mi ćemo je natopiti ponovo i ona će ostati naša. Jugoslavija više nikad neće biti ponovo osvojena, sem preko mrtvih tela svojih naroda.«

(Tajm, SAD, 12. maja 1980.)

UGASILA SE VELIKA ZVEZDA

Smrću Josipa Broza Tita, predsednika Jugoslavije, nestaje jedna od najvećih ličnosti ovog veka. ..

Njegova smrt predstavlja veliki gubitak za Jugoslaviju i za ceo svet, osobito za nesvrstane zemlje, čija je on bio istaknuta figura i jedan od tvoraca njihovog pokreta.

Ovaj poštovanja dostojan vođa, mladalačkog držanja, sve do poslednjeg trenutka bio je na visini svog ugleda. Osećajući da mu se bliži kraj, on je detaljno organizovao sebi zamenu. Za 120 dana njegove bolesti koja je, između ostaloga, toliko dugo trajala zbog njegove ogromne fizičke izdržljivosti, stavljene su na probu institucije perioda »posle Tita«, a Jugosloveni su se suočili sa novom realnošću.

Sa druge strane, veličanstvena sahrana jugoslovenskog lidera omogućila je da se političari okupe u najvećem broju za ovih deset proteklih godina. Tito je, čak i mrtav, pružio pogodnu priliku za kontakte između raznih delegacija, savezničkih ili antagonističkih, koje su se okupile na njegovoj sahrani. Jugosloveni će biti utoliko više zahvalni slavnom preminulom Predsedniku što će njegovo nasledstvo predstavljati faktor učvršćivanja jedinstva Jugoslavije i njene nezavisnosti...

(Tunis hebdo, Tunis, 12. maja 1980.)

NEPONOVLJIVI TITO

Nikad nijedan šef zemlje od 20 miliona stanovnika nije imao pogreb koji bi se mogao uporediti sa Titovim. Velikani ovog sveta kreću na put samo kada umre neko od njihovih. U Beograd su došli gotovo svi, i odsustvo predsednika Sjedinjenih Američkih Država i Francuske — zemalja koje su imale vladine delegacije na vrlo visokom nivou — zapaženo je kao ozbiljna politička greška, kao neispunjavanje dužnosti.

Jugosloveni se sa pravom ponose dolaskom svih onih koji danas nešto znače u svetskoj politici, i stotina delegacija levičarskih partija, u njihov glavni grad. Međutim, i u inostranstvu je ovo odavanje počasti Titu navelo na razmišljanje o značaju njegovog dela i o poruci koju nam ostavlja za budućnost. Jer, nije istina da su lideri Istoka, Zapada, ili Kine, dojurili u Beograd da bi »pridobili« Jugoslaviju, ili zbog sadašnje međunarodne zategnutosti. Titov pogreb ne bi bio manje veličanstven i da je umro pre sovjetske invazije na Avganistan. Apsurdno je misliti da su Hua Goufeng, Leonid Brežnjev, ili Helmut Šmit — da pomenemo samo one najznačajnije — otišli u Beograd sa nadom da Jugoslaviju priključe svom taboru.

»Ne bojim se istorije, ali isuviše učestvujem u njoj, da bih pisao svoje memoare«, izjavio je prošle godine Tito Vladimiru Dedijeru, uručujući mu lične dokumente koji će mu omogućiti da dovrši, sa objektivnošću pravog istoričara, priču o njegovom političkom putu. Ovim rečima pokazao je ne samo da se ne boji nezavisne analize svog života, nego i to da je u tom životu bilo puno pouka za ceo radnički pokret i za sve nesvrstane zemlje. ..

... Tito je bio veran sebi, svom ubeđenju da svaka zemlja posle revolucije mora da sledi sopstveni put, i da svet »siromašnih mora da izbegne učenu i zakon bogatih i jačih«. Njegova koncepcija nesvrstanosti proizlazi iz ovih ključnih postulata, a on je znao da će pristupanjem Kini pomoći ovoj zemlji da se, sa 30 godina zakašnjenja, bori protiv sveta podeljenog na blokove, i punog obmana.

Zbog toga, nije prihvatio nikakvo »socijalističko« tumačenje nasilja protiv zemalja »trećeg sveta« i energično se protivio vijetnamskom upadu u Kambodžu i sovjetskoj invaziji Avganistana...

Tita nijedan blok nije mogao pridobiti. On je bio preteča svetskog poretka u kojem će svaka zemlja moći slobodno da izabere svoj društveni sistem i svoju sudbinu. Ovaj poredak još ne postoji — daleko je od toga — ali lagano počinje da se nazire u hiljadama protivrečnosti i preko hiljadu prepreka. Međutim, zbog toga što je izražavao i zastupao ideje koje sebi krče put od Kine do Evrope, Josip Broz Tito nije jedan od onih velikana koji lako padaju u zaborav. U budućnosti ćemo imati sve češće priliku da se sretnemo sa titoizmom.

(Nuvel observater, Francuska, 12. maja 1980.)

TITO - PIONIR NACIONALNE NEZAVISNOSTI

Istaknuti položaj predsednika Tita u međunarodnim krugovima u stvari je odraz njegove izuzetne uloge u polaganju temelja jugoslovenskoj nacionalnoj istoriji. On je uložio krajnje napore da ostvari cilj, uspostavljanje nacionalne nezavisnosti Jugoslavije, i zahvaljujući ovakvoj politici, Titu i Jugoslaviji odao je priznanje celi svet.

Zapad je oduvek pokušavao da iskoristi jugoslovensku nezavisnu politiku koju je vodilo njeno rukovodstvo, u svojoj neprijateljskoj kampanji protiv socijalističkog bloka, osobito protiv Sovjetskog Saveza. Pa ipak, Jugoslavija je ostala socijalistička zemlja, čak i posle Staljinove smrti
— a to je činjenica koju su priznali i neprijatelji Jugoslavije.

Pokojni Tito uvek je bio izuzetan primer nepokolebljivog ratnika, koji je branio svoja lična ubeđenja tesno povezana sa njegovim čvrstim verovanjima u legitimna prava njegove zemlje na progres i prosperitet i solidarnost sa narodima celog sveta.

Jedan će pogled na Titov život, bez sumnje, rasvetliti prirodu pokojnog ratnika, koji je bio Staljinov protivnik u vezi nacionalne nezavisnosti Jugoslavije uprkos činjenici da je i sam učestvovao u oktobarskoj revoluciji 1917. godine u Rusiji.

Njegova neprevaziđena sposobnost u odbrani sopstvene ideologije, i tvrdoglava odlučnost da ostvari svoje ciljeve, izborili su mu ogromno poštovanje i ljubav jugoslovenskih naroda. Njegov stav u odnosu na Staljinova gledišta bio je tako čvrst daje Jugoslavija isključena iz Informbiroa međunarodnog komunističkog pokreta 1948. godine.

Dokazano je, da je sopstvena primena socijalizma i principa nacionalne nezavisnosti u jugoslovenskoj spojnoj politici bila najbolji put prema potpunoj ekonomskoj i političkoj nezavisnosti. Jugoslovenska privreda doživela je kvalitativne skokove, koji su doveli do sveobuhvatne transformacije u osnovnoj strukturi ekonomije zemlje.

Broj od 80 odsto jugoslovenskog stanovništva koji je činio radnu snagu u poljoprivrednom sektoru, smanjio se na manje od 35 odsto. Štaviše, jugoslovenska privreda uspela je da svoje potrebe u žitaricama pokriva sopstvenom proizvodnjom. Spoljna trgovina je u ogromnoj meri proširena, osobito sa nesvrstanim zemljama.

Što se obima spoljnotrgovinske razmene sa Evropskom zajednicom tiče, Jugoslavija je već od 1965. godine napredovala i očekuje da udvostruči taj obim tokom 1980. godine.

Jugoslovenski Ustav od 1974. godine, naglasio je šire učešće radnika u vladi i smanjivanje uticaja koje vrše profesionalni političari i birokrati...

Vredno je pomenuti da Irak održava sa Jugoslavijom ekonomske odnose specijalne prirode. Irak učestvuje velikim udelom u snabdevanju Jugoslavije naftom i u okviru svoje spoljnotrgovinske politike visoko ceni jugoslovenska preduzeća i proizvode.

(Bagdad observer, Irak, 13. maja 1980.)

DŽIN MEĐU DRŽAVNICIMA

Predsednik Tito više od 35 godina bio je vođa relativno male zemlje skromnih mogućnosti. Međutim, on je bio džin među državnicima sveta u posleratnom razdoblju.

Njegov uticaj osetio se daleko van granica Jugoslavije, osetio se na celoj Zemljinoj kugli. To nije samo zbog njegove legendarne uloge smelog partizanskog vođe u drugom svetskom ratu, ili zbog njegove snažne i svestrane ličnosti. Njegov uticaj osetio se, u prvom redu, zbog toga što je bio pionir ideja i akcija koje su pomogle da se oblikuje svetska politika u nekoliko decenija.

Titovo prvo i, možda, glavno dostignuće bilo je to što je razbio kalup monolitnog svetskog komunističkog pokreta, kojeg je Staljin pokušavao da drži pod kontrolom Moskve. Njegovo prkošenje Staljinu 1948.godine učvrstilo je nezavisnost Jugoslavije, a da se pri tome nije morao odreći svog komunističkog uverenja.

On je utro put koji će slediti i druge komunističke države, a kasnije i druge komunističke patrije na Zapadu, koje nisu na vlasti.

Titov drugi veliki doprinos svetskoj politici je njegova uloga u osnivanju doktrine i prakse nesvrstavanja.

Pokret nesvrstanih vodi svoje poreklo još od antikolonijalnog afro-azijskog fronta stvorenog na konferenciji u Bandungu 1955. godine. Pod rukovodstvom Tita, Nehrua, Nasera, Sukarna i Nkrumaha, negativna koncepcija neutralnosti pretvorena je u aktivnu politiku slabljenja zategnutosti između blokova nuklearnih supersila, propagiranja razoružanja i Širenja, kako ih je Nehru nazvao, »zona mira« — u kojima ne bi trebalo da bude vojnih baza, ili saveza, Istoka i Zapada.

Pružajući podršku antikolonijalnom pokretu u Africi i Aziji, Tito Je uspeo da zainteresuje afro-azijske vođe za svoje ideje slobode, nezavisnosti od vojnih blokova i pružanja podrške koegzistenciji Istoka i Zapada za šta je Jugoslavija osobito zainteresovana.

(Edžipšen gazet, Egipat, 13. maja 1980.)

TRI POUKE

Nestala je poslednja velika figura značajnih vođa iz drugog svetskog rata. Tito, šegrt u kojem se krio budući revolucionar i maršal. Tito, koji je rođen za vreme vlasti austro-ugarskog carstva, a koji je umro u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji. U ovom trenutku, želimo da razmotrimo tri pouke koje nam je ostavio njegov dug i buran život, jer smatramo da su one u najvećoj meri aktuelne:

1. Nacionalno i revolucionarno. Već je španski rat predstavljao nagovestaj revolucionarne snage, koja leži u narodu kada se nacionalna stvar stopi sa radikalnim neophodnostima koje zahtevaju društvene promene. U okolnostima stare kraljevine Slovena sa juga Balkana, sa narodima koje drže u svojoj potčinjenosti fašističke bande i vladajuće klase, narodima koje su osvojile i okupirale Hitlerove i Musolinijeve trupe, borba za nacionalno oslobođenje i revolucija — preobražaj društvenih snaga i državne strukture, koja se pokazivala neophodnijom — sticala je veću snagu.

Parafrazirajući Maćada, možemo da napišemo, da se marksizam gradi putem borbe. Tako su učinili jugoslovenski komunisti, sledeći Tita, u revolucionarnoj oslobodilačkoj borbi, organizujući sopstvene snage u »partizanske« jedinice, iz kojih će nastati oslobodilačka borba, pristupajući prvim društvenim preobražajima na oslobođenim teritorijama, i reorganizujući ove oblasti na bazi federacije naroda. U jugoslovenskoj socijalističkoj revoluciji, obavljalo se sve veće stapanje nacionalnog i socijalnog.

2. Sopstveni put u socijalizam. Prateći Titov život, i iskustva jugoslovenskih komunista, nailazimo na drugi presudni period. Prekid sa Staljinom, sa Kominformom. Prekid koji je predstavljao kulminaciju jednog

dugog perioda donošenja odluka na osnovu sopstvenog, jugoslovenskog iskustva. U stvari, to je bilo drugo pružanje otpora, ovog puta pružanje otpora »modelu« socijalističke izgradnje, koji je nametnut spolja. Praktična potvrda marksističke teorije da složena, teška izgradnja ekonomske, političke i organizacione baze jednog socijalističkog društva ne može da predstavlja nekritičko ponavljanje onoga što je stvoreno u drugim zemljama — a još manje u samo jednoj — rađa se iz nacionalnog i državnog iskustva svakog naroda, iz nalaženja novih rešenja.

»Jeres« Tita, i Saveza komunista Jugoslavije, bila je toliko slivena sa činjeničnim stanjem, sa jugoslovenskom, ali i svetskom, realnošću, da je, na kraju, našla svoju potvrdu, nasuprot zabludi ostalih komunističkih partija i staljinističkoj prevlasti. A sve to razvijajući na svoj, jugoslovenski način, samoupravni socijalizam, koji predstavlja jedan od najvrednosnijih doprinosa praksi i teoriji marksizma u naše doba.

3. Aktivna nesvrstanost. Kao država, Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija suštinski je doprinela utiranju puta koji je različit od puta međunarodnog svrstavanja oko dva velika bloka: NATO i Varšavskog pakta.

Poslednjih nedelja, povodom sastanka jedne grupe evropskih komunističkih patrija u Parizu, pretenciozno je bilo rečeno: nema trećeg puta. Tužno je, ali se dešava, daje za pojedine »očiglednost činjenica« samo obična referencija da se pozovu na Lenjina, — naravno, bez Lenjinovog odobrenja. Činjenice su tu. Pred izborom za jedan, ili za drugi, blok, postoji izbor koji je Tito učinio, aktivna nesvrstanost, koja nema ničeg zajedničkoga sa »neutralnošću«. Za ovakav izbor stalno se, i u sve većoj meri, opredeljuju zemlje svih kontinenata. Treći put postoji, a i mogućnost utiranja novih. Naime, drvo života, političko-socijalni fenomeni, istorijske promene, mnogo su produktivniji od ponavljanja katihizma.

Samo sam pokušao da izvučem tri pouke iz životnog puta predsednika Tita, koje su, smatram, u najvećoj meri doprinele da za bolom zbog njegove smrti usledi poverenje u čvrstinu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

(Mundo obrero, Španija, 14. maja 1980.)

DELO ZA SVAKI TRENUTAK

Veličina Titove ličnosti zasniva se na onome što je on, zahvaljujući svojoj politici, ostvario u današnjem svetu. Kada je reč o drugim političarima, njihova vrednost može se samo retroaktivno proceniti, na osnovu njihovih ostvarenja. Titovo delo može da se primeni u svakom trenutku i to, bez sumnje, predstavlja veliki uspeh.

Tito je predvidco stvaranje i polarizaciju velikih blokovskih sila, i opasnost koja se krije u takvom razvoju događaja. Sagledao je opasnost koja preti njegovoj sopstvenoj zemlji, i preneo je to iskustvo na druge zemlje u svetu, objašnjavajući im da bi one mogle da zapadnu u vrtlog supersila. ..

Uprkos veoma ograničenim privrednim mogućnostima, Jugoslavija je postala najistaknutija tvrđava nesvrstanosti. Pod Titovom brigom, u Jugoslaviji je osnovan niz institucija koje su proučavale i unapređivale ideju o nesvrstanosti, i razrađivale unutrašnju politiku o učešću

radnika u donošenju odluka. Takvom politikom u Jugoslaviji, gde svi učestvuju u donošenju odluka, ostvaren je veliki uspeh....

U Jugoslaviji se, kao u svakoj drugoj demokratskoj zemlji (kao, na primer, Malti), mogu kupiti zapadni listovi — necenzurisani, a i knjige. Dozvoljeno je posećivati crkve i džamije. Takođe je uočljiv visok životni standard koji postoji u Jugoslaviji, a Jugosloveni mogu slobodno da se kreću unutar zemlje i izvan granica Jugoslavije.

Veliki broj Jugoslovena zaposlen je širom sveta, i to potpuno legalno, i oni mogu u svako doba slobodno da se vrate u svoju domovinu. Jugosloveni nisu odmah stekli tu slobodu, nego to predstavlja proces decentralizacije u toku kojeg su oni sami sagledali značaj i potrebu da svoju zemlju sačuvaju od stranih agresora i da ostanu nesvrstani.

Odlaskom Tita, svet, a sa njime i Malta, izgubio je velikog i iskrenog prijatelja u borbi za mir i slobodu. Narod Malte dobro je poznavao Tita i Jugoslaviju, i zato odaje poštu velikom čovel u i velikoj zemlji.

(Dejli njuz, Malta, 14. maja 1980.)

OGROMAN TITOV PRESTIŽ U SVETU

Ako nas sećanje ne vara, na svetu nije bilo sahrane kojoj je prisustvovalo toliko ljudi iz celog sveta, i toliko istaknutih ličnosti, kao što je to bila sahrana Josipa Broza Tita, predsednika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Saveza komunista Jugoslavije.

Nijedan drugi događaj, nijedna druga prilika, nisu okupili delegacije iz 127 zemalja, među kojima su 38 delegacija predvodili šefovi država.

To, nesumnjivo, ima političko značenje. Sa jedne strane, predstavlja potvrdu ogromnog Titovog ugleda u svetu i odavanje priznanja njegovoj politici, njegovim doprinosima, prvenstveno na planu nesvrstavanja i razumevanja u svetu i borbe protiv politike blokova. To predstavlja priznanje doprinosima i politici popuštanja zategnutosti koja se, s obzirom da potiče od vlade jedne zemlje koja nije supersila, nije mogla nimalo osumnjičiti za nekakav dvostruki cilj.

Titova smrt najverovatnije je značila još jednu, i poslednju, veliku uslugu najdragocenijim stvarima čovečanstva. Sahrana je, u izvesnom smislu, predstavljala jedan čin popuštanja zategnutosti. Bilo je veoma rečito to što su se u Beogradu okupili Sovjeti, Kinezi, Sevemoamerikanci, predsednici i kraljevi, komunisti, socijalisti i socijaldemokrati, istaknuti predstavnici političih patrija i narodnooslobodilačkih pokreta Afrike, Azije i Latinske Amerike, ličnosti iz kulturnog života industrijalizovanog sveta i onog koji teži da to postane.

Sve to predstavlja ukazivanje poštovanja jednom dugom životu izuzetnog sadržaja i ispunjenom borbom, odavanje dosad nezabeleženog poštovanja jednom čoveku...

.. . Tito je tražio i u praksi sprovodio socijalizam pun tolerancije, humanih osećanja i elastičnosti, koji je zadobio poštovanje mnogih među onima koji **su** daleko od toga da propovedaju njegove ideje. Čak i oni koji **su** isticali mogućne nedostatke njegove vizije socijalističkog sistema, a i sporost njegovog razvoja, koja je omogućila da se zadrže

u

znatne crte privrede iz prošlosti, morali su na kraju da prihvate činjenicu da je to bio socijalizam izgrađen u skladu sa specifičnim uslovima Jugoslavije i međunarodnom situacijom u kojoj je morao da se razvija.

To je, možda, bio razlog poštovanja i simpatija, koje je stekao čovek koji je postao simbol socijalizma i borbe za svet bez ratova.

Sahrana se pretvorila u odavanje opšteg poštovanja čoveku koji je zamislio politiku nesvrstavanja, kao jedinu alternativu za savremen svet, suočen sa opasnošću od nuklearne propasti, čoveku koji je bio idejni nosilac novog pristupa daljem razvoju čovečanstva, zasnovanom na principima ravnopravnosti, demokratije i humanizma.

To je, takođe, predstavljalo odavanje priznanja čoveku koji je, odlučno i bez ustezanja, sa punom odgovornošću, postavio pitanje odnosa među socijalističkim zemljama i komunističkim partijama, pitanje nezavisnosti, poštovanja, suvereniteta i samostalnog puta u razvoju socijalizma*

Sahrana je, nesumnjivo, predstavljala odavanje priznanja primeru za nezavisnost, koji je Tito dao kada je u jednom trenutku presudnom za Jugoslaviju morao, kao šef države, da prkosi, i odupre se, nerazumevanju Staljina koji je za sobom imao svu veličinu i nasrtljivost velike socijalističke sile, a i prirodnom neprijateljstvu velike kapitalističke sile.

Malo je takvih primera kao što je Jugoslavija, i malo je primera tako uspesnog izlaska iz opasnog iskušenja, ako se ima na umu situacija koja je vladala u trenutku donošenja tih istorijskih odluka.

Ne treba misliti da je Tito izašao kao pobednik zahvaljujući slučajnosti ili, pak, nekim srećnim okolnostima; izašao je kao pobednik zato što je, na svojoj strani, imao razum i podršku naroda Jugoslavije, prekaljenih u dugim godinama borbe i izgradnje; pobedio je zato Što je svoju odlučnost temeljio na odbrani integriteta i nezavisnosti svoje zemlje.

Nije lako oceniti Titovu ličnost, ličnost čoveka sa tako ukorenjenim principima, čvrstim ubeđenjima, protagoniste jedne gvozdene discipline, ali istovremeno izuzetne humanosti, čoveka koji je uložio sve svoje znanje i svoju snagu u razvoj samoupravljanja i socijalističke demokratije, u proširenje ljudskih sloboda, u jačanje bratstva i jedinstva jugoslovenskih naroda i u ostvarivanje jedne nezavisne politike.

Svi ovi i drugi elementi čine sliku jedne zaista značajne ličnosti ; ličnosti koja je svoje urođene vrline i izuzetne osobine spojila, sažimajući ih, sa izvanrednim vrednostima stečenim u istoriji svoje zemlje i borbi narodnih masa.

Reći da je Tito bio veliki Hrvat, ili veliki Jugosloven, veran svojim tradicijama i svojim narodima, znači reći, istovremeno, mnogo i malo, budući da je Tito bio građanin sveta, predstavnik slobodne misli, revolucionarnog stvaralaštva, borbe za pravdu, za bogatstvo naroda i bespoštedne borbe za pobedu mira u svetu.

Bio je prvi Evropljanin koji je znao da postoje Afrika, Azija i Latinska Amerika, koji se suštinski povezao sa tri nerazvijena kontinenta i prekinuo sa evrocentrističkim socijalizmom, koji je kasnije, na različite načine, pokušavao da zahvati ceo svet.

Titova smrt, tužan događaj za one koji su unteli da cene njegov životni put i njegovo delo, predstavlja veliki gubitak za celo čovečanstvo.

Nadajmo se daje to, sa manje ili više iskrenosti, bilo i osećanje državnika i istaknutih ličnosti koji su se okupili u Beogradu, što je trebalo da posluži — kamo sreće — da združe svoje želje za mirom i razumevanjem u svetu, za velikom politikom čiji je Tito bio najistaknutiji predstavnik.

(El dia, Meksiko, 14. maja 1980.)

SEĆANJE NA BORCA

Jugoslovenski trudbenici su 8. maja, sa dubokom tugom, ispratili na poslednji put predsednika SFRJ i predsednika SKJ, maršala Josipa Broza Tita. Sovjetski ljudi dele tugu trudbenika Jugoslavije.

Sa imenom Josipa Broza Tita neraskidivo su vezani herojska narodno-oslobodilačka borba protiv fašizma i pobeda socijalističke revolucije u toj zemlji, jačanje prijateljstva i bratstva naroda Jugoslavije i SSSR u borbi protiv zajedničkog neprijatelja.

U toku prvih godina rata, sovjetska armija i jugoslovenski partizani bili su međusobno udaljeni nekoliko hiljada kiliometara. Ipak, oni su bili čvrsto povezani nevidljivim nitima bratstva po oružju. Odbrana Moskve i herojska zaštita »Užičke republike«, uništenje hitlerovskih armija na Volgi i legendarna bitka na reci Neretvi, bitka kod Kurska i probijanje obruča na Sutjesci, bile su ne samo velike bitke na dva različita ratišta, koje su se podudarale u vremenu, nego i najvažnije etape na izuzetno teškom putu, koji su bratske armije prešle do svog susreta na obalama Dunava, u jesen 1944. godine.

Važnu ulogu u jačanju sovjetsko-jugoslovenskog bratstva po oružju odigrala je sovjetska vojna misija, sa iskusnim vojskovođom general-lajtnantom N. V. Kornjejevom na čelu. . .

Naše prijateljstvo, učvršćeno sećanjem na bratstvo po oružju, i danas predstavlja zajedničko bogatstvo sovjetskog i jugoslovenskih naroda. To prijateljstvo još jedanput je potvrdio L. I. Brežnjev u Beogradu, prilikom susreta sa rukovodstvom SFRJ. Dugogodišnja saradnja pokazuje da narodi Jugoslavije u Sovjetskom Savezu imaju vernog i pouzdanog prijatelja.

(Literaturnaja gazeta, SSSR, 14. maja 1980.)

VOJNIK I DRŽAVNIK

Josip Broz Tito nesumnjivo je bio najistaknutija ličnost iz novije istorije jugoslovenskih naroda. On je, tokom 35 godina, usmeravao društveni i politički život zemlje, a i njene unutrašnje i međunarodne odnose.

Posle rata, zemlja je pod Titovim rukovodstvom doživela obnovu, stvoreni su nova država i nov društveni sistem, a industrijalizacija je zemlju počela da izvlači iz zaostalosti. Kada je centralizovana državna uprava počela da ometa dalji ekonomski i socijalistički razvoj, i da pokazuje znake birokratizma, Tito je 1950. godine postavio temelje radničkog samoupravljanja u preduzećima, koje je zatim preraslo u društveno samoupravljanje i demokratizaciju društvenog života.

On je 1965. godine pokrenuo inicijativu o ekonomskoj i društvenoj reformi, u želji da unapredi privredu i razvije samoupravljanje. Partija se prilagodila svim ovim promenama i modifikovala je svoju ulogu i sistem funkcionisanja.

Ranije, za vreme i posle rata, Tito je igrao značajnu ulogu u građenju jedinstva zajednice jugoslovenskih naroda i narodnosti. On je ovo postigao na osnovu nacionalnih prava i ravnopravnosti naroda, a i demokratskih odnosa, čime je sačuvao jedinstvo Saveza komunista Jugoslavije i nezavisnost zemlje.

Nova Jugoslavija izgrađuje svoje međunarodne odnose i spoljnu politiku pod direktnim Titovim rukovodstvom. Ova politika zasniva se na statusu Jugoslavije, kao nezavisne i socijalističke zemlje, i na principu da u ujedinjenom i uzajamno povezanom svetu svaki narod i zemlja imaju pravo na slobodu, nezavisnost i sopstveni unutrašnji razvoj. On je bio neimar politike nesvrstavanja i koegzistencije. On se dosledno pridržavao principa nezavisnosti, ravnopravnosti, demokratije i međunarodne saradnje.

On je bio jedan od organizatora i inicijatora sastanaka među nesvrstanim zemljama, a i njihove saradnje, i postao je jedan od najistaknutijih vođa nesvrstavnja. On je imao visoko mišljenje o ulozi Organizacije ujedinjenih nacija i o principima u njenoj Povelji, koju je smatrao nezamenljivim oruđem međunarodne saradnje.

(Sajprus vikli, Kipar, 14. maja 1980.)

ZNAČAJ ZA MEDITERAN

Oni koji su među prvima imali novo shvatanje o tome gde leže nacionalni interesi, u mediteranskom kontekstu, bili su Gamal Abdel Naser, a još pre njega predsednik Tito. Oni su uspešno našli formulu koja se nije identifikovala ni sa jednim, ni sa drugim protivničkim blokom, mada uz različite ekonomske sisteme.

Raspon ovih sistema kretao se od mešovite privrede (u Egiptu), do društvenog vlasništva sredstava za proizvodnju i samoupravljanja najproduktivnijih preduzeća (kao što je to danas slučaj u Jugoslaviji).

Osim davanja početnih podsticaja politici nesvrstanosti, Tito je još veći uspeh postigao u vođenju takve politike. . ..

Tito je uspešno održavao zajednicu u zemlji, osnivanjem institucija koje omogućuju najveće mogućno usaglašavanje stavova u procesu odlučivanja, na partijskom, državnom i federativnom nivou. Već postoji mehanizam koji će doprineti daljem razvoju zemlje.

Svi prijatelji Jugoslavije uvereni su da ova zemlja neće zapostaviti svoju naprednu i dalekovidu spoljnu politiku. .. Titova zasluga za razumevanje u Mediteranu, za unapređivanje i podržavanje interesa ovog područja, isuviše je značajna da bi se zaboravila. Ona mora nastaviti da živi, a jedno od osnovnih obeležja ove životne sposobnosti mora biti stalno prisustvo Jugoslavije na svetskoj sceni, kao vodeće mediteranske zemlje, koja se zalaže za nesvrstavanje.

(Dejli njuz, Malta, 15. maja 1980.)

»MOGU DA ODEM SVAKOG DANA«

Tito je pripadao onoj generaciji velikih vođa, koja je imala odlučujući uticaj na istoriju, na tok drugog svetskog rata i na izgled savremenog sveta. Josip Broz Tito bio je vođa naroda Jugoslavije u vreme rata i u vreme izgradnje.

Njegov rat bio je specifičan — oslobodilački. Isti takav rat kasnije su vodile druge velike vođe »trećeg sveta«, koji se rađao — Nehru, Naser, Sukarno, Nkrumah, Makarios. Bila je to generacija osnivača pokreta nesvrstavanja. Iz te genaricije vođa, poslednji je ostao Josip Broz Tito.

Njihovi pogledi na svet formirali su se u međuratnom periodu, u godinama obeleženim neposrednim uticajem velike oktobarke revolucije. Jedni su se bezuslovno izjasnili za nju, za druge je postala opasnost, treći su umeli da u njoj vide saveznika. Josip Broz Tito bio je njen učesnik ... .. . Na prelomu između 1937. i 1938. godine Tito je ponovo bio u Moskvi. U razgovoru sa Dimitrovom, uspeo je da sačuva jugoslovensku Partiju od likvidacije — tragične sudbine koja je snašla i KP Poljske. Po drugi put pošao je u Pariz, tada već kao novi generalni sekretar KPJ. Na kratko, jer je smatrao da je njegovo mesto u zemlji. I taj pogled, ta svest koja je u njemu sazrevala nekoliko godina—da je mesto Centralnog komiteta u zemlji — odrazila se na celu njegovu kasniju delatnost.

Po povratku iz Pariza u zemlju, Tito je orgazinovao KPJ na novim principima, prilagođenim situacijama: CK — u zemlji, unutrašnje jedinstvo pogleda i stavova, osamostaljivanje od spoljnih finansijskih dotacija, jačanje masovnog rada među radnicima, seljacima i omladinom, obaveza ideološkog obrazovanja partijskog kadra, stvaranje partijskih organizacija u svim okruzima u zemlji, propagiranje dostignuća Sovjetskog Saveza — prve države u svetu, u kojoj je pobedila proleterska revolucija.

Krajem aprila 1941. godine, sastao se u Zagrebu CKKPJ. Tito je, zajedno s drugovima, proglasio partizanski rat. Signal za prvu akciju bio je napad hitlerovaca na Sovjetski Savez. Tito je objavio proglas narodima Jugoslavije: »Kucnuo je čas da se prihvatimo oružja u borbi za slobodu, pod rukovodstvom KPJ. Rat Sovjetskog Saveza je i vaš rat, pošto se Sovjetski Savez bori protiv vaših neprijatelja... Budite spremni za poslednju, odlučujuću borbu.«

Tito je postao vođa oslobodilačke borbe. Najpre je preuzeo komandovanje partizanskim odredima, a zatim je postao vrhovni komandant NOV. U tom svojstvu, nije prestao da bude političar, generalni sekretar KPJ. Štaviše, zastupao je poglede da strategija mora da bude podređena politici. Dosledno je, dakle, oružanu borbu napajao političkom i idejnom sadržinom.

Najjednostavnije shvaćeno, politika i ideologija svodile su se na buduću izgradnju države društvene pravde. Samo za takav oblik države mogli su da se bore komunisti. Pa ipak, u jugoslovenskim uslovima, društveno-politička vizija budućnosti nije bila dovoljna. Ostalo je još osetljivo nacionalno pitanje. Tito je tada lansirao geslo: »bratstvo i jedinstvo«: bratstvo naroda Jugoslavije u današnjoj borbi i budućoj izgradnji i njihovo jedinstvo u okviru federacije ravnopravnih republika.

Godine 1943. je u Titov štab, spustivši se padobranom, došao britanski general Maklin, kao član Čerčilove misije. Kasnije je u svojim sećanjima

pisao : »Tito je izrazito dominirao nad drugima. Imao je mnogo neočekivanih crta: zbunjujuću dalekovidost, raspoloženje koje nikada ne obmanjuje, naivno zadovoljavanje sitnim životnim prijatnostima, izvesnu urođenu stidljivost u odnosima sa ljudima, koja je mogla da se pretvori u prirodnu srdačnost, i zadivljujuću spremnost da svaki problem razmotri sa svih stanovišta.«

Partija je bila strast njegovog života. Uvek se plašio iskrivljavanja koja bi slabila SKJ, koja bi podrivala vodeću ulogu partije u društvu. . .

... Za narode Jugoslavije, Josip Broz Tito bio je više od aktivnog rukovodioca — bio je simbol borbe za nacionalno i društveno oslobođenje, za mesto Jugoslavije u svetu. . .

.. . Bio je svestan da će jednom, ipak, otići. Hteo je da za sobom ostavi sistem rukovođenja, koji bi zemlji garantovao kontinuitet koji je do sada reprezentovao, pre svega, on sam. Dao je projekt uvođenja kolektivnog rukovođenja u Jugoslaviji, na svim državnim i partijskim nivoima. Smatrao je da će u federativnoj i višenarodnoj državi kolektivno rukovodstvo rotacionim (jednogodišnjim) predsedavanjem sprečiti kršenje principa demokratije, pojave liderstva, karijerizma, stvaranje birokratsko-tehnokratskih grupa, razdore, otimanje o vlast itd. Uoči svog 84. rođendana, znači pre tri godine, rekao je novinarima: »Mogu da odem svakog dana, a da se ništa ne promeni«.

(Politika, Poljska, 15. maja 1980.)

OPROŠTAJ OD TITA

Jugoslavija, zavijena u crno, ispratila je na poslednje putovanje svog vernog sina. Više od pola miliona jugoslovenskih građana prošlo je kraj kovčega sa telom Josipa Broza Tita, izloženog u zgradi Skupštine SFRJ. Kada je pogrebna povorka pošla Ulicom kneza Miloša, a zatim Bulevarom oktobarske revolucije, krećući se ka mestu sahrane, narod je sve više pristizao : činilo se da je za kovčegom u tišini koračala cela zemlja. Samo su se čuli zvuci bubnjeva i ravnomeran korak gardista koji su nosili zastave ratnih brigada, koje su se za vreme rata protiv fašističkih osvajača borile pod Titovom komandom. Iza kovčega predsednika SFRJ i predsednika Saveza komunista Jugoslavije, koračali su njegova supruga, sinovi, najviši partijski i državni rukovodioci Jugoslavije, ratni veterani, narodni heroji. Tita su pri njegovom poslednjem putovanju otpratili predstavnici radničke klase zemlje — rudari i metalci. I on sam bio je radnik-metalac.

Pogrebna povorka prošla je pokraj male porodične kuće u kojoj je, odmah posle napada hitlerovske Nemačke na Sovjetski Savez, održano ilegalno zasedanje Politbiroa Komunističke patrije Jugoslavije kojem je predsedavao Josip Broz Tito. Tu je, takođe, bila doneta istorijska odluka o podizanju oružanog ustanka protiv okupatora. Maršal Tito predvodio je herojsku borbu jugoslovenskih naroda protiv fašista za svoje nacionalno i društveno oslobođene. On je umro svega nekoliko dana pre slavne 35-godišnjice Dana Pobede.

Građani Jugoslavije bili su duboko zahvalni što je u tom tužnom trenutku sa njima bio generalni sekretar CKKPSS, predsednik Prezidijuma Vrhovnog sovjeta SSSR-a L. I. Brežnjev. Prilikom sustreta sa rukovodiocima Jugoslavije, on je rekao: »Meni lično je teško i bolno da zamislim da druga Tita više nema. Mene sa njim vežu davnašnji dobri odnosi.

Ja ih veoma cenim. Sovjetsko rukovodstvo želi«, naglasio je L.I. Brežnjev, »da u sovjetsko-jugoslovenskim odnosima uvek vlada atmosfera uzajamnog razumevanja i poverenja, srdačnost, tačnost, apsolutna ravnopravnost. Dugogodišnja saradnja pokazuje da narodi Jugoslavije u Sovjetskom Savezu imaju vernog i pouzdanog prijetelja. Sovjetski ljudi uvek su želeli, i žele, da vide bratsku Jugoslaviju kao jedinstvnu, zbijenu zemlju, zemlju u procvatu koja uspešno gradi socijalizam...« U trenutku kada se štampaju ovi redovi, trudbenici Jugoslavije i dalje se opraštaju sa Josipom Brozom Titom. Užičkom ulicom kreće se beskrajna reka ljudi. Tu se od oktobra 1944, odmah nakon što su Beograd oslobodile jedinice jugoslovenske Narodnooslobodilačke armije i jedinice Sovjetske armije, nalazila rezidencija Predsednika SFRJ, tu je on radio, tu se odmarao u parku. Njegovo omiljeno mesto bila je aleja cveća. Tu, u »Cvećari«, u grobnici od belog mermera, on je i sahranjen. Međutim, potreseni dubokom tugom, radni ljudi Jugoslavije svesni su da sudbina njihove zemlje leži u njihovim rukama. Udarnički su počeli da rade metalurški radnici i rudari, tekstilni radnici i radnici u fabrikama motora. Većina njih odlučila je da u danima žalosti radi i subotom i nedeljom. Iz dana u dan radni kolektivi prebacuju proizvodne planove. Narodi Jugoslavije puni su odlučnosti da ulože sve napore za dalje jačanje i procvat njihove domovine, koju je tako voleo i kojoj je posvetio ceo svoj herojski život njen verni sin Josip Broz Tito.

(Novoje vremja, SSSR, 16. inaja 1980.)

TITO - GIGANT »TREĆEG SVETA«

On je bio na čelu relativno male zemlje, koja je u istoriji imala malo kontakata sa Azijom, a ni veze putem iseljenika nisu vredne pomena. Ni njegova vlada, ni njegov narod, nisu bili u položaju da u znatnoj meri učestvuju poslednjih godina u masovnom privrednom rastu Azije, čak i u pogledu kulture, Jugoslavija je bila među zemljama koje su najmanje srodne Azijcima. Pa, ipak, osećanje gubitka proželo je ovaj kraj sveta kada je predsednik, maršal Josip Broz Tito na kraju izgubio bitku i umro prošle nedelje, u starosti od 87 godina. On je sproveo u praksu prve principe nesvrstavanja pre nego što je »treći svet« usvojio to opredeljenje. Docnije je većina zemalja Azije počela da gleda na njega kao na herojsku ličnost. . .

»Najveća ličnost u istoriji Jugoslavije«, kao što je za njega rečeno u jednoj izjavi, ovaj odlučni Hrvat uvek je razmišljao i postupao kao da je neuništiv, kao da je oživela neka skulptura od granita. ..

On zauzima istaknuto mesto među titanima koji su izmenili tok istorije posle drugog svetskog rata — Čerčil, Staljin, Ruzvelt, Gandi, Nehru, De Gol, Mao, Ču, i Ho Ši Min. Još mnogo pre Ho Ši Mina, Tito je dokazao nepoverljivom svetu da velike sile imaju sopstvene granice, a da male zemlje, bez obzira na svoje siromaštvo i nedovoljna sredstva kojima raspolažu, mogu da imaju nezavisnost u najpotpunijem smislu te reči.

Kada je Jugoslavija izbačena iz Kominforma 1948, Tito se staljinističkom pritisku mogao odupreti samo svojom voljom.

Tito je imao veoma savršen instinkt za opstanak; taj instinkt dobro mu je poslužio kada je bio funkcioner u staroj Kominterni, i nikad ga nije napustio.

Imajući samo opstanak na umu, Tito je poveo zemlju srednjim k. između američkog i sovjetskog bloka sila... Bio je ubeđeni kom i isticao je svoju ideološku pripadnost, kao da mu je to amajlija. ga Štiti od većih komunističkih riba. Uskoro će otkriti da komunii može da koegzistira sa kapitalizmom, a da ni u kojem pogledu ne i ustupke u ideološkoj čistoti...

Za vođu jedne nacije od 20 miliona, Titov politički uticaj bio je svetski, razmera...

... Posle smrti Gamala Abdela Nasera, 1971. godine, nije usledilo smanjenje Titovog uticaja i' »trećem svetu«; generacijski jaz između njega i drugih vođa jednostavno je postajao sve nepremostiviji. Tito je pripadao drugom dobu, dobu junaka, kada se nije znalo za vođe — tehnokrate.

(Ejža vik, Honkong, 16. maja 1980.)

ŽIVOT ISPUNJEN BORBOM

... Odmah posle fašističkog napada na Jugoslaviju, 1941. godine, Centralni komitet Komunističke partije Jugoslavije pozvao je narode zemlje na ustanak. Na čelu partizanskih jedinica, koje su sledile ovaj poziv, i u borbama na Neretvi i na Sutjesci nanele fašističkim agresorima osetne gubitke, stajao je Josip Broz Tito.

... Uporedo sa oslobođenjem, započeta je i izgradnja novog života u u Jugoslaviji. Potpunim ukidanjem vlasti buržoasko-monarhističkih vlastodržaca, prelaskom industrije i banaka u vlasništvo naroda, a i agrarnom reformom, stvoreni su odlučujući temelji za socijalističku izgradnju Jugoslavije.

Još od 1943. godine na čelu privremene vlade, Josip Broz Tito je posle proklamacije Federativne Narodne Republike Jugoslavije postao njen predsednik vlade. U januaru 1953. godine, ovaj političar i državnik, koji je ceo svoj život posvetio interesima radnog naroda, postavljen je na položaj predsednika Federativne Narodne Republike i kasnije Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

On je bio vrhovni komandant oružanih snaga zemlje. U 1943. godini dodeljen mu je čin maršala Jugoslavije. Od 1937. godine je na čelu Partije, do 1966. godine bio njen generalni sekretar, a do smrti predsednik Komunističke partije Jugoslavije, koja je 1952. godine promenila naziv u Savez komunista Jugoslavije. Zasluga je Josipa Broza Tito što je radnička klasa Jugoslavije, pod rukovodstvom Saveza komunista Jugoslavije, nekad zaostalu zemlju pretvorila u modernu socijalističku industrijsko-poljoprivrednu državu.

Više desetina godina uspešno delovanje Josipa Broza Tita, kao lidera Partije i predsednika SFRJ, u znatnoj meri je doprinelo što je socijalistička nesvrstana Jugoslavija postala značajan faktor u međunarodnim odnosima, u borbi za mir i bezbednost. On se neprekidno zalagao za sprovođenje mirne koegzistencije među državama različitog društvenog uređenja, za političko rešenje sukoba, za ravnopravno učešće svih zemalja u rešavanju osnovnih međunarodnih pitanja. Poznato je njegovo odlučno zalaganje za pravednu borbu naroda Indokine protiv imperijalističkih agresora, za legitimne interese arapskih naroda, a protiv razbojničke politike Izraela.

Jugoslovenski Predsednik bio je jedan od inicijatora i vođa pokreta nesvrstanih zemalja. On je predvodio jugoslovenske delegacije na konferencijama šefova država i vlada ovih zemalja, od Beograda 1961. godine do Havane 1979. godine.

Tito je predvodio delgaciju Jugoslavije na Konferenciji o bezbednosti i saradnji u Evropi, 1975. godine u Helsinkiju, i delegaciju Saveza komunista Jugoslavije na Konferenciji komunističkih i radničkih partija Evrope, 1976. godine u Berlinu.

Mnogobrojna putovanja vodila su jugoslovenskog državnika u socijalističke zemlje. Nekoliko puta posetio je Sovjetski Savez i druge zemlje socijalističke zajednice. On je 1965. i 1974. godine boravio u zvaničnim prijateljskim posetama u Nemačkoj Demokratskoj Republici, 1977. bio domaćin delegaciji NDR, koja je boravila u zvaničnoj prijateljskoj poseti u SFRJ, predvođena Erihom Honekerom, generalnim sekretarom CKJSPN i predsednikom Državnog saveta NDR.

Za svoju neumornu borbu protiv fašizma i rata, njegovo neprekidno zalaganje za mir, prijateljstvo i razumevanje među narodima, Tito je odlikovan mnogobrojnim visokim odlikovanjima, među kojima tri puta Ordenom narodnog heroja Jugoslavije, Lenjinovim ordenom i Ordenom oktobarske revolucije. Nemačka Demokratska Republika odlikovala je Tita, za njegove zasluge u uspešnom razvoju odnosa između Jedinstvene socijalističke partije Nemačke i Saveza komunista Jugoslavije, za prijateljstvo između dve zemlje i njihovih naroda, dva puta najvišim odlikovanjem NDR Ordenom Karla Marksa.

(Vohenpost, Nemačka DR, 16. maja 1980.)

GRADITELJ JUGOSLOVENSKOG JEDINSTVA

Tito je bio veoma uticajna ličnost, koja je sačuvala jedinstvo zemlje. Mi, u Nigeriji, ponekad mislimo da smo najheterogenija zemlja, i da je stoga njome najteže upravljati. Jugoslavija je višenacionalna, višereligiozna i višejezička zajednica, čiji delovi nisu bili pošteđeni sektaških sukoba u prošlosti. Maršal Tito je za svog života bio živi simbol Jugoslavije, njegovo sveobuhvatno vodstvo obezbedilo je jedinstvo u različkama. . .

Ima mesta optimizmu — Jugoslavija će preživeti Titovu smrt. Nijednu naciju ne održava samo jedna ličnost, bez obzira koliko je snažna. Zemlja je, pod Titovim rukovodstvom, stvorila politički sistem, čija bi struktura trebalo da onemogući da jedna nacionalna grupacija dominira nad bilo kojom drugom u složenom nacionalnom poretku Jugoslavije.

Politički sistem podstiče masovno učešće u odlučivanju, ali se razlikuje od demokratije koja je tipična za kapitalistički Zapad. Postoji mnogo veći stepen političke i ekonomske decentralizacije, nego u većini zemalja i na Zapadu i na Istoku... Nigeriji bi jugoslovenski politički sistem mogao da posluži kao korisno iskustvo, jer su naše dve zemlje umnogome slične, zbog složenosti nacionalne strukture. . .

Svet žali odlazak velikog vođe. Tito će biti zapamćen manje kao političar, a više kao državnik, koji se uporno borio da očuva nezavisnost svoje zemlje u odnosu na blokove supersila. Maršal Tito bio je borac za koncepciju nesvrstavanja, i osnivač tog pokreta. ..

(Panč, Nigerija, 16. maja 1980.)

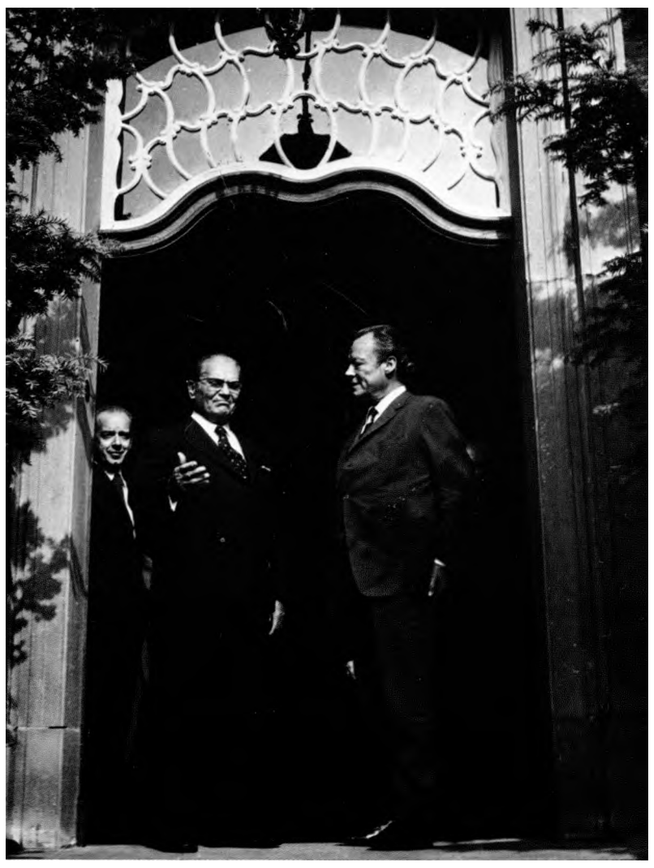
PREDSEDNIK TITO S NOVINARIMA KOJI SU PRATILI RAD ŠESTE KONFERENCIJE NESVRSTANIH U HAVANI

S PREDSEDNIKOM MALTE ANTONOM BUTIĐIDOM. 1979. GODINE.

PREDSEDNIK TITO GOVORI NA ŠESTOJ KONFERENCIJI NESVRSTANIH U HAVANI 1979. GODINE

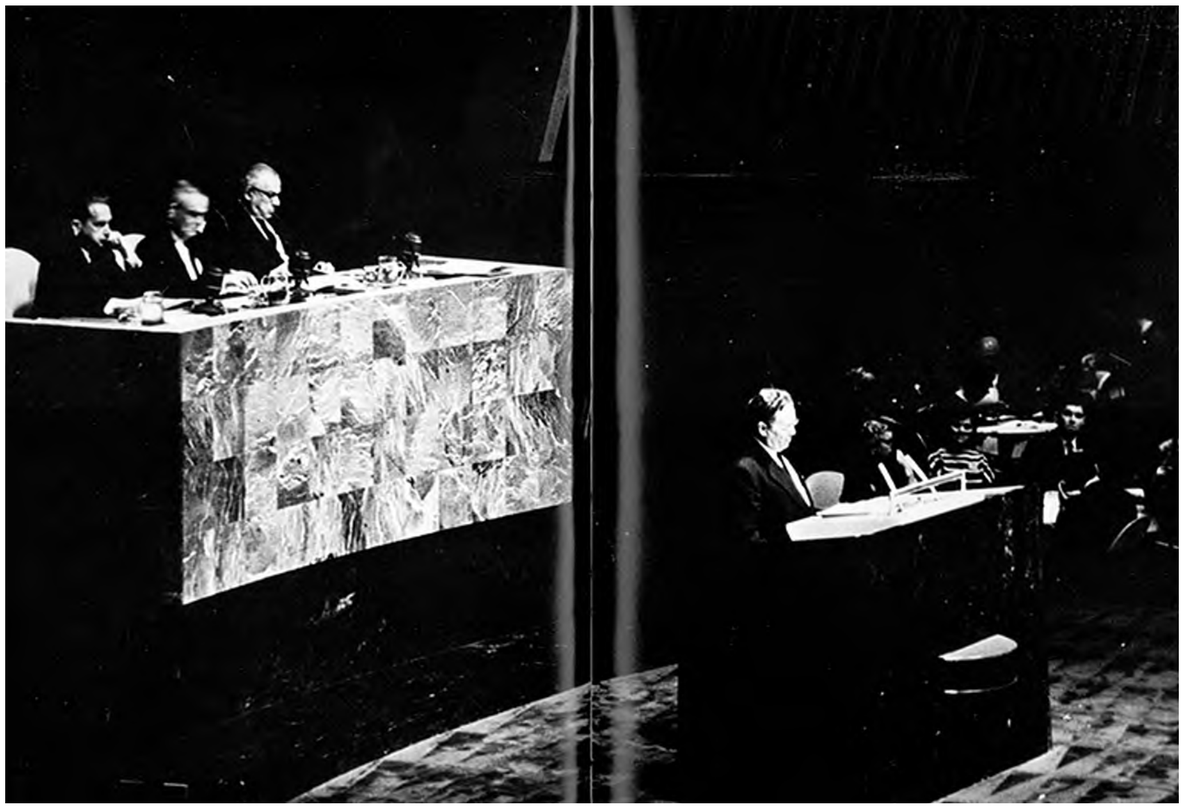
SA ZAPADNONEMAČKIM KANCELAROM V1LIJEM BRANTOM

SVEČANI DOČEK U PANAMI, 1976. GODINE.

S PORTUGALSKIM PREDSEDNIKOM ANTONIOM RAMALJOM JANEŠOM, ZA VREME POSETE PORTUGALIJI, 1979 GODINE.

PREDSEDNIK TITO GOVORI U UJEDINJENIM NACIJAMA 1960. GODINE

S ČLANOVIMA JUGOSLOVENSKE DELEGACIJA NA KONFERENCIJI KOMUNISTIČKIH I RADNIČKIH PARTIJA U BERLINU.

S AMERIČKIM PREDSEDNIKOM DŽIMIJEM KARTEROM. ZA VREME POSETE SAD. 1978. GODINE.

U POSETI SR NEMAČKOJ. 1974. GODINE

U POSETI SAD. 1978. GODINE

S PORTUGALSKIM PREDSEDNIKOM RAMALJOM JANEŠOM

U DANSKOJ. 1974. GODINE

U POSETI VENECUELI, 1976. GODINE

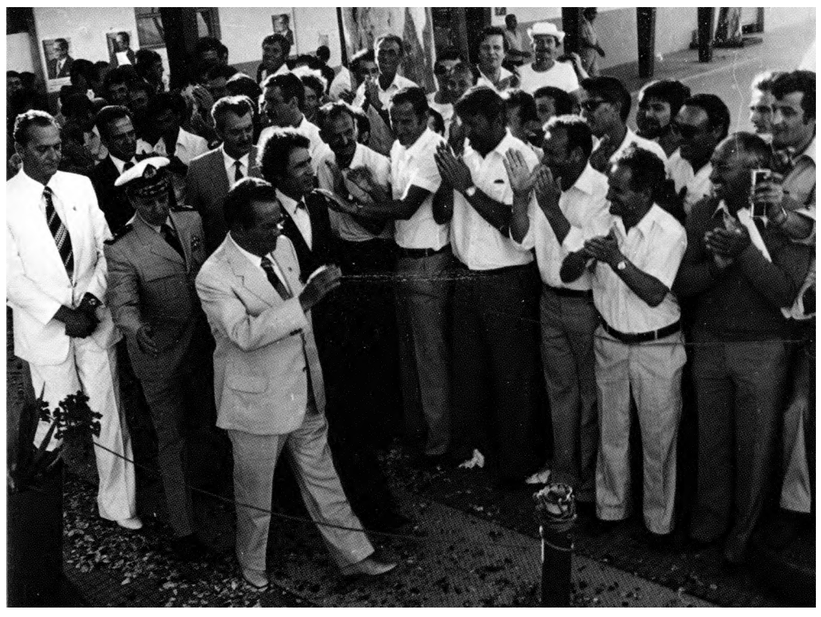

S GRČKIM PREMIJEROM KONSTANTINOM KARAMANLISOM

U PRAGU, 1968. GODINE

S JUGOSLOVENIMA U LIBIJI, 1979. GODINE.

S RUMUNSKIM PREDSEDNIKOM NIKOLAE ČAUŠESKUOM.

Aki...!
Gane hasta
Cuenta Creciente Bancomer
BANCO DE COMERCIO
PERFUMERIAS
LA MARIPOSA
REGALOS

REVOLUCIONAR ČIJE IME OSTAJE U ISTORIJI

Državne i partijske zastave širom Jugoslavije spuštene su na pola koplja. Zemlja žali zbog smrti 87-godišnjeg Josipa Broza Tita, čoveka čije je ime ušlo u istoriju za sva vremena.

Josip Broz Tito prošao je trnovit put revolucionara. Kao metalski radnik, star samo 18 godina, on se priključio Socijaldemokratskoj partiji Hrvatske i Slovenije. Na samom početku prvog svetskog rata, austrougarske vlasti naredile su da se on uhapsi zbog širenja propagande i poslale su ga na front, gde je bio ozbiljno ranjen. Pao je u zarobljeništvo, pa je prebačen u logor u Sibiru. Pošto je pobegao iz logora, otišao je u Petrograd, gde je jula 1917. godine učestvovao u demonstracijama protiv privremene vlade. Tom prilikom ponovo je uhapšen i prognan na Ural.

Oktobra 1917. godine Josip Broz Tito priključio se crvenogardistima u Omsku i učestvovao u borbama protiv belogardista admirala Kolčaka. Zajedno s boljševicima, on je širio politički rad među seljacima. Nekoliko decenija kasnije, Tito je, kao vođa komunista i svih radnih ljudi Jugoslavije, istaknuta ličnost međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, odlikovan Ordenom Lenjina, a kasnije i Ordenom oktobarske revolucije. Ovo je bilo simbiločno, s obzirom da je drug Tito u svojoj mladosti bio svedok revolucionarnih vrenja u Rusiji, i oktobarske revolucije, kojom je pokrenuta velika obnova u svetu.

Nakon što se 1920. godine vratio u svoju domovinu, Josip Broz Tito priključio se Komunističkoj partiji Jugoslavije i aktivno je učestvovao u revolucionarnom pokretu radničke klase. . .

. . . Međutim, iza suvoparnog nabrajanja događaja i datuma, krije se zadivljujući život velikog sina jugoslovenskog naroda.

Ime Josipa Broza Tita povezano je sa herojskom borbom radnih ljudi Jugoslavije protiv nacističkih okupatora. On je tu borbu vodio kao vrhovni komandant Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda, a od novembra 1943. godine, i kao predsednik Nacionalnog komiteta oslobođenja. Narodi Jugoslavije uporno su se borili za svoju slobodu...

... Za njegove savremenike, ime Josipa Broza Tita predstavljalo je sinonim borbe za mir, popuštanje zategnutosti i miroljubive koegzistencije. On je, zajedno sa Džavaharlalom Nehurom, Gamalom Abdelom Naserom, i drugima, bio jedan od osnivača pokreta nesvrstavanja. Aktivno se borio u međunarodnom komunističkom i radničkom pokretu protiv reakcionarnih snaga, a za bezbednost i društveni napredak naroda.

Jedanaesti kongres jugoslovenskih komunista bio je poslednji na kojem je učestvovao Josip Broz Tito. Tom prilikom, rekao je da se stvara jedan novi svet, svet slobode, socijalizma, demokratije i ravnopravnih odnosa među ljudima. Za sovjetski narod, ime druga Tita takođe je povezano sa jačanjem našeg prijateljstva.

»Josip Broz Tito pridavao je veliki značaj razvoju svestrane saradnje između Saveza komunista Jugoslavije i Komunističke partije Sovjetskog Saveza, a i između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza«, kaže se u poruci koju su rukovodioci sovjetske partije i vlade poslali jugoslovenskim rukovodiocima, komunistima, i svim radnim ljudima.

... Sovjetski narod saučestvuje u bolu naroda Jugoslavije. Ime istaknutog jugoslovenskog državnika i partijskog vođe, uglednog pregaoca međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, i neumornog borca za mir, uvek će živeti u našim srcima. Josip Broz Tito jedan je od onih revolucionara, koji će se vekovima pamtiti.

(Novoje vremja, SSSR, 23. maja 1980.)

U susret „sahrani stoleća“

PREMA BEOGRADU SA SVIH MERIDIJANA

Tito je umro... Sa svih meridijana agencijske vesti nagoveštavaju dolazak predstavnika gotovo celog čovečanstva. Dolaze ljudi iz celog sveta — da se poklone čoveku sveta. Vazdušni most spaja Jugoslaviju sa svetom. Beograd, za trenutak, postaje »prestonica sveta« — zbog Tita, radi Tita. Nikad u istoriji, sahrani jednog šefa države nije prisustvovao tako veliki broj državnika, suverena, ministara. Svi pišu da Tito okuplja svet na jedinstven samit, bez presedana u istoriji. Tuga Jugoslavije izrasta u ponos...

5. *maja*

Ići u Beograd, biti na oproštaju od Tita!
Bila je to, odmah posle odjeka koji je propratio vest o smrti Predsednika SFRJ i SKJ, prva odluka mnogih državnika, političara i viđenih ljudi sveta.

Iz Pekinga je javljeno, da Seku Ture prekida posetu Kini i da se vraća u Konakri, da bi odande poveo delegaciju Gvineje u Beograd.

Sa istog razloga, posetu Kini skraćuje i pakistanski predsednik Zija Ul Hak.

Španski premijer Adolfo Suares, koji se zatekao u Damasku, prekida turneju po Bliskom istoku, jer želi u Beograd.

U Bagdadu, gde se već našao kralj Husein, odgađa se trojni iračko-jordansko-palestinski samit. Jordanski suveren, irački predsednik Sadam Husein i palestinski lider Jaser Aarfat, takođe žele u Beograd. ..

U ovom trenutku, ništa u svetu nije važnije od prisustva Titovoj sahrani. Svet to oseća kao obavezu. Obavezu, moralnu, prema čoveku koji je umro. Obavezu, političku, prema čovečanstvu, koje je umrli zadužio besmrtnim delom. Obavezu, iz ljubazi i poštovanja, koje je Tito posejao u mnogim srcima sveta. ..

Ići u Beograd, biti na oproštaju od Tita! Ovog tužnog jutra, to je bila odluka koja ujedinjuje čovečanstvo.

6. *maja*

Delegacija Kube, koja će prisustvovati sahrani predsednika Tita, doputovala je danas pre podne u Beograd; delegaciju predvodi potpresednik Državnog saveta i član Politbiroa Komunističke patrije Kube Rafael Rodriges.

Predsednik CKKP i vlade Kine Hua Guofeng doputovao je danas po podne u Beograd, gde će predvoditi delegaciju svoje Partije i zemlje na sahrani predsednika Tita.

Već prilikom prvog susreta sa Mijatovićem i Minićem, Hua Guofeng izrazio je duboko saučešće zbog smrti predsednika Tita i naglasio, da ga je ta smrt teško pogodila.

Ministar obrazovanja i član Politbiroa CKMPLA Ambrozio Likoki doputovao je večeras u Beograd, na čelu angolske delegacije, koja će prisustvovati sahrani predsednika Tita.

Večeras su u Beograd doputovale i delegacije Kostarike, Senegala i Singapura.

7. *maja*

U Beograd je jutros doputovao predsednik Zambije Kenet Kaunda, koji predvodi delegaciju svoje zemlje na sahrani predsednika Tita.

Državne i partijske delegacije Mongolije, Avganistana i Vijetnama, doputovale su jutros u Beograd, gde će prisustvovati sahrani predsednika Tita.

U Beograd su, danas pre podne, doputovale i državne delegacije Kanade, Kenije, Novog Zelanda i Tajlanda.

Na čelu s predsednikom Kim II Sungom, u Beograd je doputovala delegacija NDR Koreje, koja će prisustvovati ispraćaju posmrtnih ostataka predsednika Tita.

Kim II Sung, u ime korejskog naroda, izrazio je Cvijetinu Mijatoviću saučešće povodom smrt predsednika Tita.

U delegaciji DNR Koreje nalaze se i ministar inostranih poslova Ho Dam, i ministar odbrane Odin Hu.

Libijska delegacija, koju predvodi glavnokoinandujući Oružanih snaga ove arapske zemlje Abu Bakr Džaber Junis, doputovala je danas oko podne u Beograd.

Neposredno posle toga, u Beograd je doputovao generalni sekretar Komunističke patrije Španije Santjago Kariljo.

Predsednik Gvineje Seku Ture doputovao je u Beograd na čelu gvinejske delegacije.

Danas u 12.15 časova, u Beograd je stigla delegacija Sjedinjenih Američkih Država, koju predvodi potpredsednik Volter Mondejl.

U delegaciji su i majka američkog predsednika Džimija Kartera Lilijan Karter, ambasador Averci Hariman, pomoćnik državnog sekretara Loren Kristofer, i druge ličnosti.

-Kralj Švedske Karl Šesnaesti Gustav, koji će predvoditi delegaciju svoje zemlje na sahrani predsednika Tita, doputovao je danas u Beograd. U delegaciji je i ministar inostranih poslova Švedske Ula Ulsten.

Na čelu tuniske delegacije, u Beograd je doputovao predsednik Nacionalne skupštine Sadek Mokadem. U delegaciji se nalazi ministar-specijalni savetnik tuniskog Predsednika Habib Burgiba Mlađi.

Oko 13 časova stigao je u Beograd generalni sekretar Arapske lige Šedli Klibi, koji će prisustvovati sahrani predsednika Tita.

U Beograd je doputovala i delegacija jugoslovenskih iseljenika iz Sjedinjenih Američkih Država. To su predstavnici jugoslovenskih klubova iz Njujorka, Nju Džersija, Čika ga, Detroita, i drugih gradova. U delegaciji se nalazi 40 predstavnika jugoslovenskih klubova iz Amerike, koji su doputovali redovnom avionskom linijom, o svom trošku.

Danas po podne doputovao je u Beograd predsednik Iraka Sadam Husein, domaćin idućeg, Sedmog samita nesvrstanih zemalja — prve konferencije nesvrstanih na kojoj Josip Broz Tito neće predvoditi delegaciju SFRJ.

U delegaciji Iraka, nalaze se i potpredsednik vlade Tarik Aziz, i ministar inostranih poslova dr Sad un Hamadi.

Delegacija Kipra na sahrani predsednika Tita, koju predvodi predsednik Spiros Kiprijanu, doputovala je danas posle podne u Beograd.

Generalni sekretar KPSS i predsednik Prezidijuma Vrhovnog sovjeta Sovjetskog Saveza Leonid Brežnjev, koji predvodi sovjetsku delegaciju na sahrani predsednika Tita, doputovao je danas u 14.50 časova u Beograd.

U sovjetskoj delegaciji nalaze se i član Politbiroa CKKPSS i ministar inostranih poslova Andrej Gromiko, i sovjetski ambasador u Beogradu Nikolaj Rodionov.

Norveški kralj Olaf Peti doputovao je, na čelu delegacije svoje zemlje, u Beograd.

U Beograd je stigao i generalni sekretar JSPN i predsednik Ministrskog saveta NDR Erih Honeker.

U delegaciji Nemačke Demokratske Republike jesu i potpredsednik vlade Manfred Flegel, i ministar spoljnih poslova Oskar Fišer.

Ministar uputrašnjih poslova Meksika Enrike Olivares Santana doputovao je u Beograd na čelu delegacije svoje zemlje, koja će prisustvovati sahrani predsednika Tita.

Pakistanski predsednik Zija Ul Hak predvodi delegaciju svoje zemlje, koja je danas posle podne doputovala u Beograd.

U Beograd je danas posle podne doputovao etiopski predsednik Mengistu Haile Marjam, koji će predvoditi delegaciju Etiopije na sahrani predsednika Tita.

U etiopskoj delegaciji je i član Komiteta Privremenog vojno-revolucionarnog sveta, zadužen za spoljne poslove, Berhanu Bajeh.

Delegacija Velike Britanije, koja će prisustvovati sahrani predsednika Tita, stigla je nešto posle 15 časova u Beograd. Doputovali su suprug britanske kraljice Elizabete II, princ Filip, premijer Margaret Tačer, vođa Laburističke partije Džems Kalagan, članovi bivše Britanske vojne misije pri Vrhovnom štabu NVOJ i POJ Ficroj Meklin i Vilijam Dikin.

U Beograd je oko 16 časova doputovala državna delegacija Španije, koju predvodi premijer Adolfo Suares.

Neposredno posle toga, u Beograd je prispela delegacija Arapske Republike Jemena, sa potpredsednikom Kadi Abdelkerim el Rašijem na čelu.

Delegaciju Omanskog Sultanata, koja će prisustvovati sahrani presednika Tita, predvodi zamenik predsednika vlade Fahd Bin Mahmud Al Said.

Predsednik Sirije Hafez El Asad stigao je u Beograd oko 16 časova.

Desetak minuta kasnije, stigla je u Beograd delegacija Kuvajta, koju pre,dvodi šeik Abdulah Al Džaber el Sabah.

Prvi sekretar CK Komunističke partije Bugarske i predsednik Državnog saveta Todor Živkov doputovao je u Beograd na sahranu predsednika Tita.

Predsednik Irske Patrik Hilari doputovao je u Beograd na čelu irske delegacije.

U toku popodneva, u Beograd je doputovao i predsednik Bangladeša Zija Ur Rahman, koji predvodi delegaciju svoje zemlje na sahrani predsednika Tita. U delegaciji se nalazi i ministar inostranih poslova Šamsun Hak.

Na čelu s potpredsednikom vlade dr Ptolomi A. Rejdom, u Beograd je danas popodne doputovala delegacija Gvajane.

Delegaciju Nepala, koja će u Beogradu prisustvovati ispraćaju posmrtnih ostataka predsednika Tita, predvodi princ Gjanendra Bie Bikram.

Delegaciju Mozambika predvodi, u Beogradu, član Politbiroa Frelimoa Marselino Duš Santuš.

U Beograd je doputovao i ministar inostranih poslova Šri Lanke A.C.S. Hamid.

Italijanski predsednik Sandro Pertini, koji će na čelu delegacije susedne Italije odati poslednju poštu predsedniku Titu, doputovao je večeras u Beograd. Sa predsednikom Pertinijem doputovao je i italijanski premijer Frančesko Kosiga.

Večeras je stigao u Beograd generalni sekretar Komunističke partije Italije Enriko Berlinguer. U delegaciji italijanskih komunista su i Đankarlo Pajeta i Paolo Bufalini.

Predsednik Finske Urho Kekonen, koji će predvoditi delegaciju svoje zemlje na sahrani predsednika Tita, doputovao je u Beograd.

Predsednik Portugalije general Ramaljo Janeš doputovao je večeras u Beograd, na čelu portugalske delegacije, koja će učestvovati na sahrani predsednika Tita.

Prvi sekretar CKPURP Edvard Gjerek doputovao je u Beograd na čelu delegacije Poljske.

Državnu delegaciju Libana, na sahrani predsednika Tita u Beogradu, predvodi ministar finansija Ali El Halil.

Večeras je u Beograd doputovao i kralj Hašemitske Kraljevine Jordana Husein.

Predsednik Republike Austrije dr Rudolf Kirhšleger doputovao je večeras u Beograd, gde će na sahrani predsednika Tita predvoditi delegaciju svoje zemlje.

Nešto kasnije, u Beograd je doputovala i indonežanska delegacija, koju predvodi potpredsednik Adam Malik, a zatim turski premijer Sulejman Demirel, i malajski predsednik Musa Troare.

Večeras je stigao u Beograd i generalni sekretar Kominističke partije Francuske Žorž Marše.

U toku dana, u Beograd su doputovale i državne delegacije Perua, Gornje Volte, San Marina, Zelenortskih Ostrva, Burme, Maroka, Madagaskara, Mauritanije, Obale Slonovače, Sao Tome i Principa, Urugvaja, Kameruna, Gabona i Sijera Leona.

Na sahranu predsednika Tita, u Beograd su stigle i delegacije Komunističke partije Grčke (za zemlju), Evropske zajednice, OECD-a, Komunističke partije Grčke (za inostranstvo), zatim predsednik turske Narodne republikanske partije Bilent Edževit, predstavnik Socijalističke partije Francuske i predstavnik francuskih sindikata.

Posle samo dvadesetak minuta predaha, na Beogradski aerodrom sletelo je više specijalnih aviona sa delegacijama, koje će sutra prisustvovati sahrani predsednika Tita.

U Beograd je stigao predsednik Tanzanije Džulijus Njerere. Večeras je stigao u Beograd i iranski ministar spoljnih poslova Sadek Gotbzadeh.

Gotovo u isto vreme, na aerodrom u Beogradu sleteo je i specijalni avion holandske kompanije, sa princom Klausom — suprugom kraljice Beatrise, princom Bernardom — suprugom kraljice-majke, predsednikom vlade Andrisom Van Agtom i drugim članovima.

Predsednik Rumunije i generalni sekretar rumunske Komunističke partije Nikolae Čaušesku, koji će predvoditi delegaciju svoje zemlje na sahrani predsednika Tita, doputovao je u Beograd. Sa predsednikom Čaušeskuom doputovali su i predsednik vlade Rumunije Ilie Verdic i ministar inostranih poslova Stefan Andrej.

Večeras je u Beograd stigla i predsednik indijske vlade Indira Gandi, s članovima državne delegacije Indije.

Na čelu australijske delegacije, u Beograd je doputovao ministar inostranih poslova Endrju Pikok.

Večeras oko 21 čas u Beograd je doputovala delegacija Savezne Republike Nemačke. Delegaciju sačinjavaju predsednik SR Nemačke Karl Karstens, savezni kancelar Helmut Šmit, predsednik Socijaldemokratske partije SR Nemačke Vili Brant i vicekancelar i ministar inostranih poslova Hans Ditrih Genšer.

Večeras je u Beogradu stigao i predsednik Republike Malte Anton Butiđiđ, s članovima državne delegacije ove mediteranske zemlje.

Delegaciju Gane, koja je doputovala u Beograd da prisustvuje sahrani predsednika Tita, predvodi potpredsednik J. V. S. De Graft Džonson.

Nešto kasnije, u Beograd je doputovao državni ministar Brazila i načelnik generalštaba, armijski general Žoze Ferez Da Roča.

Argentinsku delegaciju, koja je takođe večeras doputovala u Beograd, predvodi ministar pravosuđa Alberto Rodriges Varela.

Predstavnici Vatikana i Liberije takođe su doputovali u Beograd, a oko 22 časa prispeo je i predsednik Gvineje-Bisao Luis Kabral. Zatim su u Beograd stigle delegacije Sejšela, Danske, fronta Polisario (Zapadna Sahara) i holandske Partije rada.

Visoka alžirska delegacija, koja će prisustvovati ispraćaju posmrtnih ostataka predsednika Tita, doputovala je večeras u Beograd. Na čelu delegacije nalazi se predsednik Šadli Bendždedid. Zajedno s njim, doputovali su predsednik Skupštine Rabah Bitat, ministar inostranih poslova Muhamed Benjahja, ministar finansija Muhamed Jala, i druge visoke ličnosti.

8. *maja*

Jutros, od ranih časova, na aerodrom »Beograd« nastavljaju da sleću specijalni avioni sa delegacijama, koje iz celog sveta dolaze na sahranu predsednika Tita.

Rano jutros, u 3.30 časova, stigla je u Beograd delegacija Palestinske oslobodilačke organizacije (PLO), koju predvodi Jaser Arafat; zatim je u Beograd doputovala delegacija Ujedinjenih nacija, s generalnim sekretarom Kurtom Valdhajmom na čelu.

Jutros oko 8 časova, u Beograd je doputovao savezni kancelar Austrije dr Bruno Krajski.

Delegaciju Belgije, koja je doputovala u Beograd da prisustvuje sahrani predsednika Tita, predvodi kralj Boduen.

Istim avionom, doputovao je u Beograd i veliki vojvoda Luksemburga Žan.

Predsednik Grčke Konstantin Cacos doputovao je u Beograd, na čelu delegacije svoje zemlje, koja će prisustvovati sahrani predsednika Tita.

Masajoši Ohira, premijer Japana, doputovao je u Beograd oko 8.30 časova.

Nešto kasnije, u Beograd su stigli francuski premijer Rejmon Bar i ministar inostranih poslova Fransoa Ponse.

U ime Evropskog paralamenta, u Beograd je doputovala predsednik Simona Vej.

Evropsku zajednicu predstavlja potpredsednik Saveta zajednice Vilhelm Haferkampf, koji jc jutros doputovao u Beograd.

Nešto kasnije, stigla je u Beograd i delegacija francuske Socijalističke partije, koju predvodi Fransoa Miteran, s kojim je doputovao i član rukovodstva, zadužen za međunarodne odnose, Leonel Žospen.

Predsednik Togoa Gnasingbe Ejadema doputovao je u Beograd na čelu delegacije svoje zemlje.

U Beograd je doputovala i delegacija Sudanske socijalističke unije, koju predvodi član Politbiroa Šerif Gasim.

Partijska i državna delegacija susedne Mađarske doputovala je jutros vozom u Beograd. Delegaciju predvodi prvi sekretar CKMSRP i član Državnog saveta NR Mađarske Janoš Kadar.

Premijer nove nezavisne afričke države Zimbabvea Robert Mugabe doputovao je jutros, na čelu delegacije svoje zemlje, u Beograd. U delegaciji Zimbambvea nalazi se 27 članova.

Delegacija Ekvadora, koja će prisustvovati ispraćaju posmrtnih ostataka predsednika Tita, doputovala je danas oko 11 časova u Beograd. Delegaciju predvodi zamenik ministra inostranih poslova Mario Aleman.

Danas je stigla u Beograd dclegacija KP Belgije, s predsednikom Partije Van Gejtom na čelu.

Lider najveće opoziocione partije u Grčkoj — predsednik PASOK Andreas Papandreu takođe je stigao u Beograd.

Predsednik Demokratske Kampućije i premijer Kije Sampan doputovao je danas oko podne u Beograd.

Ministar-predsednik Burundija Remi Nkenguruce, koji je doputovao u Beograd, predvodiće delegaciju svoje zemlje na sahrani predsednika Tita.

U Beograd je stigao i ministar spoljnih poslova Ugande Otema Alimadi, koji predvodi delegaciju svoje zemlje na sahrani predsednika Tita.

Bivši premijer Ahmed Zaki, koji će predvoditi delegaciju Maldiva na sahrani predsednika Tita, doputovao je u Beograd.

Predsednik Partije slobode Šri Lanke Sirimavo Bandaranaike bila je poslednji gost iz inostranstva. Ona je doputovala u Beograd neposredno pred početak poslednjeg ispraćaja predsednika Tita.

* * *

Neprolaznim senima, koje će ljudskom rodu večno zračiti ljudskost, danas se klanjaju Jugoslavija i svet.

Klanjaju se duboko. Jugoslavija je siromašnija za čoveka. Za čoveka je siromašniji i svet. Oboje su, i Jugoslavija i svet, osiromašili, zapravo, mnogo više...

Boris Kidrič, još 1945. godine u Ljubljani, rekao je da je Tito »otelotvorenje nove Jugoslavije«. Bilo je to u zoru ljudskije budućnosti, otvorene nepogrešivom vizijom Tita i utemeljene krvlju najboljih sinova ove zemlje.

Seku Ture, 1979. godine u Havani, kazao je daje Tito »savršeno otelotvorenje želja naših naroda«, naroda koji predstavljaju dve trećine čovečanstva. Bilo je to u trenutku konačne afirmacije nesvrstavanja, kao »savjesti čovječanstva«, kao što ga je definisao Tito.

U međuvremenu, ceo svet, ne samo Jugoslavija, i ne samo nesvrstani, prihvatio je Tita kao svoga. Prihvatio ga je kao Titana među gorostasima ovog uzburkanog i okrvavljenog veka, kao istinskog lučonošu čovečnosti u vremenu u kojem čovek čoveku još nije samo čovek.

I zato, danas, svi dolaze u Beograd. Dolaze u slobodarski grad-heroj, na ušću Save u Dunav, da se poklone neprolaznoj veličini čoveka koji je Jugoslaviju učnio većom, mnogo većom od njenih geografskih međa, a svet manjim, manjim zato što je ogromno doprineo oslobađanju i zbližavanju naroda, svih naroda sveta.

Dolaze vođi malih, siromašnih i zaostalih naroda, koji su tek zakoračili na trnovit put emancipacije.

Dolaze čelnici zemalja iz porodice nesvrstanih. Saborci u borbi za slobodu i pravdu.

Dolaze susedi, bliži i dalji. Dolaze prijatelji iz neutralnih država.

Dolaze predvodnici razvijenih i bogatih. Dolaze vođi velikih i moćnih sila.

Dolazi ceo svet, bez obzira na sve njegove podeljenosti. Dolaze komunisti, katolici, socijaldemokrati, muslimani, pučisti, budisti. . . Dolaze.. . dolaze ljudi iz celog sveta — čoveku sveta. Dolaze jedinstvenim vazdušnim mostom, mostom koji zrakasto povezuje Jugoslaviju sa svim meridijanima duž planete.

Svet je, danas, u Beogradu. Okupio ga je čovek koji je imao izuzetan život, čovek koji je prvi, rečju i delom, pokazao, i dokazao, da ljudi mogu, i moraju, ljudima biti samo ljudi. Okupio ga je čovek koji je svoj izuzetni život krunisao izuzetnom smrću, čovek koji se pošteno i uspravno izborio da večno traje.

Tito je okupio svet na jedinstven samit, besprimeran u istoriji. Okupio ga je čovek, koji, jedini, to može. Jedini koji je znao, i dokazao, da su ljudi iznad svega, uključujući politike i ideologije, da reke i okeani spajaju, a ne razdvajaju. ..

Da nesvrstavanje nije novi blok, niti čista sila, makar i moralna, nego ideja koja sadrži jedinu alternativu čovečanstva, koje je, ipak, najdublje htenje ljudskog roda, htenje nezaustavivo...

»To je kao narodna pjesma: začne se i širi na sve strane, nezadrživo, narod je prihvata, a niko ne zna ko je sastavlja«, rekao je jednom Tito o nesvrstavanju.

Zna se, u stvari...

I, zato se svet, danas, okuplja u Beogradu. Na samit koji je, jedinstven u istoriji, spontano sazvan radi jednog čoveka, koji je snagom svoje

poruke, za budućnost, u ovom trenutku okupio ljude svih ideologija i svih boja kože.

Nikad u istoriji, sahrani jednog šefa države nije prisustvovao toliko veliki broj državnika, suverena, prvaka političkih partija, vojnih komandanata, ministara, parlamentaraca i ostalih uglednih ličnosti.

»Beograd je prestonica sveta«, ističu novinski izveštači povodom »samita čovečanstva«, koji se okupio da bi izrazio poslednju poštu legendarnom državniku i revolucionaru Josipu Brozu Titu.

* * *

Tu je ukupno 209 delegacija iz, 127 zemalja.

Državnih delegacija je 123. Ako se ne računaju zajedničke državno-partijske delegacije, sahrni je prisustvovalo 68 partijskih delegacija.

Takođe, tu su delegacije tri oslobodilačka pokreta, devet međunarodnih organizacija i još šest drugih institucija.

Državne delegacije predvodilo je 38 šefova država, pet pinčeva, sedam potpredsednika republika, šest predsednika nacionalnih parlamenata, deset predsednika vlada, tri potpredsednika vlada, 12 ministara inostranih poslova, 20 članova vlada i 21 drugi visoki funkcioner.

U delegacijama koje su prošle kraj odra i grobnice predsednika Tita, bili su 31 predsednik republike, četiri kralja, deset potpredsednika republike, šest princeva, 11 predsednika parlamenata, 22 premijera, 12 zamenika premijera, 47 ministara inostranih poslova...

Ovakav »samit čovečanstva« je, bez sumnje, jedinstven događaj u istoriji sveta, što upečatvljivo svedoči da je legendarni čelni borac Jugoslavije — Tito, jedinstvena ličnost našeg doba.

VAZDUŠN1 MOST - JEDINSTVEN U SVETU

Aerodrom »Beograd«, zajedno sa svim jugoslovenskim aerodromima, i službama letenja, bio je između 6. i 9. maja 1980. godine najveći vazdušni most na svetu. U istoriji vazduhoplovstva, i međunarodnih putovanja državnika i delegacija, do sahrane predsednika Tita, nikad nije viđeno ništa slično.

Iz minuta u minut, tu su sletale, ili odatle poletale, u ta dva-tri dana, stotine specijalnih aviona, a i više desetina aviona redovnih linija iz svh delova sveta — sa državnicima, šefovima država, vlada, partija i oslobodilačkih pokreta. Aerodrom »Beograd« u Surčinu postigao je dosad jedinstven rekord — da u tako kratkom vremenu, uz sve uobičajene počasti, primi avione sa 209 delegacija iz 127 zemalja.

Svi oni doputovali su avionima 26 različitih tipova. Na Beogradskom aerodromu, kada je malo odahnuo, iako se redovni saobraćaj nastavlja, teško je bilo ustanoviti kako je sve to besprekorno funkcionisalo, kako su specijalni i redovni avini sletali i poletali na vreme, bez ijedne smetnje, uz sve mere bezbednosti. I to uz prijateljske dočeke i ispraćaje, koje je tolikim stranim delegacijama ukazala Jugoslavija za vreme poslednjeg oproštaja prvih ljudi sveta od našeg najdražeg — druga Tita.

U službi planiranja, izvođenja i kontrole letova u zgradi aerodroma, na tornju, gde se neprekidno okreće polukružna antena radara, na jednom od spratova, bio je centar za upravljanje svim tim složenim mehanizmom.

»Izbegavajte nepravdu«, kažu tamo. »Jer, u ovom poduhvatu učestvovalo je više stotina 'nevidljivih' ljudi za računarima, radarima i drugim aparatima, i u službama. Nepravedno bi bilo pomenuti samo nekoliko imena, na ovom mestu, i iz ove smene, a druge ne; trebalo bi vam mnogo prostora...«

»Ovaj neponovljivi posao obavio je tim ljudi iz veoma različitih službi, i sektora, ne samo na aerodromu »Beograd«, nego na svim jugoslovenskim aerodromima. Da, na svima! Na ovom aerodromu, nije bilo mesta da se 'parkiraju' svi avioni. Moralo se ići na takvo rešenje, da gotovo svi specijani avioni, nakon kratkog zadržavanja, i iskrcavanja putnika ovde, odlete, i da se smeste na druge naše aerodrome — najviše u Zadar, zatim u Dubrovnik, Split, Maribor, Ljubljanu, Sarajevo,.. Mnogo aviona na jednom aerodromu, i kao na svakom aerodromu, nema dovoljno mesta da se svi 'garažiraju'. Tu se pokazalo sa koliko uspeha funkcioniše naš vazdušni saobraćaj, kao sistem...«

Nije reč samo o timovima stručnjaka, i radnika, na svim jugoslovenskim aerodromima, nego i o rafinerijama nafte, koje su se pobrinule da se na vreme dobije dovoljno benzina za toliko aviona.

»Sve je prošlo bez ijednog zakašnjenja, čak i bez kvara na gumi bilo kojeg od tolikih aviona, što se moglo desiti i u normalnim prilikama. A 7. maja, samo u jednom jedinom satu, na našem nebu kružilo je mnogo aviona — 22 poletanja i sletanja. Od toga, gotovo svi sa oznakom VIP (Veoma važne ličnosti). Jer, svim predsednicima država i šefovima delegacija naša zemlja dala je taj status, potpuno jednak tretman.«

Za sve to vreme, redovan saobraćaj obavljao se normalno, čak sa manje zakašnjenja nego običnih dana.

Susreti državnika na „samitu čovecanstva“

BEZ MIRA NEMA JURIŠA NA NEBO

Državnici sveta u Beogradu — poslednji oproštaj sa Titom, sa čovekom koji je za života toliko puta pružao ruku prijateljstva svakom svom gostu. U Titovom Beogradu dešava se ono za šta je Tito živeo — razgovara se, susreću se državnici za čije bi susrete, inače, pripreme trajale godinama, pokreću se inicijative. Tito iz svog večitog mira još jednom apeluje — za mir.

Strani novinar, u jednom od agencijskih izveštaja, sastavio je blistavu rečenicu. Zapisao je: »kraj mrtvog Tita, pokoravaju se njegovoj želji — razgovaraju«.

Mislio je na rukovodeće ljude 127 zemalja, predvodnike više od tri i po milijarde stanovnika Zemljine kugle koji su došli na najveličanstveniju sahranu u istoriji.

Došli su da odaju poslednju poštu Titu. I, poneli su se po Titovoj meri : bili su jedni s drugima, jednaki u svemu pred svevremenim senima čoveka kojem se klanjaju. Nije to, nikad dosad, zabeležila istorija.

Makar i za trenutak, ali na trenutak koji nagoveštava budućnost, koja sigurno mora doći, bilo je to ostvarenje Titove vizije sveta. Ljudi jednaki. Jednaki i njihovi vođi. Bez obzira na veličinu zemlje, na moć države.

Razgovor je nužan, jedini put do te vizije. Put trnovit, mučan. Jer, na žalost, ta vizija je još daleko, veoma daleko. Mogli su je videti i oblikovati samo mitski osvetljen um, i prometejski ovenčano delo.

Razgovarajući među sobom, ovde, i u ovom trenutku, u Titovom Beogradu, i na Titovom oproštaju, svetski vođi su upotpunili, oplemenili, poslednju poštu čoveku koji je stao na večitu stazu svetskog mira. Raduje, krepi, ohrabruje... uliva nadu, koju je Titovo ime uvek ulivalo.

U Beogradu, Hua Guofeng razgovarao je sa Indirom Gandi. Ne pamti se već kada je bio poslednji kinesko-indijski susret na tom nivou... 1960?

Ovde se Helmut Šmit susreo sa Erihom Honekerom. Koliko se dugo, normalnim diplomatskim kanalima u postojećim međunemačkim odnosima, pokušavalo da dođe do tog susreta... petnaest, možda osamnaest meseci?

I, sećanje: nemačko pitanje, tisijano berlinskom krizom, pretilo je svojevremeno čovečantvu hladnoratovskom tminom koja bi, možda, pokrila svet da nije... da nije bilo rođenja nesvrstanosti, 1961. godine, upravo ovde, u Titovom Beogradu, i u Titovom krilu.

Ovde je sada, sa Titom, na večnoj straži, Margaret Tačer pružila ruku Jaseru Arafatu... Leonid Brežnjev je porazgovarao sa Helmutom Šmitom... Kurt Valdhajm se sreo sa Sadekom Gotbzadehom... Nikolae Čaušesku razgovarao je sa Volterom Mondejlom...

Da li to Titova besmrtnost obnavlja detant, za sve, univerzalan? Činjenica je svakako, da je praznina posle Tita ozbiljno upozorenje : umro je čuvar mira, a mir — mora da se čuva.

Možda se čini neverovatno... samo, da li je neverovatno išta što je ljudsko? U tim okvirima, ljudskim, za Tita nikad ništa nije bilo neverovatno. Ni nemogućno. Čak ni juriš na nebo. ..

A, da li bi Nil Armstrong zakoračio na Mesec bez mira na Zemlji?

Jedan afrički vođa kazao je da Tito ostavlja prazninu, koju ne može da popuni nijedan pojedinac... samo zajednički napor lidera nesvrstanih zemalja može da primi preteško breme sa Titovih gorostasnih pleća.

To breme zove se mir. Mir, bez kojeg nema juriša na nebo, ni života na Zemlji... Titov mir.

Razgovarajući u Beogradu, sa Titovim senima pred sobom, svetski vođi nagovestili su da mogu čuti zov najljudskijeg zaveštanja — Titovog... da mir mora biti njihova dužnost, ne samo san njihovih naroda.

Radi Čoveka, radi njegove pobede nad mrakom u sebi i oko sebe, radi ostvarenja vizije koju je video Tito... čovek koji ostaje pobednik u svim pobedama Čovekovim.

Tako je i danas, 9. maja, na Dan pobede. Tu 35-godišnjicu pobede nad fašizmom, najgrozomornijom silom mraka sa kojom se čovečanstvo ikad suočilo, svet ovog maja proslavlja bez najvećega među pobednicima.

Tito od juče, 8. maja, besmrtno počiva među ružama. Neumorni borac počiva miran.

Miran sa puno razloga. Ne samo zato što mu život, bujno plodan, kao ravničarsko proleće, kristalno čist, kao kršni visovi koji druguju sa oblacima, daje pravo na mir. Miran i je zbog toga, što prijateljujući sa ružama, opet služi čoveku.

7. *maja:*

Predsednik CKKP Kine i predsednik Državnog saveta Hua Guofeng susreo se večeras u Beogradu sa generalnim sekretarom CK Radničke partije i predsednikom Koreje Kim II Sungom.

U razgovoru su učestovali i članovi delegacija NR Kine i DNR Koreje.

Generalni sekretar CKKPSS i predsednik Prezidijuma Vrhovnog sovjeta Leonid Brežnjev susreo se večeras, u sovjetskoj ambasadi u Beogradu, sa generalnim sekretarom CK Radničke partije i predsednikom DNR Koreje Kim II Sungom.

Leonid Brežnjev i Kim II Sung, kako se saznaje, razmenili su mišljenja 0 sovjetsko-korejskim odnosima i saradnji, i razmotrili aktuelne međunarodne probleme koji interesuju obe strane.

Susretu su prisustvovali i članovi delegacija SSSR i DNR Koreje.

Predsednik Rumunije Nikolae ČauŠesku sastao se večeras u Beogradu sa potpresednikom SAD Volterom Mondejlom. Prilikom susreta, Mondejl je rumunskom Predsedniku uručio poruku predsednika Džimija. Kartera.

Američki potpredsednik se u toku današnjeg poslepodneva sastao i sa portugalskim predsednikom Antoniom Ramaljom Janešom, i premijerom Sa Karneirom.

Predsednik CKKP Kine i predsednik kineske vlade Hua Guofeng sastao se večeras u Beogradu, odvojeno, sa predsednicima Zambije, Ruminije 1 Bangladeša — Kenetom Kaundom, Nikolae Čaušeskuom i Zija Ur Rahmanom.

Prilikom svih ovih susreta, kako se saznaje, evocirane su uspomene na preminulog predsednika Tita, na ulogu i delo jugoslovenskog predsednika u SFRJ, u svetu, i posebno, u pokretu nesvrstanosti.

Predsednik Rumunije Nikolae Čaušesku sastao se večeras u Beogradu sa predsednikom Islamske Republike Pakistana Muhamedom Zija ul Hakom.

Prilikom susreta, za koji se saznaje da je prošao u srdačnoj atmosferi, dva predsednika razgovarala su o rumunsko-pakistanskoj saradnji i o aktuelnim međunarodnim pitanjima.

U Beogradu, danas su se sastali prvi sekretar Poljske ujedinjene radničke partije Edvard Gjerek i generalni sekretar Jedinstvene socijalističke partije Nemačke i predsednik Državnog saveta NDR Erih Honeker.

U prijateljskom razgovoru, razmotrena su pojedina pitanja tekuće međunarodne situacije i saradnje između Poljske i NDR.

Kasnije večeras, u hotelu Interkontinental u Beogradu, sastali su se kineski predsednik Hua Guofeng i italijanski premijer Frančesko Kosiga.

Hua i Kosiga razgovarali su o međunarodnim pitanjima i o razvoju bilateralnih odnosa. Takođe su zajednički evocirali uspomene na preminulog jugoslovenskog predsednika Tita.

8. *maja*

Predsednik Državnog saveta Nemačke DR Erih Honeker i predsednik Sirije Hafez el Asad sastali su se sinoć u Beogradu. Honeker i Asad, u prijateljskoj atmosferi, izvršili su razmenu mišljenja o međunarodnoj situaciji, posebno o razvoju događaja na Bliskom istoku. Bilo je, takođe, reči o jačanju saradnje između dve zemlje. U razgovorima su učestvovali ministri inostranih poslova Oskar Fišer i Abdelhalim Hadam.

Erih Honeker, koji je i generalni sekretar CK Jedinstvene socijalističke partije Nemačke, susreo se sa prvim sekretarom Poljske ujedinjene radničke partije Edvardom Gjerekom i sa predsednikom ČSSR i generalnim sekretarom CKKPČ Gustavom Husakom. U ovim susretima, bilo je reči o jačanju mira i bezbednosti u svetu i o razvoju saradnje među njihovim zemljama.

Kancelar SR Nemačke Helmut Šmit razgovarao je sinoć u Beogradu sa indijskim premijerom Indirom Gandi. Saznaje se da su događaji u Avganistanu, i njihove reperkusije na susedne zemlje, bili glavne teme razgovora. Dodaje se, da su savezni kancelar i indijski premijer konstatovali »široku podudarnost« gledišta u analizi i proceni situacije.

Predsednik indijske vlade Indira Gandi sastala se danas u Beogradu sa kineskim premijerom Hua Guofengom.

Kako se saznaje, oni su vodili ragovore o biletaralnim odnosima i razmenili mišljenja o međunarodnoj situaciji i o problemima u svetu, a posebno u Aziji.

Potpredsednik SAD Volter Mondejl vodio je danas pre podne razgovore sa španskim premijerom Adolfom Suaresom, predsednikom Zambije Kenetom Kaundom i francuskim premijerom Rejmonom Barom. Iz američkih krugova u Beogradu saznaje se, da je u ovim razgovorima, vođenim odvojeno, bilo reči o međunarodnoj situaciji, a i o izvesnim kriznim problemima u svetu.

Potpredsednik Mondejl sastao se u Beogradu još sinoć, sa rumunskim predsednikom Nikolae Čaušeskuom i predsednikom Portugalije Ramaljom Janešom. Kako se saznaje, Mondejl danas popodne, posle sahrane predsednika Tita, treba da se sastane sa kancelarom SR Nemačke Helmu-

tom Šmitom. Obavešteni američki krugovi u Beogradu izjavljuju, da potpredsednik Mondejl nema u planu druge susrete u Beogradu.

Danas je u beogradskom hotelu Interkontinental, gde je odseo najveći broj visokih ličnosti iz sveta, došlo do kurtoaznog susreta između indijskog premijera Indire Gandi i Lilijan Karter, majke predsednika SAD.

Britanski premijer Margaret Tačer razgovarala je u Beogradu sa italijanskim premijerom Frančeskom Kosigom i zapadnonemačkim kancelarom Helmutom Šmitom. Sa Kosigom, koji je istovremeno predsednik Saveta EZ, i Šmitom, Margaret Tačer je razgovarala o zahtevu Velike Britanije da se smanji njen doprinos budžetu EZ.

Britanski premijer Margaret Tačer razgovarala je juče u Beogradu sa predsednikom Španske vlade Adolfom Suaresom i zambijskim predsednikom Kenetom Kaundom.

Kancelar SR Nemačke Helmut Šmit i generalni sekretar CKJSPN i predsednik Državnog saveta NDR Erih Honeker sastaju se večeras u Beogradu, gde će razgovarati o opštoj međunarodnoj situaciji, nastavljanju politike popuštanja i o daljem razvoju odnosa između dve nemačke države. Tanjug saznaje da je susret ugovoren u rezidenciji Horsta Graberta, ambasadora SR Nemačke u Jugoslaviji. Nije predviđeno vreme trajanja ovog značajnog međunemačkog dijaloga. U krugovima delegacije SR Nemačke ukazuje se na veliki značaj ovog razgovora, jer je ranije, u nekoliko navrata, bio pripreman susret Šmita sa Honekerom, ali je sve dosad odgađan zbog događaja na svetskoj političkoj sceni, koji su ometali politiku popuštanja, a time i međunemački dijalog. I Bon i Berlin, međutim, stalno su izražavali želju za dalje unapređenje odnosa i saradnje, u intresu nemačkog naroda.

U krugovima delegacije SR Nemačke tim povodom se ističe, da je ovaj međunemački susret na vrhu izvanredno značajan, jer dolazi neposredno posle sahrane predsednika Tita i u duhu je njegove poznate i angažovane politike jačanja poverenja, saradnje i učvršćenja mira među narodima i državama. Ovim se, kažu navedeni krugovi, potvrđuje koliko je plodonosna Titova politika mira i ravnopravne saradnje, i za nemački narod u obe nemačke države.

Generalni sekretar CKKPSS i predsednik Prezidijuma Vrhovnog sovjeta SSSR Leonid Brežnjev susreo se danas u Beogradu sa generalnim sekretarom Jedinstvene socijalističke partije Nemačke i predsednikom Državnog saveta NDR Erihom Honekerom.

U razgovoru su učestvovali i član Politbiroa CKKPSS i ministar inostranih poslova Andrej Gromiko, i član CKJSPN i ministar inostranih poslova Oskar Fišer.

Kako se saznaje, tom prilikom je razmotrena međunarodna situacija i njeno zaoštravanje, i izražena potreba da se učvršćuje detant u Evropi.

Danas su se u Beogradu susreli generalni sekretar CKKPSS i predsednik Prezidijuma Vrhovnog sovjeta Leonid Brežnjev i indijski premijer Indira Gandi. U razgovoru, u kojem je učestvovao ministar inostranih poslova Andrej Gromiko, razmenjena su mišljenja o pitanjima sovjetsko-indijske saradnje u raznim oblastima i ocenjeno da je ona u stalnom usponu.

Saznaje se, da su se obe strane založile za proširenje uzajamne saradnje. Bilo je reči i o stavovima SSSR i Indije o osnovnim problemima učvršćivanja detanta i mira.

Brežnjev je potvrdio poziv Indiri Gandi da poseti Sovjetski Savez, a Indira Gandi, takođe, pozvala je Leonida Brežnjeva u zvaničnu posetu Indiji.

Britanski premijer Margaret Tačer susrela se danas u Beogradu sa predsednikom Pakistana Zija ul Hakom, indijskim premijerom Indirom Gandi i rumunskim predsednikom Nikolae Čaušeskuom.

U ovim razgovorima razmatrana je situacija u svetu, uključujući krize koje ugrožavaju stabilnost sveta. Krugovi bliski britanskoj delegaciji ističu, da je posebno bilo reči o situaciji u srednjoj i jugoistočnoj Aziji.

Margaret Tačer, takođe danas u Beogradu, sastala se sa predsednikom vlade Novog Zelanda Brajanom Tolbojsom.

Predsednik Iraka Sadam Husein sastao se danas u Beogradu sa jordanskim kraljem Huseinom. Kako se saznaje, predsednik Sadam Husein i jordanski suveren razmenili su mišljenja o međunarodnoj situaciji i o iračko-jordanskoj saradnji, sa ciljem jačanja arapske borbe.

Šef iračke države susreo se u Beogradu, takođe danas, i sa predsednikom Palestinske oslobodilačke organizacije (PLO) Jaserom Arafatom. Tom prilikom, vođeni su razgovori o pitanjima u vezi sa palestinskim problemom i o kretanjima u arapskom svetu.

Kancelar SR Nemačke Helmut Šmit susreo se danas u Beogradu sa prvim sekretarom CKPURP Edvardom Gjerkom i vodio sa njime razgovor koji je, kako se saznaje iz obaveštenih krugova, trajao duže od jednog sata. Predstavnik zapadnonemačke delegacije, koja je u Beogradu prisustvovala sahrani predsednika Tita, izjavio je, da je susret protekao u otvorenoj i prijateljskoj atmosferi. Prema rečima ovog predstavnika, Šmit i Gjerek istakli su odlučnost da slede politiku popuštanja zategnutosti. Zapadnonemački predstavnik je takođe izjavio, da je u razgovorima bilo reči o poljskom predlogu za održavanje konferencije o razoružanju.

Predsednik Državnog saveta NDR i generalni sekretar CKJSPN Erih Honeker, sastao se danas u Beogradu sa predsednikom Privremenog vojnog administarativnog saveta Etiopije Mengistu Haile Marjamom. Dva državnika razmenila su mišljenja o razvoju odnosa između njihovih zemalja, a takođe o međunarodnoj situaciji.

Danas su se u Beogradu sreli alžirski predsednik Šadli Bendžedid i kancelar SR Nemačke Helmut Šmit. Prema izjavi zapadnonemačkog predstavnika za štampu Klausa Belinga, Šmit i Bendžedid razgovarali su o političkim kretanjima na Bliskom i Srednjem istoku. Koliko se može zaključiti iz izjave Klausa Belinga, u ovom razgovoru bilo je reči i o korišćenju dobrih usluga dve zemlje u rešavanju američko-iranskog spora i krize na Bliskom istoku.

Generalni sekretar rumunske KP Nikolae Čaušesku i prvi sekretar CK bugarske KP Todor Živkov vodili su danas u Beogradu razgovore u kojima su obuhvaćeni odnosi i saradnja dveju zemalja.

Todor Živkov je večeras u Beogradu imao susret i sa predsednikom Republike Malte Antonom Butiđiđom.

Predsednik Italije Sandro Pertini, koji se već sinoć, po dolasku u Beograd, sastao sa predsednikom Portugalije Ramaljom Janešom. razgovarao je danas sa predsednikom SR Nemačke Karlom Karstensom. Kako se saznaje, dva predsednika su u Beogradu razmenila mišljenja o razvoju

međunarodne situacije. Istovremeno, italijanski premijer Frančesko Kosiga razgovarao je sa kancelarom SR Nemačke Helmutom Šmitom, a dijalog se odnosio uglavnom na evropska pitanja.

Irački predsednik Sadam Husein imao je u Beogradu niz susreta i razgovora: sa kineskim premijerom Hua Guofengom, predsednikom Državnog saveta Nemačke DR Erihom Honekerom, predsednikom Malija Musom Traoreom, indijskim premijerom Indirom Gandi, i sa alžirskim predsednikom Šadlijem Bendždedidom.

U ovim susretima, kako se saznaje, predsednik Husein je sa svojim sagovornicima razmatrao razvoj međunarodne situacije, pitanja od zajedničkog interesa i područje bilateralnih odnosa.

Kancelar SR Nemačke Helmut Šmit i predsednik Državnog saveta Nemačke DR Erih Honeker sastali su se večeras u Beogradu, u rezidenciji ambasadora SR Nemačke, i razmenili mišljenja o međunarodnoj situaciji i o odnosima između dveju nemačkih država.

Honeker i Šmit razgovarali su, kako se saznaje, i o izvesnim aktuelnim pitanjima odnosa između Zapada i Istoka i, posebno, o nastavljanju međunarodnog dijaloga radi daljeg unapređenja odnosa između SRN i NDR. Obe strane ističu, da beogradski susret na vrhu ne zamenjuje ranije planirane i odgađane razgovore između Šmita i Honekera.

Generalni sekretar UN Kurt Valdhajm, koji je u ime Svetske organizacije prisustvovao sahrani predsednika Tita, imao je u toku boravka u Beogradu više susreta sa stranim državnicima.

Sa predsednicima Zambije i Tanzanije — Kenetom Kaundom i Džulijusom Njerereom, Valdhajm je danas u Beogradu razmenio mišljenja o Namibiji. Duži razgovor o kiparskoj situaciji, generalni sekretar vodio je danas, takođe u Beogradu, sa predsednikom Kipra Spirosom Kiprijanuom.

Valdhajm se susreo danas u Beogradu i sa iranskim ministrom inostranih poslova Sadekom Gotbzadehom. Tom prilikom, u dužem razgovoru, razmenjena su mišljenja o krizi u odnosima između Irana i SAD. Generalni sekretar Svetske organizacije ocenio je konstruktivnim razgovor sa šefom iranske diplomatije.

Sa predsednikom španske vlade Adolfom Suaresom, Valdhajm je danas vodio razgovor u Beogradu o najnovijim zbivanjima na Bliskom istoku.

U toku boravka u Beogradu, generalni sekretar UN imao je razgovore i sa potpredsednikom SAD Volterom Mondejlom, potpredsednikom Državnog saveta Kube Karlosom Rafaelom Rodrigesom, turskim premijerom Sulejmanom Demirelom, predsednikom Pakistana Zija ul Hakom, austrijskim predsednikom Rudolfom Kirhšlegerom, saveznim kancelarom Austrije dr Brunom Krajskim, i sa predsednikom PLO Jaserom Arafatom.

9. maja:

Državnici sveta, koji su se okupili u Beogradu na sahrani predsednika Tita, nastavili su i u sinoćnjim kasnim satima međusobne susrete.

Kineski premijer Hua Goufeng razgovarao je gotovo sat i po sa premijerom Indije Indirom Gandi. Kako se saznaje, lideri dve zemlje isko-

ristili su i ovu priliku da odaju visoko priznanje jugoslovenskom Predsedniku.

U razmeni mišljenja koja je, kako je ocenjeno sa kineske strane, protekla u prijateljskoj atmosferi, bilo je prvenstveno reči o daljem unapređenju odnosa dve zemlje, a potom, i o međunarodnim pitanjima od zajedničkog interesa. Sa indijske strane, ovaj susret ocenjen je kao »veoma prijateljski i plodan«.

Iz ovih izvora navodi se, da je Hua Guofeng isložio svom visokom sagovomiku iz Indije, daje Kina »više nego raspoložena« za poboljašanje odnosa sa Indijom, na šta je — saznaje se iz istih krugova — Indira Gandi potvrdila i želju Indije da ima odlične odnose sa Pekingom, ističući da dva velika suseda imaju isti interes za mir u regionu. Iz indijskih izvora navodi se da je Hua Guofeng, takođe, izneo mišljenje da su dobri odnosi između Indije i Kine nužni za stvar mira u Aziji i u svetu.

Posmatrači primećuju i to, da Indija i Kina dvadeset godina nisu vodile dijalog na ovako visokom nivou, to jest od posete kineskog premijera ču En Laja Nju Delhiju, 1960. godine.

Premijer Hua Guofeng sastao se, takođe sinoć u Beogradu, i sa predsednikom japanske vlade Masajošijem Ohirom. Do susreta je došlo u japanskoj ambasadi. Iz izvora bliskih dvema delegacijama navodi se, da su razmenjena mišljenja o odnosima Kina — Japan i o međunarodnim pitanjima, i da je susret bio srdačan.

Međusobni odnosi između Kine i Irana, a i druga pitanja od uzajamnog interesa, bili su tema sinoćnjeg razgovora koje je Hua Guofeng vodio sa iranskim ministrom inostranih poslova Sadekom Gotbzadehom.

Kineski premijer razgovarao je u Beogradu i sa predsednikom Palestinske oslobodilačke organizacije Jaserom Arafatom. I ovom prilikom, sa kineske strane, potvrđena je puna podrška pravednoj borbi naroda Palestine za ostvarenje njegovih legitimnih prava, uključujući pravo na sopstvenu državu.

Kineski premijer razgovarao je sinoć i sa tanzanijskim predsednikom Džulijusom Njererom o razvoju odnosa između njihovih zemalja, što je bila i tema sinoćnjeg razgovora koje je Hua Guofeng vodio sa predsednikom Malte Antonom Butiđiđom, porugalskim premijerom Fransiskom Sa Karneirom i predsednikom Iraka Sadamom Huseinom.

Danas pre podne, kineski premijer sastao se sa predsednikom vlade Demokratske Kampućije Kije Sampanom.

Sem susreta sa Kurtom Valdhajmom i Hua Guofengom, irajiski ministar inostranih poslova Sadek Gotbzadeh razgovarao je u Beogradu sa pakistanskim predsednikom Zija ul Hakom i šefom sovjetske diplomatije Andrejom Gromikom.

Zapažen je, takođe, beogradski susret kancelara SR Nemačke Helmuta Šmita i indijskog premijera Indire Gandi. Kako se saznaje, prilikom ovog susreta bilo je reči i o situaciji u Avganistanu. Tvrdi se da su Indira Gandi i Helmut Smit konstatovali saglasnost o potrebi da se »iziđe iz začaranog kruga«.

Mnogobrojne susrete imao je u Beogradu juče popodne i sinoć i predsednik susedne Rumunije Nikolae ČauŠesku. On je razgovao sa Indirom Gandi, Jaserom Arafatom, Robertom Mugabeom i Zija ur Rahmanom.

* * *

Eto, svi ti državnici sastali su se ovde, u Beogradu, povodom Titove sahrane, prilikom sahrane državnika za kojeg novija svetska istorija kaže da je kao niko drugi bio česti domaćin svetskim državnicima. U toku tri i po decenije slobodne, samoupravne, socijalističke i nesvrstane Jugoslavije, svetska hronika zabeležila je da su se nacionalne zastave gotovo svih zemalja sveta, uz zvuke himni njihovih naroda, zavijorile u Jugoslaviji.

Za 35 godina, od dana oslobođenja Beograda 1944. do početka ove godine, predsednik Tito bio je 175 puta domaćin Sefovima država — predsednicima državnih saveta ili rebuplika, carevima, kraljicama ili kraljevima, liderima pojedinih zemalja. Izvesni od njih bili su gosti i po nekoliko puta.

Svoje goste, predsednik Tito dočekivao je u glavnom gradu, ali i u glavnim gradovima republika, zatim na Brionima, u Bugojnu, u Karađorđevu, Splitu, u Miločeru... Zabeleženo je da je oko 50 jugoslovenskih gradova i naselja bilo domaćin pojedinim šefovima država. Među njima su i manja mesta, kao što su Cavtat, Igalo, Jesenice, Jablanica, Krk, Kumrovec, Opatija, Plitvice, Sveti Stefan, Tjentište...

Predsednik Tito, za to vreme, primio je i više od 110 šefova vlada, razgovarao je sa mnogima od oko 200 ministara inostranih poslova. Bilo je i više od 200 parlamentarnih delegacija, a i više od 300 delegacija komunističkih, radničkih, socijalističkih, demokratskih i drugih partija, i pokreta širom sveta.

Gotovo svi oni bili su gosti i sagovomici Predsednika Jugoslavije. Svi su dolazili i sa željom da se susretnu sa čovekom koji je još za života postao legenda.

Kada je predsednik Tito bio u nekoj od svojih mnogobrojnih misija mira širom sveta, dolazilo je do »oseke« u posetama svetskih državnika. Mnogi svetski državnici — koji nisu bili direktni gosti predsednika Tita, nastojali su da njihova poseta bude u vreme kada je postojala šansa da se susretnu sa jugoslovenskim Predsednikom. Svi su želeli da čuju čoveka, koji je odavno bio »div na svetskoj pozornici«, kako je rekao jedan od šefova država, prilikom susreta sa predsednikom Titom.

Predsednik Republike Indije i filozof Radakrišnan rekao je da »Tito tumači snove svoje zemlje, vezane za socijalizam i mir u svetu, koji uzbuđuju ne samo Evropu i Ameriku, nego i Istok, od Egipta do Japana«.

Egipatski predsednik Naser, koji se sa Titom susreo više od 20 puta — u Jugoslaviji i u Egiptu — rekao je i ovo : »Mi znamo predsednika Tita kao državnika koji socijalizmu daje humani oblik«.

Tako su se, za ove tri i po decenije, slivale državničke svite u Jugoslaviju, u pratnji i po nekoliko stotina novinara i snimatelja, dolazili su vojskovođe i ratnici, borci za mir i umetnici.

Samo 1975. godine — kada je, posle nekoliko godina priprema, u Helsinkiju održana istorijska Konferencija o evropskoj bezbednosti i saradnji (KEBS), uz učešće 35 šefova država ili vlada — Jugoslavija i njen predsednik Tito bili su domaćini dvadesetosmorci šefova država ili vlada, a među njima bio je i generalni sekretar OUN.

Pojedini visoki državnici došli su posle Helksinkija u Beograd, da se još jednom susretnu sa jugoslovenskim Predsednikom, da još jednom čuju njegovo mišljenje o velikom istorijskom događaju.

Predsednik Tito bio je domaćin, ili pokrovitelj, mnogih skupova, evropskih ili svetskih, posebno onih koji su doprinosili zbližavanju naroda, i miru u svetu. Raznih skupova za ovih 35 godina bilo je više od 300 i, naravno, Tito nije svima mogao biti pokrovitelj, i pored svoje najbolje volje.

U poslednje dve decenije, posebno posle Prve konferencije šefova država ili vlada — održane u Beogradu, septembra 1961. godine — među posetiodma Titove Jugoslavije dominirali su gosti iz nesvrstanih zemalja, kojih je, iz godine u godinu, bilo sve više. Prema tim posetama mogla se pratiti i uzlazna linija pokreta nesvrstavanja, a, ujedno, i neprekidna i uspešna borba za mir u svetu, za ravnopravnu saradnju među zemljama.

Svi oni želeli su da se susretnu sa prvim građaninom Jugoslavije, koji je i prvi domaćin socijalističke i nesvrstane Jugoslavije. Titovi susreti sa državnicima sveta bili su svojevrsni praznik jugoslovenskih gradova i sela u kojima su se formirali špaliri gostoljubivih građana Jugoslavije.

Svoje visoke goste, predsednik Tito nije primao samo u rezidencijama i na »zvaničnim« mestima, nego i u fabrikama, i na poljoprivrednim dobrima, i u lovištima, i na izletištima, i na poligonima, ili na gradilištima. Predsedniku Naseru bio je domaćin na Tjentištu, gde su ga pozdravili oni koji su obeležavali jubilej velike bitke na Sutjesci.

»Srdačnost i gostoprimstvo koje su naši građani i ovom prilikom pokazali, doprineće mnogo afirmaciji naših naroda i Jugoslavije, kao miroljubive zemlje.« To je rekao predsednik Tito na kraju Prve konferencije nesvrstanih zemalja u Beogradu.

Tom gostoprimstvu i srdačnosti, učili su se od Tita.

Na sahrani predsednika Tita

209 DELEGACIJA IZ 127 ZEMALJA

Poslednjem ispraćaju jugoslovenskog predsednika Tita, »sahrani stoleća«, kako je nazvan ovaj tužni i veličanstveni čin, prisustvovalo je 209 delegacija iz 127 zemalja. Bili su tu predsednici država, suvereni, partijski prvaci, predsednici vlada, istaknute političke i javne ličnosti sveta. Bio je to skup kakav po broju i nivou učesnika, nije zabeležen u modernoj istoriji.

DELEGACIJE SAHRANI

ALŽIR:

ŠADLI BENDŽEDID **predsednik** Republike i generalni sekretar FLN,
RABAH BITAT, predsednik Narodne skupštine i član PBCKFLN,
MUHAMED JALA, ministar finansija i član CKFLN,
HAMED BENJAHJA, ministar inostranih poslova i Član PBCKFLN,
MUHAMED ALAK, član CKFLN

ANGOLA:

ALFONSO LUKOKI, ministar obrazovanja, član PBMPLA,
ALFONSO VAN DUNEM MBINDA, sekretar CKMPLA za međunarodnu odbranu
OLGA LIMA, ambasador u MIP

ARGENTINA:

ALBERTO RODRIGES VARELA, ministar pravosuđa,
HUAN KARLOS BELTRAMINO ambasador u SFRJ,
TULIO OSKAR SUGASTI °Punomoćeni ministar,
FERNANDO PETRELA, savetnik u MIP
HOSE MARIA UGARTE, generalni direktor u Minisatrstvu pravosuđa

AUSTRALIJA:

ENDRJU PIKOK, ministar inostranih poslova
DEJVID EVANS. prvi pomoćnik sekretara u MIP
DŽON MAKARTI, šef kabineta
D.I. VAJL, otpravnik poslova

AUSTRIJA:

RUDOLF KIRHŠHEGEL, prcdsednik Republike
BRUNO KRAJSKI, savezni kancelar,
VILIBALD PAR, ministar inostranih poslova
HELMUT LIDERMAN ambasador u SFRJ

AVGANISTAN :

SULTAN ALI KIŠTMAND. potpredseduk vlade i član PBNDS,
ŠAH MUHAMED DOST, ministar inostranih poslova.

ALŽIR:

ŠADLI BENDŽEDID, predsednik Republike i generalni sekretar FLN,
RABAH BITAT, predsednik Narodne skupštine i član PBCKFLN,
MUHAMED JALA, ministar finansija i član CKFLN,
MUHAMED BENJAHJA, ministar inostranih poslova i član PBCKFLN,
MUHAMED ALAK, član CKFLN.

ANGOLA:

ABROZIO LUKOKI, ministar obrazovanja i član PBMPLA,
ALFONSO VAN DUNEM MBINDA, sekretar CKMPLA za međunarodne odnose,
OLGA LIMA, ambasador u MIP.

ARGENTINA:

ALBERTO RODRIGES VARELA, ministar pravosuđa,
HUAN KARLOS BELTRAMINO, ambasador u SFRJ,
TULIO OSKAR SUGASTI, opunomoćeni ministar,
FERNANDO PETRELA, savetnik u MIP,
HOSE MARIA UGARTE, generalni direktor u Minisatrstvu pravosuđa.

AUSTRALIJA:

ENDRJU PIKOK, ministar inostranih poslova,
DEJVID EVANS, prvi pomoćnik sekretara u MIP,
DŽON MAKARTI, šef kabineta,
D. I. VAJL, otpravnik poslova.

AUSTRIJA:

RUDOLF KIRHŠLEGER, predsednik Republike,
BRUNO KRAJSKI, savezni kancelar,
VILIBALD PAR, ministar inostranih polova,
HELMUT LIDERMAN, ambasador u SFRJ.

AVGANISTAN :

SULTAN ALI KIŠTMAND, potpredsednk vlade i član PBNDS,
§AH MUHAMED DOST, ministar inostranih poslova.

BANGLADEŠ:

ZIJA UR RAHMAN, predsednik Republike,
ŠAMSUL HAK, ministar inostranih poslova,
A.R.S. DOHA, ambasador u SFRJ.

BELGIJA:

Kralj BODUEN PRVI,
VILFRID MARTENS, predsednik vlade,
ANRI SIMONE, ministar inostranih poslova,
Baron D. POŠ, šef kraljevog protokola.

BENIN:

KAPO-KIKI TONAKPON, ministar za kulturu i član PBCKPRNB,
AGBAHE GREGOAR, ministar za turizam i zanatstvo,
DEGVENON SILVESTER, otpravnik poslova u Rumuniji.

BOCVANA:

A.V. KGAREBE, ambasador u Velikoj Britaniji.

BOLIVIJA:

GASTON AROAS LEVI, ministar inostranih poslova.

BRAZIL:

ŽOZE FEREZ DA ROČA, armijski general, državni ministar, i načelnik Generalštaba
MIGUEL PARANJOS DE RIO BRANKO, ambasador u SFRJ,
OTO AGRIPINO MAJA, ministar u MIP,
KARLOS ARTURO RODOLFO DOMINOVSKI, major.

BUGARSKA:

TODOR ŽIVKOV, prvi sekretar CKKPB i predsednik Državnog saveta,
PETAR MLADENOV, član PBCKKP,B
RAJKO NIKOLOV, ambasador u SFRJ,
ILIJA KASEV, general-major, kandidat za člana CK, pomoćnik ministra unutrašnjih poslova,
Dr BORIS DŽIBROV, ambasador u MIP.

BURMA: .

U MAUNG KA, predsednik vlade,
U HLA TINT, generalni direktor u Kabinetu predsednika vlade,
U TIN KJAV HLAING, zamenik direktora u MIP.

BURUNDI:

REMI NKONKENGURUTE, član PB i CK Partije nacionalnog jedinstva i progresa, ministar za poslove Predsedništva,
LIBERE NDABAKVAJE, ambasador u SFRJ,
SAHBO ANSEL, načelnik u MIP.

CENTRALNOAFRIČKA REPUBLIKA:

General NBALE, ministar unutrašnjih poslova,
BENZO, bivši ambasador u SFRJ.

ČSSR:

GUSTAV HUSAK, generalni sekretar CKKPČ i predsednik Republike,
JAKEŠ MILOŠ, sekretar CKKPČ,
BOHUSLAV HNJOUPEK, čaln CKKPČ i ministar inostranih poslova,
OLDRIH PAVLOVSKI, ambasador u SFRJ.

DANSKA:

Princ HENRIK OD DANSKE,
KJELD OLESEN, ministar inostranih poslova i potpredsednik SDP,
PETER MIHAELSEN, ambasador u SFRJ.

EGIPAT:

MAMDUH SALEM, potpredsednik Republike,
GAMAL HOSNI i JAHJA GAMALUDIN, pomoćnici Predsednika Republike.

EKVATOR:

MARIO ALEMAN, podsekretar u MIP,
EGBERT ESPINOSA, otpravnik poslova ambasade u SFRJ.

EKVATORIJALNA GVINEJA

ABAGA DŽULIJEN ESONO, amabsador u Francuskoj.

ETIOPIJA:

MENGISTU HAILE MARJAM, predsednik Privremenog vojnog administativnog saveta, i vrhovni komandant oružanih snaga,
BERHANU BAJEH, član Stalnog komiteta PVAS,
MENGISTU SEMEŠU, član CKPVAS,
EMANUEL AMDE MIKAEL, zamenik prvog ministra,
Dr AŠAGRE JIGLETI, ministar za unutrašnju trgovinu.

FILIPINI:

LEON MA GERERO, ambasador u SFRJ.

FINSKA:

URHO KEKONEN, predsednik Republike,
PAVO VEJRINEN, ministar inostranih poslova,
KEIJO KORHONEN, podsekretar u MIP,
EVA KRISTINA FORSMAN, ambasador u SFRJ.

FRANCUSKA.

REJMON BAR, premijer,
ŽAN FRANSOA PONSE, ministar inostranih poslova,
IV PANJEZ, ambasador u SFRJ,
PJER LAKOST, kontraadmiral.

GABON :

ŽAN ROBER FUNGU AN OVENI, ambasador u SFRJ.

GANA:

J.V.S. DE GRAFT DŽONSON, potpredsednik Republike,
I.K. ČINEBUA, ministar inostranih poslova,
V. OFORI-ATA, član valde,
NANA OKUTVER BEKO, predsednik Narodne partije.

GORNJA VOLTA:

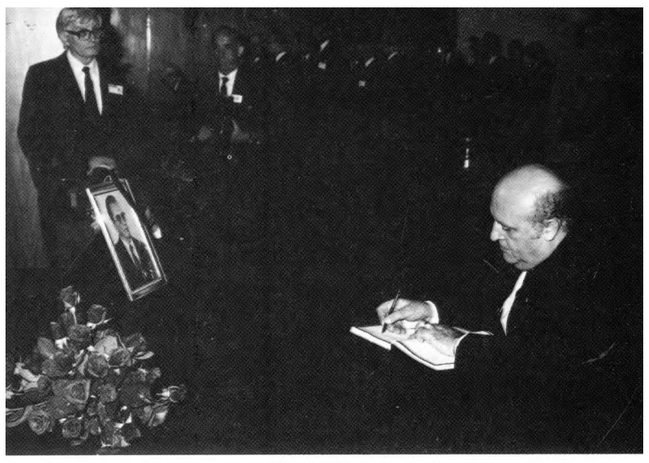
TIEMOKO MARK GARANGO, ambasador u Bonu, akreditovan u SFRJ.

GRČKA:

KONSTANTIN CACOS, predsednik Republike,
JOANIS DAVOS, podsekretar u Ministarstvu narodne odbrane,
AGAMEMNON GRACIOS, načelnik Generalštaba,
DIMITRIS HERAKLIDES, ambasador u SFRJ.

GVAJANA:

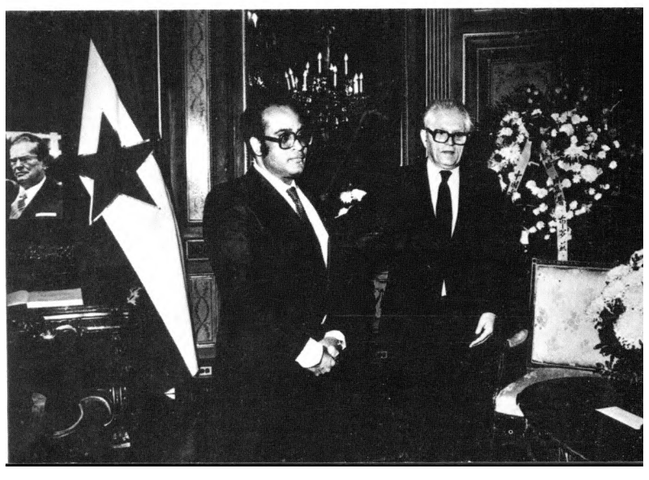
Dr PTOLOMI A. REJD, potpredsednik vlade, i generalni sekretar Partije nacionalnog kongresa.
KEDRIS GRANT, ambasador u Velikoj Britaniji.

TURSKI PREMIJER
SULEJMAN DEMIREL.

IRAČKI PREDSEDNIK
SADEM HUSEIN

PREDSEDNIK
GENERALNE
SKUPŠTINE UN ŠALIM
AHMED SALIM IJ
JUGOSLOVENSKOJ
MISIJI PRI
UJEDINJENIM
NACIJAMA.

PREDSEDNIK
BANGLADEŠA
ZIJA UR RAHMAN

KUBANSKI
PREDSEDNIK FIDEL
KASTRO U AMBASADI
SFRJ U HAVANI.

UPISIVANJE U KNJIGU
ŽALOSTI U
JUGOSLOVENSKOJ
MISIJI U UN

SEFOVI STRANIH DELEGACIJA NA SAHRANI PREDSEDNIKA TITA

HIIJADE DOMAĆIH I STRANIH NOVINARA PRATILE SU PEROM I KAMEROM OPROŠTAJ JUGOSLOVENA OD NJIHOVOG PREDSEDNIKA.

HILJADE KINEZA UPISALE SU SE U KNJIGU ŽALOSTI U JUGOSLOVENSKOJ AMBASADI U PEKINGU.

GVINEJA:

AHMED SEKU TURE, predsednik Republike,
MUSA DIAKITE, ministar inostranih poslova.

GVINEJA - BISAO:

LUIS DE ALMEIDA KABRAL, predsednik Republike,
KONSTANTINO TEIHEIRA, komesar za unutrašnje poslove,
ARAFA MANE, vojni komandant Predsedničke palate.

HOLANDIJA:

Princ KLAUS,
Princ BERNARD,
ANDRIS VAN AGT, predsednik vlade,
KRIS VAN DER KLAUS, ministar inostranih poslova,
JO VAN DER VALK, ambasador u SFRJ.

INDIJA:

INDIRA GANDI, premijer,
R.D. SATE, sekretar za spoljne poslove,
AŠOKE SEN ČIB, ambasador u SFRJ.

INDONEZIJA:

ADAM MALIK, potpredsednik Republike,
L. ADENAN, ambasador u SFRJ.

IRAK:

SADAM HUSEIN, predsednik Republike,
SADUN HAMADI, ministar inostranih poslova.

IRAN:

SADEK GOTBZADEH, ministar inostarnih poslova,
Dr PARVIZ ERMIHAN, savetnik ministra.

IRSKA:

PATRIK HILARI, predsednik Republike,
G. KOLI, zamenik premijera,
T.O. SALIVEN, ambasador u Beču, akreditovan u SFRJ.

ISLAND:

INGVI INGVARSON, ambasador u Stokholmu, akreditovan u SFRJ.

ITALIJA:

SANDRO PERTINI, predsednik Republike,
FRANČESKO KOSIGA. premijer,
ODO BIASINI, ministar za kulturu.

JAMAJKA:

K.G.A. HIL, ambasador Jamajke u Ženevi, akreditovan u SFRJ.

JAPAN:

MASAJOŠI OHIRA, premijer,
JASURE KATOI, zamenik ministra inostranih poslova,
JOSUKE NAKAE, ambasador u SFRJ.

AR JEMEN:

KADI ABDELKERIM EL RAŠI, potpredsednik Republike,
KARIM EL ALARAHI, predsednik Parlamenta,
LUTFI EL KILABI, državni ministar,
SAID EL HAKIMI, potpredsednik Parlamenta.

NDR JEMEN:

M.S. MUTI, član Politbiroa i sekretar CKSPJ,
A.R. RATIB, član Politbiroa SPJ,
J.A. SAAD, član Prezidijuma Narodnog veća Republike.

JORDAN:

Kralj HUSEIN,
ABDELHAMID ŠARIF, predsednik vlade,
AHMED LOUZI, šef Kraljevskog dvora.

KAMERUN :

ŽAN KEUČA, ministar inostranih poslova,
ŽAN BATISTA BELSOKEN, ambasador u Bonu, akreditovan u SFRJ.

DEMOKRATSKA KAMPUĆIJA:

KIJE SAMPAN, predsednik Republike, i premijer,
TENG SANG, potpredsednik,
KIN ČON, ministar u Predsedništvu vlade.

KANADA:

EDVARD ŠREJER, generalni guverner,
ŽAN MARŠAN, predsednik Senata,
J.G. HARIS, ambasador u SFRJ,
A.E. GOTLIB, podsekretar u MIP,
R.H. FOLS, admiral, načelnik Glavnog štaba odbrane.

KENIJA:

J.H. OKUANUO, ministar trgovine,
J.A. SALAT, pomoćnik ministra trgovine.

KINA:

HUA GUOFENG, predsednik CKKP Kine, i premijer,
ČI PENGFEJ, član CKKP Kine, i potpredsednik vlade,
ČANG HAIFENG, zamenik ministra inostranih poslova,
ČU ČUJEN, ambasador NR Kine u SFRJ.

KIPAR:

SPIROS KIPRIJANU, predsednik Republike,
RALIS ROLANDIS, ministar inostranih poslova,
C. MIKAELIDES, opunomoćeni ministar u MIP.

KOLUMBIJA:

GUSTAVO BALKAZAR MONSON, potpredsednik Republike,
MAURISIO SAMPER KAPAVID, ambasador u SFRJ.

NR KONGO:

GANGA ZAZU, predsednik Parlamenta,
OSKAR SAMBA, generalni sekretar u MIP,
MAN LOREN, ambasador u SFRJ.

DNR KOREJA:

KIM IL SUNG, predsednik Republike, i generalni sekretar RPK,
O. DŽIN, član PBRPK, i ministar odbrane,

HO DAM, ministar inostranih poslova,
LI ČIN MOK, prvi zamenik MIP.

KOSTARIKA:

FERNANDO ALTMAN, ministar privrede,
ARNOLDO AREIN, amdasador u Bonu, akreditovan u SFRJ,
RUDEN ODIO PAES, otpravnik poslova u Beogradu.

KUBA:

KARLOS RAFAEL RODRIGES, član Politbiroa CKKP Kube, i potpredsednik Državnog saveta,
ISIDORO MALMIERKA, član CKKP Kube, i ministar inostranih poslova,
HOSE VIERA, zamenik ministra inostranih poslova,
KARLOS SALSAMENDI, pomoćnik potpredsednika Državnog saveta,
ELOJ VALDES ESPINOSA, ambasador u SFRJ.

KUVAJT:

Šeik ABDULAH AL DŽABER EL SABAH, član kraljevske kuće, specijalni savetnik emira.

LIBAN:

ALI EL HALIL, ministar za finansije,
MUHAMED MALEK, ambasador u SFRJ,
ŽORŽ KASI, brigadni general libanske armije.

LIBERIJA:

ROBERT KELI KENEDI, ambasador u Rimu, akreditovan u SFRJ.

LIBIJA:

Brigadir ABU BAKR JUNIS DŽABER, glavni komandant oružanih snaga,
MUHAMED AL HALIL, pukovnik.
SALEH AL FEROJANI, pukovnik.

LIHTENŠTAJN :

VALTER ERI, član vlade,
MARIO LEDEBUR, savetnik ambasade.

LUKSEMBURG:

Veliki vojvoda ŽAN,
GASTON TORN, predsednik vlade, i ministar inostranih poslova.

MADAGASKAR:

ČARLS RAVOADŽANAHARI, potpredsednik Vrhovnog revolucionarnog saveta,
RAZANABAHINI MAĐOĐAMA, član Vrhovnog revolucionarnog saveta.

MAĐARSKA:

JANOŠ KADAR, prvi sekretar CKMSRP, i član Predsedničkog saveta NR Mađarske,
ANDRAŠ ĐENEŠ, sekretar CKMSRP,
JOŽEF HALAŠ, ambasador u SFRJ.

MALDIVI:

AHMED ZAKI, stalni predstavnik pri Ujedinjenim nacijama (bivši predsednik vlade).

MALEZIJA :

DATUK AMAR HADŽI-ABDUL TAIB BIN MAHBUB, ministar odbrane.

MALI:

MUSA TRAORE, predsednik Republike,
MAMADU DEMBELE, sekretar Izvrsnog biroa Demokratske unije,
ALON BLONDEL BEJ, ministar inostranih poslova.

MALTA:

ANTON BUTIĐIĐ, predsednik Republike,
DO GRIMA, poslanik Parlamenta, i član rukovodstva Laburističke partije,
KLOD GARIERO, savetnik Predsednika Republike,
SAVIOR STELIVI, prvi sekretar u MIP.

MAROKO:

DEJ ULD SIDI, predsednik Parlamenta,
MUHAMED DONIRI, ministar za snabdevanje.

MAURICIJUS:

HAROLD EDVARD VOTER, ministar inostranih poslova.

M AURITANIJA :

AHMED MAHMUD O'HUSEIN, pukovnik, i savetnik u Predsednistvu vlade.

MEKSIKO:

ENRIKE OLIVARES SANTANA, potpredsednik vlade,
LUIS M. FARIAS, predsednik Parlamenta,
HORHE EDUARDO NAVARETE, ambasador u MIP.

MONGOLIJA:

ŽAMBIN BATMUN, član Politbiroa CKMNRP, i predsednik vlade,
DEMČIGIJN MOLOMŽANC, član PBCKMNRP,
CEDENDAMBIN BOTOV, član CKMNRP, i sekretar Prezidijuma Velikog narodnog hurala.

MOZAMBIK:

MARSELINO DUŠ SANTUŠ, član Politbiroa CK Frelimoa, član Stalne komisije Narodne skupštine.

NEMAČKA DEMOKRATSKA REPUBLIKA:

ERIH HONEKER, generalni sekretar CKJSPN, i predsednik Državnog saveta,
MANFRED FLEGEL, potpredsednik vlade,
OSKAR FIŠER, ministar inostranih poslova,
GERHARD HAN, ambasador u SFRJ.

SR NEMAČKA:

KARL KARSTENS, predsednik Republike,
HELMUT ŠMIT, savezni kancelar,
HANS DITRIH GENŠER, ministar inostranih poslova.

NEPAL:

Princ GJANENDRA BIR BIKRAM,
K.B. ŠAH, ministar inostranih poslova,
BIŠVAS PRADAN, specijalni sekretar u MIP.

NIGER:

MAHAMANE KARTMU, ambasador u SSSR, akreditovan u SFRJ.

NIGERIJA:

DŽOZEF VAJAS, predsednik Senata,
IŠAJ AUDU, ministar inostranih poslova,
S.A. LAPAI, specijalni pomoćnik u MIP.

NIKARAGVA:

MIGEL D'ESKOTO, ministar inostranih poslova,
Dr ROBERTO ANGELO KURTALDO, predsednik Ustavnog suda,
VILIJAM RAMIRES, ministar u vladi.

NORVEŠKA:

Kralj OLAF PETI,
ODVAR NORDLI, predsednik vlade.
BUKER JOHANESEN, državni podseicretar u Predsedništvu vlade,
PJEL ALIASEN, ambasador u SFRJ.

NOVI ZELAND:

BRAJAN EDVARD TOLBOJS, potpredsednik vlade, i ministar inostranih poslova,
Dž.H. VEIR, ambasador u SFRJ.

OBALA SLONOVAČE:

K. NALOBAMBA, državni ministar,
TUSANJON BENOA, potpredsednik Skupštine.

OMAN:

FAHD BIN MAHMUD AL SAID, podsekretar za zakonodavne poslove.

PAKISTAN:

ZIJA UL HAK, predsednik Republike,
AGA ŠAHI, savetnik Predsednika,
RAIZ PIRAČA, ministar inostranih poslova.

PLO:

JASER ARAFAT, predsednik Izvršnog komiteta PLO,
FARUK KADUMI, šef Političkog odeljenja,
ABU MEJZER, član Izvršnog komiteta.

PANAMA:

ARISTIDES ROJO, predsednik Republike,
KARLOS OSORES, ministar inostranih poslova,
MARSEL SALAMIN, savetnik Predsednika.

PERU:

PEDRO RIHTER PRADA, predsednik vlade, ministar rata, i komandant suvozemnih snaga.
LUIS DANKURAT PARODI, brigadni general.

POLJSKA:

EDVARD GJEREK, prvi sekretar CKPURP,
VOJČEK JARUZELSKI, ministar odbrane i član PBCKPURP
JERŽI VAŠČUK, sekretar CKPURP
VIKTOR KINECKI, ambasador u SFRJ.

PORTUGALIJA:

RAMALJO JANEŠ, predsednik Republike,
FRANSISKO SA KARNEIRO, predsednik vlade,
LUIS AZAVEDO KONTINO, sekretar MIP.

RUMUNIJA:

NIKOLAE ČAUŠESKU, generalni sekretar KPR, i predsednik Republike,
ILIE VERDEC, predsednik vlade,
ŠTEFAN ANDREJ, ministar inostranih poslova, i kandidat za člana PBCKKPR.

RUANDA:

ŽIL KANANDRA, ambasador u Moskvi, akreditovan u SFRJ.

SAN MARINO:

Kapetan regent PJETRO KJARUCI,
Kapetan regent PRIMO MARINI.

SAO TOME I PRINCIPE:

BRATA DA KOSTE, član Koordinacionog saveta oslobodilačkog pokreta (MLSTPA), i ministar za plan.

SEJŠELI:

ŽAK ODUL, ministar inostranih poslova.

SENEGAL:

MAGAT LO, predsednik Ekonomsko-socijalnog saveta Parlamenta,
MOHAMED LI, član vlade,
MAMADU IBRA NGOM, ambasador u SFRJ.

SIJERA LEONE:

FILIPE FABOE, državni sekretar.

SINGAPUR:

DEJVID MARŠAL, ambasador u Parizu.

SIRIJA:

HAFEZ EL ASAD, predsednik Republike,
ABDELHALIM HADAM, potpredsednik vlade, i ministar inostranih poslova,
DANIJEL NEME, član Nacionalnog rukovodstva i Progresivnog fronta PBKPS.

SAD:

VOLTER MONDEJL, potpredsednik,
LILIJAN KARTER, majka predsednika Kartera,
AVEREL HARIMAN, veteran američke diplomatije, i bivši guverner Njujorka,
DŽORDŽ VEST, pomoćnik američkog državnog sekretara.

SOMALIJA:

ISMAIL ALI ABOKOR, predsednik Narodne skupštine, i član PBCK Revolucionarne socijalističke partije Somalije,
BARSAME ALI FARAH, predsednik Biroa za međunarodne odnose CKRSPS.

SSSR:

LEONID ILJIČ BREŽNJEV, generalni sekretar CKKPSS, i predsednik Prezidijuma Vrhovnog sovjeta SSSR,
ANDREJ GROMIKO, član Politbiroa CKKPSS, i ministar inostranih poslova,
N.N. RODIONOV, ambasador u SFRJ.

SUDAN:

ŠERIF GASIM, član Politbiroa Sudanske socijalističke unije.

ŠPANIJA:

ADOLFO SUARES, predsednik vlade
MARSEL1NO OREHA, ministar inostranih poslova.

ŠRI LANKA:

ŠAHUL HAMID, ministar inostranih poslova.
M.L. AHMED RAFAI, ambasador u SFRJ.

ŠVAJCARSKA:

PJER ALBER, ministar inostranih poslova,
H. HES, ambasador u SFRJ.

ŠVEDSKA:

Kralj KARL ŠESNAESTI GUSTAV,
ULA ULSTEN, ministar inostranih poslova,
BERTIL ARVIDSON, ambasador u SFRJ.

TAJLAND:

TANAT KOMAN, potpredsednik vlade.

TANZANIJA:

DŽULIJUS NJERERE, predsednik Republike,
B.B. MKAPA, ministar inostranih poslova, i član CK Revolucionarne partije Tanzanije.

TOGO:

GNASINGBE EJADEMA, predsednik Republike, i predsednik Pokreta okupljanja togoanskog naroda.

TRINIDAD I TOBOGO:

DŽEJMS O'NIL, ambasador u Briselu, akreditovan u SFRJ.

TUNIS:

SADEK MOKADEM, predsednik Skupštine, i član Politbiroa Socijalističke Destur partije,
HABIB BURGIBA MLAĐI.

TURSKA:

SULEJMAN DEMIREL, predsednik vlade,
HAJRETIN ERKMEN, ministar inostranih poslova.

UGANDA:

OTEMA ALIMADI, ministar inostranih poslova,
DAN VADADA MABUDERE, ministar obnove i kulture i komunalnog razvoja,
L. MUNGATI, zamenik ministra izgradnje.

URUGVAJ:

VALTER RAVENA, ministar za nacionalnu odbranu.

VATIKAN:

AKILE SILVESTRINI, sekretar Saveta za javne poslove crkve Vatikana (rang ministra inostranih poslova),
MIKELE ĆEKINI, papski nuncije.

VENECUELA:

HOSE SAMBRANO VELASKO, ministar inostranih poslova.

VELIKA BRITANIJA:

Princ FILIP, vojvoda od Edinburga,
MARGARET TAČER, premijer,
Lord KARINGTON, ministar inostranih poslova.
FICROJ MAKLIN,
VILIJEM DIKIN.

VIJETNAM:

HIN TAN PAT, potpredsednik vlade.

ZAIR

N.A. LINGO, predsednik Parlamenta.

ZAMBIJA:

KENET KAUNDA, predsednik Republike,
V.M. ČAKULIJA, ministar inostranih poslova,
R.C. KAMANGA, član CK Ujedinjene partije nacionalne nezavisnosti (NIP).

ZELENORTSKA OSTRVA:

PEDRO PEREŠ, predsednik vlade, i član Stalnog komiteta Avangardnog pokreta nezavisnosti Gvineje i Zelenortskih Ostrva (PAIGC),
AGVE ANĐELO DANTUŠ, vrhovni komandant oružanih snaga.

ZIMBABVE:

ROBERT MUGABE, predsednik vlade.
B. KADUNGURE, ministar za saobraćaj i energetiku,
T. MSIKA, ministar za nacionalno bogatstvo i vodoprivredu.

Partije pojedinih zemalja bile su, na sahrani predsednika Tita, zastupljene u okviru navedenih, jedinstvenih partijsko-državnih delegacija:

ALŽIR — Front nacionalnog oslobođenja (FLN).
ANGOLA — MPLA — Partija rada.
AVGANISTAN — Narodna demokratska partija (NDP).
BUGARSKA — bugarska KP.
BENIN — Partija narodne revolucije Benina (PRPB).
BURUNDI — Jedinstvo i nacionalni progres (UPRONA).
ČSSR — KP Čehoslovačke.
DANSKA — Danska socijalistička partija (SDP).
GANA — Narodna partija Gane (PPG).
GVINEJA — Demokratska partija Gvineje (PDG).
GVAJANA — Partija nacionalnog kongresa (NCP).
DNR JEMEN — Socijalistička partija Jemena (SPJ).
NR KINA — KP Kine.
DNR KOREJA — Radnička partija Koreje.
KUBA — KP Kube.
MAĐARSKA — Mađarska socijalistička radnička partija (MSRP).
MALTA — Laburistička stranka.
MALI — Demokratska unija malijskog naroda (UDPM).
MOZAMBIK — Frelimo (Oslobodilački front Mozambika).

MONGOLIJA — Mongolska narodna revolucionarna partija (MNRP).
NEMAČKA DR — Jedinstvena socijalistička partija Nemačke (JSPN).
POLJSKA — Poljska ujedinjena radnička partija (PURP).
RUMUNIJA — rumunska KP.
SOMALIJA — Somalijska socijalistička revolucionarna partija (SSRP).
SSSR — KP Sovjetskog Saveza.
SUDAN — Sudanska socijalistička unija (SSU).
SIRIJA — KP Sirije.
TANZANIJA — Revolucionarna partija Tanzanije (CCM).
TOGO — Pokret okupljanja togoanskog naroda (RPT).
TUNIS — Socijalistička Destur partija.
ZAMBIJA — Ujedinjena partija nacionalne nezavisnosti (UNIP).
ZELENORTSKA OSTRVA — Afrička partija nezavisnosti Gvineje i Zelenog Rta (PAIGC).

PREDSTAVNICI MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA I UDRUŽENJA

EVROPSKI SAVET:

GRADUR KARASEN, generalni sekretar.

IZVRŠNI SAVET EZ U BR1SELU:

VILHELM HAFERKAMPF, predsednik Izvršnog saveta.

UNESKO, PARIZ:

AM ADU MOHTAR MBO, generalni direktor,
DRAGOLJUB NAJMAN, pomoćnik generalnog direktora,
AŠER DELEON, načelnik odeljenja.

UJEDINJENE NACIJE:

KURT VALDHAJM, generalni sekretar.
P.N. DAR,
ALBERT BOHAN,
RUDOLF ŠTAJDUHAR.
DŽON HRUSOVSKI,
NIL BRIN,
JANEZ STANOVNIK,
GANIM AL ATRAGI i
HAIME RENART, članovi delegacije.

OECD:

EMIL VAN LENEP, generalni sekretar i
L1SJEN DUTEN, šef kabineta.

SAVEZ KORUŠKIH SLOVENACA IZ CELOVCA:

VUTE JANEZ,
FILIP KOLENIK i
PETAR KUHAR.
EVROPSKI PARLAMENT:
SIMON VEJL, predsednik Parlamenta i
BETICA ENCO, senator.

KOMONVELT:

USRIDAT RAMPAL, generalni sekretar Komonvelta.
DELEGACIJA KORUŠKIH SLOVENACA:
Dr FRANC ZVITER i
Dr MATEVŽ GRILE.
DELEGACIJA MOLUČANSKIH HRVATA:
MARKO ITALO i
MARIO SPADANUDA.
DRUŠTVO ITALIJANSKO—JUGOSLOVENSKOG PRIJATELJSTVA »ITALJUG«:
SAPORITO, sekretar centra.
DELEGACIJA ISELJENIČKIH KLUBOVA IZ NJUJORKA:
Više iseljeničkih prvaka, među kojima:

BERNARD LUKETIĆ, predsednik Glavnog odbora Hrvatske bratske zajednice, najveće organizacije iseljenika hrvatskog porekla u SAD i Kanadi,

PITER ILIŠ, predsednik Slovenačke narodne potporne jednote, najvećeg ogranka slovenačkih iseljenika u SAD,

DŽORDŽ ZANINOVIĆ, senator iz Kalifornije i član Savezničke misije pri Vrhovnom štabu NOV,

DŽON BLATNIK, bivši kongresmen.

ARAPSKA LIGA:

ŠEDLI KLIBr, generalni sekretar.

DELEGACIJE PARTIJA I POKRETA

AUSTRALIJA

Komunistička partija: BERN I TAFT, sekretar.
Laburistička partija: DŽEJN TAGART, predstavnik.

AUSTRIJA

Komunistička partija: FRANC MURI, predsednik,
JOZEF NISEL-VICER, član CK.

BANGLADEŠ

Avami liga: dr KAMAL HOSAIN, član rukovodstva.

BELGIJA

Komunistička partija: LUIS VAN GEJT, predsednik,
JAN DEBRUVER, član Politbiroa.
Socijalistička partija (valonska): ANDRE KALS, predsednik,
RENE PETRI, član Nacionalnog biroa.
Socijaldemokratska partija: M. BLANKAR, član rukovodstva.
Liberalna partija: M. KAMPINER, član rukovodstva.

ČILE

Komunistička partija: MILO KARES ORLANDO, član Politbiroa.
Socijalistička partija: KLODOMIRO ALMEIDA, generalni sekretar, KARLOS ALTAMIRANO, sekretar.
Ujedinjeni pokret za narodnu akciju: RIKARDO LOPES, član rukovodstva.
Radikalna partija: BENDŽAMIN TEPLIČKI, potpredsednik.
Čile demokratiko: BENDŽAMIN TEPLICKI, izvršni sekretar.

DANSKA

Komunistička partija: JERGEN JENSEN, predsednik,
HANS KLOSTER, član CK.
Socijalistička narodna partija: JERT PETERSON, predsednik.
Socijaldemokratska partija: KJELET OLESEN, potpredsednik.

EGIPAT

Partija progresivnog okupljanja: FETHI MUHAMED, član rukovodstva,
Socijalistička partija rada: HAMID ZIDANI, član Sekretarijata.

FRANCUSKA

Komunistička partija: ŽORŽ MARŠE, generalni sekretar,
MAKSIM GREMEC, član Politbiroa,
FELIKS DEMET, član CK.
Socijalistička partija: FRANSOA MITERAN, prvi sekretar,
LIONEL ŽOSPEN, nacionalni sekretar.
Socijalistička partija: MIŠEL ROKAR, član Direkcije,
ŽAN-PJER KOT, član rukovodstva.
Ujedinjena socijalistička partija: MORIS REVENEL, član Politbiroa,

VIKTOR LEDIK, član Politbiroa,
M. RENIJE, član Politbiroa.
Pokret levih radikala: FRANSOA LIŠER, član Izvršnog komiteta, KATRIN BARDARUK, član Izvršnog komiteta.
Generalna konfederacija rada: ŽERAR GOMEZ, nacionalni sekretar.
Demokratska federacija rada: EDMON MER, nacionalni sekretar, ŽAK ŠEREK, zamenik nacionalnog sekretara.

GRČKA

Komunistička partija (za zemlju): BABIS DRAKOPULOS, generalni sekretar,
MIMIS TASOS, član CK,
MIKOS PARKAMUNS, član CK.
Komunistička partija: HARILAOS FLORAKIS, generalni sekretar, OLESTIZ KOLOZOF, član CK.
Svegrčki socijalistički pokret: ANDREAS PAPANDREU, predsednik, KARLOS PAPULJAS, sekretar,
MIKAEL ZANGAS, sekretar predsednika.
Partija demokratskog socijalizma: JOANIS PAZMAZOGLU, predsednik,
GEORGIOS MILONAS, sekretar,
HARALAMBOS PROTOPAPAS, član rukovodstva.
Ujedinjena demokratska levica: MANOLIS GLEZOS, generalni sekretar.
Konfederacija rada: NIKOLAOS PAPAGEORGIJU, predsednik,
HRISTOS KARAKIKOS, generalni sekretar.

DOMIKANA

Revolucionarna partija: FRANSISKO PENJA GOMEZ, član rukovodstva.

HOLANDIJA

Komunistička partija: HENK HEKSTRA, predsednik.
Partija rada: JOP DEN UJL, lider parlamentarne frakcije.

IRSKA

Komunistička partija: ENDRJU BAR, predsednik.

ITALIJA

Komunistička partija: ENRIKO BERLINGUER, generalni sekretar, ĐANKARLO PA JET A, član rukovodstva,
PAOLO BUFALINI, član rukovodstva.

Socijalistička partija: BENITO KRAKSI, generalni sekretar,
ĐUZEPE SKANI, član rukovodstva,
KORNELO BRANDINI, član rukovodstva.
Socijaldemokratska partija: RUDERO PULETI, zamenik generalnog sekretara,
ĐUZEPE AMADEI, član Direkcije,
IVANKA KOSTIĆ-KORTI, član Direkcije.
Demohrišćanska partija: VITO LATANCIO, član Direkcije,
ANĐELO BERNASOLA, član rukovodstva.
Demokratska partija proleterskog jedinstva — Pokret radnika levice:
LUČO MAGRI, generalni sekretar,
LUKA KAFILJERO, generalni sekretar.

JAPAN

Komunistička partija: KAMEĐIRO SENAGA, potpredsednik Predsedništva CK,
SAKUNDO ONUMA, potpredsednik KP.
Socijalistička partija: TOMIO KAVAHAMI, član Izvršnog komiteta,
EIĐI JASAI, sekretar Međunarodnog biroa.

JUŽNA AFRIKA

Afrički nacionalni kongres: S. NKOBI, član Izvršnog komiteta.

KOLUMBIJA

Komunistička partija: ALVARO DELGADO, član Izvršnog komiteta.

LIBAN

Komunistička partija: NIKOLA SAVI, predsednik.
Socijalistička progresivna partija: VALID DŽUMBLAT, predsednik.

MAROKO

Partija progresa i socijalizma: ALI JATA, generalni sekretar,
LAJAŠI ABDULAH, član Politbiroa.
Socijalistička unija narodnih snaga: ABDURAHIM BUABID, generalni sekretar,
ABDURAHMAN ŽIDAFI, član Politbiroa.

MAURICIJUS

Komunistička partija: C. ČANDRAMUN, predsednik.

MEKSIKO

Komunistička partija: MARKOS LEONEL PASADAS, član Izvršnog komiteta.

NAMIBIJA

Organizacija naroda Jugozapadne Afrike (SVAPO): DEJVID MERERO, nacionalni predstavnik.

SR NEMAÖKA

Komunistička partija: HE 1BERT MIZ, član rukovodstva,
KARL ŠREDER, član ru .ovodstva.
Socijaldemokratska partij .: VILI BRANT, predsednik Partije, i predsednik Socijalističke intf macinalne.

NIGERIJA

Nacionalna partija: AUGUSTUS AKINLOJE, predsednik,
S. TAKUMA, generalni sekretar.

PORTUGALIJA

Komunistička partija: ALVARO KUNJAL, generalni sekretar,
RAJMUNDO NARSISO, član CK.
Socijalistička partija: MARIO SOARES, generalni sekretar.
Savez demokratske i socijalističke levice: LOPES KARDOSO, generalni sekretar.

SAN MARINO

Komunistička partija: UMBERTO BARULI, generalni sekretar.
Socijalistička partija: ĐUZEPE DELA BALDA, član Direkcije.

SUDAN

Sudanska socijalistička unija: dr EL ŠERIF GASIM, član Politbiroa.

ŠPANIJA

Komunistička partija: SANTJAGO KARILJO, generalni sekretar.
Socijalistička radnička partija: FELIPE GONZALES, generalni sekretar.
Generalna unija rada: ANTON VALENTIN, član Izvršnog komiteta.

ŠRI LANKA

Partija slobode: SIRIMAVO BANDARANAIKE, predsednik.

ŠVAJCARSKA

Partija rada: ŽAN VENSAN, počasni predsednik Partije.
Progresivne organizacije (POCH): GEORG DEGAN, član Direkcije.

ŠVEDSKA

Leva partija komunista: LARS VERNER, predsednik,
BO HAMER, član Politbiroa.
Socijaldemokratska radnička partija: STEN ANDERSON, generalni sekretar.

TURSKA

Narodna republikanska partija: BI LENT EDŽEVIT, predsednik.

VELIKA BRITANIJA

Komunistička partija: GORDON MAKLENAN, generalni sekretar.
Laburistička partija: DŽEMS KALAGAN, predsednik.

ZAPADNA SAHARA

Pokret za oslobođenje — Polisario: MUHAMED ABDELAZIZ, generalni sekretar,
KENTI JUDA, član Politbiroa,
MANSUR OMAR, član Politbiroa.

U Beogradu—više od 700 novinara iz 58 zemalja

SEDMA SILA NA OKUPU

Došli su u Beograd, sa svih kontinenata, da novinarskim perom zabeleže trenutak istorije. Podaci govore, da je o sahrani predsednika Tita izveštavao 721 novinar-specijalni izveštač listova, televizijskih i radio-stanica iz 58 zemalja, sem stalno akreditovanih predstavnika svetske štampe u Jugoslaviji. Njihove izveštaje koristilo je nekoliko hiljada listova u ćelom svetu, na hiljade radio-stanica.

Izveštaji, na svim jezicima ove planete sadržali su — nije to bilo potrebno ni proveravati — jednu reč, koja se isto piše, isto izgovara i isto znači : TITO.

Svet su obaveštavali :

ALŽIR — osam novinara:
Radio-televizija Alžir (RTA),
Novinska agencija APS.

ARGENTINA — šest novinara:
La nasion,
La razon,
Kompendio,
Televizija Argentina,
Klarin.

AUSTRALIJA — jedan novinar :
ABC — radio-televizijska mreža.

AUSTRIJA — petnaest novinara:
Kurir,
ORF — radio-televizijska mreža,
Di prese,
Noje kronen cajtung,
Kejston-pres, agencija,
Klajne cajtung,
Tiroles tagescajtung.

BANGLADEŠ — jedan novinar:
Televizija Bangladeš.

BELGIJA — četiri novinara:
La libr Belžik,
BRT — radio-televizijska mreža.

BRAZIL — osam novinara:
Folja de Sao Paolo,
Žornal do Brazil,
Televizija Globo,
Radio-Rede kapital,
O estado de Sao Paolo.

BUGARSKA — četiri novinara:
Otečestven front,
BTA,
Televizija Bugarske.

ČSSR — dva novinara:
Rude pravo,
ČTK.

DANSKA — pet novinara:
RITZAU, agencija,
Televizija Kopenhagen,
Politiken,
Biled bladet.

EGIPAT — jedan novinar:
MENA.

ETIOPIJA — jedan novinar:
Televizija Etiopija.

FINSKA — petnaest novinara:
Radio-televizija Finska,
STT-FNB, agencija,
LEHTIKUVA OJ, foto-agencija,
Helsingin sanomat,
APU, nedeljnik,
Uusi Suomi,
lita sanomat,
Suomen kuvalehti,
Saura,
Turun sanomat,
Hufvudsbladet.

FRANCUSKA — pedeset i dva novinara:
ORTF,
TF 1,
Anten 2,
Radio-Europe 1,
Radio-Frans inter,
Radio-Frans,
AFP,
SIGMA, foto-agencija,
GAMA-PRES, foto-agencija,
ANGELI, agencija,
ATELJE-PRES ILISTRASION, agencija,
SIPA-PRES, agencija,
ACP, Ažans sentrai parizjen de pres,

Mond,
Figaro,
Est repibliken,
Sarant libr,
Pari mač,
Liberasion,
Repibliken Loren,
Maten,
Imanite,
Poan,
Progre de Lion,
Kroa,
Var Maten repiblik,
Kotidijen de Pari,
Espres.

GRČKA — dvanaest novinara:

ERT televizijska mreža,
ENA, agencija,
Elefterotipija,
Rizospastis,
Makedonija,
Katimera nea,
Avgi,
Akropolis,
Vima.

GVINEJA — dva novinara:

Televizija Gvineja.

HOLANDIJA — četrnaest novinara:

Radio-televizija NOS,
KRO-televizija,
AVRO-televizija,
De telegraf,
Algemeen dagblad,
Hagše kurant,
NRC handelsblad,
Nju rivju,
Vokskrant.

INDIJA — devet novinara:

Televizija Indija,
Filmske novosti,
01 India redio,
Indijen ekspres,
Komers,
PTI,
Hindustan tajms.

INDONEZIJA — jedanaest novinara:

Kedutaan Besar RI televizija,
LKBN ANTARA,
Sinan harapan,
Merdeka,
Radio-RI,
Tempo,
Suara karaja.

IRAK — jedan novinar:

INA.

IRAN — šest novinara:

PARS,
Televizija Iran.

IRSKA — dva novinara:

Radio-televizija Irska,
Ajriš tajms

ITALIJA — četrdeset i pet novinara:

RAI, radio-televizija,
AN^A
ADN-KRONOS,
Tempo,
Espreso,
Paeze sera,
Domale nuovo,
Resto del Karlino,
Gazetino,
Unita,
Avanti,
Domo,
Mesadero,
Matino,
Korijere dela sera,
Primorski dnevnik,
Meridijano di Trieste,
Sekolo XIX,
Epoka,
Video onda nord,
Republika,
Stampa,
Ricoli-Korijere dela sera,
Gverin sportivo,
Lota kontinua,
Agencija Italija,
Rinašita,
Domenika del korijere

JAPAN — šezdeset tri novinara :

HNK-televizija,
TBS,
CBS,
ABC,
Fudä-televizija,
NTV,
TBS, Radio-televizija,
KJODO,
Agencija Đidi-pres,
MBC,
Asahi šimbun,
Jomiuri šimbun,
Mainiči šimbun,
Jomiuri-televizija,
Sankej,
Nihon keizai šimbun,
Nikej,
Sankej šimbun,
Tokio šimbun,
Došin,
Sanio,
Okinava tajms,
Nipon hoso,
Asahi hoso,
Bunka hoso,
Šikoku šimbun,
Akahata,
Čuniči Tokio Šimbun,
Tuniti šimbun.

KANADA — osam novinara:

CBC,
Radio-televizija Kanada
Meklins'magazin,
Sautam njuz of Kanada,
Toronto star,
Sandej telegraf,
Televizija Radio-Kanada.

NR KINA — deset novinara:

Televizija Kina,
HSINHUA,
Ženmin žibao.

KIPAR — tri novinara:

Radio-televizija Kipar.

KOLUMBIJA — jedan novinar:

Radio-televizija Karakol.

NDR KOREJA — osam novinara:

Televizija,
KCNA,
Rodong šimbun.

KUBA — dvanaest novinara:

Institut za film,
Prensa latina,
Ahensia de informasion nasional,
Granma,
Bohemia,
Huventud rebelde.

LI BAN — dva novinara:

Televizija-Liban,
Al nahar.

LIBIJA — dva novinara:

Televizija-Libija.

LUKSEMBURG - dva novinara:

Radio-Luksemburg.

MAĐARSKA — sedam novinara:

Radio-Košut,
Televizija Mađarska,
MTI,
Nepsabadšag,
Mađar nemzet.

MEKSIKO — osam novinara:

Televizija Kanal 13,
TELEVISA S. A.
NOTTMEKS,
Ekselsior,
Universal,
Uno mas uno i Rev.

MONAKO — dva novinara:

Radio-Monte Karlo.

NEMAČKA DR — šesnaest novinara:

Televizija DDR,
Radio-DDR,
ADN,
Nojes Dojčland.

NEMAČKA SR — devedeset i pet novinara:

ARD-televizija,
ZDF-televizija,
Dojče vele, radio,
VDR-radio,
DPA,
Springer forinj njuz servis,
Svcn Simon foto-agencija,
Dojčlandfunk,
Akcion pres, novinska agencija,
Rajniše post,
Kelniše rundšau,
Di velt,
Frankfurter algemajne cajtung,
Di cajt,
Kvik,
Abendcajtung,
Štern,
Sarbriken cajtung,
Špigel,
Bunte ilustrirte,
Di aktuele,
Bunte,
Augsburger algemajne,
Ekspres Kolon,
Ziddojče cajtung,
Štutgarter cajtung,
Zidvestfunk,
Noje Rur cajtung,
VEREK, foto-agencija,
Nahrihten fir ausenhandel,
Dojčes algemajnes zontagsblat,
Hesišer rundfunk.

NORVEŠKA — deset novinara:

Televizija Norveška,
Aftenposten,
Arbajterbladet,
NBC,
Adreseavisen,
Aftenposten,
Klasekampen,
Verdens gang,
Borgens tiidende.

OMAN — šest novinara:

Televizija Oman,
Radio-Oman,
Oman, list.

PAKISTAN — trinaest novinara:
Televizija Pakistan,
Radio-Pakistan,
APP, agencija,
PPI, agencija.

PANAMA — dva novinara:
Televizija Kanal 2.
PLO — jedan novinar:
WAFA.

POLJSKA — pet novinara:
Televizija Polska,
Radio-tclevizija Polska,
PAP,
Tribuna ludu.

PORTUGALIJA — sedam novinara :

Televizija Drugi program,
ANOP,
Tempo,
Diario popular,
Espreso,
O žornal.

RUMUNIJA — šest novinara:
Radio-televizija Rumunija,
Adjerpres.

SIRIJA — pet novinara:
SANA,
Sirijska televizija.

SAD — šezdeset devet novinara:

NBC,
ABC,
CBC,
Vojs of Amerika,
ABC-radio,
NBC njuz,
AP,
UPI,
MAGNUM FOTOS, agencija,
Kontakt-pres imidžis,
agencija,
Rolingstouns,
Star end stiks,
Mek Gro-Hil vorld njuz,
Kriščen sajens monitor,
Tajm,
Njujork tajms,

Lajf,
Vašington star,
Njuzvik,
Los Anđeles tajms,
Čikago tribjun,
Vašington post.

SSSR — četrnaest novinara:

Televizija SSSR,
Radio-televizija SSSR,
TASS,
Pravda,
Novoje vremja,
Komsomolskaja pravda,
Izvjestija.

ŠPANIJA — četrnaest novinara:

Televizija Španija,
Radio-Nasional,
EFE,
El pais,
Pueblo,
Ja,
Radio-Madrid,
ABC,
Kambio 16,
Vangardija.

ŠVAJCARSKA — trinaest novinara:

Televizija Švajcarska,
Radio-Romand Svis,
ATS, agencija,
24 er,
Noje cirher cajtung,
Švajcer ilustrirte,
Blik,
Veltvohe.

ŠVEDSKA — četrnaest novinara:

Televizija Švedska,
Radio-Švedska,
Sveriges radio-televizija 1, Aktuelt,
Svenska dagbladet,
Kvels pošten,
Ekspresen,
Dagens niheter,
Geteborgs pošten,
Aftonbladet,
Grafia,
Geteborgs tidningen.

TOGO — jedan novinar:

Televizija Togo.

TUNIS — šest novinara:

Televizija Tunis,
TAP,
Pres de Tunizi.

TURSKA —• trinaest novinara:

Televizija Ankara,
Agencija Anadolija,
Hirijet,
Jeni asir,
Ginajdin,
Girijet-kelebek,
Terkuman,
Milijet,
Džumhirijet.

UGANDA — jedan novinar:

Radio-televizija Kampala.

ZAMBIJA — deset novinara:

Televizija Zambija,
Fokas on Zambia,
ZIS,
ZANA,
Tajms of Zambia,
Dejli mejl.

VELIKA BRITANIJA - četrdeset i šest novinara:

BBC-televizija,
BBC-radio,
ITN-televizija,
Visnjuz,
Rojter,
Dejli ekspres,
Gardijan,
Fajnenšel tajms,
Nau magazin,
Observer,
Dejli miror,
Dejli mejl,
Dejli telegraf,
Tajms.

Agencije o sahrani predsednika Tita

JUGOSLAVIJA U TUZI
UZDIGNUTE GLAVE

On je tu, u tiSini ove uzavrele prestonice. ..

On je u zastavama spuštenim na pola koplja. . .

On je na stadionu u Splitu kada je, posle trenutka Šoka, 50.000 glasova zapevalo patriotsku pesmu. ..

On je u glasovima, na licima ljudi, u ponosu i samopouzdanju. ..

Ovo je agencijski isečak iz slike o Jugoslaviji na dan 8. maja: Jugoslavija u tuzi, visoko uzdignute glave. Eterom i svetom, na raznim jezicima, odjekivalo je jugoslovensko : »Druže Tito, mi Ti se kunemo. ..«

Tih tužnih dana, kada je cela Jugoslavija oplakivala svog Predsednika — od dana kada je »Plavi voz« krenuo iz Ljubljane do dolaska u Beograd, odavanja pošte u Skupštini SFRJ, sahrane, a i kasnije — ceo svet pratio je šta se u Jugoslaviji događa. Agencijski izveštači, čije je stalno sedište u Beogradu, emitovali su u svet informacije o dubokoj tuzi Jugoslovena, o zanemelom Beogradu, uplakanoj Ljubljani, bolu Zagreba, o tuzi cele jedne zemlje. Razgovarali su, na ulicama, sa građanima, posmatrali kilometrima duge kolone ljudi ispred Skupštine Jugoslavije kako satima i satima strpljivo čekaju da se oproste od najdražeg čoveka, komandanta, državnika koji je novu Jugoslaviju izveo na svetsku pozornicu, i od nje učinio značajnog faktora u međunarodnim poslovima.

Sve to nije ostalo nezapaženo; o svemu je svet bio brzo i tačno obavešten. Informacije koje su strujale eterom, i dolazile do svih meridijana, nosile su ijednu, osnovnu, poruku: Jugoslavija je u tuzi, ali visoko uzdignute glave. Dato je čvrsto obećanje preminulom Predsedniku, da će cela zemlja, svi njeni građani, svi narodi i narodnosti, slediti čvrsto njegov put. Na raznim jezicima, nekad uspešnije, a nekad manje uspešno, preveden je zavet — obećanje svom Predsedniku: »DRUŽE TITO, MI TI SE KUNEMO..... «

»Svet je ostao siromašniji za jednog velikog čoveka, ali je obogaćen njegovim delom i pesmom—zavetom, koja pokazuje pravo lice Titove Jugoslavije«, javljali su, ponovo, agencijski izveštači.

Tih dana, američka novinska agencija Junajted pres internešenel (UPI) javila je iz Beograda i ovo:

»Titova smrt, u nedelju, u dobu od 87 godina, nije bila neočekivana, posle iscrpljujuće bolesti koja je trajala četiri meseca. Ipak, šok i osećanje bolnog gubitka svuda su prisutni... .

On je tu, u tišini ove uzavrele prestonice, u prigušenim glasovima, u tihoj atmosferi.. . .

On je tu, u zastavama koje su se pojavile u toku noći, spuštene na pola koplja.

On je tu, na uplakanim licima igrača dva vrhunska fudbalska tima, kada je njihova utakmica, kojoj je prisustvovalo 50.000 gledalaca, bila prekinuta u nedelju, pošto je smrt saopštena putem zvučnika.

On je tu, na ovom stadionu, u Splitu, gradu na obali Jadrana, kada je, posle jednog trenutka šoka i zastrašujuće tišine, 50.000 glasova zapevalo patriotsku pesmu, a zatim nacionalnu himnu, da bi, na kraju, zamrli u grobnoj tišini i ljubitelji fudbala nemo napustili stadion.

On je tu, u redovima ljudi koji strpljivo čekaju pred kioscima izlaženje specijalnog izdanja novina — sve sa crnim rubom, koji uokviruje portret preminulog lidera.

On je tu, i u onim novinama u kojima nema naslova : slika u crnom okviru kazuje dovoljno.

On je tu, na Titovim slikama — u različitom dobu i u različitom stavu — koje su stavljene u izloge radnji, ukrašene crnom trakom, cvećem, i jugoslovenskim zastavama...

On je tu, u srcima stotina hiljada ljudi koji stoje duž železničke pruge između Ljubljane i Beograda, da odaju poslednju poštu kada voz, sa

telom preminulog Predsednika, bude na svom poslednjem putovanju prošao kroz svoju zemlju. ..

On je tu, u glasovima i na licima ljudi, u ponosu i samopouzdanju. ..«

Nijedan »voz tuge«, u kakav je bio pretvoren »Plavi voz«, koji je od Ljubljane do Beograda vozio »poslednji put kroz Jugoslaviju, preminulog Predsednika« — nije bio ni tako ispraćen, ni tako dočekan, javljale su novinske agencije 5. maja, dana kada je Ljubljana u bolu ispratila druga Tita, a Beograd ga sa tugom dočekivao.

»Maršal Tito danas je poslednji put prošao kroz Jugoslaviju, utonulu u boje tuge«, javio je Frans pres, opisujući detaljno kako su se Jugosloveni opraštali od tvorca moderne i nezavisne SFRJ.

»Pod tim sivim i kišnim nebom, 'Plavi voz' prešao je usporenim ritmom pet stotina kilometara, koji razdvajaju Ljubljanu, na severu, i Beograd, na istoku, prolazeći kroz Zagreb i rodnu Hrvatsku, noseći posmrtne ostatke čoveka koji je rukovodio ovom zemljom gotovo četiri decenije. ..

Milioni Jugoslovena, ujedinjeni u narodnom tugovanju, došli su, sa suzama u očima, da izraze privrženost prekaljenom vođi, ćelom trasom kojom se kretao 'Plavi voz'. U najvećim gradovima, i u najmanjim selima, ljudi, žene, omladina i starci, ridali su u bolu kada se pojavljivao kovčeg od svetlog drveta sa Titovim telom.

U atmosferi uzburkanih osećanja, odjekivala je pesma zaveta Titu: 'Druže Tito, mi Ti se kunemo..To je refren koji odjekuje ćelom zemljom, otkad je, u nedelju uveče, saopšteno da je Maršal umro.«

»Stotine hiljada Beograđana, Ljubljančana, Zagrepčana, Titograđana, Skopljanaca, Sarajlija, Novosađana, Prištevaca, svih Jugoslovena, tiskale su se danas na peronima železničkih stanica od Ljubljane do Zagreba, čak više časova pre prolaska 'Plavog voza', da bi se oprostile od Tita«, javlja Asošijeted pres. Agencija navodi, da se više od dve stotine hiljada Beograđana sakupilo samo na trgu ispred železničke stanice, da bi dočekali posmrtne ostatke svog prvog sugrađanina. AP dodaje, da je put, kojim se kretao automobil sa telom predsednika Tita beogradskim ulicama, »ličio na pravi mravinjak«.

I ostale novinske agencije uputile su tog dana hiljade reči o poslednjem ispraćaju predsednika Tita kroz Jugoslaviju, o njegovom delu, i o bolu zemlje, i sveta, za »poslednjim velikanom naše epohe«.

Alžirska APS, italijanska ANSA, iračka INA, indijska PTI, angolska ANGOP, meksička NOTIMEKS, mađarska MTI, poljska PAP, kineska HSINHUA, KCNA iz NDR Koreje, i desetine drugih agencija, punile su stupce dnevnih listova svojim izveštajima, koji su našli mesto na istaknutim, »udarnim« stranicama listova.

Agencijski izveštači su zabeležili, na primer, da je u Zagrebu »stajala ogromna masa sveta pognutih glava. To su bili osećanje nenadoknadivog gubitka, koje je obuzimalo svet, i, istovremeno, ogromna zahvalnost čoveku, za sve što je učinio.« Izveštači ovih agencija javljali su i da je • na ispraćaju u Ljubljani padala jaka kiša, ali da su »Ljubljančani spustili svoje kišobrane kada je pored njih prolazio kovčeg sa posmrtnim ostacima voljenog Predsednika«. . .. Zabeleženo je i to, da je Štafeta mladosti, iz Slunja, nastavila put »uz Tita, koji je uvek posebnu pažnju posvećivao omladini«.

Zvona, sirene, jecaji i. suze — nekad uzdržane, a češće bez uzdržavanja, javno prolivene, ispratili su, svuda, predsednika Josipa Broza Tita.

Agencije primećuju, takođe, da je svuda, na ispraćaju »najviše voljenog i cenjenog čoveka, u Jugoslaviji, bilo mnogo đaka, studenata, omladine. Škole su bile prazne, a zastave se tužno vijorile na pola koplja. ..«

Poslednji put čoveka, koji je celog sebe neštedimice ugradio ù temelje zajednice zbratimljenih naroda, bio je veličanstven i potresan — prenosili su teleprinteri vesti, iz Beograda, u najudaljenije predele Zemljine kugle. Jugoslavija se teško rastajala od svog Predsednika, najvećeg čoveka njene prošlosti, sadašnjosti, i budućnosti...

Sovjetska agencija TASS javila je tog dana, da su »svi jugoslovenski građani u neizmernoj tuzi zbog velikog gubitka«. Josip Broz Tito borio se celog života za interese i istorijske ciljeve radničke klase i svih radnih ljudi, za najplemenitije ciljeve naroda Jugoslavije, naglasila je agencija.

»Nepregledna masa sveta dočekala je u Zagrebu 'Plavi voz' sa telom predesednika Tita«, javila je kubanka Prensa latina, objavivši, takođe, tačnu satnicu posmrtnog ceremonijala. »Beograd, glavni grad, miran je, ali potišten, a svi poslovi obavljaju se normalno.« Kubanska agencija ističe i da televizijska mreža prenosi poslednji ispraćaj Tita, a da se svuda, i pored duboke žalosti za voljenim liderom, primećuje »normalni ritam, normalno stanje«.

Iračka agencija INA: »Zahvaćeni bolom i žaljenjem, Jugosloveni su spremni da odaju poslednju poštu čoveku koji je ceo svoj život posvetio slobodi, nezavisnosti i obnovi svoje zemlje — maršalu Titu, koji je umro na nekoliko dana pre svog 88. rođendana«. .. Agencija javlja i o »hiljadama Beograđana koji žure na železničku stanicu«, o »zastavama na pola koplja, koje su zamenile crvene, prvomajske«, ali, istovremeno, govori i o danima koji dolaze, i o kolektivnom rukovodstvu, pa, dodaje, da se, na primer, u Ustavu govori i o pravima i dužnostima!Predsedništva SFRJ. INA ocenjuje, da je »najvažniji član Ustava koji podvlači da niko nema prava da prizna, ili potpiše, kapitulaciju, ili da prizna okupaciju SFRJ, ili bilo kojeg njenog dela«.

Libijska agencija Džana takođe je zabeležila prolazak »Plavog voza« kroz Zagreb, i tužni doček u Beogradu, gde su predsednika Tita »dočekale desetine hiljada stanovnika glavnog grada«. Libijska agencija javlja, da je »Beograd već primio deo najvećeg svetskog skupa dvadesetog stoleća, koji će biti na sahrani predsednika Tita«.

Alžirska agencija APS: »U tišini, sa dostojanstvom i poštovanjem, građani Ljubljane i Zagreba pozdravili su poslednji put svog predsednika Tita. U Ljubljani, mnogo se hiljada ljudi poklonilo seni velikog državnika, koji je u njihovom gradu vodio svoju poslednju borbu...«

Odavanje poslednje pošte preminulom predsedniku u Beogradu, neviđena odanost Jugoslovena, i predsedniku Titu, i njegovom delu, zajednička čvrstina svih naroda i narodnosti Jugoslavije, okupljanje istaknutih ličnosti i predstavnika zemalja, vlada i pokreta na »samitu čovečanstva«, pripreme za sahranu u Užičkoj 15 — sve to ponovo je našlo mesto u agencijskim tikerima, često i uz upozorenje za korisnike, da je posredi vest »koja ima najveću prednost...« a naznake, koje su davane na početku vesti, automatski su putem kompjutera zaustavljale sve emisije koje su bile u toku, da bi teleprinteri preneli najhitnije vesti o Titu.

Strani izveštači bih su, u najvećoj meri, impresionirani tužnim kolonama koje su se, u muklom bolu i sa suzama u očima, opraštale u Skupštini SFRJ od »čoveka koji je za svog života nebrojeno puta pokazao da su

mu upravo čovek, svaki građanin Jugoslavije, i njegova budućnost, najveća briga...«.

»U toku cele noći, stajali su građani u redovima očekujući da prođu kraj tela predsednika Tita, i da, na taj način, masovno odaju počast čoveku koji je trideset godina rukovodio zemljom«, javila je agencija Rojter u jednom od svojih izveštaja... Agencije su pisale da »redovi duži od jednog kilometra vode putem trotoara ka osvetljenoj zgradi Skupštine SFRJ, u centru grada, u kojoj odlučni partizanski vođa iz rata leži n? odru… Muškarci i žene, staro i mlado, pojedini u svečanim, crnim odelima, a većina u svakodnevnoj odeći, dostojanstveno, i u tišini, prolaze sa obe strane njegovog odra, pokrivenog državnom zastavom, u mermernoj, crvenim tepihom prekrivenoj dvorani.«

U mnogim zemljama, *Zi* stave su spuštene na pola koplja, jer se svet pridružio Jugoslovenima u njihovoj tuzi, a predsednici, premijeri i kraljevi, spremaju se da doputuju u Beograd, pisale su sve agencije.

»Ovde je naš drug Titr«, javio je izveštač iračke agencije INA, i to na srpskohrvatskom jezP.u, prenoseći »tužne reči koje su izgovarali duboko ožalošćeni građani, prolazeći pored posmrtnog kovčega predsednika Tita...«

I tako, u tom tonu, nekoliko dana, sve do same sahrane koju su agencijski izveštači zabeležili kao nešto najtužnije, najveličanstvenije i najpotresnije što je ikad zabeleženo i viđeno.

Sahrana predsednika Tita bila je ponovo »događaj dana« za sve novinske agencije. U izveštajima, akcent je stavljen na zavetovanje Jugoslavije, da će slediti Titov put; na činjenicu, da se u Beogradu, na pogrebu, sastao svojevrsni »svetski samit«, a i na niz pojedinisti, kojima su Jugosloveni i tog, poslednjeg dana, dramatično ispoljavali svoju ogromnu ljubav prema preminulom predsedniku.

Izveštaji su i ovako počinjali: »Svet je danas u žalosti. Oprašta se od 'čoveka celog čovečanstva' — Josipa Broza Tita. Zastave su spuštene na pola koplja u svim demkratskim zemljama sveta, a nacionalna žalost traje u više od 80 zemalja...«

»Život je u Beogradu odjednom utihnuo, stao«, javili su izveštači iz Alžira, Zambije, Gane, Indije. Agencijski telegrami govore o sahrani »titana«, »kolosa našeg stoleća«, »granitnog borca«, »oca nesvrstanosti«, »šampiona mira«, »čeličnog partizana«, »legendemog komandanta«, »čoveka, koji pripada svima«, »zaštitnika malih«... Reporteri primećuju, da se »u pustim ulicama samo ptice čuju — Beograd je u dubokoj, nevidenoj tuzi...«

»I, eto, došao je najžalosniji dan u modernoj istoriji Jugoslavije, dan kada je telo predsednika Tita, uz sve građanske i vojne počasti, bilo sahranjeno na državnom pogrebu jedinstvenom po svojoj veličini«, javlja iračka agencija ».. .U žalosnoj, pet kilometara dugoj povorci, bile su visoke ličnosti, državni i partijski lideri, generali, i istaknute svetske ličnosti, kraljevi, predsednici, pemijeri, ministri koji su prisustvovah sahrani... Svuda je bila žalost, tužne scene na ulici, uplakana lica. Osmi maj postao je tako«, ističe INA, »istorijski dan, i to ne samo za Jugoslaviju nego za sve narode, čiju je pravednu stvar Tito odlučno branio celog svog života...« Agencija dodaje, da su se »stotine hiljada Jugoslovena oprostile od svog Predsednika«, koji je ceo život posvetio »slobodi, nezavisnosti i obnovi svoje zemlje«.

Pod naslovom »Poslednji Titov put«, agencija APS opisala je ovako tužnu povorku: »Na čelu pogrebne kolone, zastavnici su nosili 365 zastava jedinica koje su bile formirane za vreme revolucije i narodne borbe za oslobođenje Jugoslavije«. Agencija dodaje, da su, posle jedinica JNA, koračale i formacije teritorijalne odbrane, pripradnici »jedinstvene armije svih naroda i narodnosti ove zemlje, uvek spremni da je brane od agresije«.

0 sahrani, detaljno su javljale i egipatska MENA, kubanska Prensa latina, italijanska ANSA, zapadnonemačka DPA, alžirska APS, sve evropske i američke novinske agencije, koje su svojim korisnicima — štampi, radiju i televiziji — širom sveta obezbedile detaljnu informaciju sa sahrane.. .

»Jugosloveni su se oprostili od predsednika Tita veličanstvenom sahranom, i zakletvom, da će čuvati njegovo nasleđe — nacionalnu nezavisnost«, počinje svoju informaciju Asošijeted pres.

Junajted pres internešenel, u prvoj rečenici, takođe ističe, da su »Jugosloveni ispratili predsednika Josipa Broza sa tugom, ali i sa zakletvom, da će čuvati politiku i njegovo nasleđe«.

Zapadnonemačka agencija DPA navodi, da su sahrani prisustvovale delegacije više od 100 zemalja, a i stotinak delegacija političkih partija, međunarodnih organizacija, i oslobodilačkih pokreta.

Sve agencije objavljuju slične podatke, i podvlače, da je pogreb bio »jedan od najvećih skupova svetskih lidera u istoriji«.

Asošijeted pres javio je, da su u Beograd »došli i najuticajniji lideri sveta, da odaju poštu sinu hrvatskog kmeta, poslednjem velikom vođi iz drugog svetskog rata, i osnivaču pokreta nesvrstavanja«.

Frans pres: »Svet se okupio za poslednju počast maršalu Titu. To je bio impresivan sastanak grupe kraljeva, revolucionara, presednika i ministara, sa sve četiri strane sveta...«

Sve agencije —. i svrstanih, i nesvrstanih zemalja — konstatovale su, da je sahrana bila, istovremeno, i prilika za susrete državnika. Osobita pažnja posvećena je susretima čiji su glavni cilj bili detant, odnosno mir i koegzistencija.

Strane agencije pomenule su i podatak, da sa sahrane izveštava nekoliko stotina novinara. Posebno se pominje Džon Filips, reporter Lajfa, koji je prvi portret Tita napravio još 1944. godine, na Visu.

Ipak, najdirljiviji su pasaži agencijskih izveštaja oni, kojima se ilustruje ljubav Jugoslovena prema svom Predsedniku:

»Osećanja su snažna... žene, ljudi, stari i mladi, svi su potreseni. .. Ti jedinstveni jugoslovenski građani nisu uopšte fascinirani mnogobrojnošću šefova stranih država. Jasno je, da za njih postoji samo jedan Tito«, izvestio je novinar AFP.

Agencije kažu:

1 posle sahrane, strane agencije iz Beograda i dalje izveštavaju, da je »Jugoslavija iz dana u dan pored Titovog groba«. Neme povorke radnika, seljaka, dece, boraca iz rata, iz svih krajeva zemlje, prolaze pored Titovog odra, odajući poslednju poštu najvećem sinu zemlje.

Tako, kineska agencija HSINHUA javlja, da su Beograđani »i juče posetili grob predsednika Tita. Tužna povorka dolazi da oda poštu svom Predsedniku — tuga je vidljiva na svakom koraku, na svakom licu.

Mnogi su uplakani, čuju se jecaji. Poslednji pogledi upućeni su grobu, a glave pognute.« Agencija kaže, da je to grob od čistog mermera svetle boje, onakav kakav je bio i ceo Titov život. HSINHUA kaže, da su, među prvima, grob posetili radnici, omladinci, seljaci, vojnici, studenti, njegovi saborci, mnogi invalidi...

Iračka agencija javlja, da kolone, u kojima su desetine hiljada Jugoslovena, posećuju »grob u cveću«...

»Sve dok živim, čak i kada više ne budem mogao da hodam, dolaziću na Titov grob«, prenosi Rojter iz Beograda reči jednog radnika. Britanska agencija ističe, da je više od milion ljudi odalo poslednju počast svom Predsedniku, i na odru u Skupštini Jugoslavije, i kasnije, za vreme sahrane, na ulicama Beograda. I sada još, neprekidne kolone građana iz Beograda, i iz svih krajeva Jugoslavije, prolaze pored Titovog groba, u nemom ćutanju...

U jednom od izveštaja, posle sahrane, UPI, pod naslovom »Suze nad Titovim grobom«, piše:

»Suze još nisu usahle.

Poslednjeg dana zvanične nedelje žalosti, u subotu, vlasti su dozvolile, prvi put, javne posete grobu predsednika Josipa Broza Tita.

Stotine Jugoslovena uputile su se u Titovu rezidenciju, u parku na obroncima Beograda, gde se, u paviljonu punom cveća, nalazi poslednje prebivalište vođe kojeg je Jugoslavija imala više od 35 godina.

Većina, ako ne i svi ti ljudi, koji su u subotu odali poštu jednostavnom grobu, već se poklonila Titovom odru prekrivenom zastavama, dok je bio izložen u Skupštini SFRJ, prošle nedelje.

Tužna povorka brzo je prolazila u subotu.

Prolazeći označenom stazom, kroz bujnu baštu Titove rezidencije, ljudi su ćutali.

S vremena na vreme, jedino su se čuli nestvarni krici paunova.

Titov grob obeležen je velikom, ali jednostavnom, belom mermernom pločom, na kojoj su samo reči :

Josip Broz Tito 1892 — 1980.

Grob se nalazi u sredini delimično zastakljenog zdanja, u parku rezidencije, koje je Tito koristio kao staklenu baštu.

Mermerni spomenik okružen je prekrasnim lejama cveća, a oko samog zdanja rastu ruže, koje je Tito sam posadio.

Najmanje milion Jugoslovena ispunilo je beogradske ulice, u četvrtak, da bi ispratilo Titovu pogrebnu povorku.

Više od 500.000 ljudi prošlo je pored njegovog odra, izloženog u Skupštini.

Milioni širom cele zemlje pratili su, posredstvom nacionalne televizije, sahranu, koja je okupila jedan od najvećih skupova svetskih državnika u istoriji.

Pa, ipak, stotine ljudi požurile su da posete grob prvog dana kada su posete dozvoljene — a suze i osećanja bili su nesmanjeni. ..

Ljudi, koji su se u tišini približavali grobu, napuštali su ga u suzama.

Pojedini su doneli male bukete cveća, koje su ostavili ispred paviljona, pred kojim i dalje čuvaju stražu oni isti gardisti u plavim uniformama, koji su bili Titova Tična straža...

U paviljonu vlada tišina.

Jednostavnost prizora pojačana je domaćinskim činom — svako koji uđe, obriše noge na otiraču ispred vrata.

Dok kolona vijuga između leja sa cvećem, koje okružuju grob, sve oči uprte su u mermemu ploču, i njen rečiti natpis, ispisan pozlaćenim slovima.

Kolona ljudi — starih i mladih — u farmerkama, i u svečanim odelima, sami, ili s porodicama — polagano prolazi oko groba, ali se svi zaustavljaju na jednom mestu.

Pred samim izlazom, rečitim gestom oproštaja, svaki čovek u koloni — a mnogi od njih već plaču — okreće se, da poslednji put pogleda Predsednikov grob.

I svako se od njih, ćuteći, poslednji put pokloni...«

Radio-televizija o sahrani predsednika Tita

SAHRANJEN JE GOROSTAS NAŠEG VREMENA

Svet će zapamtiti 1980. godinu po sahrani predsednika Tita.

To je misao koja se na dan 8. maja mogla čuti putem radio-talasa i televizijskih ekrana u mnogim krajevima sveta. Procenjuje se da je, zahvaljujući radiju i televiziji, sahrani predsednika Tita prisustvovalo više od milijarde i po ljudi. Veliki broj zemalja prenosio je ceo tok sahrane — ukupno 60 televizijskih organizacija iz 44 zemlje emitovalo je poslednji oproštaj Jugoslavije i sveta od državnika epohe.

»Sahrana stoleća«, »Svet to dosad još nije video« — to je bio, tokom sahrane, najčešći komentar mnogobrjnih televizijskih stanica u svetu, ocenjujući time, da nas je napustio čovek koji je obeležio ovu epohu. Procenjuje se daje — zahvaljujući radiju i televiziji — sahrani predsednika Tita »prisustvovalo« najmanje milijarda i po ljudi.

Sama sahrana — 8. maja — bila je centralni događaj za radio i televizijske stanice u svetu. Iz Beograda, tog dana iz vesta vaio je 60 televizijskih organizacija iz 44 zemlje širom sveta.

Takvo interesovanje dosad je nezapamćeno, i u svetu, i u Jugoslaviji. Primera radi, inostrane televizijske stanice godišnje se direktno jave sa 40 do 50 izveštaja. Od početka ove godine, pa do Titove sahrane -— dakle za četiri meseca—bilo je pet puta više direktnih izveštaja iz Jugoslavije (takozvanih »unilaterala«), nego za punih 12 meseci u »normalnoj« godini. A na dan sahrane, iz Međunarodnog pres-centra u Beogradu predato je u svet oko 7.000 izveštaja telefonom, i 660 teleksom.

Ukupno 16 televizjskih prenosa obavljeno je putem međukontinentalnih satelita. Na taj način, prenos sahrane preuzele su televizije Japana, Kine, Pakistana, Bangladeša, Iraka, SAD, Brazila, Gvatemale, Nikaragve, Perua, Venecuele, Argentine, Meksika, Zambije, Libije i Turske. Pojedine televizijske stanice, kineska na primer, preuzele su naš prenos u celini: i sliku, i ton, i komentar.

Direktno su emitovani prenosi u sledećim zemljama: Austriji, DR Nemačkoj, Peruu, Kipru, Meksiku, Francuskoj i Sjedinjenim Američkim Državama. Televizijske stanice Alžira, Rumunije, SR Nemačke, Španije, Belgije i Libije, preuzele su kompletan prenos sahrane u Beogradu. Pored toga, televizije Jordana, Kine, Brazila, Kube, Sirije, Irana, Bugarske, Egipta, Japana, Poljske, Mađarske, Irske, SSSR-a, Finske i Turske, emitovale su duže priloge u svojim dnevnicima, specijalne, ili dokumentarne, filmove o Titu i Jugoslaviji.

U studiju Televizije Beograd bili su komentatori iz Velike Britanije, Francuske, Belgije, SR Nemačke, Švajcarske, Norveške, Alžira, Kipra, SSSR, Nemačke DR, Japana, SAD, Meksika i drugih zemalja.

Program su preuzele, i komentarisale iz svojih studija, televizije Velike Britanije (ITN), SR Nemačke (mreže ZDF, i RFE/RL Minhen), Španije, Republike Irske, Italije, Austrije, Tunisa, Portugalije, Maroka, Holandije, Danske, Finske, Grčke, Rumunije, Mađarske, Bugarske, ČSSR, Poljske, Japana (četiri mreže), Kine, Iraka, Pakistana, Zambije, Bangladeša, Brazila (dve mreže), Gvatemale (dve mreže), Meksika, Nikaragve, Perua, Venecuele, Kenije, Omana, Turske, Libije, Argentine.

»Jugosloveni su otvorili srca, da prihvate sve koji žele da budu s njima u trenucima tuge i bola. Oni su 8. maja bili najponosniji ljudi na svetu, jer im se na najdivniji način pokazuje šta su, predvođeni svojim vođom, dali svetu, ne tražeći za to nikakve portivusluge.«

To je samo jedan deo iz mnogobrjnih komentara koji su, tog dana, širom sveta, poslale mnogobrojne nacionalne televizijske i radio-stanice. Veliki deo čovečanstva saosećao je, i bio putem žive slike povezan sa narodima Jugoslavije, koji su se opraštali od revolucionara, velikog vojskovođe, mudrog državnika i humaniste, utemeljivača pokreta nesvrstanosti, i velikog borca za mir i progres u svetu, za sreću čoveka.

Veliki broj televizijskih i radio-stanica, od ranog jutra, počeo je emitovanje specijalnih emisija posvećenih liku i životnom putu predsednika Tita, koji je nerazdvojiv od istorije Jugoslavije. U prvim popodnevnim emisijama vesti na televiziji, svet je mogao da vidi inserte sa oproštaja od državnika čijim su se senima poklonili predstavnici 127. zemalja sveta, odajući, na taj način, poštovanje čovečanstva prema Titovom delu.

Direktan prenos sahrane jugoslovenskog predsednika Tita, na prvom programu *zapadnonemačke televizije,* bio je izuzetno upečatljiv, i neuobičajen, događaj za milione građana SR Nemačke. Javnost te zemlje, na taj način, neposredno je doživela svedočantsvo o iskrenoj ljubavi Jugoslovena prema svom Predsedniku, zemlji, i društvu koje je stvorio. Jugoslovenski građani u SR Nemačkoj okupiljali su se ispred ekrana, u svojim klubovima i kućama, da bi u tim trenucima bili u mislima sa domovinom i sugrađanima u zemlji. Jugosloveni, koji privremeno žive van domovine, izražavali su u klubovima širom SR Nemačke rešenost da neguju Titovo delo, i još čvršće vez« sa domovinom.

Sat pre direktnog prenosa pogrebne svečanosti iz Beograda, *austrijska televizija* prikazala je svojim gledaocija film »Sećanja predsednika Tita«. Televizija je, zatim, gotovo tri časa prenosila sahranu, tako da su gledaoci imali mogućnosti da u ovom tužnom trenutku prisustvuju oproštaju Jugoslovena od voljenog Predsednika. Govore koje su održali predsedavajući Predsedništva CKSKJ Stevan Doronjski i predsednik Predsedništva SFRJ Lazar Koliševski, komentatori su neposredno prevodili na nemački jezik, i hiljade Jugoslovena, na radu u Austriji, delili su, gledajući televiziju, tugu sa svojima u domovini. Jugoslovenske radnike su, na preporuku austrijskih sindikata, u mnogim preduzećima 8. maja oslobodili radnih obaveza.

Ispraćaju predsednika Tita, prisustvovao je i milionski auditorijum *rumunske televizije,* koji je, i na taj način, saosećao sa bolom naroda Jugoslavije. U direktnom prenosu, praćeni su trenuci oproštaja od Tita, koji je veoma mnogo radio, i uradio, za jačanje našeg prijateljstva i dobrosusedstva.

Više desetina miliona *Amerikanaca* pratilo je prenos sahrane predsednika Tita putem sve tri velike televizijske mreže, i niza radio-stanica, koje su se uključivale svakih nekoliko minuta za sve vreme pogreba. Zbog vremenske razlike, u SAD prenos je emitovan u jutarnjim, veoma gledanim, televizijskim dnevnicima, i slušanim, radio-emisijama. Prenos je pratilo i oko milion i po Amerikanaca jugoslovenskog porekla.

Jugosloveni u *Zambiji,* udaljeni 10.000 kilometara od domovine, zajedno sa stanovništvom ove zemlje, oprostili su se od voljenog Tita. Direktan televizijski prenos, omogućen dobrovoljnim prilozima naših građana, koji rade u nesvrstanoj Zambiji, preneo je uplakana, ali i ponosna, lica sa beogradskih ulica. Smrt predsednika Tita, i sahrana, praćeni su sa izuzetnom pažnjom u Lusaki.

Centralna japanska televizijska mreža direktno je prenosila tok sahrane predsednika Tita, a druge televizijske i radio-stanice, u svojim emisijama, davale su opširne vesti iz Beograda.

Oba glavna programa *francuske televizije* direktno su prenosila ceremoniju pogreba predsednika Tita, pružajući mogućnost milionima Francuza da budu svedoci grandiozne počasti, koju su Jugosloveni odali svom predsedniku. Govori Stevana Doronjskog i Lazara Koliševskog u potpunosti su prevođeni, dok su televizijski izveštači sa lica

mesta iznosili podatke o životu, revolucionarnom delu, i državničkoj ulozi predsednika Tita.

»Cela Jugoslavija, kao jedan čovek, dostojanstveno i u grču bola, u svečanoj tišini u kojoj ljudi jedino nisu uspevali da zadrže suze, oprostila se od svog voljenog vođe«, istakao je reporter *španske televizije,* dok su milioni građana ove zemlje pratili na malim ekranima veličanstvenu ceremoniju poslednjeg ispraćaja jugoslovenskog Predsednika.

»Nije se danas cd Tita oprostila samo Jugoslavija. Njemu danas odaje dužne počasti i ceo svet, koji je sa više od stotinu šefova država i vlada, kraljeva i pričeva, političkih lidera i radničkih tribuna, prisutan u Beogradu. Svi oni su danas odali poštu čoveku koji je stvorio Jugoslaviju ovakvu kakva jeste, nezavisnu i samostalnu, sa ogromnim prestižom na svim stranama sveta«, rekao je reporter španske televizije.

Alžir je sa velikom pažnjom, i tugom, pratio televizijski prenos sahrane iz Beograda. U podne je utihnula uobičajena živost na alžirskim ulicama, i većina građana se nekoliko sati našla u Jugoslaviji, iskreno saosećajući sa prijateljskim jugoslovenskim narodima. Jednodušna konstatacija alžirskih komentatora je, da je Beograd na dan sahrane bio prestonica sveta.

Pekinška televizija prikazala je magnetoskopski snimak sahrane predsednika Tita u trajanju od oko 90 minuta. Na drugom kanalu ove televizijske stanice, prikazani su izveŠtaji pekinških reportera iz Beograda, a i nekoliko dokumentarnih filmova, posvećenih jugoslovenskom Predsedniku.

Libijska televizija direktno se uključila u prenos sahrane predsednika Tita u Beogradu. U vreme prenosa, ulicc su potpuno opustele, kao da su svi građani ove prijateljske zemlje želeli da prisustvuju događaju kakav svet još nije zabeležio. Direktan prenos omogućio je i velikom broju Jugoslovena u ovoj zemlji, da za tih nekoliko časova budu zajedno sa svojima u domovini.

Sovjetka javnost obaveštena je o sahrani predsednika Tita informacijom agencije TASS iz Beograda, koja je saopštena na prvom programu televizije, i u emisiji vesti moskovskog radija. Direktan prenos sahrane nije vršen, ali je televizija nagovestila, i kasnije emitovala filmsku reportažu o sahrani u Beogradu, u glavnoj informativnoj emisiji.

Belgijska televizija, na oba programa, prenosila je sahranu predsednika Tita. I u večernjoj emisiji vesti, emitovala je desetominutnu reportažu sa sahrane. »Zanemele su ulice«, rekao je reporter, dok su na ekranu prikazivani snimci opustelih ulica Zagreba i Sarajeva. »Milioni Jugoslovena, ako nisu otišli u Beograd, okupili su se oko svojih televizora. I isto je osećanje prostrujalo svim srcima: bol, tuga i vernost Titu, u dostojanstvu i miru cele Jugoslavije«, istakao je belgijski reporter.

»Veličanstvene počasti Titu, poslednjem gorostasu iz drugog svetskog rata, pobedniku nad fašizmom i ocu moderne Jugoslavije, odali su milioni Jugoslovena, i najimpresivniji sastav svetskih državnika«, rečeno je u večernjoj emisiji vesti belgijske televizije.

»Na poslednji put, predsednika Tita, ispratile su stotine hiljada građana glavnog grada i cele Jugoslavije«, istakli su *čehoslovačka televizija i radio* u poslepodnevnim vestima, dok su u večernjim emisijama na radiju i televiziji emitovani opširni izveštaji o sahrani, u kojima se ističe, da su na četiri kilometra dugom putu, od skupštine SFRJ

do Užičke ulice, jugoslovenskom predsedniku odale poštu stotine hiljada građana Jugoslavije. Čehoslovačka sredstva informisanja ističu izuzetan broj državnih i partijskih delegacija, i predstavnika međunarodnih organizacija, na sahrani predsednika Tita.

»Više od pola miliona Jugoslovena, i lideri iz celog sveta, odali su poslednju poštu predsedniku Titu, u toku neviđene sahrane poslednjeg lidera drugog svetskog rata«, obavestio je etiopski radio. U emisiji je ukazano na veliki broj prisutnih delegacija, šefova država, premijera i ministara raznih država sveta. »Predsednik Tito bio je osnivač ujedinjene socijalističke Jugoslavije, i jedan od tvoraca pokreta nesvrstavanja«, kaže etiopski radio, dodajući, da je »sahrana bila jedno od najvećih okupljanja državnika u istoriji«. Radio je preneo i izjavu etiopskog predsednika Mengistua, o Titu, u kojoj se kaže, da je predsednik Tito bio »jedna od najvećih političkih figura veka«, i »pravi priljatelj Etiopije«.

Poljska televizija, pre večernjeg dnevnika, prikazala je polučasovni dokumentarni film o predsedniku Titu, a u dnevniku je emitovala snimke iz Beograda, sa sahrane jugoslovenskog predsednika. U Poljskoj su, na dan sahrane, zastave spuštene na pola koplja. Radio-Varšava, na svom prvom programu 8. maja emitovao je ozbiljnu muziku.

»Posle Tita — ostaće Tito« — tim rečima, citirajući jugoslovenski list Borbu, počeo je, i završio, reportažu sa nezaboravne sahrane u Beogradu, u večernjem dnevniku, komentator *portugalske televizije.* »U ovo nekoliko reči, satkana je suština velikog dela, poslednjeg velikana našeg vremena. Na poslednjem ispraćaju, bili su predstavnici svih naroda sveta, da odaju poštu, oproste se od velikog ratnika mira«, naglasio je portugalski izveštač, ističući, da se na usnama miliona ljudi, koji su proteklih dana prolazili kraj odra predsednika Tita, mogla razaznati poruka: »Tito nije umro. On ostaje da živi u nama.«

Mađarska televizija, u večernjem dnevniku, prikazala je 15-minutni filmski izveštaj sa sahrane predsednika Josipa Broza Tita, koji je komentator završio rečima: »Beograd, Jugoslavija, i ceo svet, dostojno su se oprostili od predsednika Tita, najeminentnije ličnosti naše epohe, koji je neizbrisivo upisao svoje ime u istoriju čovečanstva«. Neposredno nakon dnevnika, mađarska televizija prikazala je dokumentarni film o ličnosti predsednika Tita, pod naslovom »Spomen — prilog mađarske televizije o životnom putu velikog sina jugoslovenskih naroda«.

Redovni dnevnik *iračke televizije* počeo je 45-minutnim filmskim prikazom sahrane predsednika Tita. Filmska storija obuhvatila je polazak tužne povorke iz zgrade Skupštine SFRJ, isečke iz govora Stevana Doronjskog, prolazak kroz Ulicu kneza Miloša, i dolazak na Dedinje. Preneseni su, zatim, i akcenti iz oproštajnog govora Lazara Koliševskog. Nakon izveŠtaja sa sahrane, iračka televizija ponovila je snimak dočeka predsednika Sadama Huseina u Beogradu, i trenutak kada je irački predsednik položio venac na odar predsednika Tita.

Gotovo puna četiri časa, *britanska televizija* direktno je prenosila sahranu predsednika Tita, a na svom drugom kanalu, nezavisna televizija (ITV) takođe je direktno emitovala deo ceremonije sahrane jugoslovenskog predsednika.

Iz govora Stevana Doronjskog, koji je prevođen, i najvećim delom emitovan, britanskim slušaocima, posebno su naglašeni oni delovi koji

se odnose na »bratstvo i jedinstvo jugoslovenskih naroda, kao jednoj od najvećih tekovina i zaloga koje je Tito ostavio Jugoslovenima«. Takođe je naglašena Titova »opredeljenost za nesvrstanu politiku na spoljnom planu, koja je, zajedno sa jednistvenim jugoslovenskim samoupravnim sistemom, jedna od osnova jugoslovenske nezavisnosti i nepripadanja blokovima«. Komentator je rekao, da će Titovo ime biti očuvano u budućnosti, kao simbol jedinstva Jugoslavije. »Tito je, po svemu, bio prvi, i pravi, Jugosloven. Čini se«, rekao je komentator, »kao da se čitava Jugoslavija stopila u jednu jedinu porodicu, koja je ispraćala na poslednji put svog oca. Kada je kovčeg sa Titovim posmrtnim ostacima položen u grobnicu od belog mermera, za trenutak se činilo kao da je sav život stao. I Dunav kao da nije danas bio plav, nego mutan«, zaključio je britanski komentator.

»Svet je ostao bez svog prvog građanina, državnika epohe, i najvećeg borca za mir«. To je naslov specijalne jednočasovne emisije *tanzanijskog radija,* koja je emitovana na oba kanala Radio—Dar Es Salama, na engleskome i svahiliju.

»Titovo političko vizionarstvo, i njegova politička praksa, obavljali su se uvek, bez kolebanja, dvema paralelnim linijama: nezavisan unutrašnji razvoj, bez kopiranja tuđih modela, u skladu sa potrebama i interesima sopstvenog naroda, i nezavisna spoljna politika, zasnovana na principima ravnopravnosti, uzajamnog poštovanja, i protiv bilo čije hegemonije. Zato je jugoslovenska nesvrstana spoljna politika logičan, i jedino mogućan nastavak unutrašnjeg razvoja ove geografski male, ali po dostignućima, i mestu u svetskim poslovima, džinovske zemlje. Biti danas prijatelj Jugoslavije, u onom stvarnom političkom smislu, znači biti saborac u bici za nove svetske političke odnose, i za novi međunarodni ekonomski poredak«, rečeno je u ovoj specijalnoj emisiji tanzanijskog radija.

Iako se nalazi u eksperimentalnoj fazi uključenja u Evroviziju, *kiparska televizija* je direktno, i u celini, prenosila tok sahrane predsednika Tita. Po završetku prenosa, prikazan je poseban film o Jugoslaviji, u trajanju oko 70 minuta. Bio je to veoma uspešno režiran prilog o borbi naroda Jugoslavije za nacionalno oslobođenje, i o izgradnji nove socijalističke i nesvrstane Jugoslavije pod rukovodstvom predsednika Tita. U filmu je posebno prikazan razvoj pokreta nesvrstanosti, sa naglaskom na važnost uloge koju je u tom pravcu Tito lično odigrao. U televizijskom dnevniku, potom, prikazane su duže reportaže sa sahrane predsednika Tita.

Televizija Brazila nije direktno prenosila tok sahrane predsednika Tita, ali je u svim emisijama vesti donela opširne filmske priloge. U udarnom televizijskom dnevniku, komentator brazilske televizije izjavio je, da je ova impozantna sahrana nezapamćen događaj u svetu.

U tužnom i teškom trenutku, *Meksikanci su* se pridružili jugoslovenskim prijateljima, prateći direktan prenos sahrane predsednika Tita. Najgledaniji, drugi kanal meksičke televizije odvojio je celo prepodne za ovaj događaj, koji je, inače, prethodnih dana opširno i posebno najavljivan na televiziji, i u štampi. Mnoge radio-stanice neprestano su prenosile vesti sa sahrane. U komentarima meksičkih izveštača, istaknuti su dostojanstvo i ponos na licima Jugoslovena, koji su se oprostili od poslednjeg velikana današnjice, velikog prijatelja zemalja Acteka.

Peraunska televizija počela je radni dan prenosom sa sahrane predsednika Tita, i to putem sva tri kanala. Peruanci su, i u docnijim redovnim, informativnim emisijama, bili detaljno upoznati sa tokom sahrane predsednika Tita. Spiker televizije, u posebnoj, polučasovnoj reportaži, toplim komentarom opisao je ličnost predsednika Tita i, između ostaloga, rekao: »Ova sahrana bila je veličanstven, potresan oproštaj naroda Jugoslavije, i do sada u istoriji neviđeft skup najeminentnijih državnika«. Značajnije delove peruanskih reportaža, zauzele su i potresne scene polaganja venaca na odar predsednika Tita u Skupštini SFRJ, i citati iz Knjige žalosti stranih državnika.

Radiostanice Istočne Afrike počele su 8.maja sve svoje emisije, tako reći, istom rečenicom: »Danas je u Beogradu, uz veličanstvene vojne i državne počasti, sahranjen predsednik Tito«.

Jezgroviti izveštaji radija dali su delić atmosfere sa sahrane predsednika Tita, ali su slušaoci, i na dalekim meridijanima Afrike, mogli da steknu sliku o dostojanstvenom ispraćaju jugoslovenskog predsednika i o tuzi naše zemlje, i celog sveta. »Svet se danas veličanstveno, ali sa dubokom tugom, i poštovanjem, oprostio od ličnosti našeg stoleća — jugoslovenskog predsednika Tita. Voleli su ga milioni. Niko nije mogao da ne poštuje njegovu beskompromisnu borbu za istinu, pravdu, slobodu i nezavisnost, za ljudsko dostojanstvo i mir.« To su reči, i ocene, koje su se najčešće čule na talasima radio-stanica u ovom delu Afrike.

Egipatska televizija posvetila je u informativnim emisijama dosta prostora reportažama sa sahrane predsednika Tita. Pored opisa sahrane, televizija je dala izvode iz govora Doronjskog i Koliševskog, ističući značaj prisustva stotina državnika, partijskih vođa, i drugih znamenitih ličnosti sveta, na sahrani predsednika Tita.

Kubanska televizija objavila *fb,* na početku centralnog informativnog dnevnika, kraći filmski izveštaj o sahrani predsednika Tita. Konstatujući, da su na sahrani bile delegacije više od 120 zemalja iz celog sveta, televizija je prikazala i polaganje venaca kubanske delegacije na odar predsednika Tita, u Skupštini SFRJ.

Bugarska televizija, koja nije direktno prenosila sahranu predsednika Tita, putem specijalnog izveštača, u glavnoj informativnoj emisiji, obavestila je gledaoce, da su sahrani prisustvovale stotine hiljada građana. U filmskom izveštaju, prikazano je iznošenje kovčega iz Skupštine SFRJ, nekoliko fotosa o kretanju pogrebne povorke i, najzad, poslednji oproštaj pred mramornom grobnicom.

Povodom smrti predsednika Tita, *Radio-Bukurešt* objavio je veoma opširan komentar, u kojem se navodi, da će predsednik Tito, sadašnjim i budućim generacijama, ostati u uspomeni kao hrabar i odlučan borac za socijalizam i komunizam i, u isto vreme, kao borac za nove, ravnopravne odnose među partijama, državama i narodima. Rumunski radio posebno podseća na česte susrete predsednika Tita i Čaušeskua, i ističe njihove zasluge za razvoj prijateljske saradnje susednih zemalja. Takođe se podseća, da je predsednik Tito počasni građanin Bukurešta, i prvi strani državnik koji je odlikovan Ordenom heroja SR Rumunije, i Ordenom pobede socijalizma.

Iranska televizija emitovala je jednočasovni dokumentarni film o predsedniku Titu. Pre filma, televizija je emitovala filmski izveštaj iz Beograda, o sahrani predsednika Tita. U ovom prilogu, sumirano je oproštajno izlaganje predsednika Predsedništva SFRJ Lazara Koliševskog.

Istaknuto je, da je predsednik Tito bio osnivač pokreta nesvrstanih, a dat je i prikaz nezavisnog kursa Jugoslavije na svetskoj političkoj sceni.

U *Australiji,* nacionalna radio-mreža, putem programa namenjenog etničkim zajednicama, emitovala je prenos celog toka sahrane predsednika Tita. Putem releja u Sidneju, Melburnu, Brizbejnu, Adelajdu, Pertu, Njukastlu i Vologongu, više od 360.000 naših iseljenika imalo je priliku da prati prenos sahrane jugoslovenskog Predsednika.

Indonežanska centralna radiostanica je tokom emisije, celog dana, emitovala vesti iz Beograda, u kojima se govorilo o poslednjem oproštaju od predsednika Tita. Indonežanska televizija je potom, u 21 čas po lokalnom vremenu, dala i sekvencije o boravku stranih državnika u Beogradu, i njihove susrete sa jugoslovenskim rukovodiocima.

I sirijska televizija je, na početku glavne emisije vesti, prenela snimak sahrane predsednika Tita, propraćen dužim, i veoma toplim, komentarom, u kojem je istaknuto duboko saučešće naroda Sirije zbog smrti »velikog jugoslovenskog vođe, iskrenog prijatelja Arapa, i celog slobodoljubivog sveta«.

»Mi saosećamo sa dubokim bolom Jugoslovena, jer gubitak njihovog druga Tita i naš je gubitak. To nije osećanje samo nas, izveštača iz Nemačke Demokratske Republike, to oseća i svako drugi«, tim rečima počela je jedna od reportaža specijalnih izveštača radio-stanica *Nemačke Demokratske Republike,* koji su pratili sahranu predsednika Tita. »Sve potvrđuje veliku privrženost, koju trudbenici gaje prema preminulom Titu, i koja se može objasniti time Što je njegovo ime postalo simbol nepokolebljivog otpora protiv fašističke tiranije i imperijalističkog podjarmljivanja, i Što je njegovo ime oduvek nerazdvojno povezano sa socijalističkim razvojem Jugoslavije.« Milioni građana NDR pratili su potresni oproštaj jugoslovenskih naroda od velikog sina i državnika Tita. Pre prenosa iz Beograda, televizija je ponovo emitovala film »Sutjeska«, uz kratak predgovor, da se prikazuje jedan od najznačajnijih perioda u borbi jugoslovenskih naroda pod Titovim rukovodstvom.

Švedski radio takođe je 8. maja imao redovne izveštaje o sahrani predsednika Tita, i o boravku stranih državnika u Beogradu. Televizija ove zemlje, u četiri informativne emisije — jedine koje su emitovane zbog velikog štrajka — dala je filmovane izveštaje o sahrani.

Posebne emisije o predsedniku Titu prikazane su i na *televiziji Zimbabvea,* sa posebnim osvrtom na revolucionarnu prošlost jugoslovenskog vođe, na njegove mnoge kontakte sa stranim državnicima, učešće na konferencijama nesvrstanih zemalja, i na poslednji susret sa premijerom Mugabeom.

Smrt predsednika Tita danima je, i posle sahrane, bila u centru pažnje radio i televizijskih stanica u svetu. U komentarima, koji su tim povodom objavljeni u mnogim zemljama, ističe se da je Titova smrt nenadoknadiv gubitak i za Jugoslaviju i za ceo svet, da su Jugosloveni veliku tugu pretvorili u snagu da i dalje koračaju putem koji im je obeležio njihov predsednik. Tito je bio i ostao znamenje nove Jugoslavije, njene sadašnjosti i budućnosti, isticali su komentatori, ali i znamenje cele naše epohe, pa zato ne pripada samo Jugoslaviji, nego celokupnom čovečanstvu.

Upoznala sam veličinu njegove jasne vizije, njegovog dubokog razumevanja snaga u svetu.
Indira Gandi

Mali je broj onih, koji uspevaju, da ceo svoj život tako beskompromisno, i bespoštedno prema samom sebi, stave u službu sopstvenog naroda, i svetske zajednice.
Helmut Šmit

Grandiozna Maršalova dela su besmrtna.
Šeik Muhamed Abu Šakr

Njegova lucidnost, dostojanstvo, hrabrost borca revolucije, i njegovi kvaliteti čoveka, i državnika, učinili su predsednika Tita jednim od velikana ovog sveta.
Habib Burgiba

Čovek, čiji je ideal bio pobeda čovečanstva.
Bani Sadr

Dovoljno je samo izbrisati njegovo ime na dugačkom spisku svetskih lidera, pa da na njemu ostane ogromna praznina. Tito je umro, da bi oživeo u mislima onih koji mrze ponizavanja, i vole slobodu.
Omar Torihos

Izuzetne državničke vrline maršala Tita, koje poznaje ceo svet, ostavile su neizbrisiv trag u svih naroda, i vlada širom sveta.
Fransisko Morales Bermudes

Jugoslavija je izgubila poštovanog vođu, a svet velikog državnika.
Robert Maldun

Više od svega, predsednika Tita će primiti kao rodonačelnika pokreta nesvrstanosti, čiji su principi neotuđivog prava svake zemlje, da određuje svoja socijalna i politička opredeljenja, bez spoljnog mešanja, dah ogroman doprinos svetskom miru.
Alhadži Šehu Šagari

Njegova borba, i nepopustljivost pred nepravdom, njegova odanost principima u koje je verovao, i njegova podrška obespravljenima u svetu, čine da njegova smrt duboko pogađa sve narode.
Kralj Husein

Maršal Tito je svojim izvanrednim političkim delovanjem, neumornim radom, izgradio trajno delo.
Rudolf Kirhšleger

Drug Tito je bio veliki marksist i istaknuti proleterski revolucionar. Život druga Tita bio je život revolucionarnih borbi.
Hua Guofeng

Smrt jugoslovenskog Predsednika veliki je gubitak za svetski mir, nesvrstanost, i svet u celini.
Moamer el Gadafi

Među najvećim dostignućima predsednika Tita su trajna nezavisnost Jugoslavije, i trajno jednistvo pokreta nesvrstanosti.
Li Kuan Ju

Za sve narode, rešene da očuvaju teško stečenu nezavisnost, maršal Josip Broz Tito će ostati simbol neukrotive hrabrosti u borbi protiv svih oblika ugnjetavanja.
Feliks Ufue Boanji

Životna opredeljenost, i privrženost predsednika Tita principima nacionalne nezavisnosti, ravnopravnosti zemalja, nesvrstanosti, samoopredeljenja svih naroda, i ravnopravnih odnosa u svetu, biće zabeleženi u analima istorije, kao najveći spomenik ljudskom dostignuću ove epohe.
Daniel Arap Moi

Ćelom svetu će nedostajati njegovo mudro rukovođenje, i smelo vođenje nesvrstanog pokreta.
Ferdinand Markos

Predsednik Tito je umro, ali je ostalo, i ostaće, njegovo delo. Njegova poruka je, da treba živeti u miru, ljubavi, jednakosti i bratstvu među narodima. Zato je on veliki čovek, koji će zauvek živeti.
Kenet Kaunda

Tito ne pripada samo jednoj zemlji, samo jednoj naciji, samo jednom vremenu, ni samo jednom društvu.
Parlament Sri Lanke

Ovaj dostojan sin, slavni borac za opšti napredak, bio je, van sumnje, jedna od najvećih ličnosti našeg vremena.
Ahmed Seku Ture

U ime .svih naroda sveta, postavio je principe, koji su trajna inspiracija čovečanstvu.
Robert Mugabe

Bio je istinski heroj, i njegovim odlaskom, otišla je poslednja od velikih svetskih ličnosti našeg vremena... Lider u najboljem smislu te reči, on je ostavio veoma pozitivan pečat na istoriju ovog vremena.
Kurt Valdhajm

Njegov izuzetan život, posvećen borbi za pobedu demokratije, mira i socijalizma, čini ga dostojnim divljenja, i poštovanja, njegovog naroda, i miliona ljudi celog sveta.
Santjago Kariljo

Tito je vizionar, i legenda našeg vremena.
Pjer Trido

Kao istaknuti revolucionarni borac međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, kao izuzetna ličnost savremenog sveta, drug Tito je dao značajan doprinos razvoju socijalizma na svetskom planu, afirmaciji odnosa novog tipa u komunističkom i radničkom pokretu, zasnovanih na jednakosti i poštovanju svake partije, a i svetskoj borbi za afirmisanje demokratskih i progresivnih snaga, za uspostavljanje nove politike među narodima u svetu.

Nikolae Čaušesku

Mada Titovo srce ne kuca, njegov će primer grejati srca mnogih ljudi, i zemalja sveta.

Herbert Vener

Najveću počast ovom velikanu našeg vremena, odaćemo, ako svi sarađujemo na jačanju, i unapređivanju, tekovina već ostvarenih pod vodstvom Tita...

Kralj Birendra

Bio je otvoreno, i toplo, ljudsko srce. Njegova zaista jaka ličnost zračila je odlučnoŠću.

Urho Kekonen

Narod Kipra žali zbog smrti postojanog prijatelja, koji je bio jedan od velikana ne samo ovog veka, nego svih vremena... Titovom smrću svet je postao siromašniji... Svojim delom, Tito je postao besmrtan.

Spiros Kiprijanu

Njegovo lično angažovanje u pokretu nesvrstanosti ostaće primer dalekovidosti, i političke zrelosti, i obezbediće mu duboku zahvalnost zemalja »trećeg sveta«.

Omar Bongo

Tito je bio neuporediva ličnost.

Vojvoda od Edinburga

Sve više i više, ljudi će se okretati njegovim mislima, i iskustvu u radu, nalazeći u tom nasleđu mnogo toga što mogu da iskoriste... Živ, Tito je bio veći od samog života — smrću, ostaje veći od smrti.

Hasenein Hejkal

Shvatili smo, iz njegovog učenja, i iz jugoslovenskog primera, da ne postoji samo jedan odgovor na sve probleme izgradnje socijalističkog društva. .. On je nezamenljiv, kao jedan od osnivača, i vođa, pokreta nesvrstavanja... U godinama koje dolaze, nećemo zaboraviti njegove principijelne stavove.

Džulijus Njerere

Tito je bio čovek izuzetnih kvaliteta, i vanredno snažna ličnost. Smrću maršala Tita, odlazi poslednji velikan posleratnog perioda.

Adolfo Suares

Istorija će potvrditi veličinu njegovog doprinosa...

Džunijus Džajavordene

On će biti večno pamćen, i sa divljenjem, zbog njegovih velikih doprinosa međunarodnom razumevanju, i svetskom miru.
Bilent Edževit

Istorija će se sećati doprinosa maršala Tita svetskom miru, na način koji će inspirisati generacije koje dolaze.
Sandživa Redi

Jedan od ljudi, koji su za života postali besmrtni.
Aristides Pereira

Nema ničeg važnijega za nas, nego da sledimo put kojim je Tito išao. Jugoslovenski Predsednik uvek je bio inspiracija za sve nesvrstane zemlje.
Sadun Hamadi

* * *

Snažan, hrabar, i odlučan, shvatio je suštinu borbe... Bio je gorostas na međunarodnoj sceni.
Forbes Bernham

Svojom ličnošću, i svojom odgovornom politikom, značajno je uticao na razvoj, i napredak, mira u Evropi.
Bruno Krajski

On je bio svetla stranica u istoriji čovečanstva, i izuzetan putokaz, koji je osvetljavao horizonte budućim generacijama.
Amar el Sadat

Svet tuguje zbog smrti velikog čoveka.
Patrik Hilari

Veliki protagonist u istoriji međunarodnog radničkog pokreta, i eminentni državnik, koji je ostavio dubok, i trajan, pečat na savremeni svet.
Italijanska KP

Jedan je od izvora modernog stvaralačkog marksizma, koji ima istorijsku vrednost.
Babis Drakopulos

Titova svetska veličina proizlazi iz činjenice, da je stekao poštovanje daleko izvan granica Jugoslavije, među slabima, i poniženima... Ovakvo poštovanje ne nestaje smrću.
Mohamed Ahmed

Iščezla je jedna od najvećih političkih ličnosti našeg veka.
Tijerno Galvan

Tito je dao pečat celokupnom posleratnom periodu, i stekao simpatije celog sveta. Čovečanstvo je izgubilo hrabrog borca za mir, velikana našeg doba.
Vili Brant

Jugoslovenski vođ dao je suštinski doprinos stabilnosti u Evropi.
Holandska vlada

Tito je poslednji od velikana, poslednji od velikih vođa. Njegova hrabrost, i njegov duh, nastaviće da žive.
Averel Hariman

Smrt jugoslovenskog državnika predstavlja nenadoknadiv gubitak za svet, a posebno za pokret nesvrstanosti.
Šadli Bendžedid

Titovo delo će nastaviti da služi nacionalnoj nezavisnosti Jugoslavije,
i miru, onom istom snagom, i jačinom, koje je on ulivao u srca svojih sunarodnika.
Portugalska socijalistička partija

Smrt predsednika Tita ogroman je gubitak za celo čovečanstvo, i za sve one, koji veruju u mir, napredak, i progres u svetu.
Voren Kristofer

Predsednik Tito bio je jedna od najvećih ličnosti našeg veka. Njegovi kvaliteti doneli su mu divljenje, i univerzalno poštovanje.
Samora Mašel

Uloga koju je predsednik Tito imao, kao neimar pokreta nesvrstanosti, pokazuje svim narodima značaj njegove politike, koja stremi univerzalnom miru, nezavisnosti, i nemešanju u unutrašnje stvari drugih zemalja.
Haled Fahum

Žiža u svetu, i stožer pokreta nesvrstavanja, kojem će nedostajati, kao što će nedostajati velikim, i malim zemljama, i međuranodnim forumima.
Džafar Mohamed Nimeiri

Klanjamo se senima Predsednika Republike, narodnog heroja, tvorca revolucije, tvorca samoupravne, socijalističke i nesvrstane Jugoslavije.
Patrijarh Pimen

Njegovom smrću, svet je izgubio velikog čoveka, ali rad, koji je on uložio za slobodu svoje zemlje, za međunarodni mir, ravnopravnu saradnju, i socijalizam, nastvalja da donosi plodove.
Eie Alenius

Eminenti vođa jugoslovenskog naroda, arhitetkt nove Jugoslavije, ugledna ličnost savremenog sveta.
Ilie Verdec

Smrću Josipa Broza Tita, izgubili smo poslednjeg velikog lidera drugog svetskog rata, i jednog od najhrabrijih državnika posleratnog perioda, koji je svetu doneo mnogo novoga.
Džimi Karter

Njegovim odlaskom, svet je lišen jednog od najnaprednijih državnika, kojem su dostignuća za stvar međunarodnog mira, i razumevanja, donela međunarodno poštovanje, i ljubav.
Ne Vin

Izuzetno veliki političar, nepobedivi ratni vođa, oštroumna ličnost, osnivač, i velikan, nesvrstavanja.
Sejni Kunče

Smrću maršala Tita, oca nesvrstanosti, odlazi jedna od najvećih posleratnih figura, a svet gubi čoveka, odanog miru, i slobodi.
General Lamizana

Delo predsednika Tita, koje se svugde visoko ceni, ostaće u trajnom sećanju celog sveta.
Masajoši Ohira

Njegovo ime će ostati simbol borbe za nacionalnu nezavisnost.
Fransisko de Sa Karneiro

Primer njegovog herojskog života biće spomenik, koji će nas uvek podsticati na najizvomije značenje nesvrstane politike, i njene vrednosti, ne samo za članice tog pokreta, nego i za sve narode, i države.
R. K. Ramfal

Kao jedan od utemeljivača politike nesvrstanosti, i ravnopravnosti među državama, Tito je stekao ugled svetskog državnika, čiju smrt oplakuje ceo svet.
Virđil Trofin

Titova smrt je veliki udarac svetu, suočenom sa mnogo teškoća.
Liberalno-demokratska partija Japana
Liberalno-demokratska partija Japana

Malo je ko posle drugog svetskog rata udario takav pečat tokovima svetske istorije, kao što je to učinio Tito.
Hose Maria Areilsa

Smrt predsednika Tita gubitak je za čovečantvo. On će biti zapamćen, kao borac za nezavisnost i suverenitet naroda, i za mir. Njegova neumorna borba protiv deobe sveta na blokove odigrala je odlučujuću ulogu u nastanku, i razvoju, nesvstanog pokreta.
Žori Marie

Otišao je velikan naše epohe, jedan od najvećih ljudi ovog stoleća.
Hajretin Erkmen

Za mene, i ljude moje generacije, Tito je uvek bio izuzetna ličnost.
Džems Kalagan

Titova smrt predstavlja gubitak za ceo svet.
Abdul Aziz Husein

Titovom smrću, svet je izgubio jednog velikog državnika, i oca nesvrstanog pokreta. Titovom smrću, nastala je velika praznina.

Zija Ul Hak

Nestanak maršala Tita, predstavlja ogroman gubitak za celokupno čovečanstvo. Ne prihvatajući dominaciju svetom od strane supersila, Titu pripada i zasluga što je bio jedan od osnivača pokreta nesvrstavanja.

Jan Kulakovski

Smrću predsednika Tita, odlazi poslednji velikan savremene istorije. Titovom smrću, gubimo velikog druga, i komunista, heroja, ratnika,
i državnika univerzalne veličine. Bio je jedan od najistaknutijih, i najneumornijih, predvodnika borbe za mir, za ostvarenje prava potlačenih naroda, za ravnopravnu saradnju.

Dolores Ibaruri La Pasionarija

Tito je bio zaista odlučna ličnost, koja nije bila ni pod čijim uticajem. Ubrzo sam shvatio, da pred sobom imam autentičnog vođu.

Vilijam Dikin

Maršal Tito postao je legenda za života. On će biti dugo pamćen, po svom velikom doprinosu stvari mira, nesvrstavanju, i socijalizmu u svetu.

Jašvantrao Čavan

Predsednik Tito bio je ugledni svetski lider, ogromnog značaja. On je mnogo doprineo evoluciji međunarodnih odnosa u protekle tri decenije.

Gamani Korea

Ceo svet duguje predsedniku Titu neizmernu zahvalnost zbog njegovog napora za unapređenje ljudskih prava, i fundamentalnih sloboda.

Fahd al Said

Kao političar i mililac, Tito je postao ličnost broj jedan savremene istorije sveta. Kraj Tita, osećao sam se kao običan čovek, koji se susreo sa istorijom.

Mihnea Georgiju

Titovom smrću, odlazi izuzetan ratnik, i državnik ovog veka. Odlazi jedna od najvećih ličnosti u istoriji međunarodnog radničkog pokreta, čovek koji je svojim životom, svojom borbom, i svojim delom, davao primer generacijama kako se treba boriti za socijalizam, i mir u svetu. Izrastao je u velikana našeg doba, i odlazi, ostavljajući za sobom delo kakvo je malo ko ostavio za sobom u istoriji.

Huan Antonio Bardem

Tito je znao, da se prilagođava ritmu revolucije. Uvek je znao, da bude na pravom mestu, i da se na pravi način odnosi prema istoriji. U svom životu, nikad se nije povlačio. Tito nije bio žrtva istorije, nego čovek koji je istoriju živeo.

Alberto Moravija

Svet je ostao bez najvećeg vođe stoleća,- koji je svoj genij potpuno posvetio svetskom miru. Titov duh će i dalje biti inspiracija ne samo za Jugoslovene, i narode nesvrstanih zemalja, nego i za ceo svet.

Sirimavo Bandaranaike

Smrću predsednika Tita, međunarodna zajednica lišena je jednog protagonista koji je utisnuo svoj pečat istoriji u poslednjih 40 godina.

Frančesko Kosiga

Širina njegovih pogleda, njegov smisao za humor, njegova radost zbog malih životnih zadovoljstva, odnos prema ljudima, koji je otvarao put ka prijateljstvu i druželjubivosti, briga i ljubaznost prema onima koji su ga okruživali i, na kraju, jedna snažna nacionalna ponositost.

Ficroj Maklin

Proći će dosta vremena, pre nego što svet ugleda lidera Titovih kvaliteta i dometa.

Diordì Tomas

Ime Tita, herojskog revolucionarnog borca, zauvek će ostati uklesano kako u istoriji borbe ugnjetenih naroda, tako u analima pokreta nesvrstanosti, čiji je on otac.

Didije Raciraka

Tražio je uvek izuzetno mnogo kada su bili u pitanju čast i interes njegove zemlje.

Gnasingbe Ejadema

Čovečanstvo gubi jednu od izuzetnih posleratnih ličnosti, čoveka čiji je život duboko obeležio istoriju naroda »trećeg sveta« u toku poslednje tri decenije, revnosnog branioca ugnjetenih i eksploatisanih naroda, koji je umeo da unese želju za nezavisnošću, slobodom, nacionalnim dostojanstvom, pravdom i društvenim napretkom, inspirišući ih da se okupe u pokretu nesvrstanosti.

Matje Kereku

U ovom uzburkanom svetu brutalnosti, neprirodno je spoznati nestanak onoga, koji je celog svog života nastojao da ličnim radom doprinese očuvanju mira, stabilnosti u svetu, i uspostavljanju saradnje na ravnopravnim osnovama.

Ahmed Abdalah Anderemane

Tito je zračio svojom snažnom ličnošću, lucidnošću svoje misli, originalnošću svojih vizija, začuđujućom fizičkom snagom, i neverovatnom radnom sposobnošću.

Edmon Lebirton

Tito je bio besprimeran rodoljub. Gotovo pola stoleća, imao je jedinstvenu ulogu u međunarodnom komunističkom pokretu, i u korist međunarodne zajednice.

Lars Vemer

Nestao je čovek dvadesetog veka.To je tuga za čovečanstvo, bol za njegov narod. Maršal Tito ne pripada samo jugoslovenskim narodima. On je moralna svojina čovečanstva.

Hose Lopes Portiljo

Mada je Tito umro, njegovo uzvišeno delo, posvećeno stvari svih progresivnih naroda sveta — borbi za mir i demokratiju, nacionalnu nezavisnost, i socijalizam — večno će živeti.

Kim Il Sung

Spoznali smo u njemu državnika, koji je u sebi objedinjavao mudrost, i odgovornost, i nepokolebljivu principijelnost u donošenju odluka.

Hafez el Asad

Tito je svoje ime vezao za jednu epopeju, koja nije samo oslobodilačka od nacifašističkog varvarstva, nego i definitivna afirmacija nacionalnog identiteta Jugoslavije, proces afirmacije, samostalnog i originalnog socijalističkog iskustva, aktivne koncepcije nesvrstanosti, koja predstavlja snažan faktor mira i emancipacije naroda.

Ni Ide Joti

Njegovo angažovanje na stvaranju, i jačanju, pokreta nesvrstavanja, kao jedinstvnog, nezavisnog i globalnog faktora svetske politike, predstvalja neprocenjiv doprinos progresu, oslobađanju naroda, miru, i bratskom zajedništvu naroda širom sveta.

Manuel Pinto da Košta

Smrću predsednika Tita, čovečanstvo gubi borca, koji se uporno borio za principe slobode i pravde. On je poslednji među velikanima drugog svetskog rata, koji odlazi, pošto je bio prvi u borbi za ostvarenje i odbranu nezavisnosti svog naroda. Pobedio je u svim bitkama, u kojima je sudelovao. Izgubio je samo poslednju — onu protiv smrti.

Sandro Pertini

Tito je bio prisutan na svim frontovima protiv ugnjetavanja čoveka.

Musa Traore

Naša partija tuguje za jedinstvenom ličnošću koja je krčila put ka pravednijem svetu.

Socijaldemokratska partija Švajcarske

Tito nije umro. Zauvek će ostati sa nama.

Fajad al Fa

Ugasio se život čoveka, koji se u potpunosti posvetio idealu svih nacija, da žive u miru, i da slobodno biraju put svog razvoja.
Predstavnici nesvrstanih, na sastanku u Njujorku

Predstavnici nesvrstanih, na sastanku u Njujorku

Tito će se pamtiti zbog izuzetnog doprinosa čovečanstvu.

Dr Johan H. E. Ferie

Svetska zajednica izgubila je gorostasnu ličnost, i teško će se osetiti nestanak vizionarstva ovog velikog lidera.

Majki Menli

Nestala je velika ličnost sa savremene istorijske scene.
Kralj Hasan Drugi

Veliki doprinos predsednika Tita dostignućima nesvrstanog pokreta... ostaće izvor nadahnuća svim nesvrstanim zemljama.
Mamun Abdul Gajum

1 *
Predsednik Tito bio je istorijski primer privrženosti nezavisnosti nacija, i prijateljstvu među narodima.
Leopold Sedar Sengor

Mnogo će nam nedostajati njegovi saveti, i inspirativno vodstvo.
Hila Limari *

Istorija će ostati verna uspomeni na čoveka, koji je bio velikan nesvrstanosti, i veliki borac za mir.
Elias Sarkis

Otišao je istaknuti radnik međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, istaknuti državnik, vatreni patriot, i revolucionar koji je uživao opšte poštovanje, i ugled, u svetu, kao nosilac plemenite ideje bratstva, prijateljstva, i saradnje među narodima, i kao nesalomivi borac za veliku stvar mira, progresa, i socijalizma.
Edvard Gjerek i Henrik Jablonski

Bio je jedan od najvećih, i najlucidnijih, državnika ovog veka. Istorija će zabeležiti izvanrednu ulogu koju je imao u održavanju mira, i uspostavljanju dijaloga između svih naroda sveta.
Ramaljo JaneS

Državnik velikih istorijskih dimenzija, pobornik slobode, i nacionalne nezavisnosti.
Luis Erera Kampins

Bio je aktivni borac za mir, nacionalnu nezavisnost, demokratiju, i socijalni progres.
CK Mongolske narodnorevolucionarne partije

Čovek, čije je ime uvek bilo okrenuto miru, i slobodi u svetu.
Felipe Gonzales

Bio je uzvišeni vođa, i div među ljudima.
Salim Ahmed Šalim

Istaknuti državnik našeg veka, koji je značajno doprineo međunarodnom miru i saradnji, miroljubivoj koegzistenciji među narodima.
Obiang Nguema Mbasongo

Izuzetna karijera predsednika Tita bila je izvor inspiracije ljudima širom sveta. Njegova smrt duboko će se osetiti u svetu, kojem su potrebni državnički i vizionarski kvaliteti, kakve je imao maršal Tito. Tokom celog života borio se za najplemenitije ideale, za interese, i istorijske

ciljeve radničke klase. Predstavljao je primer neustrašivog revolucionara, a njegovo revolucionarno delo ostaće zauvek u istoriji slobodoljubivog i miroljubivog čovečanstva.

Nikolae Đosan

Ne samo Jugoslavija, nego i svet, mnogo duguju ovom velikom čoveku.

Tomas O' Nil

Njegove intervencije u ključnim momentima, i njegova neprestana aktivnost u korist mira, doneli su mu zahvalnost, i uvažavanje celog sveta.

Šari Ferdinand Notomb

Njegovom smrću, svet gubi velikog državnika, i zaštitnika potlačenih i podjarmljenih.

Cejlonski radnički kongres

Maršal Tito bio je jedna od najmarkantnijih figura našeg veka, živi simbol jedinstva, i vere u pokret nesvrstanih, i neumorni branilac interesa »trećeg sveta«.

Ahmadu Ahido

Svet je u njemu uvek gledao vemog i upornog stegonošu mira, velikog borca za progres, i nenadmašnog državnika svoje epohe.

Hulio Sesar Turbaj Ajala

Istorija će se sećati ovog velikog lidera. Njegov život bio je pun velikih dela, i žrtvovanja.

Abdel Rauf el Kasem

Život predsednika Tita srastao je sa borbom za socijalizam, društveni napredak, i mir. Celog života, borio se za međunardni progres, za mir, i popuštanje.

CKMSRP, Predsednički i Ministarski savet Mađarske

Njegov doprinos stvari mira u svetu, razvoju pokreta nesvrstavanja, izuzetan je, i priznat od svih ljudi dobre volje u svetu.

Frenk Klaski

Njegova borba za slobodu svoje zemlje, i njegovo neprekidno zalaganje za mir u svetu, obezbedili su mu istaknuto mesto u istoriji, koje mu pripada, kao velikom političkom lideru, i državniku.

K. B. Andersen

Takvu jednostavnost, nikad nisam doživela ni pri jednom susretu sa slavnim ljudima.

Sofija Loren

Njegovo državničko delo služi kao primer poverenja, i nade savremenog sveta.

Malijetos Tanumafili Drugi

U mojoj zemlji, već dugo uživa divljenje, kao veliki patriot, i čovek izvanredne hrabrosti i čvrstine.

Kraljica Elizabeta Druga

Dug priznanja omladine celog sveta, njemu, je veliki. Mladi će znati, da se oduže, nastvaljajući njegovu borbu za mir, slobodu, i pravdu.
Federacija komunističke omladine Italije

Njegov stav, i neustrašiva politička akcija, kao glasnika mira na svetskom planu, doneli su mu ne samo poštovanje svih državnika, nego i svih naroda sveta.
Leon Bolendorf

Izuzetna karijera predsednika Tita bila je izvor inspiracije ljudima širom sveta. Njegova smrt duboko će se osetiti u svetu, kojem su potrebne državničke i vizionarske vrednosti, kakve je imao maršal Tito.
K. J. Holiouk

Njegovo lidersko delovanje jeste, i ostaće, dugo godina nedostižno.
B. M. Nasibandže

Ideali zbog kojih je živeo, i za koje se neumorno borio, biće uvek podstrek za sve nas, da razvijamo još više prijateljstva koja je u nas usadio.
Irački studenti u Jugoslaviji

Smrt predsednika Tita bolna je za Jugoslaviju, i za ostvarenje mira, i napretka nezavisnog socijalizma, u Evropi, i u svetu.
Melo Antuneš

Dao je ogroman doprinos boljem spoznavanju potrebe za prevedniji,
i ravnopravniji, poredak u svetu.
Odvar Nordli

Njegova ukupna politička aktivnost predstavlja delo od najvećeg značaja, koje će sačuvati trajnu vrednost.
Torbern Feldin

Uloga predsednika Tita u zaštiti, i odbrani, integriteta, i interesa, pokreta nesvrstanosti dugo će se pamtiti sa poštovanjem, i zahvalnošću.
Elis Klark

Svet je izgubio svog poslednjeg istaknutog, i velikog, državnika. Svi tugujemo zbog njegove smrti.
R. Pramadasa

Istorija će trajno zabeležiti njegov primer, i doprinos jačanju pokreta nesvrstanosti, i njegovu predanost miru, i razumevanju među narodima sveta.
Semjuel Kan On Do

Div, koji je inspirisao svoj narod, da tako brani svoju nezavisnost u borbi protiv fašizma, čovek, koji je stvorio savremenu Jugoslaviju, i stekao slavu jednog od najvećih državnika sveta, ostao je legendarni heroj, koji će živeti večno...
Sergej Bondarčuk

Bio je istaknuti svetski lider, i pionir pokreta nesvrstanosti.
Kralj Halid

Visoko cenim njegovu političku pronicljivost, njegovu odanost borbi za istinu, njegove časne komunističke kvalitete, i širinu njegovih pogleda.
Teng Jing Čao

Sve naše zastave sa poštovanjem se klanjaju, odajući posednju poštu vojniku demokratije.
Bias Seliš

Ostvarenja predsednika Tita sama su po sebi spomenik, koji će večno trajati. ..
Kanan Banana

SVAPO, i narod Namibije, zadržaće u trajnom sećanju osnivača pokreta nesvrstanosti, kao državnika čija je zemlja, pod njegovim revolucionarnim rukovodstvom, prva u svetu, pružila pomoć oslobodilačkoj avangardi namibijskog naroda.
Sam Nujoma

Jedinstveni doprinos predsednika Tita, koji je svojom aktivnošću obeležio istoriju, i pokret nesvrstanosti, zauvek će živeti u nama…
Habib Šati

Sovjetski ljudi dele tugu jugoslovenskih trudbenika zbog smrti Josipa Broza Tita, istaknutog državnog, i partijskog, rukovodioca Jugoslavije, uglednog radnika međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta, neumornog borca za mir. Ime Josipa Broza Tita zauvek će biti zabeleženo u istoriji.
CKKPSS, Prezidijum Vrhovnog sovjeta SSSR, i Ministarski savet SSSR

Izgubili smo jednog od utemeljivača politike nesvrstavanja. Titova smrt predstvalja veliki gubitak za sve nesvrstane zemlje.
Adam Malik

Od Tita treba mnogo učiti, posebno ljubav prema svojoj zemlji.
Joiči Kori

Njegova neumorna aktivnost za uspostavljanje dijaloga između svih naroda svedoči o njegovom strasnom angažovanju za svetski mir.
Pjer Verner

Kao jedan od tvoraca pokreta nesvrstanosti, Tito je u svetsku politiku uneo nov element, okrenut budućnosti. Njegova dalekovidost, i iskustvo, stvorili su od njega državnika, čija je reč bila uvažena u ćelom svetu.
Karl Karstens

Slobodarski narodi nikad neće zaboraviti delo, koje je gradio radi obezbeđivanja njihove pune nezavisnosti.
Sadok Mokadem

Maršal Tito bio je pravi arhitekt mira, osnivač pokreta nesvrstanosti, kao nove stvaralačke snage novog međunarodnog poretka.
Uribe Vargas

Sa maršalom Titom, nestao je poslednji od velikana, koji su oblikovali istoriju dvadesetog veka.
Unija za francusku demokratiju

Uvereni smo, da će Jugoslavija nastaviti putem koji je označio njen veliki vođa, sa verom, i odlučnošću, svog herojskog naroda, koji je u celoj svojoj -prošlosti vodio, i vodi, borbu protiv snaga imperijalizma, tutorstva, i eksploatacije.
Sadam Husein

Sećanje na druga Tita nikad neće umreti u našim srcima.
Vladimir Kamenecki

Svaka istinska narodna revolucija rađa svoje heroje, i svoje vođe. To, upravo, potvrđuju jugoslovenska socijalistička rovolucija, i Josip Broz Tito.
Dr Viktor Karasjov

Gigantska uloga, koju je imao u svetu više od 30 godina, veliki je moralni podstrek za celo čovečantsvo, posebno za nesvrstani svet.
Fuad Butros

Svet je lišen jedne od svojih najistaknutijih ličnosti, čije će velike osobine pamtiti buduće generacije... Predsednik Tito bio je šampion mira, i humanizma, u svetu.
Porfirio Munjos Ledo

Sa imenom Josipa Broza Tita, neraskidivo su vezane herojska narodno-oslobodilačka borba protiv fašizma, i socijalistička revolucija u Jugoslaviji, ujedinjenje jugoslovenskih naroda u jedinstvenu čvrstu zajednicu, aktivna uloga Jusgolavije na međunarodnom planu. Sećanje na Josipa Broza Tita uvek ćemo čuvati u našim srcima.
Leonid Brežnjev

Pozdravljam u njemu heroja otpora, i neumornog borca za mir.
Kralj Boduen

On će ostati u sećanju ne samo po tome, što je tako ljubomorno čuvao nezavisnost, suverenitet, i jedinstvo svoje zemlje, nego i po tome, što je predano radio na prevazilaženju podela, i razlika, u okviru međunarodnog radničkog i komunističkog pokreta.
Enriko Berlinguer

Veoma će nedostajati njegovo blagotvorno vodstvo, a njegov uticaj dugo će se osećati.
Edvard Šrejer

Njegovo prijateljstvo prema arapskom svetu, i njegova čvrsta podrška pravednoj stvari Arapa, ostaće kamen-temeljac dobrih prijateljskih odnosa između Jugoslavije i arapske nacije.

Halifa Bin Hama al Tani

Za nas, italijanske partizane, Tito je bio legenda. ..
Uveren sam da trag koji je predsednik Tito ostavio nije samo trag, nego duboka brazda, put na koji ćemo morati da se pozivamo, kao na primer koji treba slediti.

Rikardo Lombardi

Dugo ćemo pamtiti predsednika Tita, po njegovom doprinosu stvari međunarodnog mira, i pravde.

Sent Dion

Nestao je ne samo veliki državnik Jugoslavije, nego i jedna od najvećih ličnosti naše epohe. Svet je izgubio legendarnog borca protiv fašizma, osnivača pokreta nesvrstavanja, i osnivača socijalističkog društva, zasnovanog na samoupravljanju, borca za zaštitu nezavisnoti svih naroda,
i za očuvanje mira u svetu.

Andreas Papandreu

Tito će ostati primer, i simbol, za sve one koji brane stvar pravičnog,
i bratskijeg, sveta.

Žak Širak

POŠTA TITU

Čuj, to glas slobode peva!
Čuj, to glas pravde peva!
Glas je to Tita, Borca,
Glas je to Tita, Tvorca,
Tita, Seljaka, Radnika.

Tito, Junak, zaljubljenik u čoveka,
Tito, Heroj, zaljubljenik u čoveka,

Borac protiv zla,
Borac za pravdu,
Miran i spokojan leži
Od jutra do kasne noći. ..

Druže, zašto tako tih?
Čuj taj glas u Džakarti!
Čuj taj glas u Beogradu!
Čuj ga ponovo u Kairu!
Da, sve je jači u Lusaki!
Čuj ga ponovo u Kolombu!
Da, tu je, još moćniji u Havani!

Tito, Junak, zaljubljenik u čoveka,
Tito, Heroj, zaljubljenik u čoveka,

Borac protiv zla,
Borac za pravdu,
Miran i spokojan leži
Od jutra do kasne noći. . .
Druže, zašto tako tih?

Tita, Borca, više nema. . .
Gle čuda — on više ne gleda!
Gle čuda — on više ne zbori!
Titova borbena ruka miruje.
Inženjer Babić ne čuje.

Tito, Junak, zaljubljenik u čoveka,
Tito, Heroj, zaljubljenik u čoveka,

Borac protiv zla,
Borac za pravdu,
Miran i spokojan leži
Od jutra do kasne noći. . .
Druže, zašto tako tih?

Inženjeru Babiću,
Pogledaj bar još jednom!
Tito, Borče,
Porgovori bar još jednom!
Tito, Rataru,
Pruži nam ruku još sada!
Tito, Radniče,
Usmeri nas još samo sada!

Tito, Junak, zaljubljenik u čoveka,
Tito, Heroj, zaljubljenik u čoveka,

Borac protiv zla,
Borac za pravdu,
Miran i spokojan leži
Od jutra do kasne noći. ..
Druže, zašto tako tih?

Druže Maršale, oslušni — čuješ li?
Jauci čemera, zvon i glas,
Izdaleka i tu, pored nas!
Stižu sa severa i juga,
Evo ih sa istoka i zapada. ..
Zovu Tita, Velikana,
Dozivaju Tita, Viteza.
Ali, Druže, ti ne odgovaraš više!
Tito u miru i pokoju. Nema ga više!

Mrtav... mrtav... mrtav — da,
Ali Tito, Velikan,
Ali Tito, Vitez,
Umreti ne može.
Nesvrstavanje živi,
I Tito tako živi,
Ne samo u sećanjima. ..
I u delima ljudi,
Tito i dalje živi!
Da, Tito tako živi!

Tito, dragi Brate!
Tito, dragi Druže!
Oplakujemo te gorko,
Oplakujemo te bolno,
Jer delo te tvoje
Učini dragim nama. . .
Voleli smo te,
Divili ti se. . .
Ne plačimo više!
Jer Tito, Velikan,
Jer Tito, Vitez. . .
Živi, živi, živi. . .

Kenet Kaunda,
predsednik Zambije
(na vest o Titovoj smrti).

SADRŽAJ

TITO I SVIJET [5]

Na vest da je Tito oboleo
STREPNJE I ZABRINUTOST [15]

Otelotvorenje internacionalizma [17] Samopouzdanje Jugoslovena [17] Ponosna smirenost Jugoslovena [17] Tunel kroz nasleđe srednjeg veka [18] Atlas sa svetom na plećima [18] Jugoslavija ne može kapitulirati [19] Titova slika [19] Titova snaga [19] Dobio je rat [19] Zemlja sa najviše prijatelja [20] Čovek od vrednosti [20] Bajka o velikom Demijurgu [20] Ključni inspirator pokreta [21] Simbol jedinstva Jugoslavije [22] Tvorac nove Jugoslavije [23] Siguran put Jugoslavije [24] Osigurana budućnost [24] Spojio je pet kontinenata [24] Simbol nezavisnosti [24] Nema brige za Jugoslaviju [26] Simbol Jugoslavije [26] Najveća ličnost stoleća [27] Kontinuitet i stabilnost [27] Zašto nam je Tito toliko blizak? [27] Pobornik nezavisnosti malih naroda [29] Svojevrstan socijalizam [30] Snaga samoupravljanja i opštenarodne odbrane [30] Najveća usluga svetu [31] Svetski velikan [31] Titov put — jedini [31] Svojevrstan put razvoja [32] Samoupravljanje znači slobodu [32] Bratstvo i jedinstvo [33] Tvorac nesvrstavanja [34] Titovo nasleđe u svetu [35] Zaveštanje ljudskom rodu [35] Bez straha za budućnost [36] Siguran jugoslovenski put [36] Na Titovoj liniji i posle Tita [37] Kraj epohe velikana [37] Tito — poslednji velikan [37] Pravovremena dalekovidost [38] Nacionalni ponos Jugoslovena [38] Protagonist savremene istorije [39] Značaj Titovog dela [41] Snagom svoje volje pobeđuje sve teškoće [42] Potvrđuje se jugoslovenska stabilnost [42] Četiri stuba jugoslovenskog socijalizma [43] Jačanje kolektivnog rukovođenja u Jugoslaviji [43] Izuzetno Titovo nasleđe [43] Istorija ga neće zaboraviti [45] Opštepriznati velikan [45] Državnik svetskog ugleda [46] Spokojnost u Beogradu [46] Neustrašivi borac i državnik [46] Autentična opštenarodna odbrana [47] Jedan od najistaknutijih [48] Istorijska ličnost [49] Marljiv rad i zahvalnost Titu [50] Odlučujući doprinos Tita destaljinizaciji [50]

Na vest o smrti predsednika Tita
TRI REČI KOJE SU POTRESLE SVET [51]

Radio-televizija
TITO JE ZNAMENJE NAŠE EPOHE [61]

»UMRO JE TITO« — PROSTRUJALO JE EKRANIMA [63]

Izjave stranih državnika
TITO — SIMBOL NAŠEG VEKA [69]

4. maj [71] 5. maj [77] 6. maj [88] 7. maj [95] 8. maj [101] 9. maj i kasnije [103]

Nacionalna žalost u 80 zemalja
SVET JE ŽALIO ZA TITOM [i07]

U sedištu Svetske organizacije
ZASTAVE NA POLA KOPLJA [125]

Komemorativna sednica Generalne skupštine OUN
KOMEMORATIVNA SEDNICA GENERALNE SKUPŠTINE OUN
TITO — SINONIM ISTINSKE SLOBODE [126]

Vanredno plenarno zasedanje nesvrstanih zemalja
TITOVA VELIČINA JE UNIVERZALNA [135]

Savet bezbednosti OUN
TITA ĆE PAMTITI BUDUĆE GENERACIJE [137]

Izvršni savet Uneska
PRIZNANJE SVETSKOM DRŽAVNIKU [137]

»Grupa 77«
TITO PRIPADA ISTORIJSKOM NASLEĐU [138]
Međunarodni centar u Nju Delhiju
TITO JE PRIPADAO SVETU [139]

Telegrami stranih državnika i političara
REČI SAUČEŠĆA I POŠTOVANJA [143]

Alžir [145] Argentina [146] Australija [146] Austrija [146] Avganistan [147] Albanija [148] Bahrein [148] Bangladeš [148] Barbados [148] Belgija [149] Benin [149] Bolivija [149] Brazil [150] Bugarska [150] Burma [150] Burundi [151] Butan [151] Centralnoafrička Republika [151] ČSSR [151] Čile [152] Danska [153] Dominikanska Republika [153] Džibuti [153] Egipat [153] Ekvador [154] Ekvatorijalna Gvineja [154] Etiopija [154] Fidži [155] Filipini [155] Finska [155] Francuska [156] Gabon [157] Gambija [157] Gana [157] Gornja Volta [158] Grčka [158] Gvajana [159] Grenada [159] Gvatemala [159] Gvineja [160] Gvineja-Bisao [160] Haiti [160] Holandija [161] Indija [161] Indonezija [162] Irak [162] Iran [163] Irska [163] Island [163] Italija [164] Jamajka [165] Japan [165] Arapska Republika Jemen [166] NDR Jemen [166] Jordan [167] Kamerun [168] Kanada [168] Katar [168] Kenija [169] NR Kina [169] Kipar [171] Kiribati [172] Kolumbija [172] Komori [172] Kongo [173] DNR Koreja [173] Kostarika [174] Kuba [175] Kuvajt [175] Laos [175] Lesoto [176] Libar. [176] Liberija [177] Libija [177] Lihtenštajn [177] Luksemburg [178] Madagaskar [178] Mađarska [178] Malavi [179] Maldivi [179] Malezija [180] Mali [180] Malta [181] Maroko [182] Mauricijus [182] Mauritanija [182] Meksiko [183] Monako [183] Mongolija [183] Mozambik [184] Namibija — Svapo [184] Nemačka DR [185] Savezna Republika Nemačka [186] Nepal [188] Niger [188] Nigerija [188] Nikaragva [189] Norveška [189] Novi Zeland [190] Obala Slonovače [191] Oman [191] Pakistan [191] Palestinska oslobodilačka organizacija [192] Panama [192] Papua — Nova Gvineja [193] Paragvaj [193] Peru [193] NR Poljska [193] Portoriko [194] Portugalija [194] Reinion [195] Ruanda [195] Rumunija [196] Saharska Republika [198] SSSR [199] Salvador [199] San Marino [200] Sao Tome i Principe [200] Saudijska Arabija [201] Sejšelska Republika [201] Senegal [201] Sijera Leone [202] Singapur [202] Sirijska Arapska Republika [202] Sjedinjene Američke države [203] Solomonska ostrva [203] Somalijska Demokratska Republika [204] Sudan [204] Surinam [204] Svazilend [205] Španija [205] Šri Lanka [206] Švajcarska [207] Švedska [208] Tajland [208] Tanzanija [209] Togo [210] Trinidad i Tobago [210] Tunis [210] Turska [211] Uganda [212] Ujedinjeni Arapski Emirati [212] Urugvaj [212] Vatikan [212] Velika Britanija [213] Venecuela [213] Vijetnam [214] Zair [214] Zapadna Samoa [215] Zelenortska Republika [215] Zimbabve [215] Ujedinjene nacije [216] Pokret nesvrstanih [217]

Iz knjiga žalosti pri diplomatskim predstavništvima SFRJ u inostranstvu
ŽALOST I DIVLJENJE [221]

Bio je to pravi čovek [225] Suze — alžirske i jugoslovenske [225] Veza sa Jugoslavijom [225] Venac i — suze [225] Svetionik na moru [226] Cveće za Tita [226] Pesma Titu i Jugoslaviji [226] Ulica sa Titovim imenom [227]

Svetska štampa o Titu i Jugoslaviji
»STARI« I NJEGOV NAROD [229]

Heroj i državnik [231] Kakva je Titova zemlja [231] Otišao je veliki lider [232] »Stari« i njegov narod [233] Idejno opredeljenje: nesvrstanost [234] Osnivač savremene Jugoslavije [236] Veliki doprinos druga Tita [236] Celovitost Titove ličnosti [237] Veliki krmanoš [237] Jugosloveni: »Posle Tita — biće Tito« [238] Poglavlje u evropskoj istoriji [239] Hrabri revolucionar i veliki državnik [239] Političar najvećeg formata [239] Nacija je odgovorila jedinstvom [241] Život veći od života [242] Bastion jugoslovenske nezavisnosti [242] Buduće generacije učiće o Titu [243] Titovim putem [244] Poslednji od velikana [244] Veliki političar i državnik [245] Obezbedio narodu »blagostanje bez presedana« [246] Gubitak za ceo svet [246] Legenda dvadesetog veka [247] Trajno mesto u istoriji [247] Poslednji velikan [248]

Partizan čija se borba nikad nije završila [249] Uvek u dodiru sa narodom [252] Tvorac pokreta nesvrstanih [253] Tito — poslednji veliki ratni lider [253] Čovek i njegovo nasleđe [254] Među najvećima ovog veka [255] Duboko je obeležio savremenu istoriju [255] Posle Tita — Tito [256] Ime koje inspiriše svet [257] Simbol Jugoslavije [258] Odlazak velikog svetskog lidera [259] Svet je tvoj dužnik [260] Među besmrtnicima [260] Ime vezano za narod [261] Jedan čovek, jedan lider [262] Ugled u ćelom svetu [262] Čovek od granita [263] Primer čvrstog borca [263] Svet posle Tita [264] Duboka vera u narod i komuniste Jugoslavije [264] Titovo delo i dalje živi [265] Veliki državnik i vizionar [266] Titov značaj [267] Jedinstvo pokreta, uz suverenitet svake komunističke partije [268] Pobornik nesvrstavanja [270] Jugoslavija bez Tita [271] Verni sin naroda Jugoslavije [271]

Trijumf političkog opredeljenja [273] Zakletva Jugoslavije [273] Umro je velikan [275] Tito je ostavio nasleđe [275] Snažan duh nezavisnosti [275] Svet je siromašniji [276] Legenda bez zaborava [276] Večna svetilja [277] Trijumf slobode i dostojanstva [278] Jedinstveni šef države [279] Svet dugo neće zaboraviti Tita [280] Osnovna je volja naroda [280] Smrt velikog borca [281] Simbol najveće vrednosti [282] Čovek istorije [283] Simbol stabilnosti i nezavisnosti [284] Tito je video dalje [285] Veliki borac i patriot [286] Titovo veliko delo [286] Ličnost stoleća [287] Privlačna snaga Titove ideje [288] Borbeni i slobodarski duh [289] Odlazak u kritičnom trenutku za svet [289] Veliko Titovo nasleđe [290] Nenadoknadivi gubitak [291] Titovo delo večno će živeti [291] Veliki gubitak za svet [292] Titovo zaveštanjc [293] Istorijska figura borbe za oslobođenje [294] Ličnost takvog formata... [295] Smrt velikog državnika i revolucionara [295] Dirljiv oproštaj naroda [296] Tito je prisutan [296] Jedan veliki život [297] Velikan nesvrstanosti [298] Tri Titova zaveštanja [298] Pouke jugoslovenskog iskustva [299] Čovek i njegovo delo [300] Čovek izuzetne hrabrosti [300] Njegova veličina [301] Život heroja [302] Istorijska ličnost [303] Smrt istaknutog državnika [304] Veliki heroj [305] Duboka žalost za drugom Titom [305] Kraj jednog doba [307] Arhitekt nesvrstavanja [308] Titova smrt — veliki gubitak [309] Tito je mrtav — Živeo Tito [310] Poslednji velikan [310] Čovek, legenda, delo [311] Poslednji politički velikan [313] Potresna ceremonija [314] Veliki borac za mir [314] Veličanstven prizor [315] Sahrana predsednika Tita [315] »Tito prvi tvorac kolektivnog identiteta« [316] Isto su Tito i Jugoslavija [317] Jedinstvena, dostojanstvena sahrana [317] Najveći skup državnika u istoriji [318] Kolektivno rukovodstvo »mirno preuzelo kormilo zemlje... « [318] Poverenje u Titove naslednike [319] Simbol jedne epohe [320]

Poslednji od velikih vođa [321] Život za velike biografije [321] Poslednji velikan [322] Uvek će živeti [323] Duboka povezanost komunista i naroda [324] Život dat domovini [325] Univerzalnost Titove filozofije [326] Narodni heroj i tvorac samoupravnog socijalizma [327] Velika ličnost savremene istorije [328] Tito — rat i revolucija [329] Istorijski i filozofski uzor [330] Inspirativno delo nesvrstavanja [332] Spuštene zastave za velikog sina Jugoslavije [333] Nenadoknadiv gubitak [334] U čast heroju [334] Oproštaj Jugoslovena sa Titom [335]

Slediti Tita [337] Simbol za dostojanstvo sveta [337] Slobodu niko ne daruje [340] Neumorni revolucionar [341] Nezamenljivi velikan [342] U službi mira i nesvrstavanja [343] Titov duh živi [343] Legenda još za života [344] Beograd u žalosti: dostojanstveno [345] Nasleđe [346] Velikan savremene istorije [348] Pošta ratniku [349] Neviđena istorijsko-politička vizija [350] Branilac ideja međunarodnog bratstva [351] Simbol dve revolucije [352]

Tito je zadužio svet [354] Titova dela postala su legenda [354] Nezavisno orijentisana ličnost [355] Ugasila se velika zvezda [355] Neponovljivi Tito [356] Tito — pionir nacionalne nezavisnosti [356] Džin među državnicima [357] Tri pouke [358] Delo za svaki trenutak [359] Ogroman Titov prestiž u svetu [360] Sećanje na borca [362] Vojnik i državnik [362] Značaj za Mediteran [363] »Mogu da odem svakog dana« [364] Oproštaj od Tita [365] Tito — gigant »trećeg sveta« [366] Život ispunjen borbom [367] Graditelj jugoslovenskog jedinstva [368] Revolucionar čije ime ostaje u istoriji [369]

U susret »sahrani stoleća«

PREMA BEOGRADU SA SVIH MERIDIJANA [371]

Vazdušni most — jedinstven u svetu [380]

Susret državnika na »samitu čovečanstva«
BEZ MIRA NEMA JURIŠA NA NEBO [383]

Na sahrani predsednika Tita
209 DELEGACIJA IZ 127 ZEMALJA [395]

DELEGACIJE NA SAHRANI [397]

PREDSTAVNICI MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA I UDRUŽENJA [413]

DELEGACIJE PARTIJA I POKRETA [414]

U Beogradu — više od 700 novinara iz 58 zemalja
SEDMA SILA NA OKUPU [421]

Agencije o sahrani predsednika Tita
JUGOSLAVIJA U TUZI UZDIGNUTE GLAVE [429]

Radio-televizija o sahrani predsednika Tita
SAHRANJEN JE GOROSTAS NAŠEG VREMENA [439]

REKLI SU O TITU [449]

POŠTA TITU [467]

SVET O TITU 1980.

NOVINSKA AGENCIJA TANJUG
Beograd, Obilićev venac 2

Direktor
Aleksandar Bakočevič

Glavni i odgovorni urednik
Mihailo Šaranović

NIRO KOMUNIST
IZDAVAČKI CENTAR KOMUNIST
Beograd, Trg Marksa i Engelsa 11

Glavni i odgovorni urednik
David Atlagić

Lektor — redaktor
Vladislav L. Ilić

Grafički urednici
Viadana Mrkonja
Sovra Baračković

Drugo izdanje

Tiraž 5000

Štampa
Beogradski izdavačko-grafički zavod
Beograd, Bulevar vojvode Mišića 17

Beograd, 1981.